

ACTA

van de

GENERALE SYNODE

van de

Christelijke Gereformeerde Kerken
in Nederland

AMERSFOORT

19 augustus – 3 oktober 1980

ACTA

van de

GENERALE SYNODE

van de

Christelijke Gereformeerde Kerken
in Nederland

AMERSFOORT

19 augustus – 3 oktober 1980

Gebedsuur.

Op maandagavond 18 augustus 1980 werd in de chr. geref. Ichthuskerk te Amersfoort de bidstond gehouden voor de generale synode.

In deze bijzondere dienst ging voor de praeses van de generale synode van Hoogeveen 1977, ds. K. Boersma.

Het Woord werd bediend over Psalm 14 : 7:

Een gebed uit de nood om de komst van Gods koninkrijk.

Dit gebed

uit een klacht over het ontbreken van het koninkrijk
kent de zekerheid van de werkelijkheid van het koninkrijk
ziet uit naar de blijdschap van de voltooiing van het koninkrijk.

Na de bediening van het Woord werd de arbeid der kerken en met name de te houden generale synode in het gebed de HERE opgedragen.

E E R S T E   Z I T T I N G

dinsdag 19 augustus 1980 van 9.15-11.30 uur.

Art. 1.

Opening.

Namens de roepende kerk van Amersfoort opent ds. T. Harder de eerste zitting van de generale synode.

Hij laat zingen Psalm 89 : 7 en 8, leest Filippenzen 1 : 3-11, waarna hij voortgaat in gebed.

Art. 2.

Openingswoord.

Ds. T. Harder spreekt het volgende openingswoord:

Broeders in onze Here Jezus Christus,
geachte afgevaardigden en preadviseurs,

Namens de roepende kerk van Amersfoort heb ik zojuist in opdracht van de generale synode van Hoogeveen de eerste G.S. onzer kerken in de tachtiger jaren van deze twintigste eeuw geopend en nu heet ik u van harte welkom in onze stad en in ons kerkgebouw.

Wij hebben het als gemeente en kerkeraad gewaardeerd ten dienste van ons kerkelijk leven de nodige voorbereidingen te kunnen treffen om u hier en nu zo goed mogelijk te ontvangen en straks te doen vergaderen. In dit opzicht hoopt onze commissie van voorbereiding u binnen de grenzen van haar kunnen en mogen terzijde te staan.

Ik heb begrepen dat dit de eerste maal is dat een synode onzer kerken hier bijeenkomt. Dat betekent echter niet dat in Amersfoort nooit vergaderd wordt. In ons kerkelijk leven staat ons kerkgebouw bekend als een centraal gelegen vergadercentrum. Wij hebben dat ook gemerkt bij de opgave voor logies in onze stad. Ik denk ook dat velen van u de hulp van onze commissie niet nodig hebben gehad om ons kerkgebouw zo dicht bij de Stadsring en tegen de oude binnenstad aan te vinden.

Toch nodigt het feit dat Amersfoort deze weken – zoals een plaatselijk journalist omschreef – synodestad is mij uit u mee te nemen in de geschiedenis. Ook al zal ik u niet alles verhalen omdat ik meen dat we vandaag samen kerk zijn, toch meen ik dat u er recht op hebt te weten in welke omgeving u verkeert. Om u heen herinnert nog veel aan dat verleden.

Op Sint Olafsdag 1259 – voor hen die de R.-K. kerkelijke kalender niet zo goed kennen: op 12 juni 1259 – verleende de bisschop van Utrecht, Hendrik van Vianden, – in de buurt van ons kerkgebouw herinnert een straatnaam nog steeds aan hem – aan Amersfoort stadsrechten tegen betaling van 10 pond Utrechtse munt. Het eigene van de Amersfoortse samenleving uit die dagen werd mede bepaald door haar ligging aan de waterrijke vlakte aan de voet van de Amersfoortse berg. Dat verklaart ook direct de naam van onze stad: voorde, doorwaadbare plaats in de Amer, op de plaats waar twee beken zich verenigden tot wat nu de Eem genoemd wordt. De marktplaats met stedelijk karakter zoals Amersfoort in de oorkonde uit 1259 genoemd wordt, had intussen eenzelfde bestuursinrichting als de beide in de nabije omgeving gelegen Friese kolonistendorpen Eembrugge en Bunschoten. Dat betekende

voor die tijd dat er in het stadsbestuur sprake was van wat we vandaag democratisering en inspraak noemen. De burgerij was vertegenwoordigd. Amersfoort en Bunschoten lagen toen en in dat opzicht toch heel dicht bij elkaar.

Uiteraard was dit besluit niet bepaald een genoegen voor wat genoemd wordt: de Heren van Amersfoort. Als bisschop van Utrecht onderkende Hendrik van Vianden het gevaar van een te machtige adel en doorbrak dit door als grondheer deze plaats nu stadsrechten te verlenen. Zo heeft deze kerkelijke leider — dat kon in die tijd — zich meer verzet tegen de macht van één bevolkingsgroep en zich ingezet voor de opkomst van de burgers. Met name de Heren van Lokhorst, 't Goy en Amstel moesten het bij hem ontgelden. Intussen was Amersfoort verheven tot stad. En tot op heden vindt u hier de vele stille getuigen van dat verleden bewaard.

Wie vanuit dit kerkgebouw naar buiten kijkt — al was het maar om te zien hoe lang het nog duurt — ontdekt de het stadsbeeld beheersende Onze Lieve Vrouwentoren. Wie in een moment van vrije tijd door Amersfoorts centrum wandelt, stuit al snel binnen de muren en poorten op de oude St. Joriskerk die zijn naam ontleent aan Sint Joris, vereerd sinds de kruistochten en — wonderlijke combinatie — behalve beschermheilige van de adel ook patroon van het bierbrouwersgilde in onze stad. Op het oudste stadszegel, sinds 1259 gebruikt, komt zijn afbeelding, zittend te paard, nog voor. Kortom, u bent welkom in Amersfoort: de stad met oude poorten en gerestaureerde muren — de laatste bijna 3 km lang.

Ons kerkgebouw vormt een beetje een grenspaal tussen het oude en nieuwe Amersfoort omdat het is aangebouwd tegen het eeuwenoude stads patroon met zijn typische muurhuizen aan de rand van een wirwar van straten en stegen met namen die een historische sfeer ademen. De omgeving herinnert ons aan Johan van Oldenbarneveld, hier geboren, aan de architect en schilder Jacob van Campen op huize Randenbroek schuin tegenover de huidige pastorie, aan Rembrandt van Rijn die een ets heeft gemaakt van één der Singels en ook aan Joost van den Vondel die tijdens een bezoek aan Jacob van Campen op huize Randenbroek in het jaar 1657 Amersfoort betitelde in een gedicht als „Bruyd van d'Eem”.

Ook kerkelijk heeft Amersfoort haar eigen geschiedenis.

De reeds genoemde oude kerken van onze stad herinneren er aan dat Amersfoort in een ver verleden een pelgrimsoord is geweest, waarheen men van alle kanten naar toe kwam om genezing: de Krankeledenstraat draagt die herinnering voort.

Lang is Amersfoort wat genoemd werd een „paapse” stad geweest. Wanneer in september 1572 de stad door de geuzen wordt bezet, wordt door afgevaardigden van de Prins van Oranje vastgesteld „dat de Roomse eredienst van haar alleenrecht en van haar voorname plaats afstand moet doen ten behoeve van de Gereformeerde eredienst”. Al na twee maanden echter komen de Spanjaarden en de roomse godsdienst wordt weer de enige toegestane. In 1579 dwingt graaf Jan van Nassau de stad tot overgave en tot het ondertekenen van de Unie van Utrecht. Predikanten uit het gevolg van de graaf brengen hier het evangelie naar reformatorisch beginsel. Volgens rooms-katholieke bronnen zou hier in 1579 nog een kleine nasleep van de beeldenstorm zijn geweest, waarbij de altaren uit de St. Joris werden ver-

wijderd. Nog in 1606 beklagen gereformeerde predikanten uit Amersfoort zich op de provinciale synode over het feit dat Amersfoort zo „paaps” is en blijft. Ook de strijd tussen de remonstranten en contra-remonstranten is niet aan onze stad voorbijgegaan. De jarenlang verbannen remonstrantse predikant ds. Samuel van Neer mocht, vooral omdat de stadsbestuurders hem beschermden, in 1632 de eerste predikant van de Remonstrantse Gemeente worden.

We maken een hele sprong in de geschiedenis.

In november 1835 worden in Amersfoort de eerste afgescheidenen vermeld, door een wellicht niet sympathiserend tijdgenoot getypeerd als lieden „die uit de heffe der bevolking bestaan, waarbij zich geen fatsoenlijke mensen laten zien”. Overigens ter uwer geruststelling constateer ik dat het oordeel zich na zo’n 150 jaar toch wel gewijzigd heeft. Op 8 januari 1837 wordt door ds. Hendrik de Cock hier een Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Gemeente geïnstitueerd, waaraan het notulenboek dat pas in 1841 begint, de volgende herinnering ophaalt: „Door des Heeren bijzondere leiding en besturing kwam ds. De Cock schoon anders woonachtig in Groningen in deze gemeente en diende dezelve tot uitleiding”.

Wat was er aan de hand? Zoals zo vaak in die dagen was De Cock begin 1837 door de rechtbank van Amsterdam gedagvaard. Toen hij echter aankwam bleek men daarvan niets te weten maar men gebood hem een week lang in de stad te blijven. De Cock besloot toen de gemeente van Huizen intussen te bezoeken en op verzoek ook door te reizen naar Bunschoten. Dat laatste werd hem verhinderd en hij preekte toen op zaterdag te Zwartebroek en op zondag twee keer te Malenstein. Daar waren Amersfoorters in de kerk die hem vroegen nog diezelfde zondagavond naar Amersfoort te komen. Zo gezegd, zo gedaan en op die zondagavond heeft De Cock de eerste afgescheiden ouderling en diaken bevestigd.

Officiële instanties zijn verschillend in hun oordeel over deze gemeente van afgescheidenen. De Utrechtse procureur-generaal meldt in zijn rapport van maart 1840 dat er ook te Amersfoort „Separisten bestaan, waaronder sommige leden van den goeden middenstand behoren. Zij gedragen zich intussen tot nog toe naar de voorschriften der wet en vergaderen in drie of vier afzonderlijke huizen”. Daarnaast vermeldt de commissaris van politie in zijn rapport van 5 maart 1840 dat toen de afgescheidenen zich in de Slijkstraat — de tegenwoordige Arnhemsestraat — vervoegden voor een kerkdienst onder leiding van De Cock, zij door een menigte met stenen bekogeld werden.

In augustus 1843 betreft de Christelijke Afgescheidene Gemeente een eigen kerkgebouw aan de Lange Gracht, een verbouwd pakhuis met twee woningen er naast.

In juli 1887 ontstaat door de Doleantie naast de Christelijke Gereformeerde Kerk de Nederduits Gereformeerde Kerk, die eerst samenkomt in een evangelisatielokaal aan de Muurhuizen en later in de benedenzaal van een militair kledingmagazijn aan de Westsingel. In 1888 kregen zij een eigen kerkgebouw aan de Zuidersingel, hier vlakbij, door een gedeelte te kopen van een oude kazerne. Zo ontstonden hier de A en B kerken binnen de latere Gereformeerde Kerken en het heeft tot 1915 geduurd voordat deze één werden.

Intussen had in 1893 een aantal christelijke gereformeerden te kennen gegeven dat zij niet meegingen met de Vereniging van 1892 en houden hun samenkomsten in het daartoe afgestane lokaal van de dames Fruitie en De Talma, Muurhuizen, hoek Kerkstraat. Bij ministerieel besluit werd deze gemeente op 1 september 1893 onder nummer 59 ingeschreven bij het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

En nu begint u als synode van onze kerken aan uw vergaderingen in ons vrij nieuw kerkgebouw, de Ichthuskerk, omdat wij willen belijden en beleven dat Jezus Christus, Zoon van God, Zaligmaker is. Dit lijkt mij het moment – en ik wil u verzoeken door nu op te staan blijk te geven van uw verbondenheid ook met het verleden – met u stil te staan bij al diegenen uit ons kerkelijk leven die sedert de vorige synode niet meer onder ons zijn. Daarbij waren allereerst vele leden van de verscheidene gemeenten, jongeren en ouderen, die met onze kerken hebben meegeleefd. In het bijzonder noem ik u hier de namen van hen die uit die allen geroepen werden op bijzondere posten onze kerken te dienen, te weten ouderling K. Kok uit Rotterdam-West, op de vorige synode nog aanwezig, en de predikanten L. Kleisen, op de vorige synode reeds genoemd, J. W. de Bruin, A. Bikker, P. H. Seggelink, P. J. Madern, prof. J. Hovius, L. S. den Boer, D. H. Biesma, K. G. van Smeden en N. de Jong. Er waren onder hen die stil en trouw de kerken hebben gediend en bijna onopvallend hun weg zijn gegaan. Anderen stonden meer in het brandpunt van menselijke belangstelling die overigens heel snel vervaagt. Sommigen werden geroepen tot wel een zeer bijzondere taak, buiten de grenzen van ons land of van een eigen gemeente. Allen echter hebben gediend door hun geloof in God. Wij denken nu in dankbaarheid aan alles wat zij door Gods genade betekend hebben voor onze kerken. Ik roep u op tot voorbede voor hen die zonder hen voortbestaan. In dit alles zijn en blijven wij dienaren van de levende God Die mensen redt, pastores zalig maakt.

Ik heb u vanmorgen een enkel woord gelezen uit Paulus' brief aan de gelovigen te Filippi. Op de achtergrond van deze brief staat de grote zorg over de voortgang van het evangelie. Het unieke van dit getuigenis is dat Paulus heel spontaan en persoonlijk reageert. Het is een brief vanuit zijn hart – hij draagt hen op zijn hart (vs. 7) – waarbij Paulus duidelijk maakt dat het niet gaat om hem, zijn naam, maar om het evangelie, nog concreter om Hem Die in u een goed werk begonnen is en dat zal afmaken. In deze woorden proef je tevens iets van de unieke gemeenschap in alle verscheidenheid. Verscheidenheid – dat typeert onder meer ook ons kerkelijk leven. Uw agenda en uw samenstelling illustreert dit soms heel duidelijk: een verhuizing naar een ander deel van onze kerken kan iemand weer opnieuw ter synode afvaardigen. Met die verscheidenheid heb ik geen moeite. Moeite – soms ook zorg en teleurstelling – heb ik wel met het verdoezelen of verscherpen van tegenstellingen. Moeite heb ik met wat ik noem een exclusief denken dat de ander uitsluit en met een etiketterend handelen waardoor de ander bij voorbaat heeft afgedaan. De christelijke kerk is voor mij de ruimte waarin ik in mijn relatie tot God en mijn gebondenheid aan en leven uit het Woord, geleid door Gods Geest, mijzelf mag en kan zijn. Ik geloof dat elk mens een persoonlijke schepping van God is, geen massaproduct maar Zijn handwerk en daarom uniek. Uniform denken en handelen is uit den boze, zeker in de

kerken. Zo ook herken ik met u vanmorgen Paulus in zijn woorden. Zo herken ik zijn liefde tot medegelovigen die met hem niet een instituut, niet een traditie maar de Here willen dienen, echt en puur. Of dat dan buiten het instituut en buiten de traditie omgaat? Neen, zolang de dag van Christus nog toekomst is, zolang wij in dit tijdsbestek leven, ontkomen wij niet aan menselijke vormen en menselijke onvolkomenheden. Maar als ik eerlijk luister naar de woorden van de apostel, dan geeft hij ons de weg aan tot werkelijke eenheid die niet verstijft tot eenvormigheid. Niet zonder zin spreekt Paulus over helder inzicht en fijngevoeligheid, gaven van God. Daarmee bedoelt hij duidelijk te maken dat de kennis die zich richt op God en ontstaat door de relatie met God, effect krijgt in intermenselijke relaties.

In dit verband in het goed te beseffen dat deze synode de eerste is in de 80-er jaren, wel eens aangeduid als „The age of me”, het Ik-tijdperk. En het lijkt erop alsof in onze dagen de mythologische Narcissus weer tot leven komt. Meer dan ooit wordt accent gelegd op het eigen ik van de mens. Dáár ligt de norm voor eigen handelen en denken waarbij wat-van-God-komt wordt ontkend. Relaties ontbreken of als ze er zijn, zijn ze economisch en consumptief bepaald en beperkt. Wat koop ik er voor en wat heb ik er aan zijn vragen die het menselijk onvermogen tot een relatie keihard illustreren. De vraag is eerlijk of ten diepste hier geen lijnen lopen naar groepsvorming, ook in het kerkelijk leven waardoor we ons van elkaar afsluiten. Paulus heeft daar geen goed woord voor over: het is ongeestelijk, vleselijk, in feite teken van echte verwereldlijking. Daarom bidt hij om liefde, niet als een verstard dogma maar als een voortgaande beweging, een proces in permanente ontwikkeling waar geen vaste formules en gelijk blijvende antwoorden voor zijn. Daarom is ook duidelijk dat op de agenda van de kerk de samenleving om ons heen aan de orde komt. Zolang onze goede God die samenleving niet heeft afgeschreven, heeft die recht op onze kritische liefde. Bovendien mag deze kerk dan hoog gebouwd zijn, synodes vergaderen niet op een eiland. Om u heen is de samenleving, leven mensen, u bent zelf deel van die samenleving. Wie dat niet ziet en in zijn woorden meeneemt, versterkt het gevoel van vervreemding, vereenzaming en verstarring, om één onzer hoogleraren te citeren. Het gaat intussen wel om het heil des Heren voor mensen om ons heen. En het gaat in de taak van de kerk om het behoud van die mensen. Niet maatschappijstructuren maar mensen moeten gered.

Deze synode – zo las ik – is de twaalfde na de bevrijding van West-Europa uit de dictatuur van anti-goddelijke en anti-christelijke machten. Nog kort geleden hebben we dat als samenleving gevierd. Intussen is het ook onder ons doorgedrongen dat het hier niet slechts om jaartallen en historische feiten gaat. Er is in deze 35 jaar veel gebeurd, ook veranderd. Het gezicht is zo anders geworden, gewoonten zijn verdwenen. Wie alleen maar beseft dat in de laatste 20 jaar het aantal moslims in ons land al viermaal zo groot is geworden dan het aantal christelijke gereformeerden, merkt daaraan reeds hoe betrekkelijk veel is.

Wat hier ter vergadering gebeurt, zal nauwelijks nieuws zijn. Overigens blijft het een goede zaak te beseffen dat onze gemeenteleden voor wie we hier willen werken, in hun dagelijkse contacten in de buurt en op hun werk de eigen vragen van onze tijd tegenkomen. Wie werkelijk en eerlijk pastoraal bezig is, ontdekt dat de mogelijkheden en onmogelijkheden van onze tijd

niet voorbijgaan aan onze kerken. Ze zien met eigen ogen en ervaren aan den lijve hoe mensen – soms zichzelf – verworden tot dingen, tot nummers, vervangbaar als ze zijn door apparaten en automaten, computers en chips. Op zo'n moment herleeft voor mij het woord van Paulus dat mens-zijn zijn eigenlijke waarde vindt in de dubbele relatie, tot God en tot de medemens.

Onlangs is in dit kader gesproken over de antenneloosheid van de moderne mens. Velen hebben geen antenne voor de diepere levensvragen. Ik constateer dit met zorg. Deze ontwikkeling verontrust mij. Het betekent immers – dat heb ik als a-technisch mens er dan wel van begrepen – dat relatie, communicatie onmogelijk is. Een maand geleden nog probeerde ik ver buiten onze grenzen contact met ons land te krijgen via zo'n al niet eens meer modern apparaat, een transistor-radio. Op het goede tijdstip werd dat apparaat afgestemd op de juiste golflengte maar het contact ontstond pas toen ik de antenne ervan uitschoof en richtte. Zoekend en aftastend ontving ik de Nederlandse zender.

Wie de antenne mist, mag dan precies en nauwkeurig weten dat er uitgezonden wordt, hij mist wat er uitgezonden wordt. Hij blijft met alle hulpmiddelen zonder antenne, eenzaam. Dat nu bedoelt Paulus met „alle fijngevoeligheid”. Hij is wars van elke vorm van tact of handigheid. Hij moet niets hebben van kerkpolitieke uitspraken, maar hij heeft geleerd zijn antenne tastend en zoekend te richten op de Gekruisigde en Opgestane.

Zo ook zal zeker uw agenda kritisch worden bekeken. Sommigen zullen menen dat u aan wezenlijke zaken voorbijgaat, anderen zullen denken dat u toch al te ver gaat. Maar wie leeft uit de kennis van God met alle fijngevoeligheid voor mensen in kerk en samenleving, zal al vergaderend dienend en bouwend bezig zijn. Dat is beslist geen gemakkelijke taak.

Daarom eindig ik met woorden van Paulus uit deze zelfde brief:

*Indien er dan enig beroep op u gedaan mag worden in Christus,
indien er enige bemoediging is der liefde,
indien er enige gemeenschap is des geestes,
indien er enige ontferming en barmhartigheid is, maakt dan mijn blijdschap volkomen door eensgezind te zijn,
één in liefdebetoon, één van ziel, één in streven, zonder zelfzucht of ijdel eerbejag;
doch in ootmoedigheid achte de een de ander uitnemender dan zichzelf;
en ieder lette niet slechts op zijn eigen belang maar ieder lette ook op dat van anderen.*

LAAT DIE GEZINDHEID BIJ U ZIJN WELKE OOK IN JEZUS CHRISTUS WAS.

Ik wens u een fijne synode.

Art. 3.

Lastbrieven.

Door de kerkeraad van Amersfoort worden de lastbrieven, ingezonden door de particuliere synoden, nagezien.

Uit het onderzoek van deze lastbrieven blijkt dat afgevaardigd zijn om met last en macht op grond van Gods Woord, de aangenomen Formulieren van Enigheid, de Dordtse kerkorde en de verdere synodale bepalingen der kerken alles te besluiten en uit te voeren wat tot het werk van de generale synode behoort, door de

particuliere synode van het Noorden:

primi:

ds. K. Boersma
 dr. T. Brienen
 ds. J. Brons
 ds. G. J. Buijs
 ds. J. Plantinga
 ds. K. J. Velema
 oud. dr. P. K. Baaij
 oud. T. Braaksma
 oud. A. Gerrits
 oud. K. Hagen
 oud. J. Niewold
 oud. J. ter Wee
 diak. J. Bosgraaf

Tertius diaken: diaken G. Koffeman;

secundi:

ds. J. J. de Jonge
 ds. A. van der Veer
 ds. K. T. de Jonge
 ds. H. H. Klomp
 ds. H. P. Brandsma
 drs. W. Steenbergen
 oud. J. van den Berg
 oud. F. Draaisma
 oud. H. Kamies
 oud. K. Greidanus
 oud. B. Brouwer
 oud. G. J. de Weerd
 diak. A. A. Kerssies

particuliere synode van het Oosten:

primi:

ds. J. van Amstel
 ds. G. Bijkerk
 ds. H. W. Eerland
 ds. A. Hilbers
 ds. J. H. Velema
 ds. M. Vlietstra
 oud. G. Evers
 oud. C. Ippel
 oud. J. van Ledden
 oud. D. Lokhorst
 oud. P. Poort
 oud. A. Versluis
 diak. Joh. van Vulpen

secundi:

ds. P. Roos
 ds. J. Jonkman
 ds. H. Biesma
 ds. G. Blom
 ds. R. van Beek
 ds. A. van de Weerd
 oud. drs. A. W. Overwater
 oud. R. Kok
 oud. A. J. ten Hove
 oud. G. J. Grevers
 oud. J. Prins
 oud. J. W. Scholten
 diak. M. Hartog

Tertii: in geval van verhindering van een secundus-predikant of -ouderling zal de in deze rij opvolgende als tertius optreden;

Tertius diaken: diaken W. H. van Schaik;

particuliere synode van het Westen:

primi

ds. D. Biesma
 ds. A. W. Drechsler
 ds. J. van Dijken
 ds. Th. Rutters
 ds. B. van Smeden
 ds. B. Witzier
 oud. G. F. van der Beek
 oud. J. Bijleveld
 oud. C. Drieënhuizen
 oud. P. D. Hofland
 oud. J. W. van Westrienen
 oud. G. G. van Wijngaarden
 diak. A. F. Kiljan

secundi:

ds. G. Bouw
 ds. D. Slagboom
 ds. A. K. Wallet
 ds. J. de Jong
 ds. G. Hamstra
 ds. H. de Graaf
 oud. C. Wiegman
 oud. J. L. Floor
 oud. J. Huisman
 oud. P. C. van Eck
 oud. S. Pieper
 oud. A. van der Wal
 diak. R. J. van Staveren

Tertii: hiervoor fungeert de opvolgende secundus;

Tertius diaken: diaken G. Koopman;

particuliere synode van het Zuiden:

primi	secundi:
ds. H. C. van der Ent	ds. H. Wubs
ds. B. de Graaf	ds. J. Manni
ds. L. W. van der Meij	ds. C. den Hertog
ds. B. de Romph	ds. J. Verhage
ds. H. van der Schaaf	ds. A. van Heteren
ds. M. C. Tanis	drs. W. van Heest
oud. A. Baars	oud. A. van Bergeijk
oud. A. Bergsma	oud. G. Korteweg
oud. J. Fraanje	oud. H. Bor
oud. C. van Gerven	oud. J. Overduin
oud. A. Kooiman	oud. C. Visser
oud. W. C. van der Stel	oud. E. Werner
diak. T. van Dieren	diak. L. van den Heuvel

Tertius predikant: ds. C. den Hertog;

Tertius ouderling: oud. G. Korteweg;

Tertius diaken : diak. H. Molenaar.

Met uitzondering van oud. K. Hagen die vervangen wordt door oud. B. Brouwer zijn alle primi afgevaardigden aanwezig.

De wettigheid van de vergadering wordt geconstateerd.

Art. 4.

Preadviseurs.

Uitgenodigd door de raad van de roepende kerk om als preadviseurs de synode te dienen zijn aanwezig de hoogleraren dr. J. van Genderen, dr. W. van 't Spijker, dr. W. H. Velema en dr. J. P. Versteeg.

Art. 5.

Verkiezing van het moderamen.

Onder leiding van de kerkeraad van Amersfoort wordt tot praeses van de synode gekozen ds. J. H. Velema, tot eerste scriba ds. H. van der Schaaf, tot tweede scriba ds. J. Brons en tot assessor ds. M. C. Tanis.

Art. 6.

Toespraak van de praeses.

Nadat het moderamen heeft plaats genomen, dankt de praeses, mede namens de andere moderamenleden, voor het in hen gestelde vertrouwen en spreekt de wens uit dat wij, geleid door de Heilige Geest, ons werk tot eer van God en tot opbouw van Zijn gemeente mogen verrichten. Hij heet de preadviseurs hartelijk welkom en verzoekt hun aan de moderamentafel plaats te nemen.

Woorden van dank spreekt hij tot allen die aan de voorbereiding van de synode hebben medegewerkt. Ds. T. Harder ontvangt de dank voor de opening van de synode en ds. K. Boersma voor de wijze waarop hij de dienst des Woords en der gebeden leidde.

Art. 7.

Instemming met de belijdenis.

De leden en de preadviseurs horen staande aan de „Openlijke Verklaring” volgens de bijlage bij art. 50 K.O. en betuigen daarmee instemming met de belijdenis.

Nadat uit de Morgenzang de verzen 3 en 4 gezongen zijn gaat de praeses voor in gebed, begerend de zegen des HEREN voor de arbeid van de synode. Hierna wordt gezongen Gebed des Heren: 10.

Art. 8.

Schorsing.

De zitting wordt geschorst om het moderamen gelegenheid te geven met de preadviseurs zich te beraden over de werkwijze en de orde van vergaderen.

Voor dit beraad wordt ook ds. T. Harder uitgenodigd.

VERVOLG EERSTE ZITTING

dinsdag 19 augustus 1980 van 14.30-16.30 uur.

Art. 9.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 84 : 3 en 6.

Art. 10.

Telegram aan H. M. Koningin Beatrix.

De synode besluit het volgende telegram te zenden aan H. M. Koningin Beatrix: De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen te Amersfoort, bidt U hartelijk Gods zegen toe voor Uw persoonlijk leven en Uw taak in gezin en volksleven en zij verzekert U van de blijvende voorbede der kerken.

Twee coupletten van het Wilhelmus worden hierna staande gezongen.

Art. 11.

Brieven van de professoren W. Kremer en dr. B. J. Oosterhoff.

De praeses doet voorlezing van een schrijven van prof. W. Kremer waarin hij mededeelt de vergaderingen niet meer te kunnen bijwonen. Hij wenst de synode de zegen des HEREN toe. Besloten wordt de emeritus-hoogleraar een brief van hartelijke verbondenheid te zenden.

Prof. dr. B. J. Oosterhoff bericht dat hij de synode slechts in de tweede vergaderweek als preadviseur kan dienen.

Art. 12.

Ingekomen stukken.

De praeses deelt mede dat de particuliere synode van het Oosten in een brief d.d. 18 juli 1980 bericht, dat zij op de hoogte is van het appel van

ds. N. Brandsma te Ermelo tegen een uitspraak van deze particuliere synode (10.06).

De kerkeraad van Veenendaal-Bethelkerk doet per schrijven van 23 juni 1980 weten dat hij zich onder meer verwondert over de beslissing van de synode van Hoogeveen inzake zijn appel (Acta 1977, art. 172). Het moderamen stelt voor deze brief (10.07) voorlopig bij het moderamen te laten en hem een voorstel te laten doen wanneer de zaak van het kerkelijke lied op deze synode besproken is. De synode besluit dienovereenkomstig. Zie art. 181.

Art. 13.

Bezwaarschriften.

De praeses deelt mede dat er drie bezwaarschriften zijn binnengekomen:

1. van ds. N. Brandsma te Ermelo inzake twee uitspraken van de particuliere synode van het Oosten (11.01);
2. van br. J. Diepeveen te Veenendaal tegen een uitspraak van de particuliere synode van het Oosten (11.02);
3. van ds. J. Manni te Rotterdam-Centrum inzake een uitspraak van de particuliere synode van het Zuiden (11.03).

Op voorstel besluit de synode dat de bezwaarschriften 11.01 en 11.02 aan het moderamen ter voorbereiding worden toevertrouwd, waarbij de praeses aan de besluitvorming niet zal deelnemen daar hij afgevaardigde is van deze particuliere synode en aldaar deelnam aan de besluitvorming. Zie art. 110. Naar gewoonte zullen deze stukken in comité worden behandeld.

Het stuk 11.03 zal aan een commissie worden gedelegeerd. Zie art. 184.

Art. 14.

Dagbladpers.

De praeses stelt voor dat conform de voorwaarden van Rotterdam 1959 (Acta, art. 11) aan de redacties van het „Nederlands Dagblad”, het „Reformatisch Dagblad”, „Friesch Dagblad”, „Leeuwarder Courant” in combinatie met „De Friese Koerier” en „Trouw/Kwartet” toestemming wordt verleend om de openbare zittingen van de synode bij te wonen resp. de werkrapporten te ontvangen. De synode besluit aldus. De assessor zal toezien op eventuele onjuiste publikaties.

Art. 15.

Verslaggever „De Wekker”.

Ds. K. J. Velema wordt verzocht de verslaggeving in „De Wekker” te verzorgen.

Art. 16.

Buitenlandse afgevaardigden.

Door de praeses wordt medegedeeld dat de Free Church of Scotland, de Christian Reformed Church in North America en de Free Reformed Church of North America blijkens binnengekomen brieven in de week van 9 september a.s. door middel van afgevaardigden vertegenwoordigd hopen te zijn.

Art. 17.

Quaestoraat van de synode.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten tot eerste quaestor te

benoemen oud. G. G. van Wijngaarden en tot tweede quaestor oud. D. Lokhorst.

Art. 18.

Adviseurschap.

Gehoord het voorstel van het moderamen benoemt de synode ds. T. Harder tot adviseur.

Art. 19.

Vergadertijden.

Besloten wordt de volgende vergadertijden vast te stellen: 9.00-12.30, 14.15-18.00 en 19.00-21.00 uur. In de zittingen zal niet eerder gerookt worden dan na 11.00, 16.00 en 20.00 uur.

Art. 20.

Vaststelling van het agendum.

Overeenkomstig het voorstel van het moderamen besluit de synode voortaan met de gewoonte te breken dat men in de eerste zittingsweek stukken e.d. kan inzenden daar men vóór de opening van de synode daartoe ruimschoots de gelegenheid had.

De vergadering besluit tevens het aangeboden agendum over te nemen en aldus met de toevoegingen (art. 12 en 13) vast te stellen.

Art. 21.

Commissies van onderzoek en rapport.

De volgende commissies van onderzoek en rapport worden benoemd: **Commissie I**, Kerk en opleiding, onderwijs:

ds. A. Hilbers, samenroeper; ds. B. van Smeden, rapporteur; ds. B. de Romph; ds. Th. Rutters; oud. P. D. Hofland; oud. J. van Ledden; oud. W. C. van der Stel; prof. dr. J. van Genderen, adviseur.

Agendapunten: 8.01; 8.06; 8.09; 9.06; 9.07.01; 9.08; 9.16.

Commissie II, Kerk en eredienst:

ds. H. W. Eerland, samenroeper; ds. A. W. Drechsler, rapporteur; ds. B. de Graaf; oud. dr. P. K. Baaij; oud. A. Bergsma; oud. C. Ippel; oud. J. ter Wee; prof. dr. W. H. Velema, adviseur.

Agendapunten: 8.03; 9.18; 9.19; 9.28.

Commissie III, Kerk en pastoraat:

ds. D. Biesma, samenroeper; dr. T. Brienens, rapporteur; ds. J. van Dijken; ds. L. W. van der Meij; oud. B. Brouwer; oud. C. Evers; oud. J. Fraanje. Adviseur: indien nodig één der professoren.

Agendapunten: 8.02; 8.08; 9.15; 9.24; 9.25; 9.29.

Commissie IV, Kerk en kerken:

ds. K. J. Velema, samenroeper; ds. G. Bijkerk, rapporteur; ds. H. C. van der Ent; oud. C. Drieënhuizen; oud. C. van Gerven; oud. J. Niewold; oud. A. Versluis; prof. dr. W. van 't Spijker, adviseur.

Agendapunten: 9.14; 9.20; 10.01; 10.03.

Commissie V, Kerk en samenleving:

ds. K. Boersma, samenroeper; ds. J. Plantinga, rapporteur; ds. M. Vlietstra; oud. T. Braaksma; diak. J. Bosgraaf; diak. A. F. Kiljan; prof. dr. J. P. Versteeg, adviseur.

Agendapunten: 8.05; 8.10; 9.09; 9.12; 9.13; 9.36; 11.03.

Commissie VI, Kerk over de grenzen:

ds. G. J. Buijs, samenroeper; ds. J. van Amstel, rapporteur; ds. B. Witzier; oud. G. F. van der Beek; oud. A. Kooiman; oud. P. Poort; diak. Joh. van Vulpen; prof. dr. B. J. Oosterhoff, adviseur.

Agendapunten: 9.10; 9.11; 9.26.

Commissie VII, Kerk en financiën:

diak. T. van Dieren, samenroeper; oud. J. W. van Westrienen, rapporteur; oud. A. Baars; oud. J. Bijleveld; oud. A. Gerrits; oud. D. Lokhorst; oud. G. G. van Wijngaarden.

Agendapunten: 8.04; 8.07; 9.03; 9.04; 9.05; 9.07.02; 9.21; 9.34; 9.35.

Art. 22.

Acta van de generale synode 1977.

De praeses geeft de gedrukte Acta van de generale synode van Hoogeveen 1977 in bespreking. Met dank aan de scriba 1977 worden de Acta vastgesteld. Het archiefexemplaar wordt door het moderamen getekend. De praeses leest de akte van vaststelling. Ook deze akte wordt door het moderamen getekend.

Art. 23.

Vertegenwoordiging van de kerken.

96 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de vertegenwoordiging der kerken (bijlage 1). Hij stelt voor het gedeelte dat handelt over de RCOB thans niet in de beoordeling te betrekken daar dit bij het rapport 9.28 voorwerp van bespreking wordt. Zie art. 153 en 154.

De synode besluit

1. de andere handelingen van deputaten goed te keuren;
2. de leden van het moderamen van de synode 1980 te benoemen tot deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

Art. 24.

Rapport van het moderamen van de synode 1977.

98 Het rapport van het moderamen van de synode 1977 wordt in behandeling genomen (bijlage 2).

De handelingen van het moderamen worden goedgekeurd.

Art. 25.

Rapport van de contactpersoon voor de uitgave van de liturgische formulieren.

99 Het rapport van de contactpersoon voor de uitgave van de liturgische formulieren wordt door de praeses in bespreking gegeven (bijlage 3).

De synode besluit

1. het beleid van de contactpersoon, dr. T. Bienen, goed te keuren onder dankzegging voor het verrichte werk;
2. het contact en het overleg met de uitgeverij D. J. van Brummen B.V. te Dordrecht voort te zetten in verband met de te verwachten herdrukken.

Art. 26.

Uitgave kerkorde.

100 Het rapport van de deputaten voor de uitgave van de kerkorde ontvangt thans de aandacht (bijlage 4).

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren onder dankzegging voor de verrichte arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Art. 27.

Jaarboek.

100 Aan de orde wordt gesteld het rapport van de deputaten voor de uitgave van het jaarboek (bijlage 5).

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten onder dankzegging goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Art. 28.

Synodaal archief.

101 De praeses geeft in bespreking het rapport van de archivaris (bijlage 6).

De synode besluit

1. het beleid van de archivaris goed te keuren;
  2. opnieuw een eerste en een tweede archivaris te benoemen.
- Br. W. van de Kamp die wegens leeftijdsredenen voor een herbenoeming niet in aanmerking wenst te komen, ontvangt bij monde van de praeses de hartelijke dank van de synode voor de jarenlange accuraat verrichte arbeid.

Art. 29.

Controle van het synodaal archief.

105 De praeses stelt het rapport van de deputaten voor de controle van het synodale archief aan de orde (bijlage 7).

In zijn antwoord op een desbetreffende vraag ontkent prof. dr. W. van 't Spijker dat het contact met de Rijksarchiefdienst de kerken voor verplichtingen zou kunnen plaatsen.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren onder dankzegging voor het verrichte werk;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. opnieuw de diverse deputaatschappen op te dragen volgens art. 9 van het Reglement hun archiefstukken — nu van de jaren vóór 1971 — in het synodaal archief te doen opnemen.

Art. 30.

Overgang van Doornspijk naar het classicaal ressort Zwolle.

De particuliere synode van het Oosten bericht in een schrijven d.d. 19 juli 1979 dat zij de overgang per 1 januari 1980 van de kerk van Doornspijk uit

het classicaal ressort van Apeldoorn naar dat van Zwolle heeft goedgekeurd (10.05). De particuliere synode van het Noorden deelt per schrijven van 7 juli 1979 aan de generale synode mede goedkeuring te hechten aan het besluit van de classis Zwolle de kerk van Doornspijk in haar ressort op te nemen (10.04).

De synode besluit

overeenkomstig het bepaalde in art. 41 sub 2 g K.O. akkoord te gaan met deze wijziging van de kerkelijke ressorten.

Art. 31.

Sluiting.

De praeses laat zingen Ps. 145 :4. Nadat prof. dr. J. van Genderen is voorgegaan in dankgebed, sluit de praeses de zitting.

Vooraf vond nog een samenspreking plaats met de samenroepers en rapporteurs van de commissies.

T W E E D E Z I T T I N G

woensdag 20 augustus 1980 van 9.00-11.30 uur.

Art. 32.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 93, leest Mattheus 14 : 22-33 en gaat voor in gebed.

Art. 33.

Appel-nominaal.

Bij het appel-nominaal blijkt dat oud. C. Ippel vervangen is door oud. R. Kok en diak. T. van Dieren door diak L. van den Heuvel. Door opstaan betuigen de secundi hun instemming met de belijdenis.

Art. 34.

Ambtelijke bearbeiding schippers.

106 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de ambtelijke bearbeiding van de schippers (bijlage 8). De voorzitter van deputaten, ds. Th. Rutters, gaat op de gestelde vragen in.

De bespreking zal worden voortgezet. Zie art. 35 en 126.

Art. 35.

Geestelijke verzorging van zeevarenden.

108 De praeses geeft het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van zeevarenden in bespreking (bijlage 9). De secretaris van deputaten, ds. J. Manni, beantwoordt de vragen.

Op voorstel van ds. M. C. Tanis wordt besloten:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van de rapporten van deputaten ambtelijke bearbeiding schippers en geestelijke verzorging van zeevarenden;

constaterend
dat er vóór de schriftelijke rapportage geen contact is geweest tussen beide deputaatschappen;

draagt

beide deputaatschappen op alsnog met elkaar in contact te treden in de periode vóór 30 september a.s. en in die zittingsweek rapport uit te brengen. Zie art. 126.

Art. 36.

Kerk en recreatie.

110 Het rapport van de deputaten voor kerk en recreatie wordt in bespreking gegeven (bijlage 10). Diverse vragen worden gesteld welke door ds. P. Roos, secretaris van deputaten, worden beantwoord.

Oud. G. G. van Wijngaarden verwijst inzake een mogelijke extra ondersteuning van de kerk van Haamstede (Acta 1977, art. 49 sub 3) naar het rapport van de deputaten onderlinge bijstand.

De predikanten dr. T. Brienens en B. van Smeden stellen voor het volgende uit te spreken:

- a. deputaten op te dragen voort te gaan met de bezinning inzake de problematiek van kerk en recreatie en over de resultaten daarvan de kerken tijdig in te lichten;
- b. deputaten op te dragen richtlijnen te ontwerpen ten dienste van de pastorale begeleiding van recreanten vanuit de thuisgemeente en de ontvangende gemeente;
- c. opnieuw deputaten te benoemen.

Prof. dr. W. H. Velema adviseert in plaats van „richtlijnen te ontwerpen” te spreken over „een uitgewerkt advies op te stellen”.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor hun werk;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten op te dragen:
  - a. voort te gaan met de bezinning inzake de problematiek van kerk en recreatie en over de resultaten daarvan de kerken tijdig in te lichten;
  - b. mogelijkheden aan te wijzen ten dienste van de pastorale begeleiding van recreanten vanuit de thuisgemeente en de ontvangende gemeente.

Art. 37.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat prof. dr. W. van 't Spijker is voorgegaan in dankgebed.

DERDE ZITTING

dinsdag 9 september 1980 van 10.00-12.30 uur.

Art. 38.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 119 : 3 en 7, leest Rom. 10 : 1-15 en gaat voor in gebed.

Hij verwelkomt prof. dr. B. J. Oosterhoff en de buitenlandse gasten ds. P. den Butter van de Free Reformed Church of North America, rev. W. D. Duursma en rev. J. Kuntz van de Christian Reformed Church in North America en br. L. de Geus Los van de Igreja Evangélica Reformada no Brasil.

De praeses memoreert het verscheiden van de oud-ambtsdragers br. J. H. Duyker en br. T. L. Meijer.

De kerkeraad van Rijnsburg sierde het kerkgebouw met bloemen.

Art. 39.

Appel-nominaal.

Bij gehouden appel blijkt dat oud. A. Baars vervangen is door oud. A. van Bergeijk, oud. J. Fraanje door oud. H. Bor en diak. A. F. Kiljan door diak. G. Koopman. Door opstaan betuigen de broeders Oosterhoff, Van Bergeijk, Bor en Koopman instemming met de belijdenis.

Art. 40.

Dankbetuiging.

De praeses deelt mede dat van H. M. Koningin Beatrix een dankbetuiging is ontvangen. Het telegram luidt:

In opdracht van Hare Majesteit de Koningin heb ik de eer de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken de dank van de Koningin over te brengen voor de in het telegram van 19 augustus 1980 verwoorde bede, alsmede voor de daarmee tot uitdrukking gebrachte gevoelens van trouw, ter gelegenheid van de vergadering van de generale synode te Amersfoort.

De Directeur van het Kabinet der Koningin.

Art. 41.

Evangelische Omroep.

De praeses doet voorlezing van een schrijven van de Evangelische Omroep, d.d. 3 september 1980, behelzend een verzoek om de zittingen van de synode te mogen bijwonen en eventueel een reportage te maken. De vergadering besluit dit toe te staan onder dezelfde voorwaarden die gelden voor de dagbladders (zie art. 14).

Art. 42.

Theologische Hogeschool.

De praeses stelt aan de orde het rapport van het curatorium van de Theologische Hogeschool (bijlage 11). Commissie I rapporteert (bijlage 12).

Met name worden er vragen gesteld over het instituut van de wetenschappelijke medewerkers, het niet-kunnen-doorgaan van een stageperiode en de directe verantwoordelijkheid van het curatorium bij een promotie.

De rapporteur, ds. B. van Smeden, en de secretaris van het curatorium, ds. B. Bijleveld, geven antwoord.

De rector, prof. dr. B. J. Oosterhoff, merkt ten aanzien van de lerarenopleiding op dat het voorgestelde als een heel bescheiden bijdrage gezien moet worden die de hogeschool kan en wil leveren aan hen die niet het voor-nemen hebben predikant in onze kerken te worden. Inzake de promotie onderstreept hij dat alles wat op de hogeschool geschiedt, onder de ver-

antwoordelijkheid van het curatorium staat en in overeenstemming dient te zijn met de aard en de doelstelling van de hogeschool. Daarom werd in de regels voor het verwerven van het doctoraat opgenomen – zulks als toevoeging aan de bepalingen van het Academisch Statuut – dat de promovendi instemming moeten betuigen met de gereformeerde belijdenisgeschriften (art. 5) en dat het proefschrift en de stellingen daarmee niet strijdig mogen zijn (art. 8), hoewel er sprake kan zijn van een uitbreiding van de gereformeerde bezinning op bepaalde zaken. Mocht er eventueel toch iets misgaan, dan kan er altijd door het curatorium worden ingegrepen.

Ds. J. Brons stelt voor uit te spreken:

De generale synode

gelet

op het feit dat de doctoraal-opleiding aan onze Theologische Hogeschool via de promotie waartoe een proefschrift geleverd en verdedigd dient te worden, met het verlenen van een doctoraat kan worden afgesloten;

overwegende

dat door het leveren van een proefschrift een belangrijke dienst aan de theologie wordt bewezen;

van oordeel

dat gezien het karakter van onze Theologische Hogeschool dit vraagt dat de gereformeerde theologie op positieve wijze daardoor gediend zal worden;

draagt aan het curatorium op een zodanige regeling te treffen dat deze naar behoren het toezicht daarop kan uitoefenen en deze regeling ter goedkeuring aan de volgende generale synode voor te leggen.

Oud. J. W. van Westrienen dient het volgende voorstel in:

De generale synode besluit de door oud. Van Westrienen in eerste instantie gestelde vragen over het instituut van de wetenschappelijke medewerkers te verwijzen naar commissie I ter nadere bespreking met curatoren en de generale synode over de resultaten daarvan aanvullend door de commissie te doen rapporteren.

Subsidiar:

De generale synode spreke uit dat het in de toekomst op prijs zal worden gesteld dat wetenschappelijke medewerkers gelegenheid krijgen tot samsprekingen met curatoren en met deputaten financieel beheer van de Theologische Hogeschool.

Oud. C. Drieënhuizen doet het voorstel te besluiten dat nog in deze zittingsperiode een financieel overzicht wordt gegeven waaruit de onmogelijkheid van een stageperiode blijkt.

Diak. G. Koopman brengt als voorstel ter tafel:

De generale synode dringt aan op de nadere bestudering van de financiële mogelijkheden betreffende de stageperiode. Te denken valt aan een nieuwe bestemming van het studiefonds en aan een rijkssubsidie voor een periode van acht weken.

Ds. J. van Amstel stelt voor in plaats van g en h van het commissierapport uit te spreken:

het curatorium opdracht te verlenen meer mogelijkheden te zoeken voor

de praktisch/geestelijke toerusting van de a.s. dienaren des Woords in onze kerken.

Diak. T. van Dieren heeft het volgende voorstel:
bij punt f uit het commissierapport een beslissing aan te houden tot het tijdstip waarop door een nadere studie de financiële consequenties bekend zijn en de gevolgen overzien kunnen worden.

Dr. T. Brienen stelt een amendement voor bij artikel 5 van de Regeling van de doctorale studie: na „de betrokken hoogleraar” in te voegen „of medewerker”. Als argumentatie brengt dr. Brienen naar voren dat het werkstuk voor het doctoraal examen kan behoren tot het terrein dat als hoofd- of bijvak valt onder de behartiging of eventueel competentie van een medewerker.

Art. 43.

Schorsing.

In verband met de middagmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG DERDE ZITTING

dinsdag 9 september 1980 van 14.15-17.00 uur.

Art. 44.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 33 : 10 en 11.

Art. 45.

Vervolg - Theologische Hogeschool.

De bespreking over de Theologische Hogeschool wordt voortgezet (zie art. 42).

In zijn functie als president-curator ad hoc gaat ds. J. H. Velema op enkele zaken in. Hij benadrukt dat — afgezien van andere factoren — een stageperiode ongeveer een ton per jaar gaat kosten, het instituut van wetenschappelijke medewerkers nog maar twee jaren functioneert en dat gezien de achtergrond van deze experimentele fase het curatorium reeds had besloten in het komende cursusjaar een samenspreking te houden met de wetenschappelijke medewerkers.

Prof. dr. J. van Genderen ontraadt de voorgestelde toevoeging van dr. T. Brienen omdat het daardoor wel vollediger gezegd zou worden maar niet nauwkeuriger en omdat ook een kleine wijziging aan het Ministerie zou moeten worden doorgegeven. Wel kan bij een herziening met het voorgestelde rekening gehouden worden. Hij vraagt vertrouwen in een goede interpretatie van de passage.

Prof. dr. W. H. Velema geeft ten aanzien van het voorstel van ds. J. Brons als zijn mening te kennen dat het op zich een mogelijkheid is dat als in het college van hoogleraren op een bepaald punt verschillend gedacht wordt, de verplichting dient te bestaan dit eerst met het curatorium te bespreken. Het is echter uitgesloten dat een proefschrift vooraf op het confessioneel gehalte

aan het oordeel van het curatorium wordt onderworpen. Deze verplichting is veel te zwaar.

Prof. dr. B. J. Oosterhoff merkt op dat als men zich ten gunste van het voorstel van ds. J. Brons uitspreekt, er enig inzicht moet bestaan of zulke regelingen te maken zijn en wat zij ongeveer moeten behelzen.

Ds. J. Brons antwoordt dat hem een rapport door de desbetreffende hoogleraar voor ogen staat waarin bepaalde zaken van het proefschrift worden vermeld, zodat het — naar analogie van de bevordering tot kandidaat in de heilige godgeleerdheid — de instemming kan hebben van het curatorium.

Prof. dr. W. van 't Spijker wijst op het synodebesluit van 1977: het college van hoogleraren is bevoegd om de graad van doctor in de theologie te verlenen (Acta, art. 42 sub 4) en onderstreept dat men de volle verantwoordelijkheid moet leggen op het vertrouwen dat men aan het college van hoogleraren heeft geschonken. Ook in de zaak van een promotie blijft het college aan het curatorium verantwoording schuldig.

De synode besluit

1. curatoren dank te brengen voor de door hen verrichte arbeid;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. T. Brienen, drs. W. van Heest, drs. Joh. Kruis, drs. J. W. Maris en drs. R. W. J. Soeters tot wetenschappelijke medewerkers aan de Theologische Hogeschool;
3. bij de benoeming van wetenschappelijke medewerkers een wederzijdse opzegtermijn van drie maanden te bepalen;
4. goedkeuring te hechten aan de voorgelegde definitieve formulering van artikel 13 van het Reglement van de Theologische Hogeschool;
5. goedkeuring te hechten aan de voorgelegde regeling voor de doctorale studie en de regeling voor het toekennen van het doctoraat in de theologie;
6. het curatorium mandaat te geven om te werken in de richting van een lerarenopleiding in de vorm van een zgn. lerarenvariant: doctoraalstudie met een eigen hoofdvak, waarnaast als bijvak pedagogiek, didactiek en methodiek van het godsdienstonderwijs met practica binnen de diaconologische theologie wordt gedaan;
(Voor deze pedagogische en didactische studie èn praktische vorming worde ongeveer een duur van acht maanden uitgetrokken.)
7. niet over te gaan tot het creëren van een stageperiode;
8. het curatorium of het college van hoogleraren op te dragen zich, nadat een beroepbaargestelde kandidaat een beroep heeft aangenomen, tot de desbetreffende classis te wenden met het verzoek een ervaren dienaar des Woords aan te wijzen met de opdracht zich beschikbaar te stellen zijn jonge collega gedurende een bepaalde periode te begeleiden zodat deze zijn praktisch handelen kan spiegelen aan de kennis en ervaring van zijn oudere broeder;
9. een secretaris en diens secundus te benoemen.

De praeses gewaagt met dankbaarheid van de plaats die de hogeschool steeds meer in de kerken en in het vaderland ontvangt. Hij onderstreept dat in deze afgelopen periode de officiële gelijkgeroeping met de rijksuniversiteiten is afgekomen en dat volgens het bericht van het Ministerie van Financiën d.d. 28 december 1978 de hogeschool op grond van de huidige

wetgeving kan worden aangemerkt als een rechtspersoon in de zin van artikel 24, I, voorlaatste alinea der Successiewet 1956.

Art. 46.

Deputaten-financieel Theologische Hogeschool.

122 Het rapport van de deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool
125 wordt in bespreking gegeven (bijlage 13) met het desbetreffende commissie-
rapport (bijlage 14).

De rapporteur, oud. J. W. van Westrienen, en de voorzitter van deputaten, br. J. D. Wisman, antwoorden.

Ds. J. H. Velema stelt voor:

De synode besluit deputaten-financieel te machtigen in geval een lagere subsidie zou worden toegekend dan verwacht wordt, een hoger bedrag aan subsidie te vragen maar nooit meer dan 48% van de jaarlijkse begroting.

Art. 47.

Schorsing.

De praeses schorst de zitting in verband met een bezoek aan de synagoge in de Drieringensteeg te Amersfoort. Hierna wordt de maaltijd gebruikt.

VERVOLG DERDE ZITTING

dinsdag 9 september 1980 van 19.00-22.15 uur.

Art. 48.

Heropening.

De praeses heropent de zitting en laat zingen Ps. 105 : 4 en 6.

Art. 49.

Presentie.

Ds. A. van der Veer neemt de plaats in van ds. K. Boersma. Ds. Van der Veer betuigt instemming met de belijdenis.

Art. 50.

Vervolg - Deputaten-financieel Theologische Hogeschool.

De bespreking over het rapport van de deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool wordt voortgezet (zie art. 46).

Ten aanzien van het voorstel van ds. J. H. Velema brengt de deputaat drs. H. Schuurhuis onder meer naar voren dat de Overheid de definitieve subsidie achteraf vaststelt.

Besloten wordt dat de indiener van dit voorstel, deputaten-financieel en commissie VII zich nader op deze materie zullen bezinnen en over het resultaat in de laatste zittingsweek rapporteren. Zie art. 122.

De synode besluit

1. goedkeuring te hechten aan het beleid van deputaten in de jaren 1977 tot

en met 1979 en grote waardering uit te spreken voor de wijze waarop zij hun werkzaamheden hebben verricht, alsmede voor de visie die zij vooral bij de moeilijke beslissingen met betrekking tot de realisatie van de uitbreiding van het gebouwencomplex van de Theologische Hogeschool hebben getoond;

2. opnieuw deputaten met hun secundi te benoemen.

Art. 51.

Artikel 4 sub 3 K.O. / instructie 8.01.

Aan de orde wordt gesteld de instructie van de particuliere synode van het Noorden (8.01) luidende:

Nu in het Reglement voor de Theologische Hogeschool de uitslag van het kandidaatsexamen en de beroepbaarstelling van elkaar onderscheiden zijn (zie art. 13 van het Reglement) wijzige de generale synode art. 4 sub 3 K.O. zodanig dat in plaats van de woorden: „alsmede het bewijs van de goede uitslag van het praeparatoir examen” gelezen wordt: „alsmede het bewijs van de goede uitslag van het kandidaatsexamen en de verklaring van de beroepbaarstelling”.

126

Commissie I rapporteert (bijlage 15).

De synode besluit een gedeelte van artikel 4 sub 3 A als volgt te lezen: Nadat de classis afzonderlijk het door haar gevraagde testimonium van het college van hoogleraren van de Theologische Hogeschool met betrekking tot leer en leven van de examinandus, alsmede de getuigschriften van de kerkeraad(aden) onder wiens (wier) opzicht hij tijdens zijn studie stond (staat), en de door hem over te leggen beroepsbrief en verklaring van aanneming, alsmede het bewijs van de goede uitslag van het kandidaatsexamen en de verklaring van de beroepbaarstelling heeft onderzocht, houdt de kandidaat een korte preek over een tekst hem veertien dagen tevoren namens de classis opgegeven.

Art. 52.

Studiefonds Theologische Hogeschool.

126 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor het studie-
129 fonds van de Theologische Hogeschool (bijlage 16). Commissie I rapporteert
(bijlage 17).

De synode besluit

1. de arbeid van deputaten goed te keuren, onder dank voor hun gedane werk;
2. uit te spreken dat de gelden die gegeven zijn voor het studiefonds van de Theologische Hogeschool voor dit doel bestemd dienen te blijven;
3. deputaten-financieel Theologische Hogeschool op te dragen deze gelden te beheren;
4. aan deputaten-financieel Theologische Hogeschool één of twee deputaten als adviseurs van deze deputaten toe te voegen voor die zaken die betrekking hebben op de toekenning van studietoelagen aan studenten;
5. het door deputaten voorgestelde reglement als richtlijn voor de uitvoering van hun opdracht ten aanzien van toekenning studietoelagen te aanvaarden:

- Art. 1. Ter uitvoering van het bepaalde bij art. 19 van de kerkorde onderhouden de Christelijke Gereformeerde Kerken een studiefonds waaruit aan studenten van de Theologische Hogeschool en leerlingen in de voorbereidende opleiding studietoelagen verstrekt kunnen worden.
- Art. 2. Het beheer van dit studiefonds wordt opgedragen aan de deputaten voor het financieel beheer van de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken, welke door de generale synode tot dit beheer worden gemachtigd en geïnstrueerd en aan haar van al hun handelingen verantwoording schuldig zijn.
- Art. 3. Het curatorium zal, indien het iemand tot de studie aan de Theologische Hogeschool of tot de voorbereidende opleiding toelaat die niet in aanmerking komt voor het ontvangen van een rijksstudietoelage, hiervan mededeling doen aan de deputaten voor het financieel beheer van de Theologische Hogeschool. Deze deputaten attenderen dan degene die tot de studie werd toegelaten op de mogelijkheid om, indien nodig, een verzoek bij hen te doen om een toelage uit het studiefonds te mogen ontvangen.
- Art. 4. Deputaten kunnen ten aanzien van hem die zulk een verzoek heeft ingediend, een attest vragen van een arts, echter niet zijn huisarts.
- Art. 5. Deputaten zullen bij de ouders of voogden van hen die een studietoelage aanvragen – indien deze minderjarig zijn – en bij henzelf – indien zij meerderjarig zijn – een onderzoek instellen naar hun financiële draagkracht. Op grond van de resultaten van dit onderzoek zullen deputaten vaststellen of en in hoeverre aan de aanvraag voldaan moet worden.
- Art. 6. Wanneer het proefjaar beëindigd is, laten deputaten degenen die een studietoelage ontvangen – of voor de tijd dat zij minderjarig zijn hun ouders of voogden – een verklaring tekenen waarbij de ondertekenaars zich verplichten alle door hen ontvangen of nog te ontvangen studietoelagen terug te betalen, indien de betrokken studenten of leerlingen zonder geldige redenen de Theologische Hogeschool of de voorbereidende opleiding verlaten of door het curatorium daarvan worden verwijderd, of later met het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken breken.
- Art. 7. Ieder jaar zullen deputaten na een vernieuwde aanvraag van de student of leerling, gehoord het advies van het curatorium in verband met het verloop van zijn studie en met zijn levensgedrag, voor één jaar de toelage opnieuw vaststellen.
- Art. 8. Deputaten zullen op iedere generale synode een schriftelijk verslag uitbrengen van hun werkzaamheden, voor het studiefonds verricht.
6. deputaten op te dragen alles te doen wat nodig is voor de afwikkeling van de zaken van dit deputaatschap en het beheer van de gelden van het studiefonds over te dragen aan deputaten financieel beheer van de Theologische Hogeschool.

De praeses spreekt van een historisch moment nu door de ontwikkeling van de tijd dit deputaatschap (de voormalige kas Ex Bonis Publicis) wordt

opgeheven. Met dankbaarheid maakt hij melding van het vele goede werk dat in de loop der jaren door dit deputaatschap werd verricht.

Art. 53.

Evangelieverkondiging onder Israël.

De praeses leest allereerst voor een schrijven van de generale synode van de Ned. Herv. Kerk waarin wordt medegedeeld dat het Opperrabbinaat van Nederland zich tot de Ned. Herv. Kerk wendde in verband met de verplaatsing van de Nederlandse ambassade uit Jeruzalem naar Tel-Aviv. De generale synode van de Ned. Herv. Kerk zou gaarne in een gemeenschappelijk schrijven willen aandringen op een ontmoeting tussen het Opperrabbinaat en de moderamina van diverse kerken (bijlage 18). De synode besluit met een positief advies dit schrijven ter hand te stellen van de deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël.

130

In behandeling wordt nu gegeven het rapport van de desbetreffende deputaten (bijlage 19). Commissie VI rapporteert (bijlage 20).

130, 142

Grote waardering wordt uitgesproken voor „Vrede over Israël”. Onder meer wordt geïnformeerd naar de prioriteit van de studie van drs. J. L. C. Boertjens en naar de daadwerkelijke evangelieverkondiging.

De rapporteur, ds. J. van Amstel, beantwoordt enkele vragen.

De secretaris van deputaten, ds. M. Drayer, onderstreept dat drs. J. L. C. Boertjens mede door middel van zijn studie — overigens van meetaf een opdracht van deputaten — met het volk Israël via zijn geestelijke leidlieden in contact treedt. Daarnaast is er inderdaad sprake van zegen op de persoonlijke gesprekken.

De deputaat ds. J. de Jong benadrukt dat, omdat er bij Israël nog steeds zoveel irritatie bestaat, er veel voor-werk verricht moet worden voordat men toekomt aan het eigenlijke werk. Vanwege de vele taken in Nederland en naar Israël c.q. drs. J. L. C. Boertjens toe bepleit hij de aanstelling van een vrijgestelde, van een eigen christelijke gereformeerde werker.

De voorzitter van deputaten, dr. T. Brienen, beklemtoont de grote betekenis van prof. dr. M. Boertien voor het deputaatschap. Hij wijst op de vele onzekere factoren die er bestaan ten aanzien van de studie, de terugkeer enz. van drs. J. L. C. Boertjens. We dienen als kerken niet op de leiding van de HERE God vooruit te lopen.

Oud. A. Bergsma stelt voor deputaten op te dragen zich ernstig op de vraag te bezinnen hoe de verkondiging van het evangelie kan plaatsvinden naar Christus' opdracht, ondanks de onmogelijkheden.

Diak. G. Koopman doet het voorstel art. 7 van de instructie voor de deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël als volgt te wijzigen: Zij rapporteren over hun werkzaamheden aan elke particuliere en generale synode, in het bijzonder betreffende de voortgang van het koninkrijk Gods.

Diak. T. van Dieren dient als voorstel in: de arbeid in zijn huidige vorm zo snel mogelijk af te bouwen zodra de studie van drs. J. L. C. Boertjens voltooid is en hij terugkeert naar Nederland, en zich dan te beraden op welke wijze wezenlijke evangelieverkondiging in de toekomst in Israël zal kunnen worden verricht conform de instructie genoemd in de kerkorde.

Ds. B. de Romph stelt voor deputaten op te wekken aan de eigenlijke

evangelieverkondiging onder Israël prioriteit toe te kennen boven studie en publikaties zoals deze thans geschieden.

Oud. J. Bijleveld heeft als voorstel: voorstellen tot uitbreiding van taken of personele bezetting bij deputaatschappen waarvoor extra middelen nodig zijn, worden aangehouden tot de begrotingen worden vastgesteld, opdat met prioriteiten rekening kan worden gehouden.

Oud. C. Ippel legt als voorstel ter tafel: gezien de omvangrijke taak van het werk van de deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël geve de generale synode toestemming om ten behoeve van een betere toerusting van deputaten en van onze gehele kerk een vrijgestelde aan te trekken.

Oud. P. D. Hofland doet het voorstel: de generale synode benoeme een vrijgestelde voor de evangelieverkondiging onder Israël met als opdracht a. contacten met drs. J. L. C. Boertjens te onderhouden; b. de kerken voor te lichten; c. zich te bezinnen op de evangelisatie onder Israël en op al wat daarmee samenhangt.

Oud. W. C. van der Stel stelt voor deputaten op te dragen op zodanige wijze zorg te besteden aan het verschaffen van voor de kerken verstaanbare informatie dat de kerkleden meer inzicht krijgen ten aanzien van de manier waarop het begrip „evangelieverkondiging” vorm krijgt en moet krijgen onder andere door het werk van drs. J. L. C. Boertjens.

Ds. L. W. van der Meij stelt een amendement voor bij voorstel 3 van de commissie: en besluit dit ter kennis te brengen bij het Opperrabbinaat in Nederland bij wijze van solidariteitsverklaring met het volk Israël.

In verband met de voorstellen van de broeders Bijleveld, Hofland en Ippel doet de praeses de suggestie eerst een peiling te houden over het al of niet aantrekken van een vrijgestelde. Mocht zij positief uitvallen, dan betekent dit nog geen realisering. Deze is afhankelijk van de financiële mogelijkheden. De vergadering gaat met deze voorgestelde werkwijze akkoord. De peiling valt negatief uit. Hierna wordt het voorstel van oud. J. Bijleveld in stemming gebracht en aanvaard.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk, met name ds. M. Drayer voor zijn enorme inzet meer dan dertig jaar;
2. opnieuw deputaten te benoemen, nl. een eerste en tweede secretaris, een eerste en tweede penningmeester en een adviseur;
3. uit te spreken dat het afgeven van een doopbewijs uitsluitend een kerke-lijk doel dient en derhalve alleen mag geschieden op verzoek van een kerkgemeenschap en niet om te fungeren als een soort „niet-jood-verklaring”, welk besluit ter kennis zal gebracht worden bij het Opperrabbinaat in Nederland bij wijze van solidariteitsverklaring met het volk Israël.

De praeses beklemtoont aan het adres van ds. M. Drayer de uitgesproken dank van de synode.

Art. 54.

Comité-Generaal.

Art. 55.

Comité-Generaal.

Art. 56.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat prof. dr. B. J. Oosterhoff is voorgegaan in dankgebed.

VIERDE ZITTING

woensdag 10 september 1980 van 9.00-12.30 uur.

Art. 57.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 133, leest Efeze 3 : 14-21 en gaat voor in gebed.

Art. 58.

Appel-nominaal.

Bij gehouden appel-nominaal blijkt dat de afgevaardigden aanwezig zijn als in de vorige zitting met dien verstande dat ds. K. Boersma weer aanwezig is en dat oud. P. D. Hofland vervangen wordt door oud. P. C. van Eck. Oud. Van Eck betuigt instemming met de belijdenis.

Art. 59.

Toespraak ds. P. den Butter.

De praeses geeft het woord aan ds. P. den Butter. Deze brengt namens de Free Reformed Church of North America de hartelijke groeten over. Hij herinnert aan de nauwe banden tussen beide kerken. Toch is er sprake van een zelfstandige ontwikkeling. De nieuwe generatie gaat al meer over op de Angelsaksische lijn van het gereformeerd protestantisme. In verschillende opzichten is deze lijn praktischer en lijkt zij waakzamer te zijn ten aanzien van het Woord van God. Ook in de nieuwe wereld valt een toename van Arminiaanse gevaren te constateren. Laten wij derhalve elkaar opdragen om trouw te blijven.

De praeses, ds. J. H. Velema, beantwoordt de toespraak. Hij stelt dat een eigen ontwikkeling op zich niet onjuist is, daar men niet als kolonist maar als emigrant is vertrokken. Onderstreept wordt dat men elkaar heeft te vertrouwen en nooit op incidentele zaken mag afgaan. Daarnaast dient elke kerk – of men groot of klein is – zich steeds te reformeren.

Art. 60.

Toespraak br. L. de Geus Los.

Namens de Igreja Evangélica Reformada no Brasil brengt br. L. de Geus Los de groeten over van deze kleine kerk in een groot Rooms-Katholiek land. Hij gewaagt van de grote dankbaarheid van zijn formatie voor de diensten die chr. geref. predikanten vervullen en voor de steun aan de ontwikkelingsprojecten in Carambéf.

Prof. dr. J. P. Versteeg antwoordt namens de synode. Hij beklemtoont dat ook wij als kerken de nauwe contacten op prijs stellen en herinnert aan het zegel van deze Braziliaanse zusterkerk: midden op de wereldbol het kruis met de beginletters van Jezus Christus, en de Alpha en de Omega.

Art. 61.

Toespraak rev. W. D. Duursma.

De praeses verleent nu het woord aan rev. W. D. Duursma die met rev. J. Kuntz door de Christian Reformed Church in North America is afgevaardigd. De toespraak in het Engels werd vooraf in het Nederlands gestencild uitgereikt. Na de hartelijke groeten te hebben overgebracht herinnert rev. Duursma aan de gemeenschappelijke wortel van de Afscheiding in 1834 en aan de kerkelijke, confessionele verbondenheid. Van harte hoopt de synode van de Christian Reformed Church dat de synode van Amersfoort het besluit kan nemen de beslissing van 1977 te ratificeren om zo een nieuwe periode aan te vangen van een zinvolle gemeenschap.

In zijn antwoord refereert prof. dr. J. van Genderen aan de naam van beide kerken, waarin het christelijke en het gereformeerde op hun beurt nadruk krijgen. Met blijdschap stelt hij vast dat de Christian Reformed Church onlangs een gravamen heeft afgewezen tegen de Dordtse Leerregels. Eveneens wordt met dankbaarheid geconstateerd dat in de houding van de Christian Reformed Church die vroeger wat te eenzijdig naar de Gereformeerde Kerken in Nederland keek, verandering kwam.

Art. 62.

Toespraak rev. H. Cameron.

De synode wordt thans toegesproken door rev. Hector Cameron, moderator van de Free Church of Scotland. Zijn toespraak wordt vertaald door prof. dr. J. P. Versteeg. Rev. Cameron brengt de groeten en de zegenbede over van zijn kerkformatie. Hij herinnert aan de vergaderingen van de Gereformeerde Oecumenische Synode te Nîmes waar de afgevaardigden van zijn kerk en die van de Chr. Geref. Kerken op één lijn zaten. Hij vraagt de voorbede voor die gemeenten in de agrarische gebieden die zich door het wegtrekken van gemeenteleden in grote moeilijkheden bevinden.

Ds. B. van Smeden beantwoordt de toespraak. Hij wenst de Free Church of Scotland de zegen des Heren toe en een leven vanuit en naar de toekomst van Jezus Christus.

Art. 63.

Kerkelijke verhoudingen buitenland.

De praeses geeft in bespreking een gedeelte van het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken dat betrekking heeft op kerkelijke verhoudingen buitenland (bijlage 21 en aanvullend rapport). Commissie IV rapporteert (bijlage 22).

154, 165
171

Er worden diverse vragen gesteld over de „ecclesiastical fellowship”. Hoe wordt nu de band van de Christian Reformed Church met de Gereformeerde Kerken in Nederland? Eén van de afgevaardigden benadrukt dat de broeders in Zuid-Afrika voor een broederlijk vermaan inzake de rassenproblematiek openstaan als dit geschiedt in liefde en met een bereidheid aan onze kant van zelfcritiek.

De rapporteur, ds. G. Bijkerk, en de deputaat prof. dr. J. P. Versteeg gaan op het een en ander nader in. Opgemerkt wordt dat sinds het principebesluit van 1977 geen nieuwe zaken aan het licht zijn getreden die een verandering zouden kunnen vormen voor een definitief „ecclesiastical fel-

lowship". De „ecclesiastical fellowship" betekent in de verhouding tot de Gereformeerde Kerken in Nederland inderdaad een afzwakking, daar de vroegere relatie die van een zusterkerk was in de meest omvattende zin van het woord. De band met de Free Reformed Church blijft die van correspondentie terwijl daarbij en daarnaast een nieuwe eigen vorm van contact wordt onderhouden met de Christian Reformed Church. Beseft worde dat in het grote land van North America het aantal gemeenten van de Free Reformed Church gering is. De bezwaren geuit op de synode van 1977 zijn zeer zeker in een ontmoeting met vertegenwoordigers van de Christian Reformed Church naar voren gebracht en doorgesproken.

De buitenlandse afgevaardigden rev. J. Kuntz en ds. P. den Butter geven op diverse zaken hun visie.

Art. 64.

Schorsing.

De praeses schorst de zitting in verband met de maaltijd.

VERVOLG VIERDE ZITTING

woensdag 10 september 1980 van 14.15—18.00 uur.

Art. 65.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 17 : 3 en 4.

Art. 66.

Correspondentie met de Hoge Overheid.

172 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de cor-
173 respondentie met de Hoge Overheid (bijlage 23) met het desbetreffende
commissierapport (bijlage 24).

De rapporteur, ds. J. Plantinga, en de secretaris van deputaten, mr. dr. C. J. Verplanke, gaan op de gestelde vragen in.

Door ds. L. W. van der Meij wordt voorgesteld aan de CDA-fractie het volgende telegram te verzenden:

De generale synode der Chr. Geref. Kerken te Amersfoort heeft met droefheid geconstateerd dat de standvastigheid inzake de abortuskwestie die wij in uw handelwijze in 1977 geprezen hebben, door u is prijsgegeven.

Wij dringen er bij uw fractie op aan uw handelingen te laten bepalen door het richtsnoer van Gods onfeilbaar Woord en niet door het politiek haalbare.

De synode besluit deze zaak te verwijzen naar het moderamen teneinde na te gaan of het voorgestelde wettig ter tafel en naar inhoud uitvoerbaar is. Zie art. 177.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor hun werk en hun beleid goed te keuren;
2. opnieuw leden van het deputaatschap en een algemeen secundus te benoemen;

3. opnieuw een gedelegeerde in het C.I.O. alsmede een plaatsvervangende gedelegeerde te benoemen.

Art. 67.

Vervolg - Kerkelijke verhoudingen buitenland.

174 De praeses doet voorlezing van de brieven van de Reformed Churches
174, 175 of New Zealand (bijlage 25) en van deputaten vir korrespondensie met
buitelandse kerke van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika (bijlagen 26
en 27).

Prof. dr. J. van Genderen adviseert dat bij commissievoorstel B4 ook de kerk van Nieuw-Zeeland speciaal in het oog gehouden wordt.

Ds. P. den Butter zet zijn beantwoording voort (zie art. 63). Hij beklemtoont dat door de synode van zijn kerk het vertrouwen werd uitgesproken dat het handhaven van de bezwaren tegen het principebesluit van 1977 aan de corresponderende verhouding geen schade zal berokkenen.

Ds. L. W. van der Meij doet het voorstel deputaten opdracht te geven zich nader op de historische en theologische hoedanigheid van de Christian Reformed Church te bezinnen; concreet is te denken aan de heersende opvattingen over doop, gemeentebesouwing, wedergeboorte, beleving van Gods Woord en de ambtsvervulling (met inbegrip van de vrouw in het ambt). Deputaten dienen zich eveneens te bezinnen op de contacten die door de Christian Reformed Church onderhouden worden met andere kerken dan de onze en de volgende synode over dit alles te rapporteren.

Ds. M. C. Tanis stelt voor de aangeboden vorm van de kerkelijke relatie met de Christian Reformed Church te aanvaarden naar de regel van art. 51 sub B K.O. en zo te blijven bij het reeds bestaande contact.

Ds. J. Brons dient het volgende voorstel in:

De generale synode

gelet

op het principebesluit van 1977 inzake een nadere regeling van de verhouding tot de Christian Reformed Church en op het voorstel van deputaten en synodale commissie om dit principebesluit nu tot een definitief besluit te maken;

overwegende

dat de voorgestelde regeling van de verhouding tot de Christian Reformed Church niet in overeenstemming is met wat in art. 51 K.O. over de kerken in het buitenland is bepaald;

van oordeel

dat voor het volbrengen van onze oecumenische roeping de handhaving van art. 51 van groot belang moet worden geacht;

besluit

- a. het principebesluit zo niet tot een definitief besluit te maken;
- b. deputaten op te dragen de aangeboden vorm van fellowship met de Christian Reformed Church overeenkomstig art. 51 nader in te vullen of een zodanige wijziging van art. 51 voor te bereiden dat de uitvoering van het principebesluit kerkrechtelijk verantwoord is;
- c. de opdracht sub b genoemd zo mogelijk voor de volgende zittings-

week ten uitvoer te brengen en dienaangaande een voorstel aan de vergadering van de generale synode voor te leggen;

- d. alsdan een definitieve beslissing te nemen ten aanzien van de regeling van de verhouding tot de Christian Reformed Church.

Ds. K. Boersma stelt voor dat – indien gewenst en noodzakelijk – bij aanvaarding van het commissievoorstel A een aanvulling wordt voorbereid bij de bepalingen van art. 51 K.O.

De praeses brengt ten aanzien van het voorstel van ds. L. W. van der Meij naar voren dat deputaten zich reeds jarenlang met de bezinning hebben beziggehouden. De Acta vanaf 1968 informeren hierover. Anders miste het principebesluit van 1977 de vereiste onderbouw.

De preadviseur prof. dr. W. van 't Spijker merkt op dat bij aanvaarding van de „ecclesiastical fellowship” in art. 51 volstaan kan worden met een nieuwe, derde synodale bepaling die in overeenstemming dient te zijn met de kerkordelijke bepaling.

De synode besluit

1. gelet op het overleg dat er geweest is met de synode van de Free Reformed Church en het bericht dat ontvangen werd van de Christian Reformed Church nu te besluiten de door de Christian Reformed Church in North America aangeboden vorm van kerkelijke relatie („ecclesiastical fellowship”) te aanvaarden waarbij deze relatie voor onze kerken inhoudt:
  - a. het zenden van afgevaardigden naar elkaars synoden;
  - b. het aan elkaar toezenden van de Acta van de synoden;
  - c. het openstellen van de kansels voor bezoekende predikanten wanneer deze tijdens een verblijf in Nederland slechts wensen voor te gaan in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;
  - d. het voor elkaar openstellen van de avondmaalstafel;
  - e. gemeenschappelijke activiteiten in gebieden waarvoor een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid geldt;
  - f. overleg op meer importante punten van gemeenschappelijk belang;
  - g. het elkaar bemoedigen en vermanen met het oog op het bewaren en verbreiden van het geloof eenmaal de heiligen overgeleverd.

De praeses gewaagt van een belangrijke historische beslissing. Hij benadrukt dat hier op geen enkele wijze een keuze werd gedaan tussen de Christian Reformed Church en de Free Reformed Church. In de grote Amerikaanse wereld willen de Christelijke Gereformeerde Kerken van Nederland ook deze vorm van kerkelijke relatie onderhouden.

Art. 68.

Vervolg - Kerkelijke verhoudingen buitenland.

De praeses geeft in behandeling het gedeelte van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken dat betrekking heeft op de Gereformeerde Oecumenische Synode en Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika (bijlage 21). Commissie IV rapporteert (bijlage 28).

Er worden diverse vragen gesteld over de G.O.S.-vergadering in Nîmes. Hoe denken de deputaten over de continuïteit van het lidmaatschap van de G.O.S. mede in verband met de houding van de Gereformeerde Kerken?

De rapporteur, ds. G. Bijkerk, en de voorzitter van deputaten, prof. dr. J. van Genderen, antwoorden. Prof. Van Genderen betoogt dat hét probleem van de G.O.S. wordt gevormd door de Gereformeerde Kerken in Nederland. Daar zijn in de commissies geweldige spanningen geweest. Met instemming haalt hij een geschreven woord van dr. P. Schrottenboer aan: De G.O.S. bad en bleef bij elkaar. In 1984 zal er volgens prof. Van Genderen op diverse punten duidelijkheid moeten komen.

Ds. K. Boersma stelt voor deputaten op te dragen

- a. het hunne ertoe bij te dragen dat de gesprekken inzake de rassenproblematiek inzonderheid met Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika worden voortgezet en daarvoor wegen te zoeken;
- b. de kerken mede te delen dat er materiaal beschikbaar is betreffende de rassenvraagstukken in Zuid-Afrika, zowel vanuit hun eigen contacten met die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika als vanuit de arbeid van de G.O.S. waarmee de kerken en belangstellende gemeenteleden bijzonder gediend kunnen zijn, en (desgevraagd) dit materiaal beschikbaar te stellen.

De synode besluit deputaten op te dragen

1. de kerken mede te delen dat er materiaal beschikbaar is betreffende de rassenvraagstukken in Zuid-Afrika, zowel vanuit de eigen contacten met Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika als vanuit de arbeid van de Gereformeerde Oecumenische Synode waarmee de kerken en belangstellende gemeenteleden bijzonder gediend kunnen zijn, en (desgevraagd) dit materiaal beschikbaar te stellen;
2. a. aan de studievergadering van de Gereformeerde Oecumenische Synode omtrent „De G.O.S. en oecumenische betrekkingen” vóór 1 januari 1981 op te geven wat onze kerken door de commissie overwogen willen zien alsmede zo spoedig mogelijk antwoord te geven op het tweede rapport van de Gereformeerde Kerken in Nederland over aansluiting bij de Wereldraad van Kerken;
- b. die rapporten en verzoeken – om rapporten die andere deputaatschappen regarderden – aan die deputaatschappen ter behandeling door te zenden;
3. de ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Oecumenische Synode nauwlettend te volgen en daarover te rapporteren aan de volgende generale synode met het oog op eventuele voorstellen voor de G.O.S. 1984;
4. na te gaan hoe de relaties met de kerken waarmee onze kerken in correspondentie staan respectievelijk contact onderhouden alsmede de relaties met andere kerken die lid zijn van de Gereformeerde Oecumenische Synode geïntensiveerd kunnen worden, mede met het oog op onze bijdragen aan de G.O.S.;
5. in contact te treden volgens art. 51 sub B K.O. met de Reformed Presbyterian Church of Ireland;

6. in contact te treden volgens art. 51 sub B K.O. met de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France.

Art. 69.

Comité-Generaal.

Art. 70.

Schorsing.

De praeses schorst de vergadering in verband met de maaltijd.

VERVOLG VIERDE ZITTING

woensdag 10 september 1980 van 19.00–21.10 uur.

Art. 71.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 71 : 10 en 14.

Art. 72.

Evangelisatie.

176, 187

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de deputaten voor de evangelisatie (bijlage 29). Commissie V rapporteert (bijlage 30).

De rapporteur, ds. J. Plantinga, gaat op enkele vragen in. Daarna spreekt de voorzitter van deputaten, ds. B. van Smeden. Deze benadrukt in antwoord op indringende vragen van de zijde van de particuliere synoden van het Oosten en van het Zuiden dat na diepgaand onderzoek en advies aan deputaten bleek dat een doctorale studie voor de vrijgestelde de beste weg is om tot de gevraagde bezinning en het werk dat daarmee samenhangt, te komen. Het gaat beslist niet om een academische titel.

Art. 73.

Comité-Generaal.

Art. 74.

Preekconsent br. L. de Geus Los.

De praeses deelt mede dat de synode zich in comité heeft beziggehouden met het verzoek van br. L. de Geus Los, lid van de Igreja Evangélica Reformada no Brasil, voor verkrijging van preekconsent (bijlage 21).

165

De synode besloot

naar analogie van art. 4 sub 5B K.O. de heer L. de Geus Los, lid van de Igreja Evangélica Reformada no Brasil, voor de periode van zijn studie verlof te geven tot het spreken van een stichtelijk woord, op voorwaarde dat deputaten correspondentie buitenlandse kerken hem begeleiden in samenwerking met het college van hoogleraren en de betrokkene voor zich en zijn gezin het gastlidmaatschap zal aanvragen bij de Chr. Geref. Kerk van zijn woonplaats.

Art. 75.

Vervolg - Evangelisatie.

De praeses geeft ds. B. van Smeden de gelegenheid de beantwoording

voort te zetten (zie art. 72). Deze onderstreept onder meer dat de inhoud van het evangelie nooit door de mens en zijn behoefte wordt bepaald. Wel gaat het om een verantwoorde concrete en eigentijdse benadering van de moderne mens in zijn levenssituatie.

In zijn functie als penningmeester verschaft br. P. de Korte de gevraagde informatie.

De bespreking over de evangelisatie zal in een volgende zitting worden afgerond. Zie art. 87.

De praeses wenst de vrijgestelde, ds. J. Kievit, de zegen des Heren toe.

Art. 76.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat ds. M. C. Tanis is voorgegaan in dankgebed.

VIJFDE ZITTING

donderdag 11 september 1980 van 9.00–12.30 uur.

Art. 77.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 147 : 1 en 6, leest 1 Cor. 3 en gaat voor in gebed.

Art. 78.

Appel-nominaal.

Bij het gehouden appel-nominaal blijkt dat de afgevaardigden aanwezig zijn als in de vorige zitting met dien verstande dat de oud. P. D. Hofland, A. Baars, J. Fraanje en diak. A. F. Kiljan hun plaatsen weer hebben ingenomen en oud. D. Lokhorst vervangen wordt door oud. G. J. Grevers. Door opstaan betuigt oud. Grevers instemming met de belijdenis.

Art. 79.

Onderzoek naar het kerkelijk lied.

188 De praeses stelt aan de orde het rapport van het deputaatschap voor het
219 onderzoek naar het kerkelijk lied (bijlage 31). Commissie II heeft een rapport ingediend (bijlage 32).

Achttien afgevaardigden voeren het woord. Algemeen wordt grote waardering uitgesproken voor het vele werk dat dit deputaatschap verrichtte.

Gewezen wordt op het feit dat het vrije lied het Schriftgezag niet achter zich heeft en dat het opmerkelijk is dat we geen nieuwtestamentische psalmbundel kennen. Alleen in het Oude Testament heeft de HERE een bundel psalmen gegeven. Andere broeders benadrukken dat in het deputatenrapport te weinig rekening wordt gehouden met de voortschrijding van de heilsopenbaring. God verwacht dat Zijn nieuwtestamentische gemeente antwoordt op het volle heil in Christus, met name op de christelijke feestdagen.

Moet de synode niet alles doen om symptomen van verwijdering weg te

nemen? Dreigt daarnaast bij aanvaarding van de commissievoorstellen niet het gevaar dat de berijmde Schriftgedeelten een brug vormen naar het vrije lied?

Ook de redactie van art. 69 K.O. wordt in de bespreking betrokken. Wat is zijn principiële fundering? Enkel op grond van het Woord van God mag verboden worden. Gepleit wordt voor de vrijheid van de plaatselijke kerk die zeer zeker het heil, de opbouw van de gemeente in het oog zal houden.

Diverse afgevaardigden dringen er met klem op aan dat deze synode een definitieve beslissing neemt. Het is onjuist als deze zaak eerst naar het vlak van de plaatselijke kerkeraden wordt doorgeschoven.

Art. 80.

Schorsing.

In verband met de middagmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG VIJFDE ZITTING

donderdag 11 september 1980 van 14.15—18.00 uur.

Art. 81.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 16 : 3 en 4.

Art. 82.

„De Wekker”.

222 Het rapport van de commissie van redactie van „De Wekker” wordt in
224 bespreking gegeven (bijlage 33) met het rapport van commissie I (bijlage 34).

De rapporteur, ds. B. van Smeden, en de hoofdredacteur, prof. dr. B. J. Oosterhoff, beantwoorden de gestelde vragen.

Oud. J. W. van Westrienen stelt voor:

De generale synode besluit in de kop van „De Wekker” te laten verdwijnen: „Uitgegeven ten voordele van de Theologische Hogeschool” en het besluit van de G.S. 1971/'72 Rotterdam vermeld onder art. 52 sub 3 van de Acta buiten werking te stellen; subsidiair: De generale synode besluit de grens bedoeld in art. 52 sub 3 van de Acta van de G.S. 1971/'72 Rotterdam voor de jaren 1980 tot en met 1982 te bepalen op f 125.000,—.

Diak. Joh. van Vulpen wenst besloten te zien dat in „De Wekker” geen huwelijksadvertenties worden opgenomen.

De synode besluit

1. bijzonder haar waardering uit te spreken voor de arbeid van de aftredende redactieleden prof. dr. B. J. Oosterhoff en ds. I. de Bruyne;
2. het beleid van de redactie goed te keuren en deze te danken voor haar werk;
3. opnieuw een commissie van redactie te benoemen;

4. de redactie in overweging te geven vaker dan tot dusver te vergaderen om het beleid te vormen;
  5. er bij de redactie op aan te dringen ook ten aanzien van de inhoud van de meditaties het nodige te doen om deze op een behoorlijk peil te houden;
  6. de redactie in overweging te geven meer te selecteren bij de boekrecensies en een rubriek bijbelbesprekingen op te nemen;
  7. de redactie te vragen het aantal medewerkers, specialisten, uit te breiden;
  8. de grens bedoeld in art. 52 sub 3 van de Acta van de G.S. 1971/'72 Rotterdam voor de jaren 1980 tot en met 1982 te bepalen op f 125.000,—.
- De praeses zegt de aftredende hoofdredacteur prof. dr. B. J. Oosterhoff hartelijk dank voor het vele werk door hem in deze eenentwintig jaar verricht.

Art. 83.

Vervolg - Onderzoek naar het kerkelijk lied.

De bespreking over het onderzoek naar het kerkelijk lied wordt voortgezet (zie art. 79).

De rapporteur, ds. A. W. Drechsler, en de voorzitter van deputaten, drs. W. Steenbergen, gaan op de gestelde vragen en opmerkingen in.

De deputaat ds. D. Slagboom licht zijn standpunt nader toe. Vanwege het ontbreken van de vereiste duidelijkheid in de nieuwtestamentische gegevens en vanwege de verbondenheid tussen de waarheid Gods en enkel de psalmen kan hij zich met de eindconclusies van het rapport niet verenigen.

Prof. dr. B. J. Oosterhoff — enkel vandaag nog aanwezig — wijst op de intentie van artikel 69 K.O.: er moet in de kerk van Christus ruimte zijn om het nieuwtestamentische lied te zingen. Om zo dicht mogelijk bij de Schriftten aan te sluiten kozen eerdere synoden de weg van berijmde Schriftgedeelten. Deze weg is helaas niet begaanbaar. De vraag klemt of de synode aan de intentie van artikel 69 een andere uitwerking wil geven. Prof. Oosterhoff adviseert op deze synode tot een beslissing te komen. Het toezenden van het rapport aan de kerkeraden heeft alleen zin als de synode bereid is aan de intentie van artikel 69 een nieuwe verwoording te geven. Al zal de beslissing niet eenvoudig zijn, ook bij alle verschil van standpunten zal men elkaar vanuit de eenheid in Christus moeten aanvaarden en vertrouwen.

Ds. D. Biesma stelt voor:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het rapport van deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied;

constaterend

dat ook volgens dit rapport in de Heilige Schrift geen verbod te vinden is om naast de psalmen ook berijmde Schriftgedeelten, bijbelliederen en andere schriftuurlijke gezangen te zingen;

vaststellend

dat in de heilsbedeling van het Nieuwe Testament het lied dat deze be-

deling als antwoord op Gods openbaring bezingt een volkomen legitime plaats behoort te hebben;

erkennend

dat in vele gemeenten grote behoefte bestaat aan het zingen van deze liederen, mede erkennend dat vele gemeenten hiermee grote moeite hebben;

spreekt uit

dat de formulering van artikel 69 niet bedoelt het zingen van het nieuwtestamentisch lied volledig uit te sluiten;

dat aan de psalmen altijd primaire betekenis zal worden toegekend;

dat de door de gemeente te zingen liederen berijmde Schriftgedeelten, bijbelliederen zullen zijn of ook liederen die de toets van de Schrift en de belijdenis volkomen kunnen doorstaan;

dat de kerkeraden hierop nauwlettend hebben toe te zien;

besluit

het bedoelde rapport ter beschikking van de kerken te stellen, opdat de kerken mogen weten op welke gronden de synode tot dit besluit gekomen is en in de hoop dat dit rapport ertoe zal bijdragen begrip voor deze beslissing te tonen, zodat – bij alle verscheidenheid van gevoelens – men elkander blijft aanvaarden in de eenheid van geloof en liefde.

Ds. L. W. van der Meij doet het voorstel:

1. aangezien het getuigenis omtrent Christus en Zijn heilswerk in de psalmen niet ontbreekt (zoals in deputatenrapport wordt aangetoond) en in het volle licht van de nieuwtestamentische openbaring mag worden verstaan;
2. aangezien er geen volkomen duidelijkheid bestaat over het gebruik van liederen in de eredienst van de nieuwtestamentische gemeente;
3. aangezien deputaten terecht het gevaar signaleren dat bij aanvaarding van een aantal schriftuurlijke liederen voor het gebruik van de eredienst, het samenleven binnen de gemeente en in het kerkverband zeer bemoeilijkt wordt;
4. aangezien in de praktijk de principiële prioriteit van de psalmen boven de schriftuurlijke liederen zeer moeilijk kan worden gehandhaafd;
5. aangezien het onderling verkeer met de overige kerken van de gereformeerde gezindte en enige buitenlandse kerken waarmee wij in relatie staan door een middelmatige zaak zeer bemoeilijkt zou worden;
6. aangezien door het inslaan van het spoor van het zingen van de schriftuurlijke liederen in principe de weg vrijkomt voor een grenzeloze uitbreiding van het aantal van deze liederen met het reële gevaar van het binnensluipen van theologische dwalingen;

besluit

de generale synode voorstel II van het deputatenrapport niet te aanvaarden en de grens die getrokken is door de G.S. van 1974 niet te verleggen.

Oud. A. Bergsma dient het volgende voorstel in:

Gezien het bevel des Heeren „Zijn Woord waar te nemen”, Deut. 12 : 32,

alles te onderhouden wat Hij geboden heeft, Matth. 28 : 19, en verder Zondag 35 H.C. en art. 7 van de N.G.B. besluite de synode

1. zo dicht mogelijk bij dit Woord te blijven zoals de Heere dit de kerk heeft gegeven in de psalmenbundel;
2. deputaten op te dragen te onderzoeken of een samenstelling (compositie) mogelijk is van een aantal berijmde Schriftgedeelten;
3. het rapport van deputaten ter beschikking te stellen van de gemeenten waarmede aangetoond kan worden dat deze zo belangrijke zaak grondig onderzocht is geworden.

Ds. M. C. Tanis legt als voorstel ter tafel:
De generale synode

kennis genomen hebbend
van het deputatenrapport en commissierapport;

overwegende

1. dat de Heere alleen in het O.T. een bundel liederen gegeven heeft en wij in het N.T. van God geen bijbelboek hebben ontvangen dat overeenkomt met het boek der psalmen;
2. dat de oudtestamentische psalmbundel met de komst van Christus niet heeft afgedaan en in de nieuwtestamentische gemeente een grote plaats behield;
3. dat de gemeente er het heil Gods in en door Christus in vertolkt vond en er geen moeite mee had de psalmbundel als haar liedboek te erkennen;
4. dat er in de Heilige Schrift geen duidelijk motief wordt gegeven om bij het zingen in de eredienst naast de ontvangen liederen ook van andere liederen niet voorkomend in de Schrift, gebruik te maken;
5. dat het vrije lied noch de autoriteit van de Heilige Schrift noch van de Heilige Geest achter zich heeft;
6. dat het vrije lied geen stuk van Gods openbaring is, noch een reflectie van de dichter op de Godsopenbaring is;
7. dat de kerken het als hun roeping zagen om in de eredienst in prediking en lied het „Woord” aan het woord te laten;
8. dat diverse kerkelijke uitspraken van het slechts zingen van psalmen c.q. berijmde Schriftgedeelten spreken;
9. dat door het invoeren van het vrije lied allerlei dwalingen de kerken kunnen binnendringen en de verwijdering in ons kerkelijk leven zal doen toenemen;
10. dat de kerken naar de uitspraak van 1974 de opdracht hebben om alle symptomen van verwijdering, waaronder ook vallen de liturgische veranderingen, te bespreken en zoveel mogelijk weg te nemen;

van oordeel

- a. dat de psalmen door God gegeven zijn als het liedboek der kerken;
- b. dat daarnaast tekstgetrouwe berijmingen van o.m. hymnische liederen, denk aan de lofzangen, gebruikt mogen worden;
- c. dat door het zich beperken tot het zingen van de psalmen en berijmde Schriftgedeelten wordt bewaard de directe verbondenheid aan de Heilige Schrift als het geïnspireerde Woord van God;
- d. de historische lijn der kerken niet worde verbroken;

- e. niets van onze identiteit mag vervagen;
- f. de gevolgen van de aanvaarding van het vrije lied zeker merkbaar zullen zijn in de kerken;

besluit

1. deputaten hartelijk dank te zeggen voor hun arbeid;
2. de kerken dringend op te wekken zich te zullen houden aan wat bepaald is in artikel 69 K.O.

Oud. C. Ippel stelt voor: De generale synode spreke uit in de eredienst enkel psalmen en Schriftberijmingen te zingen en niet over te gaan tot het zingen van andere liederen in de eredienst.

Ds. J. Brons dient als voorstel in:

De generale synode

staande voor het nemen van een principebeslissing inzake het kerklied;

overwegend

dat deze beslissing voor het samenleven van de kerken van zeer ingrijpende betekenis is;

lettend

op wat de Heilige Schrift over het samenleven in de kerken ons leert;

van oordeel

dat in deze zaak een grote mate van eenstemmigheid behoort te zijn (Rom. 15 : 5 en 6);

bepale

dat in dezen niet bij eenvoudige meerderheid van stemmen een beslissing genomen zal worden maar dat na een eerste peilende stemming gehouden te hebben, daarna met een meerderheid van tenminste 75⁰% van het aantal stemmen een geldende uitspraak zal worden gedaan.

Ds. J. Brons dient eveneens twee amendementen in: in plaats van voorstel 7 van het commissierapport voorstel 6 aan te vullen met bepaling d: „deze liederen niet door middel van een verwijzende opsomming maar in de vorm van een eigen bundel van Schriftgetrouwe liederen aan de kerken worden aangeboden”. Het tweede amendement luidt: voorstel 10 aldus te wijzigen dat dit voorstel zo gelezen wordt: aan deputaten op te dragen een definitieve beslissing nader voor te bereiden en voorstellen te doen aan de generale synode 1983 met dien verstande dat deze beslissing afhankelijk zal zijn van

1. de reacties uit de kerken;
2. de realiseerbaarheid van het onder 6 genoemde;
3. de eenheid van de kerken.

Oud. J. van Ledden stelt voor:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het rapport van deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied;

overwegende

1. dat uit het onderzoek van deputaten voor het kerklied is gebleken dat in de Heilige Schrift geen duidelijke uitspraken voorkomen ten aanzien

van het zingen van liederen in de eredienst die niet behoren tot de psalmen en de berijmde Schriftgedeelten;

2. dat uit hetzelfde onderzoek is gebleken dat in de historie van de Oude Kerk, zowel als van de kerken der Reformatie en de afgescheiden kerken een duidelijke lijn is aan te wijzen waarbij alleen de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten in de eredienst worden gebruikt en verzoeken om daarnaast andere liederen te zingen herhaaldelijk werden afgewezen;
3. dat uit de behandeling van deze zaak in de synodevergadering duidelijk is geworden dat de vereiste overeenstemming ontbreekt;

besluit

- a. deputaten dank te zeggen voor hun arbeid;
- b. het voorstel tot het gebruik van een aantal liederen naast de psalmen in de eredienst die geen berijming zijn van Schriftgedeelten, af te wijzen;

en spreekt uit

dat de kerken zich zullen houden aan het bepaalde in artikel 69 K.O.

Oud. C. Drieënhuizen heeft het voorstel:

De generale synode

lettend

op de bespreking van het rapport van deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied;

overwegende

dat de generale synode nu tot een besluit moet komen (naar aanleiding van wat ds. M. C. Tanis stelde) o.a. ook om „wildgroei” te voorkomen;

besluit

de deputaten, eventueel bijgestaan door de commissie van rapport, op te dragen voor de komende zittingsweek een lijst voor de in het rapport bedoelde liederen samen te stellen, en dit ter beoordeling aan de generale synode aan te bieden.

Ds. J. van Dijken stelt voor:

De generale synode

constaterende

dat er een toenemend aantal onberijmde Schriftwoorden en Schriftgedeelten is die gezongen kunnen worden;

overwegende

dat de kerken met betrekking tot te zingen liederen voortdurend hebben gezocht naar liederen die zo dicht mogelijk aansluiten bij de onberijmde tekst van de Heilige Schrift;

besluit

deputaten op te dragen zo mogelijk een bundel samen te stellen bevattende onberijmde Schriftwoorden of Schriftgedeelten die in de kerken gezongen kunnen worden.

Eveneens wordt door ds. J. van Dijken voorgesteld:

De generale synode

overwegende

- a. dat aanneming van voorstel 11 van het commissierapport de rust binnen de kerken niet bevordert;
- b. dat een oproep om zich aan één speciaal artikel van de K.O. te houden, overbodig is;

besluit

voorstel 11 van het commissierapport niet te aanvaarden.

Ds J. van Amstel stelt voor in voorstel 4 van het commissierapport „kerkgemeenschappen” te veranderen in „gereformeerden” en in voorstel 7 „dat het voorkeur verdient” te laten vervallen.

Ds. B. Witzier biedt de volgende toevoeging aan bij het commissierapport: Tevens zullen deputaten zoeken naar een aantal liederen die de synode op dat moment aan de kerken kan aanbieden, indien de te nemen beslissing positief zal zijn.

Prof. dr. J. van Genderen adviseert in voorstel 3 van de commissie „zo trouw mogelijk” te vervangen door „trouw”.

De synode besluit al de ingediende voorstellen naar commissie II te verwijzen. In de laatste zittingsweek zal deze materie opnieuw aan de orde worden gesteld. Zie art. 132.

Art. 84.

Schorsing.

In verband met de maaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG VIJFDE ZITTING

donderdag 11 september 1980 van 19.00–21.00 uur.

Art. 85.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 56 : 5 en 6.

Art. 86.

Geestelijke verzorging van gehandicapten en instructie 8.02.

De praeses geeft in behandeling het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van lichamelijk en geestelijk gehandicapten (bijlage 35) alsmede de instructie van de particuliere synode van het Oosten (8.02) welke luidt:

De particuliere synode van het Oosten

lettend

op het bepaalde in artikel 6 sub 1 b K.O. dat de bijzondere arbeid van predikanten „uitsluitend kan worden verricht in opdracht en onder verantwoordelijkheid van één of meer kerken, zulks te regelen in overleg met het deputaatschap waaronder deze arbeid ressorteert en na goedkeuring van de classis”;

constaterend

dat er geen deputaatschap bestaat waaronder de bijzondere arbeid te verrichten door een ziekenhuispredikant kan ressorteren;

overtuigd

van de wenselijkheid dat ook deze arbeid onder een deputaatschap ressorteert, terwille van de arbeid zelf en terwille van de betrokken predikant;

verzoekt

de generale synode artikel 6 sub 1 b K.O. als volgt aan te vullen: „in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het pastoraat in ziekenhuizen, verpleeghuizen, bejaardentehuizen e.d. zal deze beroeping plaatsvinden na overleg met en met instemming van deputaten voor de geestelijke verzorging van gehandicapten.”

230 Commissie III rapporteert (bijlage 36).

De rapporteur, dr. T. Brienens, en de secretaris van deputaten, br. A. van der Kruk, beantwoorden de vragen.

Ds. G. Bijkerk stelt voor mede uit te spreken: gelet op het voorgaande deputaten op te dragen een voorstel tot wijziging/aanpassing van hun instructie aan de volgende generale synode voor te leggen.

Prof. dr. J. van Genderen adviseert een wijziging in de ingediende instructie. Daar door de kerkeraad in wiens dienst de predikant staat aan deputaten een advies moet worden gevraagd en daar de classis de regeling moet goedkeuren, is het juister te spreken van: na overleg met en na advies van.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. opnieuw deputaten te benoemen en het aantal deputaten met twee leden uit te breiden;
3. artikel 6 sub 1 b K.O. als volgt aan te vullen: in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het pastoraat in ziekenhuizen, verpleeghuizen, bejaardentehuizen en dergelijke zal deze beroeping plaatsvinden na overleg met en na advies van deputaten voor de geestelijke verzorging van gehandicapten;
4. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de theologisch-ethisch-medische vragen die zich op het terrein van de gehandicapten- en ziekenzorg voordoen en daarover een volgende synode te rapporteren;
5. de naam van het deputaatschap te wijzigen in: deputaten voor geestelijke verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat;
6. deputaten op te dragen een voorstel tot wijziging/aanpassing van hun instructie aan de volgende generale synode voor te leggen.

Art. 87.

Vervolg - Evangelisatie.

De bespreking over de evangelisatie wordt voortgezet (zie art. 75).

Ds. J. van Amstel stelt voor: deputaten op te dragen ds. J. Kievit geen

specifieke doctoraalstudie te laten verrichten, maar met het oog op het directe leiding geven aan het evangelisatiewerk hem in overeenstemming met de opdracht van de vorige synode (zie Acta 1977, art. 90) studie te laten verrichten.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor hun werk en hun beleid goed te keuren;
2. de instructie voor het nieuwe deputaatschap kerk en bedrijfsleven als volgt vast te stellen:

Instructie voor de deputaten kerk en bedrijfsleven.

Art. 1. In onze tijd met zijn toenemende industrialisatie en de daarmee gepaard gaande veranderingen in denk- en leefwijze behoort het tot de taak van de kerk haar leden ook met het oog hierop pastoraal en diaconaal te begeleiden.

Art. 2. Voor de bezinning op de vragen rond de industrialisatie en de industriële maatschappij en voor handreiking aan de kerken bij de uitvoering van hun pastorale en diaconale taak in dezen benoemt de generale synode minstens vijf deputaten van wie één ook ADMA-deputaat is en één ook evangelisatie-deputaat.

Art. 3. Deputaten zijn bevoegd zich te laten bijstaan door adviseurs.

Art. 4. Deputaten hebben tot taak:

1. zich te bezinnen op de vragen en de consequenties van het kerk- en christen-zijn in een industriële samenleving;
2. de resultaten daarvan aan de kerken door te geven opdat binnen de kerken aandacht gegeven worde aan deze problematiek;
3. desgevraagd kerken te adviseren met betrekking tot de vragen rondom kerk en bedrijfsleven;
4. de kerken te vertegenwoordigen in kerkelijke en maatschappelijke organisaties welke zich bezighouden met de vragen van kerk en bedrijfsleven;
5. het onderhouden van contacten met andere deputaatschappen binnen onze kerken (met name ADMA-deputaten en evangelisatie-deputaten) betreffende die aspecten van het werk die ook die andere deputaatschappen raken;
6. het eventueel verlenen van financiële steun aan kerkeraden dan wel samenwerkende kerkeraden die een industriepredikant willen beroepen en daarvoor zelf niet over voldoende middelen beschikken;
7. kerkeraden eventueel te stimuleren tot het beroepen, en met raad en daad bij te staan inzake het beroepen en begeleiden van een industriepredikant;
8. het begeleiden en adviseren van de industriepredikanten;
9. van hun werkzaamheden verslag uit te brengen aan de generale synode.

Art. 5. Wanneer een plaatselijke kerk voornemens is met financiële steun van de deputaten kerk en bedrijfsleven een industriepredikant te beroepen, zal er tussen de desbetreffende kerkeraad

en de deputaten een overeenkomst worden gesloten waarin in elk geval wordt bepaald:

- a. dat de kerkeraad tot het beroepen van een predikant slechts zal overgaan na voorafgaand overleg met en verkregen instemming van deputaten en met inachtneming van de door deputaten gestelde voorwaarden en bepalingen;
- b. dat de kerkeraad in overleg met en onder goedkeuring van deputaten de werkzaamheden van de industriepredikant per instructie zal vaststellen;
- c. dat de kerkeraad aan deputaten het recht toekent zich desgewenst rechtstreeks tot de industriepredikant te wenden voor het verkrijgen van informaties betreffende zijn werk respectievelijk hem op hun vergaderingen uit te nodigen ter mondelinge bespreking daarvan, uiteraard met inachtneming van de bevoegdheden en eventueel getroffen regelingen van de kerkeraad;
- d. dat de kerkeraad eens per half jaar aan deputaten zal rapporteren over alle zaken die het industriepastoraat betreffen, onder overlegging van de rapporten van de industriepredikant;
- e. dat deputaten de kerkeraden financiële steun zullen verlenen naar een van tevoren gezamenlijk op te maken plan;
- f. dat de kerkeraad aan deputaten op hun verzoek maar in ieder geval jaarlijks verantwoording zal doen van de financiën betreffende het industriepastoraat.

Wanneer een aantal genabuurde kerken te zamen een industriepredikant aanstelt, geldt datgene wat onder a-f bepaald is ten aanzien van de kerkeraad uiteraard op gelijke wijze voor deze samenwerkende kerkeraden.

Art. 6. De benodigde gelden worden verkregen uit de bijdragen van de kerken — door de generale synode vast te stellen —, giften, schenkingen, erfstellingen en legaten.

Art. 7. Deputaten zijn krachtens artikel 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:

1. het in ontvangst nemen van gelden waaronder legaten en erfstellingen;
2. het verrichten van betalingen.

Art. 8. Het beheer van de geldmiddelen is toevertrouwd aan de penningmeester van deputaten. Hij ontvangt zijn instructie van deputaten en doet alleen op hun last uitbetalingen.

3. vijf deputaten voor het nieuwe deputaatschap te benoemen;
4. opnieuw drie deputaten met hun secundi te benoemen voor het deputaatschap voor de evangelisatie;
5. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de positie van de evangelist in de kerk en daarover te rapporteren op de volgende generale synode.

De afgetreden ds. B. van Smeden wordt door de praeses dankgezegd voor al het werk dat hij sinds 1968 als generaal-deputaat verrichtte.

Art. 88.

Instructie deputaten voor de onderlinge bijstand / 8.04.

De praeses stelt aan de orde de instructie van de particuliere synode van het Oosten (8.04) luidende:

De particuliere synode verzoekt de generale synode artikel 4 van de instructie voor de deputaten voor de onderlinge bijstand aan te vullen met de volgende bepaling:

d. de kosten van levensonderhoud van een predikant die na beëindiging van de bijzondere arbeid als bedoeld in artikel 6 K.O. nog niet aan een andere gemeente is verbonden, uit te keren.

231 Commissie VII rapporteert (bijlage 37).

De synode besluit de instructie niet te aanvaarden.

Art. 89.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat ds. J. Brons is voorgegaan in dankgebed.

ZESDE ZITTING

vrijdag 12 september 1980 van 9.00–12.30 uur.

Art. 90.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 3 : 2 en 3, leest Psalm 50 en gaat voor in gebed.

Art. 91.

Appel-nominaal.

Bij het gehouden appel-nominaal blijkt dat de afgevaardigden aanwezig zijn als in de vorige zitting met dien verstande dat oud. D. Lokhorst weer aanwezig is en oud. dr. P. K. Baaij vervangen wordt door oud. J. van den Berg en ds. H. W. Eerland door ds. H. Biesma. Beide broeders betuigen instemming met de belijdenis.

Art. 92.

Onderlinge bijstand.

231 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten naar artikel
236 11 K.O. (onderlinge bijstand) (bijlage 38). Commissie VII rapporteert (bijlage 39).

De rapporteur, oud. J. W van Westrienen, en de secretaris van deputaten, oud. G. G. van Wijngaarden, gaan op enkele gestelde vragen in.

Art. 93.

Comité-Generaal.

Art. 94.

Vervolg - Onderlinge bijstand.

De vergadering gaat in openbare zitting voort met de behandeling van de rapporten inzake de kas onderlinge bijstand.

De synode besluit

1. goedkeuring te hechten aan het beleid van deputaten in de jaren 1977 tot en met 1979 en waardering uit te spreken voor de wijze waarop zij hun werkzaamheden hebben verricht;
2. opnieuw generale deputaten te benoemen zoals bedoeld in artikel 1 van de instructie voor de deputaten voor de onderlinge bijstand, een voorzitter, een penningmeester en een tweede voorzitter met hun secundi;
3. uit te spreken dat één der door de generale synode te benoemen deputaten ook zitting zal hebben in het deputaatschap kerkbouwaangelegenheden.

Art. 95.

Financiële draagkracht / instructie 8.07.

Door de praeses wordt aan de orde gesteld de instructie van de particuliere synode van het Westen (8.07) welke luidt:

De generale synode besluite de redactie van het draagkrachtbesluit, zie Acta van de G.S. 1977, artikel 63 sub 6 b, als volgt te wijzigen:

Elke gemeente die minder dan 250 leden telt en een predikant in dienst heeft, mag terugbetaling vragen aan deputaten onderlinge bijstand van ten hoogste 75% van het betaalde totaal der minimumbijdragen, indien naar het inzicht van de kerkeraad de financiële positie en de draagkracht van de gemeente hiertoe aanleiding geven. In het jaar waarin een predikant in dienst van een gemeente treedt, resp. het dienstverband beëindigt, kan met inachtneming van het vorenstaande terugbetaling van bedoelde bijdrage gevraagd worden, naar evenredigheid van het aantal volle maanden, na de maand waarin een predikant in dienst treedt, resp. naar evenredigheid van het aantal volle maanden, vóór de maand waarin een predikant het dienstverband beëindigt.

236 De instructie is voorzien van een toelichting (bijlage 40).

237 Commissie VII rapporteert (bijlage 41).

De rapporteur, oud. J. W. van Westrienen, beantwoordt de vragen.

De synode besluit de instructie op grond van praktische overwegingen niet te aanvaarden.

Art. 96.

Het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen naar artikel 13 K.O.

De aandacht van de synode wordt gevraagd voor het rapport van de deputaten voor het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen naar artikel 13 K.O. (bijlage 42). Commissie VII rapporteert (bijlage 43).

237
245

De rapporteur, oud. G. G. van Wijngaarden, beantwoordt de gestelde vragen.

Art. 97.

Comité-Generaal.

Art. 98.

Vervolg - Het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten be-

hoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen naar artikel 13 K.O.

De bespreking over de zaken van de emeritikas wordt voortgezet (zie art. 96).

De deputaten br. J. de Jong en br. J. D. Wisman gaan op enkele zaken nader in.

Ds. H. van der Schaaf stelt voor een commissie te benoemen die zich bezighoudt met de vaststelling van de uitkeringsgrondslag.

Door ds. A. Hilbers wordt voorgesteld: De generale synode besluite de uitkeringsgrondslag zodanig te herzien dat emolumenten die dienstdoende predikanten genieten zoals deze in de beroepsbrief staan, daarin zo veel mogelijk doorberekend worden.

Oud. T. Braaksma heeft als voorstel:

De generale synode

gehoord

de discussie over de pensioenen van emeriti-predikanten en predikantsweduwen;

van oordeel zijnde

dat de uitkeringsgrondslag voor de berekening van bedoelde pensioenen mogelijk te laag is;

draagt deputaten op deze zaak te onderzoeken en op de synode van 1983 te rapporteren.

Art. 99.

Vervolg - Evangelieverkondiging onder Israël.

De praeses brengt in de openbaarheid dat **de synode besloten heeft** aan deputaten opdracht te geven een broederlijk contact met ds. P. den Butter te onderhouden en in hun uitzien naar een eventuele werker in Israël ook ds. Den Butter te betrekken zoals in 1977 is besloten, zie art. 127 ad I Acta G.S.

Art. 100.

Afscheid buitenlandse afgevaardigden.

De praeses neemt afscheid van de afgevaardigden van de Christian Reformed Church. Hij wenst hun en hun kerken Gods rijke zegen toe en spreekt de wens uit dat wederkerig op een juiste wijze aan de „ecclesiastical fellowship” gestalte gegeven wordt. Hartelijke woorden en zegenwensen richt de praeses mede tot de afgevaardigde van de Free Reformed Church, ds. P. den Butter. Verzekerd wordt dat in de verhouding tot deze buitenlandse zusterkerk niets veranderd is.

Rev. J. Kuntz en ds. P. den Butter wensen achtereenvolgens op hun beurt de kerken alhier in rijke mate de zegen des Heren toe en danken voor de ondervonden broederband.

Art. 101.

Schorsing.

In verband met de maaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG ZESDE ZITTING

vrijdag 12 september 1980 van 14.15–16.00 uur.

Art. 102.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 19 : 6 en 7.

Art. 103.

Comité-Generaal.

Art. 104.

Comité-Generaal.

Art. 105.

Kerk en samenleving.

247, 248

De praeses geeft in behandeling het rapport van de deputaten voor kerk en samenleving (bijlage 44). Commissie V rapporteert (bijlage 45).

De rapporteur, ds. J. Plantinga, en de secretaris van deputaten, drs. J. W. Maris, antwoorden.

De synode besluit

1. grote waardering uit te spreken over het door deputaten verrichte werk en hen hartelijk te danken;
2. aan te bevelen dat ambtsdragers en leden van onze kerken aandacht geven aan de publikatie „Christelijke verantwoordelijkheid in de samenleving”;
3. geen nieuwe deputaten te benoemen.

Art. 106.

Vervolg - Het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen naar artikel 13 K.O.

Opnieuw stelt de praeses de rapporten inzake de emeritikas aan de orde (zie art. 98).

In overleg met aanwezige deputaten stelt commissie VII bij monde van de rapporteur, oud. G. G. van Wijngaarden, voor voorstel 4 als volgt te wijzigen: omdat de onder 3 genoemde percentages van 61 en 73 voor de weduwe zonder kinderen resp. met één kind tot lagere uitkeringen zou leiden, wordt over de jaren 1981, 1982 en 1983 een toelage van f 660,— per jaar verstrekt. Na voorstel 6 wordt als voorstel 7 ingevoegd: vervolgens deputaten op te dragen de uitkeringsgrondslag opnieuw te bezien en daarbij in het bijzonder te betrekken de emolumenten welke dienstdoende predikanten over het algemeen genieten en over het resultaat van hun onderzoek aan de volgende synode te rapporteren.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten onder dankzegging voor hun arbeid goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. het door de generale synode 1965/66 aanvaarde systeem om de uitkeringen uit de emeritikas te koppelen aan het door deputaten financiële

- zaken vast te stellen minimumtraktement van predikanten met tien dienstjaren, voor de jaren 1981, 1982 en 1983 te handhaven;
4. voor de berekeningen van de uitkeringen aan emeriti-predikanten en predikantsweduwen het AOW/AWW bestanddeel te verlagen van 100% tot 80%, ingaande 1 januari 1981;
  5. met ingang van de onder 4 genoemde datum de uitkeringspercentages voor weduwen zonder kinderen en weduwen met één kind te verlagen van respectievelijk 70 en 80 tot achtereenvolgens 61 en 73 en de uitkeringspercentages voor emeriti-predikanten en weduwen met twee of meer kinderen te handhaven op 85;
  6. omdat de onder 5 genoemde percentages van 61 en 73 voor de weduwe zonder kinderen respectievelijk met één kind tot lagere uitkeringen zouden leiden, wordt over de jaren 1981, 1982 en 1983 een toelage verstrekt van minimaal f 660,— per jaar;
  7. vanaf 1 januari 1981 aan een emerituspredikant beneden de leeftijd van 65 jaar die al of niet een AAW-uitkering geniet, een zodanige uitkering uit de kas te verlenen dat deze te zamen met zijn eventuele AAW-uitkering gelijk is aan de som van 85% van het basistraktement plus 20% van de AOW-uitkering die de predikant zou hebben genoten als hij reeds 65 jaar zou zijn geweest;
  8. het percentage voor de berekening van de minimumbijdrage vast te stellen op 21,5;
  9. deputaten op te dragen de uitkeringsgrondslag opnieuw te bezien en daarbij in het bijzonder te betrekken de emolumenten welke dienstdoende predikanten over het algemeen genieten en over het resultaat van hun onderzoek aan de volgende synode te rapporteren;
  10. bij overlijden van een emerituspredikant, een predikantsweduwe of een volle wees van een predikant de uitkeringen nog te betalen over de twee maanden volgende op de maand van overlijden;
  11. als gevolg van het vorenstaande de instructie van deputaten te wijzigen overeenkomstig hetgeen deputaten in hun rapport hebben voorgesteld met uitzondering van artikel 19 hetwelk als volgt gewijzigd moet worden:

art. 19 Bij overlijden van een emerituspredikant, een predikantsweduwe of een volle wees van een predikant worden de uitkeringen aan de nabestaanden nog betaald over de twee maanden volgende op de maand van overlijden.
  12. uit te spreken dat het besluit van de G.S. 1977 „voor de Igreja Evangélica Reformada no Brasil ten behoeve van ds. B. Witzier een uitzondering te maken op de regel gegeven in art. 5 K.O. sub 8b dat de emeritaatsrechten vervallen bij het aannemen van een beroep naar een buitenlandse kerk” (Acta 1977, art. 150 sub 6) ook ten aanzien van een andere predikant geldt die vanuit de Chr. Geref. Kerken in Nederland vertrekt naar de kerk in Brazilië omdat hij van die kerk een beroep ontving en van dit besluit kennis te geven aan de Igreja Evangélica Reformada no Brasil.

De praeses zegt de aftredende br. J. de Jong hartelijk dank voor de trouwe, akkurate, liefdevolle en pastorale uitoefening van zijn penningmeesterschap gedurende een periode van twintig jaar.

Art. 107.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat prof. dr. W. H. Velema is voorgegaan in dankgebed.

ZEVENDE ZITTING

dinsdag 30 september 1980 van 10.00-12.30 uur.

Art. 108.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 119 : 17 en 32, leest Efeze 2 : 11-22 en gaat voor in gebed.

In zijn openingswoord verwelkomt hij ds. P. Podo, afgevaardigde van de Gereja Toraja Mamasa, en de missionaire predikant drs. W. C. Buijs, met verlof uit Indonesië.

Eveneens begroet de praeses de twee afgevaardigden van de Nederlands Gereformeerde Kerken, de predikanten G. van den Brink en G. Mul.

Gelijk in de eerste week zorgde de kerkeraad van Aalsmeer voor de bloemenversiering.

Art. 109.

Appel-nominaal.

Bij gehouden appel blijkt dat de afgevaardigden aanwezig zijn als in de eerste zitting met dien verstande dat oud. J. ter Wee vervangen is door oud. G. J. de Weerd en diak. T. van Dieren door diak. L. van den Heuvel. Door opstaan betuigt br. De Weerd instemming met de belijdenis.

Art. 110.

Bezwaarschrift br. J. Diepeveen.

De praeses deelt mede dat het moderamen het bezwaarschrift van br. J. Diepeveen te Veenendaal ter voorbereiding nader toevertrouwd aan commissie IV gezien de relatie van enige moderamenleden tot de particuliere synode van het Oosten (zie art. 13).

Art. 111.

Toespraak ds. G. Mul.

Namens de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken spreekt ds. G. Mul de synode toe. Hij memoreert de samenwerking die op vele plaatsen tussen de Nederlands Gereformeerde Kerk en de Chr. Geref. Kerk bestaat. Er lopen in het rapport van de deputaten van de Chr. Geref. Kerken evenwel twee lijnen: één van voortgang en één van stilstand die achteruitgang blijkt. Toch dienen we verder te gaan. De moed daartoe berust op het bevel van de Here Jezus om één te zijn. Alleen vanuit dat Woord zullen we elkaar leren vertrouwen en het geduld beoefenen als het moeilijk is. Tenslotte overhandigt ds. Mul aan de praeses een boekwerkje waarin een presentatie wordt gegeven van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

In zijn antwoord beklemtoont de praeses, ds. J. H. Velema, dat de twee lijnen op een juiste wijze verdisconteerd moeten worden in verantwoorde-

lijkheid jegens de Koning der kerk en in verbondenheid met de kerken die wij dienen. Het is goed dat we ons met elkaar steeds zetten onder de klem van het gebod van de Here Jezus tot de eenheid en daarbij naar alle kanten kijken, naar allen die op het fundament van Gods waarheid staan en die de gereformeerde belijdenis liefhebben en daarnaar willen leven.

Art. 112.

Kerkelijke verhoudingen binnenland.

Nederlands Gereformeerde Kerken.

144 De praeses geeft in bespreking dat gedeelte van het rapport van de de-
248, 250 putaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken dat handelt over de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken (bijlage 21) en de brief van de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken d.d. 15 oktober 1979 (bijlage 46). Commissie IV rapporteert (bijlage 47).

Er worden diverse vragen gesteld met name in betrekking tot de enquête.

De rapporteur, ds. G. Bijkerk, en de voorzitter van deputaten, prof. dr. J. van Genderen, antwoorden. Laatstgenoemde accentueert dat niet alle kerken op de enquête reageerden. Dit relateert naar beide kanten de geldigheid van de conclusies. Daarnaast dient bedacht dat de statistiek nooit voor onze roeping bepalend is maar enkel het Woord van God. De eerlijkheid gebiedt echter op te merken dat zowel in de verschillen binnen de eigen kerken als in die binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken moeiten liggen voor het wederzijds contact. De Gemeenschappelijke Verklaring was een gedateerde samenvatting van gehouden samensprekingen en tevens bedoeld als handvat voor samensprekingen op plaatselijk niveau.

Ds. J. Brons dient het volgende voorstel in:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het rapport deputaten eenheid met name van wat gerapporteerd wordt over de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken;

constaterend

1. dat uit de gehouden enquête gebleken is dat er naast positieve vormen van contact en samenwerking er niet minder negatieve beoordelingen zijn ten aanzien van het zoeken van contact en samenwerking met de Ned. Geref. Kerken op plaatselijk niveau;
2. dat deze negatieve beoordelingen onder meer betrekking hebben op principiële zaken: het niet-functioneren van wat in de Gemeenschappelijke Verklaring wordt uitgesproken, en het niet-handelen in overeenstemming met het gereformeerd kerkrecht;
3. dat ondanks het grote tekort aan eenheidsbeleving op plaatselijk niveau toch wordt voorgesteld om landelijk aan de eenheid meer gestalte te geven;

van oordeel

- a. dat naar het gebod van Christus het zoeken van eenheid ook met de Ned. Geref. Kerken blijvend betracht dient te worden;
- b. dat deze eenheid niet alleen op landelijk maar ook op plaatselijk ni-

veau een eenheid in het belijden en beleven van het ware geloof dient te zijn;

- c. dat aan de bezwaren die op plaatselijk niveau ten aanzien van het sub b genoemde leven, niet voorbij mag worden gegaan;
- d. dat door een vorm van landelijke eenheid de kerken op plaatselijk niveau waar men om principiële redenen de eenheid niet vindt, niet in gewetensnood mogen worden gebracht;
- e. dat daarom aan het vinden van eenheid op plaatselijk niveau in dit stadium alle aandacht moet worden besteed;

besluit

1. deputaten op te dragen zich nader te bezinnen op de oorzaken waarom op vele plaatsen geen contacten zijn of waarom zij soms verbroken zijn;
2. deputaten op te dragen om in eventueel overleg met deputaten van de Ned. Geref. Kerken alles te doen wat mogelijk is om de sub 1 genoemde oorzaken weg te nemen opdat de contacten zullen worden gelegd of hersteld;
3. nog niet over te gaan tot het gestalte geven aan eenheid in de vorm van de afvaardiging naar elkaars synoden;
4. deputaten op te dragen met de deputaten van de Ned. Geref. Kerken door te blijven spreken over de zaken die het gestalte geven aan eenheid bevorderen c.q. in de weg staan.

Ds. K. Boersma stelt voor tussen voorstellen 1 en 2 in te voegen: uit te spreken dat de synode de Ned. Geref. Kerken verzekert van de blijvende en toenemende bereidheid tot voortgang in de onderlinge toenadering. In voorstel 3 stelt ds. Boersma de volgende toevoeging voor: voorts de ontwikkelde gedachten van een federatie positief te verwerken, doch alleen terwille van de voorgestane eenheid. Na voorstel 4 worde opgenomen: deputaten op te dragen besluit 5 van de synode 1977 (Acta, art. 118) opnieuw met klem onder de aandacht van de kerken te brengen.

Ds. B. de Graaf heeft als voorstellen:

voorstel 2 vervalt;

voorstel 3 wordt 2;

voorstel 3 bevatte: uit te spreken dat in die gevallen waarin de samspreking tenslotte in een uitzichtsloze impasse is gekomen het geen onjuiste weg behoeft te zijn om, teneinde deze impasse te doorbreken, de Ned. Geref. Kerken concreet voor te stellen tot ons kerkverband toe te treden.

Ds. J. Plantinga dient als voorstel in: de generale synode spreekt uit dat op plaatsen waar geen Ned. Geref. Kerk is de Chr. Geref. Kerk ter plaatse de classis kan verzoeken om predikanten uit de Ned. Geref. Kerken die verbonden zijn aan plaatsen waar kanselruil is, te doen voorgaan in de dienst des Woords en der Sacramenten.

Oud. A. Bergsma stelt het volgende amendement voor bij voorstel 3 na „te betrekken”: en het synodaal getuigenis van 1953 (Acta, art. 67, 130 en bijlage XLVI) dat toch vooral het onderscheidend, ondekkend, onderwerpe-lijk en bevindelijk element in de prediking, catechisatie, huisbezoek e.d. krachtig aanwezig zij . . . . .;

Dr. T. Brienens stelt als toevoeging aan voorstel 3 voor: deputaten op te dragen zich te bezinnen op een verantwoorde vorm van federatie, als fase van de weg naar de vereniging ook op plaatselijk niveau en daarover de kerken voor te lichten.

Art. 113.

Schorsing.

In verband met de middagmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

dinsdag 30 september 1980 van 14.15—18.00 uur.

Art. 114.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 18 : 8 en 9.

Art. 115.

Geestelijke verzorging militairen.

251 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de gees-
256 telijke verzorging van de militairen (bijlage 48). Commissie III rapporteert (bijlage 49).

De rapporteur, dr. T. Brienens, en de secretaris van deputaten, br. A. C. Floor, beantwoorden de vragen.

Opgemerkt wordt door de rapporteur dat de commissie het woord „correspondentie” in voorstel d verklaart als een woord dat in de lijn van contact ligt.

De commissie neemt het voorstel van ds. J. van Amstel over om in haar voorstel 6d „correspondentie” te vervangen door „contact”.

Oud. P. D. Hofland stelt voor: deputaten een onderzoek te laten instellen naar invloeden en opvattingen van het marxistisch denken binnen het I.K.V. en de kerken daarover te informeren.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. contact aan te gaan met de Nederlandse Protestantse Gemeente te Zeven/Seedorf; hiervan deze gemeente kennis te geven en dit contact te laten onderhouden door de deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen.

De praeses onderstreept de grote waardering van de commissie voor het werk dat de afgetreden ds. C. J. Ph. Sobering gedurende dertig jaar in dit deputaatschap verrichtte.

Art. 116.

Kerkelijke verhoudingen binnenland.

Vervolg - Nederlands Gereformeerde Kerken.

De synode zet de ochtendbespreking voort (zie art. 112).

De synode besluit

1. uit te spreken dat de kerken in gebed, prediking, ambtelijke arbeid en publikaties, gelovend in de kracht van Christus' gebed om eenheid, aandacht dienen te besteden aan Christus' gebod tot eenheid opdat het besef van en het verlangen naar deze eenheid verlevendigd wordt;
2. deputaten op te dragen
  - a. zich nader te bezinnen op de oorzaken waarom op vele plaatsen geen contacten zijn of waarom zij soms verbroken werden;
  - b. in eventueel overleg met de commissie van de Ned. Geref. Kerken alles te doen wat mogelijk is om de sub a genoemde oorzaken weg te nemen opdat de contacten zullen worden gelegd of hersteld;
  - c. met de commissie van de Ned. Geref. Kerken door te blijven spreken over de zaken die het gestalte geven aan eenheid bevorderen c.q. in de weg staan;
  - d. de brief van de landelijke vergadering te Wezep te beantwoorden met inachtneming van het in het commissierapport genoemde onder I 3.2,4,5, I 4.ad 3 en II 10.03 (kerkregering, opleiding, gereformeerde belijdenis, het elkaar kennen in belangrijke zaken).

Art. 117.

**Vervolg - Kerkelijke verhoudingen binnenland.
Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (C.O.G.G.).**

153 De praeses vraagt de aandacht voor wat deputaten rapporteren over het
256 Contact Orgaan van de Gereformeerde Gezindte (bijlage 21) en het desbetreffende rapport van commissie IV (bijlage 50).

De synode besluit

de deputaten op te dragen te blijven medewerken aan een voortzetting en intensivering van de ontmoetingen binnen het C.O.G.G. van allen die de gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven.

Art. 118.

**Vervolg - Kerkelijke verhoudingen binnenland.
Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).**

257, 258 De praeses geeft in bespreking rapport 3c van commissie IV betreffende de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland van Groningen-Zuid 1978 d.d. 1 september 1978 (bijlagen 51 a en b).

In de bespreking wordt naar voren gebracht dat met dankbaarheid kan worden vastgesteld dat er bij deze kerken een besef is van wederzijdse verbondenheid in geloofsgemeenschap en zij onze kerken kennen als een gemeenschap die op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis wil staan.

De rapporteur, ds. G. Bijkerk, gaat op de vragen en de gemaakte opmerkingen in.

Dr. T. Brienen stelt voor voorstel 2 aldus te lezen: deputaten te machtigen van deze standpuntbepaling verantwoording af te leggen in een gesprek met de gereformeerde deputaten, waarbij dit gesprek geen zaak van

vrijblijvendheid is maar behoort tot het betreden van de weg die onder de zegen des Heren kan leiden tot de door de gereformeerde en onze kerken begeerde kerkelijke eenheid.

De synode besluit

1. de brief te beantwoorden met inachtneming van het bovenstaande en daarbij ook uit te spreken dat naar onze diepste overtuiging onze deelneming aan de G.O.S. en onze contacten met de Ned. Geref. Kerken voor ons geen verhindering vormen om de Gereformeerde Kerken in oprechtheid te zoeken;
2. deputaten te machtigen met de gereformeerde deputaten te spreken over al datgene wat de eenheid tussen onze en deze kerken in de weg staat, waarbij dit gesprek geen zaak is van vrijblijvendheid maar behoort tot het betreden van de weg die onder de zegen des Heren kan leiden tot de door de Gereformeerde Kerken en onze kerken begeerde kerkelijke eenheid.

Het moderamen zal een antwoordschrijven voorbereiden. Zie art. 180.

Art. 119.

Vervolg - Eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken.

Aan de orde worden gesteld uit het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken de inleiding, het algemeen overzicht, diversen (IV) en voorstellen (V) (bijlage 21). Commissie IV heeft een rapport opgesteld (bijlage 52).

143, 164
259

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor hun werkzaamheden;
2. opnieuw elf deputaten te benoemen;
3. de volgende instructie vast te stellen:

Art. 1. De generale synode benoemt deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken.

Art. 2. Het getal van de deputaten is bepaald op elf.

Art. 3. De taak van de deputaten is:

- a. naar de eis van het Woord van God en in overeenstemming met de gereformeerde confessie wegen te zoeken die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerde belijdenis in Nederland en alles te doen wat bevorderlijk is voor een toenadering die op kerkelijke eenheid gericht is;
- b. volgens artikel 51 van de kerkorde de correspondentie en de contacten met kerken in het buitenland te onderhouden en na te gaan of bestaande relaties uitgebreid en nieuwe contacten gelegd kunnen worden;
- c. voor zover het met hun opdracht samenhangt de kerken te vertegenwoordigen, onder meer door afgevaardigden of waarnemers aan te wijzen.

- Art. 4. Deputaten hebben het recht de generale synode voorstellen te doen met betrekking tot de zaken die in hun rapport aan de orde worden gesteld.
- Art. 5. Deputaten kunnen zowel aan kerkeraden, classes en particuliere synoden als aan andere deputaatschappen advies geven inzake kerkelijke en oecumenische verhoudingen waarmee zij te maken hebben.
- Art. 6. Deputaten kunnen zich tot kerkeraden, classes en particuliere synoden wenden om te informeren naar ontwikkelingen in de kerkelijke verhoudingen die met het oog op het zoeken van de eenheid van belang zijn.
- Art. 7. Deputaten leggen aan de generale synode een begroting voor drie jaren voor.
- Art. 8. Deputaten zullen hun archiefstukken overeenkomstig de aanwijzingen van de generale synode doen opnemen in het archief van de synode.
- Art. 9. Deputaten brengen van al hun werkzaamheden verslag uit aan de generale synode.

De praeses dankt de afgetreden voorzitter van deputaten, prof. dr. J. van Genderen, heel hartelijk voor de leiding die hij in deze vierentwintig jaar heeft gegeven.

Art. 120.

Artikel 84 K.O. / instructie 8.09.

De praeses stelt aan de orde de instructie van de particuliere synode van het Oosten (8.09) luidende:

De generale synode voege aan artikel 84 van de kerkorde de volgende bepaling toe:

Een plaatselijke kerk kan in en buiten rechte vertegenwoordigd worden door twee of meer leden van de kerkeraad dan wel door twee of meer andere personen die daartoe door de volledige kerkeraad zijn gemachtigd.

260 Commissie I rapporteert (bijlage 53).

Hoewel de rechtspersoon van de kerkeraad op zichzelf vaststaat, adviseert prof. dr. W. van 't Spijker met het oog op de praktijk aanvaarding van het voorstel.

De synode besluit

de volgende bepaling aan artikel 84 K.O. toe te voegen:

Een plaatselijke kerk kan in en buiten rechte vertegenwoordigd worden door twee of meer leden van de kerkeraad dan wel door twee of meer andere personen – in beide gevallen met schriftelijke machtiging van de volledige kerkeraad.

Art. 121.

Kerkbouwaangelegenheden.

De praeses heet allereerst ds. S. van der Molen, emerituspredikant van Middelburg en praeses van de synode van Rotterdam-Centrum 1931, hartelijk welkom. Daarna vraagt hij de aandacht van de synode voor het rapport van de deputaten voor kerkbouwaangelegenheden (bijlage 54). Commissie VII rapporteert (bijlage 55).

260
263

De voorzitter van deputaten, br. A. de Geus, en de penningmeester, br. C. van Drieënhuizen, geven antwoord.

Diak. Joh. van Vulpen stelt voor:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het rapport van deputaten voor kerkbouwaangelegenheden;

van oordeel

dat het beleid van deputaten in de afgelopen drie jaren voor de komende jaren wegens de economische achteruitgang niet verantwoord is;

besluit

er bij de deputaten op aan te dringen dat zij hun taken met de zo nodige matiging en soberheid zullen uitvoeren.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor hun arbeid en hun beleid goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen van wie één tevens deputaat is voor de kas onderlinge bijstand;
3. artikel 5 van de instructie als volgt te wijzigen:
Het totaal der door de deputaten te verstrekken garanties mag de financiële draagkracht uit eigen middelen niet meer dan 150% te boven gaan.

Art. 122.

Vervolg - Deputaten-financieel Theologische Hogeschool.

264 De praeses stelt aan de orde het rapport van commissie VII (bijlage 56) inzake het voorstel betreffende de subsidie van de Theologische Hogeschool (zie art. 46 en 50).

De rapporteur, oud. J. W. van Westrienen, dient namens de commissie een tweede voorstel in:

De generale synode machtigt deputaten-financieel voor de Theologische Hogeschool zich te bezinnen op het percentage van de totale exploitatiekosten dat in de toekomst aangevraagd zou kunnen worden indien de kosten van de opleidingen zodanig zouden stijgen dat een hogere subsidie noodzakelijk zou zijn.

De synode besluit

1. deputaten-financieel voor de Theologische Hogeschool te machtigen bij het aanvragen van subsidies zodanig te handelen dat jaarlijks een subsidiebedrag wordt bereikt dat niet hoger uitkomt dan 48% van het totaal van de op dat jaar betrekking hebbende werkelijke exploitatiekosten van de Theologische Hogeschool;
2. deputaten-financieel voor de Theologische Hogeschool op te dragen zich te bezinnen op het percentage van de totale exploitatiekosten dat in de toekomst aangevraagd zou kunnen worden indien de kosten van de opleidingen zodanig zouden stijgen dat een hogere subsidie noodzakelijk zou zijn.

Art. 123.

Schorsing.

De praeses schorst de zitting in verband met de maaltijd.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

dinsdag 30 september 1980 van 19.00—21.30 uur.

Art. 124.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 106 : 2 en 3.

Art. 125.

Kerkelijk-administratief bureau.

266 De praeses geeft in behandeling het rapport van de deputaten voor het
269 kerkelijk-administratief bureau (bijlage 57) met het rapport van commissie
VII (bijlage 58).

De rapporteur, oud. G. G. van Wijngaarden, en de voorzitter van deputaten, br. A. de Geus, beantwoorden de vragen.

Voorstel c wordt door de commissie ingetrokken daar zij over deze belangrijke materie geen overleg met het deputaatschap kon plegen. De voorzitter van deputaten, br. A. de Geus, zegt toe dat deputaten zich op de door de commissie aangevoerde argumenten zullen bezinnen en bij de volgende synode eventueel met een voorstel zullen komen.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor hun arbeid en hun beleid goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Art. 126.

Vervolg - Ambtelijke bearbeiding schippers en Geestelijke verzorging van zeevarenden.

270 De praeses stelt aan de orde het gemeenschappelijk rapport van de deputaten voor de ambtelijke bearbeiding van de schippers en van de deputaten voor de geestelijke verzorging van zeevarenden (bijlage 59), zulks naar een besluit in de zitting van 20 augustus 1980 (zie art. 35).

De synode besluit

1. de twee bestaande deputaatschappen voor de ambtelijke bearbeiding van de schippers en de geestelijke verzorging van zeevarenden te fuseren en het nieuwe deputaatschap de naam te geven van „deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden”;
2. de volgende instructie vast te stellen:
  - Art. 1. De generale synode benoemt deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden.
  - Art. 2. Het getal van deputaten is minstens zes.
  - Art. 3. Deputaten kunnen aan hun college een drietal varenden, zo mogelijk ambtsdragers, als adviseurs toevoegen.
  - Art. 4. De taak van deputaten is:
    - a. de kerkeraden te stimuleren de geestelijke verzorging van de leden en hun gezinnen getrouw waar te nemen;
    - b. de kerkeraden op te wekken huisbezoek te doen bij de va-

renden in de binnenvaart; en van dit ambtelijk bezoek aantekening te doen op de schippersattestatie van het desbetreffende gezin en kennis te geven aan de kerkeraad van de gemeente waaronder het betrokken gezin ressorteert;

- c. de kerkeraden te verzoeken namen en adressen van varende leden door te geven opdat deputaten een kaartsysteem kunnen bijhouden waarin deze namen en adressen zijn opgenomen;
- d. de kerken alle nodige steun te bieden bij het zenden van geschikte lectuur aan varende leden;
- e. kerkeraden die een predikant beroepen voor de ambtelijke bearbeiding van varenden in dezen van advies te dienen, zo nodig met hen samen te werken en hen financieel te steunen volgens een daartoe gemaakte overeenkomst;
- f. contact te onderhouden met en zo nodig samen te werken met andere kerken of instanties die op één of andere wijze de geestelijke verzorging van varenden ter hand hebben genomen.

Art. 5. De met het oog op het bepaalde in artikel 4 sub e benodigde gelden worden verkregen uit giften, schenkingen, erflatingen, collecten e.d. Indien nodig mogen deputaten aan de kerken een collecte vragen.

Art. 6. Deputaten zijn naar artikel 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:

- a. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
- b. het verrichten van betalingen.

Art. 7. Deputaten zijn van al hun handelingen verantwoording schuldig aan de generale synode.

De praeses onderstreept dat er thans sprake is van een nieuwe situatie, zodat de bepalingen en uitspraken van vorige synoden inzake de twee genoemde deputaatschappen niet meer gelden. Enkel in overleg met deputaten financiële zaken kunnen collecten worden gehouden.

Art. 127.

Steun kerken in de polders.

271 Aan de orde wordt gesteld het rapport van deputaten voor de steunver-
277 lening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer (bijlage 60)
met het rapport van commissie IV (bijlage 61).

De rapporteur, ds. G. Bijkerk, en de secretaris van deputaten, ds. J. de Jong, antwoorden.

In verband met de verschillende visies van deputaten en commissie inzake de manieren waarop deputaten hun taak willen (doen) uitvoeren, wordt besloten dat de commissie zich opnieuw op de Regeling bezint, in overleg met het moderamen van deputaten. Zie art. 185.

Art. 128.

Reglement op de kerkvisitatie / instructie 8.06.

De praeses geeft in behandeling de instructie van de particuliere synode van het Oosten (8.06) luidende:

De particuliere synode van het Oosten
van oordeel

dat het bestaande reglement op de kerkvisitatie niet meer voldoet, o.a. omdat

- a. het soms uitgaat van situaties en gewoonten die niet meer bestaan;
- b. verschillende vragen in het bestaande reglement zeer formalistisch kunnen worden beantwoord;

overwegende

dat bij een zinvolle kerkvisitatie allerlei aspecten van het gemeentelijk leven meer systematisch aan de orde moeten komen dan thans het geval is;

verzoekt

de generale synode het bestaande reglement op de kerkvisitatie te wijzigen in de trant van bijgaande proeve.

279 Voor de proeve: zie bijlage 62.

282 Commissie I rapporteert (bijlage 63).

In de bespreking wordt algemeen grote waardering voor de proeve uitgesproken.

De rapporteur, ds. B. van Smeden, beantwoordt de vragen.

Prof. dr. W. van 't Spijker betreurt dat sommige vragen niet meer in de afwezigheid van de desbetreffende ambtsdragers gesteld worden. Hij vindt dit een afwijking van de oude, gebruikelijke regel sinds de Reformatie, slechts tot schade voor het open gesprek en het onderling vertrouwen.

De afronding van dit agendapunt zal in een volgende zitting plaatsvinden. Zie art. 188.

Art. 129.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat ds. B. van Smeden is voorgegaan in dankgebed.

ACHTSTE ZITTING

woensdag 1 oktober 1980 van 9.00-12.30 uur.

Art. 130.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 143 : 8 en 10, leest Fil. 1 : 27-2 : 11 en gaat voor in gebed.

Art. 131.

Appel-nominaal.

Bij gehouden appel blijkt dat de afvaardiging dezelfde is als in de vorige

zitting met dien verstande dat oud. D. Lokhorst vervangen is door oud. G. J. Grevers en br. T. van Dieren weer aanwezig is.

Art. 132.

Vervolg - Onderzoek naar het kerkelijk lied.

283 De praeses stelt opnieuw de zaak van het kerkelijk lied aan de orde (zie art. 83). Hij geeft in behandeling het nieuwe rapport van commissie II (bijlage 64).

In zijn preadvies brengt prof. dr. J. P. Versteeg naar voren dat het lied in het Nieuwe Testament een geestelijk lied is, dat is: de Heilige Geest doet zingen. Gezien het pinksterwerk van de Heilige Geest is het onbegrijpelijk als dat lied niet direct gericht mag zijn op het kruis en de opstanding van onze Heiland. Daarnaast is de Geest de Geest van het zoonschap, van de volwassen zoon. Daarom vinden we in het Nieuwe Testament geen aparte bundel. Het lied wordt de gelovigen niet meer voorgezongen. Omdat we in de nieuwe bedeling staan, mogen we ook zelf zingen van de grote daden van God. Prof. Versteeg illustreert vervolgens dat in de Oude Kerk liederen werden gezongen. Voor hem zijn de voorstellen A en B geen billijke keus van gelijkwaardige grootheden. Met klem benadrukt hij dat we elkaar nooit in het geweten mogen binden als het zaken betreft die niet op de Schrift gebaseerd kunnen worden. Als de Schrift geen verbod bevat van het zingen van liederen, mogen wij niet afsnijden wat de Schrift zelf niet afsnijdt.

Prof. dr. W. van 't Spijker wijst op twee gegevens uit de Oude Kerk. De vierde synode van Toledo (633) bepaalde in Can. 13: „Het is niet juist om alle door Hilarius en Ambrosius vervaardigde hymnen te verwerpen en alleen de bijbelse voor kerkelijk gebruik voor te staan”. De synode van Tours (567) deed de volgende uitspraak: „Behalve de Ambrosiaanse hymnen die wij in de canon hebben, kunnen ook andere die dit verdienen, gezongen worden, wanneer hun dichters genoemd zijn”. Prof. Van 't Spijker adviseert de synode naar de voorstellen van deputaten terug te gaan daar in dat rapport sprake is van een staan in de werkelijkheid van het kerkelijk leven.

De praeses geeft de nieuwe situatie die door de twee voorstellen is ontstaan, in bespreking.

Veertien afgevaardigden voeren het woord.

De rapporteur, ds. A. W. Drechsler, gaat op de vragen in, mede als woordvoerder van commissie-deel A. Namens de gehele commissie geeft hij te kennen dat op grond van al het materiaal door deputaten aangeboden en op grond van de uitgesproken wensen in een vorige zitting, thans tot een verantwoorde beslissing gekomen kan worden.

Namens de indieners van voorstel B antwoordt ds. B. de Graaf. Hij onderstreept dat enkel liefde tot en de eenheid in de kerken tot dit voorstel hebben geleid.

De voorzitter van deputaten, drs. W. Steenbergen, zet uiteen wat deputaten verstaan onder een gequalificeerde meerderheid: eerst een peiling van het gevoel van de meerderheid bij welk gevoel vervolgens zich zo mogelijk allen aansluiten. Het gaat deputaten om een principiële uitspraak dat het zingen van schriftuurlijke liederen geoorloofd is. Het betreft een

principiële „ja, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan”. Drs. Steenbergens wijst op drie verschillen tussen de voorstellen van deputaten en die van commissie-deel A: aan deputaten staat een gefaseerde beslissing voor ogen, een eigen bundel en een ondergeschikte plaats in de eredienst van de liederen die in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis, aan de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten.

Prof. dr. W. H. Velema accentueert dat vanuit het deputatenrapport duidelijk is aangewezen dat de Schrift het zingen van gezangen niet verbiedt. Voorts dient bedacht te worden dat er in de gereformeerde traditie ook andere lijnen lopen dan die wij ten onzent vinden. De vaderen der Afscheiding waren daarom tegen de gezangen omdat in de hun bekende gezangen juist datgene werd gezongen waartegen zij in de prediking gestreden hebben. Hoe legitiem het zingen van gezangen die in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis ook mag zijn, we zullen evenwel als kerken met elkaar moeten samenleven. De synode heeft derhalve de plicht om te regelen. Het is onjuist de beslissingen in dezen aan de kerkeraden over te laten. Volgens prof. Velema zal het na dit deputatenrapport heel moeilijk zijn kerkeraden te blijven binden aan de kerkordelijke regeling waarvoor ten diepste het schriftuurlijk fundament ontbreekt. Hij adviseert een thans in principe ja-zeggen met een tenzij gelijk dit in het deputatenrapport wordt voorgesteld.

Op voorstel van de praeses wordt besloten dat de commissie zich met deputaten zal bezinnen op al wat in deze ochtendvergadering naar voren is gebracht. Zie art. 138.

Art. 133.

Schorsing.

In verband met de middagmaaltijd wordt de vergadering geschorst.

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

woensdag 1 oktober 1980 van 14.15–18.00 uur.

Art. 134.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Gebed des Heren : 3 en 9.

Art. 135.

Buitenlandse zending - Toespraken door ds. P. Podo en drs. C. W. Buijs.

De praeses geeft aan ds. P. Podo, voorzitter van het synodebestuur van de Gereja Toraja Mamasa, de gelegenheid de synode toe te spreken.

Ds. P. Podo, vertaald door drs. C. W. Buijs, ziet zijn aanwezigheid ter synode als het resultaat van het zendingswerk van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Ds. Podo brengt daarvoor alle eer en lof toe aan de Drieënige God Die Zijn kerk in het Torajaland vestigde. Met dankbaarheid wordt in het Torajaland nog steeds de uitzendingsdatum van de eerste missionaire predikant, ds. A. Bikker, nl. 22 september 1927 levendig

gehouden. Tenslotte geeft ds. Podo allerlei kerkelijke informatie. Hij bidt de synode de verlichting des Geestes toe.

Namens de synode beantwoordt prof. dr. J. P. Versteeg de toespraak. Hij beklemtoont het verheugende feit dat de Gereja Toraja Mamasa thans voor het eerst als corresponderende kerk vertegenwoordigd is. Prof. Versteeg noemt het een goede zaak dat wij als synode temidden van onze specifieke bezigheden geconfronteerd worden met de grootheid en uitgebreidheid van het koninkrijk Gods. Hij wenst ds. P. Podo en zijn kerk van harte de zegen des HEREN toe.

Ook drs. C. W. Buijs richt zich tot de vergadering. Daar mag sprake zijn van afbouw van het werk van de Chr. Geref. Kerken in het Torajaland, op het gebied van de kadervorming en literatuurvoorziening zal echter nog veel gedaan moeten worden. Een kracht uit de Hollandse partnerkerk zal vele jaren vruchtbaar kunnen werken.

De praeses, ds. J. H. Velema, dankt drs. C. W. Buijs voor de gegeven informatie. Hij bidt hem en zijn gezin van heler harte Gods sterkte toe.

Art. 136.

Vervolg - Buitenlandse zending.

285, 301

De praeses geeft in bespreking het rapport van de deputaten voor de buitenlandse zending (bijlage 65). Commissie VI rapporteert (bijlage 66).

De rapporteur, ds. J. van Amstel, en de deputaten ds. M. Drayer, ds. K. J. Velema en br. W. Duindam gaan op de vragen in.

Dr. T. Brienens stelt voor voorstel 4 als volgt te wijzigen: deputaten op te dragen in overleg met de kerk van Amsterdam de functie van ds. M. Drayer te herzien naar de nieuw ontstane situatie. Dr. Brienens amendeert de voorstellen 9 en 10. Achter 9 worde toegevoegd: dit nieuwe terrein zou nu bij voorkeur buiten Zuid-Afrika te zoeken zijn. In 10 worde achter „mogen” gelezen: en kunnen samenwerken...

Br. C. Drieënhuizen dient als voorstel in: De synode besluite de rapportages inzake de onderhandelingen tussen deputaten kerkelijk-administratief bureau en deputaten buitenlandse zending in de officiële Acta niet op te nemen. **De synode besluit** dienovereenkomstig.

Oud. J. W. van Westrienen legt het volgende amendement bij voorstel 10 ter tafel: en mandaat te verlenen in voorkomende gevallen hulp te bieden. Als nieuw voorstel biedt hij aan:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

- a. het verzoek om financiële steun door de International Fellowship of Evangelical Students ten behoeve van het studentenwerk dat dr. H. Jochemsen in IFES-kader in Paraguay hoopt te verrichten;
- b. de mogelijkheid tot inspraak en verantwoordelijkheid van zendingsdeputaten;
- c. de afscheidsdienst welke op zondag 24 augustus 1980 plaatsvond in de Chr. Geref. Kerk van Leiden alwaar het gezin Jochemsen kerkelijk trouw meeleeftde;
- d. de omstandigheid dat dr. Jochemsen daarna nog deelnam aan een

IFES-trainingsconferentie in Engeland en medio september 1980 met zijn vrouw en hun twee kinderen naar Paraguay is vertrokken;

overtuigd

van het zo dringende karakter van het verzoek van IFES dat gerichte beantwoording geen uitstel van drie jaar duldt;

besluit

zendingsdeputaten in dit geval mandaat te geven om

1. met IFES tot samenwerking te komen gedurende een beperkte tijd, totdat ervaringen zijn opgedaan met de resultaten van een door deputaten in te stellen onderzoek naar de realiseerbaarheid van de strikte voorwaarde omtrent inspraak en verantwoordelijkheid;
2. afhankelijk van de onder 1 bedoelde ervaringen in de loop van de komende drie jaren de samenwerking al dan niet voort te zetten.

Oud J. Bijleveld wenst aan voorstel 9 toegevoegd zien: alvorens bindende afspraken te maken zal overleg met de (eerstvolgende) synode noodzakelijk zijn in verband met de sterk toenemende kosten.

De synode besluit

1. deputaten dank te zeggen voor hun veelvuldige arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen, nl. een voorzitter, een secretaris, een eerste en tweede penningmeester met een secundus-penningmeester;
3. niet opnieuw een adviseur te benoemen;
4. de hernieuwde samenwerking met de kerk van Hoogeveen goed te keuren;
5. de samenwerking met de momenteel non-actieve zedende kerken voorlopig te handhaven;
6. in te stemmen met de wijzigingen in de Akte van samenwerking die zijn voorgesteld door de Nasionale Sinode van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met het oog op de „inskakeling van die Gereformeerde Kerke in Venda”;
7. goedkeuring te verlenen aan de keuze van het nieuwe zendingsterrein in Ndebele;
8. de machtiging van de synode van Hoogeveen inzake het blijven zoeken naar een nieuw zendingsterrein (Acta 1977, art. 72 sub 10) te verlenen; dit nieuwe terrein zou nu bij voorkeur buiten Zuid-Afrika te zoeken zijn;
9. opdracht te verlenen tot een onderzoek onder welke voorwaarden deputaten mogen en kunnen samenwerken met particuliere zedingsinstanties en mandaat te verlenen om in incidentele zeer bijzondere gevallen hulp te bieden, voor zover mogelijk en verantwoord;
10. de participatie in de „Stichting voor verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland” goed te keuren en te besluiten dat de verantwoordelijkheid voor dit werk geheel valt onder deputaten voor evangelisatie; tegelijk de kerken op te wekken daarvoor extra middelen beschikbaar te stellen aan dit deputaatschap;
11. de relatie met de deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland te continueren;
12. deputaten op te dragen indien enigszins mogelijk voort te gaan met het deelproject van de bijbelactie.

Art. 137.

Hulpverlening in binnen- en buitenland.

303 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor hulp-
 308 verlening in binnen- en buitenland (bijlage 67) en het desbetreffende rap-
 port van commissie VI (bijlage 68).

De rapporteur, ds. J. van Amstel, en de deputaten drs. Jac. J. Rebel en ir. P. Pellikaan geven antwoord op de gestelde vragen.

Deputaten achten het onjuist als de synode tot een aparte uitspraak komt ten aanzien van één wijze van hulpverlening. Alles wat voorgesteld wordt, wordt door deputaten binnen het raam van hun instructie overwogen en beoordeeld.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor hun arbeid en de vele arbeid die daaraan verbonden is;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. goedkeuring te hechten aan het voorgestelde beleid ten aanzien van de projecten.

Daar drs. Jac. J. Rebel zich niet meer beschikbaar stelt, zegt de praeses hem voor al het verrichte werk hartelijk dank.

Art. 138.

Vervolg - Onderzoek naar het kerkelijk lied.

309 Opnieuw geeft de praeses de zaak van het onderzoek naar het kerkelijk lied in bespreking (zie art. 132). Commissie II is met een nieuw voorstel gekomen (bijlage 69).

Ds. D. Biesma stelt voor in het begin van dit commissierapport in te voegen: uit te spreken dat het volgens de Heilige Schrift na al de onderzoekingen niet verboden is naast de psalmen ook schriftuurlijke liederen in de eredienst te zingen. Ds. Biesma stelt tevens voor de voorstellen 3, 5, 6c en 8 te doen vervallen en 6d aldus te lezen: en deze liederen zo mogelijk in de vorm van een eigen liedbundel aan de kerken aan te bieden.

Dr. T. Brienens stelt voor voorstel 6 als volgt te formuleren: uit te spreken dat de Heilige Schrift het zingen van het schriftuurlijk lied niet verbiedt en dat daarom voor het gebruik in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen kan worden aanvaard, waarbij dan aan de volgende bepalingen moet worden voldaan:

- a. deze liederen worden door de generale synode vastgesteld;
- b. in artikel 69 K.O. wordt vastgelegd dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten;
- c. deze liederen zo mogelijk in de vorm van een eigen liedbundel de kerken aan te bieden.

Ds. B. van Smeden amendeert voorstel 6 aldus: uit te spreken op grond van de in het rapport genoemde gegevens uit de Heilige Schrift ook „schriftuurlijke liederen” kunnen worden gezonden, mits . . . . Bij voorstel 9 vervalle het bijvoeglijk naamwoord definitieve.

Ds. J. van Amstel stelt voor in voorstel 4 „gereformeerde kerkgemeenschappen” te vervangen door „met andere gereformeerden of gereformeerde kerken en gereformeerde groeperingen”.

Commissie II zal zich op het een en ander nader beraden. Zie art. 144.

Art. 139.

Quaestoraat van de generale synode.

309 De praeses stelt aan de orde het rapport van de quaestor van de gene-
313 rale synode (bijlage 70) met het desbetreffende commissierapport (bijlage 71).

Naar eer en geweten zullen de synodeleden gebruik maken van de vastgestelde kilometervergoeding van f 0,35.

De synode besluit

1. het door de quaestor gevoerde beleid goed te keuren;
2. de quaestor over de verslagperiode te dechargeren en bijzondere waardering uit te spreken voor alle door hem in die functie verrichte arbeid.

Art. 140.

Schorsing.

De praeses schorst de vergadering in verband met de maaltijd.

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

woensdag 1 oktober 1980 van 19.00—20.50 uur.

Art. 141.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 111 :3 en 5.

Art. 142.

Radio-kerkdienstuitzendingen.

313, 315 De praeses geeft in bespreking het rapport van de deputaten voor radio-kerkdienstuitzendingen (bijlage 72). Commissie III rapporteert (bijlage 73).

De rapporteur, dr. T. Brien, en de voorzitter van deputaten, prof. dr. J. P. Versteeg, beantwoorden de vragen.

De synode besluit

1. deputaten te danken voor hun werk en hun beleid goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten te verzoeken zich nader te bezinnen op de mogelijkheden van voortgaande nazorg ten aanzien van hen die reageren op radio- en t.v.-uitzendingen, en daarover de kerken die het verzoek ontvangen deze diensten te verzorgen, voor te lichten.

Art. 143.

Televisie-kerkdienstuitzendingen / instructie 8.08.

De praeses stelt aan de orde de instructie van de particuliere synode van

het Westen (8.08) luidende:

De particuliere synode van het Westen

- a. op de hoogte van de besluiten van de synoden 1974 (Acta, art. 168 sub 3) en 1977 (Acta, art. 171);
- b. ziende op de misverstanden die de uitzendingen van zogenaamde evangelisatiediensten per televisie zowel binnen als buiten onze kerken oproept;
- c. spreekt de wenselijkheid uit in de toekomst ook kerkdiensten als bedoeld in art. 64 K.O. per televisie uit te zenden, zulks met inachtneming van het bepaalde in art. 69 K.O.;
- d. verzoekt de generale synode het besluit van de generale synode 1977 (Acta, art. 171) te herzien en aan deputaten op te dragen het onder c genoemde ten uitvoer te brengen.

315 De instructie is voorzien van een toelichting (bijlage 74).

315 Commissie III heeft een rapport ingediend (bijlage 75).

De rapporteur, dr. T. Brienen, repliceert.

Namens deputaten radio-kerkdienstuitzendingen spreekt prof. dr. J. P. Versteeg. Hij stelt met nadruk dat deputaten het zouden toejuichen als zij ook gewone kerkdiensten mogen laten uitzenden. Dan kunnen deputaten bij dit uiterst belangrijke medium – volgens peiling kijken 100.000 à 150.000 personen naar zo'n uitzending – meer predikanten en gemeenten betrekken.

Namens de particuliere synode van het Westen verduidelijkt oud. C. Drieënhuizen de intentie van de instructie: laten het uitzendingen zijn van diensten die onder ons gebruikelijk zijn.

Ds. K. Boersma dient de volgende amendementen in op de instructie:

- b. lettend op de mogelijkheid het evangelie via de televisie ook door gewone kerkdiensten te brengen;
- c. constaterend dat onze kerken tot nog toe van deze mogelijkheid slechts een beperkt en eenzijdig gebruik hebben kunnen maken;
- d. zijdelings lettend op de misverstanden – zie verder instructie b;
- e. zie instructie c;
- f. besluit het besluit van de generale synode 1974 (Acta, art. 168) in deze zin te herzien en aan deputaten op te dragen het onder e genoemde ten uitvoer te brengen.

De synode besluit de instructie van de particuliere synode van Westen niet over te nemen.

Art. 144.

Vervolg - Onderzoek naar het kerkelijk lied.

Voor de vijfde keer stelt de praeses het agendapunt „onderzoek naar het kerkelijk lied” aan de orde.

Bij monde van ds. A. W. Drechsler rapporteert commissie II (zie art. 138). De commissie neemt de volgende amendementen over:

1. in voorstel 4 in plaats van „andere gereformeerde kerkgemeenschappen” met „andere gereformeerde groeperingen”;
2. voorstel 6 wordt: uit te spreken dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn niet verbiedt en dat daarom voor het gebruik in de eredienst een aantal

schriftuurlijke liederen kan worden aanvaard, waarbij aan de volgende bepalingen moet worden voldaan . . . .;

3. voorstel 8 wordt: de kerken op te wekken van dit rapport goed kennis te nemen en door het inzenden van reacties bij deputaten in deze zaak mee te denken en mee te werken;
4. voorstel 9 luidt: aan deputaten op te dragen een definitieve beslissing ten aanzien van het gebruik van Schriftgetrouwe liederen voor te bereiden . . . .;

Ds. A. W. Drechsler deelt mede dat de commissieleden ds. B. de Graaf en oud. C. Ippel zich niet in het geamendeerde voorstel 6 kunnen vinden en dat oud. A. Bergsma wenst te blijven bij het voorstel van commissie-deel B.

Ds. J. Brons stelt een amendement voor bij voorstel 6. Voorstel 6 worde:

1. dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn, niet verbiedt;
2. dat in het licht van de uitspraken van de kerk naar eis van de Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden;
3. dat op grond van bovenstaande in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen kan worden aanvaard waarbij aan de volgende voorwaarden moet worden voldaan . . . .;

De synode besluit

1. deputaten te bedanken voor hun werk dat zij hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
2. opnieuw deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied te benoemen;
3. vast te stellen dat onder „berijmd Schriftgedeelte” zoals bedoeld in artikel 69 K.O. dient te worden verstaan: een bewerking in liedvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift waarin de oorspronkelijke tekst trouw wordt gevolgd;
4. aan deputaten op te dragen verder te werken, zo mogelijk in samenwerking met andere gereformeerde kerken en groeperingen, aan het verzamelen van liederen die voldoen aan de gegeven definitie van „berijmd Schriftgedeelte” en deze aan de generale synode voor te leggen, opdat zij kunnen worden toegevoegd aan de berijmde Schriftgedeelten genoemd in artikel 69 K.O.; hierbij kunnen deputaten ook denken aan goed zingbare onberijmde Schriftgedeelten en doxologieën;
5. te benadrukken de noodzaak van het zoeken naar talentvolle dichters die in trouw aan de Schrift en aan de confessie gedeelten uit de bijbel die daarvoor in aanmerking komen, op eigentijdse wijze in liederen kunnen verwoorden;
6. uit te spreken
  1. dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn, niet verbiedt;
  2. dat in het licht van de uitspraken van de kerk naar eis van de Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden;
  3. dat op grond van bovenstaande in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen kan worden aanvaard waarbij aan de volgende voorwaarden moet worden voldaan:
    - a. deze liederen worden door de generale synode vastgesteld;
    - b. in artikel 69 K.O. wordt vastgelegd dat de plaats van deze liederer

- in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten;
- c. het aantal van deze liederen zal dat van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten in ieder geval niet overtreffen;
  - d. deze liederen zullen in de vorm van een eigen liedbundel aan de kerken worden aangeboden;
7. het rapport van deputaten voor het kerkelijk lied verkort en in handzame vorm verkrijgbaar te stellen, waarbij de voorstellen van deputaten vervangen worden door de besluiten van deze synode;
  8. de kerken op te wekken van dit rapport goed kennis te nemen en door het inzenden van reacties bij deputaten in deze zaak mee te denken en mee te werken;
  9. aan deputaten op te dragen een definitieve beslissing ten aanzien van het gebruik van Schriftgetrouwe liederen voor te bereiden en voorstellen te doen aan de synode van 1983; de inhoud van de voorstellen die deputaten zullen doen aan de komende synode, zal afhankelijk zijn van:
    1. de reacties uit de kerken;
    2. de realiseerbaarheid van het onder 6 ad 3 a-d genoemde;
    3. de eenheid van de kerken;
  10. uit te spreken dat intussen artikel 69 K.O. in de huidige redactie gehandhaafd blijft.

Aan het einde van deze bespreking wijst de praeses erop dat de genomen beslissing stellig niet als een zaak van winnen of verliezen mag worden uitgelegd. De wens wordt uitgesproken dat — gelijk dit in het deputatenrapport zo duidelijk naar voren kwam — wij elkaar mogen blijven vasthouden, beseffend dat het heil van de kerken van deze beslissing niet afhankelijk is. De praeses onderstreept dat op geen enkele wijze de Schrift en de belijdenis waarin toch de eigenlijke kracht van de kerken ligt, in geding waren. Zie art. 156.

Art. 145.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat prof. dr. J. P. Versteeg is voorgegaan in dankgebed.

NEG ENDE ZITTING

donderdag 2 oktober 1980 van 9.00—12.30 uur.

Art. 146.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 72 : 2 en 7, leest Ps. 72 : 1—19 en gaat voor in gebed.

Art. 147.

Appel-nominaal.

Bij het gehouden appel-nominaal blijkt dat de afgevaardigden aanwezig zijn als in de vorige zitting met dien verstande dat oud. D. Lokhorst zijn plaats weer heeft ingenomen en ds. D. Biesma vervangen is door ds. G. Bouw. Ds. Bouw betuigt instemming met de belijdenis.

Art. 148.

Algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden.

316 De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor alge-
 324, 329 mene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (bijlage 76), als-
 mede het minderheidsrapport inzake de participatie in de Stichting lande-
 lijke Gereformeerde raad voor Samenlevings-Aangelegenheden (G.S.A.)
 (bijlage 77). Commissie V rapporteert (bijlage 78).

Met name worden vragen gesteld over de participatie in de G.S.A.

De voorzitter van de commissie, ds. K. Boersma, beantwoordt als eerste enkele vragen. Hij accentueert dat de deputaten in hun geheel kritisch tegenover de ontwikkelingen binnen de G.S.A. staan. Met de meerderheid van deputaten acht de commissie het tijdstip van uittrekking nog niet gekomen.

Ds. T. Harder, voorzitter van deputaten, onderstreept dat een samenwerking niet verbroken mag worden als daartoe geen duidelijke redenen bestaan en een goed alternatief ontbreekt. We sluiten met uittrekking tevens het kanaal naar de overheid af.

Ds. J. Manni spreekt in zijn functie als voorzitter van de sectie Maatschappelijke Aangelegenheden. Hij verduidelijkt hoe de kritische opstelling van de deputaten binnen de G.S.A. effect heeft gehad. Daar is inderdaad in de G.S.A. sprake van een verschil in Schriftbeschouwing. Ds. Manni beklemtoont dat de G.S.A. binnen de landelijke Welzijnsraden waarin voor tientallen jaren beleidslijnen worden uitgestippeld, opkomt voor het goed recht en het functioneren van de diverse levensbeschouwelijke instellingen.

Vervolgens wordt het woord gevoerd door br. W. Huizer, secretaris van deputaten. Hij deelt de zorg die meerdere afgevaardigden hebben uitgesproken ten aanzien van het vele werk dat door br. J. M. van Delft wordt verricht.

Hierna spreekt br. W. Huizer als verdediger van het minderheidsrapport. Door de wijziging van de grondslag van de G.S.A. in 1968 werd een deur voor andere dan bijbels-confessionele interpretaties en uitvoeringen geopend. Helaas moet in de G.S.A. steeds met kracht voor de eigen identiteit worden opgekomen waarin de normen gelden van de Heilige Schrift ten aanzien van een aantal ethische en structurele zaken. Volgens br. Huizer is het onmogelijk in de G.S.A. verder productief te blijven participeren.

In zijn preadvies benadrukt prof. dr. W. H. Velema dat het thans voor de vierde achtereenvolgende keer is dat een synode zich met de problematische verhouding tussen de Chr. Geref. Kerken en de G.S.A. moet bezighouden. Het is een bedenkelijk teken dat in de fase van de kritische opstelling — naar besluit van de vorige synode — deputaten moesten besluiten de G.S.A.-brochure „Kerk en welzijn” in onze kerken niet te doen verspreiden. De G.S.A. zit kennelijk op een andere lijn. Naar de mening van prof. Velema staat de synode voor de principiële beslissing: of afhaken of als kritische deelnemer blijven participeren, daarbij het spoor volgend dat door de G.S.A. is getrokken. Prof. Velema ziet niet in hoe wij als kerken met werkelijk christelijke verantwoordelijkheid en effectief op dit moment binnen de G.S.A. kunnen functioneren.

Ds. J. Brons dient het volgende voorstel in:
 De generale synode

kennis genomen hebbend
van het rapport deputaten ADMA, met name van dat gedeelte dat betrekking heeft op de deelneming aan de stichting G.S.A.;

constaterend

dat zowel uit het meerderheids- als uit het minderheidsrapport van deputaten blijkt dat het participeren in de stichting G.S.A. op grote moeilijkheden stuit en er tegen de wijze waarop de stichting G.S.A. haar arbeid verricht ingrijpende principiële bezwaren bestaan;

overwegend

1. dat het op zich zelf reeds in de grondslag van de G.S.A. besloten ligt dat het werk van deze stichting niet conform de beginselen van de gereformeerde belijdenis plaatsvindt;
2. dat het onder 1 genoemde in de praktijk in toenemende mate blijkt;
3. dat de theologische gedachtengang waardoor het werk van de G.S.A. o.a. in de publikaties wordt beheerst en bepaald, zich steeds meer van de bijbelse normen vervreemdt;
4. dat er vanuit de G.S.A. activiteiten worden ontwikkeld en gestimuleerd die meer op de autonomie van de mens dan op dat wat de Heilige Schrift ten aanzien van de mens leert, zijn gebaseerd;
5. dat vanwege de participatie in de G.S.A. aan de positieve bezinning op en het positief leiding geven aan de roeping die de kerk door haar leden in de samenleving heeft te vervullen, ernstig schade wordt gedaan;

van oordeel

dat om bovengenoemde overwegingen de samenwerking met de G.S.A. niet meer verantwoord is;

besluit

deputaten op te dragen

1. a. van verdere participatie in de stichting G.S.A. af te zien;
b. de onder a genoemde beslissing met vermelding van de overwegingen aan de G.S.A. kenbaar te maken;
2. a. nu met des te meer inzet zich te bezinnen op de roeping die de kerk via haar leden in de samenleving heeft;
b. de leden en de ambtsdragers der kerken van voorlichting en advies te dienen;
c. zo hierbij een eigen deputaatschap nodig wordt geacht voorbereidend werk tot het vormen van dit deputaatschap te verrichten;
d. over dit alles op de volgende synode te rapporteren.

Oud. J. W. van Westrienen stelt voor: de generale synode dringt er bij deputaten ADMA op aan dat het door hun penningmeester verstrekte cijfermateriaal voortaan van toelichtingen wordt voorzien en dat de wijze van jaarrapportage inzake hun financiële verantwoording wordt aangepast aan die van alle andere kashoudende deputaatschappen, waarbij het gewenst is van de diensten van het kerkelijk bureau gebruik te maken.

Oud. P. D. Hofland dient het voorstel in: deputaten op te dragen de participatie binnen de G.S.A. niet te continueren en hun op te dragen naar wegen te zoeken om te komen tot een organisatie die duidelijk gestalte kan geven aan de reformatorsch-bijbelse visie inzake de samenlevings-

problematiek en het contact in dezen met de overheid.

Oud. J. Niewold biedt het volgende voorstel aan: de synode besluit goedkeuring te verlenen om een tweede functionaris ten behoeve van drie deputaatschappen, te weten: ADMA, hulpverlening, kerk en bedrijfsleven, te doen aanstellen.

Ds. B. Witzier amendeert voorstel 3 van de commissie: en ten einde een grotere positieve bijdrage te bieden op te dragen hun kritiek zo vroeg en duidelijk mogelijk kenbaar te maken.

Diak. Joh. van Vulpen stelt voor:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het meerderheids- en van het minderheidsrapport van de deputaten voor algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden, alsmede het hierop betrekking hebbende commissierapport;

constaterende

dat deputaten hebben voldaan aan de opdracht van de vorige generale synode en bereikt hebben dat publikaties eerst het bestuur passeren;

van oordeel

dat in de praktische uitvoering van het beleid van de G.S.A. niets zal veranderen;

besluit om het minderheidsrapport van deputaten te aanvaarden, benevens de commissievoorstellen 1, 2 en 5.

Ds. M. C. Tanis dient als voorstel in:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het rapport deputaten ADMA;

overwegend

het besluit van de synode 1977 (Acta, art. 147 sub 3 a en b) namelijk dat de synode met haar besluiten uitsprak dat zij in de verdere publikaties van de G.S.A. een weerslag wenste te zien van een kritische inbreng van deputaten ADMA;

van oordeel

1. dat effectuering van de opdracht aan deputaten niet geheel mogelijk bleek te zijn;

2. dat er geen gemeenschappelijke basis meer aanwezig is ten aanzien van bezinning en handelen met betrekking tot de zogenaamde F2-functie: samenlevingsopbouw;

3. dat de nieuwe grondslag van de G.S.A. bedenkingen oproept;

besluit

deputaten op te dragen

a. de participatie in de G.S.A. te beëindigen;

b. contact te zoeken c.q. te onderhouden met instanties die vanuit gereformeerde levensovertuiging op maatschappelijk en sociaal terrein werkzaam zijn.

De besprekingen zullen in de middagvergadering worden voortgezet. Zie art. 155.

Art. 149.

Schorsing.

In verband met de middagmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG NEGENDE ZITTING

donderdag 2 oktober 1980 van 14.15—18.00 uur.

Art. 150.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 78 : 2 en 4.

Art. 151.

Verslaggever „De Wekker”.

In verband met de ophanden zijnde reis van ds. K. J. Velema naar Zuid-Afrika gaat de synode akkoord met het voorstel dat de laatste synodezittingen in „De Wekker” door ds. K. Boersma verslagen zullen worden.

Art. 152.

Kerk en onderwijs.

331, 349

De praeses geeft in behandeling het rapport van de deputaten voor kerk en onderwijs (bijlage 79). Commissie I rapporteert (bijlage 80).

De rapporteur, ds. B. van Smeden, beklemtoont in zijn beantwoording dat kerkeraden die voor een bijzondere arbeid overwegen te beroepen, in een gesprek met deputaten zullen moeten waarmaken dat deze arbeid in het kader staat van de dienst des Woords met een bijzonder karakter. Bovendien zal de classis hierover moeten beslissen. Vandaar dat de commissie van het maken van nadere bepalingen afzag. Vervolgens brengt ds. Van Smeden naar voren dat het naar de mening van de commissie niet nodig is regelingen te ontwerpen wanneer predikanten hun positie verliezen en nog geen beroep ontvangen, daar zij immers predikanten zijn van de bewuste plaatselijke kerk.

Het commissielid oud. P. D. Hofland brengt de synode met klem onder de aandacht dat vanwege vele verontrustende ontwikkelingen binnen en buiten het christelijk onderwijs voortdurende waakzaamheid geboden is.

Namens deputaten spreken de secretaris, ds. H. Biesma, en de voorzitter, prof. dr. W. H. Velema. Laatstgenoemde betreurt dat de commissie zich niet over de vraag welke onderwijsinstellingen in de lijn geacht kunnen worden van protestants-christelijke scholen, heeft uitgesproken. Als de synode het werk van deputaten niet afkeurt, betekent dit dat deputaten tot nu toe van artikel 6 een juiste interpretatie hebben gegeven. Vervolgens acht prof. Velema het een omissie dat de commissie verzuimt aan te geven op welke wijze deputaten het feitenmateriaal over verontrustende ontwikkelingen moeten verzamelen.

Ds. G. Bijkerk stelt voor in artikel 6 sub 1 b K.O. te lezen: in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan protestants-christelijke scholen, zal

deze beroeping niet plaatsvinden dan na overleg met en advies van deputaten voor kerk en onderwijs. Het geformuleerde onder 1 c luidt: dat de dienaar des Woords verplicht is op geregelde tijden schriftelijk rapport uit te brengen van zijn werk waarvan de kerkeraad afschrift zendt aan betrokken deputaten.

De synode besluit

1. het beleid van deputaten goed te keuren en aan hen dank te brengen voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten op te dragen:
  - a. voort te gaan met hun pogingen behalve ontmoetingsdagen ook regionale samenkomsten te organiseren en te doen organiseren van hen die op enigerlei wijze bij het onderwijs betrokken zijn;
  - b. de kerken zo regelmatig mogelijk te informeren over de ontwikkelingen in het christelijk onderwijs;
4. in artikel 6 sub 1 b de volgende wijziging aan te brengen: in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan protestants-christelijke scholen, zal deze beroeping niet plaatsvinden dan na overleg met en advies van deputaten voor kerk en onderwijs;
5. de inhoud van artikel 6 sub 1 c als volgt vast te stellen: dat de dienaar des Woords verplicht is op geregelde tijden schriftelijk rapport uit te brengen van zijn werk waarvan de kerkeraad afschrift zendt aan betrokken deputaten.

Namens de synode spreekt de praeses een dankwoord aan het adres van de afgetreden secretaris, ds. H. Biesma.

Art. 153.

Vertegenwoordiging in de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB).

De praeses stelt aan de orde het rapport van de vertegenwoordiger in de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (bijlage 81) met rapport II van commissie II (bijlage 82). Tevens wordt in de bespreking de rapportage betrokken van de deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken inzake de RCOB (bijlage 1).

De rapporteur van de commissie, ds. A. W. Drechsler, en de RCOB-vertegenwoordiger, drs. W. C. Moerdijk, gaan op de vragen in. Drs. Moerdijk legt mede de nadruk op de verantwoordelijkheid die de kerken voor het gebruik, vertalen en verspreiden van de bijbel hebben. Treden wij uit de RCOB, dan hebben we in dit opzicht geen invloed meer.

Ds. K. Boersma stelt voor: de synode besluit een klein deputaatschap te benoemen met de opdracht

- a. het overleg binnen de RCOB te voeren;
- b. de mogelijkheid tot een principiële inbreng van de zijde van onze kerken na te gaan;
- c. zo mogelijk te zorgen voor bijbels verantwoorde uitgaven;
- d. de volgende synode te rapporteren over verdere deelname in de RCOB.

Ds. J. Plantinga doet het volgende voorstel: de synode besluit om de RCOB te verzoeken een waarnemer namens de Chr. Geref. Kerken te mogen zenden om aan het overleg met de bijbelorganisaties te kunnen deelnemen.

De synode besluit

1. de vertegenwoordiger in de RCOB te bedanken voor het werk door hem verricht, en dit werk goed te keuren;
2. niet opnieuw een vertegenwoordiger te benoemen en dit aan de RCOB te berichten.

De praeses onderstreept tegenover drs. W. C. Moerdijk het eerst genomen besluit.

Art. 154.

Vervolg - Vertegenwoordiging van de kerken.

96 Na de afhandeling van het rapport van de vertegenwoordiger bij de RCOB **besluit de synode** de handelingen van deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken betreffende de RCOB (bijlage 1) goed te keuren (zie art. 23).

Art. 155.

Vervolg - Algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden.

351 De praeses stelt opnieuw de zaak van ADMA aan de orde (zie art. 148). Commissie V komt inzake de verhouding tot de G.S.A. met een nieuw voorstel in plaats van voorstel 3 (bijlage 83).

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten op te dragen
  - a. van verdere participatie in de stichting G.S.A. af te zien;
  - b. deze beslissing met vermelding van de overwegingen aan de stichting G.S.A. kenbaar te maken;
4. deputaten op te dragen
  - a. nu met des te meer inzet zich te bezinnen op de roeping die de kerk ten aanzien van de samenleving heeft;
  - b. de kerken van voorlichting en advies in dezen te dienen;
  - c. bij het vervullen van bovenstaande opdracht contact te zoeken c.q. te onderhouden met instanties die vanuit gereformeerd belijden op maatschappelijk en sociaal terrein werkzaam zijn;
  - d. zo mogelijk in samenwerking als onder c bedoeld te zoeken naar middelen en wegen om vanuit de gereformeerde levensovertuiging contact te leggen met de overheid of overheidsorganen;
5. deputaten te machtigen ten aanzien van het verzwaarde takenpakket in overleg met deputaten financiële zaken een goede regeling te treffen;
6. er bij deputaten op aan te dringen dat het door hun penningmeester verstrekte cijfermateriaal voortaan van toelichtingen wordt voorzien en dat de wijze van jaarrapportage inzake hun financiële verantwoording wordt aangepast aan die van alle andere kashoudende deputaatschappen, waarbij het gewenst is van de diensten van het kerkelijk bureau gebruik te maken;

7. artikel 3 a van de instructie als volgt te wijzigen:
het geven van voorlichting inzake de plaats van de kerk in de samenleving.

Art. 156.

Vervolg - Onderzoek naar het kerkelijk lied.

213 De praeses stelt nog een onderdeel uit het rapport van de deputaten voor het onderzoek naar het kerkelijk lied aan de orde (bijlage 31 slot) dat spreekt over de bezinning op de mogelijkheden van een bundel liederen voor kerk, gezin en school, zulks naar het besluit van de synode 1977 (Acta, art. 143 sub 2 b, c en d).

De synode besluit deputaten op te dragen:

1. zich te bezinnen op de mogelijkheden om met name ten dienste van kerk, gezin en school te komen tot het samenstellen en uitgeven van een bundel liederen waarvan de inhoud duidelijk met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is;
2. naar middelen en wegen te zoeken om samen met andere kerken en kerkelijke groeperingen die de gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven, het onder 1 genoemde te realiseren;
3. van de resultaten van hun arbeid te rapporteren aan de volgende generale synode.

Art. 157.

Contact met de kerkjeugd.

352, 361 De praeses geeft in behandeling het rapport van de deputaten voor contact met de kerkjeugd (bijlage 84). Commissie III rapporteert (bijlage 85).

Dertien afgevaardigden voeren het woord.

De bespreking zal in de avondvergadering worden voortgezet.

Art. 158.

Schorsing.

De praeses schorst de zitting in verband met de maaltijd.

VERVOLG NEGENDE ZITTING

donderdag 2 oktober 1980 van 19.00–21.30 uur.

Art. 159.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 25 : 3 en 6.

Art. 160.

Presentie.

Ds. D. Biesma is weer aanwezig.

Art. 161.

Vervolg - Contact met de kerkjeugd.

De bespreking van het rapport van het contact met de kerkjeugd wordt

voortgezet (zie art. 157).

Zes broeders nemen in deze eerste ronde nog aan de bespreking deel.

Daar worden vooral vragen gesteld c.q. opmerkingen geplaatst over de zaak van de verontrusting. Is alles wel gedaan om de verontrusting weg te nemen? Gewezen wordt op diverse publikaties die minstens vraagtekens en bedenkingen oproepen.

Andere broeders beklemtonen dat het voor de kerk-van-vandaag een vreugde moet zijn dat jongeren nog met het Woord van de Here God bezig willen zijn en in dat raam met de vragen van deze tijd, ondanks de fouten en de missers die terecht bekritiseerd mogen worden. Herinnerd wordt aan de nota van de Jongerenbond, neergelegd op de tafel van de synode van 1968, waarin de hulp van de kerk als moeder werd ingeroepen.

De penningmeester, br. S. de Vlieger, beantwoordt de vragen die op het financieel terrein liggen.

De rapporteur, dr. T. Brienens, en de secretaris van deputaten, ds. T. Harder, gaan op de gestelde vragen in. De voorzitter van deputaten, ds. K. Boersma, herinnert aan de jeugdouderlingenconferentie van 10 november 1979 te Amersfoort waar over „de plaats van de jeugd in de kerk” werd gesproken. Naar de verwachting van de jeugddeputaten zou dan tevens op de diepste wortel van de verontrusting, nl. de verschillen omtrent de toe-eigening van het heil, kunnen worden ingegaan. Helaas werd door verontruste kerkeraden deze gespreksmogelijkheid niet aangegrepen. Met nadruk verzoekt ds. Boersma aan deputaten niet voor de derde keer op te dragen de verontrusting weg te nemen. De synode handele in de richting door het commissierapport aangewezen.

Via een voorstel van ds. G. J. Buijs wordt aan de afgevaardigden die bezwaren over het beleid van de C.G.J.O. uitten, het pastoraal advies meegegeven deze – na persoonlijk gebed – bij de C.G.J.O. schriftelijk in te brengen.

Ds. J. Brons stelt twee amendementen voor:

voorstel c worde: een dringend beroep te doen op alle kerken en allen die bij het jeugdwerk in onze kerken betrokken zijn in verootmoediging voor God elkaar te vinden, zo elkaar te aanvaarden en van hieruit zonder aan de verscheidenheid geweld te doen . . .;

voorstel d worde gewijzigd in: de jeugdorganisatie met nadruk te wijzen op de verantwoordelijkheid die zij naar het Woord van God heeft om in het leiding geven aan en in het organiseren van het jeugdwerk haar taak zodanig te vervullen dat noch aan het beginsel noch aan de eenheid van onze kerken schade wordt gedaan, maar dat deze op positieve wijze zullen worden gediend;

Als een nieuw voorstel biedt ds. J. Brons het volgende aan: deputaten op te dragen om naar hun opdracht en naar hun bevoegdheid (zie instructie art. 3a en 5a) al het mogelijke te doen dat het onder d genoemde in praktijk wordt gebracht.

Oud. G. F. van der Beek stelt voor dat in het commissierapport 2 e aldus wordt gewijzigd: we roepen de jeugd op zich met ons hierin te verenigen en eensgezind nieuw te beginnen in onderwerping aan het gezag van Gods Woord.

Oud. J. van Ledden stelt na de commissievoorstellen a en b in plaats

van c, d en e de volgende lezingen voor:

- c. een dringend beroep te doen op alle kerken en jeugdorganisaties in *verootmoediging voor God en voor elkaar en zonder aan de verscheidenheid geweld te doen de onderlinge eensgezindheid zoveel mogelijk te zoeken, te bewaren en te versterken en alles na te laten wat dit zou kunnen schaden;*
- d. met het oog op de nog aanwezige verontrusting een regelmatig en nauwer contact te onderhouden met het bestuur van de jongerenbond;
- e. door deze intensievere contacten te bevorderen dat verontrustende factoren worden weggenomen en een duidelijke schriftuurlijke leiding, tot heil van de jeugd, wordt gegeven;
- f. er alle kerken op te wijzen het jeugdwerk in zijn breedste zin en in organisatorisch verband met liefde en zorg te omringen en volgens algemene kerkelijke regeling het jeugdsteunfonds te blijven steunen.

Diak. Joh. van Vulpen stelt voor:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het rapport van deputaten voor het contact met de kerkjeugd en het hierop betrekking hebbende commissierapport;

constaterend

de grote verontrusting die er in het jeugdwerk is;

van oordeel

dat het de eenheid van onze Chr. Geref. Kerken niet ten goede zal komen wanneer er een tweede jeugdorganisatie zou ontstaan;

besluit

om deputaten voor het contact met de kerkjeugd op te dragen om in gezamenlijk overleg met de C.G.J.O. en de vijftien verontruste kerkera-den respectievelijk verenigingen tot een gesprek te komen, om zo mogelijk de bestaande verschillen weg te nemen opdat alle verenigingen lid zijn van één jeugdorganisatie en alle kerken voor het jeugdsteunfonds collecteren.

Mede aangezet door het voorstel van oud. G. F. van der Beek wordt door de commissie de volgende wijziging in 2 e aangebracht: we roepen de jeugd op zich met ons hierin te verenigen, eensgezind verder te gaan, lettend op elkaar en elkaar stimulerend in het dienen van God in onderwerping aan het gezag van Gods Woord.

De synode besluit

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. een dringend beroep te doen op alle kerken en op allen die bij het jeugdwerk in onze kerken betrokken zijn in *verootmoediging voor God elkaar te vinden, zo elkaar te aanvaarden en van hieruit, zonder aan de verscheidenheid geweld te doen, de onderlinge eendracht zoveel mogelijk samen te zoeken, te bewaren en te versterken en alles na te laten wat dit zou kunnen schaden;*

4. de jeugdorganisatie met nadruk te wijzen op de verantwoordelijkheid die zij naar het Woord van God heeft, om in het leiding geven aan en in het organiseren van het jeugdwerk haar taak zodanig te vervullen dat noch aan het beginsel noch aan de eenheid van onze kerken schade wordt gedaan, maar dat deze op positieve wijze zullen worden gediend;
5. deputaten op te dragen naar hun opdracht en naar hun bevoegdheid (zie instructie art. 3a en 5a) al het mogelijke te doen dat het onder 4 genoemde in praktijk wordt gebracht;
6. alle kerken erop te wijzen het jeugdwerk in zijn breedste zin en in organisatorisch verband met liefde en zorg te omringen en het jeugdsteunfonds te blijven steunen;
7. deputaten op te dragen het onder 3 tot en met 6 genoemde aan de kerken en de jeugdorganisatie schriftelijk mee te delen met een korte weergave van het onder 2 van het commissierapport uiteengezette, toegespitst in de richtlijnen a tot en met e;
8. deputaten op te dragen in overleg met de C.G.J.O. een nader onderzoek in te stellen naar de leef- en denkwereld van de jongeren in onze kerken en mee daartoe regionale jeugdconferenties te beleggen en daarover de kerken voor te lichten.

De praeses zegt ds. T. Harder die als secretaris aftreedt, hartelijk dank voor al het door hem geleverde werk in deze vijftien jaren.

De praeses spreekt de wens uit dat de wijze waarop deze synode sprak en besliste, van grote betekenis mag zijn voor ons jeugdwerk en voor de verhouding kerk en jeugd, kerk en jeugdorganisatie. Laten we in een hartelijke verbondenheid het goede voor elkaar blijven zoeken, Gode tot eer, de jeugd tot heil en de kerk tot opbouw.

Art. 162.

Sluiting.

De praeses sluit de zitting nadat ds. K. J. Velema is voorgegaan in dankgebed.

TIENDE ZITTING

vrijdag 3 oktober 1980 van 9.00-12.30 uur.

Art. 163.

Opening.

De praeses opent de zitting. Hij laat zingen Ps. 31 : 15 en 19 en leest Lucas 11 : 1-13. Hierna gaat de assessor, ds. M. C. Tanis, voor in gebed.

Art. 164.

Appel-nominaal.

Bij het gehouden appel-nominaal blijkt dat de afgevaardigden aanwezig zijn als in de vorige avondzitting met dien verstande dat ds. K. J. Velema vervangen is door drs. W. Steenbergen, ds. B. de Graaf door ds. J. Manni

en oud. P. D. Hofland door oud. J. L. Floor. Door opstaan betuigen de broeders Steenbergen, Manni en Floor instemming met de belijdenis.

Art. 165.

Afscheid ds. P. Podo.

De praeses neemt afscheid van ds. P. Podo. Hij dankt hem voor zijn aanwezigheid ter synode en wenst hem — mede voor zijn vele taken — de bekrachtiging des HEREN toe. De hartelijke groeten en zegenwensen worden hem voor de zusterkerk meegegeven.

Ds. P. Podo, vertaald door drs. W. van Heest, vraagt de blijvende voorbede van de kerken. Hij bidt de Nederlandse kerken met wie zo sterk de broederband des geloofs gevoeld wordt, de rijke bediening van Gods genade toe.

Art. 166.

Comité-Generaal.

Art. 167.

Comité-Generaal.

Art. 168.

Comité-Generaal.

Art. 169.

Comité-Generaal.

Art. 170.

Comité-Generaal.

Art. 171.

Comité-Generaal.

Art. 172.

Comité-Generaal.

Art. 173.

Comité-Generaal.

Art. 174.

Comité-Generaal.

Art. 175.

Comité-Generaal.

Art. 176.

Evangelisatie in België / instructie 8.05.

De praeses deelt mede dat in comité behandeld werd de instructie van de particuliere synode van het Oosten (8.05) betreffende evangelisatie in België:

De particuliere synode van het Oosten

overtuigd

van de noodzaak van de verkondiging van het evangelie in België;

constaterend

dat momenteel in België gewerkt wordt door verschillende instanties;

stelt de generale synode voor

1. deputaten voor de evangelisatie op te dragen een sectie België in te stellen;
2. de instanties die in België werken te verzoeken nauwer te gaan samenwerken c.q. zitting te nemen in deze sectie;

3. de aldus samengestelde sectie, begeleid door evangelisatiedeputaten, dringend te verzoeken het werk in België als kerkelijke arbeid, gedragen door al onze kerken, voort te zetten.

De synode besloot een synodale commissie te benoemen.

Art. 177.

Voorstel inzake telegram aan CDA-fractie.

De praeses deelt mede dat in comité-zitting besloten werd geen telegram te verzenden aan de CDA-fractie (zie art. 66) daar – in tegenstelling tot de zitting van 17 augustus 1977 – daartoe thans geen directe aanleiding bestaat.

Art. 178.

Begrotingen.

De praeses doet mededeling van het feit dat de synode zich in een niet-openbare zitting bezighield met de begrotingen ingediend door de onderscheidene deputaatschappen zoals vermeld in rapport 10 van commissie VII (bijlage 86).

363

De synode besloot

1. de begrotingen van de kashoudende deputaatschappen voor de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen op basis van overzicht B, derhalve rekening houdend met vorenvermelde wijzigings- en aanvullingsvoorstellen;
2. de begroting van 1984 van deputaten-financieel Theologische Hogeschool tot een totaalbedrag van f 1.293.000,— te aanvaarden als basis voor de subsidieaanvraag bij de rijksoverheid;
3. het startkapitaal van het nieuwe deputaatschap kerk en bedrijfsleven vast te stellen op f 40.000,— en te bepalen dat dit voor f 25.000,— uit het vermogen van deputaten evangelisatie en voor f 15.000,— uit het vermogen van deputaten ADMA zal worden gefourneerd;
4. de kashoudende deputaatschappen te machtigen tot het doen van uitgaven binnen het raam van de aldus vastgestelde begrotingen; zo nodig kunnen deputaten evangelisatie in verband met het besluit vermeld onder art. 136 ad 10 in overleg met deputaten-financieel een hogere bijdrage van de kerken vragen;
5. de kerkeraden respectievelijk de diaconieën met nadruk erop te wijzen dat hun medeverantwoordelijkheid voor de uitvoering van de op ordelijke kerkelijke manier gezamenlijk aanvaarde taken niet ophoudt tengevolge van het achterhouden van hun financieringsaandeel als gevolg van kritiek op een aantal van die taken;
6. de deputaten van het kerkelijk bureau op te dragen de thans vastgestelde minimumbijdragen als zodanig in het collectenrooster op te nemen;
7. de deputaten van het kerkelijk bureau op te dragen vóór iedere voorjaarsclassis de roepende kerk een gespecificeerde opgave te verstrekken van de kerken en/of diaconieën die niet in voldoende mate de onder 5 bedoelde medeverantwoordelijkheid betonen.

Art. 179.

Begroting van de quaestor van de synode.

367 De praeses deelt mede dat de synode zich in comité heeft beziggehouden met de begroting van de quaestor (bijlage 87) en met het desbetreffende commissierapport (bijlage 88).
368

De synode besloot

de begroting over de periode van 1 januari 1980 - 31 december 1982 tot het te dekken bedrag ad f 321.900,— goed te keuren.

Art. 180.

Vervolg - Kerkelijke verhoudingen binnenland. Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

368 Door de praeses wordt medegedeeld dat de synode in comité-zitting een antwoordschrijven vaststelde voor de synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in 1981 te vergaderen in Arnhem (zie art. 118), (bijlage 89).

Art. 181.

Appel Veenendaal-Bethelkerk.

369 De praeses geeft in bespreking het appel van Veenendaal-Bethelkerk tegen een besluit van de particuliere synode van het Oosten 1977, welke zaak reeds diende op de synode van Hoogeveen 1977 maar niet tot een afronding kwam (Acta, art. 172). De moderamenleden H. van der Schaaf en M. C. Tanis rapporteren schriftelijk (bijlage 90).

De synode spreekt uit

1. dat in deze zaak indertijd zowel door de particuliere synode van het Oosten als door de classis Amersfoort kerkrechtelijk juist is gehandeld;
2. dat de particuliere synode van het Oosten in haar afwijzen van dit appelschrijven van de kerk van Veenendaal (Bethel) haar oordeel te weinig schriftuurlijk heeft gefundeerd;
3. dat ook het appelschrijven van de kerk van Veenendaal in het hanteren van de Schriftgegevens tekort schoot;
4. dat door de uitspraak van de synode 1980 ter zake van de intentie van de in het appel genoemde instructie van Veenendaal (Bethel) een beslissing werd genomen waardoor een nieuwe situatie is ontstaan;

en besluit

1. op grond van het bovenstaande het appel niet toe te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de kerkeraad van Veenendaal (Bethel) en de particuliere synode van het Oosten.

Art. 182.

Schorsing.

De praeses schorst de zitting in verband met de maaltijd.

VERVOLG TIENDE ZITTING
vrijdag 3 oktober 1980 van 14.15–17.00 uur.

Art. 183.

Heropening.

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Ps. 100 : 2, 3 en 4.

Art. 184.

Appel van ds. J. Manni en instructie 8.10 betreffende crematie/begraven.

370 De praeses stelt aan de orde het bezwaarschrift van ds. J. Manni (11.03) d.d. 5 juni 1980 inzake een uitspraak van de particuliere synode van het Zuiden 1980 (bijlage 91). Tevens geeft de praeses de instructie van de particuliere synode van het Zuiden (8.10) in bespreking welke aldus luidt:

De generale synode geve aan het deputaatschap voor „Kerk en samenleving” de opdracht om de vragen inzake crematie en begraven zo spoedig mogelijk tot voorwerp van studie te maken en de kerkeraden in dezen te adviseren.

Tevens onderstrepe de generale synode thans dat op grond van de Heilige Schrift aan het begraven verre de voorkeur moet worden gegeven. De particuliere synode van het Zuiden doet deze instructie vergezeld gaan van al het materiaal hem aangeboden, zonder daarover een uitspraak te hebben gedaan.

372 De instructie is voorzien van een toelichting (bijlage 92).

372 Commissie V rapporteert (bijlage 93).

Ds. J. Brons stelt voor dat de generale synode uitspreekt:

1. het appelschrijven aan ds. J. Manni toe te kennen;
2. de particuliere synode van het Zuiden te berichten dat alsnog aan het bezwaarschrift van ds. J. Manni de juiste aandacht dient te worden besteed;
3. voor de juiste afhandeling van de aan de orde gestelde zaken de instructie terug te verwijzen naar de particuliere synode van het Zuiden;
4. van deze beslissing afschrift te zenden naar de particuliere synode van het Zuiden en ds. J. Manni.

Prof. dr. W. van 't Spijker onderstreept dat de synode slechts over de al of niet gerechtvaardigheid van dit appel heeft te oordelen en dat het niet op de weg van de generale synode ligt de particuliere synode in dezen aanwijzingen te geven.

De synode besluit

het bezwaarschrift aan ds. J. Manni toe te wijzen en de instructie 8.10 niet in behandeling te nemen en daarvan mededeling te doen aan ds. Manni en aan de particuliere synode van het Zuiden.

Art. 185.

Vervolg - Steun kerken in de polders.

De praeses geeft in behandeling de aanvulling op rapport 3 van commis-

373 sie IV betreffende het deputaatschap voor de steunverlening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer (bijlage 94). Het rapport van deputaten kwam reeds ter sprake in de zitting van dinsdagavond 30 september 1980 (zie art. 127).

De synode besluit

1. het beleid van deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor hun arbeid;
2. opnieuw een voorzitter, secretaris en penningmeester met hun secundi te benoemen;
3. de navolgende Regeling vast te stellen:
  - Art. 1. Het deputaatschap bestaat uit zeven leden.
  - Art. 2. De generale synode benoemt de voorzitter, de secretaris en de penningmeester alsmede hun secundi; iedere particuliere synode benoemt één deputaat met een secundus.
  - Art. 3. Het werkterrein ligt in het gebied van de nieuwe polders rond het IJsselmeer.
  - Art. 4. De taak van deputaten is:
    - a. het doen opvangen van leden die zich in de nieuwe polders vestigen;
    - b. het stimuleren van en financiële steun geven aan gemeentevorming en kerk- en/of pastoriebouw;
    - c. ernaar te streven dat de nieuw gevormde gemeenten zo spoedig mogelijk financieel zelfstandig worden;
    - d. evangelisatiewerk te doen verrichten onder hen die aan het tot standkomen van de nieuwe polders arbeiden en hen die zich in de nieuwe polders vestigen.
  - Art. 5. Deputaten kunnen deze arbeid (doen) verrichten
    - a. door middel van samenwerking met een plaatselijke kerk, met welke bedoelde arbeid geheel of gedeeltelijk kan worden verricht;
    - b. door middel van een overeenkomst met één of meer kerken waar een nauwere vorm van samenleven wordt gevonden, conform de regels genoemd in de kerkorde onder bijlage 9;
    - c. door gebruik te maken van de diensten van een werker c.q. van een predikant die in dat geval naar het beginsel van art. 6 K.O. aan een gemeente verbonden blijft.
  - Art. 6. Wanneer een plaatselijke kerk voornemens of bereid is met financiële steun van deputaten een predikant te beroepen met de bijzondere opdracht tot gemeentevorming en gemeentebouw in de nieuwe polders rond het IJsselmeer, zal er met inachtneming van de instructie van deputaten tussen de betrokken kerkeraad en deputaten een overeenkomst worden gesloten waarin o.a. wordt bepaald:
    - a. dat de kerkeraad tot het beroepen van een predikant met deze bijzondere opdracht slechts zal overgaan na voorafgaand overleg en verkregen instemming van deputaten;
    - b. dat de kerkeraad in overleg met deputaten de beroepsbrief zal vaststellen;

- c. dat de kerkeraad op gezette tijden aan deputaten zal rapporteren over de voortgang van het werk onder overlegging van de rapporten van de predikant;
  - d. dat de kerkeraad aan deputaten het recht toekent rechtstreeks met de predikant in contact te treden voor informatie over en bespreking van zijn werk, uiteraard met inachtneming van de bevoegdheden en eventueel getroffen regelingen van de kerkeraad;
  - e. dat het verlenen van financiële steun door deputaten zal geschieden volgens een van tevoren gezamenlijk te treffen regeling;
  - f. dat de kerkeraad jaarlijks aan deputaten verantwoording zal doen van de financiën betreffende de hier bedoelde arbeid.
- Art. 7. Een predikant die voor deze arbeid beroepen is, zal zich zo dicht mogelijk bij zijn werkterrein vestigen of binnen die gemeente met welke door deputaten wordt samengewerkt.
- Art. 8. De kosten van de arbeid worden door deputaten gedragen; bij samenwerking als genoemd onder art. 5 a en b zullen de kosten naar rato verdeeld worden over deputaten en de medeparticiperende kerk(en).
- Art. 9. Indien naar art. 5 a en b wordt samengewerkt zullen alle beleidsbeslissingen ten opzichte van het werkterrein alleen in een gezamenlijke vergadering van deputaten en samenwerkende kerk(en) worden genomen. Hierbij zal gestreefd worden naar maximale voorkennis en instemming van de leden van de gemeente-in-wording.
- Art. 10. Het moment van het volledig zelfstandig worden als bedoeld in art. 4 c van een uit deze arbeid voortkomende plaatselijke kerk betekent voor de aangestelde predikant de beëindiging van de dienst in samenwerking met deputaten. Indien deputaten dit nodig achten kan bedoelde predikant, zo hij dit wenst, ingezet worden op een ander werkterrein.
- Art. 11. Die leden der kerken die zich vestigen op het werkterrein vormen een wijkgemeente van de kerk van waaruit de arbeid wordt verricht. Wanneer een dergelijke wijkgemeente als zelfstandige gemeente wordt geïnstitueerd, zal zij ressorteren onder de geografisch dichtstbijzijnde classis.
- Art. 12. De benodigde gelden worden verkregen uit de opbrengst van bijdragen van kerken, giften, schenkingen, erfstellingen en legaten.
- Art. 13. Deputaten zijn krachtens art. 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot
- a. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
  - b. het verrichten van betalingen.
- Art. 14. Deputaten brengen van hun algemeen en financieel beleid jaarlijks verslag uit aan de particuliere synoden en eenmaal in de drie jaar aan de generale synode.

De praeses dankt de afgetreden voorzitter, ds. H. van der Schaaf, voor de gegeven leiding sinds de synode van 1968.

Art. 186.

Tekst van de belijdenisgeschriften.

373 De synode gaat over tot de bespreking van het rapport van de deputaten
377 voor de officiële tekst van de belijdenisgeschriften (bijlage 95). Commissie II rapporteert (bijlage 96).

De rapporteur, ds. A. W. Drechsler, en de voorzitter van deputaten, prof. dr. J. van Genderen, gaan in op wat naar voren werd gebracht.

379 Prof. dr. J. van Genderen beklemtoont de noodzaak van een duidelijke tekst in hedendaags Nederlands voor kerkelijk gebruik. Hij onderstreept dat in de Apostolische geloofsbelijdenis de lezing „is nedergedaald in het rijk van de dood” met het oorspronkelijke volkomen in overeenstemming is. In de uitleg van de Heidelberger catechismus in antwoord 44 wordt evenwel de opvatting van Calvijn gevolgd. Prof. Van Genderen pleit ervoor dat bij de weergave van dit artikel van de Apostolische geloofsbelijdenis in Zondag 7 van de Heidelberger catechismus gelezen wordt „nedergedaald ter helle” met de voetnoot dat dit artikel hier verstaan wordt als in de tijd van de Reformatie en in die van de opstelling van de catechismus. Voorts zegt prof. Van Genderen toe de schriftelijk aan deputaten voorgelegde voorstellen van ds. J. Brons (bijlage 97) in het gesprek met de gereformeerde deputaten in te brengen. Tenslotte geeft hij als zijn mening te kennen dat een uitgave met tekstverwijzingen in de Statenvertaling misschien mogelijk is.

Ds. J. Brons stelt voor: deputaten te verzoeken de mogelijkheid te overwegen om naast de herziene tekst van de belijdenisgeschriften die in de Schriftcitaten zich houdt aan de lezing van de Nieuwe Vertaling, ook een herziene tekst van de belijdenisgeschriften gereed te maken die in de Schriftcitaten zich houdt aan de lezing van de Statenvertaling.

De synode besluit

1. deputaten te bedanken voor het werk dat zij hebben verricht en hun werk goed te keuren;
2. opnieuw deputaten voor de officiële tekst van de belijdenisgeschriften te benoemen;
3. uit te spreken dat het niet overeenkomstig de bedoelingen van de tekst 1971 is om in de catechismus, antw. 83 en antw. 85, de woorden „christelijke ban” te vervangen door de woorden „christelijke tucht”;
4. uit te spreken dat het niet wenselijk is in de tekst van de belijdenisgeschriften zoals deze in 1971 aan de kerken is aangeboden, op blz. 87, D.L.III/IV, Verwerping der dwalingen, ad 1, regel 6, in het citaat Rom. 5 : 12 de woorden „in hem” in te voegen;
5. uit te spreken dat het voorkeur verdient dat in Zondag 7 van de Heidelberger catechismus bij de weergave van het Apostolicum de lezing „nedergedaald ter helle” wordt gehandhaafd;
6. aan deputaten te verzoeken hetgeen uitgesproken is ad 3, 4 en 5 in te brengen in een hernieuwd contact met de gereformeerde deputaten;
7. uit te spreken dat de tekst van de belijdenisgeschriften zoals deze in

1971 aan de kerken is aangeboden, kan worden beschouwd als een betrouwbare weergave van wat wij als kerken belijden en als geschikt voor kerkelijk gebruik, en wel

- a. nadat daarin de wijzigingen zijn aangebracht die deze generale synode heeft aangenomen of die zijn voorgesteld en aanvaardbaar geacht;
  - b. nadat het hernieuwde contact met de gereformeerde deputaten heeft plaatsgevonden, bedoeld ad 6;
8. aan deputaten op te dragen om na overleg met andere kerken die waarde hechten aan de vertaling 1971, te zorgen voor een uitgave van deze tekst waarin de noodzakelijke wijzigingen zijn aangebracht;
  9. deputaten te verzoeken de mogelijkheid te overwegen om naast de herziene tekst van de belijdenisgeschriften die in de Schriftcitaten zich houdt aan de lezing van de Nieuwe Vertaling, ook een herziene tekst van de belijdenisgeschriften gereed te maken die in de Schriftcitaten zich houdt aan de lezing van de Statenvertaling;
  10. aan deputaten te verzoeken bij de uitgave van de tekst van de belijdenisgeschriften de citaten uit de Heilige Schrift duidelijk te onderscheiden van de overige tekst b.v. door het gebruik van een andere letter.

Art. 187.

Vervolg - Tekst van de belijdenisgeschriften / instructie 8.03.

De praeses stelt aan de orde de instructie van de particuliere synode van het Noorden (8.03) welke aldus luidt:

De generale synode besluite de herziene tekst van de belijdenisgeschriften die in 1971 aan de kerken werd aangeboden, nu vrij te geven voor kerkelijk gebruik, na daarin de door de generale synode noodzakelijk geachte wijzigingen te hebben aangebracht.

379 De instructie is voorzien van een toelichting (bijlage 98).

380 Commissie II rapporteert (bijlage 99).

De synode besluit dat met de beslissing in art. 186 vermeld aan de intentie van deze instructie is voldaan.

Art. 188.

Vervolg - Reglement op de kerkvisitatie.

De praeses geeft ter afronding opnieuw het door de particuliere synode van het Oosten voorgestelde herziene reglement voor de kerkvisitatie in bespreking (zie art. 128).

De preadviseur en de hoogleraar in het kerkrecht prof. dr. W. van 't Spijker handhaaft zijn eerder geuite bezwaren. Volgens hem is het een wezenlijk element dat in een visitatie de vragen gesteld en beantwoord worden in afwezigheid van de desbetreffende persoon c.q. personen. Dit is juist een bewijs van vertrouwen.

De praeses, ds. J. H. Velema, benadrukt dat het onjuist is als men over elkaar spreekt zonder ooit met elkaar te hebben gesproken. De voorgestelde vragen zijn tegelijk een handleiding voor het gesprek op de kerke raad. Gezien de opzet van het geheel is het onmogelijk in de voorgestelde

proeve aan de bezwaren van prof. dr. W. van 't Spijker en anderen tege-
moet te komen.

Namens de particuliere synode van het Oosten wordt bij monde van
ds. A. Hilbers de instructie teruggetrokken. Naar verwachting zal de parti-
culiere synode van het Oosten zich opnieuw beraden en in die bezinning
speciaal de kerkrechtelijke bezwaren nader onder ogen zien.

Art. 189.

Financiële zaken.

381 De praeses deelt mede dat de synode zich eerder in een comité-vergade-
383 ring bezighield met het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 100)
en het desbetreffende rapport van commissie VII (bijlage 101).

De synode besloot

1. deputaten erkentelijkheid te betuigen voor hun arbeid en hun beleid
goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. voor de komende periode van drie jaar voor accountantskosten een be-
drag van maximaal f 53.100,— beschikbaar te stellen;
4. aan alle beheerders van de kerkelijke kassen decharge te verlenen voor
het over de periode 1977-1979 gevoerde financiële beleid, onder dank-
zegging voor de verrichte arbeid.

Art. 190.

Comité-Generaal.

Art. 191.

Benoemingen.

De praeses deelt mede dat de synode in comité-vergadering **besloot** te
benoemen tot leden van

A. DE DEPUTAATSCHAPPEN WAARIN TEVENS GEDEPUTEERDEN BENOEMD DOOR DE PARTICULIERE SYNODE ZITTING HEBBEN, VOOR

1. **het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoe-
ve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen
en -wezen naar art. 13 K.O.:**

P. Zuidema, 1e penningmeester; D. Lokhorst, 2e penningmeester.

2. **de Theologische Hogeschool:**

a. het curatorium:

ds. B. Bijleveld, primus-secretaris; ds. J. Brons, secundus-secre-
taris.

b. het financieel beheer:

primi: drs. H. Schuurhuis, R.A.; J. D. Wisman; mr. P. van Zwieten;
secundi: drs. G. van Westrienen; H. Bos; not. J. Herweijer.

3. **de evangelieverkondiging onder Israël:**

ds. J. de Jong, 1e secretaris; ds. M. Drayer, 2e secretaris; ds. D.
Biesma, 1e penningmeester; D. J. Doolgaard, 2e penningmeester;
prof. dr. B. J. Oosterhoff, adviseur.

4. **de buitenlandse zending:**
ds. K. J. Velema, voorzitter; ds. M. Drayer, secretaris; W. Duindam, 1e penningmeester; D. Peeterse, 2e penningmeester (tijdelijk); P. Vree, secundus-penningmeester.
  5. **de evangelisatie:**
P. de Korte, penningmeester; ds. H. van Mulligen; ds. J. Vogel;
secundi: drs. J. W. Maris; drs. W. Steenbergen.
  6. **de steunverlening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer:**
A. Mol, voorzitter; ds. J. Dol, secretaris; J. Hartog Bzn., penningmeester;
secundi: ds. J. van Mulligen; ds. B. de Romph.
  7. **de onderlinge bijstand:**
D. Koole, voorzitter; A. de Geus, 2e voorzitter; N. Haazebroek, penningmeester;
secundi: T. van Dieren; J. C. de Jong; J. Zuidema.
  8. **de kerkbouwaangelegenheden:**
ir. G. de Boer; C. van Drieënhuizen; A. de Geus; W. R. Groenendijk;
G. Ploeg.
- B. DE GENERALE DEPUTAATSCHAPPEN VOOR:
9. **de radio-kerkdienstuitzendingen:**
prof. dr. J. P. Versteeg, voorzitter; ds. H. W. Eerland, secretaris; ds. D. Biesma; drs. W. J. Quist; secundus: ds. H. de Graaf.
  10. **de geestelijke verzorging van de varenden:**
ds. Th. Rutters, voorzitter; H. Huygen, penningmeester; ds. C. J. van den Boogert; ds. W. de Joode; ds. J. Manni; ds. M. Vlietstra.
  11. **de geestelijke verzorging van de militairen:**
ds. H. W. Eerland, voorzitter; A. C. Floor, lt.kol. b.d., secretaris (en vertegenwoordiger in het C.I.O.M.); ds. G. Bijkerk; D. van der Galiën, serg. I K.Lu., ds. A. Hilbers sr.; W. H. van Schaik, ltz. II b.d.; ds. H. Toorman.
  12. **het contact met de kerkjeugd:**
ds. K. Boersma, voorzitter; ds. G. Bijkerk, secretaris; W. M. Bouterse sr., penningmeester; ds. A. Baars; ds. R. van Beek; ds. J. A. Compagner; M. C. de Valk; ds. A. K. Wallet.
  13. **kerk en recreatie:**
ds. J. Westerink, voorzitter; ds. P. Roos, secretaris; H. W. van den Brink; ds. B. Oosterbroek; secundus: F. de Ronde.
  14. **kerk en onderwijs:**
prof. dr. W. H. Velema, voorzitter; ds. D. Quant, secretaris; mevr. M. H. Bikker-van Neuren; J. Vuyk; P. Wardekker.
  15. **de geestelijke verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat:**

- ds. C. Langbroek, voorzitter; A. van der Kruk, secretaris; mr. W. Bijleveld; mevr. C. C. Hakkenberg-van Kooten Niekerk; mevr. M. C. Nieuwland; mevr. N. Ribbens-Evers; ds. A. van der Veer.
16. **de algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden:**
ds. T. Harder, voorzitter; W. Huizer, secretaris; P. M. Kalkman, penningmeester; ds. K. T. de Jonge; mevr. M. A. Karsemeijer; mevr. drs. W. A. van der Klis; ds. J. Manni; G. van Oord; mevr. drs. C. L. Overweel; K. van Smeden, W. C. van der Stel; secundi: ds. B. Oosterbroek; A. Vrij.
17. **kerk en bedrijfsleven:**
prof. dr. ir. A. K. van der Vegt, voorzitter; mevr. drs. T. Drenth, secretaris; T. van Dieren, penningmeester; ds. T. Harder; ds. J. Vogel (tevens contactpersoon in deputaten evangelisatie); secundi: drs. R. Hol; N. F. Kruyff; drs. H. J. Plantinga.
18. **de hulpverlening in binnen- en buitenland:**
drs. W. C. Moerdijk, voorzitter; ir. P. Pellikaan, secretaris-penningmeester; mevr. J. Brandsma-de Jager; J. Hoefnagel; ds. J. Manni; H. Medema; drs. A. van der Vegt; ds. K. J. Velema; J. M. van Delft, adviseur.
19. **de redactie van „De Wekker”:**
prof. dr. W. van 't Spijker, hoofdredacteur; ds. J. H. Velema, secretaris en waarnemend hoofdredacteur; P. Th. Versteeg, penningmeester; D. Koole; ds. P. N. Ribbers.
20. **de redactie van het jaarboek:**
ds. J. H. Velema, voorzitter; ds. H. van der Schaaf, secretaris; ds. M. Drayer.
21. **de uitgave van de kerkorde:**
prof. dr. W. van 't Spijker, voorzitter; ds. M. Drayer, secretaris; drs. J. C. L. Starreveld.
22. **de correspondentie met de Hoge Overheid:**
prof. dr. B. J. Oosterhoff, voorzitter; mr. dr. C. J. Verplanke, secretaris (en lid C.I.O.); ds. D. Biesma (tevens secundus-lid C.I.O.); C. N. van Dis; prof. dr. W. van 't Spijker; secundus: ds. I. de Bruyne.
23. **de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken:**
ds. B. van Smeden, voorzitter; drs. J. C. L. Starreveld, algemeen secretaris en secretaris binnenland; ds. G. Bilkes, secretaris buitenland; ds. K. Boersma; Th. van Dolderen; A. van Hattem; ds. D. Slagboom; drs. W. Steenberg; prof. dr. W. H. Velema; prof. dr. J. P. Versteeg; ds. J. Westerink.
24. **de vertegenwoordiging der kerken:**
ds. J. H. Velema, voorzitter; ds. H. van der Schaaf, secretaris; ds. J. Brons, ds. M. C. Tanis.
25. **financiële zaken:**
J. Bijleveld, voorzitter; J. H. Braber; C. P. Groeneveld; D. C. van de Kreeke; H. Steegstra; secundus: A. H. J. Schwartz, R.A.

26. **het kerkelijk-administratief bureau:**
A. de Geus; C. Groeneveld; C. Luiten; H. Vreman; J. W. van West-rienen, R.A.; secundus: G. L. Bouman.
27. **het quaestoraat van de generale synode:**
G. G. van Wijngaarden, primus; D. Lokhorst, secundus.
28. **het archief van de generale synode:**
Z. Zwiep, 1e archivaris; F. van der Hart, 2e archivaris.
29. **de controle van het synodaal archief:**
prof. dr. W. van 't Spijker, voorzitter; ds. M. Drayer, secretaris; P. Sluimer.
30. **onderzoek naar het kerkelijk lied:**
drs. W. Steenbergen, voorzitter; ds. J. van Amstel, secretaris; ds. J. Brons; ds. A. W. Drechsler; drs. A. C. de Geus; ds. B. de Graaf; prof. dr. L. Strengholt.
31. **de officiële tekst van de belijdenisgeschriften:**
prof. dr. J. van Genderen, voorzitter; drs. W. J. Quist, secretaris; prof. dr. W. van 't Spijker; ds. J. H. Velema.
32. **synodale commissie België:**
ds. K. Boersma, samenroeper; ds. J. Plantinga, secretaris; A. Bergsma; ds. M. Vlietstra; G. G. van Wijngaarden.

Als contactpersoon voor het overleg met de uitgeverij D. J. van Brummen B.V. te Dordrecht in verband met de uitgave van de „Liturgische Formulieren” werd dr. T. Brienens benoemd (zie art. 25).

Art. 192.

Roepende kerk voor de generale synode 1983.

Op voorstel van het moderamen wordt besloten de kerk van Rotterdam-Centrum aan te wijzen als de roepende kerk voor de D.V. in 1983 samen te roepen generale synode.

Art. 193.

Artikel 43 K.O.

De praeses stelt art. 43 K.O. aan de orde. Met dankbaarheid constateert hij dat de censuur niet toegepast behoeft te worden.

Art. 194.

Slotwoorden.

De praeses spreekt allereerst woorden van dank tot hen die in deze weken de synode zo uitnemend hebben geholpen en verzorgd. De namen worden genoemd van br. L. C. Ribbens, voorzitter van de voorbereidingscommissie, br. A. Pals, plaatsvervangend voorzitter, br. G. van Wijngaarden, penningmeester, br. L. A. Koenen, secretaris, br. J. H. Helms voor de verzorgingsinrichting, zr. N. Ribbens-Evers voor de verzorging van de voeding, zr. T. van Wijngaarden-Boode voor de verzorging van het logies, het kostersechtpaar Van de Velde-Helms, zr. G. J. Koenen-van de Kamp voor

de administratie en br. W. M. Bouterse voor de technische voorzieningen. Bijgestaan door vele anderen dienden zij op een correcte, snelle en gezellige wijze de synode.

Ook de kerkeraad van Amersfoort wordt dankgezegd voor de bewezen gastvrijheid. Namens de synode overhandigt de praeses aan ds. T. Harder een envelop met inhoud bestemd voor de kerkeraad en als een bewijs van grote erkentelijkheid.

In zijn dankwoord brengt ds. T. Harder naar voren dat het de kerk van Amersfoort goed heeft gedaan de kerken te mogen dienen. Het werkte ook gemeentebindend. Als herinnering aan het verblijf in Amersfoort wordt aan elk synodelid een keltumlepeltje overhandigd met een afbeelding van de Koppelpoort van Amersfoort. De praeses zegt ds. Harder voor dit fijne gebaar hartelijk dank.

De praeses spreekt nu een officieel slotwoord. Hij gewaagt van een goede synode die bij alle verscheidenheid in het teken van samenbinding stond. Er was sprake van bezinning op allerlei verhoudingen. De synode van 1980 was ook een synode van beslistheid. De beslissingen werden echter niet op een harde wijze genomen; we hebben met elkaar geluisterd naar de HERE en naar elkaar. De praeses benadrukt dat de welstand van het kerkelijk leven niet gelegen is in alle mogelijke bijzaken die we tegenhouden of bevorderen, maar in de tegenwoordigheid Gods in Jezus Christus door de Heilige Geest. We gaan nu terug naar de eigen gemeenten waarin de kracht ligt van het kerkelijk leven en waarin we ons verantwoordelijk moeten blijven weten voor Gods aangezicht. Laten we allen in de laatste jaren van de twintigste eeuw ervan doordrongen zijn dat dit het belangrijkste is dat Gods Waarheid wordt gezien, erkend, verdedigd, verkondigd en in het midden van de wereld beleden.

De assessor dankt de praeses voor zijn uiterst bekwame leiding die hij in vertrouwen, verwachting, vreugde, vastberadenheid, vaardigheid en volharding gaf. Hij wenst hem en zijn echtgenote gezegende jubileumdagen.

Prof. dr. J. van Genderen spreekt namens de preadviseurs een woord van warme dank tot de praeses en de synode. Het was hun een vreugde te mogen dienen.

Art. 195.

Sluiting.

De praeses leest Openbaringen 22 : 6-21. Daarna laat hij zingen Ps. 122 : 3 en gaat voor in gebed, de kerken en hun arbeid aan de HERE opdringend.

Nadat staande Ps. 72 : 11 gezongen is, verklaart de praeses de generale synode van Amersfoort Anno Domini 1980 voor gesloten.

Het moderamen van de synode:

ds. J. H. Velema, praeses,
 ds. H. van der Schaaf, scriba I,
 ds. J. Brons, scriba II,
 ds. M. C. Tanis, assessor.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1
art. 23, 153, 154

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE VERTEGENWOORDIGING VAN DE KERKEN

A. Bijzondere samenkomsten

1. De contactcommissie ter voorbereiding van de gebedssamenkomst ter gelegenheid van de opening van het parlementaire jaar zond steeds een uitnodiging. Op verzoek vertegenwoordigde ds. B. van Smeden te 's-Gravenhage-Zuid deputaten.
2. Het synodaal bestuur van de Molukse Evangelische Kerk nodigde deputaten uit voor de viering van het vijftienvigjarig bestaan op 26 november 1977. Daar alle deputaten verhinderd waren, werd een schriftelijke zegenwens gezonden. Namens de synoden van de Nederlandse Hervormde Kerk, van de Gereformeerde Kerken en van de Christelijke Gereformeerde Kerken werd door ds. G. Spilt, praeses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, aan alle predikanten een exemplaar van de Postille 29 aangeboden.
3. De secretaris, ds. H. van der Schaaf, was aanwezig in de herdenkingsbijeenkomst van de Nationale Synode van Dordrecht 1578 in de Augustijnenkerk te Dordrecht op 5 juni 1978.
4. De Unie „School en Evangelie” vierde op 20 januari 1979 het honderdjarig bestaan. Ds. K. Boersma woonde officieel de morgenbijeenkomst in de Domkerk te Utrecht bij.
5. De praeses, ds. K. Boersma, was eveneens aanwezig op de jubileumviering ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de vereniging voor wetenschappelijk onderwijs op gereformeerde grondslag in het gebouw van de Vrije Universiteit te Amsterdam op 3 februari 1979.

B. Contacten

1. Op 25 november 1977 werd vergaderd met de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in verband met het schrijven dat dr. J. C. Maris na het uittreden uit de Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.) aan de kerkeraden verzond. Deputaten verwijzen u naar de rapportage in dezen van deputaten eenheid.
2. Op donderdag 15 juni 1978 werd in de Ichthuskerk te Hoogeveen een bespreking gehouden met het moderamen van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), samengekomen te Groningen-Zuid in 1978, inzake de brief aan deze synode verzonden d.d. 10 februari 1978 (Acta 1977, artikel 174 en bijlage LXXXVIII).

De volgende samenvatting van de bespreking werd opgemaakt:

Van de zijde van deputaten wordt gesteld: er is nog geen voldoende duidelijkheid in de onderlinge verhoudingen, zodat kerkelijke eenheid thans reeds geëffectueerd zou kunnen worden. Ondanks de uitspraak van onze synode in 1977: „Uw kerken te zien als kerken die zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis als daarop gegrond...”. Er is geen volkomen klaarheid, dat er tussen u en ons geen confessionele verschillen zijn. Vandaar dat onze synode de brief aldus formuleerde. De weg van het gesprek tussen wederzijdse deputaten heeft in het verleden vruchtbaar gewerkt. Dat bewijst onder meer de uitspraak van onze synode in 1962, die herhaald werd door de synode in 1977. Die weg is nog de aangewezen. Mede in verband met de geaardheid van ons kerkelijk leven is een grondig 'doorpraten' van de 'verschillen' niet alleen wenselijk, maar ook noodzakelijk. In de door deputaten te voeren gesprekken zouden de vragen aan de orde kunnen komen ten aanzien van de toeïgening van het heil, onze verhouding tot de 'buitenverbanders' en ons lidmaatschap van de G.O.S. Zulke gesprekken op deputaten-niveau zouden ook een stimulans kunnen zijn voor de plaatselijke kerken.

Van de zijde van het moderamen van de gereformeerde synode wordt gesteld: wij moeten uitgaan van het actuele gebod tot eenheid. Uw synode heeft niet vanuit de Schrift aangetoond, dat de 'verschillen' een belemmering zijn voor kerkelijke eenheid, ondanks onze herhaalde verzoeken. U kunt onze kerken kennen uit haar belijdenisgeschriften en de Acta van haar synoden. De Christelijke Gereformeerde Kerken moeten uitspreken, dat er confessionele eenheid is, dan kunnen wij verder spreken. Wij menen dat er geen extra voorwaarden vooraf te stellen zijn. Het zal een zaak zijn van naar elkaar toegroeien, waarbij wij voor de moeiten, die zich ongetwijfeld zullen voordoen, ons mogen verlaten op de leiding van de Heilige Geest. Er ligt onzes inziens geen taak allereerst voor te benoemen deputaten, maar de Christelijke Gereformeerde Kerken moeten officieel antwoorden op de vragen, die zijn voorgelegd in de brief van de generale synode van Kampen 1975.

Tenslotte wordt **van de zijde van deputaten** nogmaals onderstreept de sterk levende begeerte tot deputatengesprek.

Aldus vastgesteld door het moderamen en de deputaten ter vergadering op 15 juni 1978. Een kopie van deze samenvatting werd verzonden naar deputaten eenheid.

3. De synode van Hoogeveen besloot deputaten de opdracht te geven een gesprek te arrangeren met de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB), Acta 1977, artikel 96 sub 2. Op woensdag 16 november 1977 vond dit gesprek plaats en wel

met het moderamen van de RCOB. Onze gedelegeerde, drs. W. C. Moerdijk, was eveneens aanwezig.

Ds. K. Boersma gaf een toelichting op de geschiedenis van het synodaal besluit. Hij wees onder meer op het feit dat de synode een verschuiving constateerde van overlegorgaan naar studieorgaan met praktische arbeid. Op zichzelf behoeft dit nog niet onoverkomelijk te zijn als het inhoudelijke schriftuurlijk verantwoord is. Juist daartegen richten zich onze bezwaren! Ds. J. H. Velema onderstreepte dat de bijbelweek als zodanig door ons werd toegejuicht maar dat het werkboekje „De Bijbel een boek om te vieren” van een bedenkelijke exegeese was waarachter de Chr. Geref. Kerken beslist niet kunnen staan. Gezien ons niet meedoen met de Raad van Kerken is het daarop lijkende klimaat in de RCOB voor ons moeilijk. Drs. Moerdijk vroeg zich af of er voldoende gemeenschappelijkheid is om gemeenschappelijk naar buiten te treden.

De voorzitter van de RCOB, drs. N. K. van den Akker, uitte zijn grote waardering voor dit gesprek, daar bij het moderamen het ernstig verlangen bestaat te weten wat er bij de deelnemende kerken en geloofsgemeenschappen leeft. Ook van andere zijden werden inzake de bijbelweek bezwaren geuit. Dit tekent het spanningsveld waarin de RCOB werkt. De RCOB is een uniek gezelschap, totaal anders dan de Raad van Kerken. Hij spreekt de hoop uit dat alle kerken zich in de RCOB thuisvoelen, al vraagt dat grotere voorzichtigheid dan bij de Raad van Kerken. Beklemtoond werd door drs. Van den Akker dat de RCOB geen „verantwoordelijkheid” op zich kan nemen voor de uitgaven. De Raad kan hooguit vermelden dat iets „op zijn initiatief” of „onder zijn auspiciën” verschijnt, met de vrijheid om het wel of niet te gebruiken. Een besluit dat met beperkte of gekwalificeerde meerderheid wordt genomen, kan door de andere leden gedoogd worden, zonder erin mee te doen. De mogelijkheid moet bestaan dat een lidkerk in een bepaalde uitgave niet wordt genoemd of laat vermelden: „niet onder verantwoordelijkheid van” met redenen omkleed. Het is eveneens denkbaar dat op initiatief van de Chr. Geref. Kerken een echt reformatorisch verantwoorde bijbelstudie op tafel wordt gelegd, wat dank zij de RCOB in ruimere kring kan komen. In alle gevallen dient een goed en grondig overleg in de RCOB plaats te vinden.

In hun vergadering van 18 januari 1978 kwamen uw deputaten in aanwezigheid van drs. W. C. Moerdijk tot een evaluatie. Dankbaar waren zij voor de open opstelling tegenover de naar voren gebrachte bezwaren. Deputaten realiseren zich dat het in de lijn lag dat het overleg leidde tot studie en werk. De stimulering van de bezinning op de vragen rond bijbelgebruik, bijbelverspreiding en bijbelvoorziening achten zij een zaak van de hoogste orde. Gezien het feit dat de uitgaven onder auspiciën van de RCOB zullen verschijnen en dat de vertegenwoordigde kerken en geloofsgemeenschappen ook op een eigen wijze c.q. in samenwerking met gelijkgezinden de bijbel in het centrum van de belangstelling kunnen plaatsen, menen deputaten dat er vooralsnog ruimte en mogelijkheden zijn in de RCOB te blijven deelnemen en mee te werken aan een bijbelweek.

Aan alle leden werd later door de RCOB verzocht hun zienswijze inzake een nieuwe bijbelweek mede te delen. Aan de Raad werd geschreven dat gezien het te grote verschil tussen de participanten aan gezamenlijke publikaties waarin inhoudelijk op de bijbel wordt ingegaan, geen voorkeur wordt gegeven. Deputaten zouden het meer willen zoeken in de richting van motivering, advisering en begeleiding van de verschillende participanten om in hun eigen kerk of geloofsgemeenschap de zaak van het bijbelgebruik aan de orde te stellen. Plaatselijk of regionaal kan dan, uitgaande van de verschillende kerken en geloofsgemeenschappen, een gezamenlijke actie worden ondernomen. Het „Werkboekje” zou kunnen bestaan uit suggesties voor een mogelijke opzet van zo'n bijbelweek. Er kunnen verwijzingen naar materialen en adressen waar ze te krijgen zijn, in worden opgenomen. De taak van de RCOB zou verder kunnen bestaan in de coördinatie van dit alles en in de informatie via de media ten tijde van de bijbelweek.

In een schrijven d.d. 22 september 1978 deelde uw afgevaardigde in de RCOB mede dat door de RCOB een financieel meerjarenplan 1979-1983 werd voorgesteld. In deze begrotingen werd tevens verwerkt dat in 1983 de kosten van de secretaris van de RCOB door alle deelgenoten naar evenredigheid gedragen zullen worden. De totaalbijdrage die in 1978 f 300,— bedroeg, zou in 1983 eerst f 1.255,— hoog zijn. Deputaten wonden advies in bij deputaten financiële zaken. Deze deputaten waren zonder enige reserve van mening dat de bijdrage aan de RCOB betaald dient te worden: „Indien de financiële bijdragen in de toekomst verder zouden stijgen, dan behoeft het kosten-aspect onze kerken niet van deelname te weerhouden: de omvang van het bedrag is slechts gering.” Aan de RCOB werd bericht dat deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken geen bezwaar hebben tegen de voorgenomen kostenverhoging, zulks uiteraard tot de eerstvolgende generale synode van 1980. Bij schrijven van 4 oktober 1979 berichtte de RCOB dat een herzien meerjarenplan was vastgesteld. Voor 1979 bestaat onze bijdrage uit f 400,—, in 1980 uit f 525,—, in 1981 uit f 650,— en in 1982 uit f 750,—. Op 1 november 1979 vergaderden de deputaten andermaal met de vertegenwoordiger in de RCOB, drs. Moerdijk. Besproken werd de gehouden nationale bijbelweek 1979 onder de titel „... worden als kinderen ...”. Het werkboekje dat slechts op aanvraag be-

schikbaar werd gesteld, werd **onder auspiciën** van de RCOB uitgegeven. In deze handleiding werden allerlei suggesties geopperd ten dienste van de prediking, catechese, kindernevendiensten, zondagsscholen en verenigingen. **Vermeld** werden de namen van de auteurs, die voor het geschrevene een eigen verantwoordelijkheid dragen. In „De Wekker” van 13 juli 1979 attendeerde drs. Moerdijk op deze bijbelweek. In hun bezinning kwamen uw deputaten tot de conclusie dat de bespreking op 16 november 1977 niet geheel zonder resultaat is geweest. Tegelijk zijn zij opnieuw van de noodzaak overtuigd dat een klein deputaatschap in het leven moet worden geroepen, waarmee de vertegenwoordiger in de RCOB in contact kan treden en overleggen, temeer daar onze synode om de drie jaren vergadert. Voorstellen zullen uw vergadering dan ook door de vertegenwoordiger in de RCOB worden gedaan.

C. Varia

Stukken die op het terrein lagen van bestaande deputaatschappen, werden steeds naar de betrokken deputaatschappen doorgezonden. Zo nodig werden brieven beantwoord.

D. Voorstellen

Deputaten stellen u voor

1. in de Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB) te blijven participeren en hun handelingen in dezen goed te keuren;
2. alle andere handelingen eveneens te fiatieren;
3. de leden van het moderamen van de synode 1980 te benoemen tot deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

H. van der Schaaf, secretaris.

BIJLAGE 2 art. 24

RAPPORT VAN HET MODERAMEN VAN DE SYNODE 1977

Het moderamen van de synode van 1977 heeft de eer u het volgende te rapporteren over de verrichte arbeid.

A. Besluitenboekje

Er was een goed overleg met de redactie van het maandblad ten dienste van ouderlingen en diakenen van de Chr. Geref. Kerken „Ambtelijk Contact”. Door deze samenwerking was het mogelijk het „Besluitenboekje” begin februari 1978 gedrukt aan de kerkelijke vergaderingen toe te zenden, terwijl de tekst van het „Besluitenboekje” in het blad werd opgenomen. Naar iedere kerkeraad, classis en particuliere synode werd via het kerkelijk bureau één exemplaar van het „Besluitenboekje” gezonden, idem aan alle emeriti-predikanten. Door de opname in „Ambtelijk Contact” kwam de inhoud binnen het bereik van iedere ambtsdrager.

B. Acta van de synode

In februari 1979 verschenen de Acta in een oplage van vijfhonderd stuks. Ook nu weer werden de Handelingen uitgegeven door de drukkerij Naarden te Naarden. De samenwerking met de drukker, br. H. Zijdeveld te Naarden, was zeer goed. Een exemplaar van de Acta werd eveneens gezonden naar al onze werkers in het buitenland, dat blijkens de reacties op hoge prijs werd gesteld. Vele exemplaren werden door particulieren afgenomen. De oplage is thans geheel uitverkocht.

C. Correspondentie

De meeste correspondentie betrof de uitvoering van de besluiten van de generale synode.

1. Onder meer werd aan vijftig kerkeraden naar het bepaalde in artikel 63 sub 5 (Acta 1977) een brief verzonden inzake het niet-voldoen aan de financiële verplichtingen. De kerkeraad van **Doornspijk** berichtte dat alle gevraagde collecten wel waren gehouden, hoewel ze niet allen het „streefbedrag” hadden opgebracht en in hetzelfde jaar werden overgemaakt. De kerkeraad van **Driebergen** deelde mede: „De Raad is, in het algemeen gesproken, niet bereid te collecteren voor doeleinden waarmee hij zich niet kan verenigen. Hij heeft herhaaldelijk zijn bezwaren daartegen voor classis en particuliere synode tot uiting gebracht en is niet bereid van het bij dergelijke gelegenheden ingenomen standpunt af te wijken.” **Eindhoven** antwoordde dat met ingang van 1978 de afdracht aan het fonds steun kerkbouw hervat zal worden en dat de omslag steeds gebaseerd was op het in het jaarboek opgegeven getal minus het aantal leden/doopleden dat zich met name in Limburg heeft gevestigd. Voortaan zal door Eindhoven elk jaar de op het ledental toe te passen correctie aan het kerkelijk bureau worden doorgegeven. De kerkeraad van **Maassluis** reageerde met de mededeling dat een achterstallig bedrag van f 1.277,60 alsnog zal worden overgemaakt. Met ingang van 1978 hoopt men weer af te dragen aan het fonds steun kerkbouw. Beraad was nog nodig ten aan-

zien van de verplichtingen jegens het deputaatschap contact met de kerkjeugd. De raad van **Oppendoes** voelde zich ten onrechte aangeschreven, daar door het station Enkhuizen zelfstandig wordt overgemaakt. De kerkeraad van **Oud-Beijerland** berichtte, dat men niet afdraagt voor leden die in het geheel niet meelevens. Geantwoord werd dat het onjuist is het niet-meelevens ten diepste op het kerkverband te verhalen en dat alle kashoudende deputaatschappen voor de vaststelling van de minimumbijdrage uitgaan van de cijfers in het jaarboek. De kerkeraad van **Schiedam** meent vanwege de door hem geuite bezwaren voor het jeugdwerk niet te kunnen collecteren. De desbetreffende deputaten werden op de hoogte gesteld, terwijl Schiedam werd verwezen naar de verklaring van ds. M. C. Tanis (Acta 1977, artikel 153) en naar artikel 185 sub 5, Acta 1977. Een soortgelijk schrijven kwam binnen van de kerkeraad van **Zwartsluis**, aangevuld met bezwaren tegen het werk van de landelijke evangelisatie. Eenzelfde gedragslijn werd gevolgd met dien verstande dat ook de deputaten voor de landelijke evangelisatie werden geïnformeerd.

2. Door enkele broeders werd schriftelijk op hun benoeming gereageerd. De deputaten voor de ambtelijke bearbeiding van de schippers spraken hun bevreemding uit dat van hun voordracht was afgeweken. Zij deelden mede dat de secundus secretaris/penningmeester wegens gezondheidsredenen niet voor een primus-functie in aanmerking wenst te komen. Br. J. C. Schoemeyer berichtte de benoeming tot secundus secretaris/penningmeester niet te kunnen aanvaarden.

Ds. Jac. J. Rebel schreef aan de deputaten voor de buitenlandse zending dat hij zijn benoeming tot deputaat zending conform artikel 72 sub 8 van de Acta 1977 niet effectueert in het bezoeken van de vergaderingen, daar de door de synode gewenste relatie al genoegzaam in de afvaardiging tot uitdrukking komt. Een afschrift werd door hem aan het moderamen toegezonden.

H. van der Schaaf, scriba I.

BIJLAGE 3 art. 25

RAPPORT VAN DE CONTACTPERSOON VOOR DE UITGAVE VAN DE LITURGISCHE FORMULIEREN

De generale synode van 1977 benoemde ondergetekende als contactpersoon voor het overleg met de uitgever D. J. van Brummen B.V. te Dordrecht in verband met een volgende druk van de „Liturgische Formulieren”.

Op 7 december 1978 werd een schrijven van de uitgever Van Brummen ontvangen met de mededeling dat een herdruk (de derde druk) nodig werd, omdat de tweede druk uitverkocht raakte. Omdat er ook gevraagd werd naar een grotere uitgave voor kansasgebruik, overwoog de uitgever het vervaardigen van zo'n uitgave.

In een schrijven van 4 januari 1979 werden door mij de volgende correcties aan de uitgever doorgegeven:

blz. 13 regel 1 v.o. „des Heilige Geestes” moet worden: des Heiligen Geestes.

blz. 37 regel 12 v.b. „door genade zij gij behouden” moet worden: door genade zijt gij behouden.

blz. 49 regel 5 v.o. moet ' boven „broeder(s)” worden weggenomen.

Deze correcties zijn in de derde druk van de kleine uitgave (oplage 2000 exemplaren) en in de eerste druk van de kanseluitgave (oplage 250 exemplaren) verwerkt.

Omdat er nogal wat belangstelling in de kring van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt buiten verband) bestond voor onze uitgave, werd een aankondiging van beide uitgaven ook in hun blad „Opbouw” opgenomen.

De proefdruk van de kanseluitgave is mij eerst gepasseerd ter correctie, voordat de uitgave plaatsvond.

Op 24 maart 1980 werd op mijn verzoek de stand van zaken door de uitgever Van Brummen schriftelijk meegedeeld. Er zijn van de kleine uitgave nog maar een 500 exemplaren over, zodat de uitgever voor een vierde druk binnen ca. twee maanden gaat zorgen.

Door mij werd nog één correctie aan de uitgever doorgegeven:

blz. 29 regel 9 v.o. „de dood Zijn Zoons” moet worden: de dood Zijns Zoons.

Deze correctie zal in de vierde druk van de kleine en in een eventuele herdruk van de kanseluitgave (waarvan momenteel nog 150 exemplaren voorradig zijn) worden aangebracht.

Het blijkt dat er binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken nog steeds belangstelling bestaat voor onze formulieren, want ook van de derde druk ging een behoorlijk aantal exemplaren naar die kerken.

Tenslotte: in verband met de te verwachten herdrukken is het goed dat het contact en het overleg met de uitgeverij Van Brummen B.V. worden voortgezet.

dr. T. Brienens.

BIJLAGE 4
art. 26

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE UITGAVE VAN DE KERKORDE

De deputaten voor de uitgave van de kerkorde hebben de eer u het volgende te rapporteren:

1. Door de goede medewerking van de scribae synodi-1977 was het mogelijk de kopij voor de nieuwe uitgave van de kerkorde begin mei 1978 aan de Uitgeverij D. J. van Brummen B.V. te Dordrecht — die sinds 1922 de uitgave verzorgt — aan te bieden; begin maart 1979 kwam de nieuwe uitgave, de achtste sinds 1892, van de pers.
2. Na een zo deskundig mogelijk advies te hebben ingewonnen hebben uw deputaten het Model voor legaten en erfstellingen (bijlage 60) overeenkomstig dat advies geformuleerd.
3. Deputaten hebben gestreefd naar completering van Woordenlijst (blz. 147 e.v.) en Register (blz. 151 e.v.).
4. Van de oplage van 2500 exemplaren resteren nog ongeveer 800; het is te verwachten dat deze voorraad voldoende zal zijn tot de volgende synode.
5. De beantwoording van de vraag of er na die synode weer een nieuwe uitgave moet komen, is voor een niet onbelangrijk gedeelte afhankelijk van het aantal en de aard van de wijzigingen en aanvullingen waartoe uw vergadering en die van de volgende synode(n) zullen besluiten.

Tenslotte geven deputaten u in overweging om aan een klein deputaatschap op te dragen de zaak van de uitgave van de kerkorde te behartigen.

M. Drayer, secretaris.

BIJLAGE 5
art. 27

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR HET JAARBOEK

In de afgelopen drie jaren hebben deputaten naar hun beste weten, krachten en mogelijkheden de inhoud van het jaarboek verzorgd.

Aan de geuite wensen op de vorige synode, in recensies en in brieven werd in geval van uitvoerbaarheid gehoor gegeven.

Wat de postcoden betreft: alleen bij belangrijke kerkelijke adressen werden deze vermeld, daar anders vele pagina's moeten worden toegevoegd.

Steeds werd het jaarboek uitverkocht. Er verschenen in 1977, 1978 en 1979 respectievelijk 6668, 6732 en 7117 exemplaren.

Op verzoek van en met goedkeuring van deputaten voor financiële zaken werd met de uitgever een nieuwe overeenkomst opgesteld waarin een vast percentage vermeld staat van de baten voor de kerkelijke kassen. Hoewel tot dusver een gelijk bedrag globaal werd ontvangen, zijn in de nieuwe overeenkomst alle ingewikkelde opstellingen vervallen.

Voor de goede gang van zaken geven deputaten uw vergadering de nieuwe overeenkomst door:

De Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, ten dezen vertegenwoordigd door hun Deputaten Jaarboek van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, hierna te noemen Deputaten

en

Uitgeverij D. J. van Brummen B.V. te Dordrecht, hierna te noemen de Uitgeverij komen overeen als volgt:

Het Jaarboek van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland wordt uitgegeven door Uitgeverij D. J. van Brummen B.V. te Dordrecht.

De kopij wordt verstrekt door Deputaten. Het opvragen van de gegevens zoals die in het Jaarboek voorkomen, wordt in opdracht van Deputaten verzorgd door de Uitgeverij.

De uitvoering van het Jaarboek wordt in gemeen overleg vastgesteld door Deputaten en de Uitgeverij, met dien verstande dat indien geen wijzigingen door Deputaten worden voorgesteld de uitvoering voor een bepaald jaar gelijk kan zijn aan die van het jaar daarvoor.

Ten laste van de exploitatie van het Jaarboek wordt na afloop van elk jaar een bedrag overgemaakt naar de Deputaten Financieel Beheer Theologische Hogeschool en de Deputaten Studiefonds voor de Theologische Hogeschool naar art. 19 K.O., of naar een door de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland aan te wijzen Deputaatschap, in totaal groot tien ten honderd van de ontvangsten voor het Jaarboek in dat jaar. Dit bedrag wordt jaarlijks betaald voor 1 maart van het jaar volgend op het jaar waarin de ontvangsten zijn gedaan.

Deputaten hebben het recht de administratie van het Jaarboek bij de Uitgeverij te controleren of te doen controleren.

Deze overeenkomst wordt van kracht op 1 januari 1980.

Vastgesteld te Amersfoort op 14 december 1979.

Tenslotte vermelden deputaten gaarne de goede samenwerking met de uitgever D. J. van Brummen te Dordrecht.

- Deputaten stellen u voor:
1. hun handelingen te beoordelen;
  2. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van der Schaaf, secretaris.

BIJLAGE 6
art. 28

RAPPORT VAN DE ARCHIVARIS VAN DE GENERALE SYNODE

In verband met de samen te roepen generale synode onzer kerken moge ondergetekende uw vergadering het rapport presenteren over de zorg en het beheer van het archief der synode.

Naast de bezittingen welke in de archiefruimte onder het kerkgebouw van Rotterdam-Centrum zijn ondergebracht, werden de laatste tijd verschillende archivalia ontvangen van scribae en enkele deputaatschappen.

Evenals in de vorige perioden werden ook deze geordend, geïnventariseerd en gevoegd bij reeds bestaande gedeelten.

De situatie is nu aldus:

- A. De serie jaarboekjes vanaf het jaar 1866 zijn compleet tot het exemplaar van 1979.
- B. De Acta der synoden zijn aanwezig tot en met de zittingen van 1977. Van de laatste het archiefexemplaar, terwijl het officiële aan uw moderamen ter ondertekening is aangeboden.

Hierna kan ook deze geplaatst worden in de archiefkast.

Evenzo werden ter uwer beschikking gesteld de Acta ter vaststelling van bovengenoemde. Voorts de Acta van de comitévergaderingen. Voorts werden via ds. M. Drayer nog ontvangen de ontbrekende Acta van de Synode van 1857.

Toegezonden werd ook een viertal exemplaren van de kerkorde der Christelijke Gereformeerde Kerken, uitgegeven in de jaren 1948, 1954, 1967 en 1973.

Evenzo: één exemplaar van de Acta van The Reformed Ecumenical Synod van Australië, gehouden in 1972;

één exemplaar Acta Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland van 1973-1975;

één exemplaar van de Inventaris der Synodale Archieven Gereformeerde Kerken 1975.

Als historisch stuk schonk de familie van wijlen Prof. P. J. M. de Bruin ons de lastbrief uitgereikt aan kandidaat P. J. M. de Bruin tijdens de synode van 1893.

Tevens werden ontvangen het notulenboek der generale synode over de jaren 1947 tot 1971/1972 en twee exemplaren van het besluitenboekje synode 1974 en 1977.

Bij het gedeelte diversen werden diverse brochures, jaarverslagen en losse rapporten gevoegd.

De scriba der synode van 1974 overhandigde 5 bandopnamen van al de zittingen der generale synode van 1974.

De correspondentie 1974 en de rapporten van deputaten en commissies zijn ook geordend en ingevoegd, plus de agenda en rapporten deputaten en commissies synode 1977.

Resumerende kan verklaard worden dat het archief bij is, behalve datgene wat thans nog onder het beheer van uw moderamen bevindt.

Van deputaten eenheid der gereformeerde belijders werd ontvangen de correspondentie van 1957 tot en met 1965 en van deputaten inzake emigratie de laatste bescheiden tot de opheffing van dit deputaatschap.

Dank zij de aanwinst van de nieuwe archiefkast is er nu voldoende ruimte om al deze archivalia op te kunnen vangen en hebben de kerken thans een waardig historisch geheel.

Door de compacte opberging in archiefdozen worden de stukken stofvrij en veilig bewaard.

Aanbeveling verdient de diverse deputaatschappen te wijzen op het tijdig afstoten van afgewerkte bescheiden.

Het contact met de 2e archivaris, br. H. E. Madern te 's-Gravenhage, is de laatste jaren gering geweest, in verband met diens overgang naar de Gereformeerde Gemeenten.

Met verwijzing naar het persoonlijk schrijven aan uw vergadering is dit het laatste rapport, hetwelk ondergetekende u heeft aan te bieden.

Een woord van waardering wil hij uitspreken ten opzichte van de broeders deputaten voor controle op de archieven voor de jarenlange prettige en broederlijke samenwerking ter bevordering van de goede opbouw van uw archief. Een afschrift van dit rapport zal hun worden toegezonden.

W. van de Kamp, archivaris.

BIJLAGE

INVENTARISLIJST ARCHIEF GENERALE SYNODE

A. Documentatie

Jaarboekjes	I	Chr. Geref. Kerken	1866 - 1892
	II	Chr. Geref. Kerken	1892 - 1979
	III	Besluitenboekjes synode 1974 (2 ex.)	
		idem	„ 1977 (2 ex.)

B. Acta

1. Synoden Chr. Geref. Kerken 1836 - 1892 (Chr. Geref. Kerk)
(Ned. Geref. Kerk)
2. idem Chr. Geref. Kerken 1893 - 1974 (plus 1 ex. 1977 als archief ex.)
3. idem Geref. Oecumenische Synode (1963 en 1968 met bijlagen)
4. idem Free Chr. Ref. Church in Canada en U.S.A. 1973 - 1975 en kerkorde
5. idem The Reformed Ecumenical Synod 1972
6. Generale synode der Geref. Kerken met bijlagen 1973 - 1975
7. idem
8. Notulenboeken 1894 - 1947 (3 exemplaren)
9. idem 1947 t/m 1971-1972

C. Archief

- Doos C 1 **A. Agenda generale synode 1934**
1. Stukken synode 1937
  2. idem 1941
  3. Moderamen-correspondentie 1941 (1-4 '42 - 10-12 '43)
  4. Stukken synode 1944
  5. idem 1947
- Doos C 2
1. Stukken synode 1950
  2. idem 1953
- Doos C 3 **Generale synode 1956**
1. Correspondentie scriba II (diverse ingekomen en verzonden stukken)
  2. idem (mededelingen benoemingen)
  3. Mededelingen van besluiten (A. Deputaatschappen)
  4. idem (B. Bezwaarschriften)
  5. idem (C. Diversen)
  6. Algemene archiefstukken
  7. Dossier-Westerloo
  8. Archiefstukken comité-vergaderingen
  9. Bijlagen Acta (No. I - LXXV)
- Doos C 4 **Generale synode 1959**
1. Correspondentie scriba I
  2. Ingekomen stukken (in de Acta opgenomen)
  3. idem (niet in de Acta opgenomen)
  4. Bijlagen comité-Acta
  5. idem Acta (rapporten)
- Doos C 5 **Generale synode 1959**
6. Bijlagen Acta (ingekomen stukken)
  7. Uitgegane en ontvangen stukken scriba II (No. 1-265)
  8. idem (266-325)
  9. idem (326-382)
  10. idem (383-401)
- Doos C 5 **Generale synode 1962**
1. Originele bijlagen (ingekomen stukken, etc. in de Acta opgenomen)
  2. Ingekomen stukken etc. (niet in de Acta opgenomen)
- Doos C 6 **Generale synode 1962**
3. Rapportenbundel I
  4. idem II
  5. „Veranderend Getij” Uitgave Ger. Soc. Instituut I
  6. idem II
  7. idem III
- Doos C 7 **Generale synode 1962**
8. Algemene correspondentie scriba I
  9. Comité - correspondentie scriba I
  10. Algemene correspondentie scriba II
  11. Moderamen - preadviseurs scriba II
  12. Scriba II (besluiten)
  13. Scriba II (benoemingen)
- Doos C 8 **Generale synode 1965/1966**
1. Agenda's (2 exemplaren)
  2. Originele, door de roepende kerk genummerde stukken (deputaten-rapporten deel 1)
  3. idem deputaten-rapporten (deel 2)
  4. Gestencilde stukken (commissie-rapporten) deel 1
  5. idem deel 2
  6. idem deel 3
  7. Bijlagen comité-Acta

- Doos C 9   **Generale synode 1965/1966**
 8. Algemene correspondentie scriba I deel 1
 9. idem scriba I deel 2
 10. Correspondentie met synodeleden, commissies en deputaten
 11. idem synode-besluiten (scriba I)
 12. idem scriba I met drukker Van Brummen
 13. idem scriba II (1965-1968)
 14. Acta - Stukken
- Doos C 10   **Generale synode 1968/1969**
 1. Map lastbrieven (met correspondentie)
 2. Correspondentie met preadviseurs
 3. Bijlagen comité-Acta
 4. Beslissingen op comité bezwaarschriften
 5. Algemene correspondentie scriba I
 6. Afgehandelde correspondentie scriba I
 7. Kopieën correspondentie scriba II
 8. Stukken Oecumenische Raad van Kerken in Ned. 1966-1968
 9. Correspondentie deputaten vertegenwoordiging der kerken 1969-1971
 10. Afschrift benoemingsbrieven deputaten (scriba II)
 11. Besluiten generale synode inzake benoemingen en activiteiten deputaten
- Doos C 11   **Generale synode 1971/1972**
 map 1   A. Correspondentie-algemeen scriba I
           B. idem afvaardiging buitenlandse kerken
           C. Lastbrieven
           D. Benoemingen deputaten
 map 2   Commissierapporten
 map 3   Rapporten commissie VII inz. kiesrecht gemeente
 map 4   Correspondentie scriba II
 map 5   Rapport I.C.C.C.-congres 1968
- Doos C 12   **Generale synode 1971/1972**
 Rapporten deputaten (met inhoudsopgave in dossiers)
- Doos C 13   **Generale synode 1974**
 1. Agenda, informatie en rapporten deputaten (deel 1)
 2. Rapporten deputaten (deel 2)
 3. Rapporten synodale commissies (deel 1)
 4. idem (deel 2)
- Doos C 14   **Generale synode 1974**
 1. Algemene correspondentie
 2. Correspondentie deputaten vertegenwoordiging der kerken
 3. Afgehandelde stukken (comité-archief)
 4. Afgehandelde algemene stukken
 5. Correspondentie benoemingen
- Doos C 15   **Generale synode 1977**
 1. Correspondentie deputaten vertegenwoordiging der kerken 1974-1979
 2. Agenda, informatie, instructies en rapporten (1)
 3. Rapporten (2)
 4. Rapporten synodale commissies
- D. Correspondentie diverse deputaatschappen**
- Doos D 1   **Deputaten correspondentie met de Hoge Overheid**
 1. Ingekomen en kopieën van uitgegane stukken (1919-1940)
 2. idem (1941-1944)
 3. idem (1945-1950)
- Doos D 2   4. Ingekomen en kopieën van uitgegane stukken (1951)
 5. idem (1952)
 6. idem (1953-1954)
 7. idem (1955)
- Doos D 3   8. Ingekomen en kopieën van uitgegane stukken (1956-1957)
 9. idem (1958-1959)
 10. idem (1960-1962)
 11. idem (1962-1965)
 12. idem (1966-1968)
 13. idem (1969-1971)
 14. Instructie en notulen
 15. Correspondentie 2e secretaris (1928-1960)
- Doos D 4   **Deputaten voor bijzondere noden**
 1. Correspondentie algemeen (1943-1962)
 2. idem inzake B.B.; Geref. Soc. Instituut; Adm. de Ruyterfonds; I.C.C.C.;

- Sneek Chr. Ger. Kerk (1962-1968)
3. Steunobjecten: Zuid-Korea; Adm. de Ruyterfonds; ds. von Almassy en J. Preszter
  4. Steunobjecten: Hongarije, India en Israël
  5. Accountantsrapporten (1961-1966)
  - 6 t/m 8. Kasstukken 1965 - 1966 - 1967
- Doos D 5   **Deputaten voor bijzondere noden**
1. Kasstukken (1959-1961)
  2. idem (1962-1965)
  3. idem (1966)
  4. idem (1967)
  5. Accountantsrapporten
- Doos D 6   **Deputaten voor de geestelijke verzorging van schippers**
1. Kasboek
  2. Correspondentie met en inzake aanstelling ds. L. Kleisen
  3. Algemene correspondentie (1953-1962)
- Doos D 7
  1. Correspondentie **deputaten voor de bestudering van de vragen m.b.t. art. 36 van de Ned. Geloofsbelijdenis**
  2. Correspondentie **deputaten inzake de bijbelvertaling** secretariaat - diversen
  3. idem (bezwaarschriften, etc.)
  4. idem (gestencilde en ingebonden bezwaarschriften)
  5. Correspondentie **deputaten kerkelijke archieven**
  6. idem (archivaris Van Wijngaarden)
- Doos D 8   **Deputaten financiële zaken**
1. Algemene correspondentie (1951-1956)
  2. Oprichting F.S.K.; 1954-1956 (correspondentie met kerkeraden, decharge synode 1956)
  3. Correspondentie met diverse kassen; B. Idem Algemeen; C. correspondentie met accountant
  4. Diverse rapporten inz. kerkelijke kassen
- Doos D 9   **Deputaten financiële zaken**
Accountantsrapporten betr. div. kerkelijke kassen (1959-1961)
- Doos D 9A   idem (1962)
- Doos D 10   **Deputaten eenheid gereformeerde belijders**
1. Correspondentie met Geref. Kerken (synodaal) (1948-1967)
  2. idem met Geref. Oec. Synode, I.C.C.C. en Old-Free Reformed Church
  3. Correspondentie met diverse kerken
  4. idem met Raad van Kerken (1967-1969)
  5. Correspondentie en notulen samensprekingen met Geref. Kerken (vrijgemaakt) (1947-1951)
  6. Notulen en samensprekingen met Geref. Kerken (vrijgemaakt) (1959-1963)
  7. Notulenboek deputaten eenheid geref. belijders (nov. 1947-sept. 1963)
  8. idem (dec. 1963-juni 1977)
- Doos D 11   **Deputaten eenheid geref. belijders**
9. Enquête Geref. Kerken (vrijgemaakt) (1957-1958)
  10. idem (1962)
  11. idem (1965)
- Deputaten inzake emigratie**
1. Correspondentie (1948-1968)
  2. idem (1968-1977)
  3. Notulenboek (1947-1975)
- Doos D 12   **Deputaten studiefonds Theologische Hogeschool**
1. Algemene correspondentie (1962-1968)
  - 2-3. Corresp. inzake uitkeringen (1963-1968)
  4. **Deputaten voor de eredienst**
Correspondentie (1959-1971)
  5. **Deputaten onderzoek ad art. 171 Acta 1962**
Handelingen betr. uittreding van kerken (correspondentie 1964-1965)
  6. **Deputaten voor overleg met het Geref. Soc. Instituut**
Correspondentie (1959-1965)
  7. **Deputaten voor evacuatie- en oorlogsschade**
Notulenboek (1945-1953)
- Doos D 13   **Deputaten vertegenwoordiging der kerken**
1. Algemene correspondentie (1959-1962)
  2. idem (1962-1965)
  3. idem (1965-1966)
  4. Correspondentie samensprekingen met het moderamen van de gen. synode

- der Geref. Kerken (Informatiedienst) I
5. idem deel II (1965-1968)
- Doos D 14 **Quaestor generale synode**
Diverse kasstukken
- Doos D 15 idem (t/m 1968)
- Doos D 16 idem (1969-1970)
Kasboek (1959-1962)
- E. Diversen**
- Doos E 1 **Stukken inzake de opgeheven kerk van Teuge**
1. Kasboek (1935-1956)
  2. idem (1957-1968)
  3. Idem Diaconie (1935-1966)
  4. Notulenboek (1921-1939)
  5. idem (1939-9 april 1968)
- Doos E 2 **Kerk van Teuge**
Notulenboek (1903-1921)
Voorts een tas met oude boeken o.a. notulen 1850-1921, ledenlijst etc.
Kasboek 1908-1934, 1 doopboek en 1 lidmatenboek
- Losse stukken of mappen**
1. Voorlopig bericht aan mijn Gereformeerde Geloofsgenoten door ds. H. de Cock (authentiek exemplaar met handtekening van de schrijver)
  2. Bezwaarschrift tegen ds. L. H. Beekamp door Chr. Driessen
  3. Map met diverse oude stukken betr. de zaak ds. A. M. Berkhoff inzake de leer van het Duizendjarig Rijk
  4. Uitbreiding antwoord Gereformeerde Kerken 1937
  5. A. Inventaris archief gen. synode Gereformeerde Kerken (deel 1 en 2)
B. idem (1975)
  6. Een foto van de synode der Chr. Ger. Kerk van 1879 te Dordrecht
  7. Van de familie van wijlen Prof. P. J. M. de Bruin ontvangen lastbrief aan kandidaat P. J. M. de Bruin, uitgereikt tijdens de synode van 1893
  8. Overzicht inzake Dep. A.D.M.A. 1977
  9. „Onze Zending” Informatiebrochure zendingsdeputaten C.G.K.
  10. Informatieboekje „Als Christen de dienst in- en uit” en „Tot Uw Dienst” van Commissie Militairen Buitenland p/a de heer Koning
  11. Eén exemplaar „De Nederlandse Belijdenisgeschriften” uitgave van de Commissie namens de Ned. Herv. Kerk, de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken, 1971
  12. Rapport deputaten „Kerk en Samenleving”
  13. 33e verslag Chr. Nat. Vakverbond
  14. Brochure C.N.V. inzake verslag bezoek C.N.V. delegatie aan Zuid-Afrika 1977
  15. Jaarverslagen „Het Zonnehuis” 1974-1975
  16. G.S.A. jaarkrant 1977
  17. Berekening deputaten emeritikas inzake uitkeringen
  18. Vijf bandopnamen van de zittingen der generale synode van 1974
Voorts één exemplaar van de bijbel in de Friese taal
Dit ex. is tijdelijk uitgeleend aan de bibliotheek van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn.

BIJLAGE 7
art. 29

**RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE CONTROLE VAN HET ARCHIEF
VAN DE GENERALE SYNODE**

De deputaten voor de controle van het archief van de generale synode hebben de eer u het volgende te rapporteren:

1. Op 29 maart jl. hebben zij overeenkomstig hun instructie het synodale archief te Rotterdam gecontroleerd. Zij kunnen u rapporteren dat zij alles in goede orde hebben bevonden.
2. Pogingen om de nog ontbrekende Acta (1837 en 1885) ten behoeve van het archief te bemachtigen hadden tot nu toe niet het gewenste effect.
3. Van de na 1892 verschenen uitgaven van de kerkorde kon nu ook die van 1954 in uw archief worden opgenomen.
4. Wat de archiefhoudende deputaatschappen betreft, kan gerapporteerd worden dat aan de opdracht van de synode van Hoogeveen om maatregelen te nemen dat de betrokken archieven in redelijk brandvrije ruimten worden opgenomen (Acta 1977, art. 44.2, 72.11 en 127.2 sub „tevens”), is voldaan. Bij de nieuwbouw van de Theologische Hogeschool is ten behoeve van het archief van het curatorium een dergelijke ruimte gecreëerd. Voor de ar-

chieven van de zendingsdeputaten en van de Israël-deputaten werd een archiefruimte bij het zendingshuis gebouwd, voor zover mogelijk overeenkomstig de voor de rijksdiensten geldende aanwijzingen.

5. Van de Rijksarchiefdienst — Centraal Register van Particuliere Archieven — werd een schrijven ontvangen waarin werd medegedeeld dat genoemd bureau naar aanleiding van een verzoek van enkele kerkgenootschappen per 1 februari 1978 is belast met de registratie van de protestantse kerkelijke en semikerkelijke archieven. Deze registratie houdt in „het verwerven van gegevens betreffende de bewaarplaats van de archieven, de namen en adressen van de instanties, die de archieven beheren en de voornaamste bestanddelen van de archieven”. Men is bereid bemiddelend op te treden „bij inbewaargeving van een rijks-, gemeente- of streekarchief wanneer het bestuur van een kerkelijke instantie om welke reden dan ook niet tot een zorgvuldig beheer in staat is”, alsmede om te adviseren „over de verantwoordelijke wijze van ordening en bewaring ter plaatse”. Er is een commissie ingesteld tot registratie van protestantse kerkelijke en semikerkelijke archieven waarin elke participerende kerk een lid benoemde. Gevraagd werd tot aansluiting bij het registratiewerk over te gaan en een afgevaardigde in genoemde commissie te benoemen. Deputaten meenden dat het voorshands voldoende zou zijn een contactpersoon te benoemen ter nadere informatie en oriëntatie in dezen. Br. P. Sluimer is bereid als zodanig te fungeren.
6. De archivaris, br. W. van de Kamp, deelde mee dat hij gezien zijn leeftijd u heeft verzocht hem niet opnieuw tot archivaris te benoemen. Met dankbaarheid voor het vele werk dat hij negen jaar als 2de en achttien jaar als 1ste archivaris heeft verricht ten behoeve van het synodale archief, hebben deputaten van deze mededeling kennis genomen. Zij hopen uw moderamen een voordracht te doen toekomen voor de benoeming van een nieuwe 1ste archivaris, alsmede van een 2de archivaris daar deze post momenteel vacant is.
7. Deputaten stellen u voor:
  - a. opnieuw deputaten voor de controle van het synodaal archief te benoemen;
  - b. opnieuw aan diverse deputaatschappen op te dragen volgens art. 9 van het Reglement hun archiefstukken — nu van de jaren vóór 1971 — in het synodale archief te doen opnemen.

M. Drayer, secretaris.

BIJLAGE 8
art. 34, 126
Zie bijlage 59

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE AMBTELIJKE BEARBEIDING VAN DE SCHIPPERS

Samenstelling deputaatschap

Het deputaatschap bestaat uit:

- ds. Th. Rutters — 1e voorzitter;
- ds. W. de Joode — 2e voorzitter;
- ds. A. Rebel — secretaris;
- ds. G. J. Buijs — penningmeester;
- ds. M. Vlietstra — algemeen secundus;
- K. de Waal — secundus secretaris-penningmeester.

Adviseurs van deputaten zijn:

- K. Fontijn te Dordrecht (ouderling);
- N. v. d. Veen te Kampen (ouderling);
- H. Veuger te Hasselt (ouderling).

Contactpersonen:

- D. Koppelaar te Dordrecht-Zuid;
- H. W. Peggeman te Deventer.

Gemiddeld wordt éénmaal per kwartaal vergaderd. De adviseurs en de secundus secretaris-penningmeester wonen vrijwel alle vergaderingen bij.

Ontwikkeling in de binnenscheepvaart

Ten aanzien hiervan werd een vrij uitvoerig overzicht gegeven in ons rapport aan de G.S. 1977.

Aangezien het daarin vermelde geen opvallende wijziging onderging, kan thans met een verwijzing naar genoemd overzicht worden volstaan.

Activiteiten

1. Jaarlijks wordt in Rotterdam een kerstfeestviering gehouden die door velen wordt bijgewoond. Van de hieraan verbonden gelegenheid voor de schippers om contact te onderhouden, wordt in toenemende mate gebruik gemaakt.
2. Ook wordt zo mogelijk in het winterseizoen een schippersdag georganiseerd. Naast geestelijke leiding, geboden door middel van inleidingen door predikanten, komen ook zaken van maatschappelijke aard aan de orde.

3. Met het internaat voor schipperskinderen te Dordrecht, uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten, blijven deputaten in contact middels een toegevoegd adviseur. Hiertoe werd aangewezen br. J. Poker als primus en ds. W. de Jooode als secundus. Hoewel br. Poker zijn adviseurschap inmiddels heeft beëindigd, werd hij bereid gevonden op dit punt te blijven fungeren.
4. Door de brs. Koppelaar en Peggeman (bovengenoemd) die ter plaatse als contactpersoon optreden, kunnen over en weer gegevens worden uitgewisseld die het contact tussen schippers en deputaten ten goede komen.
5. Diverse activiteiten buiten de directe verantwoordelijkheid van deputaten:
  - a. arbeid van schippersouderlingen;
  - b. medewerking in de Rotterdamse schippersraad;
  - c. schippersteam te Zwolle.

Publikatie-orgaan „Schipperskontakt”

Deze zogenaamde rondzendbrief verschijnt driemaandelijks en is sinds eind 1979 de vervanger van „De Vaste Koers”, welk blad naar de mening van deputaten allengs minder aan zijn doel beantwoordde.

Redacteur is ds. Th. Rutters te Amsterdam-Noord.

Naast een meditatie als vaste rubriek worden ook mededelingen en berichten opgenomen die voor de varende gemeente van belang (kunnen) zijn, o.a. werkzaamheden en activiteiten van deputaten, familie- en adresberichten, informatieve artikelen et cetera.

Geestelijke verzorging

Een beschrijving van de zorgen en moeiten rondom de geestelijke verzorging van onze schippers zou slechts een herhaling zijn van het daaromtrent genoemde in ons rapport aan de G.S. 1977. Naar de mening van deputaten kunnen deze slechts dan effectief worden aangepakt als intensieve bearbeiding en permanente begeleiding door een eigen predikant een feit zijn.

Hoewel mede op grond van het advies van de laatstgehouden G.S. sindsdien het pogen van deputaten uitsluitend gericht was op het aantrekken van een part-time predikant, werd dit tot heden helaas niet met een positief resultaat bekroond.

Gezien het feit dat meerderen tegen de voorgestelde combinatie van zowel gemeentewerk enerzijds als schipperswerk anderzijds zoal niet afwijzend dan toch duidelijk bezwaard aankijken, zijn ten dezen de verwachtingen van deputaten niet hoog gespannen.

Evenwel hopen deputaten, in samenwerking met een kerkeraad, het beroepingswerk voort te zetten. Zij blijven met hun adviseurs overtuigd van de noodzaak een predikant voor dit werk aan te trekken.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Baten	1979	1978	1977
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Giften	25.—	55.—	293.71
Bijdragen schippers	—.—	100.—	900.—
Interest	9.530.43	9.572.30	8.646.45
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	9.555.43	9.727,30	9.840,16
Lasten			
Algemene kosten	3.555.65	4.071.—	6.352.59
Kosten rondzendbrief	302.50		
Afschrijving	—.—	190.—	190.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	3.858.15	4.261.—	6.542.59
Voordelig resultaat	5.697.28	5.466.30	3.297.57
Nadelig resultaat „De Vaste Koers”	4.143.23	5.899.48	4.423.70
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Resultaat	1.554.05	./433.18	./1.126.13

BALANS PER 31 DECEMBER

ACTIVA	1979	1978	1977
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Vastgelegde middelen			
Kantoorinrichting	P.M.	P.M.	190.—
Middellange beleggingen			
7½ % Beleggingsrekening R.P.S.	40.000.—	40.000.—	40.000.—
8 % Beleggingsrekening R.P.S.	80.617.54	80.617.54	80.617.54
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	120.617.54	120.617.54	120.617.54

Liquide middelen			
Postgiro	159.52	323.17	417.76
Postgiro „De Vaste Koers”	40.62	232.55	220.96
Rijkspostspaarbank 5 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ rente-rek.	1.900.—	500.—	500.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	2.100.14	1.055.72	1.138.72
 Totaal Generaal	 122.717.68	 121.673.26	 121.946.26
Passiva	1979	1978	1977
Eigen vermogen	120.789.78	119.235.73	119.668.91
 Schulden op korte termijn			
Te betalen kosten	1.792.90	1.170.75	1.027.35
Te betalen drukkosten c.a.	135.—	1.266.78	1.250.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.927.90	2.437.53	2.277.35
 Totaal Generaal	 122.717.68	 121.673.26	 121.946.26
 BEGROTING			
Baten	1981	1982	1983
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Giften	1.500.—	1.500.—	1.500.—
Bijdragen schippers	7.000.—	7.000.—	7.000.—
Interest	8.500.—	8.500.—	8.500.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	17.000.—	17.000.—	17.000.—
 Lasten			
Personeelskosten (part-time basis)	34.015.—	35.887.—	37.620.—
Rondzendbrief	3.000.—	3.500.—	4.000.—
Algemene kosten	4.000.—	4.225.—	4.500.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	41.015.—	43.612.—	46.120.—
 Nadelig resultaat	 24.015.—	 26.612.—	 29.120.—

BIJLAGE 9
art. 35, 126
Zie bijlage 59

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN DE ZEEVARENDEN

I. DEPUTAATSCHAP

De generale synode 1977 benoemde de volgende broeders in het deputaatschap: ds. M. C. Tanis, praeses, ds. J. Manni, scriba, br. P. Zuidema, quaestor, en ds. C. van der Weele.

II. WERKZAAMHEDEN

1. Schrijven kerkeraden

Overeenkomstig de gegeven opdracht hebben de deputaten zich in een schrijven tot de kerkeraden gewend.

Dit behelsde een verzoek om opgave van de zeevarende leden van onze kerken en tevens een verzoek aan de betrokken kerkeraden om het contact met de eigen zeevarende leden te bewaren en te intensiveren.

De antwoorden leverden een veertiental namen en adressen van zeevarenden uit onze kerken op.

2. Vertegenwoordigingen

De predikanten Manni en Van der Weele hebben het deputaatschap vertegenwoordigd in het Moderamina-Contact en het bestuur van de Nederlandse Zeemanscentrale te Rotterdam.

a. Moderamina-Contact

In dit orgaan waren tot eind 1978 vertegenwoordigd:

de Landelijke Hervormde Zeemansraad,
de Deputaten voor geestelijke verzorging van Zeevarenden der Gereformeerde Kerken in Nederland,
de Nederlandse Zeemanscentrale,
de Nederlandse Christen Zeelieden Vereniging
en uw eigen deputaatschap.

Sinds 1978 is in zoverre een wijziging ontstaan, dat de Nederlandse Zeemanscentrale en de Nederlandse Christen Zeeliedenvereniging zijn gefuseerd. Met handhaving van beider doelstelling is men verder gegaan onder de naam „Nederlandse Zeemanscentrale”.

Het Moderamina-Contact fungeert als een overleg-orgaan voor de organisaties, die vanuit kerkelijke en christelijke achtergrond bezig zijn met het welzijn van zeevarenden.

Het doel ervan is: wederzijdse informatie en coördinatie van het werk der vertegenwoordigde lichamen.

Onze aanwezigheid beperkt zich op dit moment tot overleg, aangezien wij geen eigen werkers in dienst hebben.

Dit overleg wordt door de participanten zeer op prijs gesteld.

b. Nederlandse Zeemanscentrale

Deze organisatie had vooral bemoeienis met het vestigen en in stand houden in Nederland en in het buitenland van Nederlandse Zeemanstehuizen en van „Nederlandse hoekjes” in internationale zeemanstehuizen. Bekende evenementen zijn tevens de organisatie van „Kerstfeest op zee” en het verzorgen van bibliotheken aan boord van schepen. De N.Z.C. functioneerde en functioneert als bemiddelaar tussen subsidiegevers, predikanten, tehuizen en waar nodig scheepvaartmaatschappijen.

In de verslagperiode heeft een fusie plaatsgevonden met de Nederlandse Christen Zeelieden Vereniging.

De doelstelling luidt thans:

„het behartigen van de geestelijke en sociale belangen van zeevarenden en werkers buitengaats, daarbij handelende op basis van het Christelijk geloof, alsmede het versterken van de band tussen diegenen onder hen die dit geloof belijden”.

Door de internationalisering van de zeemanstehuizen zal in de toekomst het werk meer gericht zijn op het deelnemen in tehuizen dan op het oprichten en direct zelf in stand houden ervan.

De N.C.Z. rekent het tot haar taak in de komende periode aan de behartiging van de geestelijke belangen meer gestructureerde vorm te geven. Deze centrale heeft als haar uitdrukkelijke wens uitgesproken dat onze kerken daarin blijven meewerken en meedenken.

III. BEZINNING OP DE EIGEN TAAK

Deputaten hebben zich bezonnen op de vraag: moet het deputaatschap voor zeevarenden in de toekomst wel zelfstandig blijven functioneren?

Deze vraag is zinvol aangezien de enquête ons heeft opgeleverd een aantal van 14 zeevarenden uit onze kerken.

Zelfs als dit getal aan de lage kant is, moet het totaal aantal Chr. Geref. zeevarenden dusdanig klein geacht worden, dat het de vraag is of terwille van hen een deputaatschap van vier leden niet wat veel geacht moet worden.

Daar komt het volgende bij:

van diegenen die door betrokken kerken aan ons opgegeven zijn, kunnen we gevoeglijk aannemen, dat die kerken haar taak t.a.v. deze lieden verstaan, al zal een herinnering hieraan en mogelijke suggesties hierbij van tijd tot tijd zinvol kunnen zijn.

Diegenen onder onze leden die eventueel door hun kerkeraden aan ons niet zijn gemeld, zullen voor ons deputaatschap ook onbereikbaar blijven, althans vanuit Nederland.

Maar er is nog een andere overweging:

iedere keer weer blijkt dat het werk dat door tehuisleiders en koopvaardijpredikanten c.q. kerkelijke medewerkers wordt verricht, een sterk evangelisatorisch karakter heeft en bovendien een stimulans is voor hen die van de kerk vervreemd dreigen te raken.

Zowel de dreigende vervreemding als de mogelijkheden tot benadering zijn door het specifieke karakter van het koopvaardijwerk groot.

Deputaten hebben zich bezonnen op de uitdrukkelijke wens van de N.C.Z. om te blijven meedenken in en meewerken aan dit koopvaardijwerk. Daarbij wordt gedacht aan de actieve inzet op bestuurlijk niveau in de bestaande interkerkelijke organisaties, m.n. de Nederlandse Zeemanscentrale en aan de bezinning op de geestelijke begeleiding en benadering van de zeevarende.

Op grond van de overweging

1. dat continuering van het deputaatschap in zijn huidige omvang niet noodzakelijk is;
2. dat de noodzaak gevoeld wordt dat onze kerken in het koopvaardijwerk betrokken blijven;
3. dat de relatie tussen zeevaart en binnenvaart bijzonder in de havengebieden sterker is dan voorheen

zijn de deputaten van mening dat er een gezamenlijke taak ligt voor de deputaten voor de arbeid van de schippers en de deputaten voor de geestelijke verzorging van zeevarenden.

IV. VOORSTEL

De deputaten stellen de generale synode voor te komen tot één deputaatschap:

het huidige deputaatschap voor de ambtelijke bearbeiding van de schippers, uitgebreid met twee leden uit het huidige deputaatschap voor de geestelijke verzorging van zeevarenden.

Indien de generale synode dit voorstel overneemt, zijn de predikanten J. Manni en C. van der Weele bereid de voorgestelde plaats in te nemen.

In verband met de aard van het door ons gedane voorstel verzoeken wij uw vergadering dit

rapport gelijktijdig met het rapport van de deputaten voor de ambtelijke bearbeiding van schippers te behandelen.

J. Manni, scriba.

BIJLAGE 10
art. 36

RAPPORT VAN DEPUTATEN KERK EN RECREATIE

A. Samenstelling van het deputaatschap

De generale synode van 1977 benoemde als deputaten ds. J. Westerink, voorzitter, ds. P. Roos, secretaris, en br. H. W. van den Brink.

B. Vergaderingen

Deputaten vergaderden in de afgelopen periode viermaal.

C. Werkzaamheden

De opdracht van de generale synode 1977 luidde als volgt:

- a. voort te gaan met de bezinning op de problematiek van kerk en recreatie;
- b. de kerken voortdurend op de hoogte te houden van de resultaten van de genoemde bezinning.

Gevolg gevend aan de genoemde opdracht bestond de voornaamste bezigheid van deputaten in een inventarisatie van de ontwikkelingen in de recreatieve sector bij de leden van onze kerken.

Om enig inzicht te verkrijgen in de situatie zoals deze gevonden wordt binnen de kerken, werd opnieuw, in januari 1980, een brief gericht aan alle kerkeraden waarin werd gevraagd naar de plaatselijke ontwikkelingen met betrekking tot de verblijfsrecreatie.

De kerkeraden werd gevraagd of er een toename dan wel een afname te constateren was met betrekking tot de weekendrecreatie. Globaal genomen werd door de raden hierop geantwoord dat in de afgelopen periode geen belangrijke wijzigingen zich hadden voltrokken. Het mag verblijdend genoemd worden dat de kerken niet in toenemende mate geconfronteerd worden met „de grote uittocht” rond de zondagen.

Deputaten mochten eveneens met dankbaarheid vaststellen dat dank zij stabilisatie op dit gebied geen probleemsituaties zich hebben voorgedaan, en tevens dat het kerkelijke leven niet in ernstige mate ongunstig hierop wordt beïnvloed. Het is opmerkelijk dat, waar de zondagse uitstedigheid voorkomt, dit niet alleen het geval blijkt te zijn in de grote-stadskerken maar ook in die plaatsen waar men de rust van het dorp en de vrede van de natuur nog aantreft. Dit wettigt de gedachte, dat weekendrecreanten niet alleen de drukte van de stad maar ook de onrust van de dagelijkse beslommeringen en van de werkomgeving ontvluchten.

Het deputaatschap heeft zich ook beziggehouden met de vraag wie verantwoordelijkheid draagt voor de verblijfsrecreant: de thuisgemeente, de gastgemeente of beiden. Vastgesteld werd dat het noodzakelijk is dat de thuis- en gastgemeenten elkaar informeren over deze zaken. Geconcludeerd werd voorts dat, vooral gegeven het feit dat spanningen en zorgen meegaan naar het tweede verblijf en daar zelfs dikwijls tot ontlading komen, de kerk ook in de sfeer van het tweede verblijf aanwezig en meer beschikbaar behoort te zijn. Naar gebreken is valt ook in andere kerken een zekere verdieping te constateren van het besef, dat de kerk voor de verblijfsrecreant een bijzondere verantwoordelijkheid draagt. Aan deze bijzondere verantwoordelijkheid is niet voldaan, wanneer uitsluitend voor evangelisatie op de campings en het bieden van vormen van vrijetijdsbesteding wordt gezorgd. Er zal ook pastorale begeleiding dienen te zijn.

Deputaten hebben ook de vraag onder ogen gezien of de verzorging van kerkdiensten in binnen- en buitenland, op plaatsen waar geregeld veel Nederlanders vertoeven, wenselijk moet worden geacht. Over deze zaak is gecorrespondeerd met Ir. J. van de Graaf, secretaris van de Gereformeerde Bond in de Nederlands Hervormde Kerk, die in het verleden enige bemoeienis gehad heeft met de publikatie van te houden kerkdiensten in het buitenland.

Deze correspondentie heeft evenwel niet geleid tot concrete stappen die op dit gebied ondernomen zouden kunnen worden. Deputaten leggen gaarne uw vergadering de vraag voor of hier naar uw mening mogelijkheden gevonden worden waardoor het werk van deputaten nog meer zin en inhoud krijgt.

De realisatie van een en ander zal niet eenvoudig zijn, maar anderzijds zijn deputaten van oordeel dat het ongetwijfeld belangrijk is als men ook tijdens de vakantie in de gelegenheid verkeert om het Woord van God „in de eigen taal” te horen verkondigen.

D. Ontwikkelingen recreatie

Er blijft onder ons volk een duidelijke versterking van de trend merkbaar om de weekenden elders door te brengen. Met dit feit houden de kerkelijke ontwikkelingen, voor zover deputaten konden nagaan, geen gelijke tred. Zoals immers reeds werd opgemerkt, nam het verschijnsel van de weekendrecreatie onder onze leden nagenoeg niet toe.

Het verschijnsel doet zich in de landelijke ontwikkelingen voor dat velen de caravan beschouwen als een permanente tweede woning. Eind 1979 waren 400.000 caravans in het

bezit van Nederlanders. Vooral de mensen met de lagere inkomens gaan er meer en meer toe over de caravan te gebruiken als tweede woning en „uitwijkplaats”.

Ook op het gebied van de tweede woningen in eigenlijke zin valt nog steeds een groei te constateren. Het is echter zo dat daarbij de prijs ook steeds hoger wordt, waardoor deze vorm van recreatie voor de „gewone man” vrijwel onbetaalbaar wordt.

Naast deze vaste behuizingen vinden we ook de meer mobiele verblijfsrecreatie, en dan denken we vooral aan hen die ontspanning zoeken op of rond het water. Deze tak van vrijetijdsbesteding vergt hoge financiële offers, wat echter voor velen blijkbaar geen belemmering is om te investeren. In welke mate onze kerken in de toekomst ook met deze zaken te maken zullen krijgen, valt nog niet te voorspellen. Het zal duidelijk zijn dat deze vorm van recreatie voor de onder ons gebruikelijke zondagsviering nog meer gevaren met zich brengt. Ook de buitenlandse (tweede) vakantie wordt steeds meer gemeengoed. Het valt op dat veel Nederlanders hun vakanties in het buitenland doorbrengen, meestal op vaste bestemmingen. Voorkeurslanden zijn Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, Noord-Italië en Spanje (dit laatste land vooral voor de „overwinteraars”, meestal gepensioneerde landgenoten die een deel van het koude seizoen — enkele weken tot enkele maanden — in streken met hogere temperaturen doorbrengen).

Het geheel van recreatieve activiteiten overziende, kan de vraag gesteld worden wat zijn de motieven waarom zovelen hun toevlucht zoeken tot een verblijf elders?

Het lijkt erop dat de tocht naar elders soms het karakter aanneemt van een vlucht. Men vlucht uit de stress-situatie van het werk weg, men vlucht bij de telefoon weg en zo is er meer te noemen. Het alledaagse, gewone leven dreigt voor velen een benauwenis te worden, mede door een soms voorkomende ruziesfeer die zich in allerlei verhoudingen en relaties voordoet.

Het kan ook een vlucht zijn uit de stadswoonwijk die zo snel verandert en verpaupert. Ook de welvaart biedt veel mogelijkheden om meer te kunnen profiteren van de recreatieve voorzieningen. De ethische aspecten van de welvaart en het omgaan daarmee, ook in verband met de recreatie, vragen op een indringende wijze om een juiste belichting vanuit het Woord van God. Hier dienen naar het oordeel der deputaten de kerken actief bezig te zijn met de doordenking van de voor- en nadelen van de recreatieve mogelijkheden. Het is goed en nodig dat vanuit de Schrift wordt gehoord dat de ware rust ligt in Christus Die Zijn werk volbracht heeft.

Temidden van de vele spanningen en zorgen van de moderne maatschappij is het een blijde boodschap als gehoord en beleefd mag worden dat er een rust overblijft voor het volk van God.

E. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

1. deputaten op te dragen voort te gaan met de bezinning inzake de problematiek van kerk en recreatie en de ontwikkelingen nauwlettend te blijven volgen;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

P. Roos, secretaris.

BIJLAGE 11

art. 42, 45

RAPPORT VAN HET CURATORIUM VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

1. Samenstelling van het curatorium

Gedurende de verslagperiode 1977-1980 is er in de samenstelling van het curatorium enige verandering gekomen zowel wat de *primi* als wat de *secundi* betreft.

Op 16 juli 1977 overleed ds. Chr. Verhage die als *primus-curator* namens de particuliere synode van het Westen zitting had. In het rapport van het curatorium aan de generale synode van Hoogeveen werd gemeld: „De *primus-curator* ds. Chr. Verhage is al geruime tijd ernstig ziek”. In het openingswoord op deze synode (Acta, art. 2) is zijn naam genoemd onder hen die afgelost werden van hun post. Met dankbaarheid denken wij aan het werk door ds. Chr. Verhage in het belang van de Theologische Hogeschool verricht. In de ontstane vacature benoemde de particuliere synode van het Westen ds. A. W. Drechsler, tot aan die tijd *secundus*.

De *secundus-curator* ds. J. P. van den Boomgaard nam een benoeming aan tot de bijzondere arbeid van het geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan een protestants-christelijke school en werd door de gemeente 's-Gravenhage-Rijswijk be-roepen naar art. 6 K.O.

Tot *secundi-curatoren* werden benoemd ds. J. H. Carlier en ds. B. van Smeden.

Wat de particuliere synode van het Oosten betreft kan worden meegedeeld dat ds. J. Brons, *primus-curator*, het ressort van deze synode heeft verlaten. Hij vertrok naar de particuliere synode van het Noorden. In zijn plaats werd ds. M. Vlietstra benoemd, tot aan die tijd *secundus*. Tot *secundus-curator* werd ds. R. van Beek benoemd.

Uit de particuliere synode van het Noorden vertrok ds. A. Hilbers, *primus-curator*, naar de particuliere synode van het Oosten. In de ontstane vacature benoemde de particuliere

synode van het Noorden ds. K. Boersma. In de plaats van dr. T. Brienens, secundus-curator, die werd benoemd tot wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool, werd ds. J. Westerink gekozen.

Ds. D. Slagboom, primus-curator, heeft het ressort van de particuliere synode van het Zuiden verlaten. Hij vertrok naar de particuliere synode van het Westen. De particuliere synode van het Zuiden 1980 moet in deze vacature voorzien.

In het curatorium hebben thans zitting:

namens de P.S. van het Noorden ds. K. Boersma en ds. K. J. Velema; hun secundi zijn respectievelijk ds. J. Westerink en drs. W. Steenberg;

namens de P.S. van het Oosten ds. J. H. Velema en ds. M. Vlietstra; hun secundi zijn respectievelijk ds. J. van Amstel en ds. R. van Beek;

namens de P.S. van het Westen ds. A. W. Drechsler en ds. P. N. Ribbers, hun secundi zijn respectievelijk ds. B. van Smeden en ds. J. H. Carlier;

namens de P.S. van het Zuiden vacature en ds. M. C. Tanis; secundi respectievelijk ds. H. van der Schaaf en ds. B. de Romph.

Namens de generale synode hebben zitting ds. B. Bijleveld als secretaris en ds. H. van der Schaaf als secundus-secretaris, die beiden aftredend zijn. Voorstellen inzake benoemingen zullen u ter vergadering worden aangeboden. Ds. D. H. Biesma die bijna 30 jaar secretaris van het curatorium was, is op 12 mei 1979 in de Here ontslapen. Met dankbaarheid wordt aan zijn arbeid teruggedacht.

Het moderamen van het curatorium wordt thans gevormd na het vertrek van de president-curator, ds. D. Slagboom, door ds. J. H. Velema, assessor I, ds. M. C. Tanis, assessor II en ds. B. Bijleveld als secretaris.

Van curatoren kan voorts worden vermeld, dat tijdens bovengenoemde verslagperiode de volgende predikanten hun 25-jarig ambtsjubileum mochten vieren: P. N. Ribbers, M. Vlietstra (1977), A. W. Drechsler, H. van der Schaaf, M. C. Tanis (1978), en J. H. Carlier (1979).

2. Hoogleraren

Met dankbaarheid mogen wij uw vergadering meedelen dat onze vijf hoogleraren gedurende de verslagperiode hun verantwoordelijke taak mochten verrichten. Prof. dr. W. H. Velema was in de zomermaanden 1979 enige tijd ziek. De Here heeft het wél gemaakt. Jubilea werden in dankbare stemming gevierd.

Op 14 november 1977 mocht prof. J. Hovius gedenken dat hij op 14 november 1947 zijn inaugurele rede hield.

Prof. dr. W. H. Velema mocht op 13 september 1978 zijn 25-jarig ambtsjubileum als dienaar des Woords vieren.

Prof. W. Kremer, prof. dr. J. van Genderen en prof. dr. B. J. Oosterhoff mochten op 13 januari 1979 gedenken dat zij op 13 januari 1954 hun arbeid als hoogleraar aan de Theologische Hogeschool begonnen. Op 19 januari 1979 is aan deze broeders een receptie aangeboden in hotel „De Keizerskroon“ te Apeldoorn. Tijdens deze bijeenkomst is een bundel theologische opstellen aangeboden onder de titel „Uw knecht hoort“.

Gepaste aandacht is ook geschonken aan het feit dat prof. dr. W. H. Velema 12½ jaar als hoogleraar mocht dienen.

Prof. dr. B. J. Oosterhoff heeft op 27 april 1979 een hoge koninklijke onderscheiding ontvangen. Hij werd benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.

De Here regeert in tegenstellingen. Zo willen wij u herinneren aan het ontslapen van prof. J. Hovius op 7 april 1979, enige maanden na het overlijden van zijn echtgenote, mevrouw M. Hovius-Daleboudt. De Schoolgemeenschap had steeds een bijzondere plaats in hun meeleven en gebed. Op 27 april 1979 is in de aula van de Theologische Hogeschool een gedachtenisbijeenkomst gehouden.

3. Wetenschappelijke medewerkers

Het curatorium benoemde met ingang van 1 september 1978 tot wetenschappelijke medewerkers dr. T. Brienens voor catechetiek en liturgiek, drs. W. van Heest voor missiologie en godsdienstgeschiedenis, drs. J. Kruis voor Hebreeuws, Bijbelse oudheidkunde, tekstcritiek van het Oude Testament en historia revelationis (historia sacra) van het Oude Testament, en drs. R. W. J. Soeters voor oude kerkgeschiedenis en kerkgeschiedenis van de Middeleeuwen.

Aan het eind van het cursusjaar 1978-1979 hebben zij aan het curatorium verslag gedaan van de werkzaamheden die zij gedurende dit cursusjaar mochten verrichten.

4. Leraren

Drs. G. J. Vrijmoeth begeleidt als docent in de klassieke talen de studenten die de voorbereiding Latijn en Grieks moeten volgen. Mevrouw D. M. Knol-Schipper is werkzaam als logopediste. Zij geeft les aan de studenten in de laatste studie jaren.

Haar voorganger, de heer Léon. J. Stam, die zovele jaren aan onze Theologische Hogeschool als spraakleerling werkzaam is geweest, overleed in januari 1980.

5. Onderwijs

Volgens een vastgesteld rooster bezochten curatoren elk cursusjaar de colleges, waarbij zij zich op de hoogte konden stellen van het onderwijs. De rapporten over deze Schoolbezoeken stemmen tot dankbaarheid.

In de maand juni wordt elk jaar door de rector namens het college van hoogleraren aan

het curatorium rapport uitgebracht over de studie van de studenten.

In 1977 konden zes kandidaten beroepbaar worden gesteld, in 1978 zeven kandidaten, in 1979 twaalf kandidaten. Enkele kandidaten zetten hun studie voort. Zij ontvingen verlenging van het preekconsent.

Na gehouden admmissie-examen konden in het album studiosorum worden ingeschreven in 1977 acht personen, in 1978 zes personen en in 1979 dertien personen.

Momenteel zijn 74 studenten ingeschreven. Hiervan studeren er 43 volgens art. 16 van het Reglement, te weten 24 uit eigen kerken, 13 uit de Nederlands Gereformeerde kerken, 5 uit de Gereformeerde Kerken en 1 uit de Moluks-Evangelische Kerk in Nederland.

Met ingang van de cursus 1979-1980 is de doctoraal-opleiding begonnen. Voor deze opleiding staan 18 personen ingeschreven, nl. 12 uit de Chr. Geref. Kerken, 5 uit de Nederlands Gereformeerde Kerken en 1 uit de Nederlandse Hervormde Kerk.

De rechtstreekse dienst die de School aan de kerken mag verlenen is het opleiden en toerusten van aanstaande dienaren des Woords. De invloedssfeer vanuit Apeldoorn beslaat ook breder terrein. In verschillende publikaties en via de in de reeks „Apeldoornse studies” verschenen officiële redevoeringen nemen de hoogleraren ook deel aan de bredere theologische bezinning.

6. **Schooldagen**

De Schooldagen zijn hoogtepunten in het kerkelijk leven. Het is de begeerte van het curatorium dat de Schooldagen dagen blijven van samenbinding en gebed rond en voor onze Theologische Hogeschool tot heil der kerken.

7. **Bibliotheek**

De bibliothecaris, prof. dr. J. van Genderen, mag elk jaar in zijn verslag aan het curatorium gewagen van de activiteit van het comité dat de actie „B.T.H.S.” organiseert en stimuleert. Het meelevende uit de kerken is hartverwarmend.

Ds. I. de Bruyne werd benoemd tot medewerker voor de bibliotheek. Hij verzorgt de bestellingen, doet betalingen en houdt de boeken en catalogi bij.

8. **Conciërge/typiste-receptioniste**

Br. W. ten Hove moest zijn arbeid als conciërge om gezondheidsredenen beëindigen. Het curatorium denkt met waardering terug aan het vele werk dat het echtpaar Ten Hove in liefde en trouw ten behoeve van de gehele Schoolgemeenschap heeft verricht. Op 2 maart 1979 werd aan br. en zr. Ten Hove een receptie aangeboden in hotel „De Keizerskroon”. De heer J. Brouwer uit Aalsmeer werd per 13 april 1979 tot conciërge benoemd.

Mej. J. W. de Roo werd per 16 augustus 1979 benoemd als typiste-receptioniste.

9. **„De Wekker”**

Met waardering mag worden gewezen op de vele arbeid die door de commissie van redactie ten behoeve van ons blad wordt verricht. Graag doet het curatorium een beroep op de kerken om „De Wekker” te laten blijven een orgaan „uitgegeven ten voordele van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn”.

Het zou gewenst zijn de kostenstijgingen op te kunnen vangen door vermeerdering van de inkomsten via het opvoeren van het abonentental.

Voor bijzonderheden mogen wij u verwijzen naar het verslag van de commissie van redactie.

10. **Theologische Hogeschool gelijkgesteld**

In het Staatsblad 1979 nr. 43 is verschenen het Koninklijk Besluit van 2 februari 1979 van de volgende inhoud: „Met ingang van 1 september 1978 aan te wijzen als theologische hogeschool, die ten aanzien van het door haar te verlenen doctoraat en getuigschrift van met goed gevolg afgelegd doctoraal examen in de godgeleerdheid gelijkgesteld is met de rijksuniversiteiten: de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Apeldoorn.” Het besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin het wordt geplaatst. Het betreffende Staatsblad is uitgegeven 27 februari 1979.

De mededeling van dit besluit betekent de afsluiting van een lange weg die de laatste jaren is gegaan. De betekenis ervan is duidelijk: alle examens van Apeldoorn worden erkend en een getuigschrift van Apeldoorn heeft dezelfde waarde als dat van een rijksuniversiteit.

11. **Semestersysteem**

Volgens besluit van de synode van 1977 is de studie voor het kandidaatsexamen gebracht van vijf jaar op vier en een half jaar. Het semestersysteem wordt thans gevolgd.

12. **Doctoraal-opleiding**

Dat de doctoraal-opleiding niet is ingesteld met ingang van de cursus 1978-1979 vindt zijn oorzaak in het feit dat nog gewacht moest worden op het Koninklijk Besluit tot erkenning van doctoraal en doctoraat. Voor de regeling van de doctorale studie wordt verwezen naar bijlage A.

13. **Bevoegdheid om de graad van doctor in de theologie te verlenen**

De regels voor het doctoraat zijn opgesteld. Voor de inhoud van deze regeling verwijzen wij u naar bijlage B.

14. Stageperiode

Een uitvoerige bespreking is gewijd aan de opdracht van de generale synode Hoogeveen betreffende een stageperiode (Acta, art. 42 sub 5). Deze bespreking geschiedde nadat één van de hoogleraren een memo over deze materie had opgesteld.

In de bezinning is gesproken over de noodzakelijkheid van een stageperiode. Aan directe praktische vorming wordt bij de huidige opleiding wel iets gedaan: het geven van een catechisatie, met voor- en nabespreking; het bijwonen van een kerkeradsvergadering, het bezoek aan het Boerhaaveziekenhuis te Harderwijk met rondleiding op de afdeling fysiotherapie en het doen van twee bezoeken op een voor de studenten onbekende afdeling. Dit is echter het minimum. In het algemeen wordt er steeds meer aandacht gegeven aan praktische toerusting. Men denke aan de stageperiode voor theologische studenten in de Ned. Hervormde en Gereformeerde Kerken. Uitbreiding van die praktische vorming moet buiten Apeldoorn gezocht worden.

Het verdient aanbeveling dat er bij de predikanten die willen meedoen, een minimum aan ervaring(sjaren) geëist wordt. Te denken is aan een predikant met minstens tien dienstjaren.

Wat de duur betreft: twee maanden is het minimum, vier het maximum. Mogelijk de middenweg van drie maanden. De stagiaire moet al het ambtelijke werk meedoen, voor zover dat mogelijk is. Ook enkele preekbeurten in de desbetreffende gemeente.

De noodzakelijkheid van een stageperiode wordt niet door allen gezien. Tegenargumenten zijn: hoe welwillend een predikant ook zal zijn, het is onmogelijk om al het ambtelijke werk mee te laten doen. De werkelijk moeilijke dingen komen niet aan bod. Bovendien: het is een eenzijdige ervaring. Voordat iemand in eigen gemeente komt, heeft hij een bepaalde ervaring opgedaan in een andere gemeente, misschien vele kilometers verder. Praktische vorming krijgen de studenten door te preken. Maar ze zijn niet meer van zaterdag tot maandag in de gemeente waar zij preken. Het contact dat op die manier in het verleden ontstond, is niet meer aanwezig.

Het hele instituut van een stageperiode wordt ook bij anderen bestreden. Wij kunnen van de negatieve ervaringen van anderen leren. Gewezen werd op wat onze vaders op de Dordtse synode onder praktische vorming verstonden: a. het waarnemen van catechisaties; b. het bijwonen van kerkeradsvergaderingen. De beste preparatie voor het pastoraat is het pastoraat in eigen gemeente.

Bij de stemming vóór of tegen een stageperiode was de meerderheid vóór een stageperiode. Wanneer studenten er tegen op zien om de gemeente in te gaan, hebben we een handreiking van de kerken om dit de studenten te vergemakkelijken.

Vervolgens is nog eens uitvoerig gesproken over de financiële kant. Naar voren werd gebracht: er zijn aanzienlijke bedragen per jaar nodig. Voor de plaatselijke gemeente zal het een te zware belasting zijn om alle kosten te betalen. Misschien zou een deel ervan van de desbetreffende gemeente gevraagd kunnen worden. Verder zou een kerkelijke kas eventueel kunnen bijdragen.

Het financiële aspect is daarna met deputaten studiefonds besproken. Deze deputaten hebben in een vergadering met curatoren en hoogleraren onder meer het volgende naar voren gebracht: de rijksstudietoelagen zijn niet voor stage bestemd. Er zijn wel mogelijkheden van een bijdrage van het rijk voor praktische vorming. Wanneer deze praktische vorming een periode van acht weken omvat, is het mogelijk deze in te bouwen in het studiepakket. Dit geldt dan voor alle studenten.

Wanneer gedacht wordt aan een periode van vier maanden met bijvoorbeeld tien studenten, zou er bij een beroep nú op het studiefonds over twee jaar toch een beroep op de kerken gedaan moeten worden. De vraag is gesteld: is het juist een klein onderdeel van de studie voor rekening van het studiefonds te laten komen?

We moeten constateren: deputaten studiefonds zien geen mogelijkheid om het financiële aspect van een stageperiode te realiseren.

Wij moeten u nu rapporteren: in het curatorium is verschil van gedachten ten aanzien van het nut van een stageperiode. De meerderheid van het curatorium erkent de wenselijkheid van zulk een periode. Maar de financiële consequenties zijn van dien aard dat we moeten constateren: praktisch is een stageperiode niet uitvoerbaar.

15. Concept definitieve formulering artikel 13

Het curatorium ontving de opdracht van de synode 1977 om op de volgende synode een concept voor de definitieve formulering van artikel 13 aan te bieden.

Dit concept zal u in een aanvullend rapport worden aangeboden.

16. Archiefkasten - archivaris

De synode van Hoogeveen besloot curatoren op te dragen dat de archiefkasten zich in redelijkerwijs brandvrije kluisen bevinden. De bedoeling is dat het archief in de kluis wordt ondergebracht. Prof. dr. W. van 't Spijker werd benoemd tot archivaris.

17. Admissie-examen

Het curatorium besloot in de vergadering van 27 april 1979 ten aanzien van het admissie-examen aan de kerkeraden van hen die zich aanmelden, concrete aanwijzingen te geven ten aanzien van de elementen die in het attest moeten staan: levensgang; levenswandel;

kerkelijke betrokkenheid; geloofsopenbaring; getuigenis van de gemeente; karaktertrekken; de beweegredenen om evangeliedienaar te worden.

Met waardering mag worden geconstateerd dat verschillende kerkeraden na dit verzoek uitvoeriger inlichtingen gaven dan in het verleden soms het geval was.

18. Financiën

Deputaten-financiëel zullen u over de financiën nadere inlichtingen verschaffen. Er is grote waardering voor de wijze waarop deze deputaten de hun toevertrouwde taak vervullen.

19. Voorstellen

Het curatorium stelt u het volgende voor:

1. niet over te gaan tot het creëren van een stageperiode;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. T. Brienen, drs. W. van Heest, drs. Joh. Kruis en drs. R. W. J. Soeters tot wetenschappelijke medewerkers aan de Theologische Hogeschool;
3. goedkeuring te hechten aan de voorgelegde Regeling voor de doctorale studie en de regeling voor het toekennen van het doctoraat in de theologie;
4. een secretaris en een secundus-secretaris te benoemen.

20. Ten besluite

Met ootmoedige dank aan de Here mochten wij u de goede voortgang van het werk melden.

In de dienst van Woord en gebed ter gelegenheid van de begrafenis van prof. J. Hovius werd doorgegeven dat prof. Hovius de gewoonte had om iedere zondagmorgen Psalm 100 te lezen.

Uit deze Psalm citeren we vers 5: „Want de Heere is goed, Zijn goedertierenheid is in eeuwigheid, en Zijn getrouwheid van geslacht tot geslacht.”

De Heilige Geest leide uw vergadering en vervulle onze Schoolgemeenschap al meer tot eer van Hem Die nog Zijn dienaren roept en bekwaamt tot Zijn dienst, opdat Zijn Rijk kome.

B. Bijleveld, secretaris.

AANVULLEND RAPPORT VAN HET CURATORIUM VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

1. Samenstelling van het curatorium

In aansluiting op sub 1 van het rapport van het curatorium delen wij u mede dat ds. M. C. Tanis op medisch advies zich niet meer herkiesbaar heeft gesteld. De particuliere synode van het Zuiden moest ook in deze vacature voorzien.

Namens de particuliere synode van het Zuiden hebben thans zitting ds. B. de Romph en ds. H. van der Schaaf.

Hun secundi zijn resp. ds. C. den Hertog en ds. H. C. van der Ent.

2. Wetenschappelijke medewerkers

Drs. W. van Heest was enige tijd uitgeschakeld wegens ziekte (hernia). Prof. dr. J. P. Versteeg was bereid om bij verhindering van drs. Van Heest de tentamens missiologie af te nemen. Drs. W. van Heest hoopt bij de aanvang van de nieuwe cursus zich weer volledig te kunnen geven aan het werk.

Het curatorium benoemde met ingang van 1 september 1980 tot wetenschappelijk medewerker drs. J. W. Maris voor dogmatiek.

3. Concept definitieve formulering artikel 13

Het curatorium biedt u het volgende concept aan voor de definitieve formulering van artikel 13:

De theologische studie is over zes jaren verdeeld, met dien verstande dat het onderwijs in het eerste studiejaar een propaedeutisch karakter draagt, het onderwijs in het tweede studiejaar tot en met het eerste semester van het vijfde studiejaar op het afleggen van het kandidaatsexamen gericht is en het onderwijs in het tweede semester van het vijfde studiejaar tot en met het zesde studiejaar op het afleggen van het doctoraal examen gericht is.

De studie kan na een met goed gevolg afgelegd kandidaatsexamen afgesloten worden. Het is mogelijk te promoveren na met goed gevolg een doctoraal examen afgelegd te hebben, na een proefschrift geschreven te hebben met daarbij gevoegd tenminste zes niet op het onderwerp van het proefschrift betrekking hebbende wetenschappelijke stellingen en na voldaan te hebben aan de overige vereisten voor de promotie.

De examina zijn de volgende:

- a. het propaedeutisch examen, omvattend de vakken Hebreeuws, nieuwtestamentisch Grieks en patristisch Latijn.
Om tot dit examen te worden toegelaten moeten bewijzen worden overlegd dat tentamen is gedaan in de overige propaedeutische vakken.
- b. het kandidaatsexamen, omvattend de vakken exegetische Oude Testament, exegetische Nieuwe Testament, dogmatiek, homiletiek en kerkrecht.
Om tot dit examen te worden toegelaten moeten bewijzen worden overgelegd dat met goed gevolg het propaedeutisch examen is afgelegd en dat tentamen is gedaan in de overige vakken, behorend tot de kandidaatsfase van de studie.

- c. het doctoraal examen, omvattend één hoofdvak en twee bijvakken. Van deze drie vakken moet altijd één gevormd worden door de studie van het Oude of van het Nieuwe Testament.

Bij de doctorale studie zijn vier afstudeerrichtingen te onderscheiden:

1. bijbelse vakken, omvattende de studie van het Oude en het Nieuwe Testament;
2. historische vakken, waaronder wordt verstaan de studie van de kerkgeschiedenis en de verschillende sectoren daarvan;
3. systematische vakken, waaronder wordt verstaan de studie van de dogmatiek, de dogmageschiedenis en de ethiek;
4. diakoniologische vakken, waaronder wordt verstaan de studie van de praktisch-theologische vakken: de homiletiek, de poimeniek, de liturgiek en de catechetiek.

Voor het afleggen van de examina is een examengeld verschuldigd, vast te stellen door de deputaten-financieel.

Het propaedeutisch examen en het doctoraal examen worden afgelegd voor het college van hoogleraren. Hierbij zal het curatorium vertegenwoordigd zijn.

Aan hen die met goed gevolg de tentamens behorend bij het vierde studiejaar hebben gedaan en van wie de vereiste scripties en preekvoorstellen zijn aanvaard, wordt door het curatorium, na gunstig advies van het college van hoogleraren, preekconsent verleend.

Het kandidaatsexamen wordt afgelegd in een vergadering van het curatorium. Bij gunstige uitslag bevordert het college van hoogleraren, met instemming van het curatorium, tot kandidaat in de theologie. Het curatorium stelt, gehoord het advies van het college van hoogleraren, hen die de studie na een met goed gevolg afgelegd kandidaatsexamen willen afsluiten, op hun verzoek beroepbaar in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Zij die doorstuderen voor het doctoraal examen worden door het curatorium, gehoord het advies van het college van hoogleraren, beroepbaar gesteld in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, nadat zij daartoe op een later tijdstip een verzoek bij het curatorium hebben ingediend.

Geen kandidaat zal beroepbaar worden gesteld tenzij hij, nadat hij met goed gevolg het admmissie-examen heeft afgelegd, tenminste drie semesters aan de Hogeschool gestudeerd heeft, wanneer hij vóór het afleggen van het admmissie-examen reeds tenminste twee jaar aan de Hogeschool volgens artikel 16 van het Reglement ingeschreven staat. Geen kandidaat zal beroepbaar worden gesteld tenzij hij, nadat hij met goed gevolg het admmissie-examen heeft afgelegd, tenminste drie jaar aan de Hogeschool gestudeerd heeft, wanneer hij vóór het afleggen van het admmissie-examen nog niet aan de Hogeschool ingeschreven was.

4. Lerarenopleiding

Het curatorium vraagt uw aandacht voor het volgende. In de vergadering van 14 maart 1980 is een nota over lerarenopleiding aan de Theologische Hogeschool besproken. Er was geen kerkelijke opdracht om ons op deze materie te bezinnen. Deze zaak kwam ter sprake, aangezien er vanuit de kring der studenten aandrang werd uitgeoefend om hier iets te doen.

In een vergadering van hoogleraren en medewerkers is toen de vraag ter sprake gekomen of voor hen die aan de Theologische Hogeschool studeren om later het onderwijs te dienen, de toespitsing van het theologisch onderwijs daarop niet meer gericht dient te zijn.

In een nota, door dr. T. Brienen opgesteld en door het college van hoogleraren ter tafel gelegd, werden drie mogelijkheden genoemd, steeds binnen het raam van de doctoraalstudie diaconiologie:

- a. de zgn. lerarenvariant: doctoraalstudie met een eigen hoofdvak, waarnaast als bijvak godsdienstpedagogiek en -didactiek met practica binnen de diaconiologische theologie wordt gedaan. Voor deze godsdienstpedagogische en didactische studie en praktische vorming wordt ongeveer de duur van 8 maanden uitgetrokken;
- b. de doctoraal speciaalstudie godsdienstonderwijs: een doctoraal studie met als hoofdvak de diaconiologische theologie met een speciale toespitsing op de godsdienstpedagogiek en -didactiek binnen de catechetiek;
- c. de post-doctorale lerarenopleiding: een godsdienstdidactische en -pedagogische vorming na het behalen van het doctoraal examen in welk theologisch hoofdvak ook (omdat doctoraal zonder godsdienstdidactische en -pedagogische toespitsing op zichzelf geen onderwijsbevoegdheid in de toekomst zal inhouden).

In de bespreking werd gesteld: de Theologische Hogeschool is in de eerste plaats bedoeld om op te leiden tot het ambt van dienaar des Woords in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Daarbij komt dan dat ook anderen van deze Hogeschool gebruik mogen maken.

Als wij gaan in de lijn van b en c gaan wij van Apeldoorn iets anders maken dan in de oorspronkelijke bedoeling lag. Op deze wijze zou het karakter van de opleiding veranderen.

Het curatorium is van oordeel dat in a een mogelijkheid ligt. Bij de zgn. lerarenvariant hebben we te maken met personen die hun theologische studie dienstbaar maken bij het onderwijs.

Het curatorium vraagt nu uw goedkeuring om in deze richting te werken. Er zal ook ruimte moeten worden gemaakt in de begroting.

Wanneer studenten zich aanmelden voor het bijvak godsdienstpedagogiek en -didactiek, moet op tijd worden omgezien naar iemand die deze vakken kan geven.

Het curatorium denkt in eerste instantie aan iemand uit onze kerken. Het gaat om iemand met didactische pedagogische bekwaamheden. Tevens moet de te benoemen persoon sterke theologische belangstelling hebben.

5. **Admissie-examen**

Na gehouden admissie-examen werden 15 broeders toegelaten tot de studie aan de Theologische Hogeschool om zich voor te bereiden op het ambt van dienaar des Woords.

6. **Voorstellen**

Het curatorium stelt u het volgende voor:

1. goedkeuring te hechten aan de benoeming van drs. J. W. Maris tot wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool;
2. goedkeuring te hechten aan de voorgestelde definitieve formulering van art. 13 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool;
3. het curatorium mandaat te geven om te werken in de richting van een lerarenopleiding, zoals voorgesteld in 4a.

B. Bijleveld, secretaris.

BIJLAGE A

DE DOCTORALE STUDIE

aan de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland te Apeldoorn.

I. **Regeling**

1. Het eigen karakter van de studie aan de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland brengt met zich mee, dat ook bij de doctorale studie nadruk gelegd wordt op de bestudering van de reformatorische theologie.
2. Hij/zij kan tot de doctorale studie worden toegelaten die met goed gevolg een kandidaats-examen aan de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland of een daarmee equivalent kandidaatsexamen heeft afgelegd. In het geval van het ontbreken van equivalentie kunnen aanvullende tentamens gevraagd worden.
3. Bij de doctorale studie zijn vier afstudeerrichtingen te onderscheiden:
  - bijbelse vakken**, omvattende de studie van het Oude en het Nieuwe Testament;
  - historische vakken**, waaronder wordt verstaan de studie van de kerkgeschiedenis en de verschillende sectoren daarvan;
  - systematische vakken**, waaronder wordt verstaan de studie van de dogmatiek, de dogmageschiedenis en de ethiek;
  - diakoniologische vakken**, waaronder wordt verstaan de studie van de praktisch-theologische vakken: de homiletiek, de poimeniek, de liturgiek en de catechetiek.
4. De doctorale studie omvat de bestudering van een hoofdvak en de bestudering van twee bijvakken. Van deze drie vakken moet altijd één gevormd worden door de studie van het Oude of van het Nieuwe Testament. Bij de goedkeuring van de keuze van hoofdvak en bijvakken wordt door het college van hoogleraren (hierna te noemen: het college) gelet op genoegzame samenhang en diversiteit.
5. De initiële beheersing van een wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot het te bestuderen hoofdvak moet blijken uit de vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek, dat minimaal tachtig pagina's (kwarto-formaat) moet omvatten. De initiële beheersing van een wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot een van de te bestuderen bijvakken moet blijken uit de vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek, dat minimaal dertig pagina's (kwarto-formaat) moet omvatten. De werkstukken moeten ongeveer een maand voor het examen toegezonden worden aan de betrokken examinatoren. Het onderwerp wordt door de betrokken hoogleraar opgegeven, in overleg met het college.
6. In overleg met de student kunnen, zonder vermindering van de eisen, in aansluiting aan het te bestuderen hoofdvak wijzigingen aangebracht worden in de stof van het te bestuderen bijvak.
7. De duur van de doctorale studie is anderhalf jaar. Voor de bestudering van het hoofdvak is de duur gesteld op een jaar, terwijl de duur van de twee bijvakken samen gesteld is op een half jaar.
8. De mogelijkheid bestaat voor een bijvak aan een andere theologische hogeschool of faculteit te studeren. Voor deze studie is de goedkeuring van het college vereist.
9. De duur van het doctoraal examen is zeventig minuten. De examinatie van het hoofdvak duurt twintig minuten evenals de examinatie met betrekking tot het schriftelijk werkstuk voor het hoofdvak. De examinatie van elk van de bijvakken duurt vijftien minuten.

II. **Eindtermen bij de afsluiting van de studie door het doctoraal examen**

- A. Eindtermen van het onderdeel van de afstudeerrichting dat het **hoofdvak** vormt:

Bijbelse vakken:**a. De studie van het Oude Testament:**

Een afgestudeerde moet in staat zijn tot vergelijking van enkele ontwerpen van de historia revelationis van het Oude Testament, respectievelijk van de bijbelse theologie van het Oude Testament. Hij/zij dient kennis te bezitten van de contemporaine wereld van het Oude Testament, op de hoogte te zijn van de ontstaangeschiedenis van het Oude Testament en de literatuur hierover actief te beheersen. Met het oog op de vaardigheid in het vertalen van teksten en het verstaan daarvan is naast kennis van het Hebreeuws kennis van een andere Semitische taal, b.v. het Akkadisch vereist. Hij/zij moet blijk geven in staat te zijn tot initiële beheersing van een wetenschappelijke oudtestamentische probleemstelling door vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek.

b. De studie van het Nieuwe Testament:

Een afgestudeerde moet in staat zijn tot vergelijking van enkele ontwerpen van de historia revelationis van het Nieuwe Testament, respectievelijk van de bijbelse theologie van het Nieuwe Testament. Hij/zij dient kennis te bezitten van de contemporaine wereld van het Nieuwe Testament, van de ontstaangeschiedenis van het Nieuwe Testament en van de hermeneutische en tekstkritische problemen met betrekking tot het Nieuwe Testament. Hij/zij dient vaardigheid te bezitten in het vertalen en exegetiseren van het Nieuwe Testament waartoe naast de kennis van het Grieks van het Nieuwe Testament ook noodzakelijk is de kennis van het Aramees. Hij/zij moet blijk geven in staat te zijn tot initiële beheersing van een wetenschappelijke nieuwtestamentische probleemstelling door vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek.

Historische vakken:

Een afgestudeerde moet kennis bezitten van de belangrijkste ontwikkelingen in de historiographie der kerkgeschiedenis. Hij/zij moet op de hoogte zijn van de hoofdlijnen van de kerkgeschiedenis, waarbij een gespecialiseerde kennis van een afzonderlijke periode van de kerkgeschiedenis vereist is. Hij/zij moet zelfstandig kunnen omgaan met bronnen en literatuur. Hij/zij moet blijk geven in staat te zijn tot initiële beheersing van een wetenschappelijke probleemstelling door vervaardiging van een schriftelijk werkstuk over een kerkhistorisch thema op basis van eigen onderzoek.

Systematische vakken:**a. De studie van de dogmatiek:**

Een afgestudeerde moet kennis bezitten van de belangrijkste typen van dogmatisch denken, en van de hoofdzaken van de dogmatiek en gespecialiseerde kennis van twee onderdelen van de dogmatiek.

Hij/zij moet in staat zijn tot een zelfstandige verwerking van bronnen en literatuur. Hij/zij moet blijk geven in staat te zijn tot initiële beheersing van een wetenschappelijke dogmatische probleemstelling door vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek.

b. De studie van de dogmageschiedenis:

Een afgestudeerde moet inzicht hebben in de problemen van de dogmageschiedenis. Hij/zij moet kennis hebben van de dogmahistorische ontwikkeling en van de ontwikkeling van de nieuwere theologie en gespecialiseerde kennis van de theologie van Augustinus, Luther, Calvijn en de (rooms-katholieke) nieuwe theologie. Hij/zij moet blijk geven in staat te zijn tot initiële beheersing van een wetenschappelijke probleemstelling op het terrein van de dogmageschiedenis door vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek.

c. De studie in de ethiek:

Een afgestudeerde moet kennis bezitten van de bijbelse fundering van de christelijke ethiek. Hij/zij moet op de hoogte zijn van de probleemstelling in de wijsgerige ethiek. Hij/zij dient vertrouwd te zijn met de methoden van behandeling van de ethiek en inzicht te hebben in de problemen van de verschillende onderdelen van de ethiek. Hij/zij dient kennis te bezitten van richtingen die zich in de geschiedenis van de ethiek hebben voorgedaan en in staat zijn tot een zelfstandig wetenschappelijke verwerking van bronnen en literatuur. Hij/zij moet blijk geven in staat te zijn tot initiële beheersing van een wetenschappelijke ethische probleemstelling door vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek.

Diakonologische vakken:

Een afgestudeerde moet in de vorm van een algemene oriëntering kennis bezitten van de verschillende praktisch-theologische vakken, te weten:

de algemene praktische theologie, de homiletiek, de poimeniek, de liturgiek en de catechetiek. Hij/zij dient de hierbij behorende literatuur van algemeen oriënterende aard te beheersen. Hij/zij dient kennis te dragen van de geschiedenis, de methode van behandeling en de praktische relevantie van dat onderdeel waarop hij/zij zich in het bijzonder richt. Hij/zij moet blijk geven in staat te zijn tot initiële beheersing van een wetenschappelijke probleemstelling met betrekking tot een van de genoemde onderdelen van de praktisch-theologische vakken door vervaardiging van een schriftelijk werkstuk op basis van eigen onderzoek.

B. Eindtermen van het onderdeel van de afstudeerrichting dat het **bijvak** vormt:

Bijbelse vakken:

- a. De studie van het **Oude Testament**:
Een afgestudeerde moet gespecialiseerde kennis bezitten van de *historia revelationis* van het Oude Testament, respectievelijk van de bijbelse theologie van het Oude Testament en van de hermeneutiek van het Oude Testament. Hij/zij dient vaardigheid te bezitten in het vertalen en exegetiseren van een gedeelte uit het Oude Testament.
- b. De studie van het **Nieuwe Testament**:
Een afgestudeerde moet gespecialiseerde kennis bezitten van de *historia revelationis* van het Nieuwe Testament, respectievelijk van de bijbelse theologie van het Nieuwe Testament en van de hermeneutiek van het Nieuwe Testament. Hij/zij dient vaardigheid te bezitten in het vertalen en exegetiseren van een gedeelte uit het Nieuwe Testament.
- c. De studie van de **judaïca**:
Een afgestudeerde moet gespecialiseerde kennis bezitten van een van de hoofdperiodes van de geschiedenis en de godsdienst van het Jodendom (Tijdvak van Misjna en Talmoed, van de Middeleeuwen of van de moderne tijd).

Historische vakken:

- a. De studie van de **kerkgeschiedenis**:
Een afgestudeerde dient blijk te geven van inzicht in de voornaamste opvattingen omtrent de kerkgeschiedschrijving. Hij/zij dient een globaal overzicht te hebben in de kerkgeschiedenis en te beschikken over gespecialiseerde kennis omtrent een onderdeel van een bepaalde periode.
- b. De studie van het **kerkrecht**:
Een afgestudeerde dient blijk te geven van kennis van de voornaamste kerkrechtelijke structuurmodellen. Hij/zij dient een globaal overzicht te hebben van het gereformeerde kerkrecht en te beschikken over gespecialiseerde kennis van een bepaald kerkrechtelijk probleem.

Systematische vakken:

- a. De studie van de **dogmatiek**:
Een afgestudeerde moet kennis bezitten van de belangrijkste typen van dogmatisch denken, alsmede van de hoofdzaken van de dogmatiek. Hij/zij moet gespecialiseerde kennis bezitten van een onderdeel van de dogmatiek en in staat zijn tot zelfstandig verwerken van bronnen en literatuur op het terrein van de dogmatiek.
- b. De studie van de **dogmageschiedenis**:
Een afgestudeerde moet op de hoogte zijn van de verschillende benaderingen van de geschiedenis van het dogma. Hij/zij moet kennis bezitten van de hoofdlijnen van de dogma-historische ontwikkeling en van de ontwikkeling van de nieuwere theologie en in staat zijn tot een zelfstandig werken met bronnen en literatuur op het terrein van de dogmageschiedenis.
- c. De studie van de **symboliek**:
Een afgestudeerde moet op de hoogte zijn van de historische en actuele problemen in verband met de functie van de diverse belijdenisgeschriften. Hij/zij moet de inhoud van de belijdenisgeschriften van de verschillende kerken kennen. Hij/zij moet zelfstandig kunnen werken met bronnen en literatuur op het terrein van de symboliek en hij/zij moet een speciale studie hebben gemaakt van een van de oecumenische, rooms-katholieke, lutherse of gereformeerde symbolen en van een van de typen van een nieuw belijden of van een belangrijk thema uit de symboliek.
- d. De studie van de **ethiek**:
Een afgestudeerde dient blijk te geven van inzicht in de grondslag, problemen en methoden van de christelijke ethiek. Hij/zij moet verder algemeen georiënteerd zijn op het gebied van de ethiek, hetzij in systematisch, hetzij in historisch kader.

Diakoniologische vakken:

- a. De studie van de **homiletiek**:
Een afgestudeerde dient kennis te hebben van de probleemstelling van de praktisch-theologische vakken in het algemeen en van de homiletiek in het bijzonder, zowel wat betreft de geschiedenis, de methode van behandeling als de praktische relevantie.
- b. De studie van de **poimeniek**:
Een afgestudeerde dient kennis te hebben van de probleemstelling van de praktisch-theologische vakken in het algemeen en van de poimeniek in het bijzonder, zowel wat betreft de geschiedenis, de methode van behandeling als de praktische relevantie.
- c. De studie van de **liturgiek**:
Een afgestudeerde dient kennis te hebben van de probleemstelling van de praktisch-theologische vakken in het algemeen en van de liturgiek in het bijzonder, zowel wat betreft de geschiedenis, de methode van behandeling als de praktische relevantie.
- d. De studie van de **catechetiek**:
Een afgestudeerde dient kennis te hebben van de probleemstelling van de praktisch-theologische vakken in het algemeen en van de catechetiek in het bijzonder, zowel wat betreft de geschiedenis, de methode van behandeling als de praktische relevantie.
- e. De studie van de **missiologie**:

Een afgestudeerde dient globale kennis te bezitten van de geschiedenis en problematiek van zending en missie. Hij/zij dient op de hoogte te zijn van de theologia religionum. Hij/zij moet gespecialiseerde kennis bezitten van een bepaalde periode van de zendingsgeschiedenis, van de problematiek in een bepaald gebied of van een van de verschillende religies in onze tijd.

BIJLAGE B

DE PROMOTIE

aan de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland te Apeldoorn.

1. Het college van hoogleraren van de Theologische Hogeschool (hierna te noemen: het college) houdt zich bij het toekennen van het doctoraat zoveel mogelijk aan de regels van het geldende Academisch Statuut.
2. Voor elke promotie wijst het college een of twee hoogleraren van de Hogeschool, van een Nederlandse universiteit of hogeschool of van een buitenlandse instelling van wetenschappelijk onderwijs aan als promotor.
3. Tot een promotie wordt buiten de vakanties te allen tijde gelegenheid gegeven. Het college kan om bijzondere reden toestaan, dat een promotie tijdens een der vakanties geschiedt.
4. Toegang tot de promotie hebben zij die met goed gevolg een doctoraal examen in de theologie hebben afgelegd, als zij een proefschrift hebben geschreven met tenminste zes niet op het onderwerp van het proefschrift betrekking hebbende wetenschappelijke stellingen en als zij voldaan hebben aan de overige vereisten voor de promotie.
5. Evenals van studenten van de Theologische Hogeschool wordt van de promovendi aan deze Hogeschool gevraagd, dat zij instemming betuigen met de gereformeerde belijdenisgeschriften.
6. Na het doctoraal examen wordt het eerste stadium van de voorbereiding op de promotie gevormd door een zelfstandige studie van bronnen en literatuur met betrekking tot het onderwerp dat door de promovendus gekozen is. Alleen wanneer door de promotor (promotoren) naar aanleiding van deze studie een gunstig advies is uitgebracht, stemt het college in met de keuze van het onderwerp en deelt aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen mee, dat met de bewerking van het proefschrift een aanvang gemaakt is.
7. Het proefschrift en de stellingen worden geschreven in het Nederlands, Frans, Engels of Duits, of met goedkeuring van het college in een andere taal. Is het proefschrift in het Nederlands geschreven, dan wordt daaraan een overzicht van de inhoud in het Frans, Engels of Duits toegevoegd; is het in een andere taal geschreven, dan kan het college eisen dat daaraan een overzicht van de inhoud in het Nederlands wordt toegevoegd.
8. Het proefschrift en de stellingen worden onderworpen aan de goedkeuring van de promotor of de promotoren, mede met het oog op het in artikel 5 bepaalde. Hij/zij ziet/zien erop toe, dat daarin niets voorkomt, strijdig met de openbare orde of de goede zeden.
9. Zijn het proefschrift en de stellingen goedgekeurd, dan worden zij gedrukt, tijdig rondgedeeld en op de dag en het uur, door het college vast te stellen, verdedigd op de wijze, in artikel 11 bepaald. Het college is bevoegd, geheel of gedeeltelijk vrijstelling te geven van de verplichting om het proefschrift te doen drukken. In dat geval wordt het proefschrift of het niet gedrukte gedeelte daarvan vermenigvuldigd op een andere door het college goed te keuren wijze.
10. Een toekenning van het doctoraat geschiedt door het voltallige college.
11. De promotie wordt in het openbaar gehouden. Aan de promovendus wordt gedurende een uur gelegenheid gegeven zijn proefschrift en zijn stellingen te verdedigen tegen de bedenkingen van het college, alsmede van een ieder die tot het uitbrengen daarvan van de rector toestemming heeft verkregen. De verdediging geschiedt in het Nederlands, of met toestemming van de rector, in een andere taal.
12. Indien de promovendus bewijs van meer dan gewone bekwaamheid heeft gegeven, kan het doctoraat **cum laude** (met lof) worden toegekend.
13. Staken de stemmen over de toekenning van het doctoraat, dan wordt dit niet toegekend; staken zij over de verlening van het praedicaat **cum laude**, dan blijft dit achterwege.
14. Ten bewijze van de promotie ontvangt de gepromoveerde een in het Latijn of in het Nederlands gestelde bul, getekend door de rector van de Hogeschool en de secretaris van het college. De bijvoeging bedoeld in artikel 12 wordt op de bul vermeld.
15. Het promotiereglement bevat de bij de voorgaande hoofdregels behorende nadere bepalingen.

BIJLAGE 12
art. 42, 45

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE I – BETREFFENDE DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Met dankbaarheid heeft de commissie kennis genomen van het rapport van de curatoren. Zowel het gereedkomen van de nieuwbouw van het schoolgebouw als de uitbouw van het onderwijs mogen ons doen gewagen van de zegen des Heren. Het feit dat de synode wordt voorgesteld de benoeming van een aantal wetenschappelijke medewerkers goed te keuren, alsmede dat aan haar de concept-regeling voor de doctorale studie en het doctoraat worden voorgelegd, rechtvaardigen onze vreugde en onderstrepen de gelijkberechtiging van onze Hogeschool.

Gaarne wil de commissie zich aansluiten bij de herinnering aan de arbeid zowel van ds. D. H. Biesma als van prof. J. Hovius. De Koning der Kerk heeft beide broeders willen gebruiken om elk in eigen functie de Hogeschool te dienen tot uitbreiding en zegen. Hem zij dank voor hetgeen Hij ons in deze broeders heeft gegeven.

Bijzonder verblijdde de commissie zich over het gerapporteerde in par. 17: de medewerking van verschillende kerkeraden bij de beoordeling bij het admmissie-examen.

Voorts is de commissie onder de indruk van het vele werk, dat door curatoren in de verslagperiode is verricht.

Wat het voorstel tot goedkeuring van de benoeming van de wetenschappelijke medewerkers betreft, bleek het uw commissie dat in de aanstellingsbrief niet gesproken wordt van een in acht te nemen opzeggingstermijn. De commissie meent dat, ongeacht het feit dat de benoeming voor hoogstens drie jaar geldt, het van belang is zo'n opzeggingstermijn vast te leggen.

Inzake de stage-periode is de commissie het eens met de meerderheid van het curatorium, dat zo'n periode van groot belang is voor de vorming van de dienaar des Woords. En met het curatorium betreurt de commissie het dat om financiële redenen deze periode niet kan worden ingebouwd in de opleiding. Toch vroeg uw commissie zich af of geen andere regeling mogelijk is. Zij denkt daarbij aan een periode van plm. een half jaar nadat de kandidaat in zijn gemeente is bevestigd, via de classis waartoe hij behoort. Gedacht wordt aan een mentor-figuur, een ervaren predikant die in opdracht van de classis zich beschikbaar stelt zijn jonge collega gedurende een korte periode te begeleiden, zodat deze zijn praktisch handelen kan spiegelen aan de kennis en ervaring van zijn oudere ambtsbroeder.

Wat betreft de leraren-opleiding (aanvullend rapport par. 4) meent uw commissie dat de onder a genoemde mogelijkheid, de z.g. lerarenvariant, de voorkeur heeft boven wat genoemd is onder b en c, om de redenen in het rapport genoemd. Wat de formulering betreft meent uw commissie dat de woorden „godsdienstpedagogiek” en „godsdienstdidactiek” beter kunnen worden vermeden.

In de voorgelegde regelingen voor de doctorale studie en de promotie kan uw commissie zich geheel vinden.

De commissie stelt de synode voor:

- a. curatoren dank te brengen voor de door hen verrichte arbeid;
- b. goedkeuring te hechten aan de benoeming van dr. T. Brienen, drs. W. van Heest, drs. Joh. Kruis, drs. J. W. Maris en drs. R. W. J. Soeters tot wetenschappelijke medewerkers aan de Theologische Hogeschool;
- c. bij de benoeming van wetenschappelijke medewerkers een wederzijdse opzeggingstermijn van drie maanden te bepalen;
- d. goedkeuring te hechten aan de voorgelegde definitieve formulering van artikel 13 van het Reglement van de Theologische Hogeschool;
- e. goedkeuring te hechten aan de voorgelegde regeling voor de doctorale studie en de regeling voor het toekennen van het doctoraat in de theologie;
- f. het curatorium mandaat te geven om te werken in de richting van een lerarenopleiding, in de vorm van een zgn. lerarenvariant: doctoraalstudie met een eigen hoofdvak, waarnaast als bijvak pedagogiek, didactiek en methodiek van het godsdienstonderwijs met practica binnen de diakoniologische theologie wordt gedaan;
(Voor deze pedagogische en didactische studie en praktische vorming worde ongeveer de duur van 8 maanden uitgetrokken.)
- g. niet over te gaan tot het creëren van een stageperiode;
- h. het curatorium of het college van hoogleraren op te dragen zich, nadat een beroepbaar-gestelde kandidaat een beroep heeft aangenomen, tot de desbetreffende classis te wenden met het verzoek een ervaren dienaar des Woords aan te wijzen met de opdracht zich beschikbaar te stellen zijn jonge collega gedurende een korte periode te begeleiden, zodat deze zijn praktisch handelen kan spiegelen aan de kennis en ervaring van zijn oudere broeder;
(De commissie denkt aan een periode van een half jaar.)
- i. een secretaris en diens secundus te benoemen.

B. van Smeden, rapporteur.

BIJLAGE 13
art. 46, 50, 122

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN-FINANCIËEL VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Samenstelling en werkwijze

Door de generale synode 1977 werd tot deputaat benoemd br. J. M. Maris en herbenoemd de brs. H. Schuurhuis en J. D. Wisman met als hun secundi de broeders A. F. Mijnhardt, G. van Westrienen en M. W. Wierenga.

Op de medewerking van de broeders secundi behoefde geen beroep te worden gedaan.

Br. J. M. Maris, die vanaf 1977 zitting heeft gehad in het deputaatschap, heeft verzocht niet voor herbenoeming in aanmerking te komen.

Gaarne willen deputaten hun waardering uitspreken voor de arbeid die br. Maris in het belang van de Theologische Hogeschool heeft verricht.

Ingevolge de voor ons deputaatschap vastgestelde instructie hebben wij ons werk in nauw contact met curatoren verricht. Dit heeft er tijdens de verslagperiode toe geleid dat praktisch alle curatoren-vergaderingen door twee van onze deputaten werden bezocht om gedurende enige tijd van gedachten te wisselen over de financiële aangelegenheden onze Hogeschool betreffende.

Anderzijds hebben de president-curator en de fungerende rector in de afgelopen jaren met adviserende stem aan ons werk deelgenomen en onze vergaderingen bijgewoond.

In verband met de nieuwbouw in de afgelopen periode werd tijdens onze vergaderingen regelmatig overleg gepleegd met de bouwcommissie bestaande uit de broeders C. Bokhorst, H. de Gunst, A. de Hartog en A. Schutte, alsmede de architect T. M. Bokhorst en de heer W. Bielderman.

Deputaten spreken gaarne hun grote waardering uit voor de werkzaamheden van de bouwcommissie. Zij zijn ervan overtuigd dat hun dagelijkse begeleiding van de bouw tot het wel-slagen van het geheel heeft bijgedragen. Bovendien zijn wij van mening dat het architecten-bureau en de aannemer alles hebben gedaan om ons schoolcomplex tot een fraai en harmo-nieus geheel te maken. Veel dank zijn wij verschuldigd aan de echtgenotes van de hooglera-ren in verband met de adviezen de inrichting van het gebouw betreffende.

Tenslotte hebben wij op verzoek van deputaten studiefonds Theologische Hogeschool ons bereid verklaard de gelden van het studiefonds te beheren indien uw vergadering tot ophef-fing van het deputaatschap mocht besluiten. Terzake zullen door voormeld deputaatschap voorstellen worden gedaan, tevens inhoudende de wijze waarop de gelden in de toekomst besteed moeten worden.

Bespreking ontvangsten en uitgaven 1977/1979

Zoals vermeld in het verslag aan de generale synode 1977 is voorlopig met ingang van 1 januari 1977 door de rijksoverheid een subsidie toegekend van 48 % van de totale exploitatie-kosten. Door onze penningmeester wordt regelmatig overleg gevoerd met de ambtenaren van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

Dit overleg, alsmede de besprekingen verlopen in een bijzonder prettige sfeer. De subsidie voor 1977 is definitief geregeld en vastgesteld. Op het Ministerie zijn nog besprekingen gaan-de inzake de jaarrekening 1978. De vertraging van de definitieve vaststelling wordt veroor-zaakt door twee redenen nl. het feit dat de Minister van Onderwijs moet bezuinigen op de overheidsuitgaven en het afwijkende beeld van onze jaarrekeningen 1978 en 1979 als gevolg van de verwerking van de nieuwbouw en de aanpassing van het oude gebouw.

In verband met het laatstgenoemde punt merken wij het volgende op.

Deputaten hebben na langdurig overleg met het curatorium, de bouwcommissie en de archi-tect gemeend om ook ons oude gebouw te moeten renoveren om een harmonieus geheel te verkrijgen met de nieuwbouw.

Naar onze gezamenlijke overtuiging was dit besluit noodzakelijk en wel om de volgende redenen. Het lag in de lijn der verwachtingen dat na voltooiing van de nieuwbouw zich alle activiteiten in de toekomst zouden gaan concentreren in de nieuwbouw omdat het oude ge-bouw ten opzichte van het nieuwe gebouw nog onaantrekkelijker zou worden. De beoogde vergroting van de beschikbare ruimte zou daardoor teniet zijn gegaan. In de tweede plaats waren alle middelen en mogelijkheden aanwezig om tegelijkertijd de verbouwing te realiseren. In de derde plaats zou een eventuele aanpassing in de toekomst weer duurder zijn uitgeko-men.

Na de voltooiing van het geheel waarbij geen verschil meer blijkt tussen oud- en nieuwbouw zijn wij gesterkt in de overtuiging dat het genomen besluit volkomen gerechtvaardigd is geweest.

Van deze gelegenheid werd tevens gebruik gemaakt om achterstallig onderhoud in het oude gedeelte uit te voeren. De verwerking van de hieraan verbonden kosten, die overigens in overleg met de architect en de bouwcommissie werd vastgesteld, vormt op dit moment nog een punt van bespreking op het Ministerie. Het is niet uitgesloten dat het Ministerie nog wijzigingen in de jaarrekeningen 1978 en 1979 zal voorstellen. Behoudens de hiervoor genoemde posten kwamen in de jaarrekeningen tevens naar voren het aantrekken van wetenschappe-lijke medewerkers en de aanstelling van een telefoniste/receptioniste. De exploitatiekosten

kwamen daardoor aanzienlijk hoger uit waardoor voor wat betreft de jaren 1978 en 1979 nog bedragen van het Ministerie te vorderen zijn. Hoewel de hoogte van de te vorderen bedragen op zichzelf heel beperkt is, wordt waarschijnlijk overwogen om de afwikkeling over enkele jaren te spreiden. In dit verband hebben wij inmiddels een herziene begroting 1980 moeten indienen om aan te tonen dat het beeld in dit en volgende jaren weer normaal zal zijn, zij het op een hoger kostenniveau dan in 1977 en voorgaande jaren.

De minimumbijdrage uit de kerken bedroeg voor de jaren 1977 tot en met 1979 resp. f 6.50, f 6.50 en f 6.80 per lid en dooplid.

Dank zij de belangrijke afdrachten van het Vrouwencomité en de overige inkomsten konden de verslagjaren worden afgesloten met een batig saldo terwijl tevens belangrijke bedragen konden worden gedoteerd aan het emeriteringsfonds.

Evenals tijdens de vorige verslagperiode zijn deputaten van mening dat, indien de uitkomsten dit toelaten, extra dotaties aan het emeriteringsfonds noodzakelijk zijn. De normale jaardotatie werd met ingang van 1977 verhoogd tot 24 ⁰/₀ van het honorarium van hoogleraren en daarmee gebracht op een bij de overheid gebruikelijk percentage.

Voor wat betreft het Vrouwencomité zij met grote dankbaarheid opgemerkt dat naast de jaarlijkse afdrachten ook de inrichting van de bestuurskamer voor rekening van genoemd comité is gekomen alsmede nieuwe stoelen voor de aula en een speciale schrijfmachine voor Hebreeuwse en Griekse teksten.

Voorts hebben wij als geschenk ontvangen een bedrag van f 40.000,— van de Ned. Geref. Kerken.

Met ingang van 1 januari 1979 is de administratie van de bibliotheek samengevoegd met die van de school.

Het tot en met 1978 ten behoeve van de bibliotheek gevormde vermogen is op de balans afzonderlijk tot uitdrukking gebracht.

Conform besluit van deputaten is een deel van het voordelig saldo 1979 toegevoegd aan het vermogen van de bibliotheek.

Ten einde de vermogenspositie van de school zo duidelijk mogelijk te houden werd door deputaten besloten om de tijdens de verslagperiode gevormde reserves per 31 december 1979 toe te voegen aan het eigen vermogen. Op grond hiervan werden de reserves „Uitbreiding docentencorps”, het „bouwfonds” en de „Voorziening Nieuwbouw” toegevoegd aan het vermogen.

Anderzijds werd het oude gebouw, vóór de verbouwing, tegen de taxatiewaarde ad f 630.000.—, op de balans opgenomen.

Teneinde de financiering van de verbouwing en de nieuwbouw mogelijk te maken werd in de loop van 1979 de effectenportefeuille geheel verkocht. Met behulp van de uit dezen hoofde verkregen middelen en de reeds ter beschikking staande middelen, was het mogelijk de verbouwing, de nieuwbouw en de inrichting (installaties en inventaris) — in totaal een investering van circa f 1.900.000.— — bijna geheel met eigen middelen te financieren. Slechts voor een bedrag van ongeveer f 200.000.— moest gebruik worden gemaakt van bankkrediet. Het laat zich aanzien dat wanneer de overheid bereid is om onze wensen, zoals deze in de jaarrekeningen 1978 en 1979 zijn verwerkt, in te willigen, binnen afzienbare tijd de schuld aan de bank geheel afgelost zal kunnen worden.

In dit verband dient nog opgemerkt te worden dat de overheid ons voorschotten over 1978 en 1979 heeft verstrekt op basis van de ingediende begrotingen waarbij met de belangrijke uitgaven inzake achterstallig onderhoud geen rekening is gehouden.

Dit betekent dat onze liquiditeitspositie niet zal verslechteren indien de overheid onze wensen niet geheel inwilligt.

Voor de specificaties van de baten en lasten voor de jaren 1977, 1978 en 1979 verwijzen wij naar de rapporten van deputaten, welke ter synode ter vertrouwelijke inzage liggen.

Samengevat luidt het beeld als volgt:

Baten	1979	1978	1977
Collecten en giften	518.200	496.500	472.200
Comité Vrouwenactie	100.000	50.000	35.000
Subsidie Ministerie van Onderwijs	529.700	493.400	305.800
Overige inkomsten	50.000	86.900	46.600
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.197.900	1.126.800	859.600
Lasten			
Personeelskosten	756.400	626.200	539.000
Bibliotheek	28.100	33.600	23.800
Huisvestingskosten	219.100	317.000	35.800
Diverse kosten	91.100	42.900	34.000
Kosten colleges	8.800	8.100	4.400
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.103.500	1.027.800	637.000
Batig saldo	94.400	99.000	222.600

Bestemming voordelige saldi:	1979	1978	1977
Toevoeging emeriteringsfonds	50.000.—	—	50.000.—
Voorziening nieuwbouw	—	90.000.—	150.000.—
Toevoeging vermogen bibliotheek	22.100.—	—	—
Toevoeging eigen vermogen	22.300.—	9.000.—	22.600.—
	<u>94.400.—</u>	<u>99.000.—</u>	<u>222.600.—</u>
Van de kerken was gevraagd	505.500.—	482.700.—	477.400.—
Er is ontvangen	494.000.—	476.500.—	460.700.—
	<u>11.500.—</u>	<u>6.200.—</u>	<u>16.700.—</u>
Te weinig ontvangen	11.500.—	6.200.—	16.700.—
Uitgedrukt in procenten kwam binnen	97.7	98.7	96.5

Bij de hiervoor genoemde overzichten kan nog het volgende worden opgemerkt. De personeelskosten namen aanzienlijk toe in verband met de aanstelling van vier wetenschappelijke medewerkers met ingang van de cursus 1978/1979. De honoraria en bijkomende vergoedingen werden in overleg met het curatorium en het college van hoogleraren vastgesteld. Hierbij werd rekening gehouden met het aantal dienstjaren als predikant en de omvang van de taak. Het volledig effect van deze uitbreiding komt in de cijfers over 1979 tot uitdrukking. Bovendien kon in de loop van 1979 worden overgegaan tot de aanstelling van een nieuwe conciërge, de heer J. Brouwer.

Dit laatste was noodzakelijk geworden in verband met het door ziekte veroorzaakte vertrek van br. en zr. Ten Hove, die deze taak vele jaren met grote toewijding hebben vervuld. Tenslotte trad met ingang van 16 augustus 1979 mej. J. W. de Roo in dienst als telefoniste/receptioniste, waardoor enerzijds een deel van de werkzaamheden van de conciërge worden opgevangen en anderzijds de administratieve bezigheden van de hoogleraren konden worden afgestoten.

Zoals reeds eerder genoemd, zijn de huisvestingskosten in 1978 en 1979 aanzienlijk gestegen in verband met de verwerking van achterstallig onderhoud tijdens de verbouwing.

Uit het voorgaande vloeit voort dat de bijdrage van overheidswege een aanzienlijke stijging vertoont.

Mocht de overheid de subsidie lager vaststellen dan geraamd, in het voorgaande hebben wij hier reeds op gewezen, dan zal het gevolg zijn dat de voordelige saldi geheel of gedeeltelijk zullen teniet gaan.

Zekerheid hieromtrent kon ten tijde van het samenstellen van dit rapport hierover niet verkregen worden.

Wel is reeds aangekondigd dat met onze Hogeschool van overheidswege overleg zal worden geopend over de wijze van subsidiëren in de toekomst.

Wellicht is het mogelijk om tijdens uw vergadering hierover nadere mededelingen te doen.

Begrotingen 1981 - 1984

Lasten	1981 f	1982 f	1983 f	1984 f
Personeelskosten (incl. emeritaatsuitkeringen)	890.000	930.000	975.000	1.017.000
Bibliotheek	43.000	45.000	47.000	49.000
Huisvestingskosten	131.000	133.000	135.000	137.000
Diverse kosten	80.000	84.000	86.000	88.000
Onvoorziën	1.000	1.000	2.000	2.000
	<u>1.145.000</u>	<u>1.193.000</u>	<u>1.245.000</u>	<u>1.293.000</u>
Baten				
Subsidie (48 %)	535.000	558.000	583.000	606.000
Vrouwencomité en giften	90.000	90.000	90.000	90.000
Collegegelden	28.000	28.000	28.000	28.000
	<u>653.000</u>	<u>676.000</u>	<u>701.000</u>	<u>724.000</u>
Blijft te dekken	492.000	517.000	544.000	569.000

Bij de hiervoor genoemde begrotingen, welke eveneens bij de overheid zullen worden ingediend, is rekening gehouden met de aanstelling van een zesde wetenschappelijke medewerker. De honoraria van de hoogleraren en de overige uitgaven zijn verhoogd met een percentage van circa 5 %.

Bovendien is voorlopig aangenomen dat de overheid een subsidie zal verstrekken van 48 % van de exploitatie-uitgaven.

Deputaten menen op grond van de voorliggende cijfers u te moeten adviseren om de minimumbijdrage voor 1981 vast te stellen op f 7.20, voor 1982 op f 7.40 en voor 1983 op f 7.60; zijnde gemiddeld f 7.40 per jaar.

De stijgingen zijn gering van omvang omdat deputaten uitgaan van een voortgaande subsidie enerzijds en de geringe stijging der uitgaven in verband met de slechte economische situatie anderzijds.

Indien onverhoopt mocht blijken dat de overheid om budgettaire redenen tot een gelijk-blijvende subsidie in de komende jaren wil overgaan, zullen deputaten alsnog tijdens uw vergadering aanvullende voorstellen doen.

Vermogenspositie

Deze was per 31 december 1979 in ronde bedragen als volgt:

Eigen vermogen		f 1.242.600
Vermogen bibliotheek		137.500
		<hr/>
		f 1.380.100
Bestemmingsreserves:		
— Fonds Jubileumgave	f 33.700	
— Nog te bestemmen gift	40.000	
	<hr/>	73.700
Voorzieningen:		
— Emeriteringsfonds	f 479.100	
— Pensioenvoorziening	5.000	
	<hr/>	484.100
		<hr/>
		f 1.937.900

Zoals reeds eerder in dit verslag is opgemerkt hebben deputaten na voltooiing van de verbouwing en de nieuwbouw gemeend u een zo duidelijk mogelijke vermogenspositie te laten zien.

Om die reden komen uitsluitend die bestemmingsreserves en voorzieningen naar voren die van essentieel belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de Theologische Hogeschool.

Deputaten zijn dankbaar voor de offervaardigheid der kerken waaruit de liefde voor onze Hogeschool blijkt en waardoor het mogelijk was onze arbeid te verrichten.

Wij leggen het gevoerde beleid aan u voor ter beoordeling en stellen u voor:

- a. opnieuw deputaten te benoemen;
- b. de minimumbijdrage der kerken voor de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen op resp. f 7.20, f 7.40 en f 7.60.

Drs. H. Schuurhuis, secretaris/penningmeester.

BIJLAGE 14
art. 46, 50, 122
Zie bijlage 56

RAPPORT 6 VAN DE COMMISSIE VII — INZAKE DEPUTATEN-FINANCIËEL THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Het rapport van deputaten en de daarover met de voorzitter en de secretaris/penningmeester van deputaten gevoerde besprekingen geven uw commissie aanleiding tot de volgende opmerkingen:

- a. In het rapport van deputaten aan de generale synode Hoogeveen 1977 werden de kosten verbonden aan de uitbreiding van het gebouwencomplex van de Theologische Hogeschool geraamd op f 750.000.—. In het thans aan de orde zijnde rapport vermelden deputaten, dat verbouwing, nieuwbouw en inrichting (installaties en inventaris) een investering van circa f 1.900.000.— vergden.

Het is uw commissie duidelijk geworden dat voor het excedent boven de raming in hoofdlijnen de volgende oorzaken kunnen worden aangewezen:

- 1) de sedert 1977 opgetreden prijsverhogingen voor bouwmaterialen en uurlonen;
- 2) de strenge bouwvoorschriften welke ook voor de vestigingsplaats van de Theologische Hogeschool en de omgeving daarvan gelden in samenhang met de welstandseisen van stad en land;
- 3) de uitbreiding binnen het oude gebouw, waarbij voorheen onmogelijk te gebruiken ruimten in zeer bruikbare conditie werden gebracht;
- 4) de renovatie van het oude gebouw gepaard aan het verrichten van flink wat achterstallige onderhoudswerkzaamheden.

Uw commissie is van mening dat vorenbedoeld excedent geen aanleiding geeft tot door deputaten onverdedigbare bedenkingen.

- b. Deputaten delen in hun rapport mede dat de financiering van eerder vermelde investeringen ad circa f 1.900.000.— bijna geheel met eigen middelen mogelijk was: voor slechts ongeveer f 200.000.— werd van bankkrediet gebruik gemaakt. Het is uw commissie gebleken dat tot die eigen middelen grotendeels ook gerekend zijn de in de balans per 31 december 1979 voorkomende saldi van fondsen en voorzieningen. Dit betekent dat de liquiditeitsgraad van laatstbedoelde twee soorten balansposten niet maximaal is.

Het is uw commissie evenwel duidelijk geworden dat zulks in voorkomende liquide-middelen-vergende gevallen geen overwegend bezwaar behoeft te zijn. Er kan bankkrediet worden verkregen indien door deputaten zakelijke zekerheidsrechten in de zin van hypotheekrechten op de gebouwen worden verstrekt. De mogelijkheid daartoe is wel gebleken uit een aan deputaten door een grote bank gedane offerte voor een hypothecaire geldlening ter grootte van f 800.000.—. Uw commissie heeft begrip voor de gerealiseerde wijze van financiering van vorenbedoelde investeringen.

- c. De subsidiëring van de Theologische Hogeschool door de overheid is voor deputaten een bron van voortdurende studie en vereist veel wijsheid en activiteit. 's Ochtends 27 augustus 1980 konden beide op onze vergadering aanwezige deputaten uw commissie niet mededelen wanneer de definitieve vaststelling van de subsidiebedragen over de jaren 1978 en 1979 kan worden tegemoet gezien.

Diezelfde dag 's middags zouden zij besprekingen voeren op het Ministerie over de subsidieregeling. Daarbij zou vooral de aandacht vallen op de toekomst: de besprekingen zouden namelijk mede betrekking hebben op een door een ambtelijke werkgroep uitgebracht rapport met alternatieven voor toekomstige subsidiëring van Theologische Hogescholen en Theologische Faculteiten in het algemeen.

Laatstebedoeld rapport geeft deputaten na bestudering aanleiding tot gematigd optimisme over de wijze van subsidiëren in de toekomst. De daarbij te bereiken grootte van het subsidiebedrag kan nadelig worden beïnvloed indien de overheid moet bezuinigen.

Mochten de bezuinigingen bij de overheid het bedrag van de subsidie in belangrijke mate nadelig beïnvloeden, dan bestaat desgewenst de mogelijkheid om het tot nu toe aangevraagde percentage van 48% van de subsidiabele kosten te verhogen. Mocht zulks worden overwogen, dan dient vanzelfsprekend onomstotelijk vast te staan dat een verhoging van het aangevraagde percentage op geen enkele wijze de volledige zelfstandigheid van „richting en inrichting” der Theologische Hogeschool zou kunnen aantasten.

In dit stadium volstaat uw commissie met het signaleren van enerzijds mogelijke bezuinigingen door de overheid en anderzijds de mogelijkheid het percentage in de aanvraag om subsidie hoger te stellen dan 48%.

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. goedkeuring te hechten aan het beleid van deputaten in de jaren 1977 tot en met 1979 en grote waardering uit te spreken voor de wijze waarop zij hun werkzaamheden hebben verricht, alsmede voor de visie die zij vooral bij de moeilijke beslissingen met betrekking tot de realisatie van de uitbreiding van het gebouwencomplex van de Theologische Hogeschool hebben getoond;
2. opnieuw deputaten met hun secundi te benoemen;
3. voor elk der jaren 1981, 1982 en 1983 een minimumbijdrage vast te stellen bij de behandeling van ons afzonderlijke rapport inzake begrotingen tot de dan te bepalen bedragen.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 15

art. 51

RAPPORT 2a VAN COMMISSIE I — INZAKE INSTRUCTIE 8.01 OVER ART. 4 SUB 3 A K.O.

Toelichting

Vroeger was het zo, dat de bevordering tot kandidaat en de beroepbaarstelling samenvielen. Toen kon alles in één stuk door het curatorium worden afgedaan.

Nu beide zaken soms niet gelijktijdig vallen en er altijd twee documenten gegeven worden, is het juist dit in de redactie van de K.O. tot uitdrukking te brengen, gelijk wordt voorgesteld. De commissie stelt voor de instructie te aanvaarden.

Th. Rutters, rapporteur.

BIJLAGE 16

art. 52

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR HET STUDIEFONDS VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

1. Samenstelling van het deputaatschap

In de samenstelling van het deputaatschap kwam bijna geen verandering. In de plaats van br. G. E. van Nee benoemde ds P.S. van het Noorden tot secundus-deputaat br. J. ter Wee; de generale synode benoemde tot secundus-penningmeester br. T. L. Meijer, die naar interne regeling reeds enige tijd als zodanig functioneerde.

Het deputaatschap is nu als volgt samengesteld:

namens de P.S. van het Noorden: dr. T. Brienen, sec. br. J. ter Wee;

namens de P.S. van het Oosten: br. T. L. Meijer, sec. br. J. Tanger;

namens de P.S. van het Westen: drs. W. J. Quist, sec. ds. E. E. Slófstra;

namens de P.S. van het Zuiden: br. A. Mol, sec. br. J. van Bergeyk;
 namens de G.S.: br. J. O. Elshout als 1e penningmeester en br. T. L. Meijer als secundus-
 penningmeester.
 Dr. T. Brienen fungeert als voorzitter en drs. W. J. Quist als secretaris van het deputaat-
 schap.

2. Werkzaamheden van het deputaatschap

Aan de werkzaamheden van het deputaatschap is duidelijk te zien dat wij inderdaad in een afbouwfase zijn aangekomen. Konden wij er in ons rapport aan de G.S. 1977 nog melding van maken dat aan een tweetal studenten een aanvullende toelage op de rijksstudietoelage vanuit het studiefonds werd verstrekt, nu heeft dat in het geheel niet meer plaats.

Ook in de afgelopen jaren maakten de meeste studenten die daarvoor in aanmerking kwamen, gebruik van de gelegenheid een boekentoeelage aan te vragen.

Van een tweetal predikanten die met het verband van onze kerken braken, werd de vroeger aan hen verstrekte toelage vanuit het studiefonds terugontvangen.

In het kader van onze bezinning werden door of namens deputaten gesprekken gevoerd met de heer Veenendaal, verbonden aan de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken. Daar zat men een aantal jaren terug met precies dezelfde vragen als wij nu. Verder met deputaten voor het financieel beheer van de Theologische Hogeschool over de vraag of zij eventueel bereid zijn in de toekomst het beheer van het studiefonds op zich te nemen én met het curatorium over de vraag of er voor ons deputaatschap wellicht een taak zou liggen indien de synode zou besluiten tot het instellen van een zogenaamde stageperiode.

Deputaten vergaderden in de verslagperiode in totaal vijf keer.

3. Bezinning van het deputaatschap

In zijn bezinningsarbeid knoopte het deputaatschap gedurende de afgelopen periode vooral aan bij twee zaken die op de G.S. 1977 duidelijk ter tafel waren, namelijk:

a. de in ons rapport naar voren gebrachte mening, dat wij met ons deputaatschap studiefonds gekomen zijn in een afbouwfase (zie Acta, pag. 115) en b. hetgeen de synode sub 3 besloot, namelijk om in afwachting van een nadere bestemming van het studiefonds geen bijdrage voor de komende drie jaren te vragen van de kerken (zie Acta, art. 47).

Ad a. Wij achten ons ontslagen van de plicht deze mening nogmaals te argumenteren. Men zie hiervoor ons ter G.S. 1977 uitgebrachte rapport. De mening van deputaten vond ter synode dan ook hoegenaamd geen bestrijding, al achtte de vergadering het tijdstip om tot opheffing over te gaan blijkbaar nog niet gekomen. Wél willen wij graag naar voren brengen, dat wij in de afgelopen drie jaar in die mening zijn gesterkt. Immers het aantal studenten aan wie een toelage vanuit het studiefonds werd verstrekt daalde tot geen. Wél werden boekentoeelagen verstrekt, maar dat alleen rechtvaardigt het zelfstandig voortbestaan van het deputaatschap onzes inziens allerminst, temeer daar in de rijksstudietoelage een bedrag is opgenomen voor aanschaf van boeken.

Ad b. Deputaten achten het hun taak zich verder te bezinnen op de nadere bestemming van het studiefonds. Zij achten het noodzakelijk dat het studiefonds ook in de toekomst blijft bestaan. Er kan zich immers een situatie voordoen waarbij iemand tot de studie aan de Hogeschool wordt toegelaten die, bijvoorbeeld om leeftijdsredenen, niet in aanmerking komt voor de rijksstudietoelage. In dat geval moet een beroep op het fonds mogelijk blijven. Voorts zou te denken zijn aan het verstrekken van een beurs aan een student uit het buitenland, die hij in zijn eigen land niet kan krijgen (tegen de tijd van het afronden van dit rapport bereikte ons een dergelijk verzoek) én aan de mogelijkheid om een heel enkele keer over te gaan tot het geven van een renteloos voorschot aan een afgestudeerde, waardoor deze enig soulaas ontvangt bij de studieperiode én aan een heel enkel geval, waarin besloten zou kunnen worden te helpen bij het financieel overbruggen van de periode tussen de beroepbaarstelling en de bevestiging in de gemeente.

Hierbij moet echter wel worden bedacht dat de reserves van het fonds inmiddels zover zijn teruggelopen, dat men zich van dit alles geen al te grote voorstellingen moet maken.

Het is de mening van deputaten dat óók de onder b genoemde blijvende taken het blijven voortbestaan van een zelfstandig deputaatschap niet rechtvaardigen. Deputaten hebben zich er dan ook op bezonnen waar het fonds in de toekomst het best kan worden ondergebracht. Huns inziens komen deputaten voor het financieel beheer van de Theologische Hogeschool daarvoor het meest in aanmerking. Genoemde deputaten verklaarden zich inmiddels bereid om, als de generale synode in deze richting besluit, het beheer van het studiefonds op zich te nemen. Daarbij zou het wellicht wenselijk zijn, dat een lid van het huidige deputaatschap studiefonds aan deputaten voor het financieel beheer ad hoc (!) wordt toegevoegd.

Uiteraard maakt een en ander wijzigingen noodzakelijk in het bestaande reglement voor het studiefonds van de Theologische Hogeschool. Voorstellen dienaangaande zijn in een bijlage bij dit rapport gevoegd. Wijzigingen van art. 19 K.O. achten deputaten niet noodzakelijk.

4. Financiën van het deputaatschap

Het zal duidelijk zijn, dat deputaten, gezien de tendens van hun rapport, ervan hebben afgezien een begroting op te stellen. Het financieel overzicht over de afgelopen periode kan wel worden opgenomen. In de verslagperiode werd ontvangen:

	1977	1978	1979
Collecten	f 8.442,59	f 307,25	f —
Giften	f 430,—	f 370,—	f 210,—
Interest	f 6.264,06	f 9.750,11	f 10.475,29
Exploitatie jaarboek	f 3.305,45	f 3.849,48	f 4.968,02
	<u>f 18.442,10</u>	<u>f 14.276,84</u>	<u>f 15.653,31</u>
Uitgegeven werd:			
Toelage	./. f 23.670,—	f 21.090,—	f 12.310,—
Algemene kosten	f 3.464,11	f 2.807,86	f 2.258,77
	<u>./. f 20.205,89</u>	<u>f 23.897,86</u>	<u>f 14.568,77</u>
Exploitatie-saldo	f 38.647,99	./. f 9.621,02	f 1.084,54
Legaten	f 1.000,—	f 1.584,—	f —
	<u>f 39.647,99</u>	<u>f 8.037,02</u>	<u>f 1.084,54</u>
Voordelig saldo			
Nadelig saldo		f 8.037,02	

5. Voorstellen van het deputaatschap

Deputaten leggen u bij deze hun handelingen voor en verzoeken u:

1. te besluiten het deputaatschap studiefonds Theologische Hogeschool op een nader te bepalen tijdstip op te heffen en deputaten financieel beheer Theologische Hogeschool te verzoeken met ingang van dat tijdstip het beheer van het studiefonds op zich te nemen;
2. deputaten mandaat te geven alles te doen wat tot het afwikkelen van hun werkzaamheden behoort tot en met het overdragen van het beheer van het studiefonds aan de deputaten voor het financieel beheer van de Theologische Hogeschool;
3. het reglement voor het studiefonds van de Theologische Hogeschool te wijzigen conform het bij dit rapport gevoegde voorstel.

W. J. Quist, secretaris.

Bijlage bij het rapport

Voorstel gewijzigd reglement voor het studiefonds Theologische Hogeschool

art. 1

Ter uitvoering van het bepaalde bij art. 19 van de Kerkorde onderhouden de Christelijke Gereformeerde Kerken een studiefonds waaruit aan studenten van de Theologische Hogeschool en leerlingen in de voorbereidende opleiding studietoelagen verstrekt kunnen worden.

art. 2

Het beheer van dit studiefonds wordt opgedragen aan de deputaten voor het financieel beheer van de Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken, welke door de generale synode tot dit beheer worden gemachtigd en geïnstrueerd en aan haar van al hun handelingen verantwoording schuldig zijn.

art. 3

Het curatorium zal, indien het iemand tot de studie aan de Theologische Hogeschool of tot de voorbereidende opleiding toelaat die niet in aanmerking komt voor het ontvangen van een rijksstudietoelage, hiervan mededeling doen aan de deputaten voor het financieel beheer van de Theologische Hogeschool. Deze attenderen dan degene die tot de studie werd toegelaten op de mogelijkheid om, indien nodig, een verzoek bij deputaten voor het financieel beheer te doen om een toelage uit het studiefonds te mogen ontvangen.

art. 4

Deputaten zullen ten aanzien van hem die zulk een verzoek heeft ingediend, een attest vragen van een arts, echter niet de huisarts.

art. 5

Deputaten zullen bij de ouders of voogden van hen die een studietoelage aanvragen — indien deze minderjarig zijn — en bij henzelf — indien zij meerderjarig zijn — een onderzoek instellen naar hun financiële draagkracht. Op grond van de resultaten van dit onderzoek zullen deputaten vaststellen of en in hoeverre aan de aanvraag voldaan moet worden.

art. 6

Wanneer het proefjaar beëindigd is, laten deputaten degenen die een studietoelage ontvangen — of voor de tijd dat zij minderjarig zijn hun ouders of voogden — een verklaring tekenen waarbij de ondertekenaars zich verplichten alle door hen ontvangen of nog te ontvangen studietoelagen terug te betalen, indien de betrokken studenten of leerlingen zonder geldige redenen de Theologische Hogeschool of de voorbereidende opleiding verlaten of door het curatorium daarvan worden verwijderd, of later met het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken breken.

art. 7

Ieder jaar zullen deputaten na een vernieuwde aanvraag van de student of leerling, gehoord het advies van het curatorium in verband met het verloop van zijn studie en met zijn levensgedrag, voor één jaar de toelage opnieuw vaststellen.

art. 8

Deputaten zullen op iedere generale synode een schriftelijk verslag uitbrengen van hun werkzaamheden, voor het studiefonds verricht.

BIJLAGE 17
art. 52

**RAPPORT 3 VAN COMMISSIE I – INZAKE STUDIEFONDS
THEOLOGISCHE HOGESCHOOL**

Commissie I wil graag de aandacht van de synode vragen voor wat in het genoemde rapport wordt aangeduid als „afbouwfase”.

Er wordt door de overheid een zodanige rijksstudietoelage verstrekt, dat het overbodig is geworden dit deputaatschap in stand te houden.

De uitkeringen van het studiefonds zijn zo minimaal dat de opheffing van het deputaatschap gewettigd wordt geacht.

Enkele boekentoelagen werden verstrekt.

In de afgelopen jaren zijn dan ook van de kerken geen collecten gevraagd voor het studiefonds van de Theologische Hogeschool. Alle studenten komen voor een rijksstudietoelage in aanmerking door de huidige regeling van de overheid.

Alleen ingeval iemand aan de Hogeschool zou worden toegelaten, die om redenen van leeftijd niet (meer) in aanmerking komt voor een rijksstudietoelage, zou een uitkering van het studiefonds van kracht kunnen zijn.

Overigens geeft de overheid een studietoelage van zodanige omvang, dat aanvullende uitkeringen vanuit het studiefonds zelden aan de orde zullen komen.

Zouden er door het studiefonds tóch uitkeringen worden gedaan, dan wordt dit in mindering gebracht op de studietoelagen van het rijk.

Een boekentoelage door ons deputaatschap wordt door de studenten, die daarvoor in aanmerking komen, zeer op prijs gesteld, maar dit rechtvaardigt niet het voortbestaan van dit deputaatschap.

Met deputaten is uw commissie van oordeel dat het studiefonds op zich dient te blijven bestaan, maar dat het ondergebracht moet worden bij een andere instantie.

Deputaten hebben contact gehad met deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool. Deze zijn bereid gebleken het beheer van de gelden van het studiefonds te behartigen en waar nodig uitkeringen te doen in overeenstemming met het reglement van het studiefonds.

In de commissie is gesproken over het geven van steun aan een afgestudeerde broeder, voor de tijd tussen beroepbaarstelling en het bevestigd worden in een gemeente.

Vooraf bij gehuwde studenten/kandidaten doen zich hier problemen voor.

In de commissiebespreking is gewezen op de mogelijkheid van uitkering volgens de regeling R.W.W. = Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers.

Voor de bedoelde periode kan hierop een beroep worden gedaan, en wordt in de praktijk reeds gedaan.

Zou men door bijzondere omstandigheden buiten deze Rijksgroepsregeling vallen, dan moet er ruimte blijven voor een beroep op het studiefonds.

De commissie stelt de synode voor:

1. de arbeid van deputaten goed te keuren, onder dank voor hun gedane werk;
2. uit te spreken dat de gelden die gegeven zijn voor het studiefonds van de Theologische Hogeschool, voor dit doel bestemd dienen te blijven;
3. deputaten-financieel Theologische Hogeschool op te dragen deze gelden te beheren;
4. aan deputaten-financieel Theologische Hogeschool één of twee deputaten als adviseurs van deze deputaten toe te voegen voor die zaken die betrekking hebben op de toekenning van studietoelagen aan studenten;
5. het door deputaten voorgestelde reglement als richtlijn voor de uitvoering van hun opdracht t.a.v. toekenning studietoelagen te aanvaarden, met in art. 3 een kleine redactionele wijziging zodat gelezen wordt: Deze deputaten attenderen dan degene die tot de studie werd toegelaten op de mogelijkheid om, indien nodig, een verzoek bij hen te doen om toelage uit het studiefonds te mogen ontvangen.
In art. 4: Deputaten kunnen ten aanzien van hem die zulk een verzoek heeft ingediend, een attest vragen van een arts, echter niet zijn huisarts.
In art. 6: Wanneer het proefjaar beëindigd is, laten deputaten degenen die een studietoelage ontvangen — of voor de tijd dat zij minderjarig zijn hun ouders of voogden — een verklaring tekenen, waarbij de ondertekenaars zich verplichten alle door hen ontvangen of nog te ontvangen studietoelagen terug te betalen, indien de betrokken studenten of leerlingen zonder geldige redenen de Theologische Hogeschool of de voorbereidende opleiding verlaten of door het curatorium daarvan worden verwijderd, of later met het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken breken.
6. deputaten op te dragen alles te doen wat nodig is voor de afwikkeling van de zaken van dit deputaatschap en het beheer van de gelden van het studiefonds over te dragen aan deputaten financieel beheer van de Theologische Hogeschool.

Th. Rutters, rapporteur.

BIJLAGE 18
art. 53

GENERALE SYNODE DER NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

Aan de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken,
Postbus 229
3100 AE SCHIEDAM

Moderamen generale synode van de Gereformeerde
Kerken in Nederland.

2502 LS 's-Gravenhage, 04 september 1980
Postbus 29721
Carnegielaan 9
Telefoon: 070-653915

Het is U bekend dat het Opperrabbinat voor Nederland zich telegrafisch tot onze kerken wendde in verband met de verplaatsing van de Nederlandse ambassade uit Jeruzalem.

Thans doet zich de vraag voor op welke wijze aan het Opperrabbinat zal worden geantwoord en of niet tegelijkertijd moet worden aangedrongen op een gedachtenwisseling.

Met het oog hierop hebben wij een concept-schrijven ontworpen dat wij afzonderlijk bijvoegen. Graag zouden wij dit schrijven als een gemeenschappelijk schrijven doen uitgaan. Kunt U in het algemeen met deze gedachte instemmen en zo ja, kunt U zich met de voorgestelde tekst verenigen?

Uw antwoord met belangstelling tegemoetziende,

namens het moderamen van de generale synode:
Dr. R. J. Mooi

Concept-brief

De gevoelige spanningen rondom Jeruzalem en het toenemend isolement van het joodse volk hebben ons aanleiding gegeven ons in een schrijven tot de gemeenten te richten. Uw telegram aan ons, voor de toezending waarvan wij U danken, heeft ons mede daartoe geïnspireerd. Wij veroorloven ons U de tekst van dit schrijven toe te zenden.

Het zal U duidelijk zijn dat vele achterliggende vragen aangaande meerdere aspecten van de huidige situatie in dit schrijven niet konden worden opgenomen. Wij zouden het op prijs stellen als er een ontmoeting tussen Uw college en vertegenwoordigers van onze moderamina tot stand zou kunnen komen, waarin wij daarover van gedachten zouden kunnen wisselen.

In het geval U daartoe bereid bent overleggen wij gaarne met U over een geschikte tijd en plaats.

BIJLAGE 19
art. 53

**RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EVANGELIEVERKONDIGING
ONDER ISRAËL**

1. Samenstelling deputaatschap

- 1.1. Momenteel is het deputaatschap als volgt samengesteld:
voor de particuliere synode van het Noorden: dr. T. Brienens (sec. ds. J. Plantinga) en ds. A. van der Veer (sec. ds. W. F. Kruis);
voor de particuliere synode van het Oosten: ds. G. Bijkerk (sec. ds. G. Leendertse) en drs. J. Kruis (sec. ds. G. Blom);
voor de particuliere synode van het Westen: ds. G. Bouw (sec. ds. E. E. Slofstra) en drs. J. C. L. Starreveld (sec. ds. A. K. Wallet);
voor de particuliere synode van het Zuiden: ds. C. den Hertog (sec. ds. B. de Romph) en G. J. Ornstein (sec. ds. J. Verhage).
Voor de generale synode hebben zitting: ds. M. Drayer (1e secr.), ds. J. de Jong (2e secr.), ds. D. Biesma (1e penn.), D. J. Doolaard (2e penn.) en prof. dr. B. J. Oosterhoff (adviseur).
- 1.2. In de vergadering van 30 september 1977 namen deputaten afscheid van ds. L. S. den Boer, die 24 jaar Israël-deputaat is geweest en sinds de 51ste deputatenvergadering (6 juli 1964) het voorzitterschap bekleedde en gezien zijn leeftijd niet opnieuw door de particuliere synode van het Westen werd benoemd. Op 19 april 1979 bereikte hun het bericht van zijn overlijden. Zij gedenken dankbaar al het werk dat hij voor hun deputaatschap heeft gedaan op een geheel eigen wijze met een charismatische wijsheid vanuit een blijmoedige geloofsvisie op Israël, die anderen stimuleerde en aan het werk zette. Grote liefde tot zijn Heiland en daarom tot het volk waaruit die Heiland is geboren, was het kenmerk van zijn leven en werken.
Het voorzitterschap is nu in handen van dr. T. Brienens.

- 1.3. Op 11 april 1980 overleed ds. K. G. van Smeden die in 1940 tot deputaat werd gekozen en van 1949 tot 1964 voorzitter van het deputaatschap was. Met dankbaarheid gedenken deputaten de singuliere inzet waarmee hij zich voor Israël en het Israël-werk gegeven heeft in een periode die voor beide diep ingrijpend was.

2. Samenwerkende kerken

2.1. Kerk van Zierikzee

De samenwerking met de zendende gemeente Zierikzee was in de afgelopen periode uitstekend. Er vond telkens overleg plaats en er werden goede regelingen getroffen inzake de contacten met drs. J. L. C. Boertjens, de verlofperiode van het gezin en het werkbezoek van onze broeder zelf.

Was de kerkeraad van Zierikzee aanvankelijk vertegenwoordigd door de brs. K. T. de Jonge en M. J. Schouls, door het overlijden van de laatste en de komst van ds. B. de Graaf naar Zierikzee werd de vertegenwoordiging zo gewijzigd, dat nu de vergaderingen van deputaten worden bijgewoond door ds. B. de Graaf en br. P. J. de Vlieger.

2.2. Kerk van Groningen

De relatie met de kerk van Groningen komt tot uitdrukking door de presentie van een vertegenwoordiger op de deputatenvergaderingen in de persoon van ds. K. J. Velema, in het elkaar op de hoogte houden van de werkzaamheden van prof. dr. M. Boertien en in het wederzijds beraad over eventuele wijzigingen en ontwikkelingen daarin.

Ingevolge de opdracht van de generale synode 1977 (Acta, art. 127) berichten deputaten u omtrent „de overeenkomst tussen de kerkeraad van Groningen en prof. dr. M. Boertien”. Deputaten hebben naar deze overeenkomst geïnformeerd en ontvingen een afschrift van deze overeenkomst. Voor de tekst verwijzen deputaten naar bijlage I. Hiermede is naar het oordeel van deputaten aan het desbetreffende verzoek voldaan.

3. Vergaderingen

Deputaten vergaderden in de afgelopen periode twaalf maal, nl. op 30 september, 8 december 1977, 16 februari, 20 april, 29 september, 14 december 1978, 23 maart, 15 juni, 22 oktober, 19 december 1979, 31 januari en 20 maart 1980.

4. Voorlichting en bezinning

De deputatenvergaderingen werden in de afgelopen periode steeds begonnen met een bijbelstudie onder leiding van de voorzitter. Behandeld werden Romeinen 9 tot 11 : 5. Deze studies bedoelen elkaar te dienen door bijbelse bezinning op de verhouding van kerk en Israël en het werk onder Israël.

Verder werden er twee vergaderingen belegd die voor het grootste gedeelte gewijd waren aan bezinning en toerusting. Ds. J. Dijk leidde zijn boek „Uw volk is mijn volk” in en prof. dr. C. Graafland zijn boek „Het vaste verbond”.

Naast het bestaande leatuurpakket dat deputaten ontvangen, werd een abonnement genomen op het blad „Immanuel”, dat wordt uitgegeven door The Ecumenical Theological Research Fraternity in Israël.

Drie keer werden conferenties in Jeruzalem en Nes Ammim bijgewoond door één of twee deputaten, waardoor ook een behoorlijk stuk bezinning ontvangen werd.

Ook stelden prof. dr. M. Boertien en drs. J. L. C. Boertjens deputaten voortdurend op de hoogte van ontwikkelingen binnen Israël en op wereldniveau.

5. Arbeidsterrein

5.1. Algemeen

Een van de meest ingrijpende zaken die de werksituatie in Israël bepalen, is gedurende de verslagperiode wel geweest de op gang gekomen vredesonderhandeling tussen Israël en Egypte. Terwijl deze onderhandeling zich moeizaam voortsleept, wordt langzamerhand wel duidelijk, dat voorshands de positie van Israël in de volkerenwereld niet minder geïsoleerd wordt dan deze reeds was. Er zijn zelfs vele aanwijzingen dat het proces van isolering zich voortzet. Eenvoudige solidariteit met Israël wordt steeds minder vanzelfsprekend in de gecompliceerdheid van de politieke verwickelingen. Steeds vaker blijkt evangelische solidariteit met Israël geen eerste vereiste meer te zijn voor velen die daaraan voorheen minder twijfelen dan thans. Wie als kerk van Christus in Israël present wil zijn, zal ten dezen attent dienen te zijn. Ook al roept de huidige politiek van Israël kritische vragen op, de kerk dient zich te realiseren dat de haat tegen Israël zich al te gemakkelijk bedient van deze kritiek. Dat de zaken uitermate gevoelig liggen in dit opzicht, wordt voortdurend onderstreept bij de presentie in Israël. Daarbij maakt het wezenlijk niet zoveel verschil of met Israël, volk, land, staat, dan wel het individu wordt bedoeld. Telkens blijkt twee dat er een historische belasting is die de relatie tussen kerk en Israël bezwaart. Dit feit is niet te loochenen of te ontvluchten, momenteel misschien nog moeilijker dan vroeger. Wat nu passeert, wordt als haast vanzelfsprekend in verband met wat tegen het midden van deze eeuw in het „christelijke” Westen passeerde en als een summum werd ervaren van wat de eeuwen door, nu eens hier en dan weer daar, was gepasseerd in de relatie tussen joden en christenen, kwantitatief erger maar essentieel niet anders. Dat bijna veertig jaren na de inzet van de „holocaust” — afgedacht van de vraag of deze benaming die

vanuit de Angelsaksische wereld gangbaar is geworden, juist is — de zaak nog volop haar geladenheid bleef behouden en de vraag naar de werkelijkheid en bestaanbaarheid van „christelijke antisemitisme” nog niets aan actualiteit heeft ingeboet, dat alles komt bij den voortduur aan de orde als het gaat om de vervreemding die tussen christendom en jodendom is ingetreden.

Een zaak als bijv. het Dorflinger-proces in Israël, alsmede de voortdurende publiciteit rondom de „holocaust” van de jaren '30 en '40 bewijzen dat een simpel negeren hiervan de vervreemding alleen maar groter maakt.

In dit verband kan ook de zogenaamde anti-missiewet worden genoemd die door de Israëlische regering is aanvaard. Bij deze wet wordt verboden het „uitlokken tot verandering van godsdienst”.

5.2. Drs. J. L. C. Boertjens

Regelmatig ontvangen uw deputaten rapporten van drs. J. L. C. Boertjens betreffende diens arbeid in Israël, terwijl zij door middel van werkbezoeken het persoonlijk contact proberen te versterken. Gedurende de verslagperiode, met name de twee laatste jaren, heeft het gezin-Boertjens met veel ziekte te kampen gehad die in vele opzichten frusterend werkte. Momenteel lijkt de gezondheidssituatie van het gezin te verbeteren. Met dankbaarheid mag dit geconstateerd worden.

Deputaten zijn evenzeer dankbaar dat de „sociale contacten” die met de geheel joodse omgeving worden onderhouden daaronder niet geleden hebben. Er kon een regeling getroffen worden waardoor het voor mevr. Boertjens mogelijk was intensief met een „ulpan” (Hebreeuwse taal cursus) bezig te zijn. Zij assisteert regelmatig op de zondagschool van de Lutherse gemeente van Yafo die grotendeels uit joodse christenen bestaat. Net als iedere vader met schoolgaande kinderen moet ook drs. Boertjens regelmatig 's nachts wacht houden bij de school die door de kinderen-Boertjens wordt bezocht. Zo zouden er nog meer voorbeelden te noemen zijn waaruit duidelijk kan worden dat het gezin Boertjens juist als christelijk gezin door de omgeving wordt geaccepteerd. In deze contacten wordt ruimte voor het christelijke getuigenis geboden.

Op ander niveau liggen de ontmoetingen in „georganiseerd verband”. Hierbij dient wel bedacht te worden dat het christendom en de verhouding tussen kerk en Israël voor 99% van de joodse bevolking volkomen irrelevante zaken zijn. Het christendom ontmoet men enerzijds in een vluchtig en soms vreemd toerisme en anderzijds in de inheemse christenheid die zich in de praktijk weinig moeite geeft voor de theologische bezinning op de vragen die hier liggen. Wanneer er dan hier en daar na „Auschwitz” — bloedige werkelijkheid en voortdurend symbool van de sub 5.1 genoemde vervreemding — toch „signalen”, hoe klein ook, opgemerkt worden waaruit blijkt dat men over en weer elkaar serieus begint te nemen, dat er bereidheid groeit naar elkaar te luisteren en elkaar te bevragen over de diepste wortels van zijn geloof in de niet ontweken confrontatie met verleden en heden, dan mag dankbaar ervaren worden dat God ruimte maakt voor het evangelie. Een door liefde gedreven haast zou mogelijk meer ruimte wensen. Niet vergeten mag dan worden dat de situatie in Tel Aviv c.a. heel wat moeilijker is dan in Jeruzalem en Nes Ammim — om de beide andere plaatsen te noemen waar Nederlandse predikanten werken. Geven de beide genoemde plaatsen een min of meer „natuurlijke” achtergrond, enerzijds door de veelheid van instituten enz. die op de een of andere wijze het christendom presenteren, anderzijds door een samenleving die zich bewust op „geleefde solidariteit” instelt, Tel Aviv biedt in dat opzicht praktisch niets. De zwakke christelijke gemeenschappen die in Tel Aviv of omgeving te vinden zijn, soms meer „charismatisch” dan reformatorisch ingesteld, kunnen niet of nauwelijks als „achtergrond” functioneren. De joodse samenleving is grotendeels gesecculariseerd, maar dan op een wijze die de geestelijke herkomst niet verloochent. In een dergelijke situatie is het geen wonder dat de groepsgewijze beoefende contacten van beperkte omvang zijn.

In dit verband kan de Ecumenical Theological Study Group waarin drs. Boertjens een werkzaam aandeel heeft, niet onvermeld blijven. Reeds enkele jaren komt deze groep regelmatig samen. Allerlei onderwerpen worden door verschillende veelal joodse geleerden ingeleid. Te noemen zijn: The approach to the Bible in Jewish and Christian Thought, Israël, the chosen People, The concept of Redemption in Jewish Thought. Men zou deze contacten onder de ontmoetingen op „wetenschappelijk niveau” kunnen rangschikken, waarbij dan wel bedacht dient te worden dat het gaat om hen te ontmoeten die de geestelijke leiders van het volk geacht kunnen worden, waardoor het effect wijder is dan op korte afstand zichtbaar is. Ook al blijft geestelijk effect moeilijk meetbaar, versterking ervan zou mogelijk zijn wanneer de in de Study Group gehouden lezingen (met de discussie) gepubliceerd zouden kunnen worden, zoals bijv. de Ecumenical Theological Research Fraternity te Jeruzalem — waaraan drs. Boertjens ook deelneemt — doet in het blad „Immanuel” en Nes Ammim in „Gesprekken in Israël. Tot nu toe is er nog geen modus gevonden om tot publikatie over te gaan, maar zowel drs. Boertjens als deputaten zijn ten dezen diligent. Naast deze Study Group zijn er nog allerlei gesprekskringen enz. waarin drs. Boertjens regelmatig of incidenteel participeert. Hoewel het een boeiende en contactrijke aangelegenheid was, heeft hij zijn activiteiten ten behoeve van het Student Christian Forum moeten beper-

ken, daar deze te veel tijd in beslag namen die aan de niet minder belangrijke studie onttrokken moest worden.

Behalve van het bovengenoemde dient met nadruk melding te worden gemaakt van de contacten die hij heeft met allerlei christelijke gemeenschappen in Israël. Regelmatige ontmoetingen vinden plaats niet alleen met de Nederlandse Israëlpredikanten, maar ook met de christelijke voorgangers in Tel Aviv en omgeving in een Ministers Fraternal. Daarnaast dient genoemd te worden de bekende UCCI die zich nogal bezig heeft gehouden met de zgn. antimissie-wetgeving. De blijvende klacht ten aanzien van de meeste christelijke gemeenschappen in Israël is wel dat men doorgaans weinig of in het geheel geen oog heeft voor Israël. Bezinning op de relatie kerk-Israël, jodendom-christendom komt niet of met de grootste moeite op gang.

Temidden van deze veelzijdige activiteiten nemen ook de contacten met „passanten” — hetzij toeristen, hetzij „verstrooiden” — een niet onbelangrijke plaats in. Herhaaldelijk wordt drs. Boertjens uitgenodigd preek- en spreekbeurten te vervullen, waarbij uiteraard allereerst „Israël” aan de orde komt. In dit verband mag niet onvermeld blijven het goede contact dat hij herhaaldelijk gehad heeft met het Israël-bezinningscomité van de Geref. Bond. Via folders die op de daarvoor werkende bureaus beschikbaar worden gesteld, wordt gepoogd zoveel mogelijk contact met „verstrooiden” te krijgen. Met kerst '77 ontving het echtpaar Boertjens als resultaat hiervan bijv. op zes achtereenvolgende avonden een veertig gasten, maar over het algemeen is de reactie minimaal. Nes Ammim kan in dit opzicht meer accommodatie bieden (weekends etc.), zodat de pastorale verzorging van volonteers en verstrooiden daar nog de meeste kans heeft. Studie en publikatie vormen een wezenlijk deel van de activiteiten van drs. Boertjens. De studie die hij te zijner tijd hoopt te bekronen met een promotie, heeft vooral betrekking op de joodse exegese, een terrein dat de theologie van de Nadere Reformatie doorgaans meer bekend was dan de huidige. De voorbereiding van zijn proefschrift staat o.l.v. prof. dr. M. Boertien. Hij volgt daartoe colleges van prof. Uffenheimer aan de Universiteit te Tel Aviv. Deputaten achten deze studie van zó eminente betekenis om met gezag te kunnen spreken, dat zij daaraan hoge prioriteit toekennen. Dat daarnaast „vertaling” van alle arbeid naar de kant van de kerken van grote betekenis is, willen zij graag onderstrepen. Publikaties van drs. Boertjens niet alleen in „Vrede over Israël”, maar ook in „De Wekker” hebben zij bevorderd en drs. Boertjens heeft daaraan naar vermogen meegewerkt.

5.3. Prof. dr. M. Boertien

Gedurende de verslagperiode heeft prof. dr. M. Boertien zijn kerkelijk en wetenschappelijk werk kunnen voortzetten mede ten dienste van deputaten en hun taak. Het zou te ver voeren een overzicht te bieden van de door hem in universitair verband ontwikkelde activiteiten met betrekking tot de studie van de Judaïca en de bevordering van de relatie tussen de kerken en Israël. Naast het „normale” werk als hoogleraar kan dan genoemd worden de opbouw van een Instituut voor joodse studiën, de werkgemeenschap van Judaïca en het werkgezelschap voor joodse godsdienstfilosofie. Verder levert prof. Boertien een gewaardeerde bijdrage in allerlei interkerkelijke overlegorganen met betrekking tot de relatie tot Israël. Het feit, dat hij benoemd wordt tot secretaris van „Consultation on the Church and the Jewish People”, getuigt van internationale erkenning als „Israël-kenner”. Wellicht had hij in deze functie, die meer zelfs dan het hoogleraarschap te Amsterdam in het centrum zou staan van de dienstverlening aan de kerken terzake van de evangelieverkondiging onder Israël, belangrijk werk kunnen verrichten van directe betekenis voor bezinning en begeleiding in wereldverband inzake de relatie jodendom-christendom en voor het onderhouden van contacten met allerlei joodse- en christelijke instanties. Deze functie zou als zodanig in het verlengde kunnen liggen van de bestaande opdracht, die mutatis mutandis ten uitvoer werd resp. wordt gebracht zowel te Hamburg en Jeruzalem als in Amsterdam. Prof. Boertien meende aanvankelijk deze benoeming te kunnen aanvaarden. Maar terwijl het overleg tussen deputaten en de kerkeraad van Groningen nog gaande was, heeft hij uiteindelijk „om dringende persoonlijke redenen” hiervan afgezien.

5.4. Nes Ammim

Bij de christelijke nederzetting Nes Ammim zijn deputaten betrokken via de Contact Commissie Kerken - Nes Ammim (CCK-NA). De CCK-NA is samengesteld uit vertegenwoordigers van de christelijke gereformeerde, gereformeerde en nederlands hervormde Israëlorganen. Twee leden van het bestuur van de Stichting Nes Ammim Nederland wonen de CCK vergaderingen bij met adviserende stem. Voor uw deputaten hebben ds. M. Drayer en drs. J. Kruis zitting.

De CCK draagt uitsluitend verantwoordelijkheid voor de geestelijke (pastorale) begeleiding van de inwoners van Nes Ammim en voor de christelijke presentatie van de nederzetting naar buiten. Dat daarbij aangrenzende terreinen als de internationale politieke situatie en de contacten tussen Nes Ammim en Arabische inwoners van Palestina niet voorbijgaan kunnen worden spreekt voor zichzelf. Belangrijk is ook de in Nes Ammim zelf noodzakelijke inleiding in de problematiek van de relatie christendom-jodendom. Aan de bevordering van de Nes Ammim-gedachte in eigen land wordt

eveneens aandacht besteed. De christelijke gemeenschap in Nes Ammim vindt zijn concentratiepunt in de kerkdienst op sabbatmorgen. Het grootste deel van de bewoners maakt de kerkdiensten regelmatig mee. In de „Kerkelijke Kommissie” (te vergelijken met onze kerkeraad) zijn de verschillende nationaliteiten vertegenwoordigd.

In 1978 brachten dr. T. Brienen en drs. J. Kruis een werkbezoek aan Israël waarbij ook Nes Ammim aandacht kreeg. In een gesprek met de predikant van Nes Ammim, drs. S. Schoon, werd van gedachten gewisseld over de pastorale zorg voor de inwoners en over de christelijke presentatie.

In 1980 keert drs. Schoon terug naar Nederland. Om in de daardoor te verwachten vacature te voorzien heeft de CCK gereformeerde predikanten, die belangstelling hebben voor een taak in Nes Ammim, uitgenodigd voor een gesprek. Naar het zich thans laat aanzien zal de vacature vervuld kunnen worden.

Er worden pogingen in het werk gesteld om een Duitse predikant aan te trekken voor de pastorale begeleiding van de Duitsers in Nes Ammim.

De predikant van Nes Ammim brengt regelmatig (schriftelijk) verslag uit van zijn werk. Op de CCK vergaderingen vormen zijn verslagen een regelmatig terugkerend agenda-punt.

6. Opleiding

Ten aanzien van de opleiding ten behoeve van de toekomstige bezetting van het terrein — volgens aloud synodebesluit —, kunnen deputaten op dit moment weinig concreets meedelen. Voor zover nu te beoordelen is, komt vervanging wel dichterbij, maar zij is niet urgent. Uitbreiding van het werk in Israël lijkt voorshands evenmin urgent. Deputaten blijven evenwel diligent ten dezen.

7. Contacten

7.1. Vier-moderamina-beraad

Namens deputaten werd in de regel door dr. T. Brienen, ds. M. Drayer en ds. J. de Jong deelgenomen aan het Vier-Moderamina-overleg. De samenwerking met de andere vertegenwoordigde kerken is voortreffelijk. Er kwamen ook dit keer weer vele zaken aan de orde. Per jaar wordt vier maal vergaderd bij toerbeurt onder voorzitterschap van één van de voorzitters van de Israëlorganen van de deelnemende kerken.

Via correspondentie en werkverslagen worden de Vier-Moderamina op de hoogte gehouden van het werk van de drie predikanten die in Israël werken, waarvan de plaatsen van dr. J. Schoneveld (ned. herv. te Jeruzalem) en van drs. S. Schoon (geref. te Nes Ammim) dit jaar vakant worden. In onderling overleg wordt gezocht naar nieuwe bezetting. Tijdens verlof of werkbezoek worden de werkers in de vergaderingen ontvangen ter informatie over hun werk, terwijl omgekeerd leden van de Vier Moderamina tijdens verblijf in Israël deze werkers een bezoek brengen.

Verder ontvangen de Vier Moderamina verslagen van het werk van de Nationale Protestantse Commissie voor de betrekkingen tussen jodendom en christendom van de Verenigde Protestantse Kerk in België, evenals van het werk van de commissie voor het Instituutum Judaicum, het Interuniversitaire Centrum voor de studie van het jodendom aldaar. De informatie hierover bereikt de Vier Moderamina via ds. G. F. Willems. Op verzoek van de Vier Moderamina besteedt ds. J. Dijk (geref.) een gedeelte van zijn tijd aan de bestudering en analyse van de plaats van Messiasbelijdende joden in de Nederlandse kerken. In het voorjaar 1978 bracht hij hierover een rapport uit, dat aanleiding werd om aan alle predikanten en kerkeraden van de samenwerkende kerken een brief te zenden met het dringend verzoek om bijzondere aandacht te geven aan de positie van de Messiasbelijdende joden, ook daar waar de gemeente geen leden van joodse afkomst heeft.

Er vonden voorts gesprekken plaats met het inmiddels opgerichte Bezinningscomité Israël (van de Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk, waaraan aanvankelijk ook leden van de Geref. Gemeenten deelnamen). Gesproken werd over een studieproject inzake de verhouding kerk-Israël voor predikanten en studenten uit deze kring, uitmondend in een seminarium in Israël. Vervolgens kwam ter sprake een financiële hulpactie van het comité ten behoeve van een psychiatrisch ziekenhuis in Israël, waarvoor een afzonderlijke commissie werd opgericht, waarin namens ons deputaatschap dr. T. Brienen zitting heeft.

In deze periode werd voor het eerst contact gezocht met de ambassade van Israël in Nederland. Op 8 juni 1978 werd de ambassadeur de heer S. Argov met zijn secretaris de heer J. Kinar ontvangen in een bijeenkomst van de Vier Moderamina onder leiding van dr. Brienen. Op 13 december 1978 werd een tegenbezoek in Den Haag gebracht. Beide keren kwam de positie van de staat Israël in de wereld en speciaal in het Midden-Oosten ter sprake. Ook werd gesproken over zaken die direct betrekking hebben op de relaties tussen de kerk en het joodse volk zoals de anti-missiewet en de uitspraken van de Raad van Kerken in Nederland. De contacten zullen worden voortgezet.

Er ontstond op verzoek van het Centrum voor Informatie en Documentatie Israël (C.I.D.I.) contact met dit orgaan, dat voor belangrijke informatie zorgt over de ont-

wikkelingen in de verhouding jodendom-christendom alsmede inzake de Nederlandse politiek met betrekking tot het Midden-Oosten. Bijzondere aandacht werd besteed aan de problematiek van de Arabische boycot in Nederland. Het resultaat was dat de hervormde raad en de gereformeerde deputaten zich tot de Raad van Kerken wendden met het verzoek deze zaak te willen behartigen, waarna deze Raad zich met een brief tot de Bijzondere Tweede Kamer Commissie richtte in verband met een in september 1979 te houden hoorzitting. Aangezien niet in het werk van de Raad van Kerken wordt deelgenomen, werden dr. Brienen en ds. De Jong belast met het opstellen van een schrijven aan de genoemde commissie van de Tweede Kamer (zie bijl. II), waarin vooral is ingegaan op de onjuistheid doopbewijzen af te geven als niet-joodverklaringen, waarin deputaten een miskenning zien van de eigen aard van de christelijke doop. In de voorstellen (sub 12.3) verzoeken deputaten u in dezen een duidelijke uitspraak te doen. Dit schrijven heeft bij de Vier Moderamina veel waardering gevonden als een juiste kerkelijke reactie op deze situatie.

Vanuit hervormde en gereformeerde zijde werd de vraag ingebracht hoe in het catechesemateriaal de verhouding tot Israël, zijn omgaan met de bijbel en zijn plaats in het heilshandelen functioneren. Een commissie bestaande uit dr. T. Brienen en ds. J. K. G. Littooy (geref.) werd samengesteld om hierover nadere informatie te verstrekken. Binnenkort kan hierover een eerste nota de Vier Moderamina bereiken.

7.2. Interkerkelijk Contact Israël (ICI)

Uw deputaten waren in de verslagperiode „als vanouds” vertegenwoordigd in het ICI. Aan levendigheid heeft het rondom deze organisatie niet ontbroken. Nog steeds vinden de seminaars plaats, waaraan van tijd tot tijd een deputaat deelneemt.

Een project over vooroordelen t.a.v. Israël in het onderwijs door middel van een onderzoek van schoolboeken, is dit jaar te Amsterdam van start gegaan. ICI volgt dit belangstellend.

Het — negatieve — Israëlrapport van Pax Christi ontging ICI niet en het was verheugend dat de Katholieke Raad geenszins deze visie — meer pro Arabisch dan pro Israël — steunde.

Opnieuw heeft ICI zich bezig moeten houden met de vraag of zij als zelfstandig orgaan moest voortbestaan dan wel een onderdeel moest worden van een sectie van de Raad van Kerken. Er is met een deputatie van de Raad een gesprek geweest. Zij het om verschillende redenen heeft het ICI zich unaniem uitgesproken om niet op te gaan in de structuur van de Raad van Kerken in Nederland. De vraag is nl. of het eigen werk dan nog wel kan worden behartigd, of de eigen mening via de sectie nog wel in de besluitvorming van de Raad van Kerken zal doorklinken, of het ICI er de joodse gemeenschap in ons land wel een dienst mee bewijst en tenslotte of er niet een voor ICI uitnemender weg is.

ICI kwam tot de conclusie dat deze structuur voor haar verre de voorkeur had boven de Raad van Kerken. De Raad van Kerken, die het afwijzende standpunt van ICI kennelijk had verwacht, riep ogenblikkelijk een eigen werkgroep „De Kerk en het joodse volk” in het leven. Bij deelname van ICI zou zij daarvan hebben afgezien. Op zich kan het nuttig zijn dat de Raad van Kerken deze werkgroep heeft en dat er gelegenheid is om een inbreng te hebben. Maar de eerste berichten geven ICI de indruk dat zij zich in haar besluit niet heeft vergist.

In deze verslagperiode is nl. door de ICCJ (Internationale Vereniging van Christenen en Joden) de problematiek op tafel gelegd dat er geen Nederlandse afdeling van deze internationale organisatie bestaat. Er wordt gedacht en gewerkt aan een Nederlands verband voor joodse studiën en ontmoetingen, waarvan ICI met anderen zeker deel zou kunnen uitmaken.

Vermeldenswaard is ook dat een jeugdconferentie van de ICCJ wordt gehouden in Jeruzalem over „Israël en de joods-christelijke relaties”. Deputaten hadden gelegenheid als enige deelnemster uit Nederland mej. Joke Baaij aan te bevelen, die tijdens die conferentie in Israël zou zijn.

Tenslotte mag onder dit gedeelte niet onvermeld blijven dat ICI op haar tafel kreeg de uitspraken van de Landessynode der Evang. Kirche im Rheinland, gedaan op 11 januari 1980. Op bewogen wijze wordt daarin verantwoordelijkheid voor de „holocaust” uitgesproken, afgerekend met elk superioriteitsgevoel van de kerk ten opzichte van het joodse volk en vanuit de Heilige Schrift gezocht naar de weg der verzoening. ICI vond de publikatie zo waardevol dat zij tezamen met de Vier-Moderamina een bezinningsdag heeft gehouden, waarop gelegenheid was nader te spreken met prof. dr. H. Kremers, die betrokken was bij de voorbereiding van de Duitse uitspraken. De aanwezigheid daarbij van prof. Bloemendal en rabbijn Lillenthal maakte het gesprek boeiend en vermoeiend.

De tegenstellingen ontbraken niet en opnieuw bleek dat het spreken mét joden een onopgeefbare voorwaarde is om de verhouding jodendom-christendom te kunnen dienen.

Het resultaat van deze ontmoeting zal ter nadere overweging in het deputaatschap aan de orde komen.

7.3. Nederlandse Vereniging van Jesjoea Hamasjiach belijdende joden

Bij de Nederlandse Vereniging van Jesjoea Hamasjiach belijdende joden is het deputaatschap niet rechtstreeks betrokken, maar zo nodig houdt br. G. J. Ornstein, secretaris van het door deze vereniging uitgegeven maandblad „Hadderech”, ons op de hoogte van belangrijke zaken. In het algemeen kan gezegd worden, dat christen-joden het in en buiten de kerken erg moeilijk hebben. Van twee kanten ervaren zij de afwijzing. In 7.1 is reeds het een en ander hierover opgemerkt.

8. Activering en voorlichting van de kerken

- 8.1. Sinds de vorige synode werd een nieuwe start gemaakt met de uitgave van ons blad „Vrede over Israël”. De contacten met de nieuwe uitgever, de drukkerij Helmond B.V., lopen voortreffelijk. De administratie wordt door mej. A. Valkenburg te Veenendaal op zeer accurate wijze waargenomen. De hoofdredactie is in handen van dr. T. Brienen. Het blad verschijnt tweemaandelijks en wordt toegezonden aan die adressen die door correspondenten en kerkeraden worden doorgegeven. Het abonnementaal blijft goed op peil. Verschillende waarderende reacties bereikten deputaten uit de kerken. De exploitatie van het blad kon de laatste twee jaren met een voordelig saldo worden afgesloten.
- 8.2. Namens deputaten hebben dr. T. Brienen en prof. dr. B. J. Oosterhoff zitting in de redactie van „Verkenning en Bezinning”, een driemaandelijks periodiek, waarin brochures uitkomen over de verhouding kerk en Israël, de ontwikkeling van het godsdienstig leven onder de joden en de standpuntbepaling van de kerken ten aanzien van Israël in de loop der geschiedenis e.d.
- 8.3. Tijdens de verlofperiode en werkbezoeken van onze werker drs. J. L. C. Boertjens in ons land vervulde hij zoveel mogelijk spreekbeurten voor gemeenten en andere kerkelijke bijeenkomsten. Ook op zendingdagen gaven verschillende deputaten voorlichting over hun werk. Deputaten zijn van plan in de toekomst meer aandacht te gaan besteden aan voorlichtingsavonden op plaatselijk, regionaal en landelijk vlak, maar daarvoor zal meer mankracht nodig zijn. Hier ligt één van de argumenten voor het benoemen van een vrijgestelde (zie verder onder 9).

9. „Vrijgestelde”

Deputaten hebben zich intens beraden op de noodzaak van een „vrijgestelde” in dienst van het deputaatschap. Deze noodzaak is van drie zijden naar voren gekomen. Allereerst doordat de eerste secretaris van deputaten, ds. M. Drayer, meedeelde dat hij niet langer het secretariaat kan behartigen.

Trouwens, in het verleden was het mogelijk dat hij het secretariaat van deputaten Israël kon waarnemen door de combinatie met het secretariaat voor de zending en de outillage die hem daarbij ten dienste stond. Nu het werk van zendingdeputaten almeer zich uitbreidt — ook in verband met een derde zendingsterrein —, is het hem onmogelijk beide secretariaten volledig te behartigen.

In de tweede plaats zijn deputaten Israël van mening dat er veel meer gedaan zal moeten worden aan voorlichting en activering van eigen kerken dan tot nu toe geschiedde. Gedacht wordt aan plaatselijke en regionale bezinningsavonden voor gemeentelieden en ambtsdragers, aan nog meer informatie naar het achterland, wat in het verleden door de eerste secretaris op beperkte schaal werd waargenomen. Het is onmogelijk dit aan andere deputaten op te dragen, daar deze allen reeds een volle werkkring hebben in de kerken.

Daar komt in de derde plaats bij dat er nog meer aan theologische bezinning en oordeelsvorming moet geschieden, daar in de organen waarin onze kerken via haar deputaten participeren telkens gevraagd wordt naar hun oordeel over heel belangrijke zaken die de verhouding kerk en Israël raken. Dit vereist verzameling van gegevens, het in kaart brengen van de kernproblemen en het opstellen van nota's en werkstukken die dan door het deputaatschap kunnen worden aangewend voor het vormen van zijn oordeel. Willen zij hun geluid duidelijk en krachtvol laten horen, is er meer mankracht nodig.

Letten op deze situatie stellen deputaten dan ook de synode voor hun mandaat te verlenen tot het aantrekken van een „vrijgestelde”, waarmee bij de begroting voor de komende jaren is gerekend.

10. Judaïca

In verband met de noodzaak van een voortgaande theologische bezinning en activering van de kerken en het beraad rond het aantrekken van een vrijgestelde is opnieuw de wenselijkheid naar voren gekomen van de bevordering van de studie van de „Judaïca”. Deputaten hebben zich dan ook tot het curatorium van het Theologische Hogeschool te Apeldoorn gewend om deze zaak, die reeds in 1973 aan de orde was gesteld (zie Acta 1974, blz. 262 en Acta 1977, blz. 250 ev), weer aanhangig te maken. Uit het antwoord van het curatorium bleek dat het niet mogelijk is deze studie in de huidige situatie in het kandidaatspakket op te nemen, al is er wel ruimte voor in de doctoraal fase maar dan zal het een speciaalstudie worden. Uw deputaten betreuren dat gezien het belang van de zaak voor de kerken.

11. Financiën

- 11.1. Betreffende de financiële gang van zaken over de jaren 1977 t/m 1979 kan het volgende gerapporteerd worden (ter bevordering van de overzichtelijkheid zijn de cijfers op hele guldens afgerond).

	1977	1978	1979
Ontvangsten			
Collecten en bijdragen	f 56.812.—	f 73.845.—	f 77.454.—
Bijdragen „V.o.l.”	27.012.—	53.028.—	54.972.—
Giften	21.607.—	10.505.—	12.734.—
Interest	13.960.—	12.934.—	13.555.—
Spreekbeurten	3.604.—	—	1.834.—
Legaten	2.500.—	6.359.—	—
Zendingscommissies/-dagen	25.587.—	21.006.—	24.917.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 151.082.—	f 177.677.—	f 185.466.—
Uitgaven			
Arbeid in Israël	f 105.849.—	f 97.439.—	f 115.307.—
Kosten „V.o.l.”	34.927.—	39.670.—	45.547.—
Algemene kosten	11.586.—	12.469.—	15.460.—
Honoraria	1.200.—	1.750.—	1.750.—
Bibliotheek	750.—	1.010.—	1.057.—
Abonnementen	1.844.—	1.913.—	3.232.—
Kosten werk Israël	4.803.—	8.977.—	14.344.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 160.959.—	f 163.228.—	f 196.697.—
Specificatie algemene kosten			
Vergaderkosten	f 5.688.—	f 6.322.—	f 7.151.—
Bureau- en secretariaatskosten	1.985.—	1.600.—	2.391.—
Accountantskosten	900.—	300.—	1.050.—
Bankkosten	419.—	462.—	668.—
Kerkelijk bureau	2.150.—	3.785.—	4.100.—
Diversen	444.—	—	100.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 11.586.—	f 12.469.—	f 15.460.—
Balansen per 31 december			
Vastgelegde middelen	f 155.250.—	f 146.470.—	f 149.884.—
Vlottende middelen	11.065.—	11.347.—	11.648.—
Liquide middelen	45.021.—	66.740.—	72.017.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 211.336.—	f 224.557.—	f 233.549.—
Schulden op lange termijn	f 30.879.—	f 30.879.—	f 34.547.—
Schulden op korte termijn	6.541.—	6.694.—	11.962.—
Eigen vermogen	173.916.—	186.984.—	187.040.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 211.336.—	f 224.557.—	f 233.549.—

11.2. Toelichting bij de financiële cijfers over de jaren 1977 t/m 1979

- 11.2.1. **Eigen vermogen**
Naar verwachting zal het eigen vermogen per 31 december 1980 f 167.000.— bedragen. Op advies van uw synode bedroeg de omslag per lid/dooplid voor 1980 f 1,10. Om het vermogen weer op het peil van 1x de jaaruitgaven te brengen dient een bedrag van f 70.000.— overbrugd te worden.
- 11.2.2. **Omslagen**
De omslagen per lid/dooplid waren voor de jaren 1977, 1978 en 1979 respectievelijk vastgesteld op f 0,50, f 0,90 en f 1,—.
Ondanks het feit dat een aantal kerken niet voldoet aan de omslag, is door de kerken in die jaren respectievelijk f 0,77, f 1,— en f 1,04 per lid/dooplid opgebracht.
- 11.2.3. **„Vrede over Israël”**
In 1977 is een reorganisatie doorgevoerd m.b.t. de administratie, de drukker, de verzending (met postcode), en de inning van de abonnementsgelden.
Ingaande 1978 werd het abonnementsgeld gesteld op f 3,50 (i.p.v. de symbolische f 1,—), zodat het negatieve exploitatieresultaat in 1977 van f 7.900.— omgezet kon worden in een positief resultaat van ongeveer f 10.000.— per jaar.
- 11.2.4. **Investeringsen**
Teneinde de stijgende autokosten in Israël te beheersen is in 1979 ter plaatse een automobiel aangeschaft van f 16.420.—. Naar de daar geldende maatstaven wordt de auto over acht jaar afgeschreven.

11.2.5. Arbeid in Israël

Gezien de financieel-economische toestand in Israël zullen de kosten van jaar tot jaar grote verschillen vertonen.

De kosten zijn afhankelijk van de kosten van levensonderhoud in Israël en de verkregen omwisselkoers.

Het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud steeg in 1979 met 111,4⁰/₀ tegen 5,3⁰/₀ in Nederland.

Het verschil tussen de stijging van de index van de kosten van levensonderhoud en de gemiddelde devaluatie van de Israëlische Shekel was in 1978 28,0⁰/₀ ten voordele van deputaten en in 1979 19,0⁰/₀ ten nadele van deputaten.

Na afloop van een jaar wordt het honorarium verminderd met de stijging van de kosten van levensonderhoud in Nederland, vermeerderd met de stijging van de kosten van levensonderhoud in Israël en vervolgens omgerekend met de gemiddeld genoten omwisselkoers in dat jaar. Lopende het jaar proberen deputaten het honorarium bij te sturen om het in het begin van het volgende jaar definitief vast te stellen.

11.2.6. Kosten werk Israël

Deze uitgaven fluctueren omdat op nacalculatie-basis de kosten van het werk dat te zamen met andere Israël-organen wordt uitgevoerd — ook werk in Israël — na afloop van een jaar verdeeld worden over die organen. In 1979 moest nog een post over 1976 betaald worden.

11.3. Begrotingen

Uitgaven	1981	1982	1983
Arbeid in Israël	f 125.000.—	f 128.000.—	f 131.000.—
Kosten „V.o.l.”	47.000.—	48.000.—	49.000.—
Algemene kosten	15.800.—	16.400.—	17.100.—
Honoraria	1.750.—	2.000.—	2.000.—
Bibliotheek en abonnementen	4.500.—	4.600.—	4.700.—
Kosten werk Israël	12.500.—	13.700.—	15.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Vrijgestelde	f 206.550.—	f 212.700.—	f 218.800.—
	30.000.—	35.000.—	40.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 236.550.—	f 247.700.—	f 258.800.—
Ontvangsten			
Bijdragen „V.o.l.”	f 56.000.—	f 57.000.—	f 58.000.—
Giften	13.000.—	13.000.—	13.000.—
Zendingscommissies/-dagen	17.500.—	18.000.—	18.000.—
Interest	12.000.—	11.500.—	11.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Intering/opbouw vermogen	f 98.500.—	f 99.500.—	f 100.000.—
	8.550.—	200.—	7.700.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 107.050.—	f 99.700.—	f 92.300.—
Uitgaven minus ontvangsten blijft over voor omslag	f 129.500.—	f 148.000.—	f 166.500.—
Bij 74.000 leden is dan de omslag	f 1,75	f 2.—	f 2.25

11.4. Toelichting bij de begroting over de jaren 1981 t/m 1983

Gezien de lange termijn waarop de begrotingen betrekking hebben, dragen de cijfers een voorlopig karakter. Dit geldt vooral de uitgaven die direct of indirect in Israël worden gedaan.

11.4.1. Vermogen

Over de jaren 1981 t/m 1983 zal per saldo het eigen vermogen met (f 8.550.— credit + f 200.— credit + f 7.700.— positief) f 1.050.— inkrimpen, wat inhoudt dat het praktisch gelijk is gebleven.

In de toelichting op de financiële cijfers 1977 t/m 1979 is per 31 december 1980 een „eigen vermogen” geraamd van f 167.000.—. Gezien het totaal van de jaaruitgaven in 1981 geeft dit, wanneer gesteld wordt dat het vermogen éénmaal de jaaruitgaven behoort te zijn, een tekort van f 70.000.—.

11.4.2. Vrijgestelde

Het werk in Nederland vraagt veel meer aandacht dan ten gevolge van de overvolle agenda's van de moderamenleden kan worden opgebracht.

De slagvaardigheid van het deputaatschap t.a.v. de dienst aan de kerken en het overleg met diverse Israël-organen is te gering. Allerlei vraagstukken t.a.v. Israël vragen directe aandacht en gedegen behandeling.

Een half-time „vrijgestelde” zou op korte termijn de oplossing zijn. In de begroting is een aanzet hiertoe gegeven (zie onder 9).

11.4.3. Omslag

Voorgesteld wordt de omslag per lid/dooplid over de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen op respectievelijk *f* 1,75, *f* 2,— en *f* 2,25.

In dit voorstel zijn verwerkt de kosten van een vrijgestelde van respectievelijk *f* 0,40, *f* 0,47 en *f* 0,54 per lid/dooplid.

Niet in dit voorstel is verwerkt het op peil brengen van het vermogen tot eenmaal de jaaruitgaven. Dit zou gemiddeld een extra omslagverhoging vragen van *f* 0,32 per jaar.

12. Voorstellen

Deputaten stellen u het volgende voor:

1. de generale synode benoeme opnieuw generale deputaten, te weten: de 1e en 2e secretaris, de 1e en 2e penningmeester en een adviseur;
2. de generale synode geve toestemming tot het aantrekken van een „vrijgestelde“;
3. de generale synode spreke uit dat het afgeven van een doopbewijs uitsluitend een kerkelijk doel dient en derhalve alleen mag geschieden op verzoek van een kerk-gemeenschap en niet om te fungeren als een soort „niet-jood-verklaring“;
4. de generale synode keure de begrotingen 1981 t/m 1983 goed en bepale op grond van deze begrotingen de verplichte minimumbijdragen van de kerken op resp. *f* 1,75, *f* 2,— en *f* 2,25.

13. Besluit

De balans opmakend menen deputaten dat het meer dan ooit noodzakelijk is de verhouding van christenen en joden theologisch en praktisch te doordenken. Telkens blijkt hoe het verleden diepe, onuitwisbare sporen in het joodse zelfverstaan heeft nagelaten en hoe bescheiden luisteren de weg naar het getuigend spreken moet efenen. Niet ten onrechte sprak het hervormde rapport in dit verband onlangs van een „pre-dialogische situatie“.

Wellicht kan het dienstig zijn bij het opmaken van de balans van het werk van uw deputaten te woorden te binnen te brengen die geschreven stonden in *De Wakker* van 2 mei 1980:

„Het is duidelijk dat het joodse volk christelijke „zending“ afwijst. Dat is niet omdat zij met christenen niet zouden willen spreken. Maar zij willen met hen spreken op voet van gelijkheid. Zij willen in hun jood-zijn serieus genomen worden. Dat is in het verleden misschien wel eens te veel vergeten en kan ook in onze tijd door christenen — vaak met de beste bedoelingen — zo gemakkelijk vergeten worden. In de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus mogen joden niet op dezelfde wijze worden benaderd als heidenen, die de bijbel niet kennen en leven uit bijgeloof. Het grootste deel van onze bijbel hebben wij met de joden gemeen. Dat moet basis kunnen zijn voor een uniek gesprek. En in dit gesprek moeten christenen vooral niet komen met . . . een meerwaarde-theologie. Het gaat uiteindelijk niet om theologie tegenover theologie. En nog veel minder kunnen christenen joden benaderen vanuit een soort superioriteitsgevoel. Dat de joden daar, na alles wat in de geschiedenis gepasseerd is, meer dan vuurbang voor zijn is te begrijpen en te billijken.

Welk recht zouden wij aan het christen-zijn kunnen ontfemen om tot de jood met een boodschap te komen? Maar wanneer een gesprek vanuit wederzijds begrip plaats heeft, zonder dat de een zich stelt boven de ander, kan de christen niet zwijgen van zijn geloofsovertuiging dat Jezus van Nazareth de gekruisigde en weer opgestane Messias is en van zijn begeerte dat ook de jood tot die erkenning komen zal. Dat heeft met arrogantie of met meer-waarde theologie niets te maken. Ook niets met „zending“ als dat woord verkeerd begrepen wordt, al ligt er naar nieuwtestamenteel getuigenis wel een opdracht van de Heiland om Zijn boodschap aan allen te verkondigen. Het is de onmisbare inbreng van de zijde der christenen, wanneer het met de joden komt tot een gesprek. Maar vóór het tot zulk een gesprek komt, zullen eerst heel wat ergernissen en misverstanden moeten worden weggenomen. En dat zullen we ons juist als christenen goed bewust moeten zijn.“

M. Drayer, 1e secretaris;
J. de Jong, 2e secretaris.

Chr. Ger. Kerk
Groningen
scriba: A. Hamstra
Beethovenlaan 108

Groningen, mei 1980

Afschrift van de overeenkomst tussen de kerkeraad van Groningen en prof. dr. M. Boertien. De kerkeraad van Groningen erkennende de opdracht die de kerk heeft ten aanzien van Israël krachtens de bijzondere positie die dat volk heeft naar de Schrift; o v e r t u i g d dat de ontmoeting met Israël en het geestelijke erfgoed van Israël ook zegenrijk geacht moet worden voor de kerk zelf; o v e r w e g e n d e dat aan het onderzoek van en het onderwijs in dat erfgoed in de huidige opzet van de theologische studie vrijwel geen plaats wordt gegeven; u i t g a a n d e van art. 21 K.O. waarin de opdracht van de kerk jegens Israël wordt voorondersteld; b e s l u i t in de lijn van art. 6 K.O. zijn predikant opdracht te geven voor bijzondere arbeid ten behoeve van kerk en Israël door

- a. de evangelieverkondiging onder Israël te bevorderen door voortgaande bezinning op de verhouding van de kerk tot en de ontmoeting van de kerk met Israël, de bestudering van de geschiedenis en de cultuur van het joodse volk en de joodse religie;
- b. de evangelieverkondiging onder Israël te bevorderen door het onderhouden van bepaalde contacten zowel in als buiten de staat Israël in overleg met de deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël;
- c. de begeleiding en toerusting van hen die onder Israël arbeiden, resp. gaan arbeiden in overleg met de sub b genoemde deputaten.

Met de erkenning van de blijvende relatie volgens het bovenstaande achten deputaten het van secundaire betekenis of de kerk van Groningen de naam „zendende kerk” behoudt. Wanneer de medewerking die de kerk van Groningen volgens art. 6 K.O. verleent door zijn predikant ten behoeve van voornoemde arbeid beschikbaar te stellen, het irrelevant maakt Groningen als „zendende kerk” aan te merken, dan kan geconstateerd worden dat de samenwerking volgens art. 15 van de Regeling voor de evangelieverkondiging onder Israël beëindigd kan worden.

Dep. voor Evangelieverkondiging onder
Israël der Chr. Gereformeerde Kerken in Ned.,
p/a secr. ds. M. Drayer
Simon Stevinweg 144
1222 SV Hilversum.

Hilversum, 17 augustus 1979

Aan: De bijzondere commissie voor het voorbereidend onderzoek naar de Arabische boycot en Nederland, der Tweede Kamer van de Staten-Generaal.
p/a Griffie Tweede Kamer
Binnenhof
Den Haag.

Betreft: Commentaar inzake „Arabische boycot en Nederland”.

Namens de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland behartigen deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël die zaken, die „kerk en Israël” in het bijzonder raken. Om die reden kunnen zij niet geheel voorbijgaan aan de boycotproblematiek, waarbij de kerken op meer dan één wijze betrokken raken.

Deputaten dragen kennis van het commentaar, dat de Raad van Kerken uw commissie heeft doen toekomen en kunnen zich in grote lijnen daarin vinden. Het is onzerzijds dan ook niet nodig datgene wat deze Raad onder uw aandacht heeft gebracht, te herhalen.

Anderzijds hebben deputaten voorgenoemd er behoefte aan, een en ander daaraan toe te voegen, te meer daar zij van genoemde Raad geen deel uit maken.

1. Juist tegenover een regering, die in niet geringe mate het stempel van christen-democratisch wil dragen, willen wij uitdrukking geven aan onze sterke verbondenheid met het volk Israël, voor een deel levend in de gelijknamige staat. Deze verbondenheid is er niet slechts vanwege het enorme lijden, dat helaas ook door de christenheid in Europa vooral dit volk is aangedaan, maar zij berust op de belijdenis van Jezus Christus, onze Heer en Messias, Die een Zoon van dit volk was. Zij raakt de diepe dimensie van het heil, dat vanuit Israël de wereld toekomt.

Het is te betreuren, dat wij als christenen juist deze motivatie onvoldoende hebben gezien. Daarom is er te meer waakzaamheid nodig om niet opnieuw in politieke en economische situaties te geraken, die het zicht op deze dimensie kunnen verduisteren.

2. Vervolgens menen wij ook te moeten opmerken, dat het toelaten van schending van internationale uitgangspunten, zoals die door uw commissie op pag. 41/2 zijn genoemd, alsook het zijdelings bevorderen van boycot-bepalingen door legalisatie van handtekeningen en het anderzijds zich bereid verklaren zich te houden aan het Handvest der Verenigde Naties, een dubbelhartigheid te zien geeft die christen-politici onwaardig moet zijn. Daarbij zij aangetekend, dat het meerderheidsbesluit van de Ver. Naties, waarop de stichting van de staat Israël berust, door Arabische landen is verworpen, met wapengeweld beantwoord is en wordt en dat dit geweld nu door economische maatregelen wordt ondersteund. Het moet volstrekt duidelijk zijn dat deze reacties op een rechtsgeldig V.N. besluit als onrechtmatig en inhumain moeten worden aangemerkt.

3. Hoewel deputaten kennis dragen van het feit, dat de minister van Justitie de afgifte van niet joodverklaringen betreurt en deze als discriminerend beschouwt, willen zij het onjuiste van het afgeven van doopbewijzen ook nog om andere redenen beklemtonen. Een negatief overheidsbeleid t.a.v. de boycot kan de stimulans om doopbewijzen vanuit de kerken af te geven bevorderen. De overheid zou haar christelijke onderdanen kunnen helpen, wanneer zij van haar kant hielp voorkomen, dat van de kerken gevraagd wordt, wat deze niet doen mogen om des gewetens wil!
Trouwens, ook het karakter van de doop wordt door een zgn. doopbewijs bestempeld als zijnde per definitie „niet-joods“. Het is onze overtuiging dat een doopbewijs wel als Christusbelijdende aanduiding kan worden aangemerkt, maar dat de doop krachtens haar wezen anti- of in ieder geval niet-jood zou betekenen, is een miskennen van de eigen aard van de christelijke doop.
 In een tijd waarin de kerken over een breed front trachten de dialoog te bevorderen tussen jodendom en christendom, vragen wij van u als overheid door een geëigende anti-boycotwet bij te dragen tot een situatie, waarin een doopbewijs van de kerken eenvoudigweg niet meer behoeft en kan worden gevraagd. Bovendien vestigen wij er de aandacht op, dat een doopbewijs in het kerkrecht der Reformatorische kerken niet als een administratieve aangelegenheid geldt. Een desbetreffend bewijs dient om bij toetreding tot een *ander dan het eigen kerkgenootschap, aan te tonen dat men door de doop in de christelijke kerk is ingelijfd.* De enige jaren geleden tot stand gekomen doopserkenning tussen de Rooms-Katholieke kerk en o.a. de Nederl. Herv. kerk, onderstreept de uitsluitende kerkelijke betekenis van zo'n doopbewijs.
 Aanwending hiervan tot enig economisch of politiek doel moet dan ook worden gezien als een oneigenlijk gebruik van een doopbewijs en in flagrante strijd met het vigerende kerkrecht.
 De wetenschap dat onze huidige overheid met een aanzienlijk deel steunt op een gedeelte van ons volk, voor wie de betekenis van de christelijke doop waardevol is, doet ons u met vertrouwen vragen deze gegevens in uw overwegingen te betrekken.

4. De inneming van het traditionele neutraliteitsbegrip, waarop door de Raad van Kerken terecht gewezen is (sub 2), heeft o.i. ook een ethische zijde.
 Kan de overheid van dit land, waarin christelijke beginselen zo nauw met haar historie verweven zijn, lijdelijk toezien, ja zelfs onbedoeld bevorderen dat
  - uitgangspunten van internationale rechtorde worden geschonden,
  - de waarde van de christelijke doop in discredit wordt gebracht,
  - burgers t.a.v. de doop in ernstig gewetensconflict worden gebracht,
  - het kerkelijk recht onder politieke en economische druk komt te staan?

Naar het oordeel van de deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerken ad hoc moet dan ook alle steun van overheidswege worden ontzegd aan alle mogelijke procedures die leiden tot een economische boycot van Israël.

Tevens is het onze stellige overtuiging dat ook de christenheid in ons vaderland ten zeerste zou zijn gediend met een wetgeving, die een juridische basis kan verschaffen aan de weigering van kerken om een doopbewijs als niet-jood-verklaring af te geven.

Namens de deputaten der
 Christelijke Gereformeerde Kerken ad hoc
 Dr. T. Brienen, voorz.,
 Ds. J. de Jong, 2e secr

Afschrift van dit schrijven is verzonden aan:

1. Raad van Kerken in Nederland.
2. Vier Moderamina „Kerk - Israël“ van
 de Ned. Herv. Kerk,
 de Geref. Kerken,
 de Chr. Geref. Kerken en
 de Bond van Vrije Evang. Gem. in Nederland.

BIJLAGE 20
art. 53

**RAPPORT 1 VAN COMMISSIE VI — INZAKE EVANGELIEVERKONDIGING
ONDER ISRAËL**

1. Algemeen

Uw commissie is dankbaar voor het duidelijke en overzichtelijke rapport van deputaten. Twee broeders, die beiden vele jaren als voorzitter van het deputaatschap gefungeerd hebben, zijn in de afgelopen periode overleden. Met dankbaarheid kan worden teruggezien op het werk dat zowel ds. K. G. van Smeden als ds. L. S. den Boer voor het deputaatschap hebben verricht.

Met grote waardering heeft uw commissie kennis genomen van het schrijven dat op 17 augustus 1979 van deputaten uitging naar een bijzondere commissie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zoals dit in bijlage II vermeld is.

Ook mogen wij met vreugde constateren dat aan de opdracht van de G.S. van 1977 (zie Acta, art. 127) betreffende de overeenkomst van de kerkeraad van Groningen met prof. dr. M. Boertien, voldaan is en een afschrift van deze overeenkomst aan de synode is aangeboden in bijlage I.

2. Drs. J. L. C. Boertjens

Met dankbaarheid is kennis genomen van het verslag van een heel stuk werk dat drs. J. L. C. Boertjens verricht.

Wanneer deputaten de studie van drs. Boertjens van zó eminente betekenis achten dat zij daaraan hoge prioriteit toekennen, mogen wij met des te meer belangstelling uitzien naar de resultaten daarvan.

3. Vrijgestelde

In een vergadering van uw commissie met bijna geheel het moderamen van het deputaatschap is door deputaten een krachtig pleidooi gevoerd voor het benoemen van een vrijgestelde. Men acht een vrijgestelde niet alleen wenselijk, maar spreekt van de noodzaak. Uw commissie kwam onder de indruk van genoemde argumenten. Deputaten dreigen overbelast te worden vanwege de enorme problematiek, waarvoor men zich almeer gesteld ziet. Bovendien kan ds. M. Drayer niet langer meer hulp verlenen, hetgeen zowel door deputaten als door uw commissie wel aanvaard wordt, maar niet minder betreurd.

Toch vraagt uw commissie zich af of aan de andere kant onze kerken niet overvraagd en te zwaar belast worden, wanneer een part-time vrijgestelde benoemd zou worden. Wij menen dat dit een te grote stap is.

Is het niet mogelijk, naar analogie van de „Stichting voor verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland”, om te zien naar een vrijgestelde voor de vier samenwerkende moderamina?

Is het wellicht mogelijk om te zien naar mogelijkheden voor het aantrekken van een part-time kracht samen met het Bezinningscomité Israël van de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk (waarover deputaten rapporteren in 7.1)?

De vraag laat zich stellen of het totale pakket werkzaamheden van deputaten niet te groot is.

Moet het deputaatschap niet uitgebreid worden met een aantal ter zake kundigen die als generale deputaten fungeren? Dit met het oog op de continuering van het werk daar deputaten die door de particuliere synoden worden benoemd, telkens een inwerkperiode van vaak jaren nodig hebben. Wellicht is het mogelijk meer in secties te werken, zoals dit bij andere deputaatschappen geschiedt.

4. Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun veelvuldige werk, met name ds. M. Drayer hartelijk dank te zeggen voor zijn enorme inzet voor het deputaatschap gedurende meer dan dertig jaar;
2. opnieuw deputaten te benoemen, nl. een eerste en tweede secretaris, een eerste en tweede penningmeester en een adviseur;
3. uit te spreken dat het afgeven van een doopbewijs uitsluitend een kerkelijk doel dient en derhalve alleen mag geschieden op verzoek van een kerkgemeenschap en niet om te fungeren als een soort „niet-jood-verklaring”;
4. vanwege de te zware last op de kerken geen toestemming te geven tot het aantrekken van een vrijgestelde, maar een groter aantal deputaten te benoemen ter continuering van het werk;
5. deputaten tegelijkertijd op te dragen om te zien naar mogelijkheden om samen met andere instanties een part-time vrijgestelde te benoemen.

J. van Amstel, rapporteur.

BIJLAGE 21

art. 63, 67, 68, 74, 112, 116, 117, 118, 119, 180

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EENHEID VAN DE GEREFORMEERDE BELIJDELIJNEN EN DE CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN**INHOUD**

INLEIDING

ALGEMEEN OVERZICHT

1. Deputaten
2. Werkwijze
3. Vergaderingen

BINNENLAND

I. Verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken

1. **Enquête**
  - a. Inhoud; b. Reacties; c. Overzicht; d. Opmerkingen
2. **Contacten met plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerken**
3. **Samensprekingen**

Inleiding

  - A. „de reactie van de synode”
  - B. vragen rond kerkregering en kerkverband
    - inleiding
      - a. het „heil der gemeente”
      - b. bekrachtiging (ratificatie)
      - c. de federatie-gedachte
      - d. kerkvisitatie
      - e. de vrouw in het ambt
      - f. opleiding
  - C. binnen- en buitenlandse verhoudingen
  - D. de laatste samenspreking
4. **Conclusies en voorstellen**

II. Uitbreiding van de kerkelijke contacten?**III. Het C.O.G.G.**

BUITENLAND (zie afzonderlijke inhoudsopgave)

CONCEPT-INSTRUCTIE

INLEIDING

In de periode waarover u nu rapport ontvangt, hebben deputaten gewerkt aan de hun door de generale synode van 1977 opgedragen taken. Zij wisten zich daarbij gesteld onder de klemmende kracht van „Christus' gebod tot eenheid”, waarvan in deze opdracht gewag werd gemaakt. De synode voegde daaraan toe, dat deze „eenheid gezocht moet worden met allen die in waarheid onder het gezag van Gods Woord willen buigen en naar de gereformeerde belijdenis willen leven”. Daarmee richtte de synode zich overigens niet alleen tot deputaten maar tot de kerken in hun geheel, die „in prediking, ambtelijke arbeid en publikaties aandacht dienen te besteden” aan het gebod van Christus. Bij de kerkeraden werd erop aangedrongen „dat zij de gehoorzaamheid aan het gebod van Christus tot eenheid van degenen die in Hem geloven, betrachten” (Acta 1977, artikel 118).

Het is duidelijk dat de wijze waarop deputaten hun werk kunnen verrichten mede bepaald wordt door de mate waarin deze duidelijke woorden weerklank blijken te vinden in de kerken. Dat er reden is elkander in dit opzicht te blijven opwekken, wordt door de inhoud van dit rapport onderstreept.

ALGEMEEN OVERZICHT

1. Deputaten

De generale synode van Hoogeveen benoemde tot deputaten: prof. dr. J. van Genderen, voorzitter; drs. W. Steenberg, algemeen secretaris en secretaris-binnenland; prof. dr. J. P. Versteeg, secretaris-buitenland; ds. G. Bilkes; K. Geleynse; A. van Hattem; ds. A. Rebel; ds. B. van Smeden; prof. dr. W. van 't Spijker; drs. J. C. L. Starreveld en ds. J. Westerink.

Beide laatstgenoemde broeders werden voor het eerst benoemd.

Di. D. Biesma en J. H. Velema werden op hun verzoek niet herbenoemd. Gedurende vele jaren hebben zij hun plaats in dit deputaatschap ingenomen: ds. Velema zelfs vanaf het begin in 1947, en gedurende de meeste van deze dertig jaren als een zeer gewaardeerd secretaris.

Prof. Van Genderen, die door de synode van 1956 werd benoemd tot lid en door die van 1959 tot voorzitter van het deputaatschap, heeft de wens te kennen gegeven niet herbenoemd te worden.

Ds. Rebel, bij wie zich eind vorig jaar een ernstige ziekte openbaarde met het oog waarop

hij in februari van dit jaar een ingrijpende operatie onderging, heeft toen verzocht eveneens niet herbenoemd te worden.

Ook br. Geleynse deelde mee niet voor herbenoeming in aanmerking te komen. Dit wegens het bereikt hebben van de leeftijd van zeventig jaar.

De beide secretarissen, prof. Versteeg en drs. Steenbergen, hebben de wens te kennen gegeven van deze taak in het deputaatschap ontheven te worden.

2. Werkwijze

Secties. Ook in deze periode waren de leden van het deputaatschap — behalve de voorzitter — verdeeld over twee secties: een sectie-binnenland en een sectie-buitenland.

Een sectie kan ook afzonderlijk vergaderen, en wel

- in opdracht van het deputaatschap, ter voorbereiding van een agendapunt voor een voltallige vergadering; of
- (wat de sectie-buitenland betreft) ter bespreking van een verzoek om inlichtingen of advies overeenkomstig artikel 4 sub 4 A 2 K.O. Wanneer dan blijkt dat de sectie-buitenland niet eenstemmig of niet positief oordeelt, wordt het verzoek op een vergadering van het gehele deputaatschap besproken.

Overigens wordt van een sectievergadering aan alle deputaten bericht gezonden en hebben alle deputaten toegang.

— **De vertegenwoordiging in het C.O.G.G.** behoort tot de taak van de leden van de sectie-binnenland.

— **Concept-instructie.** De synode van 1977 droeg aan deputaten op „zo mogelijk een concept-instructie voor hun arbeid op te stellen” (Acta, artikel 129). Deputaten hebben aan deze opdracht voldaan en leggen u aan het eind van hun rapport een concept-instructie voor.

3. Vergaderingen

In deze periode werden vergaderingen van het gehele deputaatschap gehouden (meestal in Apeldoorn, soms in Amersfoort) op 25 november 1977, 3 februari, 9 maart en 5 oktober 1978; 1 februari, 21 mei en 5 november 1979; 25 februari 1980; terwijl besloten werd nog een vergadering te houden op 17 april 1980; in totaal dus negenmaal.

De beide secties vergaderden enkele malen afzonderlijk.

Met de commissie voor contact en samenspreking van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt, buiten verband) — die verder in dit rapport steeds worden aangeduid met de op 19 mei 1979 aanvaarde naam Nederlands Gereformeerde Kerken — werd zesmaal vergaderd.

BINNENLAND

I. Verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken

Verscheidene opdrachten die de synode van 1977 aan deputaten gaf, hadden betrekking op de verhouding tot de Nederland Gereformeerde Kerken.

Daarbij geven de woorden „alles te doen wat de eenheid tussen de beide kerken dient” (Acta, artikel 118 sub 2) stellig de algemene strekking van deze opdrachten aan.

1. Enquête

a. Inhoud

Een van de opdrachten van de synode was: „een onderzoek in te stellen naar de oorzaken, waarom op vele plaatsen geen contacten zijn of waarom zij soms verbroken zijn, opdat deze oorzaken zo mogelijk zullen worden weggenomen en de contacten zullen worden gelegd of hersteld” (Acta, artikel 118 sub 4).

Om aan deze opdracht te voldoen hielden deputaten in het najaar van 1979 een enquête, waarbij aan alle kerkeraden de volgende vragen werden voorgelegd:

1. Is er binnen het ressort van uw kerk, of in de directe omgeving daarvan, een Nederlands Gereformeerde Kerk?
- 2a. Zijn er tussen uw kerk en deze kerk momenteel contacten? Zo neen:
- 2b. Zijn zulke contacten er in het verleden wel geweest?
Zo neen: (onder verwijzing naar Acta, artikel 118 sub 1 en 5).
- 3a. Zijn er van uw kant wel eens pogingen gedaan om in contact te komen?
- 3b. Zijn zulke pogingen hunnerzijds wel eens gedaan?
- 3c. Kunt u redenen noemen waarom er geen contact is gezocht of de pogingen daartoe geen resultaat hebben gehad?
4. Indien er wel contacten zijn geweest maar ze niet zijn voortgezet, kunt u de redenen aangeven, waarom de contacten zijn opgehouden?
5. Indien de contacten nog bestaan, van welke aard zijn deze: samensprekingen, aanvaarding van elkander, vergaande samenwerking, andere vormen van contact?
6. Samensprekingen:
  - a. Over welke onderwerpen hebt u gesproken, en tot welke resultaten heeft dit geleid?
  - b. Indien de „Gemeenschappelijke Verklaring inzake de toeëigening van het heil” (zie Acta 1977, blz. 150, 151) onderwerp van gesprek is geweest: 1. hoe was de reactie op deze Verklaring? 2. hoe oordeelt u zelf over deze Verklaring als handreiking voor de contacten? N.B.: verzoeken deze vraag ook te beantwoorden, wanneer u zelf geen contacten hebt!;
  - c. Indien de vragen met betrekking tot kerkverband en kerkorde onderwerp van bespre-

- king zijn geweest, hebt u elkander daarin kunnen vinden? Zo neen, waarom niet?
7. Wederzijdse aanvaarding: a. hoe functioneert de wederzijdse aanvaarding? Gebeurt dat door: kanselruil, gemeenschappelijke diensten, id. avondmaalsvieringen, id. kerkeraadsvergaderingen, id. bijbelstudiekringen of iets dergelijks, id. kerkblad; wederzijds verenigingscontact, contact tussen de jeugd; andere vormen?
    - b. Kunt u er iets van zeggen, hoe een en ander verloopt?
    - c. Hoe is de reactie van uw gemeente, en kunt u zeggen waarom deze zo is?
    - d. Weet u iets van de reactie van de leden van de Nederlandse Gereformeerde Kerk?
  8. Vergaande samenwerking:
    - a. Hoe heeft deze gestalte gekregen?
    - b. Hoe hebt u een en ander kerkordelijk geregeld?
  9. Welke visie hebt u als kerkeraad op de contacten?
    - a. landelijk; b. plaatselijk; 1. als er contacten zijn: hoe ziet u de mogelijkheden om verder te komen? 2. als ze er niet (meer) zijn, hoe ziet u de mogelijkheden om ze (weer) te beginnen?
  10. Hebt u andere opmerkingen waarmee u de kerken wilt dienen?

b. Reacties

N.B. Bij de taxatie van onderstaande gegevens moet rekening gehouden worden met het volgende: 1. de gemeentelijke grenzen van de Christelijke Gereformeerde en de Nederlands Gereformeerde Kerken vallen niet altijd samen; 2. soms heeft één Christelijke Gereformeerde Kerk meerdere genabuurde Nederlands Gereformeerde Kerken; soms hebben meerdere Christelijke Gereformeerde Kerken eenzelfde Nederlands Gereformeerde Kerk in hun directe omgeving.

Van de 175 kerken zonden er 99 (ruim 55%) een antwoord in; in 1976 waren het er aanmerkelijk meer, namelijk 130 (bijna 75%); 76 kerkeraden reageerden nu niet.

Van de 99 die dat wel deden, gaven er 56 op een genabuurde Nederlands Gereformeerde Kerk te hebben; van dat aantal schreven er 27 dat ze wel, en 29 dat ze geen contacten hebben.

1. Kerken die contacten hebben

Van deze 27 kerken hebben er 15 een overeenkomst tot het houden van kanselruil en/of gemeenschappelijke diensten. In 5 van deze gevallen werd bovendien melding gemaakt van vergaande samenwerking; in één geval van een besluit daartoe dat door praktische oorzaken nog niet gerealiseerd kon worden. In één van deze 15 kerken is de functionering van de kanselruil momenteel opgeschort in verband met een publikatie van een nederlands gereformeerd predikant ter plaatse.

Omdat één van de nu besproken kerken bovendien contacten heeft met een andere Nederlands Gereformeerde Kerk, komt het aantal kerken met contacten die (nog) niet tot kanselruil hebben geleid op 13. In 4 gevallen hebben de samensprekingen overigens al wel geleid tot erkenning van elkaar. In één van deze kerken is kanselruil in voorbereiding; bij één is een verzoek daartoe van de Nederlands Gereformeerde Kerk ontvangen. In de overige van deze 13 kerken is het contact nog in het stadium van gesprekken of (in één geval) van een verzoek daartoe. De aard van deze gesprekken is verschillend: samensprekingen — eerste oriëntatiegesprekken tussen predikanten met af en toe een ontmoeting van de kerkeraden — overleg over punten van samenwerking. In enkele gevallen ziet men op dit moment weinig mogelijkheden om verder te komen.

Opmerking: Tot de kerken die geen antwoord inzonden, behoren er ook enkele waarvan bekend is dat zij contacten — soms in de vorm van kanselruil — hebben.

2. Kerken die contacten hebben gehad, maar nu niet meer

Tot deze groep behoren 15 van de kerken die reageerden. De redenen die zij opgaven voor het ophouden van de contacten waren van verschillende aard.

N.B.: bij de hier en ook bij de sub 3 genoemde redenen moet bedacht worden dat eenzelfde kerk soms méér dan een van de genoemde redenen opgaf.

- Soms was er meer sprake van praktische oorzaken: een vacante periode of een predikantswisseling in één van beide of beide kerken; interne, niet op de contacten betrekking hebbende, moeilijkheden in de Nederlands Gereformeerde Kerk, die leidden tot opschorting van het contact;
- soms lagen de redenen in gebrek aan behoefte, motivatie, mankracht bij de Christelijke Gereformeerde Kerk, gebrek aan belangstelling van de Nederlands Gereformeerde Kerk, bezwaren van een deel van de gemeente tegen het komen tot nauwer samenleven;
- soms zijn samensprekingen opgehouden, zonder dat ze ergens toe geleid hebben — behalve in een enkel geval tot afspraken over eventuele praktische samenwerking —: enkele van de hier bedoelde kerken gaven een reden op: iedereen bleef eigen standpunt innemen, of: we zagen bij gebleken overeenstemming weinig mogelijkheden om deze in praktijk te brengen. In sommige van deze gevallen werden de contacten door een andere Christelijke Gereformeerde Kerk overgenomen of voortgezet;
- in enkele gevallen werd als reden genoemd of mede genoemd: de (later juist gebleken) vrees voor of aanwezigheid van tendenzen in de Nederlands Gereformeerde Kerk die zorg gaven, bij voorbeeld gedachten over gemeentebesouwing, confessie, avondmaal, kerkverband.

In de meeste van deze kerken had men weinig verwachting dat de contacten nog eens vernieuwd zouden worden.

3. Kerken die nimmer contacten hebben gehad

Onder deze categorie zijn 14 van de kerken die antwoordden te rekenen. In één geval is door beide kerken wel een poging gedaan om er toe te komen. In één geval ging zo'n poging uit van de Christelijke Gereformeerde Kerk; in drie gevallen van de Nederlands Gereformeerde Kerk; in 9 gevallen van geen van beide kerken.

Voor zover deze kerken redenen opgaven voor het niet zoeken respectievelijk niet tot stand komen van contacten — er waren er ook die er niet toe kwamen een antwoord te formuleren —, noemden ze de volgende:

- de geografische afstand;
- geen behoefte; geen algemene instemming te verwachten in eigen gemeente; als men prijs stelt op onze prediking, waarom komt men dan niet tot ons over?
- het is al moeilijk genoeg de eenheid in eigen gemeente te bewaren;
- de verschillen in de Nederlands Gereformeerde Kerken werken remmend;
- een opstelling bij de Nederlands Gereformeerde Kerk, die als „vrij” of „exclusief” werd aangeduid;
- de geestelijke afstand is te groot; de opvattingen over het bevindelijke leven liggen te ver uit elkaar;
- bezwaren tegen tendenzen in de Nederlands Gereformeerde Kerk(en) samenvattend omschreven als: afglijden van de gereformeerde belijdenis en kerkorde;
- verschil in visie op de gemeente („geen tweeërlei kinderen des verbonds”) en op de prediking; dezelfde redenen die in 1892 golden om niet met de Vereniging mee te gaan gelden ook nu, wij hebben een eigen identiteit — dit laatste aan het adres van een nederlands gereformeerde kerkeraad die had geschreven de veronderstelde wedergeboorte af te wijzen en de Gemeenschappelijke Verklaring te aanvaarden!

c. Samenvattend overzicht

Wanneer we bovenstaande en andere gegevens uit de enquête samenvatten, kan het volgende worden gezegd.

1. Er zijn een aantal gemeenten waar goede contacten zijn en waar men deze met enthousiasme onderhoudt. Dit laatste is vooral het geval waar men elkaar pas gevonden heeft.
2. Bezwaren tegen deze contacten respectievelijk oorzaken waardoor ze niet floreren hangen samen met:
  - a. de „vrije” structuur van de Nederlands Gereformeerde Kerken, en opvattingen of praktijken die daardoor hier en daar in deze kerken te vinden zijn (b.v.: kerkverband, vrouw in het ambt, kindercommunie).
  - b. een andere vorm van geloofsbeleving;
  - c. een gevoel van matheid
    1. door gebrek aan behoefte om plaatselijk verder te gaan, of aan duidelijkheid over de vraag hoe het te doen; een probleem daarbij is dat men plaatselijk soms zegt: we zijn hier zo ver gegaan als mogelijk was, de mogelijkheden om nog verder te komen moeten nu op landelijk niveau gevonden worden, terwijl we landelijk zeggen: de zaken moeten plaatselijk voortgang maken, anders kunnen we als kerkverbanden ook niet verder komen;
    2. door twijfel over de mogelijkheid om de eenheid verder gestalte te doen krijgen ten gevolge van de spanningen in eigen kerk(en).
3. De Gemeenschappelijke Verklaring is niet overal met gelijke instemming ontvangen:
  - a. er zijn kerken die er kennelijk geen kennis van genomen hebben;
  - b. er zijn kerken die de Verklaring van harte onderschrijven, zij het ook dat sommigen van mening zijn dat ze te beknopt is. Bij deze kerken kwam in de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken drieërlei ervaring respectievelijk mening naar voren:
    1. soms kon men er in de samensprekingen goed mee „werken” en er elkaar in vinden;
    2. soms ontdekte respectievelijk vreesde men — aan de hand van de Gemeenschappelijke Verklaring — bij de Nederlands Gereformeerde Kerk(en) op sommige punten andere opvattingen dan in deze Verklaring zijn weergegeven;
    3. soms vroeg men zich af of de van nederlands gereformeerde zijde betuigde instemming met de Verklaring metterdaad in hun prediking en pastoraat tot uiting komt;
  - c. er zijn kerken die de Verklaring als weergave van het christelijke gereformeerde standpunt afwijzen of onvoldoende achten.
- d. Enkele beoordelende opmerkingen
  1. Wat betreft de in de vorige paragraaf (c. Samenvattend overzicht) onder 2a genoemde „opvattingen of praktijken”: men blijkt soms onvoldoende te beseffen, dat het gaat om incidenteel voorkomende opvattingen of praktijken en dat in bepaalde gevallen de Nederlands Gereformeerde Kerken in breder verband zich anders hebben uitgesproken. Toch roepen de hier signaleerde zaken wel vragen op.
  2. Wat betreft de zaken die genoemd worden onder 2b („een andere vorm van geloofsbeleving”) en onder 3b 2 en 3 (hoe functioneert de inhoud van de Gemeenschappelijke Verkla-

ring in de Nederlands Gereformeerde Kerken): hier ligt de kern van de in de enquête naar voren gebrachte bezwaren en problemen.

3. We constateren met droefheid dat er ten aanzien van de Gemeenschappelijke Verklaring in ons eigen kerkelijk leven ook onvoldoende overeenstemming is. In de verschillen binnen ons eigen kerkelijk leven liggen mede oorzaken voor de moeiten in het leggen en onderhouden van de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken.
4. Toch zullen wij achter de oproep van de generale synode van 1977 én achter de Gemeenschappelijke Verklaring moeten blijven staan.
5. Op een vraag die bij de beantwoording van de enquête door één der kerken werd gesteld, komen deputaten nog terug (zie sub 4 Conclusies en voorstellen).

2. Contacten met plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerken

Op grond van hun opdracht „alles te doen wat de eenheid tussen de beide kerken dient” hebben deputaten zich beziggehouden met vragen die hen bereikten uit plaatselijke kerken, die overeenkomstig de uitspraak van de synode 1977 (Acta, artikel 118 sub 5) in het geloof de contacten met de plaatselijke of genabuurde Nederlands Gereformeerde Kerken wilden bewaren en versterken, en daarbij op bepaalde vragen stuitten.

De kerken van **Almelo en Lisse** overwogen tot kanselruil te komen, maar vroegen zich af of de besluiten van de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken ten aanzien van de functionering van het kerkverband — zie onder — in dit opzicht geen verandering vormden. Aan deze kerken is geantwoord dat landelijke ontwikkelingen die reden tot zorg geven, er plaatselijk niet toe behoeven te leiden dat het gestalte geven aan gevonden eenheid, waar dit op verantwoorde wijze mogelijk is, zou worden opgeschort.

De kerk van **Lelystad** was — gezien de zeer nauwe plaatselijke samenwerking — van mening dat een te beroepen tweede predikant tot de Nederlands Gereformeerde Kerken zou moeten behoren. Wellicht zou met het oog daarop een wijziging nodig zijn in de instructie van deputaten tot het verlenen van steun aan kerken in de IJsselmeerpolders (SKIJP), en men vroeg daarover de mening van deputaten. Geantwoord is dat deputaten de situatie onvoldoende kennen om concreet advies te kunnen geven; dat zij echter een intensivering van de bestaande contacten toejuichen en dat — wanneer daarvoor een wijziging in de instructie van deputaten SKIJP nodig zou zijn — daartegen van de kant van deputaten eenheid geen bezwaar zou bestaan.

De kerken van **Enschede-Oost en -West** vroegen „advies en bijstand” nu in samensprekingen aan de hand van de Gemeenschappelijke Verklaring eerder bestaande bezwaren aan christelijke gereformeerde zijde volledig waren weggenomen en men voor de vraag stond hoe verder te gaan.

De beide Christelijke Gereformeerde Kerken hebben toen het standpunt ingenomen aan de nederlands gereformeerde broeders voor te stellen in het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken samen te leven. Daarop vroeg de Nederlands Gereformeerde Kerk aan de Enschedese Kerken een standpunt te bepalen inzake de vraag „hoe houden wij onze zusterkerken vast, als wij in principe besluiten toe te treden tot de Christelijke Gereformeerde Kerken?”

Dit schrijven maakte in de kring van deputaten vragen los: is dit een te waarderen weg naar plaatselijke eenheid op korte termijn, naast de lange weg — via eenwording van kerkverbanden — waaraan we al jaren werken? Of is deze weg in strijd met de tot nu toe gevolgde weg?

Måg een plaatselijke kerk een dergelijk voorstel doen, terwijl de beide kerken op landelijk vlak samenspreken met het oog op kerkelijke eenheid? Kan een dergelijk voorstel ook een poging zijn de eenheid te forceren met het risico dat ze er juist door geblokkeerd wordt?

Deputaten besloten in te gaan op het verzoek om een gesprek, echter niet om advies en bijstand te geven maar om zich te laten informeren en de laatstgenoemde vraag ook aan de kerkeraden in overweging te geven.

3. Samensprekingen

Aan de opdracht van de synode 1977 „voort te gaan met samenspreking” (Acta, artikel 118 sub 2) is voldaan: op 9 maart 1978, 22 februari, 15 maart, 20 augustus en 12 november 1979 en op 17 maart 1980 werden samensprekingen gehouden, hetzij te Apeldoorn, hetzij te Bunschoten-Spakenburg in het gebouw van de Nederlands Gereformeerde Kerk. Deze samensprekingen — die uiteraard werden voorafgegaan en gevolgd door beraadslagingen in eigen kring — werden gekenmerkt door een ernstig en bewogen zoeken van elkaar, soms ook door enige spanning en teleurstelling wanneer men bij elkaar veranderingen tot het vinden van eenheid meende te zien, maar steeds door een zeer open en broederlijke gezindheid.

Wederzijds was er het besef dat we in een zeer belangrijke fase van onze contacten verkeerden; met name ook, omdat in deze periode te Wezep de landelijke vergadering 1978 en de voortgezette landelijke vergadering 1979 werden gehouden.

Bij die zitting van de landelijke vergadering 1978 waar de verhouding tot de Christelijke Gereformeerde Kerken ter sprake kwam, waren de broeders Geleynse en prof. Van 't Spijker als gasten aanwezig; prof. Van 't Spijker sprak de vergadering toe. Tijdens deze zitting sloot de vergadering onder andere:

- de kerken aan te sporen tot voortzetting van het streven naar eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken, met verwijzing naar het gebod van Christus;

— opnieuw het mandaat van de commissie te verlengen, opdat ook het gesprek met de christelijke gereformeerde deputaten voortgang kan hebben.

Deputaten geven u nu een overzicht van de gang van de besprekingen over een aantal punten die in de opdracht van de synode van 1977 werden genoemd.

A. „De reactie van de synode” (Acta, artikel 118 sub 2)

Met deze woorden werden naar de mening van deputaten aangeduid: het rapport van de synodale commissie, de ter vergadering gemaakte opmerkingen en gedane voorstellen en vooral de besluiten die werden genomen.

Tijdens de eerste samenspreking na de generale synode werden deze ter sprake gebracht.

De nederlands gereformeerde broeders bleken pijnlijk getroffen te zijn door de zeer kritische opmerkingen over de contacten tussen beide kerken van de kant van sommige afgevaardigden. De indruk die daardoor gemaakt was kon niet geheel worden weggenomen door het feit dat geen van de ingediende voorstellen negatief was, en dat de besluiten van de synode zeer positief waren en met algemene stemmen werden genomen.

B. Vragen rond kerkregering en kerkverband (Acta, artikel 118 sub 3)

De bespreking hierover kwam vooral op gang in de samenspreking op 22 februari 1979, waar de besluiten van Wezep 1978 aan de orde kwamen. Deze besluiten lieten voortgang in de opbouw van een geordend kerkelijk leven zien.

In een door ons deputaatschap voor deze samenspreking opgestelde nota werd echter zorg uitgesproken over het toen in eerste instantie aanvaarde artikel 34 van het Akkoord van kerkelijk samenleven.

Een eerste concept van dit artikel luidde aldus:

„De besluiten in regionale en landelijke vergaderingen genomen zullen nagekomen worden, tenzij men aantooft dat ze strijden met Gods Woord of de artikelen van dit akkoord, zolang deze niet op wettige wijze veranderd zijn, of, voor zover het besluiten van praktische aard betreft, dat het naleven daarvan niet zou dienen tot heil van de gemeente”.

De eerste helft van dit concept komt principieel overeen met artikel 31 K.O. Door de landelijke vergadering van 1978 werd artikel 34 echter voorlopig aldus vastgesteld:

„Hetgeen in regionale en landelijke vergaderingen besloten is, wordt door de plaatselijke kerken bekrachtigd en in onderlinge liefde nagekomen, tenzij het strijdig bevonden is met de Heilige Schrift of met het Akkoord van kerkelijk samenleven, of ook dat aanvaarding niet zou dienen tot heil van de gemeente; de kerk die een besluit niet bekrachtigt, zal hiervan aan de zusterkerken rekenschap geven”.

Vragen die hierbij rijzen zijn: wat is het verschil tussen „bekrachten” (ratificatie) en „voor vast en bondig houden” (artikel 31 K.O.) en tussen „rekenschap geven” en het recht van appel? Verraden de woorden „of ook dat... tot heil van de gemeente” niet een independentische tendens, of geven ze daar althans geen ruimte voor?

Beide vragen hebben herhaaldelijk op de agenda van onze samensprekingen gestaan.

a. Het „heil der gemeente”

Op 22 februari 1979 verklaarden de nederlands gereformeerde broeders dat in deze woorden geen tegemoetkoming aan een neiging tot independentisme moet worden gezien.

Ze zijn in het licht van de oorspronkelijke formulering „voor zover het besluiten van praktische aard betreft” te zien als een tegemoetkoming aan die kerken die bang zijn voor „betutteling” door meerdere vergaderingen.

Intussen werd de voortgezette (niet getrapte) landelijke vergadering van 19 mei 1979 gehouden. Daar zijn de door deputaten genoemde bezwaren — ook ten aanzien van de ratificatie — naar voren gebracht door de commissie. Na een verwarde discussie — aldus de nederlands gereformeerde commissie — viel daar het besluit dat de woorden „tot heil van de gemeente” blijven staan, ondanks de bezwaren van sommigen.

Het artikel luidt thans zo:

„Een besluit van de regionale of landelijke vergadering zal door de plaatselijke kerken bekrachtigd worden en in onderlinge liefde nagekomen, tenzij dit besluit strijdig bevonden wordt met de Heilige Schrift of met het Akkoord van kerkelijk samenleven of niet strekt tot heil van de gemeente. De kerk die een besluit niet bekrachtigt, zal hiervan aan de zusterkerken rekenschap geven”.

Een kleine commissie die voorbereidend werk verrichtte voor het gesprek over kerkordelijke zaken op de daarop volgende samenspreking (naar haar samenroeper commissie Huizinga genoemd) gaf in haar „kort verslag” de volgende opmerkingen van christelijke gereformeerde zijde over dit punt weer, die tijdens de samenspreking nog eens werden onderstreept: vermelding van het „heil der gemeente” is overbodig náást de vermelding van de Heilige Schrift en het Akkoord.

In artikel 30 K.O. wordt gezegd dat alleen kerkelijke zaken mogen worden behandeld. Dan gaat het dus al over de gemeente en haar heil. Dit heil kan alleen maar gediend worden in overeenstemming met Schrift, confessie en kerkorde. Ook de K.O. spreekt over het „heil der gemeente”: in artikel 87, in verband met wijzigingen in de K.O. Maar in artikel 34-Akkoord en artikel 31 K.O. gaat het over iets anders, namelijk het al dan niet aanvaarden van besluiten van meerdere vergaderingen.

De nederlands gereformeerde broeders merkten op dat in de huidige situatie van hun

kerken er tegelijk grote behoefte is aan rechtsregels en vrees bestaat voor een teveel aan bepalingen, met name waar het liturgische zaken betreft.

Tijdens deze samenspreking bleek ook dat er in de Nederlands Gereformeerde Kerken nog ernstige bezwaren leven tegen artikel 34. Deze bezwaren, die voor een deel overeenkomen met de door deputaten genoemde, komen aan de orde op de volgende landelijke vergadering die een jaar is uitgesteld, tot 1981.

b. Bekrachtiging (ratificatie)

Terwijl volgens artikel 31 K.O. de kerken bij voorbaat beloven hetgeen op een meerdere vergadering besloten wordt voor vast en bondig te zullen houden, tenzij zou blijken dat het tegen de Schrift is zodat zulke besluiten onmiddellijke rechtskracht hebben, moeten volgens artikel 34 van het Akkoord zoals dat door de landelijke vergaderingen van 1978 en 1979 is vastgesteld deze besluiten bekrachtigd worden door de plaatselijke kerken, willen ze rechtskrachtig zijn.

Over dit verschil en de betekenis ervan voor de eenheid is gesproken tijdens één samenspreking vóór en twee samensprekingen ná de landelijke vergadering van 1978; ook de eerder vermelde „commissie Huizinga” heeft zich erop bezonnen.

In de besprekingen speelde wederzijds een zekere teleurstelling een rol. Aan de Nederlands gereformeerde zijde, omdat daar de mening leefde dat het hier niet om een diepgaand verschil ging en daarom niet verwacht was dat dit een punt van uitvoerige bespreking zou zijn. Aan christelijke gereformeerde zijde, omdat de van onze kant naar voren gebrachte bezwaren tegen het voorgestelde artikel 34 niet een in de besluiten van de landelijke vergadering merkbare weerklank bleken te hebben gevonden, terwijl het naar de mening van deputaten toch gaat om een verschil dat belemmerend werkt voor het tot stand komen van de kerkelijke eenheid. De samensprekingen dreigden daardoor de vaart te verliezen die ze aanvankelijk hadden.

Nu volgt een samenvatting van de besprekingen over dit punt.

1. De rechtskracht van besluiten van meerdere vergaderingen

Deputaten wezen de commissie op het gevaar van independentisme dat in artikel 34 dreigt. Wat in artikel 31 K.O. uitzondering is (de mogelijkheid van het „tenzij...”) wordt in artikel 34 Akkoord de mogelijkheid waar men van uitgaat.

Het achteraf bekrachtigen kan het kerkelijk leven lam leggen. De Nederlands gereformeerde commissie merkte daarentegen op: het verschil artikel 31 - artikel 34 is theoretisch. In de praktijk is er geen verschil. Volgens artikel 34 beloven de kerken de besluiten te zullen bekrachtigen én in liefde na te komen! Het is niet de bedoeling alle besluiten plaatselijk nog eens „over te doen”; de bekrachtiging zal meestal een hamerstuk zijn.

De meerdere vergaderingen geven dus geen adviezen maar nemen wel degelijk besluiten. Artikel 31 vormt duidelijk de achtergrond van artikel 34; van independentisme is geen sprake. Alleen komt in artikel 34 duidelijker uit dat de besluiten van meerdere vergaderingen besluiten van kerken blijven, doordat de bekrachtiging één geheel vormt met de besluitvorming ter meerdere vergadering. Er vindt geen gezagsoverdracht aan de meerdere vergaderingen plaats.

2. De aard van meerdere vergaderingen

Zijn daar in haar afgevaardigden kerken bijeen, en functioneert daar de kerk? Of zijn er slechts afgevaardigden van kerken bijeen, zodat een meerdere vergadering niet zonder meer gezag heeft en haar besluiten bekrachtiging nodig hebben?

Deputaten stelden zich op het eerste standpunt. Het zou niet juist zijn te zeggen dat de Nederlands gereformeerde broeders voor het tweede kozen. Zij wilden gehouden worden aan hetgeen bepaald is in artikel 31 sub 2 van het Akkoord: „De kerken komen door afgevaardigden bijeen”, maar hielden er daarbij wel aan vast dat de plaatselijke kerk via de ratificatie principieel bij het geheel van de besluitvorming betrokken moet zijn.

3. Het rekenschap geven

Een bezwaar van christelijke gereformeerde zijde was dat in artikel 34-Akkoord het recht en de plicht tot appel verzwakt zijn tot een rekenschap geven.

Opent dit niet de deur naar een te gemakkelijk zich onttrekken aan besluiten van meerdere vergaderingen?

De Nederlands gereformeerde broeders antwoordden dat het rekenschap geven meer inhoudt dan „meedelen”. Het moet verstaan worden in de zin waarin het woord in 1 Petrus 3 : 15 gebruikt wordt: verantwoording afleggen. Het wil geen mogelijkheid scheppen tot een vrijblijvend zich distantiëren van genomen besluiten. Het komt zakelijk overeen met „recht en plicht tot appel”.

4. De achtergrond in de geschiedenis

De Nederlands gereformeerde commissie merkte op dat de bekrachtiging geen nieuw element is maar al sinds de Vrijmaking heeft gefunctioneerd. De vraag van deputaten was of men daarbij toch niet te weinig putte uit de gereformeerde traditie.

Er is in de geschiedenis een pendelbeweging tussen nadruk op de plaatselijke kerk enerzijds en op de meerdere vergaderingen anderzijds. Momenteel slaat bij u de beweging door naar het accent op de plaatselijke kerken, overeenkomstig het vrijmakingskerkrecht van 1944.

De Nederlands gereformeerde commissie erkende dat het huidige artikel 34 te zien is als

een reactie tegen het machtsmisbruik door meerdere vergaderingen zoals men dat tot tweemaal toe ervaren heeft — waarbij deputaten opmerkten: dit was geen gevolg van de handhaving maar van de verkeerde hantering van de K.O.; u hebt geen ander kerkrecht nodig om u tegen dit misbruik te verweren. Sommige leden van de nederlands gereformeerde commissie zagen echter in het feit dat zij door de ondervonden moeilijkheden tot deze nieuwe kerkrechtelijke bepaling waren gekomen, een leiding van de Here in de geschiedenis.

Wij willen de schriftuurlijke beginselen achter de kerkorde niet terzijde stellen maar hebben wel geleerd weg te doen wat in de historische ontwikkeling verkeerd gegroeid is: de macht van een hiërarchische structuur. Deze broeders zagen dit als een bevrijding en een reformatie, voortkomend uit de „reformatie van de dertiger jaren”, waar zij dan ook niet weer achter terug zouden willen gaan, zonder dat zij overigens wilden vervallen tot independentisme.

Andere leden van de commissie zagen het feit dat het accent in artikel 34 nu zó is gelegd meer als een kwestie van tijdelijke aard. Het zou ook anders kunnen, wanneer dat nodig is en met name wanneer de eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken dit nodig maakt.

5. Betekenis voor de eenheid

Deputaten hebben gesteld: in het verleden leefde bij u ook wel de gedachte van de ratificatie, en ook toen hadden wij daartegen onze bezwaren. Maar voor 1967 leefde u nog onder de K.O.; en het eerste concept van artikel 34 kwam in dit opzicht zakelijk overeen met artikel 31 K.O. Als wij u in die periode vragen stelden over de ontwikkelingen bij u op het gebied van het kerkrecht, hebt u ons steeds gerustgesteld en geduld van ons gevraagd. Nu u echter de bekrachtiging officieel hebt vastgelegd, dreigen we op dit punt uit elkaar te groeien. Een gemeenschappelijke kerkorde is wezenlijk voor een kerkelijke eenheid en het is problematisch hoe beide standpunten in één kerkorde zouden zijn samen te brengen.

Door de nederlands gereformeerde broeders werd gezegd: zolang wij nog niet op korte termijn één kunnen worden, zullen wij in onze kerken toch ook in kerkordelijk opzicht geen pas op de plaats kunnen maken; wij moeten verder. Men vroeg ons er oog voor te willen hebben dat het spoor waarin men nu verder gaat toch ook een gereformeerd spoor is, waarbij aan echt independentistische ideeën een halt is toegeroepen. Overigens werd door de commissie de vraag gesteld of er ook in de Christelijke Gereformeerde Kerken geen independentistische tendensen voorkomen, hetgeen deputaten helaas niet konden ontkennen.

Voorts vermeldde de nederlands gereformeerde commissie haar voornemen om voor te stellen dat in het Akkoord een bepaling zou worden opgenomen, waarin wordt vastgelegd dat de artikelen van het Akkoord behoren gewijzigd te worden onder andere als dat bevorderlijk is voor de oefening van de gemeenschap met de kerken van eenzelfde belijdenis.

Deputaten constateerden dat hier een uitweg zou liggen die perspectief kan bieden voor de toekomst.

De conclusie uit de gehele bespreking (vastgesteld door deputaten en commissie samen) luidt als volgt.

1. Er bestaat tussen onze beide kerken een verschil ten aanzien van de kerkregering.
2. Dit verschil hangt samen met en vindt zijn achtergrond in de geschiedenis die de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben doorgemaakt; het komt uit in een verschillende visie op aard en gezag van de meerdere vergaderingen, zoals die tot uitdrukking komt in de verschillende bewoordingen respectievelijk van artikel 34-Akkoord en artikel 31 K.O.
3. Wat betreft de vraag in hoeverre het in de praktijk verschil maakt of men handelt volgens artikel 34 dan wel volgens artikel 31, leeft enerzijds (bij de nederlands gereformeerde commissie) de gedachte dat dit in de praktijk weinig verschil zal maken; anderzijds is men (aan christelijke gereformeerde zijde) van mening dat moet worden afgewacht of dit inderdaad zo zal blijken te zijn.
4. De vraag in hoeverre het gesignaleerde verschil onze eenwording negatief zou kunnen beïnvloeden, zou in sterke mate worden gerelativeerd bij aanvaarding van een artikel inzake wijziging van het Akkoord van kerkelijk samenleven, als boven omschreven.

C. de federatie-gedachte

De synode van 1977 gaf deputaten ook de opdracht „te onderzoeken in hoeverre de gedachte van een „federatie” bruikbaar is en zo mogelijk dienaangaande met voorstellen te komen” (Acta, artikel 118 sub 8).

De landelijke vergadering van 1978 besloot „de commissie op te dragen nader te bestuderen op welke wijze de eenheid verder gestalte kan krijgen daarbij de federatie-gedachte te onderzoeken en hierover met de christelijke gereformeerde deputaten te spreken.” Tijdens verscheidene samensprekingen is dit onderwerp dan ook uitvoerig aan de orde geweest.

Het standpunt waarvan deputaten daarbij uitgingen luidt aldus: Het kerkverband is zelf een federatief verband (Voetius). Er is reden om in het kader van het gereformeerde kerkrecht voorzichtiger te zijn met een federatie van kerkverbanden: men kan zich ervan bedienen om elkaar niet los te laten en toch aan de eis tot wezenlijke eenheid te ontkomen. Een federatie zou alleen te aanvaarden zijn als stap in een proces van vereniging op basis van (h)erkenning van elkaar als kerken van Christus. Anders zou er sprake zijn van een institutionalisering van de pluriformiteit. Wanneer zou blijken dat een federatie niet functioneert als weg tot het doel dat de Christelijke Gereformeerde Kerken blijkens synode-uitspraken ten aan-

zien van de Nederlands Gereformeerde Kerken beogen, nl. eenheid tussen beide kerken, moeten we van deze weg terugkomen.

Bij deze standpuntbepaling formuleerden deputaten de volgende „vragen die hierbij overwogen moeten worden“:

1. in hoeverre is enerzijds een federatie een zoveel omvattende zaak, dat ze gefrustreerd wordt door de geringe omvang van wat plaatselijk bereikt werd?
2. in hoeverre kan anderzijds een federatie stimulerend werken op de voortgang van plaatselijke contacten, daar waar iets begonnen is?
3. moet een federatie niet alleen dan aanvaardbaar worden geacht wanneer deze voor de plaatselijke verhoudingen betekent dat dáár waar nu nog „niets“ is, toch minimaal kanselruil tot stand kan komen?
4. is er classicaal méér mogelijk dan het zenden van waarnemers eventueel met adviserende stem naar elkaars vergaderingen?
5. in hoeverre is het mogelijk dat we „van onderen af“ naar een federatie toegroeien, door uitbouw van de regeling voor het classicaal gestalte geven aan de eenheid (Acta 1974, artikel 112 sub 5), in die zin dat deze regeling op analoge wijze uitgebreid zou worden tot het ressort van een of meer particuliere synoden en vervolgens tot het gehele kerkverband?
6. op welke gebieden zou landelijke samenwerking mogelijk zijn (zending, evangelisatie, diaconaat, hogeschool...)?

Tijdens de eerste samenspreking waarop dit onderwerp aan de orde kwam, vonden deputaten en commissie elkaar in deze gedachte: een federatie die minder is dan een kerkverband, is te aanvaarden als stap in een proces van vereniging.

Bij een volgende samenspreking bleek dat de nederlands gereformeerde broeders zich toch weer enigszins distantieerden van de federatie-gedachte, omdat deze huns inziens verschillend geïnterpreteerd kan worden en er in de praktijk niet veel mee te beginnen is.

Zij achtten het beter de aandacht te richten op concrete zaken waarin metterdaad samengewerkt kan worden, en van daaruit te zoeken naar samengaan van beide kerkverbanden.

In de daarop volgende discussie kwamen de volgende gedachten naar voren. Enerzijds wordt ervoor gepleit de gedachte aan een federatie te laten varen. Deze heeft bij nader inzien toch iets kunstmatig. We zullen nu moeten zoeken én naar wegneming van wat het komen tot eenheid belemmert én naar punten waarin we kunnen samenwerken.

Anderzijds wordt er tegen gewaarschuwd een tegenstelling te scheppen tussen samenwerking en eenheid. Het zoeken naar samenwerking mag niet in de plaats komen van het zoeken naar samengaan. Punten van samenwerking moeten stappen zijn op weg naar eenheid. In dat verband vindt de federatie-gedachte ook pleitbezorgers. Deze bevat de notie van eenheid die toch nog niet in elk opzicht te realiseren is. Vanuit de federatie-gedachte kan gezocht worden naar iets in de geest van „ecclesiastical fellowship“ en dat is toch meer dan incidentele samenwerking zoals die ook kan bestaan met kerken waarmee geen eenheid wordt gezocht.

Er bestaat tweeërlei wijze van federatie:

- een organisatievorm waarbij de partijen principieel zelfstandig blijven; voorbeeld: federatie van onafhankelijke staten; doel is dan: samenwerking.
- een structuur waarbij men beoogt op den duur tot eenheid te komen; voorbeeld: federatie van vakbonden of politieke partijen die een eenheid beogen; doel is dan: samengaan.

Wij zouden ons moeten richten op „federatie“ in de tweede betekenis.

Nadere overweging van een en ander bracht ook de nederlands gereformeerde commissie tot het standpunt dat de federatie-gedachte te handhaven is wanneer ze in deze tweede betekenis verstaan wordt. Wel moeten deputaten en commissie concluderen dat het nog niet duidelijk is, hoe aan zulk een federatie gestalte gegeven zou moeten worden.

Het zal daarom het beste zijn daarnaar op zoek te gaan, uitgaande van concrete zaken waarin samengewerkt kan worden.

Als zulke zaken werden door de nederlands gereformeerde commissie genoemd: het contact en de correspondentie met buitenlandse kerken, rechtstreeks en b.v. via de G.O.S.; de opleiding; samenwerking op deputaten-niveau inzake zending en evangelisatie; liturgische formulieren; een reformatorisch kerkboek; landelijke diaconale taken.

In dit verband legde de commissie aan deputaten enkele mogelijkheden van samenwerkingsvormen voor; deputaten komen daar in het afsluitend gedeelte van dit deel van hun rapport op terug door u enkele voorstellen voor te leggen.

d. Kerkvisitatie

Tijdens een van de samensprekingen kwam het besluit ter sprake dat de landelijke vergadering 1978 nam met de vaststelling van artikel 37 van het Akkoord. Daarin krijgen de regionale vergaderingen de opdracht er zorg voor te dragen „dat de in haar samenkomende kerken elkaar op de hoogte stellen van de arbeid der ambtsdragers, opdat deze kerken elkaar kunnen bijstaan, op elkaar acht kunnen geven en elkaar intijds christelijk mogen vermanen wanneer iemand nalatig wordt bevonden. Het staat een regionale vergadering vrij hiertoe enigen uit haar midden aan te wijzen, die de kerkeraden bezoeken en over hun bevinden rapporteren“.

Dit artikel werd in 1979 ongewijzigd aanvaard, waarbij een voorstel de kerkvisitatie daarin niet facultatief maar verplicht op te nemen, werd verworpen.

Deputaten wezen de commissie op het grote belang van de kerkvisitatie. De commissie verklaarde dat er regio's zijn waar deze normaal functioneert. Er zijn er echter ook waar in verband met de kleinheid van de regio (het Noorden) of vanwege de grote afstanden (het Zuiden) in feite de regionale vergadering zelf de functie van onderlinge visitatie vervult.

e. De vrouw in het ambt

Deputaten hebben aan de orde gesteld dat enkele Nederlands Gereformeerde Kerken besloten hebben het ambt van ouderling en/of diaken voor zusters der gemeente open te stellen. De commissie releveerde hoe het in het geval van Amsterdam-C. gegaan is: de kerkeraad deelde alle zusterkerken schriftelijk mee dat hij in principe besloten had het diakenambt open te stellen voor zusters. De vele reacties die daarop binnenkwamen, hebben de kerkeraad doen besluiten aan zijn principebesluit geen uitvoering te geven.

Op de landelijke vergadering 1978 diende de regio Harderwijk een verzoek in over deze zaak een studiec ommissie in te stellen. Aan dit verzoek werd niet voldaan op grond van het feit, dat het niet kwam uit een regio waar deze zaak speelt. Wel deed de landelijke vergadering een appel uitgaan op de kerken, waarin erop gewezen werd dat deze kwestie belangrijk is, omdat ze het omgaan met de Schrift en de eenheid der kerken raakt, en met verwijzing naar 1 Cor. 14 : 36 en 11 : 16 werd een beroep op de kerken gedaan „om niet zelfstandig beslissingen tot openstelling van het ambt van ouderling en/of diaken voor zusters der gemeente te nemen en uit te voeren, maar deze aan het oordeel der zusterkerken in landelijk verband te onderwerpen”.

f. Opleiding

Desgevraagd informeerde de commissie deputaten over hetgeen de landelijke vergadering 1978 uitsprak inzake de opleiding. Studie aan een universiteit werd ernstig ontraden; het „Apeldoorn-advies” werd herhaald; de kerkeraden werden verzocht dit advies onder de aandacht te brengen van allen die willen staan naar het ambt van dienaar des Woords in de Nederlands Gereformeerde Kerken.

C. Binnen- en buitenlandse verhoudingen

Tijdens de samensprekingen hebben deputaten en commissie elkaar geïnformeerd over wederzijdse binnen- en buitenlandse verhoudingen.

Wat de Nederlands Gereformeerde Kerken betreft is het volgende van belang:

1. De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

Voorstellen aan de landelijke vergadering 1978 om in contact te treden met deze kerken werden niet aanvaard.

De vergadering sprak uit dat alles gedaan moet worden wat voor God verantwoord is om te komen tot herstel van de geschonden eenheid, maar dat een verzoek om samenspreking vrucht zou moeten zijn van een veel bredere praktijk van plaatselijke herkenning en contactoefening dan waarvan nu sprake is. Ook werd gevreesd dat een afwijzende reactie van de gereformeerde (vrijgemaakte) synode toenadering tussen kerkleden en plaatselijke kerken zou bemoeilijken.

2. C.O.G.G.

Een verzoek tot toetreding tot het C.O.G.G. — uitgegaan van dit contact-orgaan zelf — is in studie genomen.

3. Die Gereformeerde Kerk (S.A.)

Met de Dopperkerken zijn besprekingen aan de gang om te komen tot kerkelijke correspondentie.

4. Chr. Ref. Church

Het aangaan van ecclesiastical fellowship is in studie genomen.

5. G.O.S.

Ten aanzien van de G.O.S. sprak de vergadering van:

- dankbaarheid voor mogelijkheden binnen de G.O.S. elkaar te helpen en te dienen;
- aarzeling, met name in verband met de vraag of in de verhouding tot de Gereformeerde Kerken in Nederland de grondslag van de G.O.S. gehandhaafd wordt;
- de wil om bij gunstige ontwikkeling toe te treden als lid.

Naar de synode van Nîmes 1980 worden twee waarnemers gezonden. Mogelijkheden van overleg en samenwerking tussen deze beide waarnemers en de christelijke gereformeerde afvaardiging zullen tijdens deze synode zoveel mogelijk worden benut.

D. De laatste samenspreking

De laatste samenspreking in deze periode was in hoofdzaak gewijd aan de bespreking van het rapport van deputaten, voor zover het betrekking heeft op de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken en voor zover het op dat moment gereed was. Bij alle moeilijkheden die nog te overwinnen zijn — die ons juist ook bij het bespreken van dit rapport weer duidelijk voor ogen kwamen te staan — werd het als een vreugde ervaren dat deze bespreking — die getuigt van een groeiend onderling vertrouwen geven — mogelijk was.

Tijdens deze samenspreking werd verslag uitgebracht van de op 15 maart jl. gehouden ontmoetingsdag van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken, waarvoor het initiatief genomen was door de Christelijke Gereformeerde Kerk van Rotterdam-C. en de Nederlands Gereformeerde Kerk van Overschie. De indruk was dat het

een goede dag is geweest, waar het besef dat we elkander nodig hebben, werd versterkt.

Dat wij elkaar nodig hebben kwam tijdens deze samenspreking ook uit bij een korte bespreking naar aanleiding van bepaalde artikelen in het maandblad DIA die door de commissie onder onze aandacht werden gebracht vanwege hun „eenzijdig opinievormend” karakter, om het te zeggen met woorden ontleend aan de uitspraak van de generale synode van 1977 (Acta, artikel 153 besluit 5), waarop deputaten de commissie in dit verband hebben gewezen. Dit gesprek leidde onder andere tot de conclusie dat wij als kerken elkaar hebben te dienen, ook in het op de juiste wijze verwerken van de vragen waarmee beide kerken in deze tijd te maken hebben.

4. Conclusies en voorstellen

1. De gegevens uit de enquête wijzen niet in één richting; er is enerzijds sprake van herkenning van elkaar, toenadering en gestalte geven aan de eenheid, anderzijds van verwijdering en gebrek aan of zelfs verbreking van contact.
2. Er blijken bij verschillende kerkeraden vragen te leven waarmee zij zich tot het deputaatschap wenden. Deputaten zijn met het geven van advies voorzichtig geweest om niet te treden in de rechten van de kerkelijke vergaderingen, maar zij komen de laatste tijd wel meer in direct contact met de plaatselijke kerken.
In verband met een verzoek van een kerkeraad dat hen via de enquête bereikte, hebben zij zich afgevraagd of het — om in de kerken het juiste besef van wat kerkelijke eenheid inhoudt te bevorderen en ook om het verlangen daarnaar en het gebed daarvoor te verlevendigen — niet wenselijk zou zijn de kerken te dienen met voorlichting over hetgeen Schrift en belijdenis daarover zeggen.
3. De samensprekingen zijn in de afgelopen periode tot een zekere afronding gekomen. Na 1972 stond als onderwerp van gesprek de toeëigening van het heil op de voorgrond en de gedachtenwisseling daarover heeft tot de „Gemeenschappelijke Verklaring” van 1975 geleid. Daarna hebben de vragen van het kerkverband sterk de aandacht getrokken. De gedachten hierover zijn nu voorlopig onder woorden gebracht, zodat de synode daarvan kennis kan nemen.
4. Blijkens dit rapport weten de commissie en het deputaatschap nog niet welke vorm een federatie zou moeten krijgen, maar samenwerking op concrete punten lijkt wel mogelijk. Naar aanleiding van een voorstel van de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken wordt de aandacht van de synode gevraagd voor gebieden waarop samenwerking mogelijk zou zijn en voor bepaalde vormen van samenwerking:
  - a. Deputaten van beide kerken die eenzelfde opdracht hebben, vergaderen (steeds) gezamenlijk, leggen het besprokene in een gemeenschappelijk verslag vast en schrijven gezamenlijk één rapport, dat dient op de generale synode en op de landelijke vergadering.
  - b. De generale synode benoemt enige afgevaardigden die als gastlid de landelijke vergadering bijwonen en aan de besprekingen kunnen deelnemen, zij het zonder beslissend stemrecht; omgekeerd wijst de landelijke vergadering afgevaardigden aan die op overeenkomstige wijze door de generale synode worden ontvangen.
5. Deputaten zijn van mening dat het terwille van de eenheid waarnaar wij staan, goed zal zijn het gesprek met de Nederlands Gereformeerde Kerken op broederlijke wijze voort te zetten.

II. Uitbreiding van de kerkelijke contacten?

In de kring van deputaten is de vraag aan de orde gesteld of onze kerken — in de lijn van de Acte van Afscheiding — in hun binnenlandse contacten met andere kerken niet meer zouden moeten trachten de hand te reiken aan alle gereformeerde belijders en zich niet te beperken tot één kerkverband.

De kerkelijke ontwikkelingen in de gereformeerde gezindte gedurende de jaren waarin ons deputaatschap zijn werk gedaan heeft — met de roeping tot het zoeken van gemeenschap met Christus' kerk waar Hij die ook vergadert, voor ogen — schijnen op dat werk het stempel van de uitzichtloosheid te drukken. Toch mogen we niet toegeven aan de verzoeking ons voorlopig alleen te concentreren op eigen kerkelijk leven, maar hebben we ons vanuit het verleden opnieuw onze roeping te laten aanreiken — aldus een gespreksnota waarin de boven genoemde vraag nader werd omschreven.

Deputaten erkennen dat we voortdurend dienen te zoeken naar mogelijkheden om de contacten met andere kerken uit te breiden. Concreet zou dan bijvoorbeeld te denken zijn aan een hernieuwde poging in de richting van de Gereformeerde Gemeenten. Anderzijds ons deputaatschap is geen deputaatschap voor contacten, maar voor eenheid, vereniging. En wat dát betreft zijn in de huidige situatie de Nederlands Gereformeerde Kerken niet de enigen maar wel de eerstaangewezenen die voor samensprekingen in aanmerking komen. Deputaten waren van oordeel dat, nu de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken in een zeer belangrijke fase zijn gekomen, het het beste is daaraan voorshands eerst volledige aandacht te geven.

III. Contact Orgaan voor de Gereformeerde Gezindte

Ook in deze jaren werd het werk van en onze deelname aan het C.O.G.G. voortgezet. Ds. J. H. Velema, die in 1976 het voorzitterschap had neergelegd, werd in oktober 1977 be-

noemd tot secretaris als opvolger van ds. R. J. v. d. Hoef. Aan het eind van de periode waarover dit rapport handelt, werd prof. dr. K. Runia als voorzitter opgevolgd door ds. L. J. Geluk, die uit de kring van de Gereformeerde Bond — waarvan hij voorzitter is — werd voorgedragen.

Op de vergaderingen in deze jaren zijn eerst een aantal onderwerpen aan de orde geweest die betrekking hebben op verkiezing, verbond en kerk.

Op de vergaderingen in najaar 1977 en in 1978 spraken drs. K. Dijk (geref.), drs. W. Steenberg, prof. dr. C. Graafland (geref. bond) en ds. L. W. G. Blokhuis (ned. geref.) respectievelijk over „Uitverkiezing, „Paulinische visie op de gemeente“, „Kerk en verbond“, „Verbond en gemeente“.

Besloten werd over bepaalde punten die daarbij naar voren kwamen door te spreken aan de hand van enkele preken.

Op de vergaderingen in 1979 bespraken we dan ook preken over Genesis 32 : 29, 30 van ds. K. Exalto en prof. Runia, en over 1 Koningen 19 : 1—4 van di. Z. G. van Oene en J. H. Velema.

Op de agenda van de vergaderingen in 1980 stonden de onderwerpen „De Evangelische Alliantie“ — ingeleid door prof. Runia — en „De kerk en de groepen“, in te leiden door prof. Van 't Spijker.

Jaarlijks werd ook in deze periode een conferentie gehouden; deputaten nodigden telkens een aantal leden van onze kerken uit op kosten van de kerken daaraan deel te nemen.

In 1978 refereerde ds. C. A. Tukker over de vraag „Is Israël bepalend voor de toekomst van de kerk?“ De conferentie in 1979 was gewijd aan „Samen op weg“, met als sprekers ds. B. J. Aalbers en ds. L. J. Geluk. In 1980 werd prof. dr. B. J. Oosterhoff uitgenodigd om te spreken over „Nieuwere vragen over de uitleg van de Schrift en hun betekenis voor de prediking“.

In het vorige rapport merkten deputaten over de conferenties op dat ze waardevol zijn door de ontmoeting van en de verbondenheid die er groeit tussen leden van verschillende kerken. Dat geldt ook van deze conferenties. Wel was o.i. de keuze van het onderwerp voor 1978 en 1979 in het kader van de C.O.G.G. minder gelukkig. Mede daardoor was met name de conferentie van 1979 niet bevredigend.

Hoezeer ook de onderlinge ontmoetingen — zowel op vergaderingen als op conferenties — goed en leerzaam zijn, de vraag blijft klemmen in hoeverre deze contacten iets uitwerken voor de eenheid binnen de gereformeerde gezindte, zeker wanneer de Nederlands Hervormde Kerk — inclusief de Gereformeerde Bond — en de Gereformeerde Kerken verder „Samen op weg“ gaan.

In dit verband is te rapporteren dat deputaten zich hebben bezonnen op de opdracht van de synode van 1977 „... te trachten het C.O.G.G. te versterken als podium voor ontmoeting, overleg en getuigenis ter bevordering van de eenheid in de gereformeerde gezindte overeenkomstig de doelstelling van het C.O.G.G.“ (Acta, artikel 119). Deputaten zijn van mening dat de moeilijkheid van deze opdracht schuilt in de woorden „overleg“ en „getuigenis“. Daarvan is momenteel binnen het C.O.G.G. geen sprake; het laatstgenoemde woord komt trouwens ook niet voor in de doelstelling van het C.O.G.G. Deputaten zien — gelet op de verhoudingen in en tussen de kerken waarvan leden en/of vertegenwoordigers elkaar in het C.O.G.G. ontmoeten — ook niet goed in hoe dit orgaan iets kan gaan doen ten aanzien van „overleg“ en „getuigenis“ dat betekenis heeft voor de eenheid in de gereformeerde gezindte. Zij rapporteren u dan ook dat zij in dit opzicht geen mogelijkheden zien aan hun opdracht te voldoen.

Dit standpunt is ook meegedeeld aan het C.O.G.G. en daar besproken op de vergadering van 20 september 1979. Naar aanleiding van deze bespreking is besloten dat — ter bevordering van de bekendheid van het C.O.G.G. — voortaan van elke vergadering een kort verslag ter publikatie aan de kerkelijke pers zou worden aangeboden. Wat de deelname aan het C.O.G.G. betreft werd besloten opnieuw een poging te ondernemen broeders uit de kring van de Gereformeerde Gemeenten bij de arbeid van het C.O.G.G. te betrekken.

Deputaten zijn van mening dat het zinvol blijft om binnen het raam van de mogelijkheden die daartoe in het C.O.G.G. aanwezig zijn, mee te werken aan een voortzetting en intensivering van de ontmoetingen in dit contactorgaan.

BUITENLAND

I. Contacten met buitenlandse kerken

1. Free Reformed Church of North America
2. Reformed Churches of Australia
3. Reformed Churches of New Zealand
4. Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika
5. Igreja Evangélica Reformada no Brasil
6. Gereja Toraja Mamasa
7. Free Church of Scotland
8. Christian Reformed Church in North America
9. Orthodox Presbyterian Church
10. African Reformed Church of Rhodesia

II. **De Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.)**

1. Algemeen
2. De vergadering van de G.O.S. te Nîmes

III. **De Internationale Raad van Christelijke Kerken (I.C.C.C.)**

IV. **Diversen**

1. Verzoek van de raad van de Chr. Geref. Kerk te Groningen m.b.t. prof. dr. M. Boertien
2. Verzoek van deputaten voor de evangelisatie m.b.t. ds. J. Kievit

V. **Voorstellen**

BUITENLAND

I. Contacten met buitenlandse kerken

1. Free Reformed Church of North America

In de periode sinds de laatstgehouden synode werd op een aantal predikanten van deze kerk door een van onze kerken een beroep uitgebracht. Hierin komt wel heel duidelijk de nauwe relatie tussen onze kerken en de Free Reformed Church uit. In verband met het be-roepen van een predikant werd door het deputaatschap informatie verstrekt aan de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Rotterdam-West m.b.t. ds. C. Pronk. Daarna werd de mening van het deputaatschap kenbaar gemaakt aan de classis Rotterdam. Hetzelfde was het geval m.b.t. ds. P. den Butter. Hier werden inlichtingen verstrekt aan de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Veenendaal (Pniëlkerk) en de mening kenbaar gemaakt aan de classis Amersfoort. Hetzelfde was ook het geval m.b.t. ds. C. Bos. Hier werden inlichtingen gegeven aan de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Utrecht-Noord en de mening kenbaar gemaakt aan de classis Utrecht. In al deze gevallen konden aan de betrokken kerkeraden gunstige inlichtingen gegeven worden en kon aan de classis geschreven worden dat naar de mening van het deputaatschap een eventueel beroep niets in de weg stond. Anders was dit bij het verzoek om inlichtingen van de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Katwijk aan Zee. Deze kerkeraad vroeg inlichtingen m.b.t. ds. K. van den Belt. In dit geval moest het deputaatschap negatieve inlichtingen geven. Allereerst bleek het deputaatschap, dat ds. Van den Belt — zonder toestemming van deputaten gevraagd te hebben en daarom ook zonder toestemming van deputaten verkregen te hebben — op 22 en 29 april 1979 was voorgegaan in de kerk van Katwijk aan Zee. Ook waren deputaten ervan in kennis gesteld dat er moeilijkheden waren tussen ds. Van den Belt en de gemeente die hij diende, nl. Clifton (N.J., U.S.A.). Het deputaatschap heeft daarop telefonisch informatie ingewonnen bij ds. P. den Butter te Hamilton als secretaris van het deputaatschap voor eenheid en correspondentie van de Free Reformed Church en bij ds. C. Pronk te Grand Rapids als consulent van de kerk te Clifton. De telefonische mededelingen werden later schriftelijk bevestigd. Op grond van de op deze wijze verkregen gegevens, alsook op grond van de houding van ds. Van den Belt in het verleden vóór zijn vertrek naar de U.S.A. kon het deputaatschap slechts negatieve inlichtingen m.b.t. ds. Van den Belt doorgeven. Geschreven werd dat aan de classis — indien het gevraagd zou worden — bericht zou moeten worden dat de overkomst van ds. Van den Belt naar de kerk van Katwijk aan Zee naar de mening van het deputaatschap niet tot opbouw van het kerkelijk leven in Katwijk aan Zee zou kunnen zijn. De kerkeraad besloot niet tot het beroepen van ds. Van den Belt over te gaan. Van de deputaten voor eenheid en correspondentie van de Free Reformed Church werd tenslotte een schrijven ontvangen, gedateerd 3 januari 1980, waarin meegedeeld werd dat ds. Van den Belt opgehouden had predikant van de Free Reformed Church te zijn en niet meer in enige dienst in deze kerk zou kunnen voorgaan. Als gevoelen werd naar voren gebracht dat hij ook geen recht mocht hebben in de Christelijke Gereformeerde Kerken voor te gaan. Deputaten delen dat gevoelen volkomen.

Uitvoerig is met de Free Reformed Church overleg gepleegd over het besluit van de laatstgehouden synode om in principe de door de Christian Reformed Church in North America aangeboden vorm van kerkelijke relatie („ecclesiastical fellowship”) te aanvaarden. Van de deputaten voor eenheid en correspondentie van de Free Reformed Church werd het volgende schrijven, gedateerd 10 februari 1978, ontvangen:

Deze brief moge een nieuw bewijs zijn dat er inderdaad correspondentie is tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Free Reformed Church en dat de term „corresponderende kerken” inderdaad inhoud krijgt in de praktijk. Bovendien spreken we de hoop uit dat deze brief mee mag werken aan het gestalte geven van wat het betekent „zusterkerken” te zijn, ook al zal deze brief enkele kritische vragen en opmerkingen bevatten. Houdt u er zich niettemin van overtuigd dat wij niets minder begeren dan een broederlijke bespreking van een aantal zaken die onze wederzijdse verhouding raken.

Onze synode van november jl. heeft gesproken over de beslissing die de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in september 1977 nam inzake de ecclesiastical fellowship met de Christian Reformed Church. Het rapport van ons deputaatschap gaf onze synode aanleiding tot een bespreking van deze materie. Het resultaat van deze bespreking is geweest dat de synode heeft uitgesproken het te betreuren dat de Christelijke Gereformeerde Kerken in principe besloten hebben de voorgestelde ecclesiastical fellowship met de Christian Reformed Church te aanvaarden. Ons deputaatschap kreeg opdracht u van dit gevoelen op de hoogte te stellen en u tevens te berichten om welke redenen wij genoemd besluit betreuren.

Deze redenen zijn drieërlei:

1. Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat er een duidelijk verschil is tussen de manier waarop de synode van 1968 (Hilversum) en die van 1977 (Hoogeveen) de terzijdestelling van „1908” taxeerden. In 1968 werd geconstateerd dat deze terzijdestelling meer om praktische dan principiële redenen was geschied, iets wat voor de synode van 1968 toch wel een punt van ernstige overweging was. In 1977 lijkt het wel alsof deze zaak helemaal niet meer zo zwaar weegt; althans, er wordt weinig of geen aandacht aan geschonken. We vragen ons dan ook af of de synode van 1977 de bezwaren die in 1968 onder woorden gebracht werden, nog wel serieus genomen heeft, of moeten we het zo verstaan dat de synode van 1977 stilzwijgend heeft uitgesproken dat 1968 wat te zwaar getild heeft aan bepaalde zaken? Is het niet nodig dat, nu er zo'n duidelijk merkbaar onderscheid in taxatie is, duidelijk gemaakt wordt hoe de terzijdestelling van „1908” geëvalueerd wordt?
2. Wij hebben de sterke indruk gekregen dat de synode van 1977 onvoldoende oog heeft gehad voor de oecumenische achtergronden en bedoelingen van de zogenaamde ecclesiastical fellowship. Het feit dat de Reformed Church of America — een overwegend „moderne” kerk — volledig deelt in deze fellowship, moet toch wel wat zeggen. Oordeelt de synode anders of taxeert ze deze dingen minder ernstig?
3. Het komt ons voor dat de synode misschien toch niet serieus genoeg heeft stil gestaan bij de huidige ontwikkelingen in de Christian Reformed Church. Diverse symptomen daarvan zijn wel genoemd in de bespreking ter synode, maar naar ons gevoelen was er veel meer optimisme dan door de praktijk gewettigd wordt.

Wordt niet al te snel geconstateerd dat de Christian Reformed Church niets doet tegen de belijdenis, terwijl toch allerlei aantijgingen tegen de belijdenis niet resoluut worden weerlegd? Is het ook geen zaak aandacht te geven aan de welgefundeerde kritiek, die vanuit de Christian Reformed Church zelf geuit wordt tegen de koers die deze kerken varen?

Wij zijn er ons van bewust dat we op deze manier een aantal zeer kritische vragen stellen. Maar we menen dat we dat mogen doen, gezien onze wederzijdse relatie en vanuit het oogpunt dat we verantwoordelijkheid voor elkaar dragen. Verstaat u ons echter niet verkeerd: het is geenszins onze bedoeling u vanuit de hoogte te veroordelen. Wat wij beogen met deze brief is uit te spreken dat er bij ons bezorgdheid is naar aanleiding van een door uw synode genomen beslissing. En we betreuren het oprecht dat deze beslissing genomen is, moge het dan in dit stadium nog slechts een principebeslissing zijn.

Onze synode heeft er tevens kennis van genomen dat, alvorens het genomen besluit voluit zal kunnen gaan functioneren, er overleg gepleegd zal worden met de synode van de Free Reformed Church. Ook hierbij willen we graag een vraag stellen. Aangezien het besluit in principe genomen is, wat zal de aard van dit voorgenomen overleg zijn? Er is al overleg geweest in het vorige jaar. Twee van uw afgevaardigden hebben met onze deputaten gesproken en twee van onze deputaten hebben een aantal zittingen van de synode bijgewoond. Er is over en weer gesproken over de verhouding tot de Christian Reformed Church. Diverse bezwaren zijn onzerzijds ingebracht tegen de voorgestelde ecclesiastical fellowship. Niettemin het besluit is genomen en de fellowship is aanvaard. Wat kan dan nog de betekenis zijn van nader overleg? Begrijpt u ons goed: wij zullen u graag ontvangen en we staan open voor elk overleg. Maar de vraag naar het doel en nut van nader overleg is ons niet geheel duidelijk. Kunt u dat nader toelichten?

Wat ons wel nuttig en gewenst voorkomt, is dat duidelijkheid geschapen wordt ten aanzien van een aantal bepalingen bij artikel 51 K.O. We denken met name aan het bepaalde sub A4 en A5.

Wat betekent het feitelijk dat afgevaardigden een adviserende stem hebben op elkaars synoden? Hebben ze die stem in alle te behandelen zaken? Of alleen in die zaken die onze wederzijdse verhouding raken? Waarom functioneert dit zo weinig in de praktijk? Is het niet nodig dat hier wat nader gestipuleerd wordt?

Ten aanzien van het bepaalde onder A5 zouden we ook een paar vragen willen stellen. Wat is de inhoud van het „raadplegen van elkaar”? Wanneer wordt dit gedaan? Voorafgaande aan een beslissing of nadat de beslissing genomen is? Hoe wordt dit raadplegen van elkaar gedaan? Wordt in gemeenschappelijk overleg een bepaald standpunt ingenomen? Of geven we alleen kennis aan elkaar van bepaalde stappen die we denken te nemen? Wordt dit overleg gevoerd over alle zaken of alleen over bijzondere? Waarom komt er in de praktijk zo weinig terecht van deze dingen?

Tenslotte delen we u mee dat onze synode ook besloot — en nu geven we de letterlijke tekst:

„Synod again pronounces — in the light of the recent decision of the Synod of the Christelijke Gereformeerde Kerken — that visiting ministers of the Christelijke Gereformeerde Kerken upon their request will be granted permission to preach in our churches only if they intend not to preach in any other church but the Free Reformed Church”.

Een soortgelijk besluit werd al jaren geleden genomen, maar onze synode dacht het goed dit al jaren bestaande besluit nog eens te onderstrepen.

Broeders, mogen wij er op rekenen, dat u ons deze openhartige vragen en kritische opmerkingen niet kwalijk neemt? Dat zou ons zeer spijten. Neemt u van ons aan dat de bedoeling van deze brief en alles daarin aangesneden, is de verhouding van onze kerken weder-

zijds te dienen en de goede relatie te bevorderen. Mogen we in goed begrip voor elkaar corresponderende kerken zijn en moge het u zowel als ons steeds weer voor ogen staan, dat het een bijbels vermaan is dat we zullen strijden voor het geloof dat eenmaal de heiligen is overgeleverd.

Op dit schrijven zond het deputaatschap het volgende antwoord:

Het bovengenoemde deputaatschap heeft in een onlangs gehouden vergadering naar de eerstkomende synode van uw kerk op D.V. 29 en 30 augustus aanstaande afgevaardigd: ds. K. Boersma, praeses van de laatst gehouden synode van onze kerken, en prof. dr. J. P. Versteeg, secretaris-buitenland van ons deputaatschap. Als algemeen secundus werd ds. J. Westerink, eveneens lid van het deputaatschap, aangewezen.

Graag wil het deputaatschap een voorlopig antwoord geven op uw schrijven van 10 februari 1978 waarover binnen de kring van deputaten uitvoerig gesproken is. De afgevaardigden naar uw synode hebben opdracht gekregen om het schrijven dat u namens onze synode gezonden werd en ook dit antwoord nader toe te lichten.

- a. Bij het eerste door u genoemde bezwaar — namelijk dat de wijze van de terzijdestelling van „1908” door de Christian Reformed Church niet die aandacht ontving op onze laatste synode die het verdiende — is te bedenken, dat de nu door de Christian Reformed Church voorgestelde vorm van kerkelijke relatie een nieuwe vorm is. Bij deze nieuwe vorm mag aan de oude bezwaren tegen de wijze van de terzijdestelling van „1908” niet voorbijgegaan worden, maar kunnen deze bezwaren niet meer doorslaggevend genoemd worden.
- b. Bij het tweede door u genoemde bezwaar — namelijk dat onze synode de oecumenische achtergronden en bedoelingen van de „ecclesiastical fellowship” niet doorzien heeft — is eveneens de nieuwe vorm van de nu voorgestelde kerkelijke relatie te verdisconteren. Het is te betreuren dat de Christian Reformed Church de relatie van de „ecclesiastical fellowship” ook aanging met de Reformed Church of America. Voorzichtigheid is evenwel geboden om niet generaliserend over de Reformed Church of America te spreken. Belangrijk is ook dat de nieuwe vorm van de „ecclesiastical fellowship” duidelijk een verzwakking van de relatie met de Gereformeerde Kerken in Nederland betekent en bedoelde te betekenen. Omdat de „ecclesiastical fellowship” geen relatie van „zusterkerken” betekent kan de „ecclesiastical fellowship” van de Christian Reformed Church en de Reformed Church of America — ook waar deze relatie door ons betreurd wordt — geen doorslaggevend argument zijn tegen een aanvaarden van de relatie van de „ecclesiastical fellowship” onzerzijds.
- c. Bij het derde door u genoemde bezwaar — namelijk dat onze synode niet serieus genoeg heeft stilgestaan bij de huidige ontwikkelingen in de Christian Reformed Church — is te bedenken dat heel verschillende ontwikkelingen te onderkennen zijn in de Christian Reformed Church.
Het feit dat men zich in de Christian Reformed Church officieel — op synodaal niveau — verzette tegen ontwikkelingen in de Gereformeerde Kerken in Nederland is een duidelijk positief punt. Ook is zeker niet alle kritiek binnen de kring van de Christian Reformed Church zelf gefundeerde kritiek te noemen. Het kan zijn dat de Christian Reformed Church in relatie wil treden met onze kerken om daardoor steun te ontvangen bij positieve ontwikkelingen. We menen dat juist de relatie van de „ecclesiastical fellowship” ons het recht en de plicht geeft om op negatief te waarderen ontwikkelingen binnen de Christian Reformed Church in te gaan, en — zo mogelijk — in verband met positief te waarderen ontwikkelingen voor deze kerk iets te betekenen.
- d. Op uw vraag naar de mogelijkheid van afgevaardigden om ter synode te adviseren in alle te behandelen zaken komt het ons voor dat die mogelijkheid inderdaad aanwezig is.
Op de vraag naar de betekenis van het „raadplegen” van elkaar is te zeggen dat dit raadplegen zeker meer is dan een kennisgeven aan elkaar. Het gaat om een werkelijk overleg waarbij niet het recht van een eigen beslissing kan worden aangetast maar waarbij wel de door de corresponderende kerk naar voren gebrachte argumenten in de beslissing verdisconteerd moeten zijn.

Het deputaatschap verzekert u met alle klem dat door onze kerken een goede relatie met u op hoge prijs gesteld wordt. Naar onze overtuiging moet het mogelijk zijn met de Christian Reformed Church in contact te treden zonder dat daardoor aan de goede relatie met uw kerk afbreuk gedaan wordt.

Naar de synode van de Free Reformed Church op 29 en 30 augustus 1979 werden afgevaardigd ds. K. Boersma en prof. dr. J. P. Versteeg. Over hun bezoek aan de Free Reformed Church rapporteerden zij als volgt:

Ondergetekenden die door het deputaatschap voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken afgevaardigd waren naar de synode van de Free Reformed Church of North America, 29 en 30 augustus 1979 te Hamilton (Ont.), Canada, mogen u het volgende rapporteren:

Op dinsdagavond 28 augustus werd in de kerk van Hamilton de bidstond voor de synode meegemaakt. Het was een goede dienst waarin de pastor loci, ds. P. den Butter, voorging. Tekst voor de prediking was Jesaja 64 : 1. Nadruk werd gelegd op de noodzaak van de aanwezigheid van God zelf in Zijn kerk. Alleen de aanwezigheid van God zelf maakt de kerk tot kerk.

Op woensdagmorgen 29 augustus werd de synode geopend door ds. P. VanderMeyden,

praeses van de roepende kerk van Vineland (Ont.). Na de opening van de synode werd het moderamen gekozen waarbij ds. P. DenButter gekozen werd tot praeses, ds. C. Pronk tot assessor en ds. P. VanderMeyden tot scriba. Br. J. D. Tamminga werd benoemd tot quaestor. Ds. J. Tamminga ontving adviserende stem.

Alle zittingen van de synode werden door uw afgevaardigden bijgewoond met inbegrip van comitévergaderingen. Wat uw afgevaardigden zeer gewaardeerd hebben is, dat bij een aantal zaken — ook comité-zaken — de mening van uw afgevaardigden werd gevraagd. Het behoort niet tot de competentie van uw afgevaardigden om een verslag van de handelingen van de synode te geven. T.z.t. zal uw deputaatschap de acta van de synode zeker ontvangen, terwijl een verslag van de synode verschijnt in „the Messenger”.

Hier mag worden volstaan met te zeggen, dat de synode gehouden werd in een goede en tegelijk zeer openhartige sfeer. De synode had een aantal zeer moeilijke zaken te behandelen. De behandeling ook van die zaken deed beslist geen afbreuk aan de broederlijke sfeer. De praeses leidde de vergadering met grote wijsheid. Aan het begin van de vergaderingen werden uw afgevaardigden welkom geheten. Ds. Boersma bracht de groeten van onze kerken over. Hij wees op de nauwe banden die er tussen de beide kerken bestaan. Deze nauwe relatie — zo werd gezegd — moet zorgvuldig bewaard blijven en verplicht ons wederzijds onze verantwoordelijkheid ten opzichte van elkaar voortdurend bewust te zijn. De praeses beantwoordde de groet van ds. Boersma en onderstreepte wat gezegd was over de nauwe relatie tussen beide kerken. Tegelijk bracht hij naar voren dat de nauwe relatie niet uitsluit, dat elk van beide kerken ook eigen verantwoordelijkheden heeft in de eigen omgeving. Zo zag hij bij de Free Reformed Church een groei in de richting van de Engelse traditie.

Op woensdagavond 29 augustus hadden uw afgevaardigden uitgebreid gelegenheid om na afloop van de synodezittingen met de deputaten voor eenheid en correspondentie van de Free Reformed Church van gedachten te wisselen. Duidelijk kwam naar voren dat men zich door onze kerken in de steek gelaten voelde door het besluit om in principe in te gaan op het verzoek van de Christian Reformed Church om te komen tot een „ecclesiastical fellowship”. Een van de broeders noemde het besluit zelfs een dolksteek in de rug van de Free Reformed Church. Door uw afgevaardigden kon worden aangetoond dat voor een dergelijke taxatie van het principebesluit van onze synode absoluut geen grond was. Onderstreept werd wat ook reeds in het schrijven van uw deputaatschap d.d. 8 juni 1979 gezegd was, dat de door de Christian Reformed Church voorgestelde vorm van kerkelijke gemeenschap een nieuwe vorm is die niet zonder meer op één lijn te stellen is met de correspondentie in volledige zin en die daarmee die correspondentie onverlet laat. In dit verband kon gewezen worden op de bepaling in het principebesluit van de synode, dat in het geval van de „ecclesiastical fellowship” van een predikant die in de Christelijke Gereformeerde Kerken wil voorgaan gevraagd wordt of hij slechts in de Christelijke Gereformeerde Kerken wenst voor te gaan, terwijl dit in het geval van de correspondentie niet gebeurt. Hierdoor wordt een bepaald verschil tussen beide vormen van kerkelijke gemeenschap gemarkeerd. Gevraagd werd of wij meenden dat wij door het aanvaarden van het verzoek om te komen tot „ecclesiastical fellowship” invloed zouden kunnen uitoefenen op de gang van zaken in de Christian Reformed Church. Geantwoord werd dat enerzijds de Christelijke Gereformeerde Kerken in dit opzicht bescheidenheid past, maar dat anderzijds juist de aanvaarding van het verzoek onze kerken ten opzichte van de Christian Reformed Church wél recht van spreken geeft.

Aan het eind van de vergadering kon geconstateerd worden dat de gedachtenwisseling in een goede harmonie had plaatsgevonden en van weerskanten verhelderend was. Die verheldering vond met name plaats op het punt van de gedachte van de deputaten van de Free Reformed Church, dat de „ecclesiastical fellowship” met de Christian Reformed Church afbreuk bedoelde te doen aan de correspondentie met de Free Reformed Church. Dat misverstand kon uit de weg geruimd worden, ook al bleven de deputaten van de Free Reformed Church teleurgesteld over het principebesluit van onze synode.

De volgende dag, donderdag 30 augustus, vond ter synode een bespreking over deze kwestie plaats. Hier werd in dezelfde zin en in dezelfde geest gesproken als op de voorafgaande vergadering met de deputaten. Opnieuw werd teleurstelling geuit over het principebesluit van onze synode. Hierbij werd gesproken over een „aanval” op de Free Reformed Church van de kant van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ook de leden van de synode wilden zich er evenwel van laten overtuigen dat daarvan geen sprake was. De geest waarin gesproken werd, was even broederlijk als ter vergadering met deputaten.

Aan het eind van de bespreking werd door de praeses van de synode opgemerkt dat door de „ecclesiastical fellowship” van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Christian Reformed Church de correspondentie van de Free Reformed Church met de Christelijke Gereformeerde Kerken met een nieuw aspect verrijkt zou kunnen worden, doordat de Free Reformed Church de Christelijke Gereformeerde Kerken zou kunnen attenderen op negatieve ontwikkelingen binnen de Christian Reformed Church. Bijzonder dankbaar waren uw afgevaardigden voor de woorden waarmee de praeses de bespreking afsloot. Met het oog op het principebesluit van onze synode zei hij: „Dit zal onze verhouding niet schaden”.

Het volgende werd daarna uitgesproken:

- a. de synode waardeert ten zeerste de verklaring, gegeven door de afgevaardigden ds. Boersma en prof. Versteeg, van het besluit genomen door de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1977, welke verklaring in veel opzichten verhelderend was;

b. de synode blijft evenwel betreuren — om dezelfde redenen als genoemd door de synode van november 1977 — dat de Christelijke Gereformeerde Kerken in beginsel de „kerkelijke gemeenschap” met de Christian Reformed Church hebben aanvaard.

Na afloop van de synode waren uw afgevaardigden nog in de gelegenheid om voor een deel van de dag, respectievelijk voor de gehele dag de „kerkedag” van de Free Reformed Church op maandag 3 september bij te wonen. Het was een goede dag waarop de liefde tot de dienst van de Here en de bereidheid om zich daarom in te zetten voor het kerkelijk leven van de Free Reformed Church — met alle verscheidenheid die ook dat kerkelijk leven rijk is — op een spontane wijze bleek.

Deputaten verheugden zich met de afgevaardigden dat het bezoek verhelderend had gewerkt, en dat uitgesproken is dat de verhouding met de Free Reformed Church niet geschaad zou worden door het aanvaarden van de door de Christian Reformed Church aangeboden „ecclesiastical fellowship” op de door de laatstgehouden synode bepaalde voorwaarden.

Wat de Free Reformed Church betreft kan tenslotte nog worden meegedeeld dat aan een aantal predikanten van deze kerk toestemming verleend werd voor te gaan in onze kerken bij hun verblijf in Nederland.

2. Reformed Churches of Australia

In het kerkelijk leven van de Reformed Churches of Australia deden zich geen schokkende gebeurtenissen voor. Als gereformeerde kerken mogen deze kerken een eigen en goede plaats innemen in hun land.

Het speet deputaten — vanwege de grote afstand — geen gevolg te kunnen geven aan de uitnodiging tot bijwoning van de synode van deze kerken, gehouden van 5—14 juni 1979. Wel werd een schrijven naar deze kerken verzonden.

3. Reformed Churches of New Zealand

Om dezelfde reden van de grote afstand kon ook geen gevolg gegeven worden aan het verzoek van de Reformed Churches of New Zealand tot bijwoning van de synode, gehouden van 12—16 mei 1980. Ook in dit geval werd een schrijven verzonden waaruit onze betrokkenheid op het kerkelijk leven van deze kerken bleek.

Niet anders dan bij de Reformed Churches of Australia menen deputaten ook bij de Reformed Churches of New Zealand een goede — en weinig schokkende — ontwikkeling van het kerkelijk leven te mogen onderkennen.

4. Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika

Met deze kerk was het mogelijk in meer persoonlijk contact te treden door het zenden van een afgevaardigde naar de synode van deze kerk, gehouden van 10—24 januari 1979. Als afgevaardigde van onze kerken werd aangewezen ds. B. van Smeden. Van zijn bezoek bracht hij het volgende rapport uit, dat deputaten hierbij doorgeven.

Ingevolge uw opdracht heb ik bijgewoond de 40e synode van Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, welke van 10 tot 24 januari 1979 te Potchefstroom bijeenkwam. Ik moge van dit bezoek u het onderstaande rapporteren.

a. De reis

Op 10 januari in de avond kwam ik in Potchefstroom aan. Op de morgen van die dag was de synode geopend. Het moderamen was gekozen, de commissies waren benoemd, officiële vertegenwoordigers van andere kerken waren ontvangen, en een bidstond was in de avonden gehouden. Ik heb dit alles dus vanwege onze latere komst niet bijgewoond. Achteraf bleek dit geen enkel nadeel op te leveren, omdat pas op donderdagmorgen de eigenlijke arbeid begon en ik op vrijdagmorgen 11 januari gelegenheid kreeg de synode namens onze kerken te groeten, waardoor deze groet een bijzonder accent kreeg.

b. Werkwijze van de synode

Ik moest even wennen aan de werkwijze van de synode. De agenda was mij niet vooraf toegezonden. Toen deze mij na mijn aankomst werd overhandigd, bleek deze te bestaan uit 397 pagina's druk, plus een aanvullende agenda van 126 pagina's druk, plus nog eens 30 pagina's gestencild. De indeling was naar de zakelijke materie, waarbij eerst de rapporten en daarna de instructies werden vermeld. Alle zaken komen tweemaal aan de orde. Eerst worden er „algemene beschouwingen” gehouden over een hoofdstuk van de agenda, waarbij de voor die materie benoemde commissie slechts toeluistert en noteert. Later komt dezelfde materie via het commissierapport weer in de synode terug, waarbij door de commissie reeds is ingegaan op de vroeger gemaakte opmerkingen.

Een enkele keer wekt deze manier dublures in de hand: wat reeds eerder werd gezegd en naar de mening van de spreker niet voldoende in het commissierapport is verwerkt, brengt deze opnieuw ter tafel. Maar de zakelijkheid van de tweede behandeling is er wel mee gediend, al meende ik aan het eind te constateren dat velen om des tijds wil van verdere serieuze bespreking afzagen: men wilde niet in herhalingen vallen.

Verder kwam bijna alles wat er aan de orde kan zijn in het kerkelijk leven, ter sprake: hervatting van belijdenisgeschriften en formulieren, nieuwe psalmberijming, catechisatieboekjes en kerkmuziek. Een verdeling van de materie over verschillende generale synodes werd duidelijk gemist. Trouwens, ook wij kennen die niet. Gevolg was dat veel zaken toch weer naar een volgende synode moesten worden verschoven. Met bewondering heb ik de tact, strakheid en soepelheid van de voorzitter bekeken: hij bleek volkomen tegen zijn taak opgewassen, al mag niet worden vergeten dat hij werd bijgestaan door een „orde-commissie”, die dagelijks met voorstellen kwam om alles naar de gestelde orde te laten verlopen.

Wat mij betreft, er werd op gerekend dat ik volledig deelnam aan de besprekingen. Uiteraard heb ik daarvan slechts een zeer bescheiden gebruik gemaakt. Aan besprekingen over personen i.v.m. enkele bezwaarschriften heb ik mij geheel onttrokken. Ik voelde dat dit werd gewaardeerd.

Elke dag werd geopend met psalmgezang, schriftlezing en gebed. Op de laatste synodedag werd mij gevraagd hierbij „voor te gaan”.

C. Oecumenische verhoudingen

Door de vorige synode is de band met de Gereformeerde Kerken in Nederland verbroken. Duidelijk was ter synode te voelen, dat deze breuk veel pijn heeft gedaan. Breed kwam ter sprake het contact dat dr. K. S. van Wijk de Vries, de voorzitter van de vorige synode, en dr. J. J. v. d. Walt, rector van de universiteit te Potchefstroom, tijdens hun verblijf in Nederland gehad hebben met delegaties van de Gereformeerde Kerken. Enerzijds werd hierop critiek geoefend, anderzijds werd dit toegejuicht. Er was geen sprake van een willen herstellen van de breuk op dit ogenblik. De synode stelde zich op het standpunt dat deze breuk, gezien de dogmatische gronden, nu er van verandering in de Gereformeerde Kerken geen sprake is, nog niet kan worden geheeld. Dus geen correspondentie. Maar dit houdt niet in dat men tot elkaar niet spreken mag. Integendeel, de profetische roeping tegenover elkaar blijft. Intussen is er toch een vorm van gesprek tussen beide kerken. Zo wordt er b.v. gediscussieerd over de principes en gevolgen van de apartheidspolitiek. Ik meende te constateren dat men om dogmatische en niet om politieke redenen de band met de Gereformeerde Kerken heeft verbroken. Anders dan de Nederduits Gereformeerde Kerk, die de band verbrak vanwege de gift der GKN aan het bevrijdingsfront in Namibië. Eén der eerste vragen die mij buiten de synode werden gesteld, was stevast: Zijn de Christelijke Gereformeerde Kerken ook lid van de Wereldraad? Wanneer ik hierop met „ja” had moeten antwoorden, kon ik elk verder gesprek wel voor gezien houden. Maar nu werd er geluisterd ook wanneer ik van mijn kant kritische opmerkingen over de rassenverhoudingen maakte.

Ter synode waren ook aanwezig afgevaardigden van Die Vrije Gereformeerde Kerke van Zuid-Afrika (te vergelijken met de Binnenverbanders in Nederland, en met hen in volledige correspondentie levend). Deze kleine kerkengroep heeft samensprekingen met Die Gereformeerde Kerk. Vanuit deze kerken wordt erop aangedrongen dat Die Gereformeerde Kerk de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zal vermanen tot eenheid en de gebrokenheid tussen hen zal veroordelen. Zie ik het goed, dan is de eenwording van deze groep met Die Gereformeerde Kerk in de nabije toekomst te verwachten.

Brede aandacht werd besteed zowel aan de rapporten van de Gereformeerde Oecumenische Synode als aan het feit dat de Gereformeerde Kerken, die de gereformeerde belijdenis niet handhaven, toch lid zijn van deze organisatie. Tot bepaalde verklaringen kwam deze synode niet, mede omdat deze zaak binnen de GOS aan de orde is.

Het werd mij niet geheel duidelijk hoe men reageerde op het verzoek van de Christian Reformed Church of North America betreffende de zogenaamde „fellowship”. Aan de desbetreffende deputaten heb ik toegelicht hoe onze kerken hierop hebben gereageerd. Het gehele begrip „correspondentie” is nog in studie.

De synode besloot volledige correspondentie aan te gaan met de Korea Presbyterian Church. Enige leden van deze kerk studeren te Potchefstroom, terwijl één van hen, prof. Kim, er tevens als docent werkzaam is. Regelmatig waren zij ter synode aanwezig. Deze kerk is ook door volledige correspondentie verbonden met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in ons land.

D. Bijbelvertalingen

In tegenstelling met Nederland zijn de kerken in Zuid-Afrika zeer intensief betrokken bij de vertaling van de Heilige Schrift. In de vertaalcommissies van het Zuidafrikaans Bijbelgenootschap zitten leden met de opdracht van hun kerken. Van hun werk rapporteren zij derhalve aan hun synoden.

Dit geldt ook van de „Blij Boodschap”, de Zuidafrikaanse versie van „Goed Nieuws”. In hun rapport komen deze vertalers zowel met grote waardering als met diepgaande kritiek. Maar de medeverantwoordelijkheid van de kerken ervoor is duidelijk.

E. Tekst belijdenisgeschriften

Samen met andere Zuidafrikaanse kerken van gereformeerd belijden bestudeert de Gereformeerde Kerk de mogelijkheid van een hervertaling van de belijdenisgeschriften en de verkorting van de liturgische formulieren. Een ander deputaatschap, nl. dat voor de catechetische aangelegenheden hield zich bezig met de herziening van de tekst van de Heidelbergse catechismus. Zeer zorgvuldig werd de tekst van de ontwerpen bekeken. Het bleek dat de arheid in onze kerken hieraan besteed, niet bekend was. Onze liturgische formulieren noch onze rapporten dienaangaande aan vroegere synoden, waren door de desbetreffende deputaten gezien. Ik heb hen erop attent gemaakt en ook iets meegedeeld van onze ervaringen. B.v. dat het formulier voor de Doop bij ons nauwelijks voor herziening in aanmerking kwam, gezien zowel de compactheid als de zuiverheid. Aan de ter tafel zijnde concepten had de inmiddels overleden voorzitter van de vorige synode, dr. van Wijk de Vries, in de laatste maanden van zijn leven hard gewerkt. De concepten droegen daarom ook de sporen van grote haast. Ter synode kwam gedegen kritiek op verschillende voorgestelde formuleringen. De tekst van al deze concepten is naar de deputaten terug verwezen. De kritiek klonk soms echt

„christelijk gereformeerd”. B.v.: In de catechismus gaat het om kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid, maar in dit concept wordt begonnen met de verlossing! Deputaten kregen opdracht ook in hun onderzoek te betrekken wat in andere kerken op dit terrein is geschied. Ik mag zeggen dat dit laatste mede op mijn aandringen is gebeurd. Op deze manier wordt, naar ik meen, aandacht geschonken aan het elkaar raadplegen, een punt van de correspondentie tussen de kerken.

F. Psalmberijming en Skrifgesange

Reeds een vorige synode bood aan de kerken een nieuwe berijming van de psalmen aan, aangevuld met 50 gezangen die de tekst van de bijbel tot inhoud hebben. Deze nieuwe berijming brengt hier en daar diep ingrijpende veranderingen aan, omdat ook de melodieën hier en daar zijn gewijzigd. Vooral melodieën met lange regels zijn vervangen door kortere regels. Over smaak valt niet te twisten en gelukkig ging de synode geen uitspraak doen over musicologische zaken, al dreigde dit gevaar een ogenblik.

G. Andere zaken

De bovengenoemde punten hebben te maken met het specifiek gereformeerd karakter van de kerk. Daarom heb ik deze uitvoeriger genoemd. Aan andere zaken die het kerkelijk leven in de Zuidafrikaanse wereld raken, ga ik hier kort voorbij. Ik denk aan de positie van de „kapelane”, d.w.z. de predikanten bij de strijdmacht, de invoering van een soort loterij in het leger, de financiën, de zending (die daar binnenlands is!), de emeriti-problemen, de verhouding tussen de Theologische School te Potchefstroom, een faculteit van de universiteit aldaar, en de Theologische School te Hammanskraal (speciaal voor „zwarten”), de medeverantwoordelijkheid voor radio- en televisieuitzendingen.

De verhouding tussen de kerken en de staat is daar inniger dan bij ons in Nederland. Er is veel meer contact tussen die beide. Mede daardoor dreigde enkele keren het gevaar dat de kerk de zaken van de staat gaat verzorgen. Een voorbeeld: In reactie op de loterij ten gunste van het leger kwam er een voorstel om in de kerken collecten voor de weermacht te houden. Dit zou een „betere weg zijn”, die de kerk wees. Gelukkig werd dit voorstel niet aangenomen, mede door de bezwaren die prof. J. J. v. d. Walt ertegenin bracht: alleen kerkelijke zaken in de synode! Maar hij had er eerst wel moeite mee om deze regel duidelijk te maken.

H. Gesprek over de apartheidspolitiek

Zoals gezegd, nadat ik een dag lang de synode had bijgewoond, werd ik in de gelegenheid gesteld mijn groot namens onze kerken over te brengen. Ik heb hierin enkele dingen gezegd over het beginsel van de Afscheiding, over de wijze waarop onze kerken sedert 1947 hun oecumenische roeping trachten te vervullen, onze verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), over de voortgaande afval en de groei van onbijbelse stromingen in ons land, ook op het erf van de gereformeerde gezindte, dus over onze kerkelijke eenzaamheid. Daarom was het mij een vreugde een kerk te vinden waar evenals bij ons de boodschap van genade en verlossing door het bloed en de Geest van Jezus Christus volop wordt beleden. „Wij zoeken bij u de echte bijbelse koinoonia en verheugen ons erover ook bij u Gods voortgaande kerkewerk te mogen zien”. „Dit sluit echter niet uit, maar veeleer in, dat wij ook met onze vragen tot u komen. Die vragen betreffen uw bijzondere staatkundige positie, met name de verhoudingen tussen de volkeren in uw land. Het zal niet verbazen dat wij hieraan aandacht besteden. Daarbij gaat het om belangstelling en medeleven met de wijze waarop u als Gereformeerde Kerken hierin uw woord spreekt. Ik ben hier beslist niet gekomen om enig oordeel te spreken over de politiek van uw regering. Ons past een bescheidenheid in dit opzicht, die wij graag betrachten. Maar wat u spreekt en doet als kerk dat interesseert ons bijzonder. Bovendien liggen op uw tafel stukken van onze gemeenschappelijke Gereformeerde Oecumenische Synode, waarin u vragen worden gesteld, die ook onder ons leven. Zoals mij bleek, leven die vragen ook in uw eigen kerken. Dat wij in Nederland deze vragen dringend stellen, heeft ook een historische achtergrond. Wij werden in de laatste oorlog geconfronteerd met de daemone van de ras-, bloed- en bodemleer. Verstaat u dat wij bijzonder scherp luisteren als ergens in de wereld rassentegenstellingen aan de orde komen? Daarom spitsen onze vragen zich toe op de wijze waarop u de Schrift hanteert”.

Direct na deze begroeting kwam er uit de synode het voorstel om een commissie te benoemen met de opdracht met mij over deze vragen te spreken.

Ter voorbereiding van dit gesprek heb ik een viertal vragen geformuleerd:

1. over de wijze waarop vanuit de Schrift de apartheid wordt verdedigd, zoals met de vloek over Cham, de „wil van God” in de historische verschillen;
2. de wijze waarop sommigen die vanuit hun christelijke overtuiging de politiek bestrijden, monddood worden gemaakt;
3. de schrijnende sociale gevolgen, met name voor de zwarte bevolking in de steden, en de uiteenrukking van de gezinnen door de aanwijzing van thuislanden;
4. de corpus-christianum-idee waardoor door de kerken een te grote onderwerping aan de staat wordt geëist.

Over deze punten is in twee vergaderingen breed gesproken, terwijl ik op advies van deze commissie ook een lang gesprek heb gehad met prof. H. Coetzee, een deskundige op het gebied van de volkenkunde en voorzitter van de Vereniging van Calvinistische Wijsbegeerte.

Deze gesprekken hebben bij mij veel opgehelderd.

Reeds in 1961 verscheen een synodaal rapport, waarin werd afgerekend met de manier waarop de Schrift werd gebruikt ter fundering van de apartheidspolitiek. Dat was een begin, geen einde. Telkens wordt men geroepen tot bezinning over de schriftuurlijkheid van zijn positiekeuze. Die Gereformeerde Kerk gaat daarin veel verder dan de Nederlands Gereformeerde Kerk en dan de Nederlands Hervormde Kerk, respectievelijk een volkskerk en een staatskerk. Prof. Coetzee ziet deze ontwikkelingen doorgaan. Ook in politieke kringen wordt de apartheidspolitiek steeds meer afgevlakt. Men kan ook op een niet-humanistische maar christelijke wijze spreken over de rechten van de mens!

Niet alles werd voor mij bevredigend besproken. De staatsidee achter de banningen blijft voor mij onaanvaardbaar: een staat die bepaalde meningsuitingen verbiedt, gaat zijn boekje te buiten. Soms deed een argumentatie mij naïef aan: b.v. dat als men maar zag dat het niet om rassentegenstellingen maar om volkerenverscheidenheid ging, de communistische ideologie geen kans zou hebben! Alsof de kracht van het communisme niet ligt op geheel ander terrein: de klassetegenstellingen.

Maar ook: wat weten wij weinig van de grote problemen af! Bescheidenheid blijft nodig. We mogen vragen, doch we moeten niet zelf het antwoord willen geven, zoals prof. dr. L. Floor in zijn groet aan onze kerken meegaf. Tenslotte heb ik gepoogd in allerlei discussies meer plaats te vragen voor de correspondentie tussen onze kerken, met name zoals deze geformuleerd is in artikel 51 sub A 5 en 6 K.O.

Door de laatstgehouden synode werd besloten correspondentie aan te gaan met de Sinode Soutpansberg van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika (niet blank). Van deze kerk werd door deputaten geen reactie ontvangen. Te bedenken is, dat het contact met deze kerk vooraf deputaten voor de buitenlandse zending regardeert.

5. Igreja Evangélica Reformada no Brasil

Regelmatig werden informaties ontvangen over het kerkelijk leven van de Igreja Evangélica Reformada no Brasil, voornamelijk door de toezending van de Acta.

Ds. B. Witzier die predikant was van de kerk van Carambeí (Paraná, Brasil) keerde inmiddels naar Nederland terug. In verband met zijn terugkeer werden inlichtingen doorgegeven aan de raden van de kerken van Ermelo, Hoogeveen, 's-Gravenhage-West, Middelburg en Zwolle. De mening van het deputaatschap werd kenbaar gemaakt aan de classes waartoe de genoemde kerken behoren. Bericht kon worden dat een eventueel beroep van ds. Witzier niets in de weg stond. Een beroep werd aangenomen naar de kerk van 's-Gravenhage-West.

In de vacature, ontstaan na het vertrek van ds. Witzier in Carambeí werd voorzien, doordat ds. H. Last een beroep van deze kerk aannam. Deputaten verheugden zich over het feit, dat ook in het persoonlijk vlak een directe relatie tussen de Igreja Evangélica Reformada no Brasil en onze kerken blijft bestaan.

6. Gereja Toraja Mamasa

De contacten met deze kerk werden in deze periode onderhouden door de deputaten voor de buitenlandse zending. De synode van deze kerk, gehouden van 2—9 september 1979, werd bezocht door ds. H. P. Brandsma en ds. M. Drayer.

7. Free Church of Scotland

Jaarlijks houdt deze kerk een synode. Het is gewoonte geworden, dat naar de synode van deze kerk die gehouden wordt direct voorafgaande aan onze synode een afgevaardigde benoemd wordt. Het deputaatschap besloot aan de afgevaardigde naar de synode van 20—23 mei 1980 te vragen om na te gaan in hoeverre een nader contact dan nu reeds binnen de G.O.S. bestaat met de Reformed Presbyterian Church of Ireland wenselijk is. In een aanvullend rapport zal op het bezoek aan de synode van de Free Church ingegaan worden.

8. Christian Reformed Church in North America

Op 9 november 1977 had het deputaatschap een ontmoeting met twee leden van „the interchurch relations committee of the Christian Reformed Church”: ds. G. Bouma en ds. T. E. Hofman. Bij die gelegenheid konden nadere inlichtingen gegeven worden over het besluit van onze synode om in principe in „ecclesiastical fellowship” met de Christian Reformed Church te treden op bepaalde voorwaarden. Het gesprek spitste zich toe op de aard van het besluit als een besluit „in principe” en op de door de synode genoemde voorwaarden.

Van dit bezoek werd rapport uitgebracht aan de synode van de Christian Reformed Church van 1978 (zie Acts Christian Reformed Church 1978, blz. 321). De synode van de Christian Reformed Church nam op het principebesluit van onze synode geen eigen besluit. Het deputaatschap ontving bericht dat de synode van het principebesluit van onze synode kennis genomen heeft zonder er verder op in te gaan, in afwachting van het definitieve besluit van onze komende synode.

Het deputaatschap was niet in de gelegenheid om bij een van de jaarlijks gehouden synoden van deze kerk vertegenwoordigd te zijn.

9. Orthodox Presbyterian Church

Regelmatig werden de Acts van de jaarlijks gehouden synoden van deze kerk ontvangen. Ook de Acta van onze laatstgehouden synode werden toegezonden. Het deputaatschap beschouwt het als een goede zaak met het wel en wee van deze kerk te kunnen meeleven, ook al bestaat er geen correspondentie tussen de Orthodox Presbyterian Church en onze kerken.

10. African Reformed Church of Rhodesia

Van deze kerk waarmee onze kerken geen correspondentie hebben maar die wel met onze kerken deel uitmaakt van de G.O.S., ontving het deputaatschap een verzoek om financiële steun. De moeilijke politieke situatie in Rhodesië was er de oorzaak van, dat deze kerk op steun van buitenaf was aangewezen. Informaties die werden ingewonnen bij dr. P. G. Schrottenboer, alg. secr. van de G.O.S., deden deputaten sympathiek staan tegenover het verzoek van deze kerk. Met de van dr. Schrottenboer ontvangen informaties werd het verzoek doorgezonden aan de deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland.

II. DE GEREFORMEERDE OECUMENISCHE SYNODE (G.O.S.)

1. Algemeen

Regelmatig werden berichten over de werkzaamheden van dr. P. G. Schrottenboer, de alg. secr. van de G.O.S., ontvangen. Ook werd een aantal rapporten toegezonden.

Op 26 maart 1979 vond een ontmoeting van dr. Schrottenboer met drie leden van het deputaatschap plaats.

Vermeld mag worden het appel dat in 1978 door de G.O.S. gedaan werd op de blanke en niet-blanke Zuidafrikaanse lidkerken om elkaar niet uit het oog te verliezen.

2. De vergadering van de G.O.S. te Nîmes

Omdat deze vergadering eerst in juli 1980 D.V. gehouden zal worden, zal in een aanvullend rapport over deze vergadering gerapporteerd moeten worden en zullen ook pas in een aanvullend rapport eventuele voorstellen met betrekking tot de G.O.S. gedaan kunnen worden.

III. DE INTERNATIONALE RAAD VAN CHRISTELIJKE KERKEN (I.C.C.C.)

Het deputaatschap werd geconfronteerd met een schrijven, gedateerd 8 november 1977, dat namens de Internationale Raad van Christelijke Kerken aan de raden van alle Christelijke Gereformeerde Kerken verzonden werd.

In de vijfde alinea van dit schrijven werd gezegd: „Alvorens de I.C.C.C. te adviseren, wijzen wij echter de plaatselijke kerken op de ook ter synode nadrukkelijk genoemde mogelijkheid, dat een aantal kerkeraden zich uitspreekt voor de voortzetting van het werk door zich onverwijld te melden voor het lidmaatschap. Die kerken kunnen dan gezamenlijk als volwaardig, stemhebbend lid optreden". Op spoed werd aangedrongen. De kerkeraden werd zelfs indringend gevraagd uiterlijk veertien dagen na ontvangst van het schrijven een principebesluit te laten weten.

Het deputaatschap zond daarop aan de kerkeraden een schrijven, gedateerd 28 november 1977, van de volgende inhoud:

Hiermee delen wij u mee dat het aan de kerkeraden gerichte schrijven van de Internationale Raad van Christelijke Kerken, gedateerd 8 november 1977, door ons deputaatschap in een vergadering besproken is.

Na informatie bij de deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken — dat zijn broeders die het moderamen van de generale synode van 1977 vormden en aan wie opgedragen is de kerken door middel van de Acta en het Besluitenboekje in kennis te stellen met belangrijke besluiten — laten wij u weten dat wat in de vijfde alinea van het schrijven staat en wat een sterk argument schijnt te zijn, onjuist is.

Het is niet waar dat op de synode van 1977 nadrukkelijk de mogelijkheid genoemd is, dat een aantal kerken zich uitspreekt voor de voortzetting van het werk door zich onverwijld te melden voor het lidmaatschap.

Op 21 september 1977 kwam de synode tot de conclusie dat de waarborgen ontbreken waardoor voldaan wordt aan de voorwaarden die de synode van Amsterdam-Nieuw-West in 1974 stelde voor de continuering van ons lidmaatschap van de I.C.C.C., en besloot zij het lidmaatschap van de I.C.C.C. te beëindigen. Toen heeft de praeses onderstreept, dat door het uittredingsbesluit het plaatselijk steunwerk, het particulier initiatief en het meedoen in de Stichting Nederland I.C.C.C. in geen enkel opzicht belemmerd behoeven te worden.

Over de oproep aan de kerkeraden om zich binnen twee weken te melden voor het lidmaatschap van de I.C.C.C. zijn allerlei vragen gerezen. Wellicht ten overvloede wijst ons deputaatschap erop dat het volgens onze kerkelijke regels niet mogelijk is, dat plaatselijke kerken lid worden of dat een groep plaatselijke kerken lid wordt van een internationale oecumenische organisatie, van welke aard ook.

Het toetreden tot of het uittreden uit een internationale raad van kerken gaat de kerken in het algemeen aan.

Een afschrift van deze brief aan de kerkeraden wordt aan dr. J. C. Maris gezonden, waarbij hem meegedeeld wordt dat ons deputaatschap een gesprek met hem op prijs zal stellen.

Met dr. Maris had de commissie-buitenland van het deputaatschap het in het bovenstaande schrijven genoemde gesprek. Het was een gesprek in een goede geest. Van de zijde van deputaten is duidelijk gemaakt dat het schrijven zeker niet tegen dr. Maris persoonlijk gericht was. Het ging om het verduidelijken van de lijn van het synodebesluit. Dr. Maris verklaarde van zijn kant nooit de bedoeling gehad te hebben een splijtzwam in de kerken te brengen. Hij verklaarde te zullen afzien van verdere stappen om Christelijke Gereformeerde Kerken te bewegen tot het lidmaatschap van de I.C.C.C.

Op 15 augustus 1978 waren deputaten door prof. dr. J. van Genderen en prof. dr. W. van 't Spijker vertegenwoordigd op de bijeenkomst ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van

de I.C.C.C. te Amsterdam. De bijeenkomst werd bezocht gezien de band die er gedurende het merendeel van deze dertig jaar tussen de I.C.C.C. en onze kerken is geweest.

IV. DIVERSEN

1. Verzoek van de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Groningen met betrekking tot prof. dr. M. Boertien

Van de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Groningen werd het verzoek ontvangen om van advies te dienen in verband met de benoeming van prof. dr. M. Boertien tot secretaris van de „Consultation on the Church and the Jewish People” (C.C.J.P.), een onderafdeling van de Wereldraad van Kerken te Genève. In een schrijven, gedateerd 7 juni 1978, berichtten deputaten „dat de overwegende bezwaren die onze kerken hebben tegen de Wereldraad van Kerken als zodanig met zich meebrengen, dat de deputaten van oordeel zijn, dat het niet goed is, dat een predikant van onze kerken een staffunctie bij de Wereldraad van Kerken aanvaardt”.

2. Verzoek van de deputaten voor de evangelisatie met betrekking tot ds. J. Kievit

Deputaten voor de evangelisatie vroegen advies over een eventuele benoeming van ds. J. Kievit tot waarnemer in de Evangelische Alliantie, de Raad van Kerken (sectie evangelisatie en zending) en de Wereldraad van Kerken (sectie „Missiona”). Bij dit waarnemerschap ging het om de mogelijkheid te hebben achtergronden te leren kennen en zo onze kerken verantwoorde adviezen te kunnen geven. In een schrijven, gedateerd 12 november 1979, werd bericht dat deputaten het niet aanvaardbaar achten als een predikant in dienst van onze kerken een waarnemerschap bij de Raad van Kerken en bij de Wereldraad van Kerken zou vervullen, gelet op het duidelijke en afwijzende standpunt dat onze kerken ingenomen hebben ten aanzien van deze raden.

V. VOORSTELLEN

Het deputaatschap stelt voor:

gelet op het overleg dat er geweest is met de synode van de Free Reformed Church en het bericht dat ontvangen werd van de Christian Reformed Church nu te besluiten

de door de Christian Reformed Church in North America aangeboden vorm van kerkelijke relatie („ecclesiastical fellowship”) te aanvaarden waarbij deze relatie onzerzijds omvat:

- a. de uitwisseling van afgevaardigden op belangrijke kerkelijke vergaderingen;
- b. het openstellen van de kansels voor bezoekende predikanten, wanneer deze tijdens een verblijf in Nederland slechts wensen voor te gaan in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;
- c. het voor elkaar openstellen van de avondmaalstafel;
- d. gemeenschappelijke activiteit in gebieden waarvoor een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid geldt;
- e. overleg op meer belangrijke punten van gemeenschappelijk belang;
- f. het elkaar wederzijds bemoedigen en vermanen met het oog op het bevorderen van de grondbeginselen van de christelijke eenheid.

CONCEPT-INSTRUCTIE

INSTRUCTIE VOOR DE DEPUTATEN VOOR DE EENHEID VAN DE GEREFORMEERDE BELIJDEERS IN NEDERLAND EN DE CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN

- Art. 1. De generale synode benoemt deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken.
- Art. 2. Het getal van de deputaten is bepaald op elf.
- Art. 3. De taak van de deputaten is:
  - a. naar de eis van het Woord van God en in overeenstemming met de gereformeerde confessie wegen te zoeken die kunnen leiden tot de eenheid van de kerken van gereformeerde belijdenis in Nederland en alles te doen wat bevorderlijk is voor een toenadering die op kerkelijke eenheid gericht is;
  - b. volgens art. 51 van de kerkorde de correspondentie en de contacten met kerken in het buitenland te onderhouden en na te gaan of bestaande relaties uitgebreid en nieuwe contacten gelegd kunnen worden;
  - c. voor zover het met hun opdracht samenhangt de kerken te vertegenwoordigen, onder meer door afgevaardigden of waarnemers aan te wijzen.
- Art. 4. Deputaten hebben het recht de generale synode voorstellen te doen met betrekking tot de zaken die in hun rapport aan de orde worden gesteld.
- Art. 5. Deputaten kunnen zowel aan kerkeraden, classes en particuliere synoden als aan deputaatschappen advies geven inzake kerkelijke en oecumenische verhoudingen waarmee zij te maken hebben.
- Art. 6. Deputaten kunnen zich tot kerkeraden, classes en particuliere synoden wenden om te informeren naar ontwikkelingen in de kerkelijke verhoudingen die met het oog op het zoeken van de eenheid van belang zijn.
- Art. 7. Deputaten leggen aan de generale synode een begroting voor drie jaren voor.
- Art. 8. Deputaten zullen hun archiefstukken overeenkomstig de aanwijzingen van de generale synode afdragen aan het archief van de synode.
- Art. 9. Deputaten brengen van al hun werkzaamheden verslag uit aan de generale synode.

AANVULLEND RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EENHEID VAN DE GEREFORMEERDE BELIJDELIJNEN IN NEDERLAND EN DE CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN

BUITENLAND

Aanvulling ad I, 4: Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika

Een uitnodiging werd ontvangen om vertegenwoordigd te zijn op de zitting van de „Algemene Synode van die Gereformeerde Kerke in Suidelike Afrika” van 12 tot 14 augustus 1980 te Pretoria, Zuid-Afrika. Het betreft hier een vergadering van afgevaardigden van de vier nationale synoden, nl. die Gereformeerde Synode Soutpansberg, die Synode Middellande (Sotho en Zoeloeprekend), die Synode Kleurlinge en die Synode van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.

Deputaten schreven dat zij helaas niet in de gelegenheid waren deze synode bij te wonen, omdat in de begroting van het deputaatschap geen ruimte was voor een afvaardiging naar deze synode. Wel werd tegelijk geschreven dat deputaten overtuigd waren van het belang van een dergelijke vergadering en werd de wens uitgesproken, dat de arbeid van deze synode tot heil van alle deelnemende kerken zou mogen zijn en daardoor ook dienstbaar aan de goede samenleving van de verschillende volken in zuidelijk Afrika.

Aanvulling ad I, 5: Igreja Evangélica Reformada no Brasil

Deputaten ontvingen van de heer L. de Geus Los een verzoek om in onze kerken te mogen voorgaan in de dienst des Woords. De heer Los is lid van de Igreja Evangélica Reformada en is sinds januari 1980 in Nederland voor verdere studie aan de Theologische Hogeschool in Apeldoorn en aan de Theologische Hogeschool te Kampen (Oudestraat). De heer Los kon een verklaring van de synode van zijn kerken overleggen van de volgende inhoud: „De Synode van de Igreja Evangélica Reformada no Brasil, bijeen in vergadering op 4 januari 1980 te Castrolanda, Paraná, verleende aan Leonardo de Geus Los toestemming om voor te gaan in de diensten des Woords in haar Kerken, op grond van voltooide studie aan de Seminário do Sul van de Igreja Presbiteriana no Brasil en van gebleken geschiktheid”.

Deputaten konden aan de heer Los naar de letter van art. 4 sub 5 K.O. de gevraagde toestemming niet verlenen, omdat in art. 4 sub 5 gesproken wordt over het voorgaan in de dienst des Woords door een predikant uit een buitenlandse kerk waarmee onze kerken in correspondentie staan, terwijl de heer Los nog geen predikant is. Toch staan deputaten positief tegenover het verzoek van de heer Los. Zij zien in de inwilliging van zijn verzoek een mogelijkheid voor onze kerken om in nauwer contact te komen met de Igreja Evangélica Reformada door een vertegenwoordiger van deze kerken nader te leren kennen. Deputaten willen dan ook voorstellen het in de kerkorde in art. 4 sub 5 bepaalde ook van toepassing te verklaren op de heer Los voor de periode van zijn studie in Nederland.

Aanvulling ad I, 7: Free Church of Scotland

Naar de General Assembly van de Free Church of Scotland, gehouden te Edinburgh van 20 tot en met 23 mei 1980 werd door het deputaatschap ds. B. van Smeden afgevaardigd. Hij rapporteerde als volgt:

Deze Assembly die jaarlijks in de week vóór Pinksteren bijeenkomt, moge in methode van vergaderen enigszins van die bij ons verschillen, de zaken die aan de orde komen zijn grotendeels gelijk aan die bij ons.

Zeer grote aandacht krijgt daar de zending. Op donderdagavond werd een aantal arbeiders in de zending door de synode ontvangen en stuk voor stuk toegesproken, waarbij veel persoonlijke herinneringen werden opgehaald. Ook de zending onder de joden krijgt daarbij grote aandacht.

Het zondagsschoolwerk heeft eveneens een officiële plaats op de agenda van de bredere vergaderingen. Enkele jongeren die zich bijzonder in dit werk verdienstelijk gemaakt hadden, werden daarvoor zelfs door de moderator, op voordracht van de desbetreffende deputaten, *gegradueerd!*

De officiële ontvangst van de Lord High Commissioner (commissaris van de koningin voor Schotland) vormde één der glanspunten in het synode-ceremonieel. Hetzelfde kan worden gezegd van de ontvangst van de vertegenwoordigers van de buitenlandse kerken. Op woensdagavond kreeg ik de gelegenheid de groeten van onze kerken over te brengen, welke door de vice-moderator bij afwezigheid van de moderator werden beantwoord.

Grote aandacht kreeg ook het rapport over „public questions, religion and morals”. Daarin werd gehandeld over de geestelijke ontwikkelingen in het Schotse publieke leven. Ernstige klachten over zedelijk verval werden daarin geuit. Het werd mij niet duidelijk hoe de kerk zich hier, behalve op het niveau van besprekingen met regeringsinstanties, praktisch opstelt. Het feit dat deze zaken door een speciaal deputaatschap aan de orde komen, lijkt mij toch wel van groot belang.

De enige echte stemming, met voor- en tegenstanders, heb ik meegemaakt toen het voorstel aan de orde kwam om een „vrijgestelde voor de evangelisatie” te benoemen. Er bleken vooral twee bezwaren te zijn: de figuur is niet duidelijk en hij is te duur. Voorlopig gaat de benoeming niet door.

Op het gebied van de zending wordt in Peru nauw samengewerkt met de Gereformeerde Zendingbond in Nederland. Toen deze zaak aan de orde was, waren twee afgevaardigden

van deze Bond aanwezig. Ik heb geen kans gekregen met hen te spreken.

Wat betreft ons beider lidmaatschap van de G.O.S. kon men er begrip voor opbrengen, dat wij hen voor nadere informatie over de Gereformeerde Kerken en de uitspraak van deze kerken inzake de homofilie naar deze kerken zelf verwezen.

Aanvulling ad II, 1: **De Gereformeerde Oecumenische Synode** (algemeen)

Van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken van de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt) werd een brochure ontvangen die werd samengesteld in opdracht van de generale synode van deze kerken, gehouden te Groningen-Zuid 1978. De titel van de brochure luidt: **Om de ware oecumene** en in de brochure worden de bezwaren van deze kerken tegen de G.O.S. naar voren gebracht.

In de brochure wordt uitgegaan van de oecumenische roeping. De eenheid van hen die Christus in onverderfelijkheid liefhebben, dient een zichtbare manifestatie te krijgen. Deze roeping is gebonden aan de norm van Gods Woord en bij de vervulling van deze roeping moeten de deelnemende kerken ernst maken met de gereformeerde belijdenis. Vanuit dit uitgangspunt komt men tot de volgende bezwaren tegen de G.O.S.: 1. De G.O.S. is verkeerd begonnen door de Gereformeerde Kerken in Nederland (syn.) toe te laten ondanks het in de veertiger jaren begane onrecht en de in 1959 vastgelegde hiërarchische verwording van de kerkregering in die kerken. 2. De G.O.S. duldt nog steeds dat sommige van de aangesloten kerken tevens lid zijn van de Wereldraad van Kerken. 3. De G.O.S. houdt ook vanwege de tolerantie inzake de leer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (syn.) ten onrechte nog steeds de band aan met die kerken. 4. De G.O.S. heeft aangesloten kerken die in eigen land geen eenheid kunnen bereiken of althans daar niet naar streven. Op grond van deze bezwaren worden de bij de G.O.S. aangesloten kerken opgeroepen niet langer aan de G.O.S., zoals ze nu is, vast te houden.

Bij onze deputaten leeft de indruk dat bij de deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) bij — wat zij noemen — een Gereformeerde Internationale Synode iets anders voor ogen staat dan bij ons, toen wij toetraden tot de G.O.S. Het gaat bij de Gereformeerde Internationale Synode om een organisatie van kerken die met elkaar in correspondentie staan, terwijl het onze kerken bij het lidmaatschap van de G.O.S. om een breder contact ging en nog altijd gaat.

Aanvulling ad II, 2: **De Gereformeerde Oecumenische Synode** (de vergadering van de G.O.S. te Nîmes)

Van de afgevaardigden naar de Gereformeerde Oecumenische Synode, gehouden van 15-25 juli 1980 te Nîmes, Frankrijk, ontving het deputaatschap het volgende rapport dat hierbij wordt doorgegeven:

1. **Afgevaardigden**

Naar de Gereformeerde Oecumenische Synode te Nîmes werden door het deputaatschap voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken afgevaardigd ds. G. Bilkes en prof. dr. W. van 't Spijker als stemhebbende leden, alsmede ds. K. Boersma, prof. dr. J. van Genderen en prof. dr. W. H. Velema als niet-stemhebbende leden. Prof. Velema verving prof. Van Genderen vanaf 21 juli.

Het voorbereidende werk van de adviescommissies is belangrijk. Prof. Van 't Spijker maakte deel uit van de commissie die zich had te beraden op betrekkingen met andere oecumenische instellingen, met name de Wereldraad van Kerken. Prof. Van Genderen en prof. Velema hadden een plaats in de commissie die had te spreken over de oecumenische relaties tussen de kerken van de G.O.S. waarbij vooral de problemen die andere kerken met de Gereformeerde Kerken in Nederland hadden, aan de orde kwamen. Ds. Boersma werd samenroeper en voorzitter van de commissie voor de rassensproblematiek. Ds. Bilkes was lid van de commissie „De kerk en haar sociale roeping”.

2. **Opening en moderamen**

Maandag 14 juli werd een bidstond gehouden in de Eglise Réformée Evangélique Indépendante te Nîmes onder leiding van Pasteur H. E. Leininger.

Dinsdagmorgen 15 juli werd de synode geopend door Past. P. Wells, predikant van de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France en hoogleraar aan de Faculté de Théologie Réformée te Aix-en-Provence. Een speciaal welkom volgde in de toespraak van Past. A. Tholozan, president van de Union Nationale des Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France. Vierendertig kerken waren vertegenwoordigd. Toegelaten als lid werd de Dutch Reformed Church of Botswana. Teruggetrokken als lid heeft zich de Evangelical Presbyterian Church of Northern Ireland. Verder waren er waarnemers, zoals van de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

In het moderamen werden gekozen: ds. J. P. Galbraith (Orth. Presb. Church): praeses; prof. dr. K. Runia (Geref. Kerken in Ned.): assessor I; ds. E. M. Mataboge (Ned. Ger. Kerk in Afrika): assessor II; ds. P. E. S. Smith (Ned. Ger. Kerk in Suid-Afrika): scriba I; ds. A. I. de Graaf (Ref. Churches of Australia): scriba II.

3. **Besluiten**

Dit rapport geeft alleen de belangrijkste besluiten:

a. Gereformeerd theologisch onderwijs

Met het verstrekken van beurzen voor theologische studenten van kerken in de ontwikkelingslanden, waartoe de G.O.S. Kaapstad 1976 besloot, is men nog niet veel verder gekomen door het ontbreken van de nodige fondsen. Men hoopt meer te bereiken door de commissie voor de bedoelde hulpverlening te combineren met die voor de uitwisseling van studenten. De synode besloot hiertoe. De naam van de nieuwe commissie zal zijn: Commissie voor vorming en uitwisseling op theologisch terrein (CTEL). Men wil regionaal aan het werk. De commissie is gemachtigd studiegroepen te vormen en krachten aan te trekken. De fondsen daarvoor moeten dan uit de regionale kerken komen. De synode besloot tot de uitgave van een kwartaal-bulletin voor theologisch onderwijs. Dank werd gebracht voor de samenstelling van een nieuw overzicht ("World Survey of Reformed Theological Education"). Eind 1980 zal het verspreid kunnen worden.

b. Diaconale hulpverlening

De G.O.S. Kaapstad 1976 drong er bij de aangesloten kerken op aan in het zendingswerk vooral de eenheid van woord en daad te doen uitkomen, opdat de wereld zou zien, dat het heil in Christus alles van het leven omvat. De synode Nîmes 1980 wees de bestaande commissie voor zendingswerk aan om deze dienst van woord en daad te gaan behartigen, gezien de ontstellende geestelijke en stoffelijke nood van miljoenen in de wereld. Men wilde geen aparte commissie voor het diaconale werk instellen, want dat zou de eenheid van het werk in de weg staan.

De commissie voor het zendingswerk kreeg een uitgebreid mandaat, namelijk: studie te maken van wat op het zich steeds uitbreidende terrein van hulpverlening voor de kerken van toepassing is; de ordening van het diaconale werk der kerken te vergemakkelijken; samen te werken met het G.O.S.-secretariaat in de uitgave van een G.O.S.-diaconaal bulletin.

De commissie voor het zendingswerk zal vóór het eind van 1982 vergaderen en dan aanbevelingen doen voor de dienst van de hulpverlening en de evangelieprediking. Via het diaconaal bulletin zal rapport worden uitgebracht aangaande zaken van hulpverlening. Het G.O.S.-secretariaat zal een gids samenstellen van diaconale instellingen van de aangesloten kerken.

c. De rassenproblematiek

Het Interim Committee van de G.O.S. ontmoette in maart 1978 vertegenwoordigers van kerken, leden van de G.O.S. in Zuid-Afrika ter bespreking van de rassenproblematiek. Van deze ontmoeting en het daarbij verhandelde is een rapport opgesteld en aan de kerken, behorend bij de G.O.S., toegezonden.

In dezelfde maand werd er een regionale conferentie van de bij de G.O.S. aangesloten kerken in Zuid-Afrika gehouden, waarbij de reeds genoemde commissie aanwezig kon zijn. De synode sprak haar waardering uit voor het werk van deze commissie en besloot haar rapport in handen te stellen van de aangesloten kerken in Zuid-Afrika met het verzoek de inhoud te overwegen en erop te reageren.

Ook gaf de synode uiting aan dankbaarheid voor het houden van de regionale conferentie, waarbij serieuze aandacht werd geschonken aan de problemen die in Zuid-Afrika ontevredenheid en onrust veroorzaken. De synode realiseerde zich, dat de tijd die in Zuid-Afrika nog gegeven is voor het aanbrengen van veranderingen kort is. Zij verzocht de aangesloten kerken in Zuid-Afrika dringend alles te doen wat mogelijk is om de structuren van raciaal onrecht die er nog zijn, veranderd te krijgen en invloed bij de regering van Zuid-Afrika aan te wenden ten gunste van zulk een verandering. Het speciale contact via het Interim Committee blijft.

Zo wil de synode, ernstig bezorgd over de in de laatste tijd toenemende spanning, samen met de aangesloten kerken in Zuid-Afrika trachten goede hulp te verlenen, waardoor de spanningen kunnen verminderen. Later kon worden meegedeeld dat door ter synodevergadering aanwezige afgevaardigden overeengekomen is in 1981 weer een regionale conferentie te houden.

d. De kerk en haar sociale roeping

De G.O.S. Kaapstad 1976 stelde een studiec ommissie in. Het resultaat van de studie is vastgelegd in een brochure van ruim honderd pagina's. Ze bevat vier hoofdstukken: 1. Verschillende modellen voor de verhouding van kerk en samenleving. 2. Bijbelse gegevens. 3. De roeping van de kerk met betrekking tot de samenleving vandaag. 4. Gegevens van Oud en Nieuw Testament in verband met heil, gerechtigheid en bevrijding.

Er bestond waardering voor het gebodene. Het rapport werd de aangesloten kerken ter bestudering aanbevolen. De synode schonk veel aandacht aan de bijbehorende stellingen, door de adviescommissie zo gewijzigd en aangevuld dat de eenheid van woord en daad sterker benadrukt werd. In totaal werden door de synode eenentwintig stellingen aanvaard.

Het is duidelijk, dat een belangrijk werk ter beschikking is gekomen. Kennisneming van de inhoud kan ons helpen onze roeping als kerk in de samenleving te verstaan.

Er komt een nieuwe studiec ommissie die zich speciaal zal richten op de geestelijke gevolgen van de ontwikkeling en invloed van de wetenschap en technologie in onze cultuur.

De eerder genoemde stellingen zullen de kerken worden toegezonden met verzoek om reactie en commentaar aan de synode 1984. Het studierapport wordt herdrukt. Deze herdruk zal ook de stellingen bevatten.

e. De rechten van de mens

Naar de bedoeling van de G.O.S. Kaapstad 1976 zou de studiecmissie inzake „de kerk en haar sociale roeping” zich ook bezinnen op de rechten van de mens. Hier is niet van gekomen. Er wordt een nieuwe commissie ingesteld die zich in haar studie daarop speciaal gaat richten.

Bedoeld wordt een diepgaande studie met betrekking tot de rechten van de mens, gebaseerd op wat de bijbel zegt over de mens en in het bijzonder over zijn plaats en taak in de wereld. Uitgebreid wil men vanuit christelijk standpunt de mens tekenen op de levens-terreinen van gezin, kerk, staat, werk en opleiding. Rekening zal gehouden worden met fundamentele zaken zoals: recht op vrijheid (vrijheid van verdrukking in verschillende levens-terreinen); recht op wat het leven ten goede komt (voedsel, werk, medische zorg, onderwijs enz.). In de studie zal betrokken worden wat dienaangaande aan materiaal vanuit de aangesloten kerken kan komen. In schriftuurlijk licht zal men kritisch nagaan wat documenten van de Verenigde Naties zeggen over de rechten van de mens.

De hoofdzaken van het uit te brengen rapport wil men in eenvoudige taal samengevat zien, zodat de bedoeling voor alle kerkleden duidelijk kan zijn. Een dergelijke samenvatting kan basis zijn voor een boodschap van de G.O.S. over de rechten van de mens aan de aangesloten kerken. De synode dringt er ondertussen bij de aangesloten kerken op aan actief bezig te zijn in de verdediging en bewaring van de menselijke rechten vanuit bijbels gezichtspunt.

f. De Gereformeerde Kerken in Nederland

Het ging allereerst over de vraag of de Gereformeerde Kerken een onbijbelse leer toelaten (vgl. de Acta van de G.O.S. van 1976, blz. 67, 68). In dat kader kwamen de theologische ontwikkelingen in de Gereformeerde Kerken aan de orde, waarbij speciaal de namen van prof. dr. H. M. Kuitert en dr. H. Wiersinga werden genoemd.

Op grond van gesprekken met het moderamen van de gereformeerde synode en kennisneming van de stukken was het Interim Committee tot een conclusie gekomen inzake dr. H. Wiersinga. Het was van mening, dat de Gereformeerde Kerken getrouw tucht hadden geoeffend ("faithfully"). De commissie van advies en de synode namen dit woord „getrouw” — dat al gebruikt was door de gereformeerde afgevaardigden in Kaapstad in 1976 — zeer bewust niet over. De synode aanvaardde wel dat in feite tucht is toegepast en dat de Gereformeerde Kerken de leer van de verzoening door de plaatsbekleding van Christus officieel handhaven. De synode betreunde het dat de Gereformeerde Kerken van dr. Wiersinga niet geëist hebben zijn ontoelaatbare (dit woord is van de gereformeerde synode zelf) uitleg van de bijbelse leer van de verzoening, een uitleg die in strijd is met de gereformeerde gelijdenisgeschriften, te herroepen als voorwaarde om dienaar van de kerk te blijven.

Voor de zaak-Wiersinga werd aan het Interim Committee geen nieuwe opdracht gegeven, maar wel voor de zaak-Kuitert. De G.O.S. nam er kennis van dat deze zaak door de gereformeerde synode nog niet afgehandeld is. Mede in verband hiermee heeft het gereformeerde deputaatschap voor Kerk en theologie de opdracht gekregen om binnenkort te rapporteren over het gezag van de Heilige Schrift. De G.O.S. heeft nu gevraagd om toezending van dit rapport aan de bij de G.O.S. aangesloten kerken.

Wat de ernst van de zaak betreft bekrachtigde de G.O.S. de uitspraak van 1976 (in vertaling te vinden in de Acta van de G.S. van Hoogeveen 1977, blz. 141, 142). Zij gaf het Interim Committee dan ook opdracht om het beraad met de Gereformeerde Kerken voort te zetten met het oog op een rapportering over deze zaken aan de kerken en aan de volgende G.O.S. Zij gaf de Gereformeerde Kerken de verzekering van haar blijvend gebed, dat de Here hen moge leiden door Zijn Woord en Geest. Ook spoorde zij deze kerken aan om een oplossing van het probleem te zoeken, tot eer van God en tot het welzijn van de kerken.

De synode was op dit punt eenstemmig. Alleen onthielden de gereformeerde afgevaardigden zich van stemming.

Meer spanning nog bracht de behandeling van het besluit van de synode van de Gereformeerde Kerken van Delft, 14 november 1979, betreffende de homofiele leden van de kerk. De Free Church of Scotland, de Orthodox Presbyterian Church in North America en de Reformed Churches of New Zealand hadden zich hierover tot de G.O.S. Nimes 1980 gewend met vergaande voorstellen ten aanzien van het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken.

Intensief overleg is er geweest in de vergaderingen van de desbetreffende adviescommissies van de G.O.S. In de plenaire zitting heeft prof. dr. K. Runia tot bevreemding van onze afgevaardigden namens de gereformeerde afgevaardigden steeds ontkend, dat het van de synode te Delft uitgegane stuk met het gebruikte woord „beleving” de homoseksuele praktijk bedoelde. Er was geen duidelijke afwijzing op grond van het Woord van God. Juist het gemis daarvan gaf de G.O.S. zorg.

De synode toonde begrip voor de bedoeling de homofiele mens te helpen. Zij had er echter sterke behoefte aan te verklaren, dat in het verstaan van de Schrift naar gereformeerde traditie alle homoseksuele praktijk zonde is. Daarbij werd verwezen naar Lev. 20 : 13, Rom. 1 : 26, 27, 1 Cor. 6 : 10 en 1 Tim. 1 : 10. Alle advies of raad waardoor verzet tegen de zonde verzwakt wordt, helpt niet maar doet in werkelijkheid de mens in zijn worsteling

kwaad en anderen die door hem beïnvloed worden (Matt. 18 : 6).

De synode verzocht de Gereformeerde Kerken opheldering te geven over de inhoud van het door de synode Delft gegeven stuk en de betekenis ervan ethisch gezien. Zij gaf uiting aan haar grote bezorgdheid over het dubbelzinnige in wat gezegd is.

Het Interim Committee kreeg de opdracht de beslissingen van de G.O.S. Nîmes 1980 op dit punt door te geven en de verzekering te vragen dat leden van wie bekend is dat zij zich aan homoseksuele praktijken overgeven, niet tot het avondmaal des Heren en tot het ambt in Zijn kerk worden toegelaten.

De bij de G.O.S. aangesloten kerken zullen zo spoedig mogelijk omtrent de stand van zaken worden ingelicht. De synode is ingegaan op het verzoek van de afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken een studietoelichting terzake te benoemen, met de opdracht te rapporteren aan de G.O.S. 1984.

g. De Wereldraad van Kerken

Indringend is opnieuw gesproken over het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken voor de bij de G.O.S. aangesloten kerken, omdat de Gereformeerde Kerken in Nederland een verdediging van hun lidmaatschap hadden gegeven en omdat daartegen ernstige bezwaren waren ingebracht. De adviescommissie heeft alles gedaan om tot een eenstemmig advies aan de synode te komen. De synode heeft vastgehouden aan het sedert 1953 gegeven advies aan de aangesloten kerken om geen lid te worden van de Wereldraad van Kerken.

Een studietoelichting zal worden ingesteld omtrent „de G.O.S. en oecumenische betrekkingen”. Bedoeld is een uitgebreide studie aan te vatten, uitgaande van de Schrift en de belijdenisgeschriften met betrekking tot de gereformeerde opvatting van de kerk en wat hieruit voortvloeit voor de bestaande en toekomstige oecumenische betrekkingen. Deze commissie moet vooral ook het vraagstuk bestuderen van het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken voor kerken die behoren tot de G.O.S. Het rapport van deze studietoelichting zal indien mogelijk beschikbaar moeten zijn een jaar of meer vóór de G.O.S. 1984.

Van de aangesloten kerken wordt verwacht dat zij uiterlijk december 1980 aan de desbetreffende studietoelichting opgeven wat zij overwogen willen zien en wat het antwoord is op het tweede rapport van de Gereformeerde Kerken in Nederland over aansluiting bij de Wereldraad van Kerken. Nodig is bedoeld studierapport direct bij ontvangst in studie te nemen en tijdig vóór het uitgaan van de agenda voor de synode 1984 te komen met reacties en aanbevelingen, uiterlijk 1 april 1984.

Men wil uiteindelijk in 1984 een beslissing nemen in de kwestie die de kerken al zo lang bezighoudt. Het Interim Committee zal zo nodig advies geven betreffende oecumenische betrekkingen.

Twee leden voor de studietoelichting zullen gekozen worden uit de kerken in Europa. De bedoeling is dat ook regionale commissies worden ingesteld die weer rapporteren aan de studietoelichting.

h. Contacten van de G.O.S. met de Wereldraad van Kerken

Iets heel anders dan aansluiting bij de Wereldraad van Kerken is het contact dat het Interim Committee van tijd tot tijd heeft met vertegenwoordigers van de Wereldraad van Kerken. Hiertoe heeft de G.O.S. juist besloten om te doen uitkomen wat haar beweegt en vast te stellen waarin men al of niet verschilt. Het bleek dat er in de G.O.S. verschillend over gedacht wordt. Omdat in het rapport van het Interim Committee sprake was van „gemeenschappelijke verklaringen” („joint statements”) ontstond er verwarring. De synode besloot door te gaan met deze contacten, doch slechts zoals overeenkomt met de doelstellingen van de G.O.S., uitgedrukt in de Constitutie en met de roeping van de christen om eenheid te zoeken. In de rapportering aan de kerken zal voortaan niet meer van „verklaringen” („statements”) gesproken worden maar van „taxaties” („assessments”).

i. Financiële aangelegenheden

De G.O.S. Kaapstad 1976 keurde in beginsel de aanstelling van een assistent voor de algemeen secretaris goed, maar de aanstelling ging niet door vanwege het ontbreken van de nodige financiën. Men wil nu zo mogelijk in 1982 tot aanstelling van bedoelde functionaris overgaan.

De synode dringt er bij de aangesloten kerken op aan het uiterste te doen om het noodzakelijke op te brengen: gedurende 1981 en 1982 naar de gewone begroting, zij het dat daarbij een inflatiecorrectie van 8% is toegestaan en gedurende 1983 en 1984 naar de begroting waarin de kosten voor aanstelling van een assistent zijn opgenomen.

Voor onze kerken betekent dat met een bijdrage van 4% per jaar: in 1981 en 1982: 4% van \$ 107.800 = \$ 4.312 en in 1983 en 1984: 4% van \$ 132.600 = \$ 5.304.

j. Gehouden conferenties

Voorafgaande aan de synode in Nîmes werden een jeugdleidersconferentie, een zendingsconferentie en een theologische conferentie gehouden.

Wat de jeugdleidersconferentie betreft was de opzet: nieuwe perspectieven te vinden voor het jeugdwerk; de mogelijkheid te zoeken voor uitwisseling van informatie; te letten op Gods leiding voor de toekomst. Er was dankbaarheid voor deze eerste poging speciale aandacht te geven aan het jeugdwerk. Het heeft het bewustzijn van wat de kerkjeugd vraagt verscherpt. De synode besloot ook in 1984 een jeugdleidersconferentie mogelijk te maken.

Voor de tussenliggende periode 1980-1984 wil men aansturen op het houden van regionale conferenties van jeugdleiders en/of jeugd. De synode heeft het Interim Committee gemachtigd een coördinator voor het jeugdwerk aan te stellen op een part-time basis. Deze conferentie werd bijgewoond door ds. Boersma.

Het thema van de **zendingsconferentie** was: „Het profetisch getuigenis in een wereld vol verwarring”. Er waren drie sprekers. Er was een goede belangstelling vanuit de aangesloten kerken. Ook bleek achteraf veel waardering te bestaan voor de conferentie en voor wat daarbij naar voren is gebracht. Een boodschap aan de kerken is eruit voortgevloeid. De synode aanvaardde de boodschap en besloot die door te geven aan de aangesloten kerken, erop aandringend de inhoud zorgvuldig te overwegen en ernaar te handelen. Ook de gehouden referaten zullen worden gepubliceerd, zij het dat de inhoud daarvan voor rekening van de referenten blijft. Er komt weer een zendingsconferentie, verbonden aan de vergadering van de G.O.S. 1984. De kerken kunnen suggesties doen voor wat men wil bespreken. Van elk kerkverband wordt een rapport over eigen zendingsactiviteit verwacht, niet groter dan twee pagina's. Deze conferentie werd bijgewoond door drs. W. A. van der Klis. Ook waren aanwezig drs. C. W. Buijs en ds. Z. Sude, namens de Gereja Toraja Mamasa. Dezen waren mede afgevaardigd naar de G.O.S. Nîmes 1980.

De **theologische conferentie** had tot thema: „Kerk en staat”. Er waren drie referaten. Anderhalve dag was beschikbaar voor deze conferentie. Er kwam nogal wat ter sprake dat ook betrekking heeft op de taak van de kerk in de samenleving. Men had graag gezien dat meer bijbelse gegevens verwerkt waren in de referaten en in de discussie. Wat de theologische terminologie betreft dient men er meer rekening mee te houden dat die sterk gebonden is aan eigen cultuur en taal. Men miste in de behandeling teveel de aansluiting op de verschillende gereformeerde confessies. Ook in 1984 zal een theologische conferentie gehouden worden, waarbij aan geuite verlangens tegemoet zal worden gekomen. Ook wat de duur van de conferentie betreft. Men vond anderhalve dag tekort. Verschillende thema's zijn al opgegeven. Aangesloten kerken kunnen voorstellen doen. De commissie voor vorming en uitwisseling op theologisch terrein (CTEI) gaat hierover. Deze conferentie werd bijgewoond door ds. Bilkes, prof. Van Genderen en prof. Van 't Spijker.

Vrijdag 18 juli 1980 was er **een dag voor de media van radio en televisie**. Er waren verschillende sprekers. Het grote belang van het gebruik van de radio door de kerken kwam duidelijk uit. De afgevaardigden kregen een brochure aangeboden, waarin beschreven wordt wat door verschillende aangesloten kerken gedaan wordt op het terrein van uitzending per radio en televisie. Grotere aantallen kunnen worden besteld. De synode besloot zich tot de aangesloten kerken te wenden, wijzend op de geweldige taak die er voor de kerken is in het gebruik van de massamedia. Graag heeft men in 1984 een rapport beschikbaar over wat in dit opzicht door de kerken gedaan wordt.

k. Diversen

Het Interim Committee ondernam stappen om voor de G.O.S. rechtspersoonlijkheid te verkrijgen naar de regelingen die hiervoor wettelijk gelden in Michigan, U.S.A., waar het algemeen secretariaat gevestigd is. De synode bekrachtigde dit.

De G.O.S. 1984 zal in Noord-Amerika gehouden worden. De synode benoemde dr. P. G. Schrotenboer opnieuw tot algemeen secretaris voor de periode 1980-1984.

4. Contacten

Er was hernieuwd contact met de afgevaardigde van de Reformed Presbyterian Church of Ireland, prof. L. S. Leahy. Hij drong opnieuw aan op een nauwere relatie. Hij deed de toezegging op korte termijn nadere gegevens te zullen verstrekken omtrent genoemde kerk en vroeg op de komende synode van onze kerken de zaak van een nauwere relatie te willen bepleiten.

Er waren ook goede contacten met de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France.

Eveneens was er goed contact en overleg met de afgevaardigden van de Nederlands Gereformeerde Kerken die als waarnemers aanwezig waren.

5. Conclusies

- a. De G.O.S. Nîmes 1980 heeft biddend gewerkt en gediend vanuit de behoefte dat Gods Geest de synode zou leiden tot de rechte beslissingen. Extra tijd werd voor gebed uitgetrokken, ook in de adviescommissies, meer dan voorheen.
- b. De moeilijkste beslissingen waarvoor de G.O.S. van Nîmes stond hielden verband met de gang van zaken in de Gereformeerde Kerken in Nederland en met de voorstellen die enkele kerken met betrekking daartoe gedaan hadden. Door de werkwijze van de commissies waarin men zo lang mogelijk trachtte te voorkomen dat een meerderheids- en een minderheidsrapport zouden worden opgesteld, zijn de spanningen en tegenstellingen die er waren, niet altijd in de zittingen van de synode naar voren gekomen. Wat de besluiten betreft is er het minst van te merken in de uitspraken over het lid zijn van de Wereldraad van Kerken van kerken die bij de G.O.S. aangesloten zijn en het meest in wat de G.O.S. tot de Gereformeerde Kerken gezegd heeft over haar beslissing ten aanzien van de homofiele leden van de kerken.
- c. Bij andere belangrijke onderwerpen zoals de sociale roeping van de kerk en het vraagstuk van de rassenverhoudingen bleek veel minder discussie noodzakelijk te zijn. De af-

- gevaardigden van onze kerken hadden geen moeite met de voorstellen die aangenomen zijn. Evenals de vorige G.O.S. had deze synode oog voor de samenhang van verkondiging en diaconaat.
- d. Aan het Interim Committee werden opnieuw gewichtige opdrachten gegeven. Daarnaast zullen trouwens nog veel commissies benoemd worden die in 1984 moeten rapporteren. Het zal wel nodig zijn dat de aangesloten kerken in de tussentijd ook zelf met de zaken van de G.O.S. bezig blijven.
  - e. Verschillende contacten die de afgevaardigden met afgevaardigden van kerken in andere landen hebben gehad waren waardevol. Behalve voor de Reformed Presbyterian Church of Ireland vragen zij de aandacht voor de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France.
  - f. De afgevaardigden van onze kerken naar de G.O.S. van Nîmes 1980 hebben in goede onderlinge harmonie aan het werk van de synode deelgenomen. Het was hun een voorrecht om dit namens onze kerken te hebben mogen doen.

VOORSTELLEN

Het deputaatschap stelt voor:

1. Het in art. 4 sub 5 K.O. bepaalde van toepassing te verklaren op de heer L. de Geus Los, lid van de Igreja Evangélica no Brasil, momenteel voor verdere studie verblijvend in Nederland, voor de periode van zijn studie in Nederland.
2. Deputaten op te dragen aan de studiecmissie van de G.O.S. voor de bestudering van het vraagstuk van het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken vóór 1 januari 1981 op te geven wat onze kerken door de commissie overwogen willen zien en zo spoedig mogelijk antwoord te geven op het tweede rapport van de Gereformeerde Kerken in Nederland over aansluiting bij de Wereldraad van Kerken.
3. Deputaten op te dragen de ontwikkelingen binnen de G.O.S. nauwlettend te volgen en daarover te rapporteren op de volgende generale synode van onze kerken met het oog op eventuele voorstellen voor de G.O.S. 1984.
4. Deputaten op te dragen na te gaan hoe de relaties met de kerken waarmee onze kerken in correspondentie staan resp. contact onderhouden geïntensiveerd kunnen worden, mede met het oog op onze bijdrage aan de G.O.S.
5. De begroting van de G.O.S. voor de komende jaren, zoals vastgesteld in Nîmes, te aanvaarden.
6. In contact te treden volgens art. 51 sub B K.O. met de Reformed Presbyterian Church of Ireland.
7. In contact te treden volgens art. 51 sub K.O. met de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France.

BIJLAGE 22

art. 63. 67

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE IV — INZAKE KERKELIJKE VERHOUDINGEN BUITENLAND

I. Contacten met buitenlandse kerken

1. Free Reformed Church of North America

Over het eerste gedeelte geen opmerkingen.

Over het vervolg:

Uw commissie is van oordeel dat deputaten t.a.v. de „ecclesiastical fellowship” met de Chr. Ref. Church in de relatie met de Free Ref. Church zorgvuldig hebben gehandeld en zij stemt in met de terzake gevoerde correspondentie en het gepleegde overleg; met deputaten verheugt uw commissie zich over het feit dat van de zijde van de Free Ref. Church werd uitgesproken dat het aanvaarden van genoemde „ecclesiastical fellowship”, ofschoon men het blijft betreuren, de verhouding met deze kerk niet zal schaden; t.a.v. de conclusies die hieraan te verbinden zijn c.q. de voorstellen die hieruit voortvloeien, is uw commissie niet eenstemmig.

2. Reformed Churches of Australia

Geen opmerkingen.

3. Reformed Churches of New Zealand

Geen opmerkingen.

6. Gereja Toraja Mamasa

Geen opmerkingen.

7. Free Church of Scotland

Het is uw commissie gebleken dat — hoewel daarvan helaas in het aanvullend rapport geen melding wordt gemaakt — het de afgevaardigde naar de synode van de Free Church of Scotland niet mogelijk is geweest de zaak van een nader contact met de Ref. Presb. Church of Ireland te bespreken; dit is echter wel gebeurd ter vergadering van de G.O.S. te Nîmes.

8. **Christian Reformed Church in North America**

Geen opmerkingen.

9. **Orthodox Presbyterian Church**

Geen opmerkingen.

10. **African Reformed Church of Rhodesia**

Uw commissie heeft met instemming kennis genomen van het doorzenden van het verzoek om financiële steun, waaromtrent deputaten hulpverlening u ongetwijfeld nader zullen informeren.

III. **I.C.C.C.**

Uw commissie is van oordeel dat deputaten in deze zaak juist hebben gehandeld. Het slot van dit deel van het rapport moge wellicht enige bevreemding wekken. Na toelichting van deputaten heeft uw commissie begrip voor het handelen zoals vermeld.

V. **Voorstel**

Uw commissie stelt u voor

gelet op het overleg dat er geweest is met de synode van de Free Reformed Church en het bericht dat ontvangen werd van de Christian Reformed Church nu te besluiten de door de Christian Reformed Church in North America aangeboden vorm van kerkelijke relatie („ecclesiastical fellowship”) te aanvaarden waarbij deze relatie voor onze kerken inhoudt:

- a. het zenden van afgevaardigden naar elkaars synoden;
- b. het aan elkaar toezenden van de Acta van de synoden;
- c. het openstellen van de kansels voor bezoekende predikanten wanneer deze tijdens een verblijf in Nederland slechts wensen voor te gaan in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;
- d. het voor elkaar openstellen van de avondmaalstafel;
- e. gemeenschappelijke activiteiten in gebieden waarvoor een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid geldt;
- f. overleg op meer belangrijke punten van gemeenschappelijk belang;
- g. het elkaar bemoedigen en vermanen met het oog op het bewaren en verbreiden van het geloof eenmaal de heiligen overgeleverd.

G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 23

art. 66

**RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE
MET DE HOGE OVERHEID**

1. **Samenstelling en werkwijze**

Door de generale synode van Hoogeveen 1977 werden tot deputaten benoemd: prof. dr. B. J. Oosterhoff, voorzitter, mr. dr. C. J. Verplanke, secretaris, ds. D. Biesma, C. N. van Dis en prof. dr. W. van 't Spijker, en als algemeen secundus ds. I. de Bruyne.

Deputaten kwamen in de verslagperiode, welke werd afgesloten op 1 april 1980, viermaal bijeen.

2. **Interkerkelijk Contact in Overheidszaken**

Door de generale synode van Hoogeveen 1977 werd als gedelegeerde in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken aangewezen mr. dr. C. J. Verplanke, die reeds langer functioneerde als één der beide assessoren in het moderamen en tevens als voorzitter der kerncommissie — een adviserende en voorbereidende commissie bestaande uit vier (juridisch geschoolde) gedelegeerden en vier juridische en financiële specialisten uit enkele Kerken. In de verslagperiode kwam het C.I.O. elfmaal, de kerncommissie zeventienmaal bijeen.

Nadat alle deelnemende Kerken haar goedkeuring hadden gehecht aan een herziening van de Regelen voor het C.I.O. — zie voor wat onze Kerken betreft artikel 45 Acta 1977 — en deze herziening was vastgesteld in de vergadering van 20 oktober 1978, is het C.I.O. thans samengesteld uit 3 gedelegeerden van de R.-K. Kerk, 3 van de Ned. Herv. Kerk, 2 van de Geref. Kerken en 1 van onze Kerken, de Evangelisch Lutherse Kerk, de Doopsgezinde Broederschap, de Remonstrantse Broederschap, de Bond van Vrije Evangelische Gemeente, de Unie van Baptisten Gemeenten, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Oud-Katholieke Kerk. Inmiddels hebben ook de drie Joodse kerkgenootschappen verzocht te mogen toetreden. De kosten van het C.I.O. worden thans omgeslagen over de deelnemende Kerken naar verhouding van de wortels uit de ledentallen, hetgeen voor onze Kerken neerkomt op 4¹/₂%.

Van de vraagstukken die in het C.I.O. werden behandeld, kunnen met name worden genoemd, behalve de regelmatige rapportages van de C.I.O.-commissies voor de geestelijke verzorging in de inrichtingen van het Ministerie van Justitie (C.I.O.-J.) en van de militairen (C.I.O.-M.) en behalve allerlei incidentele problemen van fiscale en van juridische aard:

- a. de sociale verzekeringsplicht van pastores. Nu de Centrale Raad van Beroep pastores die werkzaam zijn in ziekenhuizen, bejaardentehuizen en dergelijke, verzekerings-

plichtig blijkt te achten, en het dubieus wordt of het aanvaarden van een beroep, door een gemeente uitgebracht door middel van een — de wederzijdse verplichtingen vastleggende — beroepsbrief, ook niet als het aangaan van een tot verzekeringsplicht leidende arbeidsovereenkomst zal worden beschouwd, dringt het C.I.O. aan op een wettelijke regeling, die rekening houdt met de principiële en praktische bezwaren van de Kerken. De secretaris van deputaten wijdde hieraan reeds een beschouwing in De Wekker van 29 augustus 1975;

- b. de door de Tweede Kamer begeerde schrapping of wijziging van aantekening van de kerkelijke gezindte in de gemeentelijke bevolkingsboekhoudingen. Terzake werd advies uitgebracht aan de Minister van Binnenlandse Zaken die zijn standpunt nog niet heeft bepaald;
- c. de in de Tweede Kamer tot uiting gebrachte wens de vrijstelling van dienstplicht voor theologische studenten en ambtsdragers op te heffen. Na overleg met de deelnemende Kerken — voor wat onze Kerken betreft met het curatorium der Theologische Hogeschool — heeft het C.I.O. de minister geadviseerd de vrijstelling voor ambtsdragers te handhaven. Studenten kunnen uitstel van dienstplicht verkrijgen. De Minister van Defensie heeft zijn standpunt nog niet bekend gemaakt. De secretaris van deputaten wijdde aan deze materie een artikel in De Wekker van 4 mei 1979;
- d. het systeem van vrijstelling voor kerkbezoekers in geval van hernieuwde invoering van een zondagsrijsverbod, de wijze van vraagstellingen bij de Volkstelling 1981 met betrekking tot het kerklidmaatschap en de misverstanden rond de kerkelijke rechtspersonen met betrekking tot de inschrijvingsplicht. Aan dit laatste probleem wijdde de secretaris van deputaten een artikel in De Wekker van 18 mei 1979.

Overigens moet worden geconstateerd, dat de Overheid weinig voortgang maakt in reeds lang slepende kwesties als het treffen van een afkoopregeling voor de beëindiging van de financiële verhouding tussen de Kerken en de Staat (Additioneel Artikel X van de Grondwet) en het treffen van een regeling voor het groot-onderhoud van minder voor de Kerken dan voor het stadsgezicht van belang zijnde monumentale kerkgebouwen. Een delegatie van het C.I.O. heeft dan ook niet alleen periodieke besprekingen met de desbetreffende ministers, maar ook met de vier grotere kamerfracties gevoerd.

3. Werkzaamheden van deputaten

Deputaten hielden zich in hun vergaderingen, behalve met de rapportages van de gedelegeerde in het C.I.O., onder meer bezig met:

- a. de bede in de Troonrede. Zij bevalen een door de Centrale Kerkeraad der Ned. Hervormde Gemeente te Katwijk aan Zee geïnitieerde handtekeningactie om de bede weer in de Troonrede opgenomen te krijgen, in een in De Wekker van 10 maart 1978 opgenomen verklaring aan. De secretaris van deputaten wijdde hieraan nog een beschouwing in De Wekker van 28 april 1978;
- b. de abortuswetgeving. Zij brachten het in 1975 door hen ingenomen en door de generale synode van Hoogeveen 1977 geaprobeerde standpunt opnieuw ter kennis van de Bijzondere Kamercommissie en publiceerden een en ander in De Wekker van 13 april 1979.

Voorts hebben zij steeds bij de verjaardagen van H.M. Koningin Juliana en H.H.K.K.H.H. Prinses Beatrix en de Prinsen Bernhard en Claus namens onze Kerken hun schriftelijke gelukwensen aangeboden.

4. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

- a. de handelingen van deputaten goed te keuren;
- b. opnieuw leden van het deputaatschap en een algemeen secundus te benoemen;
- c. opnieuw een gedelegeerde in het C.I.O. alsmede een plaatsvervangende gedelegeerde te benoemen.

C. J. Verplanke, secretaris.

BIJLAGE 24

art. 66

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE V — INZAKE DE CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID

Opmerkingen:

1. Uw commissie is van mening dat het rapport op verschillende punten weinig concreet is. Dikwijls wordt uit het rapport niet duidelijk welk standpunt door onze deputaten is ingenomen. Vijfmaal wordt verwezen naar artikelen die in De Wekker zijn verschenen. Uw commissie is van mening dat het de rapportage aan de synode ten goede zou komen, wanneer ook in het rapport duidelijk blijkt welke houding de deputaten hebben aangenomen in de zaken die in het rapport slechts worden aangeduid.
2. ad 2 a: Aan de commissie werd meegedeeld dat deputaten hebben geadviseerd, dat duidelijk vastgesteld moet worden voor wie deze regeling geldt. Uw commissie spreekt haar waardering uit voor de opstelling van deputaten ten aanzien van de principiële en praktische bezwaren.

3. ad 2 b: Deputaten hebben geadviseerd geen wijzigingen aan te brengen.
4. ad 2 c: Uw commissie is van oordeel dat overwogen dient te worden of deze regeling moet blijven bestaan. Waarom moeten theologische studenten een uitzonderingspositie blijven innemen?

Voorstellen:

Uw commissie stelt u voor:

1. het beleid van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw leden van het deputaatschap en een algemeen secundus te benoemen;
3. opnieuw een gedelegeerde in het C.I.O. alsmede een plaatsvervangende gedelegeerde te benoemen.

J. Plantinga, rapporteur.

BIJLAGE 25

art. 67

REFORMED CHURCHES OF NEW ZEALAND

Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
Secretaris Buitenland
Prof. Dr. J. P. Versteeg
Mignonstraat 11,
Apeldoorn.
HOLLAND.

March 15, 1980.

Zeer geachte broeders,

Hartelijke dank voor Uw schrijven van 25 Januari 1980 i.v.m. onze uitnodiging aan U om onze Synode bij te wonen, waarin U tevens ons ook uitnodigde naar Uw Synode te komen dit jaar.

Wij zijn echter ook niet in staat om dat te doen en er is niemand van onze kerken die in die tijd in Nederland zou kunnen zijn om ons te vertegenwoordigen.

Alhoewel we verbonden zijn door de band van zuster-kerken, maakt de afstand het toch vaak erg moeilijk om de verplichtingen van zusterkerken na te gaan, vooral als we zo weinig van elkaar horen.

We hebben ons wel eens afgevraagd of daar enige verbetering in aangebracht zou kunnen worden, maar we hebben er nog geen lichtpunt in gezien. Misschien hebt U een idee om het idee van zuster-kerk meer waar te maken.

Desalniettemin, wensen wij U ook een gezegende tijd om de Synode-tafel en hopen en bidden wij dat de Here U rijkelijk mag zegenen in al Uw beslissingen.

Met hartelijke en broederlijke groet,

Uw,

Dick G. Vanderpyl,
Algemeen Secretaris.

BIJLAGE 26

art. 67

DEPUTATE VIR KORRESPONDENSIE MET BUITELANDSE KERKE DIE GEREFORMEERDE KERK IN SUID-AFRIKA

Prof. J. P. Versteeg
Secretaris Buitenland:
Deputaten voor de Correspondentie
met Buitenlandse Kerken
Mignonstraat 11
APELDOORN, NEDERLAND

1980 06 20

Geagte Broeder

Ek verwys na u uitnodiging om 'n deputaat van die Gereformeerde Kerk in S A na u eersvolgende Generale Sinode te stuur. Op 11 Februarie 1980 het ons die uitnodiging met dank aanvaar en u meegedeel dat sodanige afgevaardigde uit die geleedere van die deputate na die Gereformeerde Ekumeniese Sinode (GES) benoemd sal word. Hieruit sou u kon aflei dat die bywoning van u Generale Sinode en die bywoning van die GES aan mekaar verbind is. Ons laaste Nasionale Sinode het die saak so gereël omdat die twee vergaderings kort na mekaar sou plaasvind. Nou is dit nie meer die geval nie. Ons Nasionale Sinode het ook geen ander finansiële voorsiening vir deputering na u Generale Sinode gemaak nie.

Dit spyt ons werklik om u te moet meedeel dat ons nie 'n deputaat by u Generale Sinode sal hê nie. U sal begryp dat dit nie uit gebrek aan liefde en belangstelling is nie. Ons is nou te meer dankbaar dat ons 'n deputaat na u vorige vergadering kon stuur. Wees daarvan verseker dat ons die bande met u baie hoog waardeer.

Mag die seën van die Here met u wees in u lewe as kerk van die Here Jesus Christus in hierdie gebroke wêreld.

U broeder in Christus

A. J. du Plessis

Skriba: Deputate vir korrespondensie met Buitelandse Kerke.

BIJLAGE 27
art. 67

**DEPUTATE VIR KORRESPONDENSIE MET BUITELANDSE KERKE
DIE GEREFORMEERDE KERK IN SUID-AFRIKA**

Die Sekretaris, Deputaten voor Correspondentie
met Buitenlandse Kerken
Prof. J. P. Versteeg
Mignonstraat 11
APELDOORN, NEDERLAND

1980 08 12

Geagte Broeder

Ontvang hiermee die groeteboodskap van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika aan die Generale Sinode van die Christelike Gereformeerde Kerken in Nederland.

Broeders

Dit rede waarom daar nie 'n afgevaardigde vanaf die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika by u generale sinode is nie, is aan u deputate verduidelik.

Ons reik u hiermee weereens die hand van broederskap by geleentheid van u generale sinode. In 'n wêreld waarin die kerk van Christus enersyds in sy unieke aard as volk van God misken word en andersyds op onregmatige wyse in politieke aksie en belangestryd betrek word, is dit vir ons van betekenis om met u die een gemeenskaplike geloof te staan. Dit het vir ons besondere waarde om te besin oor die wyse waarop u as kerk lewe en brandende sake hanteer.

Dit is oorbodig om u daarvan te verseker dat die band wat ons met u het vir ons baie kosbaar is. Nie alleen dra u kerklike beslissings baie gewig by ons nie, maar ook word die teologiese werk wat in die midde van u kerkgemeenskap gedoen word in die gemeenskap van die Gereformeerde Kerk in S A gretiglik gelees. U getuienis in 'n land waar soveel afvaligheid in die geledere van die tradisionele christelike kerkgemeenskappe heers, is vir ons self 'n aanmoediging in eie situasie.

Mag die troue Verbondsgod deur sy Gees u getrou maak om in u oorwegings, besprekings en besluite volledig aan Hom onderworpe te wees.

Ontvang hiermee ons groete en seënbede in ons gemeenskaplike verbondenheid in ons Here Jesus Christus.

A. J. du Plessis

Skriba: Deputate vir korrespondensie met Buitelandse Kerke.

BIJLAGE 28
art. 68

**RAPPORT 2 VAN COMMISSIE IV – INZAKE KERKELIJKE VERHOUDINGEN
BUITENLAND**

I. 4. Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika

Algemeen: Zou in de toekomst de correspondentie een zwaarder accent krijgen, dan acht uw commissie, gelet op de verantwoordelijkheid die een afgevaardigde draagt, het wenselijk dat, indien enigszins mogelijk, twee afgevaardigden naar een synode van deze kerk worden gezonden.

M.b.t. een opmerking in het **aanvullend rapport** is uw commissie van oordeel, dat de financiële middelen van deputaten zodanig dienen te zijn dat belangrijke kerkelijke vergaderingen als genoemd bijgewoond kunnen worden.

ad H.: Uw commissie acht het een goede zelfs onontkoombare zaak dat met de kerken in Zuid-Afrika gesproken is en wordt over de problematiek van de verhoudingen tussen rassen en volkeren in het licht van de Heilige Schrift. Daarbij is uw commissie ook uit deze rapportage gebleken, dat onzerzijds een oprecht bidden voor en hartelijk meeleven met de kerken in Zuid-Afrika noodzakelijk zijn.

II. G.O.S.

Rapport: 1 en 2: geen opmerkingen.

Aanvullend rapport

1. Uw commissie stemt in met het oordeel van deputaten.

2. 1. Geen opmerkingen.

2. Idem.

3. a. Idem.

b. Deze passage verdient volgens uw commissie de aandacht van deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland.

c. Uw commissie heeft met dankbaarheid voor de aan genoemde problematiek gegeven en te geven aandacht kennis genomen van deze passage.

- d. Het verdient volgens uw commissie aanbeveling dat genoemd rapport met bijbehorende stellingen voor deputaten ter beoordeling wordt gezonden aan deputaten kerk en samenleving.
  - e. Deze passage zij speciaal deputaten kerk en samenleving aanbevolen.
  - f. Geen opmerkingen dan die gemaakt onder **Algemeen**.
  - g. Geen opmerkingen.
  - h. Idem.
  - i. Idem.
  - j. Het komt uw commissie gewenst voor dat de boodschap aangaande de zending en de vermelde verzoeken door deputaten worden doorgegeven aan de betrokken deputaatschappen.
  - k. Geen opmerkingen.
4. Van de Ref. Presb. Church of Ireland is bij deputaten inmiddels een brief binnengekomen met de beloofde nadere gegevens i.v.m. het verzoek om contact.
Het is de commissie gebleken dat deputaten — zeer onder de indruk van de door genoemde Franse kerken gevoerde strijd, betoonde trouw en gebrachte offers — *zeer wel mogelijkheden zien tot het onderhouden van reële contacten en het bieden van steun.*
  5. Uw commissie kan zich verenigen met de conclusies van deputaten; zie echter, mede gelet op 2.3. d, e en j, punt 1b van de **Voorstellen**.

Algemeen

Het geheel overziende wil uw commissie met veel waardering voor het verslag toch graag opmerken, dat zij het zeer op prijs zou stellen indien in de toekomst uit de rapportage zoals over de G.O.S. gegeven, duidelijker de inbreng van onze afgevaardigden zou blijken en in het rapport van deputaten meer gezegd wordt over het standpunt dat deputaten t.a.v. de gerapporteerde zaken innemen.

Voorstellen

Uw commissie stelt voor:

1. deputaten op te dragen:
  - a. aan de studiecmissie van de G.O.S. omtrent „De G.O.S. en oecumenische betrekkingen” vóór 1 januari 1981 op te geven wat onze kerken door de commissie overwogen willen zien alsmede antwoord te geven op het tweede rapport van de Gereformeerde Kerken in Nederland over aansluitingen bij de Wereldraad van Kerken;
  - b. die rapporten en verzoeken om rapporten die andere deputaatschappen regarderan aan die deputaatschappen ter behandeling door te zenden;
2. deputaten op te dragen de ontwikkelingen binnen de G.O.S. nauwlettend te volgen en daarover te rapporteren aan de volgende generale synode met het oog op eventuele voorstellen voor de G.O.S. 1984;
3. deputaten op te dragen na te gaan hoe in relatie tot de kerken waarmee onze kerken in correspondentie staan resp. contact onderhouden aan ons lidmaatschap van de G.O.S. meer inhoud gegeven kan worden;
4. onze bijdrage aan de G.O.S. voor de jaren 1981 en 1982 vast te stellen op 4% van \$ 107.800 = \$ 4.312 en, indien overgegaan wordt tot de voorgenomen aanstelling van een assistent, voor de jaren 1983 en 1984 op 4% van \$ 132.600 = \$ 5.304;
5. in contact te treden volgens art. 51 sub B K.O. met de Reformed Presbyterian Church of Ireland;
6. in contact te treden volgens art. 51 sub B K.O. met de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France.

G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 29
art. 72, 75, 87

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EVANGELISATIE

1. SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP

1.1. Benoemd door de generale synode

Door de generale synode werden benoemd de brs. P. de Korte, ds. H. van Mulligen, ds. B. van Smeden en de secundi de brs. ds. J. W. Maris en drs. W. Steenberg.

1.2. Benoemd door de particuliere synoden

Door de particuliere synoden werden benoemd:
voor het Noorden: ds. M. de Boer en ds. J. J. de Jonge;
voor het Oosten: ds. H. W. Eerland en ds. J. Jonkman;
voor het Westen: ds. J. H. Carlier en ds. J. v. Dijken;
voor het Zuiden: ds. H. Wubs en ds. L. W. van der Meij.
Door verandering van standplaats en werkzaamheden verlieten het deputaatschap: ds. D. Coppoolse, ds. D. J. van Vuuren en ds. J. Kievit.

In de hoedanigheid van „landelijk functionaris voor het evangelisatiewerk door de Christelijke Gereformeerde Kerken” bleef echter ds. J. Kievit aan het deputaatschap verbonden.

Ds. G. L. Born, ds. A. van der Veer en ds. A. W. Drechsler vroegen en verkregen ontheffing van hun deputaatschap.

1.3. Moderamen

Het moderamen is als volgt samengesteld:

ds. B. van Smeden - voorzitter;

ds. L. W. van der Meij - secretaris;

P. de Korte - penningmeester.

De voorzitter van het deputaatschap, ds. B. v. Smeden, zal de generale synode vragen hem ontheffing te verlenen.

2. VERGADERINGEN EN CONTACTEN

2.1. Vergaderingen

In de verslagperiode vergaderden de deputaten zes keer per jaar. Tijdens deze periode vond een herindeling plaats van de secties. Sectie 2 (kerk en recreatie) werd opgeheven. De voormalige sectie 3 (werkterreinen) heet nu sectie 2. De verslaggeving van de werkzaamheden van het deputaatschap zal in dit rapport sectie-gewijs plaatsvinden.

Er zijn dus momenteel twee secties:

1. voorlichting, bezinning en lectuur;

2. werkterreinen.

2.2. Contacten

In overleg met zendingsdeputaten besloten wij te participeren in de „Stichting voor verbreiding van het Evangelie onder Moslîms in Nederland”. Deze stichting wil via bezinning voorlichting geven aan de kerken over de situatie van de moslîms in Nederland en trachten om deze „vreemdelingen en bijwoners te bereiken met het evangelie van Jezus Christus.

In deze stichting participeren: de Gereformeerde Zendingsbond, de Hervormde Bond voor Inwendige Zending op Gereformeerde Grondslag, de Stichting Morgenlandzending en deputaten voor zending en die voor evangelisatie van onze kerken. Namens ons deputaatschap heeft ds. J. Kievit zitting in het bestuur van deze stichting.

De voorlichting door de stichting wordt voornamelijk uitgevoerd door de medewerker in dienst van deze stichting, drs. J. Beukema te Ede.

3. SECTIES

3.1. Sectie 1

3.1.1. Contact met de kerken

Het contact met de kerken, lange tijd het zwakke punt in het deputaatschap, is door de werkzaamheden van de landelijke functionaris ds. J. Kievit geïntensiveerd. Deputaten hebben goede hoop dat het contact met het grondvlak van de kerken door zijn werk nauwer zal worden en de begeleiding en instructie meer gericht. Op deze wijze kunnen deputaten meer doeltreffend hun opdracht uitvoeren die hun door de generale synode van 1974 gegeven is nl. „zoveel mogelijk te bevorderen, dat gezocht wordt naar mogelijkheden om classicaal of regionaal taken aan te vatten en de werkers te begeleiden en te instrueren” (Acta, art 186). Overigens zij nog vermeld dat deputaten in het begin van 1980 een schrijven behandelden van enige gemeenten uit ons kerkverband die hun ontevredenheid uitten over de wijze en inhoud van het evangelisatiewerk in onze kerken, reden waarom zij niet collecteren voor de kas evangelisatie. Men mist in publikaties en optreden „veelal de nodige ernst met het heil van de medemens op reis naar de eeuwigheid”. Ook samenwerking met groepen als Youth for Christ gaat volgens hen „ten koste van het oude reformatorische beginsel”.

Deputaten zijn echter van mening dat zij in gebondenheid aan Gods Woord hun werk verrichten en dat de bekende „drie stukken” in de publikaties niet ontbreken. Wat de methode betreft: in het evangelisatiewerk staan we op de grens van kerk en wereld. Dit gegeven werpt de vraag op: welke methode moeten we gebruiken om in deze tijd over te komen? Bovendien kunnen deputaten niet verantwoordelijk gesteld worden voor alles wat op de werkterreinen geschiedt.

3.1.2. Conferenties

Er werden in deze verslagperiode twee conferenties georganiseerd, waarvoor ruime en levendige belangstelling was. In 1978 was het thema van de conferentie: Monofoon of dialoog? De referent was ds. C. Snoei, directeur van de Hervormde Bond voor Inwendige Zending op Gereformeerde Grondslag (IZB). Er was voor de werkers gelegenheid ervaringen uit te wisselen. Een aanwezige boekentafel verschafte instructiemateriaal van de IZB.

Op de conferentie van 1979 werd gesproken over de wijze van benadering van de

moslims vanuit het evangelie. De referenten ds. M. Pol, voorzitter van de Morgenlandzending, en drs. J. Beukema, tevoren werkzaam in Turkije en nu in dienst van de Stichting voor verbreiding van het evangelie onder moslims in Nederland, voerden het woord.

Het is de bedoeling van deputaten in het najaar van 1980 opnieuw een conferentie te beleggen.

3.1.3. **Overleg met deputaten ADMA**

Door de generale synode van 1977 werd besloten „aan deputaten op te dragen in samenwerking met deputaten ADMA de vorming van een nieuw deputaatschap „Kerk en bedrijfsleven” voor te bereiden en daarover voorstellen te doen aan de volgende generale synode en daartoe drie nieuwe deputaten voor de evangelisatie te benoemen”.

De synode benoemde de volgende deputaten: ds. H. P. Brandsma, B. Groenewold, H. R. Takken en als secundus: drs. H. Alblas.

Ds. H. P. Brandsma en drs. H. Alblas aanvaardden hun benoeming niet. De overige deputaten Groenewold en Takken hebben in tegenwoordigheid van de penningmeester van deputaten voor de evangelisatie geregeld vergaderd met de sectie „Kerk en bedrijfsleven” van ADMA.

Concreet hield het overlegorgaan zich met de volgende zaken bezig:

- a. het opstellen van een concept-instructie voor het toekomstige deputaatschap „Kerk en bedrijfsleven” (zie bijlage III);
- b. het vaststellen van een begroting voor de jaren 1981-1983 (bijlage IV);
- c. het treffen van een financiële overgangsregeling t.o.v. deputaten ADMA en deputaten voor de evangelisatie (bijlage IV).

De bedoeling is dat het nieuwe deputaatschap „Kerk en bedrijfsleven” 1 januari 1981 in werking treedt.

De werkzaamheden zijn praktisch afgerond. De zaken van het industriepastoraat zullen dus in de toekomst door het zelfstandige deputaatschap „Kerk en bedrijfsleven” behandeld worden.

3.1.4. **Licht en Waarheid/Echo**

In de redactie werden deputaten vertegenwoordigd door J. O. Schouten en de predikanten H. v. Mulligen en B. v. Smeden. Ds. H. v. Mulligen neemt samen met ds. W. J. Bouw de eindredactie van het blad waar.

Voortdurende bezinning vindt plaats over de vraag of het blad voldoende „verstaanbaar” is voor onkerkelijken. Van het laatste kerstnummer „Het Kind is Koning” kunnen deputaten melden dat het goede aftrek vond in de kerken. Een derde deel van de kerken maakt gebruik van „Licht en Waarheid”. Intussen blijkt wel dat binnen onze kerken ook veel gebruik gemaakt wordt van andere evangelisatiebladen.

3.1.5. **GA**

De samenstelling van de redactie werd in de verslagperiode gewijzigd. Br. G. J. van der Laan bedankte als redactielid. Zijn plaats werd ingenomen door br. Jac. Lelsz te Apeldoorn. De eindredactie heeft ds. J. Kievit op zich genomen. Van de redactie maken verder deel uit: ds. G. L. Born en ds. J. Vogel, terwijl br. J. Schotanus te Apeldoorn nog steeds met grote zorg de administratie waarneemt.

In plaats van de traditionele conferentie van de „oude” sectie 2 (kerk en recreatie) verschenen twee dubbelnummers, waarvan één over camping-evangelisatie en één over de vakantiebijbelschool. Verder verschenen er nummers over de kerk-naar-buiten, lektuur-rond-kerst en één over de vrijgestelde.

In oktober 1979 gaf GA een overzicht van de werkers en hun werkterreinen onder het hoofd: uit de praktijk.

Een nieuwe redactie, een nieuwe formule. De redactie besloot in overleg met deputaten in de toekomst niet alleen praktische instructie te geven maar ook bezinnende artikelen en informatie over de werkterreinen te bieden. Bovendien zal aandacht gegeven worden aan het werk van anderen en aan verschijnende evangelisatielectuur.

Ook het formaat van GA onderging verandering. Gekozen werd voor een groter formaat van 16 pagina's.

Het abonnementsgeld moest worden verhoogd tot f 12,50 per jaar. Om GA in de belangstelling te brengen werd een groot aantal exemplaren aan kerkeraden en evangelisatiecommissies toegezonden. Voornaamste doel hiervan is om de gemeenten bij het evangelisatiewerk te betrekken.

3.2. **Sectie 2**

3.2.1. **Inleiding**

Op 19 mei 1978 hadden deputaten een onderhoud met vertegenwoordigers van kerkeraden en evangelisatiecommissies, die bepaalde projecten begeleiden. Dit in verband met de zorg van deputaten over het feit van het selectief afdragen van gelden voor het evangelisatiewerk. Verschillende kerkeraden collecteren wel voor een bepaald evangelisatieproject maar dragen te weinig of in het geheel niet af aan de kerkelijke kas voor de evangelisatie. Het verzenden van nieuwsbrieven e.d. zou het

afdragen aan de kerkelijke kas belemmeren. Hiertegen werd ingebracht dat het verzenden van nieuwsbrieven niet primair om financiële overwegingen gebeurt. Het gaat erom kerken in ons kerkverband meer te betrekken bij het evangelisatiewerk. Deputaten hebben bij de afgevaardigden erop aangedrongen eventuele bezwaren tegen inhoud of methode van het evangelisatiewerk in onze kerken langs kerkelijke weg bekend te maken.

Mede door deze ontmoeting met vertegenwoordigers van de werkerterreinen zijn deputaten ervan overtuigd geworden dat de kerken door uitvoeriger informatie bij het „veldwerk” betrokken dienen te worden. Het blad „GA” kan hierbij van grote betekenis zijn.

3.2.2. Amsterdam

De Amsterdamse kerken hebben in de verslagperiode een moeilijke tijd doorgemaakt, met name met betrekking tot de evangelisatiewerkzaamheden. Daarbij was ook de positie van br. H. H. van Well in het geding, die in Amsterdam werkzaam is en begeleid wordt door de Centrale Evangelisatie Commissie. De moeilijkheden waarmee de Amsterdamse kerken te kampen hebben, staan in onlosmakelijk verband met de randkerkelijkheid en het verloop binnen de gemeenten. Het ledenaantal is aanmerkelijk teruggelopen. Mede hierdoor ontstond ook een gebrek aan kader voor het evangelisatiewerk. Het mag niet bevreemden dat de gesignaleerde ontvolking gevolgen heeft gehad voor de begroting.

De vraag is gerezen of het werk van br. H. H. van Well gecontinueerd dan wel afgebouwd moest worden. In de gemeenten rees bovendien de vraag wat de meest doelmatige functie van de evangelist is. Zijn positie was velen niet duidelijk. In overleg met het Centraal Consistorie hebben deputaten niettemin besloten het werk van de evangelist te continueren. Zij zien daartoe mogelijkheden in het licht van het Gemeente-opbouwplan dat in de Amsterdamse kerken geïntroduceerd is door het Instituut voor Evangelisatie. Door dit plan wordt het beleid van de drie Amsterdamse kerken in de komende jaren bepaald. In grote lijnen betekent dit plan ondermeer dat er in de gemeenten kernen worden gevormd, van waaruit evangelisatie wordt bedreven en vorming plaatsvindt van werkers voor evangeliserende bezoeken. Bij de vorming van deze kernen is weer instructie nodig, waarin voor en door br. Van Well een zinvolle taak wordt gezien. In zijn rapport „Eén van de acht” zet hij hierover zijn gedachten uiteen. In dit rapport beschrijft hij de periode 1971-1978. Het impliceert een evaluerende beschrijving van de gang van zaken „gedurende deze periode met toespitsing op het jaar 1978”. Het uitgangspunt voor de evangelisatiewerkzaamheden zoekt de evangelist in de gemeente als geheel, die van de Here een opdracht tot evangeliseren heeft gekregen. Daarbij heeft de evangelist de gemeenten te dienen. In dit rapport wijst br. Van Well erop dat onze kerken geen rijk evangelisatie-verleden hebben. Het verbreiden van het evangelie in de traditionele vormen voldoet trouwens ook niet altijd meer. Het is beter ons af te vragen waaraan ten dezen de mens van nu behoefte heeft.

Br. Van Well stelde in 1978 zijn plaats en werk binnen de Amsterdamse kerken ter discussie.

Het resultaat: zowel de Amsterdamse kerken als de deputaten achten hulp van de evangelist in het plan Gemeente-opbouw noodzakelijk.

Wat de activiteiten betreft: er zijn in de verslagperiode bijbelkringen gevormd. Voorts wordt in de rapporten melding gemaakt van lectuurverspreiding, koffiebarwerk, bejaardenwerk, en een bijbelkraam. Daarnaast verricht de evangelist werk voor de „Stichting diensten met belangstellenden”. Ook is hij actief voor „De Regenboog”, een stichting die hulp aan druggebruikers biedt. Sinds 1974 is hij daarbij betrokken.

In het evangelisatiewerk zijn in Amsterdam momenteel plus minus 50 mensen actief.

3.2.3. Antwerpen

De werkzaamheden in Antwerpen hebben geregelde voortgang. Uit de rapporten en bezoeken is gebleken dat br. K. Groeneveld niet stiltzit. Per zondag worden twee erediensten gehouden die goed bezocht worden. Mede in verband met de moeilijke sociale positie van sommige leden baart het bezoek aan de middagdiensten de kerkeraad wel zorgen. De gemengde huwelijken en de eigenheid van het Vlaamse volksleven zijn hieraan mede debet. In prediking en pastoraat wordt hieraan ruime aandacht besteed.

Door middel van wintercampagnes, paasconferenties en zomerevangelisatiecampagnes worden velen bereikt die vervreemd zijn van het Woord.

De voorbereiding op deze acties vergt veel tijd maar de „opbrengst” ontbreekt ook hier niet. De hulp van teamleden is hierbij bijzonder welkom. Door middel van de Nieuwsbrief en Goed Nieuws worden meelevenden op de hoogte gehouden van de stand van zaken in België. Langs deze weg ontvangt Antwerpen een belangrijke bijdrage in de onkosten van haar werkzaamheden. In de verslagperiode was er geregeld contact met de CEB, Commissie voor Evangelisatie in België, waarin participeren de kerken van Dordrecht-Zuid en Eindhoven. De werkrapporten van de evan-

gelijst worden door de commissie besproken en na akkoordverklaring aan deputaten voorgelegd.

De bovengenoemde commissie heeft ook maatregelen getroffen in verband met de studiegelegenheid van br. K. Groeneveld. Op 16 mei 1979 besloot de particuliere synode van het Oosten, na gehouden onderzoek, toestemming te verlenen aan de classis Utrecht om br. K. Groeneveld t.z.t. te examineren voor de toelating tot het ambt van predikant.

3.2.4. **Gent**

Naast het werk in Antwerpen vinden ook werkzaamheden plaats in Gent. Br. H. Bor is daar als evangelist werkzaam namens de stichting voor evangelisatie in Oost-Vlaanderen. Hoewel genoemde activiteiten niet onder de verantwoordelijkheid van de deputaten vallen, worden ze met belangstelling door hen gevolgd.

3.2.5. **Rozenburg**

Met zijn vertrek naar de gemeente van Amersfoort beëindigde ds. T. Harder zijn werkzaamheden in Rozenburg als industriepredikant. Met inzet van krachten is hij van 1970-1978 in het industriepastoraat werkzaam geweest. Kort voor zijn vertrek verscheen zijn laatste rapport over het industriepastoraat: „Rapport op een kruispunt”. Dit werd geschreven in een bezinningsperiode. Zijn conclusie is dat de kerken weinig gericht zijn op het industriepastoraat. Niettemin behoort deze arbeid voortgezet te worden. Ten aanzien van de industriële structuren zijn wij in onze Westerse samenleving aan mentaliteitsverandering toe.

De kerkeraad van Rozenburg wilde het industriepastoraat voortzetten en nam contact op met deputaten en de IAI „Interkerkelijke adviesraad voor het industriepastoraat”, van waaruit het industriepastoraat officieel verricht wordt. De profielschets voor de industriepredikant werd als volgt getekend: „goede contactuele eigenschappen, belangstelling voor de mens in zijn werksituatie, brede maatschappelijke belangstelling en bereidheid tot oecumenische samenwerking”.

Drs. W. C. Moerdijk verklaarde zich bereid het werk in Europoort en Botlek op zich te nemen. Zijn belangstelling voor zaken van kerk en maatschappij zijn voldoende bekend.

Het begin van zijn werkzaamheden, medio april 1978, was een oriëntatieperiode. Op de werkvloer draaide hij 2 maanden mee in continudienst. In de verslagperiode verschenen van zijn hand twee rapporten: „Bruggen bouwen” en „Werken voor de kerk?”

In het eerste rapport „Bruggen bouwen” wordt uiteengezet dat het industriepastoraat een brugfunctie wil vervullen tussen industrie en kerk. Het werk rust op twee pijlers. Ten eerste is van belang het contact met de industrie en de industriële samenleving, onder meer door middel van de bedrijfsbezoeken. De boodschap van het evangelie moet daar doorklinken „vertaald naar de positie van de mens in zijn werk (omstandigheden)”. Vanuit evangelische waarden als vrijheid en verantwoordelijkheid zal meegezocht dienen te worden naar structuren en vormen waarin de mens in zijn werk tot zijn recht kan komen. Ten tweede is van belang het contact naar de kerken toe. Deze tweede „pijler” van het industriepastoraat wordt vooral in het tweede rapport bezien: „Werken voor de kerk?” In dit bezinningsstuk krijgt het werken naar de kerk toe een zwaar accent. Uitgangspunt is de gedachte dat de christelijke gemeente als geheel „draagster van het industriepastoraat” is, terwijl de industriepredikant vanuit een intense aandacht voor de relatie geloof en arbeid (gevoed door praktijkervaring, door contacten in bedrijven, door studie) de gemeente bij deze zending zoekt te helpen.

Het „compartimenten-geloof”, wat een scheiding betekent tussen het geloven op zondag en in de week, dient doorbroken te worden.

De kerk mag de stoffelijke zaken niet verwaarlozen en zodoende die zaken „aan hun lot d.w.z. hun eigen wettelijkheid” overlaten. Zo buigen ze voor de economische machten. Daarom moeten we „geestelijker” over stoffelijke zaken leren denken in de kerk. Vanuit de overwinning op zonde en dood moeten we strijden tegen „onrecht, onvrijheid en onmondigheid”.

In de toekomst zal het industriepastoraat in Rozenburg gaan ressorteren onder het deputaatschap „Kerk en bedrijfsleven”.

3.2.6. **Schoorl**

Het werk van br. J. O. Schouten te Schoorl, wat grotendeels verricht wordt namens de IKES, Interkerkelijke Commissie Evangelisatie-project Schoorl, heeft goede voortgang. Sinds 1 mei 1977 is hij daar werkzaam. Naast de werkzaamheden te Schoorl en Groet verricht br. Schouten diensten in classicaal verband. Op de najaarsclassis van 1977 werd bij benoemd tot classicaal deputaat voor de evangelisatie.

Zijn taak is o.m. de classis informatie te verschaffen over het evangelisatiewerk. Zoals gezegd werkt br. J. O. Schouten te Schoorl en Groet. De activiteiten in de „Witte tent” breiden zich uit. Genoemd kunnen worden getuigende gesprekken, bijbelvertellingen, avondsluitingen en kampdiensten.

Hoewel ook het kinderwerk veel belangstelling heeft, worden vooral de kampdien-

sten goed bezocht. In het laatste jaar kwamen er zelfs 150 per dienst. 's Zomers wordt met een team van vrijwilligers gewerkt, hoofdzakelijk afkomstig uit het voortgezet- en beroepsonderwijs. De teamwerving is vooral de laatste tijd een punt dat de aandacht verdient. Deputaten werd gevraagd t.a.v. 1980 aandacht te besteden aan het motiveren van de jeugd van onze kerken via kerkelijke pers, pastoraat en catechese. De geest van het materialisme krijgt onze jeugd steeds meer in haar greep.

In Groet komt ook het een en ander van de grond. In de zomervakantie werden 's zondagsavonds 7 welkomstdiensten gehouden in de Witte kerk. De jeugd wordt opgevangen door het evangelisatie-clubwerk.

Wat Schoorl en omstreken betreft besluiten we met woorden uit één van de rapporten van br. J. O. Schouten:

„Het evangelie is gezaaid, dat evangelie is kiemkrachtig,
als het voluit gebracht wordt — God zorgt voor de oogst”.

3.2.7. Twente

Mede vanwege de benoeming van br. N. Weeda te Almelo tot part-time evangelist namens de Contact Commissie Evangelisatie Twente (C.C.E.T.), had het evangelisatiewerk in Twente geregelde voortgang. De overzichtelijke rapporten van br. Weeda gaven een goede indruk van het verloop van de werkzaamheden. Tegelijk geven deze rapporten en de berichten van de CCET een indruk van de grote activiteit die de evangelist ontplooide in de verslagperiode. Deputaten hebben de indruk dat in de directe verkondiging en nazorg vooral zijn kracht ligt. De vorming van medewerkers heeft ook zijn ruime aandacht gehad, alsmede, na een oriëntatieperiode begin 1978, de bundeling van de bestaande werkzaamheden.

De activiteiten die door de evangelisatiecommissies van de kerken van Almelo, Enschede-Oost en -West en Hengelo ontplooid werden, zijn vele.

We noemen de welkomstdiensten, de zangdiensten, de verspreiding van Licht en Waarheid, de organisatie van de Vakantie-bijbelschool, de evangelisatie-kruistochten, het campingwerk en de werkzaamheden in het bejaardencentrum en het ziekenhuis.

Vooraf aan de straatevangelisatie en de Vakantie-bijbelschool is veel aandacht gegeven. Vele onkerkelijke ouders en kinderen werden zo met het evangelie geconfronteerd. Zelfs waren er ontmoetingen met Armeense christenen.

Contact is er geweest o.m. met het Instituut voor evangelisatie te Driebergen. Dit instituut is een interkerkelijk en dienstverlenend orgaan op het gebied van de evangelisatie. Oorspronkelijk voortgekomen uit het internationale werk van Campus Crusade for Christ. Ook was er contact met de vereniging Gospel for Guests, die zich vooral richt op buitenlanders in Nederland. Tenslotte zij vermeld dat in het evangelisatiewerk ook de Nederlands Gereformeerde Kerk van Hengelo en Enschede medewerking verleende.

Het werk is enthousiast maar niet zonder moeilijkheden verlopen. De medewerkers hebben soms het gevoel dat ze „eenzame ploegers" zijn, die doorgaans genomen niet zo erg veel bijval ontvangen vanuit hun eigen gemeente.

Br. Weeda is ervan overtuigd dat evangelisatiewerk vooral een zaak van de gehele gemeente behoort te zijn. Daartoe werd in Almelo een gebedskring opgericht, onder meer gericht op de verbreiding van het evangelie in de naaste omgeving.

Overigens leeft de wens bij de CCET om te komen tot een full-time aanstelling van br. Weeda in 1981. Theologische vorming, huisbezoeken enz. krijgen te weinig aandacht. Ruim 12 jaar heeft br. J. O. Schouten als full-time evangelist gewerkt, terwijl nu hetzelfde werk door een part-time kracht moet worden voortgezet. Bovendien is het een bezwaar voor de evangelist zijn aandacht en inzet te verdelen over het werk op een architectenbureau en in het evangelisatieproject. De CCET verzocht daartoe deputaten een bijdrage te leveren in de verhoging van de onkosten die een gevolg zouden zijn van de toekomstige full-time aanstelling. Deputaten menen hierop positief te moeten reageren en hebben deze verhoogde bijdrage in hun begroting opgenomen.

4. LANDELIJKE FUNCTIONARIS VOOR HET EVANGELISATIEWERK DOOR ONZE KERKEN

4.1. Inleiding

Met grote dankbaarheid heeft ons deputaatschap kennis genomen van het besluit van de generale synode 1977 om ons te machtigen tot het aanstellen van een vrijgestelde wiens taak is:

- a. zich te bezinnen op het wezen en de methoden van de evangelisatie; het uitbrengen van rapport hierover aan deputaten en de resultaten van deze bezinning desgevraagd aan kerken en classis ten dienste te stellen;
- b. het verzorgen van literatuur die dienstbaar kan zijn aan de activering van de gemeente en de instructie van de werkers;
- c. het desgevraagd adviseren, voorlichten en instrueren van werkers en (groepen van) vrijwilligers in de evangelisatie.

4.2. **Ds. J. Kievit**

Na enkele gesprekken met predikanten bleek ds. J. Kievit te Ermelo, lid van ons deputaatschap, bereid de functie van vrijgestelde te aanvaarden.

Overeenkomstig de bepalingen van de K.O. in dezen hebben wij met vreugde en dank aan onze God ds. J. Kievit beroepen om als vrijgestelde in dienst van ons deputaatschap te treden. Met volle vrijmoedigheid kon ds. Kievit dit beroep aannemen. Op 6 september 1978 is hij in een dienst uitgaande van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Ermelo door de voorzitter van ons deputaatschap tot zijn dienstwerk ingeleid.

4.3. **Start**

Ds. Kievit is met enthousiasme aan zijn taak, die voor hem en onze kerken volkomen nieuw was en waarin hij zijn eigen weg moest zoeken, begonnen. En dat tot dusver tot volle tevredenheid van ons deputaatschap.

Voorlopig is het „Evangelisatiecentrum van de Chr. Geref. Kerken”, zoals het bureau van ds. Kievit genoemd is, gevestigd in Ermelo. Wanneer dit verslag van ons deputaatschap u bereikt, zal het Deo Volente verplaatst zijn naar Nieuw Balinge, terwijl bureauruimte gezocht zal worden in Hoogeveen.

4.4. **Werkzaamheden**

De eerste tijd was voor ds. Kievit uiteraard een periode van oriëntatie, zowel binnen als buiten onze kerken. Contacten moesten gelegd worden terwijl een documentatiesysteem en een (bescheiden) bibliotheek moesten worden opgezet.

Voorts zijn de volgende werkzaamheden van ds. Kievit te melden:

4.4.1. **Contact met deputaten**

Als adviseur van ons deputaatschap woont ds. Kievit regelmatig de vergaderingen bij. Voorts is besloten om een overlegcommissie uit ons deputaatschap te benoemen, bestaande uit de voorzitter van het deputaatschap en een lid van elke sectie, die vóór elke vergadering een gesprek met ds. Kievit heeft, waarover op elke vergadering wordt gerapporteerd.

Zelf rapporteert ds. Kievit tweemaal per jaar schriftelijk aan ons deputaatschap over zijn werkzaamheden en geeft hij aanzetten tot bezinning. Veel zaken worden op deze wijze door ds. Kievit aangedragen en zullen in de nabije toekomst onderwerp van bespreking en beslissing op onze vergaderingen zijn. Deputaten zijn hiervoor zeer erkentelijk; het kan het werk van ons deputaatschap alleen maar ten goede komen.

4.4.2. **Contact met classicale deputaten voor evangelisatie en met de plaatselijke evangelisatiecommissies**

Via deze contacten was het mogelijk om een inventarisatie te maken van de bestaande activiteiten, terwijl deze tevens tot doel hadden om een aanzet tot of een verdere activering van het evangelisatiewerk te zijn.

Uit deze contacten is wel gebleken dat de noodzakelijke stuwkracht vanuit de gemeente en de kerkeraden nogal eens wil ontbreken. De evangelisatiecommissies, al of niet bemand met een evangelisatieouderling, moeten het dikwijls alleen doen. Als één van de hoofdoorzaken van deze situatie kan worden genoemd dat kerkeraden en gemeenten veelal zozeer gericht zijn op de bewaring van de kerk, dat aan het andere facet van het koninkrijk: de vermeerdering van de kerk, niet wordt toegekomen.

Ook is gebleken dat het evangelisatiewerk hoofdzakelijk wordt gezien als een opdracht. Zonder daaraan tekort te doen moeten we toch blijven stellen dat het vooral een gevolg is van het nieuwe leven in het koninkrijk van God door de werking van de Geest van Christus.

Ten aanzien van de uitvoering van het evangelisatiewerk kwam naar voren dat tot nu toe in de praktijk sterk de nadruk is gelegd op de verbale verkondiging. Nu is het christelijk geloof inderdaad een Woordgeloof. Paulus maakt duidelijk dat er geen geloof kan zijn zonder het horen. Maar aan de andere kant laat het bijbels getuigenis toch ook duidelijk zien dat de levenshouding van de gelovige van onmiskenbaar gewicht is in het koninkrijk van God. Dit geldt niet alleen voor de enkele gelovige, maar ook voor de gemeente. Juist in onze post-christelijke tijd staat de christelijke gemeente hoe langer hoe meer voor de uitdaging om onze geseculariseerde samenleving het evangelie te laten zien in haar levenshouding als gemeente en in die van de leden persoonlijk.

Hiervoor vraagt br. Kievit terecht aandacht en bezinning.

4.4.3. **Contact met plaatselijke gemeenten, verenigingen e.d.**

Verschillende keren kon ds. Kievit op uitnodiging lezingen houden op gemeentelijke verenigingsavonden. Ook op deze wijze tracht hij het evangelisatiewerk te stimuleren en te begeleiden in zijn adviezen.

4.4.4. **Contact met de werkers**

Met de werkers heeft ds. Kievit ook contacten gehad die prettig zijn verlopen. Verdere bijzonderheden zijn hierover niet te melden.

4.4.5. Redactie GA

In deze redactie vervult ds. Kievit de functie van eindredacteur. Voor het overige wordt verwezen naar het hoofdstukje GA.

4.4.6. Contacten buiten onze kerken

Van meet af aan heeft ds. Kievit de behoefte gevoeld en de noodzaak ervan ingezien dat, wil hij de hem opgedragen taak zo goed mogelijk vervullen, hij zich dan zo breed mogelijk heeft te oriënteren. Daartoe heeft hij ook contacten gelegd met organisaties buiten onze kerken.

Hiervan is het volgende te melden:

— IZB. e.d.

Ds. Kievit heeft contacten (gehad) met collegae en hun organisaties uit de N.H. Kerk (Geref. Bond) te weten het IZB (ds. Snoei) en uit de Geref. Kerken (Evangelisatiecentrum).

— Instituut voor evangelisatie

Op uitnodiging van dit Instituut heeft ds. Kievit met toestemming van ons deputaatschap in mei 1979 met een groep van twaalf landgenoten een bezoek gebracht aan Giessen (BRD), waar een grote evangelisatiecampagne is gehouden. In ons land is onder leiding van dit Instituut een soortgelijke actie gehouden in Oldebroek en Veenendaal.

Naast een positieve waardering voor het enthousiasme bij een dergelijke campagne heeft ds. Kievit ook zijn kritische opmerkingen gerapporteerd, die zich voornamelijk richten op het „moment-aspect” dat aan dergelijke acties zit. Terecht vraagt ds. Kievit zich af of door zo'n campagne recht wordt gedaan aan de bijbelse notie dat het getuige-zijn van de gemeente van Jezus Christus zich over heel het leven van de gemeente en haar leden dient uit te strekken, tenzij zo'n actie ook een aanzet tot en het verdiepen van dit getuige-zijn van de gemeente inhoudt.

— Evangelische Alliantie

Namens ons deputaatschap heeft ds. Kievit als waarnemer zitting in deze Alliantie genomen, die in 1979 is opgericht. Aangezien dit waarnemerschap van recente datum is — het besluit daartoe is op onze vergadering van december 1979 genomen — valt hierover verder nog niets te rapporteren.

— Stichting voor verbreiding van het evangelie onder Moslims in Nederland

Er moet geconstateerd worden dat ondanks het feit dat ds. Kievit in zijn contacten met gemeenten, kerkeraden en evangelisatiecommissies wijst op het belang van deze stichting, het aantal uitnodigingen aan drs. J. Beukema om voorlichting te geven van Chr. Geref. zijde nog gering is.

Van deze Stichting is er ook contact met de vereniging „Gospel for guests”, die ook de verbreiding van het evangelie onder de moslims in Nederland voor ogen staat.

— Alverna conferentie

Op 3 en 4 november 1978 heeft ds. Kievit de 10e Alverna conferentie bezocht. Deze conferenties worden belegd door de Raad voor contact en overleg betreffende de bijbel (RCOB) waarvan 17 kerken en geloofsgemeenschappen lid zijn, waaronder ook onze kerken. Op deze conferentie werd gesproken over „De belemmeringen die in deze tijd aan bijbelverspreiding in de weg staan”.

Deze conferentie stond in het teken van de spanning tussen bijbeltekst enerzijds en het geloof met al zijn belemmeringen anderzijds. Vroeger was de bijbel cultuurbepalend; dit is nu aan het verdwijnen. Toch behoeven wij ons niet hulpeloos te voelen. Wij hebben de tekst waarvan de relevantie door de gemeente moet worden uitgedragen.

— Studiegroep Oecumenische Evangelisatie (SOE)

Ds. Kievit onderhoudt persoonlijke contacten met deze studiegroep.

4.4.7. Studie

Door ons deputaatschap is de wenselijkheid uitgesproken dat de studie van ds. Kievit, die noodzakelijk is in verband met de aan hem opgedragen taak, het best te realiseren is in de vorm van een doctoraalstudie.

Na overleg met de hoogleraren Velema en Versteeg is gekozen voor studie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Naast het hoofdvak evangelistiek (prof. dr. A. Wesels) zijn door ds. Kievit als bijvakken gekozen: sociologie (dr. G. Dekker) en dogmatiek (prof. dr. J. Veenhof). Deze studie zal gemiddeld twee dagen per week vragen en — naar wij hopen en vertrouwen — ten behoeve van de werkzaamheden van ds. Kievit en van ons deputaatschap ook rijke vrucht afwerpen.

4.4.8.

Tenslotte kunnen wij u rapporteren dat het door de vorige generale synode genomen besluit ten aanzien van het aanstellen door ons deputaatschap van een vrijgestelde door ons met dankbaarheid is ontvangen. Ons is in deze korte tijd dat ds. Kievit als zodanig in dienst van ons deputaatschap werkzaam is, gebleken dat door dit werk van hem veel zaken binnen onze horizon worden gebracht waar wij in het verleden nogal eens aan voorbij zijn gegaan. Wij spreken de hoop uit dat onze God het werk van ds. Kievit onder Zijn genadige zegen mag gebruiken voor de uitbreiding van Zijn Rijk.

5. FINANCIEN

Voor een overzicht van de ontvangsten en uitgaven over de jaren 1977-1979 verwijzen wij u naar bijlage I van dit rapport. De G.S. 1977 bepaalde de minimumbijdrage der kerken voor 1978 op f 3,— en voor 1979 en 1980 op f 3,50 per hoofd. Voor 1977 gold nog de oude bijdrage van f 1,90. De werkelijke opbrengsten bedroegen gemiddeld per hoofd: in 1977 f 1,585 (f 1,90), in 1978 f 2,60 (f 3,—) en in 1979 f 3,01 (f 3,50).

Ook nu konden de steeds stijgende kosten van de bestaande werkterreinen worden opgevangen. Vanaf 1 september 1978 kwamen de kosten in verband met de aanstelling van ds. Kievit te onze laste.

Ten aanzien van de kosten verbonden aan de participatie aan de Stichting tot verbreiding van het Evangelie onder de Moslims in Nederland, is met zendingsdeputaten als voorlopige regeling overeengekomen dat het zendingsdeputaatschap 90% en ons deputaatschap 10% hiervan voor zijn rekening neemt.

De nadelige saldi van GA en Licht en Waarheid liepen vooral in 1979 nogal op in verband met respectievelijk een extra editie van GA, die aan alle kerken in een aantal exemplaren werd toegezonden, en de extra kosten voor het voorzien van de postcode van het abonnementenbestand van Licht en Waarheid.

Op bijlage II vindt u de begroting voor de jaren 1981-1983.

In verband met ons besluit akkoord te gaan met de benoeming van evangelist Weeda in Twente in volledig dienstverband wordt een minimumbijdrage gevraagd van f 3,60 per lid/dooplid.

6. VOORSTELLEN

Deputaten voor de evangelisatie stellen u voor:

- de begroting te aanvaarden van het deputaatschap voor evangelisatie met de daaruit voortvloeiende bijdrage der kerken van f 3,60 per lid/dooplid;
- de concept-instructie voor het nieuwe deputaatschap kerk en bedrijfsleven te aanvaarden;
- de concept-begroting met overgangsregeling van het nieuwe deputaatschap te aanvaarden;
- zeven deputaten voor het nieuwe deputaatschap te benoemen;
- opnieuw drie deputaten met hun secundi te benoemen voor het deputaatschap voor de evangelisatie.

7. BESLUIT

Deputaten mogen uw vergadering hun rapport met bijlagen aanbieden. Dat is alleen dank zij de zorg en de trouw van de Koning van de kerk. Hij heeft gezegd: zonder Mij kunt gij niets doen. De Here gaf gezondheid en kracht om naast de overvloedige gemeentearbeid ook de werkzaamheden op evangelisatiegebied te verrichten tot uitbreiding van Zijn koninkrijk. Nu reeds mogen de vruchten geplukt worden van het werk van ds. Kievit, die enerzijds deputaten en anderzijds de gemeente en de werkers met raad en daad zoekt bij te staan. Het contact met de kerken is daardoor intensiever geworden. Deputaten hopen dat dit in de toekomst bestendigd zal worden. Deputaten beseffen dat de velden nog altijd wit zijn om te oogsten en hopen dat hun arbeid in de Here zijn vrucht mag afwerpen. Die hoop is gegrond in de belofte van Christus aan Zijn kerk: Ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld.

L. W. van der Meij, secretaris.

BIJLAGE I

Staat van Baten en Lasten

	1979	1978	1977
	f	f	f
Baten			
Collecten	224.080,96	192.164,50	116.560,15
Giften	3.199,93	5.073,—	1.882,50
Bijdragen commissies	3.396,80	2.276,—	1.875,50
Zendingsdagen	18.682,51	15.284,30	17.092,81
Interest	13.371,76	9.292,26	8.157,45
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	262.731,96	224.090,06	145.568,41
Lasten			
Personeelskosten	71.317,83	25.571,28	—,—
Subsidies	139.735,79	132.109,12	114.401,21
Exploitatie „GA”	12.353,95	2.542,88	1.034,33
Exploitatie „Licht en Waarheid”	7.374,90	1.928,61	131,79
Algemene kosten	10.507,56	11.525,46	9.727,10
Rente leningen	900,—	1.200,—	1.500,—
Bureaunkosten			
Evangelisatiecentrum	5.837,89	1.730,07	—,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	248.027,92	176.607,42	126.794,43

Resultaat	14.704,04	47.482,64	18.773,98
Legaten		13.900,—	
Batig saldo	14.704,04	61.382,64	18.773,98

BIJLAGE Ia**Exploitatie-overzicht „Licht en Waarheid”**

	1979	1978	1977
Baten	f	f	f
Commissies	34.013,—	33.425,85	30.105,02
Abonnementen ((Militairen)	22.524,40	20.605,50	22.353,—
			744,70
Giften	5.354,50	4.701,75	5.610,96
Rente	237,87	256,11	179,08
	62.129,77	58.989,21	58.992,76
Lasten			
Drukkosten	61.335,10	56.629,51	55.145,91
Diverse kosten	8.169,57	4.288,31	4.479,45
	69.504,67	60.917,82	59.625,36
Nadelig resultaat	7.374,90	1.928,61	632,60

BIJLAGE II**BEGROTING VOOR DE JAREN 1981-1983**

	1981	1982	1983
Subsidies	f	f	f
Amsterdam	44.000,—	46.000,—	48.000,—
Schoorl	40.000,—	42.000,—	44.000,—
Twente	30.000,—	32.000,—	34.000,—
Antwerpen	12.000,—	14.000,—	16.000,—
Diversen	3.000,—	3.000,—	3.000,—
	129.000,—	137.000,—	145.000,—
Evangelisatiecentrum			
Predikant	73.000,—	76.000,—	79.000,—
Bureaunkosten (incl. huur)	15.000,—	15.000,—	15.000,—
Algemene kosten	10.000,—	10.000,—	10.000,—
Exploitatie „GA”	4.000,—	4.000,—	4.000,—
Exploitatie „Licht en Waarheid”	3.500,—	3.500,—	3.500,—
Rente leningen	300,—	—,—	—,—
Reserve	20.000,—	20.000,—	20.000,—
	254.800,—	265.500,—	276.500,—

Gemiddelde omslag f 3,60

BIJLAGE III**CONCEPT-INSTRUCTIE VOOR HET NIEUW TE BENOEMEN DEPUTAATSCHAP
KERK EN BEDRIJFSLEVEN**

- art. 1 In onze tijd met zijn toenemende industrialisatie en de daarmee gepaard gaande veranderingen in denk- en leefwijze behoort het tot de taak van de kerk haar leden ook met het oog hierop pastoraal en diaconaal te begeleiden.
- art. 2 Voor de bezinning op de vragen rond de industrialisatie en de industriële maatschappij en voor handreiking aan de kerken bij de uitvoering van hun pastorale en diaconale taak in dezen benoemt de generale synode minstens zeven deputaten, van wie één ook ADMA-deputaat is en één ook evangelisatie-deputaat.
- art. 3 Deputaten zijn bevoegd zich te laten bijstaan door adviseurs.
- art. 4 Deputaten hebben tot taak:
1. zich te bezinnen op de vragen en de consequenties van het kerk- en christen-zijn in een industriële samenleving;
  2. de resultaten daarvan aan de kerken door te geven opdat binnen de kerken aandacht gegeven worde aan deze problematiek;
  3. desgevraagd kerken te adviseren met betrekking tot de vragen rondom kerk en bedrijfsleven;
  4. de kerken te vertegenwoordigen in kerkelijke en maatschappelijke organisaties

- welke zich bezighouden met de vragen van kerk en bedrijfsleven;
5. het onderhouden van contacten met andere deputaatschappen binnen onze kerken (met name ADMA-deputaten en evangelisatie-deputaten) betreffende die aspecten van het werk, die ook die andere deputaatschappen raken;
  6. het eventueel verlenen van financiële steun aan kerkeraden dan wel samenwerkende kerkeraden die een industriepredikant willen beroepen en daarvoor zelf niet over voldoende middelen beschikken;
  7. kerkeraden met raad en daad bij te staan inzake het beroepen en begeleiden van een industriepredikant;
  8. het begeleiden en adviseren van de industriepredikanten;
  9. van hun werkzaamheden verslag uit te brengen aan de generale synode.
- art. 5 Wanneer een plaatselijke kerk voornemens is met financiële steun van de deputaten kerk en bedrijfsleven een industriepredikant te beroepen, zal er tussen de desbetreffende kerkeraad en de deputaten een overeenkomst worden gesloten waarin in elk geval wordt bepaald:
- a. dat de kerkeraad tot het beroepen van een predikant slechts zal overgaan na voorafgaand overleg met en verkregen instemming van deputaten en met inachtneming van de door deputaten gestelde voorwaarden en bepalingen;
  - b. dat de kerkeraad in overleg met en onder goedkeuring van deputaten de werkzaamheden van de industriepredikant per instructie zal vaststellen;
  - c. dat de kerkeraad aan deputaten het recht toekent zich desgewenst rechtstreeks tot de industriepredikant te wenden voor het verkrijgen van informatie betreffende zijn werk respectievelijk hem op hun vergaderingen uit te nodigen ter mondelinge bespreking daarvan, uiteraard met inachtneming van de bevoegdheden en eventueel getroffen regelingen van de kerkeraad;
  - d. dat de kerkeraad eens per half jaar aan deputaten zal rapporteren over alle zaken die het industriepastoraat betreffen, onder overlegging van de rapporten van de industriepredikant;
  - e. dat deputaten de kerkeraden financiële steun zullen verlenen naar een van tevoren gezamenlijk op te maken plan;
  - f. dat de kerkeraad aan deputaten op hun verzoek maar in ieder geval jaarlijks verantwoording zal doen van de financiën betreffende het industriepastoraat.
- Wanneer een aantal genabuurde kerken tezamen een industriepredikant aanstelt, geldt datgene wat onder a-f bepaald is ten aanzien van de kerkeraad uiteraard op gelijke wijze voor deze samenwerkende kerkeraden.
- art. 6 De benodigde gelden worden verkregen uit de bijdragen van de kerken — door de generale synode vast te stellen — giften, schenkingen, erfstellingen en legaten.
- art. 7 Deputaten zijn krachtens art. 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:
1. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
  2. het verrichten van betalingen.
- art. 8 Het beheer van de geldmiddelen is toevertrouwd aan de penningmeester van deputaten. Hij ontvangt zijn instructie van deputaten en doet alleen op hun last uitbetalingen.

BIJLAGE IV

CONCEPT-BEGROTING VOOR HET NIEUWE DEPUTAATSCHAP „KERK EN BEDRIJFSLEVEN”

Lasten	1981	1982	1983
	f	f	f
Bijdrage in de kosten van de industriepredikant te Rozenburg	47.500,—	50.000,—	52.500,—
Bijdrage in de personeels- en apparaatkosten van ADMA	25.000,—	27.500,—	30.000,—
Bijdrage C.I.B.B.	5.000,—	5.500,—	6.000,—
Reis- en vergaderkosten deputaten	5.000,—	5.500,—	6.000,—
Kosten kerkelijk bureau	3.000,—	3.500,—	4.000,—
Accountantskosten	1.500,—	1.500,—	2.000,—
Onvoorzien	3.000,—	3.500,—	3.500,—
Totaal	90.000,—	97.000,—	104.000,—
Te ontvangen bijdrage van de kerken (per lid)	1,30	1,40	1,50

Als overgangsregeling wordt voorgesteld een gedeelte van het vermogen van beide deputaatschappen over te dragen aan het nieuwe deputaatschap en wel als volgt:

over te dragen uit het vermogen van deputaten evangelisatie	f 25.000,—
over te dragen uit het vermogen van deputaten Adma	f 15.000,—
zodat er een startkapitaal aanwezig is van	f 40.000,—

BIJLAGE 30
art. 72, 75, 87

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE V – INZAKE EVANGELISATIE

Uw commissie komt met een rapport over het werk in België in verband met instructie 8.05; om deze reden wordt het werk in België in dit rapport niet vermeld.

Inzake het deputatenrapport heeft de commissie de volgende opmerkingen:

ad 2.2:

In gezamenlijk overleg is afgesproken dat commissie VI met een voorstel komt onder welk deputaatschap dit werk dient te vallen.

ad 3.1.1.:

Met *deputaten spreekt de commissie de hoop uit dat het contact met het grondvlak verbeterd wordt en dat alle gemeenten aan hun verplichtingen zullen voldoen.*

ad 3.1.3.:

De opdracht van de generale synode 1977 is tot een goed einde gebracht.

ad 3.1.4.:

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor de inhoud en vormgeving van „Licht en Waarheid”. Betreurd wordt dat slechts een derde deel van de kerken gebruik maakt van dit blad; *voortdurende bezinning is nodig om tot een intensiever gebruik te komen.*

ad 3.2.2.:

Uit het deputatenrapport blijkt dat het werk in Amsterdam zorgen baart en dat vooral de positie van br. H. H. van Well velen onduidelijk is. Uw commissie deelt deze zorg. De commissie is van mening dat een hernieuwde bezinning nodig is over de vraag wat de positie van de evangelist binnen de kerken is. Kan een evangelist zijn werk doen als er wel een zakelijke, maar geen ambtelijke relatie is met de gemeente? Uw commissie dringt er dan ook bij u op aan de deputaten opdracht te geven om, in aansluiting op de eerdere bezinning (zie Acta 1977, bl. 204 t/m 206), zich te bezinnen op de ambtelijke positie van de evangelist en van deze bezinning op de volgende synode rapport uit te brengen.

ad 3.2.7.:

Uw commissie waardeert de beslissing van deputaten om positief te reageren op het verzoek om br. N. Weeda een full-time aanstelling te geven.

ad. 4.2.:

De commissie nam er met dankbaarheid kennis van dat spoedig na het besluit van de generale synode 1977 in ds. J. Kievit een landelijk functionaris werd gevonden.

ad 4.3.:

Uw commissie heeft moeite met de keuze van de woonplaats en kantoorruimte; van deputaten vernamen we dat bepaalde financiële motieven hier de doorslag hebben gegeven.

ad 4.4.6.:

Met deputaten zijn wij overtuigd dat het werk onder Moslims van groot belang is. De deputaten doen er goed aan de hele problematiek van de Moslims in onze samenleving in de gemeenten aan de orde te stellen.

ad bijlage III:

Uw commissie is van mening dat deputaten aan hun opdracht hebben voldaan. De commissie kan zich geheel vinden in de concept-instructie. Zij stelt alleen voor art. 4.7. als volgt te wijzigen: „kerkeraden eventueel te stimuleren tot het beroepen, en met raad en daad bij te staan inzake het beroepen en begeleiden van een industriepredikant”.

VOORSTELLEN

De commissie stelt u voor:

1. deputaten te danken voor hun werk en hun beleid op de besproken punten goed te keuren;
2. de concept-instructie voor het nieuwe deputaatschap kerk en bedrijfsleven te aanvaarden met de door de commissie voorgestelde wijziging van 4.7.: „kerkeraden eventueel te stimuleren tot het beroepen, en met raad en daad bij te staan inzake het beroepen en begeleiden van een industriepredikant”.
3. zeven deputaten voor het nieuwe deputaatschap te benoemen;
4. opnieuw drie deputaten met hun secundi te benoemen voor het deputaatschap voor de evangelisatie;
5. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de ambtelijke positie van de evangelist in de kerken en daarover te rapporteren op de volgende generale synode.

J. Plantinga, rapporteur.

BIJLAGE 31
art. 79, 83, 132, 138, 144

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR HET ONDERZOEK NAAR HET KERKELIJK LIED

1. OPDRACHT

Na een brede en uitvoerige bespreking van instructie 8.04 van de particuliere synode van het Noorden betreffende verruiming van art. 69 van de kerkorde om voortaan in de eredienst ook liederen te zingen waarvan de inhoud in overeenstemming is met Schrift en belijdenis (zie Acta, art. 77 v.v.), heeft de generale synode van Hoogeveen in 1977 besloten een deputaatschap te benoemen voor onderzoek naar het kerkelijk lied, bestaande uit drs. W. Steenberg, voorzitter; ds. J. van Amstel, secretaris; ds. K. Boersma; ds. J. Brons; drs. A. C. de Geus; drs. Joh. Kruis; ds. D. Slagboom en prof. dr. L. Strengholt.

Aan dit deputaatschap werd opgedragen onder B

1. zich nader te beraden over de vraag of het in het licht van de gegevens van de Heilige Schrift en tegenover de uitspraken die door de kerk in het verleden over deze zaak zijn gedaan, principieel en praktisch verantwoord is om bij het zingen in de eredienst naast de liederen, die berijmingen van oud en nieuwtestamentische Schriftgedeelten zijn, ook van andere liederen die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren maar waarvan de inhoud wel met Schrift en belijdenis in overeenstemming is, gebruik te maken;
2. zich te bezinnen op de mogelijkheden om met name ten dienste van kerk, gezin en school te komen tot het samenstellen en uitgeven van een bundel liederen waarvan de inhoud duidelijk met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is;
3. naar middelen en wegen te zoeken om samen met andere kerken en kerkelijke groeperingen die de gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven, het onder 2 genoemde te realiseren;
4. over de resultaten van hun arbeid te rapporteren aan de volgende generale synode ten einde de vergadering van die synode van advies te dienen ter zake van de beslissing die alsdan zo nodig dient te worden genomen.

Voorts werd (tijdens de behandeling van het rapport van deputaten voor berijmde Schriftgedeelten (Acta, art. 144) besloten:

„aan het deputaatschap inzake het kerklied op te dragen wegen te zoeken om verdere uitvoering te geven aan art. 69 K.O. voor zover dat artikel spreekt over de vaststelling van berijmde Schriftgedeelten en deze opdracht als eerste in hun opdrachten te vermelden”.

2. WERKZAAMHEDEN

In de afgelopen tijd heeft het deputaatschap dertien keer vergaderd. Daarbuiten hebben enkele broeders met elkaar overleg gepleegd om tot gezamenlijke voorstellen aan het gehele deputaatschap te komen. Daartoe waren ook verscheidene bijeenkomsten nodig. Van al het werk dat werd verricht kan met blijdschap melding worden gemaakt, dat het in de meest broederlijke sfeer plaatsvond. Het was ons een vreugde zo eensgezind te kunnen samenwerken. Wij spreken de wens uit dat dit door mag werken in de kerken.

Om zoveel mogelijk werk te kunnen verzetten hebben wij de ons opgedragen taken verdeeld.

Enkele deputaten hebben zich bijzonder beziggehouden met de vragen rondom de berijmde Schriftgedeelten (hoofdstuk 3), andere tweetallen hebben de vragen onder ogen gezien met betrekking tot de tweede opdracht, namelijk die van de Schriftgegevens, de historie van de kerk en de praktische verwerkelijking. De resultaten vindt u in de hoofdstukken 4 tot en 8.

Over onze contacten met anderen rapporteren wij in hoofdstuk 9, terwijl enige gegevens over de auteursrechten te vinden zijn in hoofdstuk 10 van dit rapport.

Graag zou het deputaatschap verder gekomen zijn met de uitvoering van de opdracht van de synode van Hoogeveen en u een bundel Schriftgetrouwe liederen hebben aangeboden.

Ook zouden wij u gaarne een duidelijk uitgewerkt voorstel voor een gereformeerd liedboek voor kerk, gezin en school voorgelegd hebben. Doordat zoveel andere vragen nauwkeurige aandacht en veel tijd hebben gevergd, was het ons helaas niet mogelijk al deze opdrachten binnen dit tijdsbestek uit te voeren.

Om onze kerken zoveel mogelijk te dienen hebben wij vooral grondige aandacht besteed aan de eerste twee opdrachten.

Hierbij bieden wij u de resultaten van ons onderzoek aan.

3. BERIJMDE SCHRIFTGEDEELTEN

1. De deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied, benoemd door de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland anno Domini 1977, hebben blijkens brief 34 bs 28 van 30 november 1977 als eerste opdracht:

„wegen te zoeken om verdere uitvoering te geven aan art. 69 K.O. voor zover dat artikel spreekt over de vaststelling van berijmde Schriftgedeelten”.

2. Het is in het verleden moeilijk gebleken een in de praktijk bruikbare omschrijving te geven van het begrip „berijmd Schriftgedeelte”.

In een rapport van de deputaten voor de psalmberijming en berijmde Schriftgedeelten,

uitgebracht op de generale synode van 1971/1972, wordt gezegd: „Onder berijmde Schriftgedeelten dient niet anders verstaan te worden dan berijmingen van concrete passages uit de Schrift, hetzij poëzie hetzij proza (Acta 1971/1972, blz. 351 sub B). In datzelfde rapport staat te lezen: „Helaas kwamen deputaten tot de conclusie dat er weinig berijmde Schriftgedeelten voorhanden zijn. Die er zijn, zijn vrijwel alle onbekend en spreken niet aan” (idem, blz. 351 sub C).

Daarnaast spreekt het rapport van „schriftuurlijke liederen”, die „een prediking en geloofsbelijdenis zijn en tevens de toets der eeuwen hebben doorstaan”: het Lutherlied; Hoe zal ik U ontvangen; O hoofd bedekt met wonden; Te Deum; U heilig Godslam loven wij; Jezus, Uw verzoenend sterven; Veni Creator Spiritus; Dankt, dankt nu allen God (idem, blz. 352).

In een rapport dat diende op de synode van 1974 herinnerden deputaten voor berijmde Schriftgedeelten aan hun conclusies uit het rapport van 1971, dat „onder berijmde Schriftgedeelten niet anders verstaan moet worden dan berijmingen van concrete passages uit de Schrift”. Hoewel de synode van 1971 geen omschrijving gaf van het begrip „berijmd Schriftgedeelte”, meenden deputaten hun conclusie te moeten handhaven. Zij wezen er echter met nadruk op dat het begrip „berijmd Schriftgedeelte” blijkens de kerkelijke praktijk ruimte openlaat voor liederen die geen berijming zijn van concrete passages uit de Heilige Schrift, maar daar inhoudelijk wel op steunen.

Ondanks voorstellen van de synodecommissie ad hoc alsmede van afgevaardigden op de synode van 1974 om uit te spreken dat de omschrijving van berijmde Schriftgedeelten zoals door deputaten gegeven juist is, of om uit te spreken dat onder „berijmde Schriftgedeelten” verstaan worden „concrete berijmingen van concrete passages uit de Heilige Schrift, afgedacht van de Psalmen” (Acta, art. 183), heeft de generale synode een uitspraak van een dergelijke strekking niet gedaan. Wel werd uitgesproken dat een door de deputaten gegeven selectie uit het Liedboek voor de Kerken” (. . .) behoort tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten” (idem, blz. 92).

Ook de dichters en samenstellers van het Liedboek voor de kerken hebben zich bezighouden met het onderscheid tussen berijmde Schriftgedeelten en andere liederen. Dr. J. Wit merkt op: „De schriftuurlijke gezangen werden aanvankelijk in twee rubrieken ingedeeld: schriftgezangen en bijbelliederden.

Met schriftgezangen bedoelden wij berijming van bijbelgedeelten die de Schrift van vers tot vers volgden, op de manier van de psalmberijming dus. Onder bijbelliederden verston den wij toen vrijere bewerkingen van een bijbelgedeelte of van bepaalde bijbelse motieven. Deze scheiding leek heel overzichtelijk en rationeel, maar tenslotte bleven wij met zoveel overgangsvormen zitten en waren die overgangen zo geleidelijk, dat een scheiding in twee of zelfs in meer categorieën tot grote willekeur geleid zou hebben”. Daardoor vinden we nu onder de ene naam bijbelliederden een zeer gevarieerde collectie van op Oude en Nieuwe Testament geïnspireerde gezangen (Dr. J. Wit, „Het Nieuwe Liedboek en de Bijbel”, in Rondom het Woord, 1973/3, blz. 99).

3. Om met het begrip „berijmd Schriftgedeelte” te kunnen werken is een duidelijke omschrijving onontbeerlijk. De term is op zichzelf duidelijk. Het gaat om twee aspecten:

- a. gedeelten uit de Heilige Schrift;
- b. op enigerlei wijze in versvorm gebracht („berijmd”).

Wat a betreft, met „gedeelten” kan slechts een aaneengesloten passage bedoeld zijn die een min of meer afgesloten geheel vormt (een pericoop). Bedoeld kan niet zijn dat in de berijming een selectie op de pericoop wordt toegepast, zodat het lied „hoofdzaken” of „de grote lijn” zou weergeven, of dat losse teksten uit diverse pericopen verenigd worden tot een nieuw geheel.

Met betrekking tot het tweede aspect dient te worden geconstateerd, dat de term „berijmd” dateert uit een periode waarin het rijm een vrijwel noodzakelijke voorwaarde voor (gezongen) poëzie was. In onze tijd is men meer dan voorheen geneigd het rijm als strikte eis te laten varen. Hetzelfde geldt voor de opbouw in vaste eenheden, de strofen. Maar hoe ook in versvorm gebracht, de tekstbewerking zal de gemeente als lied op de lippen gelegd moeten kunnen worden.

4. Lenselink maakt in zijn grote werk over de 16-eeuwse psalmberijmingen ((Assen, 1959) onderscheid tussen „berijmde psalm” en „psalmlied”.

Hij zegt: „Van **psalmlied** zou ik willen spreken wanneer de bijbel aanleiding heeft gegeven tot een lied dat enkele hoofdgedachten uit de psalm weergeeft, dus zonder dat daarbij de inhoud van de oorspronkelijke psalm op de voet gevolgd wordt” (blz. 3).

Daartegenover is een **berijmde psalm** derhalve een zodanige bewerking van de oudtestamentische psalm, dat daarbij wèl de inhoud (de woordelijke tekst) op de voet gevolgd wordt. Op dezelfde manier kan het begrip „berijmd Schriftgedeelte” opgevat worden als een bewerking van een tekstgedeelte die de inhoud nauwkeurig volgt. De eisen die aan de psalmberijming gesteld worden gelden dientengevolge eveneens voor berijmingen van pericopen buiten de psalmen. Naar analogie van Lenselinks onderscheid ten aanzien van de psalmen kan voorts betreffende de berijming van Schriftgedeelten het volgende worden opgemerkt. Voor een berijmd Schriftgedeelte geldt: de tekst dient op de voet gevolgd te zijn; iedere afwijking is een concessie, afgedwongen door eisen van prosodie (rijm, maat, strofobouw of anderszins). Uit de berijming moet de intentie om trouw te zijn aan de oorspronkelijke tekst afleesbaar zijn. Voor de concessie dienen regels te zijn gevolgd als bij

het berijmen van de psalmen, bijv.: toevoegingen moeten stammen uit de Schrift, mogen niet in strijd zijn met de Schrift, dienen in de context te passen.

Voor een bijbellied (analoog aan „psalmlied” bij Lenselink) geldt: een bepaalde pericoop heeft als uitgangspunt gediend voor een nieuw lied; de dichter volgt de tekst niet op de voet, maar geeft hoofdgedachten uit de pericoop weer of gaat eigen wegen door een nieuwtestamentische uitleg of de vastlegging van eigen ervaringen. De vrijheid van de dichter is hierbij niet een concessie t.o.v. een aangenomen verplichting of regel, maar uitvloeisel van de bedoeling die aan zijn creatie ten grondslag ligt. Het spreekt vanzelf dat de aanduidingen „berijmd Schriftgedeelte” en „bijbellied” geen indicatie zijn voor het meer of minder schriftuurlijke karakter (in de normatieve zin des woords) van de desbetreffende liederen. Ze zeggen alleen iets van de manier waarop men de tekst van de Schrift in een voor de gemeente bestemd lied heeft verwerkt.

5. Als de onder 3 en 4 gegeven omschrijving van „berijmde Schriftgedeelten” wordt aangehouden, kunnen vrijheden in de aanvaarde psalmberijmingen (de oude zowel als de nieuwe) niet worden beschouwd als argumenten om bijbelliederen in de aangegeven zin te laten vallen onder de categorie „berijmde Schriftgedeelten”.
In de lijn van het voorgaande zijn die vrijheden concessies, en niet nagestreefde doeleinden. Met dit onderscheid gaan we een enigszins andere weg dan de deputaten in hun rapport inzake berijmde Schriftgedeelten van 1 mei 1977 (onder IIIa): „Herhaaldelijk bleek, dat de grenzen tussen berijmingen naar of bij een concrete Schriftpassage vaak niet exact te trekken zijn. Deputaten menen thans echter, dat dit geen onoverkomelijk bezwaar mag opleveren, daar ook de beide gangbare psalmberijmingen min of meer vrije weergaven zijn van de oorspronkelijke bijbeltekst”.
Volgens het hiervóór gemaakte onderscheid heeft het argument in de laatste zin van dit citaat geen kracht. De aanvaarde psalmberijmingen zijn geen min of meer vrije weergaven van de bijbeltekst, maar min of meer trouwe weergaven van de bijbeltekst. De intentie van nauwgezette weergave die bij het berijmen van de psalmen voorzat (behoorde voor te zitten), volgt de tekst als norm, en wijkt van die norm slechts met spijt af waar eisen van tekstbewerking geen andere weg open laten.
6. In de bestaande liederenschat (in de ruimste zin: van Johannes de Heer tot het Liedboek voor de Kerken) zijn weinig liederen te vinden die aan de gegeven definitie van „berijmd Schriftgedeelte” voldoen en die tevens beantwoorden aan eisen van verstaanbaarheid en niveau. De bijbelliederen in het Liedboek voor de kerken vallen voor het merendeel buiten de strikte omschrijving van „berijmd Schriftgedeelte” en zijn derhalve ook in onze terminologie „Bijbelliederen”, zij het dat sommige zo dicht in de buurt komen van de categorie der „berijmde Schriftgedeelten”, dat het niet onverantwoord is ze als zodanig te behandelen. Dit geldt onder andere voor de liederen die door de synode van 1974 zijn aanvaard, voor zover die niet al berijmde Schriftgedeelten in de strikte zin des woords zijn.
Het aantal berijmde Schriftgedeelten in de aangegeven zin is te gering om het zinvol te doen zijn met een voorstel dienaangaande te komen. Om aan de opdracht van de synode te voldoen zou het resultaat van de speurtocht toch op z'n minst enige tientallen liederen moeten omvatten. Het lijkt niet waarschijnlijk dat er op korte termijn uitzicht is op een dergelijk resultaat. Deputaten zijn doordrongen van de behoefte aan talentvolle dichters, die in trouw aan de Schrift en aan de confessie gedeelten uit de bijbel die daarvoor in aanmerking komen op eigentijdse wijze in liedvorm kunnen verwoorden.
7. Uit het voorgaande kunnen enige conclusies getrokken worden:
  - a. Het begrip „berijmd Schriftgedeelte” kan vrij nauwkeurig omschreven worden en afgegrensd tegenover het begrip „bijbellied”.
Een berijmd Schriftgedeelte is een bewerking in liedvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift waarin de oorspronkelijke tekst zo trouw mogelijk wordt gevolgd.
  - b. De verzameling bijbelliederen in het Liedboek voor de Kerken kan globaal genomen niet opgevat worden als een reeks berijmde Schriftgedeelten in de strikte zin des woords.
  - c. Het aantal liederen dat aan de omschrijving „berijmd Schriftgedeelte” beantwoordt is voornamelijk gering om op dit ogenblik een noemenswaardige uitbreiding van de voor de eredienst bestemde liederen in de zin van art. 69 K.O. mogelijk te maken.

4. SCHRIFTUURLIJKE LIEDEREN IN DE EREDIENST

Aangezien dit gedeelte van het rapport nogal uitgebreid is, wordt ter wille van de overzichtelijkheid het volgende in aparte hoofdstukken behandeld.

In hoofdstuk 5 komen de Schriftgegevens ter sprake, terwijl in hoofdstuk 6 de gegevens uit de kerkgeschiedenis aan de orde komen, waarna in hoofdstuk 7 een Tussenbalans volgt vanuit deze beide gegevens. In hoofdstuk 8 wordt de vraag besproken of het principiële en praktisch verantwoord is om in de eredienst gebruik te maken van liederen die met Schrift en belijdenis in overeenstemming zijn. Daarbij gaat het vanuit de Schriftgegevens over eenheid en verscheidenheid in de gemeente en over de verantwoordelijkheid van de kerken.

Nadat in de hoofdstukken 9 en 10 resp. over het gereformeerd liedboek en over de auteursrechten gesproken is, wordt het rapport in hoofdstuk 11 besloten met voorstellen aan de synode.

5. DE SCHRIFTGEGEVENS INZAKE HET LIED VAN DE GEMEENTE

I. Inleiding

De Heilige Schrift laat er geen twijfel over bestaan dat de gemeente een zingende gemeente dient te zijn. Aard en karakter van de gemeente brengen dit als vanzelfsprekend met zich mee. In het Oude Testament wordt Israël telkens weer opgeroepen om Gods lof te bezingen en de grote daden des Heren met muziek en zang te loven en te prijzen, Ex. 15 : 21; 1 Kron. 16 : 8-13; Ps. 33 : 1-3; 68 : 5; 96 : 1-3 e.a.

Wat voor Israël geldt, geldt nog des te meer voor de nieuwtestamentische gemeente. Dat ook daar het zingen niet kan en mag ontbreken wordt met name gezegd in Ef. 5 : 19, 20 en Col. 3 : 16. Beide Schriftplaatsen vertonen een duidelijke overeenkomst. Vrijwel dezelfde woorden worden gebruikt; ze staan ook in eenzelfde verband, namelijk in een oproep tot levensheiliging. Toch is er ook onderscheid. In Col. 3 : 16 wordt het zingen verbonden aan het inwonen van het Woord van Christus, in Ef. 5 : 19, 20 aan het vervuld zijn met de Heilige Geest.

De deelwoorden „zingende” (Col. 3 : 16), resp. „zingende en psalmende” (Ef. 5 : 19, 20) die er in het Grieks staan, kunnen in de vertaling zowel met „zodat” als met „doordat” omschreven worden. Het zingen is zowel gevolg van als middel tot de inwoning van het Woord van Christus en de vervulling met de Heilige Geest.

Het inwonen van het Woord van Christus brengt met zich mee dat men elkander door het zingen zal leren en vermanen; het vervuld zijn met de Geest uit zich in het onder elkander zingen. Terwijl dit zingen dan weer het middel is waarvan de Geest zich wil bedienen om de gemeente te vervullen en zo het Woord rijkelijk in haar te doen wonen.

„Inwoning van het Woord van Christus” en „vervulling met de Heilige Geest” zijn hierbij te zien als uitdrukkingen die elkander wederzijds verklaren. De Geest krijgt heerschappij door middel van het Woord van Christus; waar het Woord beslag legt op de harten, daar vindt de vervulling met de Geest plaats.

Het „onder elkander” (Ef. 5 : 19, 20), resp. „elkander” (Col. 3 : 16) doet denken aan het zingen zowel in als buiten de samenkomst van de gemeente.

De gemeente die luistert naar het Woord en dit in zich opneemt, behoort als gevolg daarvan te zingen; waar de gemeente met de Geest vervuld is, gebeurt dit metterdaad. Het is mede door het zingen dat de Geest het Woord doet wonen in de gemeente.

II. Het nieuwe lied in het Oude Testament

- a. Reeds de oudtestamentische psalmen spreken van het „nieuwe lied” als antwoord op nieuwe daden van God: „Roemt nu met nieuwe lofgezangen de nieuwe bliken van Zijn gunst!” Te denken is hier aan Ps 33 : 3; 40 : 4; 96 : 1; 98 : 1; 144 : 9; 149 : 1. Bij de meeste van deze plaatsen „is het nieuwe lied veroorzaakt door een nieuwe openbaring van de Here”.¹⁾
- b. In de profetie is de oproep tot het nieuwe lied verbonden met de verkondiging van het nieuwe, eschatologische heilswerk van God, zie bijvoorbeeld Jesaja 42 : 9, 10. Het Nieuwe Testament laat zien, dat deze profetie vervuld is in de komst en het werk van Christus. Het ligt dan ook geheel in de lijn van de oproep uit de psalmen om de HERE een nieuw lied te zingen, dat deze nieuwe heilswerken van God worden bezongen in het nieuwe lied dat nu in beginsel en eenmaal volmaakt door de gemeente wordt aangeheven, Openbaringen 5 : 9; 14 : 3.
- c. De aanduiding „een nieuw lied” heeft niet de betekenis van „een gehele ander lied”. Zoals het Nieuwe Testament het heilswerk van God in Christus verkondigt door uitlegging van het Oude Testament, zo kan dit heilswerk ook bezongen worden met woorden uit het Oude Testament. Zoals er voortgang én continuïteit zijn in het heilshandelen van God, zo zijn deze er ook in de zingende geloofsvertolking van dat heil door de gemeente, vergelijk de lofzangen in het Nieuwe Testament. In het nieuwe lied mag de aansluiting aan het Oude Testament niet worden gemist. Het lied van Mozes is één met het lied van het Lam, Openbaringen 15 : 3.

¹⁾ N. H. Ridderbos op Ps. 33 : 3 (Korte Verklaring). Verg. H. J. Kraus op Ps. 98 (in Bibl. Komm. A.T): „der neuen Tat Jahwes . . . soll ein „neues Lied” entsprechen”; J. Behm (Theol. Wörterbuch zum N.T., III, 451, A. 11): „Das „neue Lied” das in der at.lichen Festgemeinde zum Preise neuer Heilsgaben Gottes erklang . . .”.

III. De psalmen in het Nieuwe Testament

In de geschriften van Lukas heeft het woord „psalmen” duidelijk betrekking op (een hoofdstuk uit) het oudtestamentische bijbelboek de psalmen. Op het gebruik van „psalm” in Ef. 5 : 19, 20 en Col. 3 : 16 zal nog nader worden ingegaan, evenals op het voorkomen van de woorden „psalm” en/of „psalmzingen” in 1 Kor. 14 : 26 en Jakobus 5 : 13.

Wat de functionering van de psalmen in het Nieuwe Testament betreft: er is een lange lijst van nieuwtestamentische citaten uit het boek der psalmen te geven. Geen boek uit het Oude Testament wordt zo vaak aangehaald als het boek der psalmen.¹⁾ Zo doet het Nieuwe Testament ons verstaan hoe het boek der psalmen ver boven de achtergrond van de oudtestamentische heilsopenbaring uitgrijpt.

Het is de gezangenbundel bij uitnemendheid, niet slechts voor Israël maar ook voor de nieuwtestamentische kerk. In het licht van het Nieuwe Testament kan en mag de kerk er geen moeite mee hebben om ook met de woorden van de psalmen te zingen van het volle heil dat God heeft geopenbaard in Jezus Christus door Zijn Heilige Geest.

Gezien de grote plaats die de psalmen in het geheel van het Nieuwe Testament innemen, kunnen we ervan uitgaan dat deze bij de gemeente bekend waren. De nauwe aansluiting van de nieuwtestamentische eredienst bij die van de synagoge doet het voor de hand liggen, dat voor de nieuwtestamentische gemeente niet alleen bij de Schriftlezing maar ook in de gemeentezang het Oude Testament en dus ook de psalmen voorop stonden.

De mening die Calvijn uitspreekt in zijn commentaar op 1 Cor. 14 : 15: „ik twijfel niet, of zij hebben terstond van den beginne aan het gebruik der Joodse gemeente in psalmen te zingen, gevolgd” wordt gesteund door wat R. Boon opmerkt: „De functie welke het Psalter in synagoge en leerhuis vervulde vond een voortzetting in het liturgisch leven van Jezus' volgelingen”.²⁾ Daarbij zullen de psalmen dan gezongen zijn vanuit de vervulling die ze in de nieuwtestamentische openbaring ontvangen hadden en nog ontvingen.

¹⁾ zie bijlage.

²⁾ De Joodse wortels van de christelijke eredienst (Mededelingen van de Prof. dr. G. van der Leeuw-stichting, afl. 40), 154.

Verdere literatuur:

J. Herrmann, in Theol. Wörterbuch zum N.T., II. 1977.

P. Drijvers, Over de Psalmen, Aula-pocket 163. Hoofdstuk 1 handelt over: de Psalmen als christelijk gebed; treffende opmerkingen op blz. 13, 14, 15, 17, 19.

D. Bonhoeffer, Das Gebetbuch der Bibel, eine Einführung in die Psalmen (opgenomen in Beten mit der Bibel, Stundenbücher bd. 91). Hij zegt onder andere: „Mit dem Psalter geht einer christlichen Gemeinde ein unvergesslicher Schatz verloren, und mit seiner Wiedergewinnung werden ungeahnte Kräfte in sie eingehen”, 64.

Chr. Barth, Einführung in die Psalmen, 1961 (Bibl. Studien 32). Kap. 21 handelt over „Jesus Christus im Buch der Psalmen”; Kap. 22 over „Die Psalmen im Gottesdienst der Kirche”.

H. J. Kraus, Theologie der Psalmen, 1979; 7: Die Psalmen im N.T.

F. Mul, Van synagoge tot nieuwtestamentische eredienst, 1979.

IV. WAT ZEGT HET NIEUWE TESTAMENT OVER HET NIEUWTESTAMENTISCHE LIED?

A. Inleidende opmerkingen

Dat het geoorloofd is naast de psalmen ook andere oud- en nieuwtestamentische Schriftgedeelten die zich daartoe lenen, te doen dienen voor de gemeentezang is reeds uitgesproken in de tekst van art. 69 K.O. Dit behoeft hier dan ook niet nader onderzocht te worden.

Toch blijft ook bij de kwestie van het lied dat geen Schriftberijming is, de vraag een rol spelen: in hoeverre het, in het licht van het Nieuwe Testament, verantwoord resp. geboden is dat de gemeente het heil Gods bezingt met woorden die niet alleen aan de oudtestamentische maar ook aan de nieuwtestamentische openbaring ontleend zijn. Dat blijkt bij voorbeeld uit de instructie van de P.S. van het Noorden, zie „constatere” 3 t/m 6 en „spreke uit” (Acta 1977, art. 77).

Daarom is het gewenst deze vraag wel bij ons onderzoek te betrekken. Daarnaast is de vraag aan de orde of het — in het licht van het Nieuwe Testament — principieel toelaatbaar is liederen te zingen die geen Schriftberijmingen zijn, maar waarvan de inhoud wel schriftuurlijk is.

Met het oog op deze beide vragen worden nu onder B de volgende punten onderzocht:

1. Vinden we in het Nieuwe Testament liederen resp. gedeelten van liederen resp. (een) verzameling(en) van liederen die in de gemeente ten tijde van het ontstaan van het Nieuwe Testament werden gezongen?
2. Vinden we in het Nieuwe Testament concrete geboden of verboden over wat in de eredienst van de gemeente gezongen moet of mag worden?
3. Zijn er aan het Nieuwe Testament algemene gezichtspunten te ontleenen die van belang zijn in verband met het kerklied?

B. NIEUWTESTAMENTISCHE GEGEVENS

Vinden we in het N.T. liederen resp. gedeelten van liederen resp. (een) verzameling(en) van liederen die in de gemeente ten tijde van het ontstaan van het N.T. werden gezongen?

B-1-1 Geen nieuwtestamentische psalmbundel

Wanneer we de gegevens van het nieuwe Testament nagaan, treft het ons direct dat we in het Nieuwe Testament van God geen bijbelboek hebben ontvangen dat overeenkomt met het boek der psalmen in het Oude Testament. Dat is een opmerkelijke zaak. Er zijn wel enkele factoren te noemen die dit verklaarbaar maken.

— Allereerst is er het feit, dat — zoals reeds in het voorgaande bleek — voor de gemeente uit de tijd van het Nieuwe Testament de oudtestamentische psalmbundel met de komst van Christus niet heeft afgedaan. Integendeel: we zagen dat de psalmen in de nieuwtestamentische gemeente een grote plaats behielden. Zij vond er het heil van Christus in vertolkt en had er daarom geen moeite mee de psalmbundel als haar liedboek te erkennen. Daarnaast zijn te noemen:

- een heilshistorische factor: in de nieuwtestamentische bedeling ontbreekt een centraal aards heiligdom dat — zoals in het Oude Testament — kon fungeren als centrum waar liederen werden vervaardigd, gezongen, verzameld en bewaard;
- een historische factor: het Nieuwe Testament is in een veel korter tijdsbestek tot stand gekomen dan het Oude; in dat laatste dateert het psalmboek in zijn huidige vorm pas uit de tijd na de ballingschap.

Uiteindelijk zullen we echter moeten zeggen: de Here heeft het voldoende geacht ons in Zijn Woord alleen in het Oude Testament een bundel liederen te geven.

B-1-2 De lofzangen

In het begin van het evangelie naar Lukas vinden we de bekende lofzangen van Maria (1 : 46-56); Zacharias (1 : 68-79) en Simeon (2 : 28-32), die we als vervulling van de profetie inzake het „nieuwe lied” mogen beschouwen (zie II-b).

Hoewel de gedachte voor de hand lijkt te liggen dat deze lofzangen ook in de oudste (joods-)christelijke gemeente reeds zijn gezongen, zijn daar in het Nieuwe Testament geen aanwijzingen voor.

Maar in ieder geval blijkt uit deze liederen hoe de eerste getuigen van de nieuwe heilsdaden van God deze hebben bezongen.¹⁾ Duidelijk geven deze liederen blijk van een nauwe aansluiting aan het Oude Testament. In één geval is deze aansluiting zeer nauw: de lofzang van Maria is als het ware een nieuwtestamentische herdichting van de lofzang van Hanna. Ook in de lofzangen van Zacharias en Simeon is de aansluiting aan het Oude Testament, zij het niet zo direct, toch duidelijk aanwijsbaar. Anderzijds moet gezegd worden dat Maria, Zacharias en Simeon de nieuwe heilsdaden van God niet hebben bezongen door zonder meer een van de psalmen of lofzangen uit het Oude Testament aan te heffen. Zij hebben in nieuwe liederen gezongen van de nieuwtestamentische vervulling van Gods beloften, voor zover die op dat moment gerealiseerd was.

Nu dragen deze lofzangen vanwege het feit dat ze zijn ingegeven door de Geest der profetie en een plaats gekregen hebben in de door God ingegeven Schriften van het Nieuwe Testament, een uniek karakter. Maar ondergeschikt daaraan zou de vraag gesteld kunnen worden of wij hierin eventueel ook een aanwijzing kunnen vinden voor het lied van de nieuwtestamentische gemeente. Mogen we hier als vergelijking aanvoeren de wijze waarop wij aan de prediking van Jezus en van Paulus aanwijzingen ontleen voor onze evangelieverkondiging?

¹⁾ Zie J. L. Koole, Liturgie en ambt., 60. G. van der Leeuw, Beknopte geschiedenis van het kerklied, 31 („in de stijl van de oudtestamentische psalmen, maar met christelijke toepassing”).

B-1-3 Voorbeelden van liederen in het Nieuwe Testament?

Zijn er in het Nieuwe Testament nu ook voorbeelden te vinden van liederen die geen weergave of herdichting van oudtestamentische Schriftgedeelten zijn, en waarvan uit het Nieuwe Testament blijkt dat ze in de gemeente werden gezongen?

Bij de lofzangen (zie B-1-2) is dat laatste niet het geval; wel kregen die later al spoedig een plaats in de eredienst.

We geven nu nog aandacht 1) aan de doxologieën in het Nieuwe Testament, 2) aan eventuele hymnen die daar voorkomen, en 3) aan de liederen uit het boek Openbaring.

N.B. Verklaring van enkele woorden uit het voorafgaande en het volgende:

doxologie — lofprijzing;

hymne — loflied;

hymnisch — — geschreven in bewoordingen die doen denken aan een loflied;

trinitarisch — afgeleid van triniteit = drieëenheid.

B-1-3-1 Doxologieën

We vinden in het Nieuwe Testament talrijke zinswendingen, waarin God wordt geloofd en geprezen.¹⁾ Ze zijn te onderscheiden in een type dat begint met het griekse woord „eulogētos” dat evenals het hebreeuwse „barak” de betekenis van gezegend, geprezen heeft (bijvoorbeeld Rom. 1 : 25; 9 : 5; 2 Cor. 11 : 31), en een type met als grondvorm de griekse woorden „autooi hē doxa eis tous aïoōnas”, Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid (bijvoorbeeld Rom. 11 : 36; Gal. 1 : 5; Ef. 3 : 21; Fil. 4 : 20; 1 Tim 1 : 7; 6 : 16; 2 Tim. 4 : 18; Hebr. 13 : 21; 1 Petr. 4 : 11; 5 : 11; Jud. : 25; Openb. 1 : 6; 5 : 14; 7 : 12; 9 : 14).

Het eerste type komt vooral voor aan het begin van een langere lofprijzing, het tweede veelal als slotformule van een gebed, een hymnische wending of brief(gedeelte); daarnaast komt het ook zelfstandig voor, bij voorbeeld in Openbaring.

De herkomst van de doxologie is te zoeken in oudtestamentische en joodse gebedsteksten. In het Nieuwe Testament krijgt de doxologie soms een uitgesproken christelijke vorm, hetzij door toevoeging van de woorden „door Jezus Christus”, hetzij doordat God wordt aangeduid als Vader van Christus, hetzij doordat de doxologie tot Christus wordt gericht.

De trinitarische vorm van de doxologie vinden we pas na de afsluiting van het Nieuwe Testament; ze zal ongeveer 150 na Christus zijn opgekomen. Gezien de aansluiting kerk-synagoge lijkt het aannemelijk dat de doxologieën van oorsprong hun plaats in de christelijke eredienst hebben gehad;¹⁾ zie Rom. 15 : 6; 1 Cor. 14 : 16.²⁾

Toch ontbreken in het Nieuwe Testament directe aanwijzingen voor het gebruik van doxologieën in de eredienst. Evenmin is dus duidelijk of zulke doxologieën gezongen of gebeden werden. Dat ze een functie zouden hebben gehad bij het psalmgezing — uit latere tijd zijn daar aanwijzingen voor — blijkt uit het Nieuwe Testament niet. Dat in de doxologieën van het Nieuwe Testament materiaal ligt waarvan de gemeente in onze tijd gebruik kan maken voor haar lofprijzing van God, is wel duidelijk!

¹⁾ H. Zimmermann, Neutestamentliche Methodenlehre, 172.

²⁾ R. Schnackenburg, Neutest. Theologie, 49, 50: „Der Gottesdienst . . . bot reiche Gelegen-

heit den Christusglauben . . . von seiten der Gemeinde mit Bekenntnis und Liedern, Akklamationen (Amen) und Doxologieën zu bekräftigen".

Zie ook: R. Deichgräber, *Gotteshymnus und Christushymnus in der Urkirche*, 1967.

B-1-3-2 Hymnen

Men heeft gemeend in het Nieuwe Testament verscheidene hymnen of gedeelten daarvan uit de begintijd van de christelijke gemeente te kunnen ontdekken. Daarbij denkt men dan met name aan Efeze 5 : 14, 1 Tim. 3 : 16 en 2 : 5-11.

Hierover zijn de meningen echter verschillend.

G. Delling merkt op dat deze gedachte in sterke mate het karakter van een hypothese (= veronderstelling) blijft behouden en dat het oordeel over het karakter van deze Schriftgedeelten als hymne in veel gevallen slechts in beperkte mate aanspraak kan maken op geldigheid.¹⁾

Ten aanzien van **Ef. 5 : 14** is hij van mening dat het hier wel gaat om een liturgisch stuk (een woord dat door de gemeente werd toegeroepen aan een dopeling?) maar niet juist om een gedeelte van een lied.

F. W. Grosheide merkt echter bij deze tekst op: we zullen aan een christelijk lied moeten denken. Een exegeet als J. Gnllka uit zich wat meer gereserveerd: het vermoeden, dat we hier met een christelijke psalm te maken hebben is relatief het meest bevredigend.²⁾

Van **1 Tim. 3 : 16** wordt vrij algemeen erkend dat het het karakter van een hymne heeft.³⁾

Fl. 2 : 5-11 is volgens Delling vrijwel algemeen erkend als een voor-paulinisch lied.

In **1 Petr. 2 : 21-25** kunnen zijns inziens elementen van een lied verwerkt zijn.

Met H. N. Ridderbos kunnen we zeggen: „dat wij . . . met voorbeelden of brokstukken van het christelijk lied te doen hebben, zoals veelal wordt aangenomen, is niet onwaarschijnlijk, al zullen wij hier met voorzichtigheid moeten oordelen, omdat directe aanwijzingen daarvoor ontbreken”.⁴⁾

In ieder geval lenen verscheidene van de genoemde gedeelten zich er toe bewerkt te worden tot liederen voor de gemeentezang.

¹⁾ De gedachten van G. Delling zijn te vinden in *Theol. Wörterbuch zum N.T.*, VIII, 503-505. Een citaat van blz. 503: „Im Neuen Testament hat man verschiedene urchristliche Hymnen bzw Fragmente solcher entdecken wollen. Diese Identifizierungen müssen weithin hypothetisch bleiben, zumal — was übrigens auch an sich bemerkenswert ist — im Neuen Testament kein Versuch vorliegt, den griechischen Stil metrisch gebundener Hymnen anzuwenden. Die Stücke preisender Redeweise die sich im Neuen Testament finden, sind im allgemeinen so wenig nach eindeutig zu beobachtenden Gesetzen geprägt, dass das Urteil über ihren Charakter als Hymnus häufig nur begrenzte Gültigkeit beanspruchen kann”.

²⁾ Resp. Commentaar op het N.T. en Herders *Theol. Komm.* op Ef. 5 : 14.

³⁾ Delling: „ein preisender Sechszeller”; J. P. Versteeg, *Christus en de Geest*, 131 v.v.: „Een voorpaulinische hymne”; L. Doekes, *Credo*, 11: „fragment van een liturgische hymne”.

⁴⁾ Paulus, een ontwerp van zijn theologie, 542.

B-1-3-3 De liederen in Openbaring

Uit de lofzangen die in het laatste bijbelboek voorkomen zijn niet met enige zekerheid conclusies te trekken voor het lied dat de gemeente in die tijd zong. Ook ten aanzien van deze gedeelten lopen de meningen uiteen.¹⁾ Wel hebben we ook hier in ieder geval te maken met Schriftgedeelten die zich ertoe lenen bewerkt te worden tot liederen voor de gemeentezang.

¹⁾ G. van der Leeuw, *Beknopte geschiedenis van het kerklied*, 33 spreekt van „getrouwe weerspiegelingen van de gezangen in een joodse eredienst”. De mening van Hadorn, dat de meeste hymnen uit Openbaring oorspronkelijk behoren tot het liturgische bezit van de synagoge en de oudtestamentische cultusgemeente, wordt tegengesproken door Deichgräber, *Gotteshymnus und Christushymnus*, 58. Hij is ervan overtuigd dat al deze gedeelten stellig niet zijn ontleend aan de eredienst. Wel acht hij het mogelijk dat ze een weerspiegeling vormen van liederen uit de eredienst.

Ook G. Delling meent dat men er in ieder geval in formeel opzicht gevolgtrekkingen uit kan maken voor de stijl van de hymnen die de christenheid in die tijd zong, *Theol. Wörterbuch zum N.T.*, VIII, 505. Zie ook H. J. Kraus, *Theologie der Psalmen*, 225.

B-1-4 Conclusie

De slotsom uit B-1 moet wel zijn, dat het Nieuwe Testament nauwelijks materiaal oplevert waarvan met zekerheid is te zeggen dat het in de gemeente uit de onstaanstijd van het Nieuwe Testament als lied gebruikt werd. Directe aanwijzingen daarvoor ontbreken.

Hieraan kan nog de opmerking worden toegevoegd dat ook uit geschriften die na het Nieuwe Testament ontstaan zijn, zulke liederen uit de onstaanstijd van het Nieuwe Testament niet bekend zijn.

Wel vinden we in de doxologieën, in de op hymnische wijze geschreven gedeelten uit de brieven en in de liederen in het boek Openbaring materiaal dat kan dienen voor het lied van de gemeente.

Overigens hebben we ons tot nu toe bewogen op het gebied van de feitelijke gegevens die het Nieuwe Testament biedt inzake de gemeentezang uit die tijd.

Over de vraag welke normatieve betekenis voor ons aan zulke feitelijke gegevens is toe te kennen, zal nog nader gesproken moeten worden, zie evaluatie-8.

De vraag waar het op aankomt is immers die naar de normatieve gezichtspunten die de Schrift ons biedt.

We vonden tot nu toe alleen in de lofzangen van het Nieuwe Testament een mogelijke, en daarom ook vragenderwijs gestelde aanwijzing, dat ook in de bedeling van het Nieuwe Testament metterdaad nieuwe liederen in aansluiting aan het Oude Testament kunnen en mogen ontstaan.

Met het oog op zulke normatieve gezichtspunten onderzoeken we nu nog verdere gegevens van het Nieuwe Testament.

B-2 Vinden we in het Nieuwe Testament concrete geboden of verboden over wát in de eredienst van de gemeente gezongen moet of mag worden?

B-2-1 Psalmen, lofzangen en geestelijke liederen, Col. 3 : 16; Ef. 5 : 19

Zoals reeds eerder — zie I, Inleiding — werd opgemerkt, wordt het zingen van de gemeente in deze beide Schriftwoorden niet als onderwerp op zichzelf aan de orde gesteld. In het kader van de oproep tot een nieuwe levenswandel brengt Paulus ook het zingen van de gemeente, als uiting van die levenswandel, ter sprake.

Met de woorden „psalmen, lofzangen en geestelijke liederen” geeft hij dan een aanduiding van alles wat in de gemeente aan liedmateriaal is te vinden. Wie echter in deze verzen zoiets als een kerkordelijk voorschrift zou willen vinden waarin Paulus afbakent wat de gemeente mag respectievelijk moet zingen, miskent de aard van het tekstverband.

Zelfs is het de vraag of we mogen zeggen dat het in deze beide verzen gaat over het zingen in de eredienst in onderscheiding van andere gelegenheden waarbij christenen kunnen zingen. Zouden de eerste christengemeenten die onderscheiding al gekend hebben? Ze is in ieder geval wat het lied betreft noch in deze teksten noch in de rest van het Nieuwe Testament te vinden. We zullen hier mogen denken aan het zingen van de christenen zowel in als buiten de samenkomsten van de gemeente.

Een andere vraag is of met de drie woorden waarmee in deze teksten het lied wordt aangeduid, drie verschillende categorieën van liederen zijn bedoeld. Het gaat hier om de griekse woorden „psalmos” (psalm), „hymnos” (lofzang) en „oidè” (lied).

— „Psalmos” heeft in het niet-bijbelse grieks de betekenis van het tokkelen en de klank van snaren. In de griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta, komt het o.a. voor in de opschriften van psalmen (50x). Het zal deze dan aanduiden als liederen met begeleiding van snaarinstrumenten.

— „Hymnos” heeft vooral de betekenis van religieus lied, lofverheffing (vergelijk ons woord hymne).

— „Ooidè” is een zeer algemeen woord voor „lied”. De aanduiding „geestelijk” die er in Col. 3 en Ef. 5 aan toegevoegd wordt, behoeft geen aanleiding te geven om te denken aan liederen in tongentaal of in geestvervoering gezongen. „Het ziet op het karakter en de inhoud van deze liederen; hetgeen uit de Geest Gods is en betrekking heeft op hetgeen van de Geest is”.¹⁾

Een Duitse deskundige op het gebied van de kerkmuziek is van mening dat Paulus bij elk van de drie woorden aan een concrete soort van liederen moet hebben gedacht. Tegelijk moet hij echter erkennen dat pogingen om in de drie woorden drie categorieën van liederen te onderscheiden geen bevredigend resultaat hebben gehad, en dat het onmogelijk is een overtuigende onderscheiding te vinden.²⁾

Anderen zijn dan ook van mening dat een onderscheiding in verschillende soorten van liederen hier niet gegeven wordt.³⁾ In dit verband is erop te wijzen dat in het hellenistische jodendom en met name in de Septuaginta de oudtestamentische psalmen behalve als „psalmoi” ook als „humnoi” worden aangeduid — in het opschrift van de psalmen 7, 54, 55, 61, 67, 76; vergelijk Matt. 26 : 30 —, terwijl ook „oidè” voor de psalmen wordt gebezigd, soms in verbinding met „psalmos” b.v. in Ps. 48, 68.⁴⁾ In ieder geval is het niet juist om een latere onderscheiding in de beide teksten te willen inlezen, zodat met „psalmoi” de oudtestamentische psalmen, met „humnoi” de nieuwtestamentische lofzangen en met „oidai” andere gezangen bedoeld zouden zijn.

Het meest is te zeggen voor de opvatting dat Paulus hier in een oproep om te zingen het lied van de gemeente aanduidt met een veelvoud van woorden, waarbij hij niet met elk woord een afzonderlijke categorie liederen bedoelt, maar wel, door zijn woordkeus, de verbinding legt tussen het lied van de christelijke gemeente en het lied van Israëls eredienst.

Op dat laatste wijst ook de toevoeging „zingende en psalmende” in Ef. 5 : 19 (S.V.). De griekse woorden „aidontes kai psallontes” zijn ontleend aan het psalmboek in de Septuaginta, waar ze — ook in deze volgorde — voorkomen in Ps. 27 : 6; 57 : 8; 105 : 2; 108 : 2.⁵⁾ Het werkwoord „psallein” („psalmen”) heeft in de Septuaginta vooral betrekking op het loven en prijzen van Gods Naam, Ps. 9 : 12; 61 : 9; 66 : 4; 68 : 5; 92 : 2; 108 : 4; 135 : 3; 138 : 1. In overeenstemming hiermee zegt Paulus dat het zingen van de gemeente gericht moet zijn op God, Col. 3 : 16. Wanneer hij daarbij God „Vader” noemt en zegt dat Hem dank gebracht moet worden „in de naam van onze Here Jezus Christus” blijkt daaruit, dat het zingen van de nieuwtestamentische gemeente, zich uitend in of zich aansluitend bij het oudtestamentische lied, ten volle beheerst wordt door de nieuwtestamentische heilswerkelijkheid.

¹⁾ H. N. Ridderbos, op Coloss. 3 : 16.

²⁾ O Söhngen, Theologie der Musik, Kap. 1: Die Begründung des Singens im N.T., S. 18.

Uit het feit dat het lidwoord — ter aanduiding van een categorie of genre — in deze teksten ontbreekt kan hier geen conclusie worden getrokken, daar het lidwoord in opsommingen

wordt weggelaten; zie F. Blass/A. Debrunner, Grammatik des neutestamentlichen Griechisch, par. 242.

³⁾ H. Schlier, Theol. Wörterbuch zum N.T. I, 164; G. Delling, idem, VIII, 501ff; J. Gnllka (Herders Komm.) op Ef. 5 : 19; H. N. Ridderbos, Paulus, 542; J. M. Nielen, Gebet und Gottesdienst im N.T., 213f.

⁴⁾ H. Schlier, TWNT, I, 164 (regel 1-3); G. Delling id., VIII, 496-499.

⁵⁾ G. Delling, TWNT, VIII, 502 (regel 3 enz.).

Op grond van het bovenstaande is dan ook bij de woorden „psalmen, lofzangen en geestelijke liederen” — zonder elk van deze woorden op een afzonderlijke categorie van liederen te betrekken — te denken aan:

A. De — vanuit Christus nieuw-verstane — psalmen van het Oude Testament, eventueel in een christelijke „herdichting”. Bij dit laatste is te denken aan wat boven werd opgemerkt over de lofzang van Maria als „herdichting” van de lofzang van Hanna. Vergelijk hier ook de wijze waarop in Hand. 2 : 25-28 en 2 : 34, 35 en in Hand. 4 : 25-26 woorden uit de psalmen, en in Ef. 5 : 14 een woord uit de profetie (Jes. 60 : 1) worden uitgelegd en gebruikt. Zo moeten ook de psalmen niet op oudtestamentische maar op nieuwtestamentische wijze worden gezongen, zoals de nieuwtestamentische heilsopenbaring daar duidelijke aanwijzingen toe geeft.

B. Wanneer er in de gemeente van die tijd ook eigen, christelijke liederen, ontstaan in aansluiting aan het Oude Testament en met name aan de psalmen, bekend zijn geweest zal bij de woorden „psalmen, lofzangen en geestelijke liederen” ook daaraan gedacht mogen worden.¹⁾

¹⁾ Belangwekkend is een citaat uit een anonym geschrift (ongeveer 200 n. Chr.), te vinden in Eusebius „Historia Ecclesiastica V, 28,5, waarin de drie woorden uit de besproken teksten terug te vinden zijn: Wieviele psalmoi und ooidai die von Anfang an von Gläubigen verfasst wurden, hymnousin Christus als das Wort Gottes” (alle psalmen en liederen die van den beginnend door gelovigen zijn vervaardigd, bezingen Christus als het Woord Gods).

A. van Roon op Ef. 5 : 19 (Prediking van het N.T.) denkt aan een christelijke voortzetting van de oudtestamentische psalmdichting, te vergelijken met de psalmen zoals die binnen het jodendom ontstonden.

J. L. Koole, Liturgie en ambt, 60, spreekt van nauwe verwantschap van het „vrije” kerklied met de oudtestamentische psalmbundel.

H. J. Kraus, Theologie der Psalmen, 224, 225, wijst erop dat er ten tijde van de jonge christelijke gemeente drie vormen van psalmdichting aan te wijzen zijn, alle geïnspireerd door en tot in de taal toe bepaald door de psalmen van het Oude Testament, nl. 1. de joodse psalmdichting (b.v. in Qumran); 2. de joods-christelijke psalmdichting (de lofzangen uit Luc. 1 en 2); 3. de christelijke psalmdichting, die naar zijn mening te vinden is in de lofzangen uit Openbaring.

Wat betreft de vraag om welke (soort van) psalmen het in Ef. 5 : 19 en Col. 3 : 16 gaat is hij van mening dat Ef. 2 : 19 aanleiding geeft om aan oudtestamentische psalmen te denken. „De heidenen treden binnen in de wereld van Abraham en David, van waaruit de psalmen gezongen en gebeden werden. Zij mogen ontvangen en oogsten, wat in het oudtestamentische volk van God onder nood en leed is gegroeid en gerijpt”. Dit geldt evenzeer „wanneer „nieuwe liederen” worden aangeheven, die dan echter toch zowel in hun taal als in hun gerichtheid op het „nieuwe” in de psalmen van het O.T. hun grond en oorsprong vinden. In de jonge chr. gemeenten zijn nieuwe psalmen gedicht en gezongen” zo meent Kraus. Maar „Het psalmboek is als het ware de voedingsbodem waaruit de . . . hymnen en gebedsliederen van de eerste christenheid hun taal ontvingen”.

B-2-2 De woorden „psallein” (psalmen, lofzangen) en „psalmos” (psalm) in 1 Cor. 14

Soms wordt betwijfeld of we bij het „lofzangen” (grieks: psallein) in 1 Cor. 14 : 15 aan werkelijk zingen moeten denken. Op grond van het in vers 26 voorkomende „psalm” (psalmos) is dit echter wel waarschijnlijk te achten. Overigens moeten we bedenken dat een scherpe afbakening van gebed en lied — zoals in onze erediensten — in die tijd nog niet aanwezig was. Bij „zingen” moeten we toch wellicht meer denken aan een zingend voordragen van een stuk proza of poëzie, dat zich alleen maar door een meer gedragen en verheven stijl kenmerkte, maar verder maat noch rijm behoefde.¹⁾

Het „. . . heeft ieder iets . . .” in vers 26 is niet te verstaan in de zin van het permanent „hebben” van een geestesgave. Dit vormt er wel de achtergrond van, zie 12 : 8-19 en 28-30. Maar in verband met de woorden „telkens als gij samenkomt” die eraan voorafgaan, moet het „heeft ieder iets” worden opgevat als het, op dát moment, „hebben” van een bijdrage voor de eredienst. Deze bijdrage bestond dan in een uiting van die geestesgave waarin men deelde.

Uit het woord „ieder” is ook af te leiden dat het hier bij „psalm” gaat om een individueel gezongen lied.

Nu heeft H. Schlier opgemerkt, dat bij zulk een „psalm” zowel gedacht kan worden aan liederen die op dát moment in de gemeente ontstaan alsook aan liederen die reeds in vroegere samenkomsten of ook in andere gemeenten zijn ontstaan en die nu worden herhaald. Hij is van mening dat we de Geest en Zijn werk op een modern-psychologische wijze zouden misverstaan, als we zouden menen dat de Geest zich niet zou willen uiten in reeds gevormde en

overgeleverde liederen! ²⁾

Wanneer we in deze lijn verder denken, is er geen reden om in 1 Cor. 14 het zingen van een oudtestamentische psalm, eventueel in gechristianiseerde vorm, buitengesloten te achten. We behoeven dan ook de opvatting van F. W. Grosheide dat het hier gaat om de gave „om op de juiste wijze een passende psalm aan te heffen” niet af te wijzen!

Wel zijn er redenen om ook hier aan het woord „psalm” tevens een ruimere betekenis toe te kennen.

a. Paulus onderscheidt in vers 15 het „lofzingen” (psallein) met het verstand van het psallein met de geest. Met dat laatste bedoelt hij een vorm van glossolalie (spreken in tongen). Ook voor zover „psalm” in vers 26 mede op deze vorm van „psallein” betrekking heeft,³⁾ is het niet uitgesloten, dat er een oudtestamentische psalm mee bedoeld is, maar waarschijnlijk is daarbij toch aan iets anders te denken.

b. Bij de woorden „een lering, een openbaring, een tong of een uitlegging” in vers 26 moet wel gedacht worden aan uitingen in woorden die niet aan de Schrift werden ontleend en door de Geest werden ingegeven. Dan zal dit ook kunnen gelden van „een psalm” waarmee de reeks van vers 26 inzet. Het zou dan de betekenis „christelijk lied” (hetzij in tongen — hetzij in direct verstaanbare taal) kunnen hebben.⁴⁾

Wanneer in het bovenstaande gesproken werd van woorden ingegeven door de Geest, moet daarbij niet gedacht worden aan een inspiratie als die van de Schrift, zodat er sprake zou zijn van voortgaande openbaring!

Ook wanneer in Col. 3 : 19 en Ef. 5 : 19 het woord „geestelijke” bij „lied” zou zien op een zingen in geestvervoering (zie echter boven, B-2-1), dan nog is het niet juist om op grond daarvan aan dit zingen een geïnspireerd karakter toe te kennen, in die zin dat het een nieuwe openbaring van Christus zou inhouden.

Alle uitingen van de Geest, zoals die in 1 Cor. 14 aan de orde zijn, blijven tegelijk ook uitingen van mensen. Alle woorden die „door de Geest” gesproken worden, blijven woorden gesproken door mensen onder hún verantwoordelijkheid. Ze moeten daarom steeds getoetst worden, zoals Paulus dat ten aanzien van de profetie ook nadrukkelijk zegt (vers 29).

¹⁾ Zie J. L. Koole, in Cultuurgeschiedenis van het Christendom, I, 438.

²⁾ Die Zeit der Kirche, 254.

³⁾ G. Dellling, TWNT, VIII, 502 (regel 12, 13) meent dat „psalm” in vers 26 alleen ziet op het „zingen met het verstand”.

⁴⁾ In deze richting denken: de kanttekenaars op de Statenvertaling („... of, lofzang, nl. door ingeven des Heiligen Geestes van hem gemaakt tot ere Gods en stichting der gemeente”); J. L. Koole, Liturgie en ambt, 60; W. Bauer, Wörterbuch zum N.T., op „psalmos”; G. Dellling, TWNT VIII, 502. Ook F. W. Grosheide acht dit een mogelijkheid („misschien ook het kennen of dichten van een christelijk lied”).

Nu kan men zich afvragen of dit gedeelte wel iets te zeggen heeft in verband met het lied in onze erediensten. Paulus spreekt in 1 Cor. 14 immers over „lofzingen” (psallein) en „psalm” in de erediensten, in het kader van de geestesgaven, de charismata.

Het is echter niet juist te menen dat de gaven van de Geest slechts behoren bij een bepaalde periode van de kerkgeschiedenis (b.v.: tot en met de afsluiting van de canon van het Nieuwe Testament). Ook nu nog is de gemeente immers het lichaam van Christus. En ook nu doet de Geest de gemeente delen in Zijn gaven om haar als lichaam van Christus te doen functioneren.¹⁾

Dat wil niet zeggen dat we, op biblicistische wijze, alles wat Paulus over het voorkomen van charismata in de gemeente van Corinthe zegt, zonder meer mogen toepassen op de gemeente van nu. Niet elke gave die hij noemt, moet ook nu voorkomen, of moet in dezelfde vorm als toen ook nu voorkomen.

Zo is er stellig een groot verschil tussen de wijze van zingen waarover Paulus in 1 Cor. 14 spreekt én het zingen zoals wij dat nu kennen in onze kerkdiensten. Niettemin — wanneer het juist is dat Paulus hier spreekt over een vorm van zingen die zijn plaats had in de samenkomsten van de gemeente — is het niet ongeoorloofd een lijn te trekken van dit zingen naar het zingen in onze erediensten. Zie hierover verder in B-3-2.

Komen we nu echter terug op de vraag die als opschrift boven dit gedeelte (B-2) staat, dan moet, evenals ten aanzien van Ef. 5 : 19 en Col. 3 : 16, ten aanzien van 1 Cor. 14 gezegd worden dat zowel het woord „psalm” als de context waarin het voorkomt geen houvast bieden om er een concreet gebod inzake de zang in onze eredienst in te lezen of aan te ontleen.

Dat is ook zo ten aanzien van Jakobus 5 : 13. Daar heeft het woord „psallein” in ieder geval betrekking op het persoonlijk gezongen lied.

¹⁾ In die zin is de gemeente ook nu charismatische gemeente, zie J. P. Versteeg, De Geest en de gelovige, Apeldoornse studies, no. 11 blz. 13.

CONCLUSIE

Er zijn in het Nieuwe Testament geen concrete geboden of verboden te vinden inzake het lied in de eredienst.

B-3 Zijn er aan het Nieuwe Testament algemene gezichtspunten te ontleen die van belang zijn voor het kerklied?

We zoeken deze algemene gezichtspunten op drie terreinen, namelijk in wat het Nieuwe Testament zegt over Christus, over de Heilige Geest en over de gemeente.

B-3-1 De Persoon en het werk van Christus

Als Jezus Christus aan de Emmaüsgangers Zijn Persoon en werk verklaart, doet Hij dat door de Schriften van het Oude Testament te openen (Lukas 24 : 27, 32). En de apostelen hebben dat eveneens gedaan. „Wie Jezus was, welke betekenis Zijn komst en werk had, hebben zij uit het Oude Testament verstaan. En als zij Jezus verkondigen doen zij dat in het licht en met het materiaal van het Oude Testament. Het heil is ons geschonken in de vaten van oud-Israël”.¹⁾ Dat is ook de reden waarom het Oude Testament voor de apostolische gemeente zo vertrouwd werd: ze las het als „Woord van Christus”.²⁾

Er is echter ook een andere kant.

Wanneer Petrus, vervuld met de Geest, in Hand. 2 gaat spreken van Gods grote daden in Christus, neemt hij wel zijn uitgangspunt in het Oude Testament, maar hij blijft niet alleen bij het in en door Christus geopende Oude Testament, maar heeft in aansluiting aan dat Oude Testament ook het Nieuwe ontvangen.

Het nieuwe van Gods heilsdaden in Christus wil tot uitdrukking komen in nieuwe woorden. De diepste reden daarvoor ligt in de Persoon van Christus en Zijn werk.

„De profetie stelt wel Christus pas in het volle en rechte licht. Maar Christus is niet het produkt van de profetie. Hij is de vervulling ervan”. En dat wil ook zeggen: „Het heil is ons geschonken in de vaten van oud-Israël. Maar geen daarvan is in staat de volle inhoud van het in Christus geopenbaarde heil te omvatten. Geen der gestalten van de profetie heeft Jezus Christus in Zijn volheid kunnen praefigureren (= voor-afbeelden).

Al de kaders der voorgaande heilsgeschiedenis zijn te eng om tot uitdrukking te brengen wat komen zou. Het is alsof iedere poging om Zijn naam in de profetie te spellen, het eigenlijke niet ten volle kan uitdrukken”.³⁾

We mogen dan ook zeggen dat de nieuwtestamentische vervulling in Christus, hoezeer ook voorzegt in het Oude Testament, tegelijk ver boven dat Oude Testament uitgaat. In Christus is God Zelf tot ons gekomen op een wijze waar het Oude Testament wel van profeteert, maar waarvan de volheid in de woorden en kaders daarvan niet ten volle is te vatten.

Christus is enerzijds Degene „van Wie Mozes in de wet geschreven heeft, en de profeten”; anderzijds is Hij méér dan al wat de oude bedeling kon bieden: „want de wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid zijn door Jezus Christus geworden” (Joh. 1 : 46 en 17); het gaat in Christus om „wat sinds de grondlegging der wereld verborgen is gebleven” (Matth. 13 : 35).

Dat heeft ook betekenis voor de psalmen. Zij zingen van de Christus, en wijzen ver boven hun oudtestamentische kaders uit naar Zijn volheid. Maar zij kunnen die volheid, ieder voor zich, en alle te zamen, in hun woorden niet ten volle bevatten. Daarin ligt voor de gemeente van Christus de vrijheid en van daaruit mag zij zich gedrongen weten om

- Christus te bezingen met de oudtestamentische psalmen die ze vanuit Christus nieuw leerde verstaan⁴⁾, én om
- Gods heildaden in Christus ook te bezingen in christelijke „psalmen” die een directe weergave bieden van gedeelten uit de nieuwtestamentische Schriften.

¹⁾ H. N. Ridderbos. Het Woord, het Rijk en onze verlegenheid, 30, 31.

²⁾ W. de Boer op Col. 3 : 16 (Wuppertaler Studienbibel).

³⁾ H. N. Ridderbos, Het Woord enz., 31, 32.

⁴⁾ Men zou dáárom kunnen pleiten voor een berijming van de psalmen (en ook van andere oudtestamentische gedeelten) waarbij het op nieuwtestamentische wijze zingen van de psalmen (e.a.) niet alleen gezocht wordt in de wijze waarop de gemeente — al zingend — de psalmen vanuit het N.T. verstaat maar ook tot uitdrukking komt doordat de nieuwtestamentische vervulling in de berijming zelf is verwerkt.

B-3-2 De Persoon en het werk van de Heilige Geest

Het Nieuwe Testament laat zien dat de Geest gekomen is om van Christus te getuigen en Hem te verheerlijken (Joh. 16 : 14). Hij bindt ons aan Christus en daarom aan het door de Geest ingegeven Woord, dat van Christus getuigt. Hoe functioneert deze binding nu echter?

Mede in aansluiting aan hetgeen boven (zie B-2-2) gezegd werd over 1 Cor. 14 mogen we zeggen: deze binding functioneert niet zó dat de gemeente alleen de directe Schriftwoorden zou mogen naspreken en geen „eigen woorden” zou mogen gebruiken. Door het werk van de Geest worden de gelovigen met de hun door God geschonken gaven en mogelijkheden immers niet uitgeschakeld, maar juist ingeschakeld. De Geest werkt herscheppend, zodat de mens, met alle mogelijkheden die hij van Godswege heeft, wordt verlost, geheiligd en bewaamd tot dienst aan God. Daarom is het feit dat de Geest werkt geen verhindering voor het werk van de gelovige. De Geest opent er juist de weg voor en schenkt er de kracht toe, dat de gelovige gaat werken. De Geest schakelt de gelovige als mens in vrijheid en verantwoordelijkheid in, 1 Petrus 4 : 11. Zó leert het Nieuwe Testament ons over de Geest en Zijn werk te spreken.¹⁾

Passen we dit toe op het spreken van de gemeente, dan mag gezegd worden: de Geest wil de gelovigen en de gemeente zó vervullen, dat zij met eigen woorden de grote daden Gods kunnen verkondigen.

De kerk heeft het dan ook — terecht — nooit als in strijd met de Schrift gezien, wanneer

zij voor haar verkondiging, liturgie, belijdenissen en gebeden niet volstond met het letterlijk citeren van de Schrift, maar eigen woorden gebruikte. Wel is de vrijheid die de Geest hierin geeft, tevens gebondenheid, namelijk aan de Schrift. Daarom mag de kerk in haar eigen woorden nooit iets anders zeggen dan wat de Schrift zegt. En, ook als ze te danken zijn aan het werk van de Geest, zijn de eigen woorden van de gemeente nooit op één lijn te stellen met het geïnspireerde Woord van God; ze zijn dan ook niet onfeilbaar, maar staan open voor dwaling. Daarom moet al wat de gemeente met eigen woorden zegt, te allen tijde ondergeschikt blijven aan de Schrift, en daaraan worden getoetst.

De Schrift geeft echter nergens aan dat deze eigen woorden daarom geen plaats zouden mogen hebben. Integendeel, Paulus schrijft in 1 Thess. 5 : 19-21: dooft de Geest niet uit, verwacht de profetieën niet, maar toetst alles en behoudt het goede; onthoudt u van alle soort van kwaad.

Nu geldt dit alles, zoals gezegd, van het **spreken** der gemeente. De vraag waar het in dit rapport om gaat is of het ook van het **zingen** geldt. Enerzijds is het zingen van de gemeente in wezen een (deels biddend, deels belijdend) spreken, en van hieruit kan men zich afvragen: bestaat er tussen het spreken en het zingend spreken („spreekt onder elkander . . .”, zegt Ef. 5 : 19) een wezenlijk onderscheid? In het Nieuwe Testament wordt zulk een onderscheid nergens met zoveel woorden gemaakt.

Wel is er anderzijds het feit

— dat we in de Schrift van God Zelf reeds een bundel liederen ontvangen hebben, terwijl
— voor een metterdaad zingen met „eigen” woorden, voor zover het de eredienst van de gemeente betreft, de directe aanwijzingen in het Nieuwe Testament ontbreken.

In de evaluatie willen we hier nader op ingaan (zie V).

1) Zie ook J. P. Versteeg, *De Geest en de gelovige*, 9, 10.

B-3-3 Het leven van de gemeente

Wanneer zou blijken dat het zingen van liederen die geen Schriftberijmingen maar Schriftgetrouw zijn, geoorloofd is te achten, moet daarbij worden bedacht dat volgens het Nieuwe Testament de vraag of iets geoorloofd is niet zonder meer doorslaggevend is. In het leven van de gemeente vindt de christelijke vrijheid haar begrenzing immers mede in de liefde, en daarom is de vraag of iets dat op zichzelf geoorloofd is, ook de opbouw van de gemeente dient — zie 1 Cor. 10 : 23-33. Het zal nodig zijn na te gaan wat het Nieuwe Testament hierover en in verband daarmee over „eenheid en verscheidenheid in de gemeente” zegt, en dat toe te passen op ons onderwerp.

In het vervolg van dit rapport wordt hieraan afzonderlijk aandacht geschonken (zie hoofdstuk 8 van het rapport).

V. EVALUATIE

1. Dat de gemeente Gods geroepen is het heil dat God geopenbaard heeft te bezingen, en dit ook metterdaad doet, is zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament duidelijk. Het Nieuwe Testament spreekt daarbij van de inwoning van het Woord van Christus en de vervulling met de Geest die de gemeente hiertoe dringen.
2. Het Nieuwe Testament laat zien dat de Geest aan de gemeente Christus en Zijn werk leert kennen uit en ook leert verkondigen en bezingen met de woorden van het Oude Testament en met name van de psalmen die in het Nieuwe Testament zo'n centrale plaats innemen. Daarom moet het psalmboek ook de beheersende plaats innemen in het zingen der gemeente en voorbeeldig zijn voor al wat de gemeente overigens eventueel zou zingen.
3. In het licht van het sub B-3(1) uiteengezette algemene gezichtspunt kan gezegd worden dat de gemeente zich op grond van de rijkdom der nieuwtestamentische openbaring gedrongen mag weten om naast psalmen en oudtestamentische liederen, ook liederen te zingen die uit deze nieuwtestamentische openbaring zijn geput.
4. In het licht van B-3(2) is het principieel verantwoord dat de gemeente zich in haar **spreken** niet beperkt tot de directe woorden van de Schrift maar ook „eigen” Schriftgetrouwe woorden gebruikt. Er is in principe reden om te stellen dat dit ook geldt voor het **zingend** spreken van de gemeente; er zijn althans in het Nieuwe Testament geen gegevens te vinden op grond waarvan dit niet zo gesteld zou mogen worden.
5. Nergens in het N.T. wordt nauwkeurig omschreven of voorgeschreven wát de gemeente mag of moet zingen. Ook Col. 3 : 16 en Ef. 5 : 19v dragen niet het karakter van zulk een nauwkeurige omschrijving of van een gedetailleerd voorschrift.
6. Ten aanzien van de wijze waarop de gemeente in de nieuwtestamentische periode haar roeping tot zingen concreet heeft vervuld, geldt: „Wij moeten erkennen van het wát en hoe van de vroeg-chr. gemeentezang weinig af te weten” (H. N. Ridderbos, op Col. 3 : 16). Een N.T.-ische pendant van de O.T.-ische psalmbundel is ons niet gegeven. Ook zijn overtuigende voorbeelden van christelijke liederen die in de eredienst werden gebruikt en die stammen uit de ontstaanstijd van het N.T., in het N.T. zelf niet met volstrekte zekerheid en in de na-bijbelse geschriften te vinden.
7. De vraag kan worden gesteld hoe het komt dat uit het N.T. niet of nauwelijks blijkt, dat de gemeente gebruik zou hebben gemaakt van haar vrijheid om in haar zingend spreken de heilsdaden van God met eigen woorden te vertolken.

Naast het feit dat de gemeente zich nog in een beginstadium bevond, zou als een van de voornaamste argumenten daarvoor genoemd kunnen worden dat de gemeente in de psalmen deze heilsdaden van God, ook de nieuwtestamentische, zó vertolkt wist dat zij daarom, voor zover wij kunnen nagaan, aan andere liederen niet of nauwelijks heeft gedacht.

Daarin ligt dan een aanwijzing van de grote waarde van de psalmen, ook voor de nieuwtestamentische gemeente.

8. Een andere vraag is in hoeverre datgene wat het Nieuwe Testament meedeelt over de praktijk van de N.T.-ische gemeente, zonder meer normatieve betekenis heeft voor het gemeentelijke leven nú. Wanneer duidelijke apostolische aanwijzingen op bepaalde punten — in dit geval: voor het zingen in de eredienst — ontbreken, kan en mag dit niet zo worden gesteld. Met andere woorden, ook al vinden we er in het N.T. niet of nauwelijks sporen van dat men in de eredienst ook ándere dan direct aan de Schrift zelf ontleende liederen gebruikte, daarmee is niet gezegd dat het ongeoorloofd zou zijn om in latere tijden zulke liederen, mits ze niet met de H.S. in strijd zijn, wel voor de eredienst te gebruiken. Het boven sub 3 en 4 genoemde blijft immers voor de N.T.-ische gemeente ook in latere tijden van kracht.
9. Waarom in latere tijden van de vrijheid door de gemeente op grond van het boven sub 3 en 4 gestelde wél of niet gebruik is gemaakt, is een zaak die niet de bestudering van de N.T.-ische gegevens maar de bestudering van de gegevens van de kerkgeschiedenis raakt.
10. Wel kan vanuit het N.T. worden gezegd dat — wanneer van deze vrijheid gebruik wordt gemaakt —
  - a. alleen zulke liederen aanvaard mogen worden die geheel met de Schrift in overeenstemming zijn;
  - b. er tegen gewaakt dient te worden dat deze vrijheid misbruikt wordt, opdat op deze wijze geen onschriftuurlijke opvattingen in de gemeente worden ingedragen;
  - c. ook liederen die in overeenstemming zijn met de Schrift toch niet op één lijn gesteld mogen worden met wat vanuit de H. Schrift zelf aan liederen voor de eredienst geboden wordt;
  - d. bij het in-gebruik-geven en bij het gebruik-maken van zulke liederen voor en in de eredienst, de richtlijnen die de H. Schrift ons geeft ten aanzien van het leven van de gemeente in acht genomen moeten worden.

VI. CONCLUSIES

1. Wanneer de gemeente niet zou zingen van het heil Gods in Christus, zou ze niet beantwoorden aan wat de Schrift van de gemeente zegt.
2. Wanneer de N.T.-ische gemeente de psalmen zingt, bezingt zij daarin het heil van God in Christus, in Wie immers ook dit deel van het O.T. zijn vervulling heeft gevonden. Ook wanneer de gemeente zich bij het bezingen van het heil Gods tot de psalmen beperkt, kan daarom niet gezegd worden dat ze daarmee de N.T.-ische heilsopenbaring veronachtzaamt.
3. Wanneer de gemeente bij het bezingen van Gods heil in Christus de psalmen terzijde of ten achter stelt, handelt zij in strijd met de duidelijke aanwijzingen die de Schrift geeft inzake de plaats en de betekenis van de psalmen.
4. Wanneer de gemeente het heil bezingt met woorden die niet alleen aan de psalmen maar ook aan andere Schriftgedeelten zijn ontleend, is dat niet met de Schrift in strijd te achten. Het zijn met name de oud- en nieuwtestamentische lofzangen, de doxologieën, gedeelten uit de profetieën en de brieven en de liederen uit de Openbaring die zich hiertoe lenen.
5. Wanneer de gemeente gebruik maakt van liederen die geen Schriftberijmingen zijn, is ook dit op zichzelf niet met de H. Schrift in strijd te achten. Gezien de roeping tot het bewaren van Gods Woord is in dat geval echter wel de uiterste waakzaamheid geboden. Waar reeds aan de berijming van de psalmen en van andere Schriftgedeelten hoge eisen gesteld moeten worden, geldt dit nog te meer van liederen die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren. Zij dienen er daarom zorgvuldig op getoetst te worden of ze met het geheel van Gods heilsopenbaring in overeenstemming en van de Geest der Schriften doordrenkt zijn. Ook dan nog dient de plaats van zulke liederen in de eredienst ondergeschikt te blijven aan die van de psalmen en van andere Schriftberijmingen. X zie slot gehele rapport.
6. Het in de eredienst gebruik maken van de sub 5 bedoelde liederen is in het licht van het N.T. dán verantwoord wanneer de opbouw van de gemeente(n) er niet door geschaad, maar gediend wordt.

6. DE LES DER GESCHIEDENIS

A. KORT HISTORISCH OVERZICHT

1. De Oude Kerk

Wanneer we nu, na de gegevens uit de Heilige Schrift nagegaan te hebben, overgaan tot het weergeven van enkele gegevens uit de kerkgeschiedenis, opdat die ons helpen kunnen bij het beantwoorden van de vraag of het tegenover de uitspraken van de kerk in het ver-

leden principieel en praktisch verantwoord is bij het zingen in de eredienst gebruik te maken van liederen, die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren maar waarvan de inhoud wel met de Schrift en belijdenis in overeenstemming is, dan kunnen direct al de volgende algemene lijnen ontdekt worden:

- a. de Oude Kerk stond voor de bewaring en verbreiding van Gods Woord;
- b. het besef dat God geëerd moet worden en de vreugde over de verlossing en de toekomst van Christus brengen haar tot het lied;
- c. de zorgen rondom de ketterij brengen haar tot de bewaking van hetgeen gezongen wordt.

Uit de eerste tijd valt zonder twijfel de grote voorkeur voor de psalmen aan te tonen. Daarnaast werden de doxologieën als het ware vanzelfsprekend aanvaard.

Soms is de afwijzing van liederen die niet aan de Schrift zijn ontleend, duidelijk.

Daartegenover blijken hier en daar ook zonder ketterse invloeden deze liederen toch toegestaan en gezongen te zijn.

In de **Constitutiones Apostolicae** wordt alleen het zingen van psalmen voorgeschreven, II 7, II 59, VIII 13.

Bij **Justinus Martyr** is sprake van „lofzangen”.

Plinius schreef aan keizer Trajanus dat de christenen ter eer van Christus als van een God lofgedichten aanheffen.

Eusebius (Hist. Eccl. V 28) vertelt, dat iemand tegenover de ketter Artemas, die Christus alleen als mens beschouwde en beweerde dat dit vanouds de leer der kerk was geweest, zich beriep op de lofzangen en psalmen, die van de aanvang af door gelovige broeders waren gedicht en waarin Christus als God werd verheerlijkt.

Het zou mogelijk zijn dat hier en bij Plinius andere liederen dan psalmen werden bedoeld, maar te bewijzen is dit niet.

De **Didaskalia** (Syrische kerkorde, 3e eeuw): Wanneer u hymnen begeert, zo hebt u de psalmen van David (TWNT I, blz. 164).

Belangrijk zijn de besluiten van Antiochië (269), Laodicea (360?), Agde (506), Braga (Bracara) (563) en Tours (567).

De derde synode van **Antiochië** had een brief rondgezonden over de veroordeling van Paulus van Samosata. Deze had de psalmen „tot eer van Christus” vervangen door liederen die hem (hemzelf) vereerden. **Laodicea** (canon 59): „Dat men in de kerk geen eigengemaakte psalmen lezen moet noch de niet-canonieke boeken, alleen de canonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament.”

Duidelijk is dat deze kerkelijke vergadering een begrenzing gewild heeft van de te zingen liederen in de eredienst. Of het daarom juist is dat Laodicea enkel de liederen die direct aan het Oude en Nieuwe Testament ontleend zijn, gewild heeft, (zoals de tweede synode van Braga stelt, zie onder) wordt wel betwijfeld.¹⁾

In elk geval moest er wildgroei worden besnoeid die het binnendringen van ketterij in de kerk mogelijk maakte.²⁾

Er waren nog weinig kerkelijke liederen goedgekeurd buiten de psalmen om.

Agde (Z.-Gallië) (canon 30): In de eredienst moeten de morgen- en avondhymnen³⁾ dagelijks gezongen worden.

Braga (Spanje), tweede synode (canon 12): Buiten de psalmen en hymnen van de bijbel, O.T. en N.T., zal niets dichtelijks in de kerk gezongen worden, zoals de heilige canones⁴⁾ voorschrijven. Het besluit van Agde kan laten zien dat er in Gallië hymnen gezongen werden buiten de psalmen en lofzangen om. Bekend is dat de liederen van **Ambrosius** in Gallië vanuit Milaan spoediger aanvaard werden dan in Spanje. Over deze liederen kan men lezen in **Augustinus**, Conf., IX, VII.

De uitspraak van Braga is een onderdeel van een aantal besluiten, die ten doel hebben de eenheid in het kerkelijke leven te bevorderen. Duidelijk is de andere lijn dan in Gallië.

Tours, tweede synode, canon 23: Buiten de Ambrosiaanse hymnen die wij in de canon hebben, kunnen ook andere, die het waard zijn, gezongen worden. Opmerkelijk is hier de uitspraak „die wij in de canon hebben” (d.w.z. de kerkelijke richtlijn).

De **doxologieën** hadden een aparte functie in de eredienst.

¹⁾ C. J. von Hefele (Conciliengeschichte) geeft de uitdrukking „idiotikous psalmous”, hierboven vertaald door „eigengemaakte psalmen” weer met „door afzonderlijke personen gemaakte psalmen”. „Verscheidene ketteren, b.v. Bardesanes, Paulus van Samosata, Apollinaris, hadden psalmen, d.i. kerkelijke gezangen, gedicht. De synode van Laodicea verbood nu alle van privé-personen afkomstige, d.i. niet goedgekeurde kerkliederden.”

Informatie bij prof. dr. J. C. P. A. van Laarhoven te Nijmegen bracht twijfel aan het licht omtrent de uitlegging van de term „eigengemaakte psalmen”. Hij ziet èn Laodicea èn Braga als extreme vergaderingen. Er waren nog te weinig kerkelijk goedgekeurde liederen buiten de psalmen om en die waren toch niet te weren.

²⁾ Harmodius, de zoon van Bardesanes, had het ketterse onderricht van zijn vader gepopulariseerd door dat te brengen in een serie van 150 hymnen, in een profane rivaliteit met de psalmen van David, ook voorzien van aantrekkelijke zangwijzen, om zijn leer aanvaard te krijgen. Om de ketterijen uit te bannen leende **Ephraïm de Syriër** deze zangwijzen, en dat werden toen zijn orthodoxe hymnen. Deels door de kracht van de waarheid, deels door de literaire schoonheid, deels door de hulp van een nonnenkoor die ze 's morgens en 's avonds

in de kerk zongen, werd de ketterij overwonnen (Schaff and Wace, Nicene and Post-Nicene fathers, Grand Rapids 1976, 2-XIII-II, blz. 129, 130).

³⁾ De hymni matutini en de vespertini.

⁴⁾ D.i. de uitspraak van Laodicea. Hier kan geconcludeerd worden dat Braga de tegenstelling van Laodicea gelezen heeft als: eigengemaakt of canoniek, d.w.z. direct aan de Schrift ontleend. Het is trouwens niet zo eenvoudig om de achtergronden van deze uitspraak te weten. Volgens prof. Van Laarhoven was er in Braga een streng orthodoxe richting in het monnikendom aan het woord. Naar zijn mening maakt de uitlegging van Laodicea niet veel uit.

2. De Middeleeuwen

Het zal verstandig zijn te erkennen, dat wij ons ook nog moeilijk kunnen verplaatsen in de middeleeuwse ontwikkelingen wanneer de kerk rooms-katholieke kerk wordt. Ook de ontwikkeling van het gezang blijft voor ons moeilijk te taxeren. Erkend moet worden dat de psalmen een grote plaats blijven innemen.

Ons te verdiepen in de veelheid van de toenmalige kerkmuziek (overstelpend veel), zou ons te ver voeren en lijkt niet geheel nodig.

Belangrijk is dat de Schrifttaal, ook wanneer zij gebruikt wordt, overwoekerd wordt door een scholastiek leersysteem, dat het uitzicht op de kracht van Gods Woord belemmert.

Overeenkomstig het gebruik de Middeleeuwen ca. 590 te laten beginnen (Gregorius de Grote), noemen we hier **Toledo** (Spanje) (633), canon 2: „In geheel Spanje en Gallië zal één psalmgezing zijn en van gelijke aard ingevoerd worden.” Canon 13: „Het is niet juist alle door Hilarius en Ambrosius vervaardigde hymnen te verwerpen en slechts de bijbelse in het gebruik van de kerk toe te staan.” Canon 14: „In geheel Spanje en Gallië zal de hymne van de drie jongelingen in de vurige oven in iedere mis gezongen worden! Men is immers ook niet tegen het „Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto”!

Bekend is verder hoe in de Middeleeuwen het Latijn de kerktal werd, ook voor het koorgezing.

3. De Reformatie

Op zich zelf is het niet juist om te zeggen dat de Reformatie het zingen van psalmen in ere heeft hersteld. Beter is het te zeggen dat de Reformatie het zingen van psalmen door de gehele gemeente hersteld heeft, met name in de volkstaal. De grote liefde voor het psalmboek houdt onmiddellijk verband met de herontdekking van de heerlijkheid van Gods Woord. Als de gemeente dan zelf Gods Woord mag lezen, mag ze zelf ook zingen. De mondigheid van de gemeente betekent ook het gebruik van haar stem.

Daarvoor moest dan zeer veel werk verzet worden. Zoals bekend hebben de reformatoren zelf daar een begin mee gemaakt.

De **Lutherse traditie**, hoe belangrijk op zich zelf, kan voor ons doel buiten beschouwing blijven.

Zwingli, hoewel zelf zeer muzikaal, wilde in de liturgie slechts het spreekkoor.

Calvijn heeft zich zeer beijverd. Hij haalde graag de Oude Kerk aan, vooral Augustinus. Zijn geestelijke verbondenheid met het psalmboek is bekend.

Nu tekenen zich in en na de Calvinistische Reformatie twee lijnen af: de belangrijkste lijn zonder, maar toch ook een lijn mét gezangen.

4. De belangrijkste lijn: psalmen, geen gezangen

Iets nauwkeuriger geformuleerd zou te zeggen zijn: nauwelijks gezangen. Als er toch gezangen worden toegestaan, dan bij wijze van concessie.

Deze lijn kan zich beroepen op oude uitspraken, op Augustinus en Calvijn, althans wat de liefde voor het psalmboek betreft en ook wat het waarschuwen tegen menselijke invloeden betreft.

Ook wat het vrijwel geheel afwijzen van gezangen betreft?

Hier blijft onduidelijkheid en er zijn verschillende interpretaties (zie Hasper).

Calvijn heeft met kracht de psalmen ingevoerd in de eredienst. Hij zegt dat er een groot verschil is tussen de muziek waarmede men de mensen bij de maaltijd en in hun huis verheugt, en de psalmen die in de kerk gezongen worden, in de tegenwoordigheid van God en Zijn engelen. Buiten de gemeente van Christus wordt de muziek allicht ijdel en wellustig.

De zorg over esthetisch misbruik van de muziek kan een motief geweest zijn voor Calvijn om de meerstemmige muziek uit de kerkdiensten te verwijderen. In de kerkdienst moet het Woord en niets dan het Woord regeren.

Wel graag muziek in de kerk, doch slechts het eenstemmig lied. En omdat God alleen door Zijn Woord verheerlijkt kan worden, daarom behoort slechts zodanige muziek thuis in de kerkdienst die met het Woord verbonden is: vocale muziek. Men moet niet slechts met mond en hart zingen, maar met hart, mond en verstand. De muziek heeft haar plaats slechts als ondersteuning en hulp van het Woord, ja het is slechts het bijbelwoord dat de muziek in de kerkdienst legitimeert. Slechts bijbelse liederen, in eerste aanleg de psalmen, behoren gezongen te worden en wel zo intensief dat het psalter in de loop van een jaar tweemaal doorzongen wordt (Söhngen, Musikanschauung der Reformatoren, blz. 71, 72; Mehtens, Kerk en Muziek, blz. 58 en 59).

Hasper zegt dat Calvijn niet tegen andere liederen was, maar in de eerste plaats het volk wilde opvoeden bij de psalmen. Hij was zeker niet tegen de lofzangen. De eerste uitgave

van het kerkboek van 1539 bevatte behalve 19 psalmen, verder de lofzang van Simeon, de Tien Geboden en het Credo (Hasper, Calvijns beginsel voor de eredienst).

Calvijns beginselen zijn in Nederland doorgevoerd.

De Nederlandse kerken hebben deze lijn gevolgd, afgezien van enkele liederen die in de waarheid gelaten werden of waarvoor een voorlopige toestemming gold.

Het bewaren van Gods Woord en de zuiverheid van de kerk waren doorslaggevend. Het feit dat berijmingen toch menselijke insluipsels mogelijk maken en accentsverschuivingen te zien kunnen geven, werd niet als een bezwaar aangevoeld, misschien met uitzondering van de poging van de Puriteinen de psalmen onberijmd te zingen.

Wesel 1568: Artt. XXIX t/m XXXIV uit II. Kapittel.

Dordrecht 1574: „Aangaande het gewoonlijk gezang, tussen het gebed en de predikatie, O God die onze Vader zijt, etc. dat zal in de vrijheid der dienaren staan te houden of te laten” (Art. XLI); „Men zal in de kerken de psalmen door Petrus Dathenus in dicht gesteld, mitsgaders de andere gezangen daarbij gesteld, alleen gebruiken, totdat in de generale synode anders besloten zal wezen” (Art. XLIII).

Dordrecht 1578: „De Psalmen Davids, door Petrus Dathenus overgezet, zullen in de christelijke samenkomsten der Nederduitse kerk, gelijk men tot nog toe gedaan heeft, gezongen worden, achterlatende de gezangen, dewelke in de Heilige Schrift niet gevonden worden” (Art. XXIV uit hoofdstuk IV).

Middelburg 1581: „De Psalmen Davids zullen in de kerken gezongen worden, latende die gezangen, die men in de Heilige Schrift niet vindt” (Art. LI).

's-Gravenhage 1586: „De Psalmen Davids zullen in de kerken gezongen worden, latende die gezangen, die men niet vindt in de Schriftuur” (Art. LXII).

Dordrecht 1618-1619: „In de kerken zullen alleen de 150 Psalmen Davids, de Tien Geboden, het Onze Vader, de 12 Artikelen des Geloofs, de Lofzangen van Maria, Zacharias en Simeon gezongen worden; het gezang „O, God die onze Vader zijt” wordt in de vrijheid der kerken gesteld om hetzelfde te gebruiken of na te laten. Alle andere gezangen zal men uit de kerken weren, en daar er enige al bereids ingevoerd zijn, zal men dezelve met de gevoeligste middelen afstellen” (Art. LXIX).

5. Toch ook een lijn met gezangen

Hiervoor is in het bijzonder te wijzen op de gezangboeken van Konstanz en van Straatsburg.

De samenstellers wijzen in de voorrede op de gaven van de Heilige Geest, in gelijktijdige nauwe gehoorzaamheid aan het Woord van God. Getracht wordt de Oude Kerk te volgen in haar bewaren van het Woord. Tegelijk zoekt men het in een vertolking van de nieuwtestamentische volheid overeenkomstig de mening, dat dit in de bedeling van de vervulling moet uitkomen. Zo blijft men letten op de roeping van de kerk gehoorzaam te zijn aan Gods Woord en geen menselijke gedachten ten troon te verheffen. De voorkeur voor het psalmboek blijft bestaan.

Voortzetting van deze lijn is te merken in ontwikkelingen in Zwitserland en in het Duits-Nederlandse grensgebied.

De reformator van **Konstanz, Johannes Zwick**, schreef: „Velen houden het voor goed en waar, dat men mag zingen en dat het niet tegen God is (— zoals Zwingli, zie boven —), maar zij hebben andere bezwaren, nl. dat men niets mag zingen dan alleen psalmen en wat anders naar de letter in de Schrift staat. Deze hebben wel geen boze mening, maar het ontbreekt hun aan het rechte oordeel en onderscheid. Dat men op de Schrift staat, vanwege velen die haar misbruikt hebben en ook verder zouden willen misbruiken, is goed en terecht. Doch men moet daarnaast de gaven van de Heilige Geest die Hij op menigerlei wijze werkt, niet geheel en al verwerpen allerwegen meer op de inhoud en de zin van de Schrift letten dan op de woorden. Alle mensen, geleerd of ongeleerd, behoren gevangen van de zin der Schrift te zijn, maar de letter en de woorden zijn vrij. Wat nu gelijk is aan de zin der Schrift, dat is ook Schrift, hoe ongelijk de woorden ook mogen zijn; wat niet gelijk is aan de zin der Schrift, dat is tegen de Schrift, hoe gelijk de woorden zijn mogen, al waren ze ook van zuiver goud. Daarom lieten velen van de oude christenen op hun gastmalen die zij met de armen hielden, niet alleen uit de Schrift zingen, maar ook wat iemand uit zichzelf opgaf, doch alleen niets wat tegen God en de zin der Heilige Schrift zou zijn” (Söhngen, a.w., blz. 71 en 72).

Deze woorden staan in de voorrede van Zwick op het Gezangboek van Konstanz. Het boek opent met een groep „Psalmen Davids”. Daarna „Geestelijke gezangen”. „Hierna volgen de geestelijke gezangen en christelijke liederen, waarvan er vele in de kerk voor of na de preek, sommige echter alleen buiten en in plaats van de dartele en schandelijke wereldse liederen gezongen worden.”

Dit deel opent met liederen voor de doop, aanvangsliederen voor de kinderdienst en andere kinderliederen waaronder ook een paar schoolgezangen en een dankzegging na het Avondmaal. Dan feestliederen, vervolgens berijmingen van het Onze Vader, het Credo, de Zaligsprekingen, over de evangelische vervloeking, de lofgezangen van Maria, Zacharias en Simeon, Luthers „Sanctus Tütsch”, een Schriftgezag naar Jesaja 33, een reeks liederen over de Heilige Geest, over de Drieëenheid, dan Luthers bewerkingen van het Media Vita en Da Pacem Nobis; enkele morgen- en avondliederen „für die kirchen” en klassieke liederen uit de Lutherse Reformatie, „Nun fröuwet üch lieben Christen gmein”, „Es ist das heil uns

kommen her", „Durch Adams fal ist ganz verderbt" en „Ich bin ins fleisch zum tod geboren" van de Straatsburger reformator Wolfgang Capito. „Hierna volgen sommige zeer christelijke en Schriftmatige gezangen, welke toch in de kerk niet gebruikt worden".

In 1541 is in **Straatsburg** uitgegeven „das gröszte Prachtwerk des Straszburger Buchdrucks" (Joh. Ficker, Archiv für Reformationsgeschichte, Leipzig, 1941).

Vergeleken met een eerdere Straatsburger bundel zijn 16 liederen gebleven, 12 weggelaten, en een hele groep liederen uit Konstanz weggelaten, hoewel dat toch nauw met Straatsburg verbonden was. Wel waren er liederen van Luther in Straatsburg overgenomen.

Op zaterdag tussen 12 en 1 uur werden de voor de zondag bestemde psalmen van tevoren doorgezongen. „Op zondag gaan we allen naar de kerk en zingen met de overige gemeente de psalmen en de andere heilige (liederen?) helemaal door".

Martin Bucer schreef er een voorrede in. „Er is niets in dit boek gedrukt dat niet overeenkomstig Gods Woord is en geschikt tot opbouw in de Godzaligheid. De Here moge geven, dat allen, die in de kerk dienen en alle christenen hun best doen, dat bij de jeugd en de hele gemeente Gods zulk een schoon christelijk gezang in gebruik en oefening komen, dat, wanneer men samenkomt of de mensen voor zichzelf zingen, men zich met zulke Psalmen en liederen, als hier gegeven worden, en soortgelijke (zoals alle heiligen van Oud en Nieuw Testament gewoon waren en waartoe de heilige Paulus vermaant) verlustigt . . . en dat wij tot alle christelijke liefde en vriendschap, geleerd, meegenomen en opgevoed worden, de dartele, schandelijke hoere- en andere wereldse liederen met het vergif achter ons laten . . ."

In de **Helvetische Confessie** van 1562 (**Bullinger** en **Petrus Martyr**) wordt in art. 23 gezegd, dat de kerken die het lied niet hebben, door de andere kerken niet veroordeeld mogen worden.

In het **Züricher Gesangbuch** van 1598 is een driedeling (vierdeling?): psalmen, lofgezangen en geestelijke liederen, gevolgd door een aantal liederen voor huiselijk gebruik (Ad den Besten in „**Het lied en de kerk**", red. A. C. Honders e.a. Instituut voor liturgiewetenschap, Groningen, 1977).

In het jaar 1662 bepaalde de **Clevische und Märkische Kirchenordnung** im Ziffer 94: „Wat echter de kerkgezangen aangaat, moet ook iedere kerk zich aan haar gewoonte houden, zo, dat niet alleen de 150 Psalmen Davids, maar ook naast deze de „schriftmäsige" geestelijke liederen gezongen worden".

Deze bepaling werd enkele jaren later woordelijk als Ziffer 96 in de Kirchenordnung der Christlich-Reformierten Gemeinde in den Ländern Gülich und Berg overgenomen (Söhngen, a.w., blz. 71).

In Nederland heeft de poging, vanuit de provincie Utrecht ondernomen, om te komen tot het aanwijzen van „Schriftuurlijke" gezangen, op de Dordtse synode geen bijval gevonden.

De provinciale synode van **Utrecht** sprak in 1612 uit dat men de gewoonte van de lofzangen te zingen in onze en andere gereformeerde kerken gebruikelijk, zou onderhouden tot Gods lof en prijs. Men verlangde ook „andere Schriftuurlijke lofzangen en Christelijke liedekens", handelende van Christus' geboorte, besnijdenis, doop, lijden, sterven, opstanding van de doden, hemelvaart, zending des Heiligen Geestes, gelijk zulks reeds de gewoonte was van sommige andere Evangelische Gereformeerde kerken".

Tussen 1612 en 1615 ontstonden 58 gezangen. Deze hebben geen ingang gevonden. In de provincie Utrecht hadden de Remonstranten een grote invloed. Het besluit over de te zingen liederen door de Dordtse synode zo kort na deze jaren, is bekend.

Terwijl in Nederland verder **Marnix van St. Aldegonde** en **Wilhelmus à Brakel**, om enkelen te noemen, tegen gezangen waren, schrijft **Voetius** (Pol. Eccl.): „De Hervorming heeft wel alle Gezangen, tegen de Heilige Schrift in enig opzicht strijdig, afgeschafte, maar nergens is bepaald dat alleenlijk gezangen van onmiddellijk Goddelijke oorsprong, die in de Bijbel gevonden worden, moeten gezongen worden" (Zie: P. Huet, Over de gezangenstrijd in de Herv. Kerk, Den Helder, 1872).

Eerlijkheidshalve moet gezegd worden dat uit dit citaat niet blijkt dat volgens Voetius dan wél gezangen ingevoerd zouden moeten worden.

6. Rondom de Afscheiding

In 1807 was de bundel „Evangelische Gezangen" in de Hervormde Kerk ingevoerd. Verschillende provinciale synoden besloten dat de predikant minstens één gezang behoorde op te geven tijdens de dienst.

Reeds vóór de Afscheiding waren sommigen gekant tegen déze gezangen. De vaders der Afscheiding zijn in aanraking gekomen met de bezwaren die leefden bij het kerkvolk. Niet ieder van hen was tegenstander van alle gezangen in deze bundel. In de beginperiode is weinig of niet gesproken over het zingen van gezangen op zich zelf.

Het is onjuist de strijd tegen de Evangelische Gezangen de eigenlijke drijfveer van de Afscheiding te noemen. Deze was veelmeer de terugkeer tot het Woord van God en de leer van vrije genade. Vanuit die terugkeer zijn ook de bezwaren tegen de Evangelische Gezangen te verstaan.

Bekend is de voorrede die **Hendrik de Cock** schreef in het boekje van **Jacobus Klok** tegen de gezangen.

In zijn boekje „De zoogenaamde Evangelische Gezangen . . ." schreef hij o.a.: „Gezangen zijn nooit in de kerk ingevoerd, dan bij verbastering en verachtering van de kerkstaat, of bij

een meer onvolkomen Reformatie" (blz. 3). „Wáár toch waren die gezangen, of alle hoereliederden met elkaar, ten dage der Apostelen in de Gemeente des Heeren in gebruik? Vinden wij er melding van? Immers nergens! Wel vindt men melding gemaakt, dat al vroeg die ketters, die door onze kerk zijn verworpen, gelijk Arius, Samosatenus en de Valentinianen in de tweede, derde en vierde eeuw, dat die ketters, zeg ik, die nieuwigheden in het hoofd hadden, en die de Gemeente door dwalingen hebben verdorven, zulks toen al hebben zoeken te doen, door nieuwe menselijke gezangen" (blz. 3 en 4).

„Alleen de geschiedenis zou dus genoegzaam zijn, om ons de stinkende bron te doen kennen, waaruit die zijn voortgevloeid, ons de uitvloeisels daarvan te doen verfoeien en verafschuwen, en ons het woord des wijzen Konings, Spr. 24 : 21 te doen horen: vermengt u niet met degenen die naar verandering staan" (blz. 4).

De synode van de **Afgescheiden kerken** besloot in 1836: „In de bijeenkomsten der gemeente zal men gebruik blijven maken van de gewone berijming van de 150 Psalmen Davids en der Liederen, die men in de Bijbel vindt, nalatende en werende uit de openbare vergaderingen der gemeente de menselijke gezangen, welke niet in de Bijbel gevonden worden, opdat het werk van mensen niet gelijk gesteld worde met het werk van de mannen, die gesproken hebben, gedreven door de Heilige Geest" (synode 1836, art. 67).

Van 1838 tot 1840 was **ds. R. W. Duin** afgescheiden predikant. Wegens allerlei moeilijkheden was hij geschorst. In een brief aan de synode van 1840 spreekt hij zijn afkeuring uit over de verwerping van de gezangen. Zijn schorsing wordt door de synode bevestigd en de synode ziet geen reden om verder op de gezangenkwestie in te gaan.

Ds. A. Brummelkamp (Sr.) schreef in 1867, terugziende op de strijd van de eerste jaren: „Het is niet het zingen van een gezang dat ons bezwaart . . . Wij hadden bezwaar in het zingen van een kwaad gezang; of om meer juist te spreken: in het wettigen ten kerkelijke gebruike van een bundel, waarin goed en kwaad waarin vergif en spijze dooréengemengd zijn, en zo dooreengemengd dat het dikwerf zeer moeilijk is te onderscheiden wat goed en wat kwaad is. Ik herhaal het: niet het zingen van een gezang maar het zingen van een kwaad gezang, het gebruiken en wettigen van een gezangboek, dat ons wederrechtelijk opgedrongen wordt en daarenboven opgedrongen door een kerkbestuur dat Gods eer en waarheid laat vertrappen, dat is het waar wij tegen hebben" (J. C. Rullmann, Een man van singuliere gaven, Delft, 1933, blz. 181-188).

7. De Chr. Geref. Kerk vóór 1892

In de Christelijke Gereformeerde Kerk vóór 1892 gingen sommige stemmen op tot verruiming van de synodeuitspraken op het punt van het zingen in de eredienst. Maar daar is officieel steeds van afgezien. Men bleef bij het besluit van 1836.

Op de synode van 1866 werd een verzoek van de kerk van Tiel behandeld een commissie te benoemen tot het verzamelen van gezangen voor de eredienst. In deze gemeente stond een zoon van Brummelkamp die voor goede gezangen ijverde. Er werd gevraagd om „gepaste gezangen" in de geest van het evangelie der vervulling. „Na brede bespreking werd het voorstel afgewezen; de synode oordeelde het niet raadzaam om in het verzoek van de kerkeraad van Tiel te treden, maar besloot om te blijven bij art. 69 der Dordtse Kerkorde van 1619".

De synode van 1877 zocht naar samenstelling van „een bundel liederen van gereformeerd gehalte" ten behoeve van de jeugd (zie artikelen van C. Veenhof in „Opbouw" van 5 maart, 12 maart en 2 april 1976).

De bekende **Ds. W. H. Gispen** schreef: „Werd mijne begeerte vervuld, dan luidde dit artikel (Art. 69 K.O.) spoedig aldus: „De Gemeente gebruikt in de openbare godsdienstoefening, behalve de Psalmen, de Gezangen, die achter de Psalmen, in de gewone kerkboeken gevonden worden. Het gebruik van een door de Synode goedgekeurde verzameling van geestelijke liederen, wordt in de vrijheid van de gemeenten gelaten". „Voorzover mij bekend is, heeft slechts één der eerste afgescheiden leraars zich tegen de gezangen verklaard, en hun inhoud als ketters veroordeeld, van oordeel zijnde, dat men zulke „algemene hoerenliederen" moest uitroeien".

„En waarom achtte de Synode van Amsterdam van 1866 het dan niet raadzaam in die behoefte te voorzien? Ik weet het niet. Zij heeft het niet gezegd, en dit blijft dus een raadsel. Ik gis echter uit vrees voor tegenstand en die vrees is niet ongegrond. Niet gaarne zou ik zien, dat de bundel van de evangelische gezangen door ons overgenomen werd . . . Maar de keurigste liederen — en er zijn heerlijke in — uit die bundel waren ook niet te versmaden."

Gispen heeft over deze uitlatingen heel wat moeten horen.

Ds. L. Lindeboom gevoelde de behoefte, ter wille van waarheid en broederlijke liefde en het belang der Kerk Gispen openlijk bij te vallen. Hij vond de traditionele antipathie tegen „gezangen" ongeestelijk, tegen Gods Woord strijdende en het geestelijk leven schadelijk (Rullmann, a.w., blz. 181-188).

8. De Geref. Kerken in 1930

In de Gereformeerde Kerken kwam het in 1930, na voorbereidend werk, tot de volgende uitspraak:

„Met terzijdestelling van de overwegingen der Deputaten heeft de Synode besloten nieuwe Deputaten te benoemen met de opdracht de bestaande bundel „Enige Gezangen" uit te breiden met enige berijmde of onberijmde Schriftgedeelten of liederen, die zich aan de

Heilige Schrift ten nauwste aansluiten, om de kerken te worden aangeboden ten gebruike inzonderheid op de Christelijke feestdagen, op de dagen die bestemd zijn voor de herdenking van het lijden en sterven van Christus, bij de bediening der heilige sacramenten, de bevestiging van ambtsdragers en bij huwelijksbevestigingen."

In het deputatenrapport waren de volgende conclusies aangeboden (verkort):

1. Er is in de Heilige Schrift sprake noch van een gebod noch van een verbod.
2. Al heeft God ons slechts één Psalmbundel gegeven, ook bestemd voor de eredienst van de Nieuwtestamentische gemeente, toch staat het de kerken vrij om daarnaast ook Gezangen te zingen.
3. Ook die Gereformeerde Kerken, die slechts enkele gezangen toelaten, hebben daarmee getoond, het principieel niet te veroordelen, dat het vrije lied wordt gezongen.
4. De vrees tot invoering van gezangen had vooral twee oorzaken:
  - a. het misbruik door ketterse secten;
  - b. het op de achtergrond geraken van de Psalmen.
5. Mits — alle dwang buitengesloten blijft,
  - de Psalmen de ereplaats blijven behouden,
  - slechts gezangen aangenomen worden die in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis,
 pleit voor invoering van zulk een bundel:
  - a. dat de gemeente van het Nieuwe Verbond behoefte heeft, evenals door de triomferende kerk in de hemel geschiedt, in het „nieuwe lied” de aanbidding toe te brengen aan het Lam, dat geslacht is;
  - b. dat op de Christelijke feestdagen de grote heilsfeiten vragen om een lied, dat beter dan door de Psalmen kan geschieden de betekenis van die feiten in het licht stelt;
  - c. dat zulk een lied ook gewenst is bij de bediening van de sacramenten en bij kerkelijke plechtigheden, waarvoor de Psalmen ons niet genoegzame stof bieden.

9. De Chr. Geref. Kerken na 1892

De gezangenkwestie is aanvankelijk slechts onwillekeurig ter sprake en wel, wanneer in het bekende „Rapport - 1937” de verschillen met de Geref. Kerken besproken worden. Hieruit valt te leren wat er over deze kwestie in de kerken leefde en hoe de gedachten onder woorden gebracht werden.

Het Rapport - 1937 vermeldt:

„In betrekking tot de principiële zijde der kwestie herinneren wij aan Calvijn, die niet koos voor het vrije lied, noch voor de hymnen der oude kerk, maar voor de Psalmen. Hij beroept zich op Augustinus . . . Als wij de Psalmen zingen, zijn wij zeker, dat God ons de woorden in de mond legt, alsof Hij Zelf in ons zong om zijn eigen glorie te verhogen.”

- Voorts: — De Psalmen zijn Goddelijke gezangen; de vrije liederen zijn menselijke gezangen;
- de Nieuwtestamentische gemeente zingt van de vervulde profetie, ook in de Psalmen;
  - via het menselijk lied kunnen dwalingen de kerk binnenkomen;
  - de menselijke gezangen hebben vaak de Psalmen verdrongen;
  - de Geref. Kerken hebben zelf in het rapport aan de synode van Arnhem-1930 gezegd, dat de vraag naar gezangen opkwam in een periode van geestelijke inzinking;
  - de inhoud van de aanvaarde gezangen bevredigt niet.

De synode van 1937 sprak uit, dat zij het rapport aanvaardt voor wat het wezen wil, gezien in het licht van de aanleiding tot opstelling, zonder het te verklaren tot officiële uitspraak der kerk inzake de geschilpunten (namelijk met de Geref. Kerken).

Op de synode van 1968 is door de particuliere synode van het Westen voorgesteld geestelijke liederen, die wel geen directe berijming van Schriftgedeelten zijn, maar de heilsopenbaring waar deze „in het Oude Testament nog duister, maar in het Nieuwe Testament zeer klaar is” (N.G.B. art. 9), *beter dan de Psalmen kunnen bezingen, voor gebruik in de eredienst toe te laten en vast te stellen, opdat de kerk van Christus niet langer verhinderd zij de naam van haar Here Jezus Christus in haar lied te noemen.*

De synode van 1968/1969 overwoog wat er voor en wat er tegen de aanvaarding van de instructie zou zijn.

Zij hoorde van haar commissie dat het beroep op art. 9 N.G.B. niet opgaat, en dat er bezwaar was tegen de argumentering dat de heilsopenbaring in geestelijke liederen beter kan worden bezongen dan in de psalmen. Er was in vorige uitspraken van de kerk geen enkele grond voor het zingen van geestelijke liederen in de eredienst te vinden.

Argumenten die genoemd werden in de discussies, waren:

- a. Pro:
  1. er is behoefte aan nieuwtestamentische liederen;
  2. de psalmen hebben hun oudtestamentische karakter behouden;
  3. in vele gemeenten worden reeds voor of na de dienst liederen gezongen;
  4. predikanten citeren liederen, maar de gemeente mag ze niet zingen;
  5. gewezen werd op Col. 3 : 16.
- b. Contra:
  1. alle heilsfeiten worden in de psalmen genoemd;
  2. in de psalmen is een sterke Messiasverwachting op te merken;

3. de Here heeft een nieuwtestamentische bundel niet nodig geacht;
  4. we moeten letten op de les der historie: eerst liederen bij de psalmen, daarna alleen liederen, de psalmen komen op de achtergrond;
  5. men moet oppassen met te zeggen: men kan de naam van Jezus niet uitzingen, want het gaat om de religie des Verbonds; we moeten niet een aparte Jezus-dienst kweken.
- c. Algemeen: er zijn geen principiële bezwaren (Col. 3 : 16; Ef. 5 : 19), maar wel praktische bezwaren.
Gezien de praktische bezwaren, de situatie van ons kerkelijke leven, zou invoering van het geestelijke lied in dit stadium prematuur zijn.

De synode sprak (o.m.) uit:

- dat het niet juist zou zijn de vaststelling van berijmde Schriftgedeelten en van geestelijke liederen als één zaak te beschouwen;
- niet in te gaan op het verzoek gedaan in het tweede deel van de instructie van de particuliere synode van het Westen (Acta 1968/1969, artt. 213 en 222).

B. EVALUATIE

1. Is het tegenover de uitspraken van de kerk in het verleden principieel en praktisch verantwoord bij het zingen in de eredienst gebruik te maken van liederen die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren, maar waarvan de inhoud wel met Schrift en belijdenis in overeenstemming is?
„Principieel en praktisch verantwoord” houdt in dat bovenstaande gegevens uit de kerkgeschiedenis, en met name de daarin weergegeven uitspraken van de kerk, in het licht van de gegevens van de Heilige Schrift nader overwogen dienen te worden, en dat zowel ten aanzien van de meer principiële als de meer praktische argumenten. De argumenten die hierboven bij het vermelden van de synode van 1937 en die van 1968 zijn weergegeven, laten zien dat een duidelijke scheiding tussen principieel en praktisch moeilijk aan te geven is.
2. In de geschiedenis van de kerk is geen uitspraak te vinden die het zingen van schriftuurlijke liederen die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren, op zich zelf in strijd met de Heilige Schrift acht.
Het principe dat sinds de Oude Kerk steeds aanwijsbaar is, is dit, dat ook in het zingen van het lied de kerk verantwoordelijk is voor de bewaring van Gods Woord.
3. De lijn waarin onze kerken in de historie (via de Oude Kerk, de Reformatie en de Afscheiding) de gehoorzaamheid aan Gods Woord hebben willen betrachten, is die van het zingen van psalmen en berijmde Schriftgedeelten.
4. Als argumenten voor dit standpunt worden genoemd:
  - a. in de psalmen en berijmde Schriftgedeelten is er veel directer en nauwere aansluiting aan de Heilige Schrift dan bij gezangen;
  - b. hoewel gezangen zeker gedicht kunnen zijn onder de verlichtende werking van de Geest, zijn ze niet direct aan het geïnspireerde Woord van God ontleend en daarom mogen ze met psalmen en andere Schriftgedeelten niet op één lijn gesteld worden;
  - c. door gezangen kunnen gemakkelijk allerlei dwalingen in de kerk worden ingevoerd.
5. Daarnaast is er, ook via de gereformeerde traditie, een andere lijn aan te wijzen waarbij men in gehoorzaamheid aan het Woord van God het pleit voert voor of het gebruik van het wél zingen van gezangen in de eredienst.
6. Als argumenten daartoe worden genoemd:
  - a. dat men de gaven van de Heilige Geest die Hij op menigerlei wijze werkt, niet mag verwerpen en men meer op de inhoud en de zin van de Heilige Schrift dient te letten dan op de woorden;
  - b. de verlossing in Jezus Christus kan op deze wijze rijker en voller worden bezongen;
  - c. via schriftuurlijke gezangen is er ook bestrijding van ketterij mogelijk.
7. Ook daar waar men, dicht bij het Woord levend, pleitte voor andere liederen dan psalmen en berijmde Schriftgedeelten, heeft men gewezen op de noodzaak van voorzichtigheid en waakzaamheid, opdat de psalmen niet van hun door God gegeven plaats verdrongen zouden worden.
8. Men is blijkbaar ook wel van mening geweest dat men buiten de eredienst van een groter aantal liederen gebruik kon en mocht maken dan in de eredienst.
9. Bij de grote keerpunten in de kerkgeschiedenis (Reformatie, Afscheiding) heeft reformatie van de kerk ook reformatie van het lied van de kerk betekend. Het zingen van gezangen is daarbij in de traditie waarin wij staan, doorgaans afgewezen.
10. De kerkgeschiedenis wijst aan dat o.a. door middel van het zingen van gezangen dwalingen in de kerk werden verbreid. In de Oude Kerk kwam het zingen van eigengemaakte hymnen blijkbaar vooral bij de sekten voor; de synode van Utrecht 1612 kende remonstrantse invloed; tijdens de Afscheiding werden dwalingen via de Evangelische Gezangen signaleerd. Vandaag zijn wij daarvan niet gevrijwaard. Ook van in onze tijd voor gebruik in de eredienst aanvaarde bundels moet gezegd worden dat goed en kwaad daarin doorengemengd zijn.
11. De geschiedenis van de kerk toont ook aan dat, wanneer men de weg van het zingen van gezangen opgaat, het gevaar bestaat dat met name door vermeerdering van het

aantal gezangen de psalmen niet langer de belangrijkste plaats behouden, maar naar de achtergrond worden gedrongen.

12. Toelating van het niet direct aan de Schrift ontleende lied heeft de ontwikkeling van het kerkelijke leven bij het getrouw bewaren van Gods Woord niet steeds in positieve zin gediend (de kerk na Toledo 633; de Ned. Herv. Kerk na 1807; de Ger. Kerken na 1930).
13. Vooral in de Oude Kerk is er herhaaldelijk sprake van het gebruik in de eredienst van doxologieën die blijkbaar niet als „gezangen” werden beschouwd.

C. CONCLUSIES

1. Het standpunt dat tot nu toe de praktijk in onze kerken bepaalde, vindt krachtige steun in de geschiedenis. Hoewel nimmer is uitgesproken dat er in de Heiligie Schrift gronden zijn voor een volstrekt verbod van liederen voor de eredienst die niet direct aan de Schrift zijn ontleend, is in de uitspraken van de kerken in wier traditie wij staan, de vraag of in de eredienst naast de psalmen en Schriftberijmingen ook zulke liederen gezongen mogen worden, in hoofdzaak afwijzend beantwoord.
2. Wanneer onze kerken nu tot het besluit zouden komen dat het zingen van zulke liederen in de eredienst toegestaan is, zou dit een ingrijpende zaak zijn. Zulk een beslissing zou immers betekenen, dat de kerken ten aanzien van het kerklied een andere lijn gingen volgen dan die waarin ze tot nu toe zijn gegaan en waarmee ze de gehoorzaamheid aan Gods Woord hebben willen betrachten.
3. Ook al zijn er in de Schrift geen gronden voor een afwijzing van het zingen van gezangen, de roeping die de kerk heeft tot het bewaren van Gods Woord en tot het waken tegen dwalingen, maant haar ernstig tot grote voorzichtigheid en waakzaamheid.
4. Op het punt van doxologieën zou er een schriftuurlijke verrijking van de gemeentezang mogelijk zijn.

7. TUSSENBALANS

Na behandeling van de Schriftgegevens en van wat de geschiedenis der kerk ons leert, valt een tussentijdse balans op te maken die in de volgende punten kan worden samengevat:

- I. Ten aanzien van de vraag „of het in het licht van de gegevens van de Heilige Schrift . . . principieel . . . verantwoord is om bij het zingen in de eredienst naast de liederen die berijmingen van oud- en nieuwtestamentische Schriftgedeelten zijn, ook van andere liederen die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren maar waarvan de inhoud met Schrift en belijdenis in overeenstemming is, gebruik te maken”, moet gesteld dat het zingen van deze andere liederen door de Heilige Schrift in strikte zin **noch voorgeschreven noch verboden** wordt. Het nemen van een beslissing in dezen is een zaak van eigen verantwoordelijkheid van de kerk.
- II. Ten aanzien van de vraag of dezelfde zaak „tegenover de uitspraken die door de kerk in het verleden zijn gedaan, principieel . . . verantwoord is”, moet worden opgemerkt dat de wijze waarop de kerk blijkens haar uitspraken in het verleden aan de onder genoemde eigen verantwoordelijkheid gestalte heeft gegeven, weliswaar van groot belang maar toch niet van normatieve waarde en betekenis mag en moet worden geacht, vgl. art. 7 van de Nederlandse geloofsbelijdenis.
- III. De gegevens van de kerkgeschiedenis wijzen uit dat het diepste motief waardoor de kerk in haar standpuntbepaling zich heeft laten leiden, steeds is geweest het besef dat zij in het zingen van haar lied in de eredienst getrouw wilde zijn aan het bewaren van het Woord van God.
Bij elke nadere beslissing ten aanzien van het lied in de eredienst zal dit ook nú uitgangspunt moeten zijn en blijven.
- IV. De roeping om ook ten aanzien van het zingen in de eredienst getrouw het Woord van God te bewaren, brengt met zich mee dat in ieder geval aan de volgende voorwaarden moet worden voldaan:
  - a. dat het gebruik maken van andere liederen die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren, alleen dan zal kunnen plaatsvinden indien deze liederen zo aan de norm van Schrift en belijdenis beantwoorden dat ze met het geheel van Gods heilsopenbaring in overeenstemming en van de geest der Schriften doordrenkt zijn;
  - b. dat er ernstig tegen gewaakt wordt dat via het zingen van liederen die geen Schriftberijming zijn onschriftuurlijke opvattingen in de gemeente worden ingedragen;
  - c. dat ook liederen als onder a genoemd niet op één lijn gesteld worden met wat in de Heilige Schrift zelf aan liederen voor de eredienst wordt geboden;
  - d. dat bij het nemen van een beslissing inzake de te zingen liederen in de eredienst de richtlijnen die de Heilige Schrift ten aanzien van de eenheid en verscheidenheid in de gemeente ons voorhoudt (zie hierover het vervolg van het rapport), in acht worden genomen.
- V. In het licht van het onder I t/m IV genoemde bestaat de mogelijkheid tot het nemen van tweërlei beslissing:
  1. te blijven bij het standpunt dat in de eredienst die liederen gezongen zullen worden die berijmingen van oud- en nieuwtestamentische Schriftgedeelten zijn.

Als argumenten voor het nemen van deze beslissing zijn de volgende overwegingen denkbaar:

- a. de Heilige Schrift verplicht ons niet tot het nemen van een andere beslissing;
  - b. dit standpunt sluit het meest aan bij wat door de kerk, in wier traditie wij staan, in het verleden is bepaald;
  - c. de psalmen zijn voor de nieuwtestamentische gemeente van onvervangbare waarde; zij bezingen in profetische taal het heilshandelen Gods in Christus;
  - d. aan de roeping tot het bewaren van het Woord van God wordt zo op de meest strikte wijze gestalte gegeven;
  - e. zo worden in ieder geval niet via het zingen van liederen die geen berijmde Schriftgedeelten zijn, dwalingen verbreed.
2. de kerken gelegenheid bieden om bij het zingen in de eredienst — ondergeschikt aan de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten — ook van andere liederen waarvan de inhoud met Schrift en belijdenis in overeenstemming is, gebruik te maken. Als argumenten voor het nemen van deze beslissing zijn de volgende overwegingen denkbaar:
- a. de Heilige Schrift verbiedt een dergelijke beslissing niet;
  - b. het heilshandelen van God in Jezus Christus kan op deze wijze zo niet rijker dan toch breder worden bezongen dan alleen met liederen die directe berijmingen van Schriftgedeelten zijn;
  - c. aan de gaven die de Heilige Geest verleent tot het bezingen van het door God in Christus geopenbaarde heil kan worden te kort gedaan, zo men van die liederen die weliswaar geen berijmde Schriftgedeelten zijn maar die wel met het geheel van Gods heilsopenbaring in overeenstemming en met de geest der Schriften doordrenkt zijn, geen gebruik maakt;
  - d. zo het onder IV genoemde in acht wordt genomen, is zulk een beslissing niet wezenlijk in strijd met de uitspraken die door de kerk in het verleden zijn gedaan;
  - e. evenzeer zal bij inachtneming van het onder IV genoemde voorkomen worden dat via het zingen van liederen die geen berijmde Schriftgedeelten zijn, dwalingen worden verbreed;
  - f. het bieden van een verantwoorde keuze van schriftuurlijke liederen is een middel tegen het gevaar dat liederen die niet met de Heilige Schrift in overeenstemming zijn, binnen de gemeente verbreed raken.
- x zie slot gehele rapport.

Om ten aanzien van deze tweeërlei mogelijkheid een verantwoorde keus te doen zal nu nader worden ingegaan op wat de Heilige Schrift zegt over eenheid en verscheidenheid in de gemeente, terwijl ook de vragen betreffende de praktische uitvoerbaarheid nader aan de orde zullen worden gesteld.

8. VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE KERKEN

1. Optracht van de synode

De synode van Hoogeveen 1977 gaf deputaten de opdracht „zich nader te beraden over de vraag of in het licht van de gegevens van de Heilige Schrift en tegenover de uitspraken die door de kerk in het verleden over deze zaak zijn gedaan, het principieel en praktisch verantwoord is om bij het zingen in de eredienst . . . ook van andere liederen . . . waarvan de inhoud met Schrift en belijdenis in overeenstemming is, gebruik te maken”.

Nadat in de voorafgaande hoofdstukken de ons voorgelegde vraag met name ten aanzien van het principieel verantwoord zijn is benaderd, wordt in het nu volgende onderdeel van het rapport nader aandacht gegeven aan het praktisch verantwoord zijn van de in de vraag aan de orde gestelde zaak. Wij willen daarbij eerst letten op wat de Heilige Schrift leert over het samenleven in de gemeente van Christus, om vervolgens deze gegevens toe te passen op de praktijk van eigen kerkelijk leven.

2. Schriftgegevens over het samenleven in de gemeente van Christus

a. De verscheidenheid in de gemeente

Binnen de eenheid van de gemeente bestaat een grote onderlinge verscheidenheid. Deze mogen wij zien als een gave van God, Die ieder mens apart heeft geschapen en ook geen van de Zijnen op dezelfde wijze leidt tot geloof en tot het verder komen in het geloof. Ook hierin geldt: hoe groot zijn, HERE, Uw werken! Daarom kan ook gezongen worden van de wegen (meervoud) des HEREN.

God heeft de wereld geschapen „aan een iegelijk schepsel zijn wezen, gestalte en gedaante en onderscheidene ambten gevende om zijn Schepper te dienen” (art. 12 NGB). Het psalmboek toont ons de grote veelkleurigheid van de oudtestamentische gemeente in geloofservaring en uitingsvormen. Binnen de kring van Jezus' discipelen treffen wij een verscheidenheid in aard en gaven die blijft en zelfs toeneemt als de gemeente groeit en ook heidenen, die eertijds veraf waren, dichtbij komen door het bloed van Christus, Ef. 2 : 13. Er is een grote gevarieerdheid onder de gemeenten in het Nieuwe Testament, die duidelijk uitkomt in de wijze waarop de verhoogde Heiland brieven laat schrijven aan de zeven gemeenten in Klein-Azië. Nooit zullen één of enkele leden van de gemeente bij machte zijn alle woorden van lof en aanbidding te vinden die nodig zijn om Gods goedertierenheid te prijzen tot in eeuwigheid. Aan de gemeente van Efeze schrijft de apostel Paulus: „Geworteld en gegrond in de liefde, zult gij dan, samen met alle heiligen, in

staat zijn te vatten hoe groot de breedte en lengte en hoogte en diepte is, en te kennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, opdat gij vervuld wordt tot alle volheid Gods", Ef. 3 : 17-19. Het loflied voor God en het Lam klinkt uit de mond van een ontelbare schare uit alle volken en stammen en natiën en talen, Openb. 7 : 9-11. Zo is er binnen de kerk van Christus behalve een natuurlijke verscheidenheid van herkomst en ontwikkeling van literaire en muzikale traditie ook een veelkleurigheid van geestesgaven en geloofsbeleving.

Deze verscheidenheid komt ook tot uiting in het getuigenis en het lied der gemeente, de eeuwen door.

Er is alle reden om zich te verblijden over deze verscheidenheid onder de leden van de gemeente en in de gemeenten onderling. Zij komt ook onder ons tot uitdrukking in het persoonlijk en gemeentelijk leven. Het ene kind van God leeft meer bij deze, het andere bij gene psalm die in de omgang met God van grote betekenis werd. Predikanten leggen bij het toepassen van liederen in onderricht, prediking en liturgie hun persoonlijke accenten, in alle verscheidenheid. Gemeenten variëren onderling in hun voorkeur voor bepaalde liederen. Wij kunnen noch mogen elkaar dwingen van dezelfde liederen eenzelfde gebruik te maken.

Door de zonde wordt de veelzijdigheid van Gods werk verduisterd en komen gemeenteleden soms tegenover elkaar te staan in plaats van elkaar aan te vullen als leden van één lichaam. De verscheidenheid die God geeft, kan door onze jaloezie, hoogmoed, ongeduld en heerszucht zo bedorven worden, dat wij deze verscheidenheid niet dulden. Dit kan leiden tot onverdraagzaamheid en dwang, tot ruzie en conflicten, zelfs tot verdeeldheid en gescheidenheid. Het lichaam des Heren wordt gescheurd!

Dan is de liefde zoek, waarover Paulus juist spreekt in Efeze 3. Een liefde waartoe hij ook oproept in veel van zijn brieven, met name in Col. 3 : 12-17 en in Ef. 4 : 1-16. Voor Gods aangezicht en tegenover elkaar past ons slechts nederigheid, zachtmoedigheid, ruimhartigheid en elkander in liefde te verdragen, elkander te aanvaarden zoals Christus ons aanvaard heeft.

Er kan in de gemeente een spanning ontstaan, wanneer de verscheidenheid tot verschillende gewetensbeslissingen leidt. De apostel Paulus bespreekt dit in de brieven aan de Romeinen (hoofdstukken 14 en 15) en aan de Corinthiërs (1 Cor. 8) naar aanleiding van het eten van offervlees en het in acht nemen van heilige dagen. Hij vermaant de gemeenten dan na te jagen hetgeen de vrede en de onderlinge opbouw bevordert, Rom. 14 : 19. De vrijheid van de ene broeder of zuster mag niet tot een struikelblok worden waardoor een ander in de dienst van de afgoden terugvalt en verloren gaat, 1 Cor. 8 : 9-13. Hier ligt voor het praktische leven der gemeente een grens waar de verscheidenheid niet overheen mag gaan.

De beslissende toetssteen echter die de Heilige Schrift ons voorhoudt voor al ons belijden, spreken, zingen en handelen is de toetssteen der waarheid, o.a. 1 Tim. 3 : 15, Joh. 17 : 17 en 19.

Zo beschrijft de apostel Paulus in Ef. 4 : 15 en 16 het opwassen der gemeente in al haar verscheidenheid („al zijn geledingen", S.V. „alle voegselen der toebrengring") als een groeien in de **liefde**, ons aan de **waarheid** houdende, naar Hem toe, die het Hoofd der gemeente is, de Here Christus Zelf.

b. De eenheid in de gemeente

Het zal uit de Schrift en de belijdenis niet behoeven aangetoond te worden hoezeer de gemeente des Heren één is. Paulus spreekt nadrukkelijk van één Here, één geloof, Ef. 4. Deze eenheid is gave van God. Hoe verschillend zij ook geleid worden en hoezeer zij kunnen zingen van de wegen des Heren, het volk des Heren is één.

Eén Naam is onze hope, één grond heeft Christus' kerk! God heeft één volk en daarom is de eenheid en de eensgezindheid een gave van God. Het komt van Hem en het moet telkens weer van Hem komen

Deze wetenschap verhindert Paulus echter niet, brengt hem er juist toe de gemeenten te vermanen de eenheid te bewaren. Hoewel het Nieuwe Testament daarvan vol staat, is het voor ons van belang toch enkele gedeelten voor onze aandacht te brengen.

In Romeinen 15 blijkt Paulus temidden van de verscheidenheid der gemeente te vermanen uit één mond eenstemmig tot de lofverheffing te komen. Als we zien, zegt de apostel, hoeveel geduld God met ons heeft (hij noemt de Here zelfs de God van het geduld) dan moeten wij vervuld zijn met hetzelfde gevoelen, met dezelfde gezindheid, een woord dat Paulus veel gebruikt in zijn brieven. Zo moeten allen (kunnen) meezingen. Eensgezind, uit één gemoed moet de lof des Heren komen. Dan komen wij er niet met de helft plus één, ook niet met 80%, maar met allen. De apostel zegt dat deze eenheid van de gemeente niet verbroken mag worden. „Niet alleen de eenheid van de gemeente zelf, maar ook de daaruit opstijgende lof van God verdraagt geen gedeeldheid en onderlinge afstand", H. N. Ridderbos in commentaar op Rom. 15 : 6. De eensgezindheid die gegeven is, vraagt zelfverloochening terwille van de gemeente, maar vooral terwille van de Here. Het is hier niet ongepast een nauw verband te leggen tussen de belijdenis en het lied. Bij alle meningsverschillen kunnen wij één in belijden zijn. Bij alle verscheidenheid één in lied. Al functioneert niet in elke gemeente op elk moment ieder facet van de belijdenis even sterk, toch hebben de gemeenten samen één belijdenis. Ook al zingen wij niet op

elk moment hetzelfde lied, wij zullen wel allen instemmen met het lied van de kerk der eeuwen en zo gemeenschap oefenen met elkaar en met hen die ons zijn voorgedaan.

Het zingen van de gemeente is evenals het belijden van de gemeente een geestelijk werk, waarin de gemeente haar eenheid beleeft. Daarom is het ook zo storend wanneer één lid in de gemeente niet meezingt. De gemeente zal, hoe verschillend ook samengesteld, één dienen te zijn in haar zingen, nl. in het zingen tot Gods eer.

In Efeze 4 wordt de kerk opgeroepen één lichaam te zijn (4). Het gaat dan heel concreet om de opbouw van dit lichaam (12), om de wasdom ervan (16). De duivel mag geen plaats hebben (27), juist omdat wij elkanders leden zijn (25). Het gaat om het leven als vernieuwde mensen (23, 24), om het wandelen in de liefde (5 : 1), om het wandelen als kinderen des lichts (5 : 8), om het verstaan van de wil van de Here (5 : 17), om het vervuld worden met de Heilige Geest — dit in schrill contrast met de taal en de feeststijl van de heidenen, waarover de apostel in 4 : 25, 29, 31 en 5 : 4, 18 zulke actuele dingen zegt — en **zó onder elkander te zingen tot eer van God** (19, 20), elkander onderdanig zijnde (21).

Vooraf in zijn eerste brief aan de Corinthiërs ziet Paulus deze gemeente wezenlijk verbonden met heel de kerk des Heren. Het aanroepen van de naam des Heren geschiedt op meer plaatsen en daarom dient Corinthe zich één te weten met al die gemeenten. Het „sun“ (met) van 1 Cor. 1 : 2 laat uitdrukkelijk de saamhorigheid zien.

Het aaneengesloten zijn benadrukt de apostel nog meer in 1 : 10, wanneer hij er voor waarschuwt niet tegen elkaar in te roepen. Dit verstoort de harmonie in de gemeente. Er dient geen eentonigheid, wel eenstemmigheid te zijn. Men moet hetzelfde zeggen, van hetzelfde gevoelen zijn en alles moet erop gericht zijn om het tot één geheel te maken. De nadruk ligt op wat verenigt. Wanneer we zien naar 1 Cor. 4 : 17, 11 : 2, 16 en 14 : 33 is er sprake van algemeen geldende geloofsregels in de onderlinge samenhang van de gemeenten. In alle kerken (7 : 17) geldt een algemene gedragslijn, die is „voorgeschreven“. In 11 : 16 blijkt dat men in Corinthe niet gering moet achten wat de kerken van God als zede hebben. De eenheid met heel de kerk dient daarom te functioneren.

c. Wegen tot eenheid

Al is het waar dat de liefde de eerste vrucht van de Heilige Geest genoemd kan worden, de vrede een gave van God is en de orde door God Zelf wordt geschonken aan de gemeente, wij worden er niet minder toe geroepen. En dat met alle ernst. Van belang voor ons is wat we o.a. lezen in Col. 3. Wij worden tot vrede geroepen (15), juist in de sfeer van de heiligmaking, waarbij de vernieuwing van de mens dient uit te komen in het verdragen van elkander (13), het aandoen van de liefde (14); deze vrede dient ook te regeren (15), d.w.z. dat deze voortdurend scheidsrechter dient te zijn. Het Woord moet daarom rijkelijk in ons wonen (16), want dan en zo kunnen wij elkaar leren en terechtwijzen. Dit heeft in vers 16 alles te maken met het zingen. De eenheid moet bewaard worden door de band des vredes, zegt Paulus in Ef. 4 : 3. In 1 Cor. 14 : 33 worden in de voorschriften voor de gemeentelijke samenkomsten vrede en orde verbonden. Ook in vers 40 (waar het gaat over de betamelijkheid, dat is goede stijl) wordt de goede orde aangegeven. Orde schijnt een militaire term te zijn, zodat het niet ongepast is meteen een verbindinglijn te leggen met wat Paulus in Gal. 5 : 25 zegt over het samen gedisciplineerd, in colonne optrekken: Indien wij door de Geest leven, laat ons ook door de Geest wandelen, zij aan zij. Voor deze vrede en orde zal vooral de liefde maatgevend dienen te zijn. Deze liefde is iets totaal anders dan lief doen of lief vinden. Het gaat om het echte liefhebben, zoals de Here er ons toe oproept in Zijn Woord. Een liefde die vooral in de gemeente zichtbaar dient te worden. Deze liefde is uit God Die Zelf liefde is. Deze liefde is zo groot dat we niet kunnen spreken van geven en nemen, doch alleen maar van géven. Immers, alzo lief heeft God de wereld gehad dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, Joh. 3 : 16. Deze liefde werkt de Heilige Geest in ons als een van de eerste vruchten van de Geest, Gal. 5 : 22. Tot deze liefde die gave van God is, vrucht van de Geest en groeit in gemeenschap met de Here Jezus Christus, worden wij ook opgeroepen, Joh. 15 : 12-14. Zo worden voor ons van het allergrootste belang 1 Cor. 13 en 1 Cor. 10 : 23 en vooral vers 24, wanneer wij zoeken naar wegen tot eenheid. Alles dient tot stichting (opbouw) te geschieden, 1 Cor. 14 : 26.

d. Evaluatie

1. De lof van God en van het Lam wordt toegebracht door een grote schare, uit alle volken en stammen en natiën en talen, Openb. 7. Slechts samen met alle heiligen kunnen wij de liefde van Christus kennen en prijzen, Ef. 3.
Deel uitmakende van de kerk van alle tijden en plaatsen ervaren wij tegelijk zowel de eenheid als de verscheidenheid die, naar de Heilige Schrift ons leert, de gemeente van Christus kenmerken.
2. De eenheid en de verscheidenheid zijn beide kostbaar. Om ze te bewaren worden wij geroepen tot trouw aan de waarheid en het beoefenen van de onderlinge liefde.
3. In het heilig spreken en zingen van de gemeente komen de eenheid en de verscheidenheid beide tot uiting. De eenheid in het eensgezind, eendrachtig „uit één mond“ verheerlijken van God, Rom. 14 : 5, 6. De verscheidenheid in het verdragen en aanvullen van elkaar, de onderlinge opbouw en de verbondenheid met de heiligen van alle tijden en plaatsen, Col. 3 : 16, Ef. 3 : 18, 5 : 19. Het zingen van de gemeente staat in de brieven van de apostel

Paulus steeds in één verband met de gemeenschapsoefening in de kerk van Christus, waarin Gods kinderen ieder afzonderlijk hun stem „met aller lofzang paren”, niet eentonig, wel eenstemmig.

4. Binnen de gemeente zullen wij elkaar ook trouw houden aan de waarheid. Immers alleen ons aan de waarheid houdende kunnen wij groeien in de liefde, Ef. 4 : 15. Dit betekent voor ons zingen dat wij elkaar geen liederen op de lippen leggen waarvan de inhoud niet met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is.

e. Conclusies

1. De kerken zullen bij het verwerken van de gegevens van de Schrift en de historie zoals deze in de voorgaande hoofdstukken zijn samengevat, bij het nemen van hun beslissingen zich laten leiden door het Woord van God, opdat de eenheid van de kerk bewaard wordt en aan de verscheidenheid in de gemeente(n) recht wordt gedaan.
2. Dit Woord gebiedt ons ons te houden aan de waarheid en de onderlinge liefde te betrachten, die de vrede, de orde en de opbouw van de gemeente(n) bevordert. Daarom zullen bij onze beslissingen de trouw aan de waarheid en de onderlinge liefde onze maatstaven dienen te zijn.

3. Praktische toepassing

Wanneer we in het licht van wat de Schrift zegt over eenheid en verscheidenheid in de gemeente(n), de conclusies van de Tussenbalans nu nader overwegen en daarbij toepassen op de praktijk van eigen kerkelijk leven, valt hierover het volgende op te merken:

1. De richtlijnen die het Nieuwe Testament geeft voor het samenleven van de gemeente van Christus, zijn, gezien de nauwe verbondenheid van gemeente en gemeenten (vgl. 1 Cor. 4 : 17, 11 : 2, 16 en 14 : 33) in gelijke mate van toepassing zowel op de plaatselijke gemeente als op het kerkverband.
Zowel wanneer een beslissing genomen wordt om te blijven bij het zingen in de eredienst van psalmen en berijmde Schriftgedeelten als wanneer besloten zou worden ook schriftuurlijke gezangen te zingen in de eredienst, raken beide beslissingen de eenheid en de verscheidenheid van de gemeente, zowel plaatselijk als in het geheel van het kerkverband.
2. Bij het nemen van een beslissing vanuit de verwerking van de gegevens van de Schrift en die van de kerkhistorie, zullen de kerken zich zo door het Woord van God hebben te laten leiden dat de eenheid van de kerk bewaard wordt en aan de verscheidenheid in de gemeente(n) recht wordt gedaan (zie hiervoor conclusie 1 onder 2 e).
3. Daar Gods Woord ons gebiedt ons te houden aan de waarheid en de onderlinge liefde te betrachten, die de vrede, de opbouw en de orde van de gemeente(n) bevordert, dienen bij het nemen van een beslissing de trouw aan de waarheid en het betrachten van de onderlinge liefde maatstaven te zijn (zie hiervoor conclusie 2 onder 2 e).
4. De Tussenbalans van dit rapport eindigde met twee mogelijkheden voor het zingen van liederen in de eredienst:
V 1 — alleen liederen die berijmingen van oud- en nieuwtestamentische Schriftgedeelten zijn;
V 2 — ondergeschikt aan de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten ook andere liederen, waarvan de inhoud met Schrift en belijdenis in overeenstemming is.
Bij afweging van deze twee mogelijkheden moeten in de eerste plaats de daar gegeven argumenten bezien en wederkerig overwogen worden. In het onderstaande wordt dit nader uitgewerkt.
5. De praktijk van ons kerkelijk leven noopt ons echter ook het volgende in de overwegingen te betrekken:
  - a. Binnen het verband van onze kerken zijn er gemeenten die aanvaarding van een aantal schriftuurlijke liederen voor het gebruik in de eredienst, als bedoeld onder V-2 van de Tussenbalans, begeren, alsook gemeenten die dit voor zich zelf niet begeren en deze wens bij anderen afkeuren. Het is niet uitgesloten te achten dat hierover binnen het raam van de plaatselijke gemeenten eveneens ingrijpende verschillen van mening bestaan of kunnen ontstaan.
  - b. Het kan en mag in dit verband niet voorbijgezien worden dat zich wat het samenleven in de gemeente(n) binnen ons kerkverband betreft, niet geringe moeiten voordoen, met name ten gevolge van verschillen van vormgeving van de eredienst. Deze moeiten kunnen nog groter worden wanneer het gebruik in de eredienst van bepaalde, door een synode vast te stellen liederen in de vrijheid der kerken wordt gesteld. Aan het „eendrachtig uit één mond de God en Vader van onze Here Jezus Christus verheerlijken” (Rom. 15 : 6) zou zo schade kunnen worden gedaan.
  - c. Het is niet onmogelijk dat het bieden van een verruiming van het aantal in de eredienst te zingen liederen zal worden opgevat niet alleen als een breken met de lijn van het verleden, maar ook als een niet trouw zijn aan de waarheid. Het moet worden erkend dat het hiertoe kán leiden. Gezien de conclusies van de Tussenbalans moet evenzeer worden erkend dat dit op zich zelf niet behoeft te gebeuren. Wel maant dit tot de grootst mogelijke voorzichtigheid en vraagt het een nauwkeurig in acht nemen van de voorwaarden zoals deze in de Tussenbalans (onder IV) zijn genoemd.
  - d. Het is evenzeer denkbaar dat, wanneer de kerken niet tegemoetkomen aan een op zichzelf rechtmatig verlangen om in de eredienst ook gebruik te maken van schrift-

tuurlijke liederen, dit negatieve gevolgen heeft voor de onderlinge gemeenschap binnen de kerken.

6. De twee mogelijkheden die in de Tussenbalans van dit rapport onder V 1 en V 2 genoemd werden, zijn niet tegelijk uitvoerbaar, terwijl toch de voor beide genoemde argumenten rechtmatig en billijk zijn te achten.
Op grond van wat de Heilige Schrift ons leert over eenheid en verscheidenheid menen wij dat een weg gezocht moet worden om in trouw aan de waarheid en onderlinge broederlijke liefde als kerken te komen tot een beslissing die aanvaardbaar is voor allen en waarbij de eenheid van het kerkverband bewaard blijft.
Erkenning van het goede recht van de argumenten, genoemd onder V 1 van de Tussenbalans, leidt tot grote voorzichtigheid en aansluiting bij de traditie van onze kerken.
Erkenning van het goede recht van de argumenten, genoemd onder V 2 van de Tussenbalans, leidt tot aanvaarding van een zeker aantal schriftuurlijke liederen voor de eredienst.
Wederzijdse erkenning zou kunnen leiden tot een besluit waarbij aanvaarding van een aantal schriftuurlijke liederen geschiedt in gebondenheid aan stringente bepalingen. Als bepalingen in de hier bedoelde zin zijn aan de voorwaarden uit deel IV van de Tussenbalans toe te voegen:
  - a. Alles wat in de eredienst gezongen wordt, dient door de gezamenlijke kerken aan Schrift en belijdenis getoetst te zijn.
Het moet daarom niet zonder meer in de vrijheid van de kerken worden gelaten welke liederen in de eredienst gezongen worden; dit moet door een generale synode worden bepaald.
  - b. In artikel 69 van de kerkorde moet worden vastgelegd dat deze liederen in de eredienst een ondergeschikte plaats hebben ten opzichte van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten.
  - c. Het aantal van deze liederen zal beperkt moeten blijven opdat niet de rechtstreeks aan de Schrift ontleende liederen van hun plaats verdrongen worden.
  - d. Deze liederen zullen niet door middel van een verwijzende opsomming maar als een eigen bundel van Schriftgetrouwe liederen aan de kerken moeten worden aangeboden.
7. Aangezien het hier gaat over het samenleven in de gemeente(n) van Christus, verdient het aanbeveling dat voor het nemen van een definitieve beslissing de kerken niet slechts via de afvaardiging naar de generale synode, maar ook zelf meer rechtstreeks hierbij betrokken worden. Aan de kerken zou de gelegenheid geboden kunnen worden hierover mee te denken en hieraan mee te werken. Voor het meedenken zou verspreiding van dit deputatenrapport kunnen dienen, met de vraag aan de kerken om erop te reageren. Medewerking uit de kerken kan bestaan in het aandragen van liederen die in aanmerking komen om getoetst te worden voor het gebruik in de eredienst.
8. Indien zou blijken dat het voor een aantal gemeenten onaanvaardbaar is wanneer onder stringente voorwaarden (zie 6) wordt tegemoet gekomen aan de wens van andere gemeenten om ook schriftuurlijke liederen te mogen zingen in de eredienst, zullen in een broederlijk gesprek de wederzijdse argumenten zorgvuldig getoetst moeten worden. Indien dan blijkt dat bij aanvaarding van een aantal schriftuurlijke liederen voor het gebruik in de eredienst verder samenleven in één kerkverband niet meer mogelijk is, achten deputaten het niet verantwoord dat een dergelijk besluit genomen wordt, tenzij de gronden die daartegen aangevoerd worden zelve de toets niet kunnen doorstaan van wat de Heilige Schrift ons leert over de liefde, de eenheid en de waarheid.
9. In haar besluitvormingsprocedure over deze zaak zal de synode in het licht van wat de Schrift ons leert over het samenleven in de kerken, zeer zorgvuldig te werk moeten gaan. Deputaten bevelen aan niet eenvoudig bij meerderheid van stemmen een beslissing te nemen, maar na een eerste peilende stemming zo mogelijk met algemene stemmen of in ieder geval met een gekwalificeerde meerderheid een uitspraak te doen.
10. Een definitieve beslissing over het al dan niet aanvaarden van een aantal schriftuurlijke liederen voor gebruik in de eredienst kan eerst door een volgende generale synode worden genomen. Deze definitieve beslissing wordt afhankelijk gesteld van:
  - a. de reacties uit de kerken;
  - b. de realiseerbaarheid van het onder 6 genoemde;
  - c. het belang van de onderlinge eenheid, zoals onder 8 omschreven.

9. GEREFORMEERD LIEDBOEK

Uw deputaten kregen de opdracht „zich te bezinnen op de mogelijkheden om met name ten dienste van kerk, gezin en school te komen tot het samenstellen en uitgeven van een bundel liederen, waarvan de inhoud duidelijk met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is” en „naar middelen en wegen te zoeken om samen met andere kerken en kerkelijke groeperingen, die de gereformeerde belijdenis onderschrijven, het (boven) genoemde te realiseren”. Van het belang en de noodzaak om tot het samenstellen van een dergelijke bundel te komen waren uw deputaten van meetaf doordrongen. Met de uitvoering van deze opdracht zouden wij graag verder gekomen zijn. Helaas ontbrak ons daartoe de tijd gezien de brede aandacht die we uw andere opdrachten gegeven hebben. Het zoeken naar mogelijkheden is tot het leggen van enkele contacten beperkt gebleven.

Behalve enige informele gesprekken met enkele personen uit de gereformeerde gezindte, hebben wij een ontmoeting gehad met een deputatie van een commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken, die zich eveneens bezighoudt met het samenstellen van een bundel liederen. Ook is een werkvergadering van laatstgenoemde commissie bezocht. Meerder contact en mogelijke samenwerking werd in deze kring op prijs gesteld.

Uw deputaten zijn van mening dat de door u verleende opdracht verder uitgevoerd moet worden. Aan een door u te benoemden deputaatschap zou deze taak kunnen worden toevertrouwd.

10. AUTEURSRECHTEN

Hoewel wij door veelvuldig andere bezigheden ons weinig op dit terrein hebben begeven, lijkt het ons goed u erop te attenderen dat voor het samenstellen en uitgeven van een bundel liederen alleen voor het gebruik in de eredienst hetzij voor een gereformeerd liedboek ten dienste van de kerk, gezin en school, nog heel wat komt kijken.

In maart 1979 was er een bijeenkomst met een afvaardiging van de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied, een stichting die rechtstreeks namens de participerende kerken optreedt als eigenares van al wat in het Liedboek staat. Dit Liedboek is een liturgische consensus, zo werd ons medegedeeld, niet commercieel maar wel oecumenisch gericht. Men stelt het niet op prijs wanneer een selectie uit het Liedboek wordt gemaakt die een fragment van het Liedboek is. Behalve de liederen waarvan de auteur, de bewerker en de vertaler etc. langer dan vijftig jaar geleden overleden is, zullen we slechts ongeveer een tiental liederen mogen overnemen uit deze bundel, uiteraard na gevraagde toestemming. Andere liederen zouden, onder bepaalde voorwaarden, bij wijziging van tekst en/of melodie gebruikt kunnen worden.

Ten aanzien van de meer eigentijdse liederen gelden allerlei afspraken wat betreft de auteursrechten, zodat het niet eenvoudig lijkt en zeker niet goedkoop genoemd kan worden met een eigen of een aparte bundel te komen. Wel is ons gebleken dat uit sommige bundels zonder enig bezwaar liederen mogen worden overgenomen, al moet dan wel om toestemming worden verzocht. Overigens tonen enkele uitgevers een duidelijke belangstelling voor het samenstellen en uitgeven van een gereformeerd liedboek. Wanneer wij zo ver zouden kunnen komen, verzoekt men ons met hen contact op te nemen. Aan een door u nieuw te benoemen deputaatschap om deze taak verder ter hand te nemen, zouden wij gaarne onze informatie overdragen.

11. Voorstellen

Op grond van bovenstaande rapport stellen deputaten u het volgende voor:

- I. Ten aanzien van het „zoeken van wegen om verdere uitvoering te geven aan art. 69 K.O., voor zover dit artikel spreekt over de vaststelling van berijmde Schriftgedeelten”:
  - a. vast te stellen dat onder „berijmd Schriftgedeelte” dient te worden verstaan: een bewerking in liedvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift, waarin de oorspronkelijke tekst zo trouw mogelijk wordt gevolgd;
  - b. uit te spreken dat het aantal liederen dat aan de omschrijving „berijmd Schriftgedeelte” beantwoordt vooralsnog te gering is gebleken om op dit ogenblik een noemenswaardige uitbreiding van de voor de eredienst bestemde liederen in de zin van art. 69 K.O. mogelijk te maken;
  - c. te benadrukken de behoefte aan talentvolle dichters die in trouw aan de Schrift en aan de confessie gedeelten uit de bijbel die daarvoor in aanmerking komen, op eigentijdse wijze in liederen kunnen verwoorden.
- II. Ten aanzien van de vraag „of in het licht van de gegevens van de Heilige Schrift en tegenover de uitspraken die door de kerk in het verleden over deze zaak zijn gedaan, principieel en praktisch verantwoord is om bij het zingen in de eredienst naast de liederen die berijmingen van oud- en nieuwtestamentische Schriftgedeelten zijn, ook van andere liederen die niet tot de berijmde Schriftgedeelten behoren, maar waarvan de inhoud wel met Schrift en belijdenis in overeenstemming is, gebruik te maken” de volgende beslissing te nemen, met inachtneming van wat in het rapport te vinden is onder „Verantwoordelijkheid van de kerken”:
  - a. uit te spreken dat, indien voor het gebruik in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen zal worden aanvaard, deze aanvaarding alleen dan zal kunnen geschieden wanneer aan de volgende bepalingen wordt voldaan:
    1. deze liederen worden door de generale synode vastgesteld;
    2. in art. 69 K.O. wordt vastgelegd dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten;
    3. het aantal van deze liederen dat van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten in ieder geval niet zal overtreffen;
    4. deze liederen niet door middel van een verwijzende opsomming maar in de vorm van een eigen bundel van Schriftgetrouwe liederen, aan de kerken worden aangeboden;
  - b. de kerken op te wekken door middel van het indienen van reacties bij deputaten hierover mee te denken en hieraan mee te werken;
  - c. de kerken voor te houden dat zij zich intussen hebben te houden aan de nu geldende redactie van art. 69 van de kerkorde;
  - d. deputaten te benoemen aan wie opgedragen wordt:

1. reacties uit de kerken in ontvangst te nemen en te verwerken;
2. een definitieve beslissing nader voor te bereiden;
- e. een beslissing over een eventuele verruiming van het aantal in de eredienst te zingen liederen over te laten aan een volgende generale synode met dien verstande dat deze beslissing afhankelijk zal zijn van:
  1. de reacties uit de kerken;
  2. de realiseerbaarheid van het onder a. genoemde;
  3. de eenheid van de kerken.
- III. De synode drage aan een nieuw te benoemen deputaatschap op om te zien naar een aantal goed zingbare doxologieën om daarmee een schriftuurlijke verrijking van de gemeentezang te bevorderen.
(zie conclusie 4 van het rapport over de kerkgeschiedenis).
- IV. Ten aanzien van de opdracht „zich te bezinnen op de mogelijkheden om met name ten dienste van kerk, gezin en school te komen tot het samenstellen en uitgeven van een bundel liederen waarvan de inhoud duidelijk met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is” en „naar middelen en wegen te zoeken om samen met andere kerken en kerkelijke groeperingen die de gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven, het (hierboven) genoemde te realiseren”, te bepalen dat de verdere uitvoering hiervan opgedragen wordt aan het deputaatschap als onder IId bedoeld.

J. van Amstel, secretaris.

12. Verklaring van een der deputaten

Bij het gedeelte van het rapport over de Schriftgegevens werd met een x verwezen naar het slot van het gehele rapport. De bedoeling was om te verklaren dat één der deputaten het niet eens is met conclusie 5.

Evenzo werd bij de Tussenbalans verwezen naar het slot van het rapport. Gezegd moet worden dat één van de deputaten niet anders kan kiezen dan voor de mogelijkheid in V 1 genoemd.

Deputaat Slagboom kan vanuit de volgende overwegingen niet meegaan met het voorstel aan de generale synode, genoemd aan het eind van het rapport:

1. Vanuit de Schriftgegevens komt hij tot een andere conclusie dan onder 5 (zie gedeelte van het rapport over de Schriftgegevens) genoemd. De gronden zijn daarvoor:
  - a. In het Nieuwe Testament wordt niet nauwkeurig voorgeschreven wat de gemeente in de eredienst mag en moet zingen. Ook is er geen duidelijkheid ten aanzien van de wijze waarop de gemeente in de nieuwtestamentische periode haar roeping heeft vervuld. Er is wel een duidelijke heenwijzing naar de psalmen.
  - b. De vrijheid om andere liederen te zingen dan berijmde Schriftgedeelten zou moeten blijken uit andere gezichtspunten in het Nieuwe Testament. De in het rapport genoemde gezichtspunten zijn niet overtuigend voor de beantwoording van de vraag waarom het gaat: alleen psalmen en andere Schriftberijmingen of óók liederen die geen Schriftberijmingen zijn. Zeker is dat ook in het zingen van alleen psalmen en andere Schriftberijmingen deze gezichtspunten tot uitdrukking komen.
  - c. Duidelijk is in het Nieuwe Testament de vermaning om zich als gemeente te houden aan het Woord van God, 1 Timotheüs 3 : 15.
Conclusie 5 zou moeten worden: „Er is vanuit de Schriftgegevens geen reden om in de eredienst liederen die geen Schriftberijmingen zijn, te zingen. Wel maant de bijzondere plaats van de psalmen af te zien van het zingen van deze liederen. Zo wordt de roeping tot het bewaren van het Woord van God op de meest strikte wijze vervuld.”
2. De in de Tussenbalans genoemde mogelijkheid onder V 1 is voor hem de enige die in het licht van de Schriftgegevens en de kerkelijke uitspraken gekozen dient te worden.
3. In het hoofdstuk over de verantwoordelijkheid der kerken heeft hij bezwaar tegen punt 6 van de praktische toepassing.
De roeping om zich in de eredienst zo dicht mogelijk bij Gods Woord te houden — zie de argumenten onder V 1 van de Tussenbalans — sluit voor hem een beslissing om naast de psalmen en andere Schriftberijmingen liederen te zingen die niet direct aan de Schrift ontleend zijn, uit.

BIJLAGE 1

Aangezien het rapport over de Schriftgegevens al zo uitgebreid is geworden, leek het in verband met de leesbaarheid van het rapport beter het volgende gedeelte apart als een bijlage te vermelden.

De psalmen in het Nieuwe Testament

In de geschriften van Lucas heeft het woord „psalm” duidelijk betrekking op het O.T.-ische bijbelboek der psalmen. Op het gebruik van psalmos in Ef. 5 : 19, 20 en Col. 3 : 16 zal nog nader worden ingegaan, eveneens op het voorkomen van dit woord in 1 Kor. 14 : 26 en Jac. 5 : 13.

Wat de functionering van de psalmen in het N.T. betreft is er een lange lijst van N.T.-ische citaten uit het boek der psalmen te geven. Er is geen bijbelboek uit het O.T. dat zo vaak in het N.T. wordt aangehaald als het boek der psalmen.

Van **Ps. 2 : 1, 2** vinden we een aanhaling in Hand. 4 : 25, 26. In de vijandschap der Joden tegen Jezus en Zijn discipelen hebben de eerste christenen een herhaling gezien van de vijandschap, waarvan in Ps. 2 sprake is. **Ps. 2 : 7** wordt in Hand. 13 : 33 geciteerd als bewijs voor de opstanding van Christus, in Hebr. 1 : 5 als bewijs voor het Zoonschap van Christus, en in Hebr. 5 : 5 als bewijs van de Goddelijke ordinatie van Christus. Op **Ps. 2 : 8, 9** wordt gezinspeeld in Openb. 2 : 26 vv., 12 : 5 en 19 : 15.

In Efeze 4 : 26 spreekt Paulus met een woord uit **Ps. 4 : 5**.

In Rom. 3 : 10 vv. geeft Paulus een tekening van de menselijke verdorvenheid met woorden ontleend aan **Ps. 5 : 10, 10 : 7, 14 : 1-3, 53 : 2-4, 140 : 4**.

In Matt. 7 : 23 (vglg. Luc. 13 : 27) spreekt Jezus met een woord uit **Ps. 6 : 9**, in Openb. 2 : 23 met een woord uit **Ps. 7 : 10; Ps. 8 : 3** wordt door Jezus geciteerd in Matt. 21 : 16. Wat gezegd wordt in **Ps. 8 : 5-7** wordt in Hebr. 2 : 6-8 toegepast op Christus.

Ps. 8 : 7 wordt aangehaald in 1 Cor. 15 : 27 en Ef. 1 : 22.

Petrus en Paulus zien **Ps. 16 : 8-11** vervuld in Christus, Hand. 2 : 25 vv., 13 : 35.

Ps. 18 : 50 wordt in Rom. 15 : 9-11 door Paulus aangehaald als argument voor de verkondiging van het evangelie aan de heidenen. In hetzelfde verband citeert hij **Ps. 19 : 5** in Rom. 10 : 18. Het vierde kruiswoord spreekt Jezus met woorden van **Ps. 22 : 2**. Ook in Matt. 27 : 43 wordt gesproken met woorden ontleend aan **Ps. 22 : 9. Ps. 22 : 19** vinden we terug in Matt. 27 : 35, en **Ps. 22 : 23** in Hebr. 2 : 12.

Met een beroep op **Ps. 24 : 1** toont Paulus in 1 Cor. 10 : 26-28 aan, dat gelovigen vrij mogen genieten van wat de aarde biedt.

Ps. 31 : 6 spreekt Christus in het laatste kruiswoord. **Ps. 32 : 1 en 2** wordt door Paulus aangehaald in Rom. 4 : 7 en 8 om aan te tonen dat God uit genade de zonde vergeeft.

Ps. 32 : 5 vinden we terug in Openb. 14 : 5; **Ps. 34 : 9** haalt Petrus aan in 1 Petrus 2 : 3. **Ps. 34 : 13-17** in 1 Petr. 3 : 10-12. In Joh. 15 : 25 hebben we te doen met een zinspeling op **Ps. 35 : 19** en **Ps. 69 : 5a**. Matt. 5 : 5 is gelijk aan **Ps. 37 : 11. Ps. 40 : 7-9** wordt in Hebr. 10 : 5-7 genoemd als door Christus gesproken. Joh. 13 : 18 is een aanhaling uit **Ps. 41 : 10**. Matt. 26 : 38 ziet terug op **Ps. 42 : 6. Ps. 44 : 23** keert terug in Rom. 8 : 36.

Ps. 45 : 7, 8 in Hebr. 1 : 8-10; **Ps. 51 : 6** in Rom. 3 : 4. 1 Petr. 5 : 7 is een aanhaling van **Ps. 55 : 23**; Openb. 2 : 23b van **Ps. 62 : 13**. In Efeze 4 : 8 past Paulus wat gezegd wordt in **Ps. 68 : 19** toe op Christus' hemelvaart.

Ps. 69 : 10a en 10b worden resp. in Joh. 2 : 17 en Rom. 15 : 3 toegepast op Christus.

Het dorsten van Christus is volgens Joh. 19 : 28, 29 vervulling van **Ps. 69 : 22**. In Rom. 11 : 9, 10 ziet Paulus de verharding van Israël als vervulling van **Ps. 69 : 23, 24. Ps. 69 : 26** wordt door Petrus in Hand. 1 : 20 geciteerd met het oog op Judas.

Ps. 75 : 9 is terug te vinden in Openb. 14 : 10; **Ps. 78 : 2** in Matt. 13 : 35. **Ps. 82 : 6** wordt door Jezus aangehaald in Joh. 10 : 34.

Ps. 86 : 9 keert terug in Openb. 15 : 4; **Ps. 89 : 21** in Hand. 13 : 22; **Ps. 89 : 28, 38** in Openb. 1 : 5. **Ps. 90 : 4** wordt aangehaald in 2 Petr. 3 : 8; **Ps. 94 : 11** in 1 Cor. 3 : 20.

Ps. 95 : 7-11 in Hebr. 3 : 7-11; **Ps. 95 : 11** in Hebr. 4 : 3; **Ps. 97 : 7** in Hebr. 1 : 6; **Ps. 102 : 26-28** in Hebr. 1 : 10-12.

Ps. 104 : 4 in Hebr. 1 : 7. Joh. 6 : 31 is een citaat uit **Ps. 105 : 40b**.

In Hand. 1 : 20 citeert Petrus uit **Ps. 109 : 8**. In Matt. 27 : 39 wordt de situatie op Golgotha getekend met een woord uit **Ps. 109 : 25**. Met **Ps. 110 : 1** bewijst Jezus de Godheid van de Messias (Matt. 22 : 44, Marc. 12 : 36, Luc. 20 : 42 vv.), terwijl dit vers vooral in Hebr. steeds weer terugkeert.

Petrus ziet in Hand. 2 : 34 dit woord vervuld in Christus' hemelvaart.

Ps. 110 : 4 wordt geciteerd in Hebr. 5 : 6; 6 : 20; 7 : 17, 21.

Ps. 112 : 9 door Paulus geciteerd in 2 Cor. 9 : 9. In Openb. 9 : 20 vinden we terug **Ps. 115 : 4 vv.**, terwijl **Ps. 115 : 13** terugkeert in Openb. 11 : 18 en 19 : 5. **Ps. 116 : 10a** wordt door Paulus geciteerd in 2 Cor. 4 : 13, **Ps. 117 : 1** in Rom. 15 : 11.

In Hebr. 13 : 6 hebben we een aanhaling uit **Ps. 118 : 6. Ps. 118 : 22 vv.** vinden we terug in Matt. 21 : 42 en 1 Petr. 2 : 7; **Ps. 119 : 137** in Openb. 16 : 7 en 19 : 2.

In Hand. 7 : 46 ontleent Stephanus een woord aan **Ps. 132 : 5. Ps. 132 : 11** keert terug in Hand. 2 : 30. Hebr. 10 : 30b is een aanhaling van **Ps. 135 : 14a**. In Openb. 5 : 8 en 8 : 3 vv. vinden we een zinspeling op **Ps. 141 : 2. Ps. 146 : 6** tenslotte wordt aangehaald in Hand. 4 : 24 en 14 : 15.

BIJLAGE 2

Toetsing van enige liederen

In de vergadering van de deputaten is geregeld de toetsing van bepaalde gezangen aan de orde geweest teneinde na te gaan of in een concreet geval gesproken kon worden van een berijmd Schriftgedeelte, een bijbellied of een „vrij” lied dat in overeenstemming kon worden geacht met Schrift en confessie. Om een indruk te geven van de daarbij gevolgde werkwijze volgen hieronder twee proeven van analyse betreffende zgn. „bijbelliederen” in het **Liedboek voor de kerken**.

A. Lied 7 van het Liedboek („Het woord dat u ten leven riep”, naar Deut. 30 : 11-16)

1. Het woord dat u ten leven riep is niet te hoog, is niet te diep voor mensen die 't zo traag beamen. Het is een teken in uw hand, een licht dat in uw ogen brandt. Het roept u dag aan dag bij name.	Deut. 30 : 11 — Want dit gebod dat ik u heden opleg, is niet te moeilijk voor u en het is niet ver weg.

Commentaar

Deut. 30 : 11 „dat ik u heden opleg”: Gods geboden immers, vgl. Deut. 29 en 30 : 1-10. Maar het lied zegt, regel 1: „dat u ten leven riep”. Dit kan zien op ons geschapen zijn door Gods wil (verleden tijd: **riep**) of op de herschepping in Christus. Dit staat haaks op de teneur van de pericoop in Deuteronomium en is ook moeilijk in overeenstemming te brengen met het slot van het lied zelf (zie verderop): „vlak vóór u ligt de weg ten leven”.

De Israëlieten worden voor de beslissende keuze geplaatst. Het „van buiten” d.w.z. van boven komende in de woorden „die ik u heden opleg” ontbreekt in het lied. Er is ook tegenstrijdigheid tussen de woorden „dat u ten leven riep” (r. 1) en r. 3: „mensen die 't zo traag beamen”. Het scheppingswoord (verleden tijd!) vraagt niet om beaming van menselijke kant. En het gebod vraagt om meer dan beamen, om volbrengen (en daar is de pericoop vol van). Regel 4 is nog acceptabel: het woord is a.h.w. zo dichtbij dat de mens er niet overheen kan zien. Als weergave en uitbreiding van de tekstwoorden „in uw mond en in uw hart” is dit passabel. Overigens is het tekenidee in de pericoop afwezig, en in het lied blijft geheel onduidelijk waar het teken een teken van is. In r. 5 wordt het woord een „innerlijk licht”, het opgelegde gebod een innerlijke drijfkracht die de mens (de gemeente) bezielt.

Maar dat miskent het dilemma waarvoor Mozes de Israëlieten hier plaatst. Dat Mozes zegt dat het gebod in het hart is, houdt niet in dat de Israëlieten wedergeboren zijn, maar dat ze het vanwege Godswege gesproken Woord hebben leren kennen en meedragen in hun geheugen, hun binnenste.

En nu vraagt dit kennen van Gods wil om de volbrenging ervan en de keuze daartoe wordt hun op het hart gebonden. Het kennen is dus zeker geen „licht dat in de ogen brandt”: het moet het nog worden. Maar de terminologie doet spiritualistisch aan. Ook hier is de notie „opleggen” in haar tegendeel veranderd. Regel 6 is aanvaardbaar als weergave van de nabijheid van het Woord en de ernst van de persoonlijke roeping van de individuele verbondskinderen.

2. Het is niet aan de overzij. Wat zegt gij dan: wie zal voor mij de wijde oceaan bevaren, wie brengt van d'overkant der zee de schat der diepe wijsheid mee, die 's levens raadsel kan verklaren?	Deut. 30 : 13 — En het is niet aan de overkant, zodat gij zoudt moeten zeggen: Wie zal oversteken naar de overkant der zee, het voor ons halen, en het ons doen horen opdat wij het volbrengen?

Commentaar

Regel 1 van het tweede couplet sluit aan bij Deut. 30 : 13a. De volgorde hemel/overkant der zee is in het lied omgekeerd (zie de derde strofe), vermoedelijk om technische redenen. De modale vorm („zoudt moeten zeggen”) is vervangen door een reële voorstelling van vragende (ongelovige, onwillige?) Israëlieten (mensen i.h.a.), en de inhoud van de vraag is nogal verinkt overgekomen. Essentieel gewijzigd is **wat** er eventueel gehaald moet worden: de perifrasede in r. 5-6 laat het karakter van opgelegd gebod helemaal varen en maakt er een soort gnosis van. Geheel losgelaten is het doel van het veronderstelde halen van het gebod nl. het volbrengen ervan. Dit is slechts in het slot van het lied aangestipt (zie verderop), evenwel zonder dat de twee wegen (de goede en de boze weg) tegenover elkaar komen te staan.

3. Het is ook in de hemel niet, hoe vaak gij ook naar boven ziet en droomt van bovenaardse streken. Wat gij ook in de sterren leest, alleen de Geest beroert de geest, alleen het woord kan 't hart toespreken.	Deut. 30 : 12 — Het is niet in de hemel, zodat gij zoudt moeten zeggen: Wie zal opstijgen ten hemel, het voor ons halen, en het ons doen horen opdat wij het volbrengen?

Commentaar

Parallel met strofe 2 is hier de Israëliet als reëel naar boven turende en van de hemelse gewesten dromende gelovige voorgesteld en de potentialis („zoudt moeten zeggen”) is in een realis („ziet”) veranderd. Dit is, met deze invulling, onverdedigbaar als weergave van de tekst van Deuteronomium. Vóór de Israëlieten ligt het beloofde land (zie vs. 18 en 20) en de hemel wordt in de tekst allerminst genoemd als inhoud van een soort geluksverlangen. De vermelding van de hemel in Deut. is in zekere zin niet meer dan een stijfiguur ter uitdrukking van een onbereikbaar gebied tegenover het „zeer dicht bij u” in vs. 14. Het lezen van de sterren (astrologie?) zou nog als met het Woord strijdige, heidense openbaringsvorm (als antithese dus) kunnen worden gewaardeerd, maar de tekst geeft geen aanleiding tot deze tegenstelling. Het halen van het Woord om het te horen en te doen is ook hier weggelaten. Een kwestieuze toevoeging is regel 5 van de strofe: „Alleen de Geest beroert de geest”.

Verbondskinderen kennen het Woord, weten waar het op staat. In die zin is het Woord nabij. Gegeven de voorafgaande pericoop denkt Mozes hier niet aan een uitwendige volbrengen van de wet, maar aan een doen van Gods wil in geloof en bekering. Dat is uiteraard het werk van de Geest.

Maar de formulering in het lied doet weer gemakkelijk aan een soort van inwendig licht denken, terwijl het juist om het „uitwendige” Woord gaat („opgelegd”).

Ook is wat regel 5 zegt niet waar. Als concurrenten van het Woord beroeren ook allerlei verkeerde invloeden de geest van de mens, en niet minder diep. Eenzelfde bezwaar kan men inbrengen tegen de inhoud van r. 6 die geen weergave is van een element uit Deuteronomium.

Een toevoeging kan op zichzelf om technische redenen vereist zijn. Maar dan moet die wel passen in het verband en schriftuurlijk verantwoord zijn. Hier wordt evenwel een duidelijke onwaarheid uitgesproken. In Deut. 30 : 17 blijkt ook iets anders het hart te kunnen toespreken! Die ontvankelijkheid van het hart van de zondige mens ontbreekt in het lied geheel, terwijl de pericoop het dilemma van de twee wegen juist stelt vanuit de reële situatie van het zondige Israël. Wordt het lied hier toch niet door een zekere mate van spiritualistisch denken beheerst? Dat zou dan des te frapperanter zijn gezien de geest van de hier „berijmd” of als uitgangspunt gekozen pericoop.

4. Het woord van liefde, vrede en recht
is in uw eigen mond gelegd,
is in uw eigen hart geschreven.
Rondom u klinkt de stem van God:
vrijspraak, vertroosting en gebod,
vlak vóór u ligt de weg ten leven.

Deut. 30 : 14-16 — Maar dit woord is zeer dicht bij u, in uw mond en in uw hart, om het te volbrengen. (15) Zie ik houd u heden het leven en het goede voor, maar ook de dood en het kwade: (16) doordat ik u heden gebied de HERE uw God, lief te hebben door in zijn wegen te wandelen en zijn geboden, inzettingen en verordeningen te onderhouden, opdat gij leeft en talrijk wordt en de HERE, uw God, u zegene in het land, dat gij in bezit gaat nemen. Vgl. ook Deut. 30 : 17-20.

Commentaar

De vergelijking laat zien dat hier van een „naar Deuteronomium” nauwelijks sprake is. Alleen het „raam” (= „niet in de hemel, niet aan de overkant van de zee, maar in uw mond en hart is dit woord”) is herkenbaar overgekomen. Maar toevoegingen, invullingen en weglatingen zijn te ingrijpend om hier van een bijbellied (laat staan van een berijmd Schriftgedeelte) te kunnen spreken. Men lette op r. 3: „in uw eigen hart geschreven”. Deze formulering impliceert in het Nederlands en in ons kerkelijk taalgebruik de toeëigening door de Geest, vgl. Jeremia 31 : 33-34. Maar in Deut. 30 is daarvan geen sprake: de aangesprokene staan voor de keuze. Bezwaar kan vooral ingebracht worden tegen het weglaten van de fundamentele gedachte van de „twee wegen”. Vs. 15 van de pericoop is geheel geëlimineerd. Dit is, in combinatie met het weglaten van vs. 17-20, tekenend voor het spiritualistische karakter van het lied. Het Woord is her en der in het lied tot een inwendig licht gemaakt. De keuze tussen goed en kwaad, gehoorzaamheid aan het Woord, zegen en vloek, is verdwenen.

Daarom kunnen we hier toch niet van een bijbels verantwoord lied spreken. Een verband met Romeinen 10 : 6-7 is niet gelegd, hetgeen voor de nieuwtestamentische gemeente toch voor de hand zou hebben gelegen.

Ook bij een ruime interpretatie van het begrip „berijmd Schriftgedeelte” kan lied 7 niet aanbevolen worden. Evenmin is het geschikt voor een bundel „liederen, met Schrift en confessie in overeenstemming”.

Lied 87 van het Liedboek („Wij willen God de ere geven”, naar Romeinen 6 : 1-6)

1. Wij willen God de ere geven
en maken zijn genade groot;
want wij zijn voor de zonde dood
en wat God zelf heeft afgeschreven
zal niet herleven.

Rom. 6 : 1 — Wat zullen wij dan zeggen? Mogen wij bij de zonde blijven, opdat de genade toeneme? Volstrekt niet! Immers, hoe zullen wij, die der zonde gestorven zijn, daarin nog leven?

Commentaar

De inzet van het lied is een vrije toevoeging (voorvoeging) bij de bijbeltekst, als aanhef van een bijbels lied zeker verantwoord (lofprijzing, uitdrukking van het voornemen daartoe). De uitspraak van Paulus „wij zijn der zonde gestorven” is als grond voor die lofprijzing gekozen. De aanhef van Rom. 6 is buiten beschouwing gelaten, op zich zelf tekenend voor de werkwijze van de dichter die uit een pericoop kiest wat bruikbaar is voor een nieuw lied; het verband is veronachtzaamd. De regels 4-5 van de strofe zijn niet precies wat de apostel zegt. Die poneert, normatief denkend, de onmogelijkheid dat degenen die der zonde dood zijn daarin nog zouden leven. Idealiter sluiten dood zijn voor de zonde en leven in de zonde elkaar uit. Het lied laat in de corresponderende passage een andere interpretatie toe: „zal niet” kan als werkelijkheidsbeschrijving worden opgevat (al is het ook mogelijk dit als een soort gebiedende wijs te lezen: „mag niet”).

Paulus’ „toorn” over het stellen van de mogelijkheid (bij de zonde blijven om de genade te doen toenemen) is door het verwaarlozen van het verband niet in het lied verwerkt. Dat wil niet zeggen, dat de strofe een onbijbelse inhoud heeft. Voor iedere bijbellezer is het

verband met Rom. 6 duidelijk. Men kan niet zeggen dat de preciese nuance van het bijbelwoord in het lied is vastgelegd.

2. Wij zijn met onze Heer verbonden en door de doop Hem toegewijd. Wij gingen midden in de tijd in Christus' dood voor onze zonde geheel te gronde.

Rom. 6 : 3-4a — Of weet gij niet, dat wij allen, die in Christus Jezus gedoopt zijn in zijn dood gedoopt zijn? (4) Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood.

Commentaar

De grondgedachte is wel overgekomen, maar het lied is minder scherp omlijnd dan de tekst van de apostel. De toevoegingen en weglatingen doen de grondgedachte geen geweld aan en zijn passabel, al blijft het lied bij de grondtekst ten achter. „Midden in de tijd” is een theologische notie die voor de gemeente vermoedelijk onduidelijk is.

3. De mensheid der verloren tijden deed Christus sterven aan zijn kruis opdat Hij uit het slavenhuis, als nieuwe mensen, zijn bevrijden zou uitgeleiden.

Rom. 6 : 6 (vermoedelijk uitgangspunt!): Dit weten wij immers, dat onze oude mens medegekruisigd is, opdat het lichaam der zonde zijn kracht zou ontnomen worden en wij niet langer slaven der zonde zouden zijn.

Commentaar

Als „Christus” onderwerp is in de regels 1-2, is „mensheid der verloren tijden” erg onduidelijk: de menselijke natuur? het mensdom vóór Christus' dood? Dit is niet verdedigbaar. De gedachte van de zondige natuur (de oude mens) ontbreekt ten onrechte. Maar men kan in deze regels de woorden van regel 1 ook makkelijk als onderwerp opvatten, en al is dit waarschijnlijk niet bedoeld gezien de doel-aanwijzende bijzin in de regels 3-5 van de strofe, het is op zichzelf een ernstig praktisch bezwaar tegen dit lied. De woorden van Romeinen 6 : 6 zijn hoe dan ook onnauwkeurig weergegeven, terwijl toch een weergave van de inhoud in de bedoeling lag.

4. Al onze boosheid en ellende ging met de Heer ter rust in 't graf Wij zijn ontslagen van de straf en God wil zich weer tot ons wenden als zijn gekenden.

Commentaar

Deze strofe heeft geen equivalent in de tekst van de apostel maar draagt een samenvattend karakter. De bijbelse gedachte van de verzoening door Christus' dood, waardoor de straf op de zonde is afgewend, is op verantwoorde wijze geformuleerd.

5. Zoals de Christus is verzezen door 's Vaders heerlijke overmacht zo zijn ook wij aan 't licht gebracht om nieuw te leven, zonder vrezen nu en na dezen.

Rom. 6 : 4 — opdat, gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen.

Commentaar

De passage uit Rom. 6 is getrouw weergegeven. Het is wel opvallend dat de pericoop, die in Rom. 6 de verzen 1-14 (of zelfs tot 23) omvat, halverwege door het lied niet meer „meegenomen” is.

Van een berijmd Schriftgedeelte kan hier niet gesproken worden. De tekst is niet op de voet gevolgd, de voortgang van de gedachten bij Paulus en de samenhang komen in het lied niet terug. De dichter heeft op vrije wijze enige grondgedachten uit een deel van de pericoop opgepikt en in vrije volgorde in een eigen lied verwerkt. Over de vraag of er van een verantwoord bijbellied gesproken kan worden, bestond onder de deputaten geen algehele eenstemmigheid. Met name de derde strofe was voor sommigen een struikelblok. Is er in die strofe de idee van een algemene verzoening uitgedrukt, dan is in dat verband de vierde strofe ook niet aanvaardbaar. Anderen achtten het lied, met weglating van de derde strofe, als bijbellied acceptabel.

BIJLAGE 32
art. 79, 83

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE II — INZAKE ONDERZOEK NAAR HET KERKELIJK LIED

De commissie heeft grote waardering voor dit rapport. Niet alleen blijkt uit het rapport dat deputaten veel werk hebben verzet, ook de **toon** van het rapport maakt indruk. Deputaten hebben naar de Schrift geluisterd, zij hebben ook naar elkaar geluisterd. Zij hebben zich laten leiden door de waarheid en door de liefde. Zij roepen ook de kerken hiertoe op.

De commissie zal hierna wel een enkele kritische opmerking maken, maar deze doet aan de waardering niets af.

Over de inhoud van het rapport merkt de commissie het volgende op:

Bij hoofdstuk 3 „Berijmde Schriftgedeelten”

De commissie kan zich vinden in de definitie waarmee deputaten het begrip „berijmd Schriftgedeelte” omschrijven en afgrenzen tegenover het begrip „bijbellied”, hoofdstuk 3 sub 7a. Hier bieden zij de kerken een goede en hanteerbare norm.

Dit neemt niet weg dat de grens tussen „berijmd Schriftgedeelte” en „bijbellied” in sommige gevallen toch nog moeilijk te trekken zal zijn. In het gesprek dat de commissie had met één van de deputaten, bleek dat ook de deputaten dit beseffen. Zij wijzen zelf in hun rapport op sommige bijbelliederen in het „Liedboek voor de kerken” die zo dicht in de buurt komen van de categorie der „berijmde Schriftgedeelten”, dat het niet onverantwoord is ze als zodanig te behandelen. In het bovengenoemde gesprek kwam b.v. gezang 78 aan de orde, één van de door de generale synode 1974 aanvaarde liederen („Laat me in U blijven, groeien, bloeien...”). De norm die door deputaten wordt genoemd en door de commissie wordt aanvaard, zal wel eens soepel moeten worden gehanteerd, zeker als het Schriftgedeelte waarnaar het lied is gedicht, zo duidelijk tot zijn recht komt als in dit gezang 78.

Het riep bij de commissie vragen op dat deputaten het aantal liederen dat aan de omschrijving „berijmd Schriftgedeelte” beantwoordt, vooralsnog te gering achtten om een noemenswaardige uitbreiding van de voor de eredienst bestemde liederen in de zin van artikel 69 K.O. mogelijk te maken, hoofdstuk 3 sub 6 en 7c.

De generale synode 1977 had immers nogal accent gegeven aan de opdracht om verdere uitvoering te geven aan artikel 69 K.O. voor zover dat artikel sprak over de vaststelling van berijmde Schriftgedeelten. De synode besloot zelfs dat dit de eerste opdracht aan deputaten zou zijn.

Het is de commissie echter duidelijk geworden dat deputaten serieus hebben gezocht naar berijmde Schriftgedeelten. Enkele liederen uit het „Liedboek” zouden, naar hun mening, in aanmerking kunnen komen. Zij hebben zich overigens niet tot het „Liedboek” beperkt. Zij hebben zich ook breder georiënteerd. Blijft de vraag of zij het weinige dat zij vonden, toch niet hadden kunnen noemen.

De commissie is het eens met deputaten als zij uitspreken dat er behoefte is aan talentvolle dichters, die in trouw aan de Schrift en aan de confessie gedeelten uit de bijbel op eigentijdse wijze in liedvorm kunnen verwoorden. Een verzoek aan deze dichters om zich hieraan te geven, zou dan tot de mogelijkheden behoren.

Bij de hoofdstukken 4-8 „Schriftuurlijke liederen in de eredienst”, „Schriftgegevens...”, „Les der historie” en „Verantwoordelijkheid van de kerken”

Is het principieel en praktisch verantwoord naast de berijmde Schriftgedeelten ook andere schriftuurlijke liederen in de eredienst te zingen? Van de opdracht zich hierover te beraden hebben deputaten veel werk gemaakt. Zoals hun gevraagd was, hebben zij de Schriftgegevens nauwkeurig nagegaan. Zij hebben ook getracht de les van de historie te verstaan.

Het in hoofdstuk 5 aangedragen exegetische materiaal is overtuigend.

De commissie kan zich dan ook plaatsen achter de conclusie sub B-2: „Er zijn in het Nieuwe Testament geen concrete geboden of verboden te vinden inzake het lied in de eredienst”.

De commissie is van mening dat het deputatenrapport, wanneer het aan de kerken zal worden voorgelegd zoals deputaten voorstellen, op dit punt heilzaam kan werken. In het licht van de Schrift kan niemand in dezen zijn eigen standpunt verabsoluteren.

De Schrift **verplicht** ons niet naast de psalmen en verdere Schriftberijmingen ook andere liederen te zingen. Broeders en zusters, die b.v. uitsluitend psalmen begeren in de eredienst, mogen niet getroffen worden door het verwijt dat ze het licht van het Nieuwe Testament verduisteren.

De Schrift **verbiedt** ons niet schriftuurlijke liederen te zingen. Broeders en zusters die gebruik willen maken van de gaven die de Heilige Geest verleent tot het zingen van het door God in Christus geopenbaarde heil in liederen die niet rechtstreeks Schriftberijmingen zijn, mogen niet vallen onder het verwijt dat ze de psalmen verachten en lichtvaardig handelen.

De commissie meent dat het rapport op deze wijze eraan kan meehelpen een heilloze polarisatie in de kerken tegen te gaan.

In het licht van de conclusies waartoe deputaten komen na de behandeling van de Schriftgegevens, is het begrijpelijk dat zij bij het historisch overzicht nogal accent geven aan de tweeërlei lijn in de gereformeerde traditie, hoofdstuk 6 sub 4 en 5: de belangrijkste lijn van **psalmen-en-geen-gezangen**, maar toch ook een lijn **met gezangen**. Naar de mening van de commissie hadden zij hier ook kunnen verwijzen naar de praktijk in het Engelse taalgebied. Van Luther en de Lutherse traditie kunnen we overigens ook leren. Het komt op de commissie wat merkwaardig over te lezen in hoofdstuk 6 sub 3: „De Lutherse traditie, hoe belangrijk op zich zelf, kan voor ons doel buiten beschouwing blijven”.

Na de gegevens die deputaten aandragen uit de Schrift en uit de kerkgeschiedenis, krijgt uiteraard hoofdstuk 8, handelend over de „Verantwoordelijkheid van de kerken”, een sleutel-functie.

De Schriftgegevens over het samenleven in de gemeente van Christus, vervat in hoofdstuk 8 sub 2, acht de commissie zeer belangrijk. De evaluatie en de conclusies hebben de instemming van de commissie. Het kan voor heel ons kerkelijk leven alleen maar vruchtbaar zijn als onder ons doorwerkt wat deputaten onder het hoofd „Praktische toepassing” schrij-

ven. De commissie wijst bijzonder op de onderdelen 6, 7 en 8 van deze praktische toepassing.

Wederzijdse erkenning dat er twee lijnen in de historische gegevens aan te wijzen zijn die beide verdedigbaar zijn in het licht van de Schrift, kan inderdaad leiden tot aanvaarding van een aantal schriftuurlijke liederen.

Met deputaten is de commissie het eens dat een dergelijke aanvaarding gebonden zal moeten zijn aan stringente bepalingen. In de formulering van deze stringente bepalingen kan de commissie de deputaten goeddeels volgen. Zeker ook hierin dat deze liederen door de generale synode zullen moeten worden aangewezen. Uit alles wat het rapport zegt over ons samenleven als kerken, volgt immers dat wij van elkaar zullen willen leren en naar elkaar zullen willen luisteren. De plaatselijke kerk zal gebruik willen maken van wat de Here aan wijsheid geschonken heeft aan de kerken gezamenlijk.

Deputaten zijn ook van mening dat de kerken bij een dergelijke beslissing meer rechtstreeks betrokken moeten worden dan slechts via de afvaardiging naar de G.S. Het is duidelijk dat zij hier niet denken aan een soort enquête, maar zij willen de kerken laten meedenken en meespreken. De vrucht hiervan kan in de vorm van instructies en in de vorm van opmerkingen, toegezonden aan het deputaatschap, ter generale synode worden ingezameld.

Inderdaad is het dan, naar de mening van de commissie, noodzakelijk dat het deputatenrapport, zoals het nu op de G.S. dient, in handzame vorm verkrijgbaar wordt gesteld ten dienste van kerkeraden en gemeenteleden. Dit rapport, dat duidelijk niveau heeft, zal van betekenis kunnen zijn voor dit meedenken van de kerken. De voorstellen die deputaten doen aan het slot van hun rapport, zullen dan vervangen kunnen worden door de besluiten die de thans vergaderende synode zal nemen.

De ernstige woorden in de „Praktische toepassing”, onderdeel 8, onderschrijft de commissie. Het in praktijk brengen van deze woorden zal voor het kerklid dat in deze zaken meeleeft wel eens moeilijk zijn, hoe hij of zij ook tegenover het zingen van schriftuurlijke liederen in de eredienst staat.

De commissie wil er nog op wijzen dat deputaten geen punt maar een komma zetten achter de woorden: „Indien dan blijkt, dat bij aanvaarding van een aantal schriftuurlijke liederen voor het gebruik in de eredienst verder samenleven in één kerkverband niet meer mogelijk is, achten deputaten het niet verantwoord dat een dergelijk besluit genomen wordt . . . .” Wat achter de komma staat moet ook ernstig worden genomen.

Bij hoofdstuk 9 en 10 „Gereformeerd liedboek” en „Auteursrechten”

De commissie kan begrijpen dat deputaten door de aandacht die zij terecht besteed hebben aan de andere opdrachten van de G.S. 1977, zich wat minder hebben kunnen geven aan de bezinning op de bundel ten dienste van kerk, gezin en school. Deputaten hebben hieraan overigens toch nog wel het een en ander gedaan. Het heeft zeker zin deze arbeid voort te zetten.

Bij hoofdstuk 12 „Verklaring van één der deputaten”

Deputaat ds. D. Slagboom meent dat in het licht van de Schriftgegevens en de historie slechts gekozen kan worden voor het zingen in de eredienst van uitsluitend psalmen en andere Schriftberijmingen.

Uit dit rapport zal u duidelijk zijn geworden dat de commissie hem daarin niet volgt.

Wel willen enkele leden van de commissie hier uitspreken, dat zij met ds. Slagboom kiezen voor het zingen van enkel psalmen en Schriftberijmingen.

Dit betekent echter niet dat elk van deze commissieleden achter elk **argument** van ds. Slagboom staat.

Voorstellen

De commissie stelt u het volgende voor:

1. deputaten te bedanken voor het werk dat zij hebben verricht, en hun handelingen goed te keuren;
2. opnieuw deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied te benoemen;
3. vast te stellen dat onder „berijmd Schriftgedeelte” zoals bedoeld in artikel 69 K.O. dient te worden verstaan: een bewerking in liedvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift, waarin de oorspronkelijke tekst zo trouw mogelijk wordt gevolgd;
4. aan deputaten op te dragen verder te werken, zo mogelijk in samenwerking met andere kerkgemeenschappen, aan het verzamelen van liederen die voldoen aan de gegeven definitie van „berijmd Schriftgedeelte” en deze aan de G.S. voor te leggen, opdat zij kunnen worden toegevoegd aan de berijmde Schriftgedeelten genoemd in artikel 69 K.O.;
5. te benadrukken de behoefte aan talentvolle dichters die in trouw aan de Schrift en aan de confessie gedeelten uit de bijbel die daarvoor in aanmerking komen op eigentijdse wijze in liederen kunnen verwoorden;
6. uit te spreken dat, indien voor het gebruik in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen zal worden aanvaard, deze aanvaarding alleen dan zal kunnen geschieden wanneer aan de volgende bepalingen wordt voldaan:
  - a. deze liederen worden door de generale synode vastgesteld;
  - b. in artikel 69 K.O. wordt vastgelegd dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten;
  - c. het aantal van deze liederen dat van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten

- in ieder geval niet zal overtreffen;
7. uit te spreken dat het voorkeur verdient dat deze liederen samen met de aanvaarde berijmde Schriftgedeelten in de vorm van een eigen liedbundel aan de kerken worden aangeboden;
  8. het rapport van deputaten voor het kerkelijk lied in handzame vorm verkrijgbaar te stellen, waarbij de voorstellen van deputaten vervangen worden door de besluiten die de synode nu zal nemen;
  9. de kerken op te wekken van dit rapport goed kennis te nemen en door middel van het indienen van instructies op de meerdere vergaderingen of door het inzenden van reacties bij deputaten in deze zaak mee te denken en mee te werken;
  10. aan deputaten op te dragen, mede aan de hand van de reacties uit de kerken, een definitieve beslissing t.a.v. de Schriftgetrouwe liederen voor te bereiden, en voorstellen te doen aan de G.S. 1983;
  11. de kerken op te roepen zich intussen te houden aan de nu geldende redactie van artikel 69 K.O.;
  12. eveneens aan deputaten op te dragen om te zien naar een aantal goed zingbare doxologieën om daarmee een schriftuurlijke verrijking van de gemeentezang te bevorderen;
  13. tevens aan deputaten op te dragen de verdere uitvoering van de opdracht van de G.S. 1977: „zich te bezinnen op de mogelijkheden om met name ten dienste van kerk, gezin en school te komen tot het samenstellen en uitgeven van een bundel liederen waarvan de inhoud duidelijk met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is”.

A. W. Drechsler, rapporteur.

BIJLAGE 33
art. 82

RAPPORT VAN DE COMMISSIE VAN REDACTIE VAN „DE WEKKER”

Dankbaarheid

Het vervult de leden van onze commissie met dankbaarheid dat de arbeid aan ons kerkelijk weekblad ook in deze periode zonder onderbreking voortgezet kon worden.

Elke week verscheen „De Wekker” — uitgezonderd in van te voren vastgestelde vakantieweken — en was ons blad gevuld met artikelen, berichten en advertenties.

De wekelijkse verzorging van een kerkelijk blad als het onze is geen zware last, maar vraagt wel attentie, planning, arbeid en soms spanning; worden toezeggingen gehonoreerd, verschijnt het blad op tijd en hoe zullen de artikelen overkomen bij de lezers? De commissie is ook dankbaar dat „De Wekker” een eigen plaats heeft in ons kerkelijke leven. Dat kerkelijke leven is uiteraard niet afhankelijk van een weekblad, maar wel kan gezegd worden dat van een landelijk orgaan als het onze een samenbindende kracht kan uitgaan ten dienste van de kerken.

Het is de redactie een vreugde geweest met haar arbeid het leven van onze kerken te mogen dienen.

Samenstelling redactie

De synode van 1977 herbenoemde de redactie zoals deze benoemd was door de synode van 1974: prof. dr. B. J. Oosterhoff, hoofdredacteur; ds. J. H. Velema, redactiesecretaris en waarnemend hoofdredacteur; ds. I. de Bruyne, penningmeester; D. Koole en ds. P. N. Ribbers.

Alle broeders publiceerden min of meer regelmatig artikelen in ons blad.

De hoofdredacteur heeft op de laatste redactievergadering meegedeeld dit werk nu te willen neerleggen. Nu hij de 65 jarige leeftijd bereikt heeft, wil hij zich uitsluitend beperken tot zijn werk aan de Theologische Hogeschool.

Ds. I. de Bruyne, in 1978 geëmeriteerd, wil nu ook het redactielidmaatschap beëindigen. Ook de redactiesecretaris, sinds 1950 aan „De Wekker” verbonden als medewerker en sinds 1959 — het jaar waarin ook prof. Oosterhoff als hoofdredacteur werd benoemd — als redactiesecretaris fungerend, wilde om andere redenen aftreden. De overige redactieleden hebben hem dringend verzocht, gezien het feit dat twee redactieleden aftreden, dit werk nog één periode voort te zetten terwille van de continuïteit.

Definitieve voorstellen met betrekking tot de vervulling van de vacatures zijn op dit ogenblik — april 1980 — nog niet vastgesteld, maar zullen tijdig bij het moderamen worden ingediend.

Vergaderingen

De redactie vergaderde elk jaar twee keer. Op elke vergadering wordt gesproken over de inhoud van ons blad, worden plannen gemaakt en voorstellen met betrekking tot de inhoud gedaan. De schaarse ideeën die van buitenaf ons worden aangereikt, worden zorgvuldig in de overweging betrokken. Maar alle suggesties zijn niet voor verwezenlijking vatbaar, gelet op ons kerkelijke leven dat niet gediend is met artikelen die meer vragen oproepen dan antwoorden.

Ook de financiën zijn op elke vergadering een punt van de agenda.

Behalve deze vergaderingen is er vaak veel telefonisch overleg tussen de redactieleden; inzonderheid tussen hoofdredacteur en redactiesecretaris.

Abonnementenaantal

Het aantal abonnees blijft vrijwel stationair; het beweegt zich tussen de 7000 en 7200. We zijn als redactie wel dankbaar voor het feit dat er geen sprake is van grote teruggang. Maar we betreuren het dat we u niet kunnen melden dat er een grote vooruitgang is in het aantal abonnees.

Wie de wekelijkse mutatielijst vergelijkt met de rouwadvertenties in ons blad, constateert dat het abonnement van een overleden broeder of zuster vrijwel binnen een maand na overlijden door de familie wordt opgezegd. Gelukkig zijn er toch nog altijd weer nieuwe abonnees die het abonnementenaantal in evenwicht houden. Maar het is in de loop der jaren niet gelukt boven het genoemde aantal uit te komen. Als in elk gezin ons kerkelijk orgaan een plaats zou hebben, moesten we zeker 10.000 abonnees hebben. En onze mogelijkheden zouden dan veel groter zijn.

We horen wel eens zeggen dat het feit dat „De Wekker” niet meer abonnees heeft, te wijten is aan de inhoud van ons blad die velen niet meer zou aanspreken. Al schakelen we deze factor niet uit, we moeten toch ook opmerken dat de betrokkenheid bij het kerkelijke leven lijkt af te nemen. Ook de verschijning van vele plaatselijke kerkbodes werkt niet bevorderlijk voor de groei van ons blad. Er komt in alle gezinnen veel lectuur en een landelijk kerkelijk orgaan heeft in vele gezinnen geen prioriteit — integendeel.

Ideaal zou zijn wanneer in elk christelijk gereformeerd gezin ons blad gelezen werd en op zijn minst dat elke ambtsdrager erop geabonneerd was.

Inhoud

De inhoud van ons blad wordt verzorgd door de verschillende redactieleden, aangevuld door losse medewerkers.

De meditaties worden verzorgd door onze predikanten, die allen worden verzocht hun medewerking te geven. Over het algemeen wordt aan dit verzoek voldaan. De predikanten zijn alfabetisch aan de beurt voor het schrijven van een meditatie.

„Voor de Lens” is een vaste rubriek die gevuld wordt naar het inzicht van de verzorger van deze rubriek.

De hoofdredacteur verzorgt artikelen van algemene aard of op het terrein van de bijbeluitleg; ds. De Bruyne behandelt geestelijke vragen en richt zich vaak tot ouderen; br. Koole en ds. Ribbers bespreken meer specifiek maatschappelijke en gemeentelijke vragen. Er is over het algemeen meer een teveel dan een tekort aan kopij. In deze periode is het aantal advertenties soms groot geweest. Als drie van de acht pagina's gevuld zijn met advertenties vinden we dat teveel en komt het redactionele gedeelte van ons blad in het gedrang. Om deze reden hebben we besloten van tijd tot tijd niet met acht maar met twaalf pagina's uit te komen ter compensatie van datgene wat de abonnees aan artikelen missen in met veel advertenties gevulde nummers.

Een wekelijkse verschijning met twaalf pagina's is bij het huidige aantal abonnees niet verantwoord, willen we ons blad niet zo duur maken dat om die reden verschillende abonnees zouden bedanken. De abonnementsprijs zou met 35 tot 40% moeten worden verhoogd.

Beleid

We zijn steeds diligent met betrekking tot de inhoud en de tendens van de artikelen terwijl we trachten ergernis te voorkomen en eventueel weg te nemen. Dat dit niet altijd gelukt, hangt allereerst samen met de gevarieerdheid van ons kerkelijke leven. Die gevarieerdheid is er altijd wel geweest, maar ze komt — mede door de vele vragen die in deze tijd op ons afkomen — duidelijker openbaar.

In de tweede plaats wijst de redactie — wellicht ten overvloede — op het feit dat iedere scribent voor de inhoud van zijn eigen artikelen verantwoordelijk is. Wat dat niet het geval, dan zouden we als redactie ieder artikel vooraf moeten toetsen. Beide gegevenheden staan wel eens op gespannen voet met elkaar. Deze spanning is niet weg te nemen tenzij het karakter van ons blad en het beleid van de redactie grondig gewijzigd zouden worden. Een dergelijke wijziging zou noch „De Wekker” noch ons kerkelijke leven ten goede komen.

Financiën

Van tijd tot tijd moest de abonnementsprijs van ons blad bijgesteld worden: de stijgende loon-, papier- en portiekosten bij een gelijk blijvende oplage noopten daartoe.

Dankbaar mochten we constateren dat er ook in de lezerskring begrip was voor deze noodzakelijke verhogingen van de abonnementsprijs. Het abonnemентаantal liep hierdoor niet merkbaar terug. De laatste verhoging van de PTT-tarieven en mogelijke kostenstijgingen maken ook dat in de toekomst met prijsverhoging rekening moet worden gehouden. We zijn dankbaar dat we niet met tekorten werken, maar het is niet meer mogelijk om zoveel winst te maken dat een gedeelte van dit winstbedrag in de kas van de Theologische Hogeschool kan worden gestort. Die tijd lijkt voorbij. Doch het feit dat we met een voor onze kerken klein aantal abonnees zonder steunfonds regelmatig ons blad konden laten uitkomen, stemt de redactie tot dankbaarheid.

J. H. Velema, redactiesecr.

BIJLAGE 34
art. 82

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE I – INZAKE „DE WEKKER”

Gaarne sluit de commissie aan bij het woord van dankbaarheid van de redactie, vanwege de regelmatige verschijning van ons kerkelijk orgaan.

Het is voor de eerste keer in de historie van onze kerken dat het rapport van de redactie van „De Wekker” na voorbereiding in een synodecommissie aan de orde komt. De commissie acht dit een goede zaak. Het rapport biedt te veel om zonder deze voorbereiding te worden behandeld.

Ook wil de commissie haar waardering uitspreken voor de vele werkzaamheden, door de redactie verricht. Het moge de redactie niet „tot een last” geweest zijn, de commissie verstaat dat er voor de wekelijkse verschijning heel wat werk moet worden verzet. In het bijzonder wil de commissie haar waardering uitspreken voor de arbeid van de aftredende redactieleden: prof. dr. B. J. Oosterhoff die jarenlang als hoofdredacteur „De Wekker” verzorgde, en ds. I. de Bruyne die ook over een zeer lange tijd zijn bijdragen aan ons blad leverde. Beiden hebben met hun eigen gaven de kerken in deze arbeid gediend. Bekrone de Here hun werk met Zijn zegen.

De commissie begrijpt dat het werk aan „De Wekker” waarvan het resultaat voortdurend onder ogen van een groot publiek komt, zeer verschillend wordt gewaardeerd. Zowel de waardering als de critiek zal dikwijls zeer tegenstrijdig zijn. Smaken verschillen, ook wat de wekelijkse lectuur betreft. Niemands oordeel is objectief. De redactie zal tussen deze waardering en critiek haar eigen weg moeten vinden. Dat is niet altijd gemakkelijk en vraagt om een goede beleidsvorming.

In dit verband vroeg uw commissie zich af of dit beleid voldoende kan worden gevormd als de redactie slechts twee keer per jaar vergadert. Vele technische zaken zullen per brief of telefoon kunnen worden geregeld, maar het gezamenlijk vaststellen van het beleid vraagt om meer contact. Vragen als: op welke groepen in onze kerken richten we de verschillende bijdragen? komen ook de jongeren aan hun trekken? waar ligt de grens tussen de informatie door „De Wekker” en die van al of niet theologische vakbladen? hoe moet worden gereageerd op binnenkomende kritische vragen? en dergelijke, zullen naar de gedachte van uw commissie breder bespreking vragen.

Wat het abbonementenaantal betreft, is het voor de commissie een bijzondere vreugde als mag worden geconstateerd dat dit ongeveer gelijk blijft. Toch doet de mededeling dat na overlijden vaak opzegging door de familie volgt, vrezen dat na verloop van tijd toch een daling zal intreden.

- Wat de inhoud van „De Wekker” betreft, wil de commissie opmerken:
- a. wat de meditaties betreft, natuurlijk schrijft elke scribent op eigen wijze; voorschriften zijn slechts in zeer algemene zin te geven; de commissie acht het juist dat alle predikanten worden aangezocht; volgens de commissie gaat de verantwoordelijkheid van de redactie echter verder dan alleen het vragen van de scribent en raakt deze ook de inhoud van het gebodene; blijft een meditatie ver beneden de maat, dan zal de redactie op wijziging en verbetering mogen aandringen;
  - b. de commissie heeft waardering voor de wijze waarop in de rubriek „Voor de Lens” het actuele gebeuren wordt belicht; de commissie begrijpt ook dat in deze rubriek niet altijd genuanceerd genoeg op de materie kan worden ingegaan; het is toe te juichen dat in andere artikelenreeksen bepaalde vraagstukken breder aan de orde kunnen komen; het zal altijd moeilijk zijn de grens tussen deze series en „Voor de Lens” precies te trekken;
  - c. de recensie van boeken kan volgens de commissie bevredigender worden als t.a.v. niet belangrijke werken wordt volstaan met een aankondiging zonder meer; op de inhoud van wél belangrijke werken kan breder worden ingegaan; de redactie moet hier meer selecteren;
  - d. de commissie wil de redactie in overweging geven om naast de meditaties ook een rubriek bijbelbesprekingen op te nemen;
  - e. de commissie meent dat de redactie er goed aan zou doen het aantal scribenten uit te breiden en meer vakmensen uit onze kerken te laten medewerken.

In de kop van ons blad staat nog altijd: Uitgegeven ten voordele van de Theologische Hogeschool. Dit „ten voordele van” blijkt niet meer haalbaar. Daarom kan deze aanduiding beter verdwijnen, zonder dat overigens iets verandert in de verhouding tussen curatoren en redactie.

Voorstellen

- De commissie stelt u voor:
- a. het beleid van de redactie goed te keuren en deze te danken voor haar werk;
  - b. bijzonder haar waardering uit te spreken voor de arbeid van de aftredende redactieleden prof. dr. B. J. Oosterhoff en ds. I. de Bruyne;
  - c. de redactie in overweging te geven vaker dan tot dusver te vergaderen om het beleid te vormen;
  - d. er bij de redactie op aan te dringen ook t.a.v. de inhoud van de meditaties het nodige te doen om deze op behoorlijk peil te doen zijn;

- e. de redactie in overweging te geven meer te selecteren bij boekrecensies;
- f. haar in overweging te geven een rubriek bijbelbesprekingen op te nemen;
- g. de redactie te vragen het aantal medewerkers, specialisten op eigen terrein, uit te breiden;
- h. opnieuw redacteuren te benoemen.

B. van Smeden, rapporteur.

BIJLAGE 35
art. 86

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN GEHANDICAPTEN

1. Samenstelling van het deputaatschap

Door de generale synode 1977 werden als leden van het deputaatschap benoemd: ds. C. Langbroek, voorzitter; A. van der Kruk, secretaris; mw. C. C. Hakkenberg-van Kooten Niekerk; mw. M. C. Nieuwland en ds. A. van der Veer. De secretaris fungeerde in de verslagperiode tevens als penningmeester.

2. Vergaderingen

Deputaten vergaderden 11 keer in eigen kring, t.w. op 25 november 1977; 3 februari, 19 mei, 6 oktober, 1 december 1978; 23 februari, 9 maart, 29 augustus 1979; 10 januari, 6 maart 1980. Verder namen zij deel aan vergaderingen van gezamenlijke deputaten, waartoe mede behoren de leden van de Hervormde Commissie voor de geestelijke verzorging van doven en de gereformeerde deputaten voor de pastorale bearbeiding van doven. Deze vergaderingen worden vier keer per jaar gehouden.

Mw. M. C. Nieuwland moest tengevolge van een ongeval dat haar eind 1978 overkwam, de sedertdien gehouden vergaderingen verzuimen. Zoveel mogelijk trachtte zij met verkregen informatie in het werk mee te denken.

3. Algemeen

Sedert de generale synode van 1977 mochten deputaten voortgaan met het behartigen van de belangen van hen waarop de geestelijke verzorging van gehandicapten zich richt.

Daarin waren teleurstellende en moedgevende ervaringen.

Met droefheid memoreren deputaten het heengaan op 27 maart 1978 van ds. Pieter Jan Madern. Na een lange periode in zijn leven waarin hij alle vrije tijd beschikbaar stelde ten behoeve van de doven, was hij tenslotte zes jaar als vrijgestelde in de geestelijke verzorging van doven werkzaam, waarvan de laatste vijf jaar als predikant. Werkzaam met grote ijver en enorme werkkraft werd zijn leven gesloopt en werd hij na enkele maanden van ziekte geroepen op een tijdstip dat hij, als ervaren werker onder de doven, niet gemist kon worden. De uitbouw van de geestelijke verzorging van doven had zijn volle inzet en belofde veel in de periode dat tenslotte voor het eerst drie vrijgestelde dovenpastores in goed geordend verband werkzaam waren. Met veel vragen in het hart begeleidden deputaten met deputaten van de Hervormde en de Gereformeerde Kerken, collega's en veel belangstellenden, mevrouw Madern en familie bij de teraardebestelling van onze ontslapen broeder.

Dankbaar gedenken wij zijn vele en gewaardeerde arbeid.

Bij het gereedmaken van dit rapport zijn er perspectieven die hoop geven op een spoedige vervulling van de ontstane vacature.

In ander opzicht werd de aandacht van deputaten gevraagd voor het bezetten van posten in verpleegtehuizen door een aantal chr. geref. predikanten. Deputaten achten dit feit, op zich zelf genomen, verheugend. Pastorale begeleiding van hen die, vaak meervoudig gehandicapt, in deze tehuizen verblijven is een belangrijke zaak.

Binding aan een deputaatschap overeenkomstig art. 6 K.O. leidde tot een relatie met het deputaatschap voor de geestelijke verzorging van gehandicapten. Een relatie waaraan, naar de letter van art. 6 sub. 1b K.O., slechts een vorm en inhoud kon worden gegeven, die zich beperkte tot het maken van afspraken over het ontvangen van periodieke verslagen en het voeren van een gesprek met betrokkenen in een enkele deputatenvergadering. Deze verslagen en gesprekken zijn van nut voor zover enige informatie wordt uitgewisseld. Deze informatie is evenwel onvoldoende voor deputaten om vruchten van verworven kennis en inzicht naar de kerken toe te dragen.

Meer studie, onderling overleg en verwerking van gegevens door hen die in deze bijzondere arbeid werkzaam zijn, waarbij deputaten coördinerend bezig zijn, is gewenst, zeker wanneer meerderen zich in deze tak van arbeid begeven. In de gegeven situatie kan echter een bredere inbreng slechts op basis van vrijwilligheid worden gevraagd binnen de beperkte mogelijkheden die een aangegane overeenkomst biedt. Ook mist het „overleg” dat art. 6 K.O. aan het deputaatschap toekent de kracht om bij het aangaan van verrichtingen door in bijzondere arbeid tredende predikanten, met hen meer omvattende afspraken te maken die het verstrekken van deskundige informatie naar de kerken bevorderen.

In dit verband achten deputaten het bij een toenemend aantal in bijzondere arbeid tredende predikanten gewenst door de desbetreffende predikant en de betrokken kerkeraad te worden betrokken in een overleg, alvorens tussen stichtingsbesturen, kerkeraden en predikanten afspraken worden gemaakt en overeenkomsten worden aangegaan. Daardoor kan worden voor-

komen dat het overleg met deputaten plaatsheeft in een fase waarin het overleg nog slechts de inhoud heeft van het verstrekken van mededelingen.

Verder strekkend is een vraag die bij deputaten leeft in hoeverre het mogelijk is te komen tot vorming of benoemingen van een studiec commissie c.q. theologische werkgroep, die zich bezighoudt met het bestuderen van eigentijdse vragen m.b.t. prenatale zorg, euthanasie, sexualiteit bij gehandicapten, stervensbegeleiding en de daarbij toe te passen psychotherapeutische behandeling en psychosociale zorg, die dreigen te treden in de plaats van de geestelijke verzorging. Vragen die leven bij hen die bij de zorg voor gehandicapten en zieken betrokken zijn en die een antwoord vanuit de kerken behoeven. Een studiec commissie waarbij ook medici dienen te worden betrokken.

Hoewel de pastorale zorg aan zieken in de laatste levensfase niet behoort tot het gebied waarop de instructie van deputaten betrekking heeft, zijn er vooral t.a.v. de terminale fase raakvlakken die de vraag wettigen of ook predikanten die naar art. 6 K.O. worden beroepen tot speciale arbeid in ziekenhuizen e.d. in het overleg met het deputaatschap dienen te worden betrokken.

Vooralsnog blijven deputaten binnen hun mogelijkheden zoeken naar wegen via welke zij de kerken met informatie kunnen dienen. Als een eerste stap in deze richting zien zij het jaarlijks houden van contactdagen, waarvoor predikanten, kerkeraden en zij die bij de zorg voor gehandicapten betrokken zijn, worden uitgenodigd.

4. Doven

Het werk droeg in de verslagperiode duidelijk het kenmerk van de beperking door het overlijden van ds. P. J. Madern, waaraan onder „algemeen” reeds aandacht werd gegeven. Van het landelijke werkerterrein, sedert korte tijd door drie dovenpredikanten bezet, viel de bearbeiding van een derde gedeelte uit. Dit gebied was het rayon waarin, naast pastorale bearbeiding, veel viel op te bouwen; interkerkelijke commissies moesten worden gevormd en bestaande, nog jonge I.C.'s behoeven steun van de dovenpredikant. Ook het bejaardentehuis „De Gelderhorst” te Ede, met ruim 100 bejaarde doven waarvan ds. Madern geestelijk verzorger was, verloor een actief en toegewijd verzorger.

In het vacaturegebied namen ds. F. A. L. Franken en ds. J. J. Lamme, resp. dovenpredikant van de Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken, de belangrijkste taken waar. Veel werk werd door hen verzet. Hun mogelijkheden waren echter, door het bezette programma in eigen rayon, beperkt. Van hun werkzaamheden doen zij viermaal per jaar schriftelijk verslag aan de gezamenlijke deputaten en wonen alle vergaderingen bij van gezamenlijke deputaten en Stuurgroep, alsmede die van interkerkelijke commissies in hun rayon en van voorgangers. Verder gaan zij voor in diensten met doven, doen huis- en ziekenbezoek, houden catechisaties en bijbelkringen, leiden huwelijksbevestigingen en begrafenissen. Ook onderhouden zij contact met de Nederlandse Christelijke Bond van Doven en in voorkomende gevallen met kerkeraden en de Protestants-christelijke Stichting voor Maatschappelijk Werk ten behoeve van doven.

Na het overlijden van ds. Madern werd met mevr. Madern contact onderhouden en in samenwerking met de kerkeraad van Rotterdam-C. werd met deputaten art. 13 K.O. in overleg getreden. Graag maken deputaten melding van de medewerking die mevr. Madern vele jaren aan de zijde van haar man in de arbeid voor doven heeft gegeven. Sedert het ontstaan van de vacature stelden deputaten pogingen in het werk daarin te voorzien. Bij de samenstelling van dit rapport is een aantal besprekingen gevoerd met ds. J. J. de Jonge die de verwachting wekken dat spoedig de lege plaats zal zijn vervuld. Daarmee zal, tot grote vreugde van de samenwerkende deputaten en vooral van de doven en de velen die bij de geestelijke verzorging van doven betrokken zijn, in een grote behoefte zijn voorzien.

Verder werd voor de verzorging van „De Gelderhorst” een tijdelijke voorziening getroffen. Een verzoek daartoe van het bestuur van het tehuis aan de samenwerkende deputaten resulteerde in een verzoek aan chr. geref. deputaten dit voor haar rekening te nemen. Zij vonden de heer A. Schütten, lid van de kerk te Amersfoort, bereid tijdelijk de pastorale begeleiding van de bewoners gedurende één dag per week waar te nemen. Hierdoor kon van chr. geref. zijde toch een bijdrage in de vorm van een deeltaak worden geleverd en in een dringende behoefte van het tehuis worden voorzien. Per 1 mei 1979 ving de heer Schütten zijn werkzaamheden aan. Zij bestaan uit het voeren van gesprekken met de bewoners, het bezoeken van zieken, het leiden van begrafenissen, het éénmaal per maand voorgaan in dovendiensten die in het tehuis gehouden worden. Voor dit werk werd een vaste vergoeding per maand overeengekomen. De gemaakte afspraken kunnen wederzijds per maand worden beëindigd en zijn schriftelijk vastgelegd. Er is goed overleg met de leiding van het tehuis. Halfjaarlijks wordt schriftelijk verslag uitgebracht aan deputaten en de kerkeraad van Amersfoort.

De heer Schütten is logopedist en gepensioneerd hoofd van een christelijke school voor slechthorenden. Vele jaren reeds werkt hij mede als voorganger in dovendiensten.

Wat de organisatie van de geestelijke verzorging betreft vergaderde de Stuurgroep als coördinerend en uitvoerend orgaan van de samenwerkende deputaten in de verslagperiode tienmaal. Deputaten zijn daarin vertegenwoordigd door hun secretaris.

De Stuurgroep onderhield de contacten met de plaatselijke interkerkelijke commissies, de voorgangers in dovendiensten en de Ned. Chr. Bond van Doven.

Onder leiding van de Stuurgroep werd jaarlijks in Ede een contactdag belegd met de 19 bestaande interkerkelijke commissies voor de geestelijke verzorging van doven. Ook werden

jaarlijks twee studiedagen belegd met voorgangers in dovendiensten, veelal leerkrachten aan doveninstituten. In de z.g. gecombineerde diensten, waarin de gemeente met de dove leden samenkomt, gingen veelal de dovenpredikanten of andere voor doven duidelijk sprekende predikanten voor. In niet onbelangrijke mate droegen deze diensten er toe bij dat plaatselijk de geestelijke verzorging van doven de kerken nader kwam.*

Tweemaal kon een z.g. gecombineerde dienst van horenden en doven via de televisie worden uitgezonden. Deze diensten stonden wisselend onder verantwoordelijkheid van een hervormde en een gereformeerde kerkeraad en gingen de hervormde en gereformeerde dovenpredikanten voor. Voor de dove broeders en zusters zijn deze uitzendingen van grote betekenis, vooral voor diegenen onder hen die de dovendiensten niet kunnen bijwonen en daardoor volledig van de Woordverkondiging verstoken zijn.

Deputaten hebben zich, overeenkomstig de besluiten van de generale synode, tot nu toe van medewerking aan deze uitzendingen onthouden. Zij menen echter dat die onthouding, gelet op het grote belang van deze uitzendingen voor de doven, niet langer verantwoord is.

Ten aanzien van de interkerkelijke samenwerking is het deputaten een vreugde te melden dat deze, ook in de afgelopen jaren, optimaal mocht functioneren. Het gaf interkerkelijke commissies, dovenpredikanten, Stuurgroep en samenwerkende deputaten de mogelijkheid veel werk te verrichten ten behoeve van de broeders en zusters die door hun handicap geïsoleerd staan van de gewone kerkdiensten en de functionering van het gemeentelijk leven.

5. Verstandelijk gehandicapten

In deze sector werden weer landelijke contactdagen georganiseerd voor allen die bij de verzorging en begeleiding van gehandicapten betrokken zijn. Op het werk gerichte onderwerpen werden door inleiders en forumleden behandeld en in groepsbesprekingen verwerkt. Zo werd op 15 april 1978 gesproken over de vraag: Ontvangt de begeleider van gehandicapten begeleiding?

De heer A. E. van Leeuwen en mw. J. Wolting, beiden te Nunspeet, belichtten deze vraag vanuit een theoretische en praktische visie.

Op 21 april 1979 sprak ds. A. Rebel over „onze zorg voor gehandicapten”. Beide contactdagen werden door ca. 50 personen bezocht.

Voor het jaar 1980 is een contactdag in voorbereiding. Gekozen werd voor behandeling van het onderwerp „stervensbegeleiding”. Hoewel niet exact tot haar werkterrein behorend achten deputaten bespreking van dit onderwerp belangrijk, omdat velen in onze kerken bij hun arbeid in ziekenhuizen en tehuizen bij de verzorging en begeleiding in de terminale fase worden betrokken.

Deputaten stellen zich voor met het beleggen van de contactdagen voort te gaan in de hoop op een grotere deelname van de kerkeraden, diaconieën, predikanten en studenten.

In 1979 informeerden deputaten kerkeraden, predikanten en theologische studenten door toezending van het boekje „Wuiven naar de dominee” over de verstandelijk gehandicapten en de kerk. Dit boekje, geschreven door Lize Stilma, kwam tot stand in overleg met de pastorale commissie van het Protestants-christelijk Centrum voor de sociaal-pedagogische Zorg, waarin ook „Philadelphia” participeert.

Het geeft belangrijke aanwijzingen die, naar deputaten hopen, de belangstelling voor de gehandicapte en zijn plaats in de gemeente vergroot. Telkens weer blijkt hoezeer aan hen wordt voorbijgegaan en het werk voor en met hen wordt overgelaten aan degene die daar speciaal mee bezig is. Deputaten willen daarbij niet voorbijgaan aan het feit dat meer kerkeraden de betekenis van de aangepaste kerkdienst onderkennen en meer predikanten zich daarvoor inzetten.

6. Lichamelijk gehandicapten

Rapporteerden deputaten aan de vorige generale synode een start met activiteiten die betrekking hebben op lichamelijk gehandicapten, sedertdien werd daaraan een vervolg gegeven. Een eerste in 1977 georganiseerde vakantieweek voor lichamelijk gehandicapte leden van Chr. Geref. Kerken bleek zodanig in een behoefte te voorzien dat ook de daarop volgende jaren een vakantieweek werd georganiseerd. Zelfs doet een toenemend aantal gegadigden overwegen per jaar een tweede week te organiseren. Deze weken werden gehouden in het Rooseveltthuis te Doorn van 8-15 oktober 1977, van 25 februari-4 maart 1978, van 10-17 maart 1979 en van 8-15 maart 1980. Per week waren er ca. 50 gasten, begeleid door 25 stafleden waaronder een arts, verpleegkundigen en een predikant, die zich vrijwillig en belangeloos op voortreffelijke wijze hebben ingezet. De eerste twee weken fungeerde ds. H. P. Brandsma als geestelijk verzorger. Daarna was het ds. M. de Boer die deze taak tweemaal waarnam. Treffend waren de vele dankbare reacties van de gasten, waarvan de meesten niet met vakantie kunnen en waarvoor de georganiseerde weken bevrijding uit een isolement betekenen.

Niet steeds kan gezegd worden dat de belangstelling van de zijde van de plaatselijke gemeente evenredig is. In een aantal gevallen bleek de behoefte aan meer diaconale belangstelling en aan meer pastorale begeleiding in eigen gemeente.

In de Werkgroep die de vakantieweken organiseert hebben zitting ds. A. van der Veer, voorzitter; mw C. C. Hakkenberg-van Kooten Niekerk te Zeist, beiden deputaat; mw. M. de Graaf-Floor te Bunnik, secretaresse; mw. A. van 't Spijker te Zwolle; de heren P. Dam te Hoogeveen en A. Visser te Groningen. In de afgelopen periode werden de positie van de Werkgroep en de verantwoordelijkheden omschreven en vastgelegd. De financiering van deze weken geschiedt uit bijdragen van deelnemers en diaconieën. Aanvankelijk was de gedachte

de Werkgroep zowel bij deputaten gehandicapten als bij deputaten ADMA onder te brengen. Uit praktische overwegingen echter werd gekozen voor een ressorteren onder eerstgenoemd deputaatschap. In een vergadering van de Werkgroep met deputaten ADMA werd gesproken over de contacten met diaconieën en de contacten die deputaten ADMA hebben met de diaconale bureaus van de Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken inzake de organisatie van interkerkelijke georganiseerde vakantieweken.

7. Verzorging in tehuizen

Na de aanvaarding in 1977 van de geestelijke verzorging van het „Zonnehuis” te Zwolle door ds. S. Wijnsma, werden deputaten betrokken in een overleg bij de beroeping van een drietal predikanten tot bijzondere arbeid naar art. 6 K.O. Het betrof ds. A. Rebel, in 1978 door de kerk van Bussum beroepen voor het werk in „Naarderheem”, ds. D. Coppoolse, in 1979 door de kerk van Middelburg beroepen voor de verzorging in het verpleeghuis „Der Boede” te Koudekerke en ds. E. E. Slofstra, begin 1980 door de kerk van Broek op Langedijk afgestaan voor de geestelijke verzorging in de Dr. Mr. v. d. Berghstichting te Noordwijk. Deputaten waren vertegenwoordigd bij de bevestiging en/of intrede van deze predikanten tot hun bijzondere arbeid. Zij ontvangen regelmatig de werkverslagen en onderhouden persoonlijk contact met deze predikanten door hen van tijd tot tijd voor een gesprek in hun vergadering uit te nodigen.

De arbeid van ds. Wijnsma in één van de „Zonnehuizen” richt zich op de gehandicapte bewoners van het tehuis, waaraan ook een psychogeriatrische afdeling is verbonden. Aan overleg en contact met familieleden wordt aandacht besteed, waardoor de geestelijke verzorging van de patiënt gericht ter hand genomen kan worden.

In een predikantenberaad binnen de Zonnehuizen werd breed aandacht gegeven aan het christelijk karakter van het verpleegtehuis met o.a. de vraag: Gaan we in ons leven, ons huis en dit werk uit van Christus' liefde en barmhartigheid? Voorgegaan wordt in kerkdiensten die eenmaal per zondag in het tehuis gehouden worden en waarbij ook bewoners uit de omgeving van het tehuis aanwezig zijn.

Daarnaast vormen de wekelijkse meditaties een essentieel onderdeel van het werk. Overleg is er met de directie en gesprekken worden gevoerd met patiënten, familieleden, personeel en in het z.g. pastoresconvent. Verder fungeert een pastorale commissie waarin ouderlingen en diakenen van de plaatselijke kerk zitting hebben. Vanuit een reeds langer bestaand contact wordt medewerking verleend aan de Overijsselse Ziekenomroep voor uitzendingen naar ziekenhuizen, bejaarden- en verpleegtehuizen in Zwolle en omgeving.

Ds. A. Rebel werkte voor 70% in „Naarderheem” te Naarden en voor 25% in het Christelijk Verpleegtehuis te Hilversum (CVH). 's Zondags is er het voorgaan in de diensten binnen de tehuizen. In de week vraagt de pastorale begeleiding van de bewoners veel aandacht. Waar elke bewoner belast is met lichamelijk en geestelijk lijden, geeft iedere patiënt aanleiding tot persoonlijke benadering. Veel tijd is daarvoor nodig, vooral als bedacht wordt dat ernstige zieken bijzondere aandacht behoeven.

Veelzeggend hierbij is het grote aantal sterfgevallen in deze tehuizen. Zowel in „Naarderheem” als in CVH fungeert een commissie geestelijke verzorging, waarin leden van de plaatselijke kerken zitting hebben.

Een ziekteperiode na een ernstige operatie verhinderde ds. Rebel zijn werk te verrichten en zijn patiënten te begeleiden.

Ds. D. Coppoolse werkt naast een vrij evangelische collega in het verpleeghuis voor chronische zieken en gehandicapten „Der Boede” te Koudekerke, waarbij elk een eigen afdeling heeft. Eenmaal per maand leidt hij de zondagse kerkdienst in het tehuis. De overige zondagen wordt voorgegaan in andere tehuizen van de Stichting Verpleeg- en Rusthuizen in Zeeland en in chr. geref. kerkdiensten.

Eenmaal per maand wordt in de week een aangepaste dienst gehouden voor hen die op het niveau van de zondagse dienst niet voldoende bereikbaar zijn. Verder vragen de pastorale contacten met de bewoners, hun familieleden, het personeel, de cursussen godsdienstige vorming veel tijd en aandacht.

Ds. E. E. Slofstra verbond zich, met toestemming en medewerking van zijn kerkeraad te Broek op Langedijk, aan de Mr. Dr. v. d. Berghstichting te Noordwijk. Zijn werkzaamheden omvatten het geven van pastorale zorg aan de bewoners; het geven van pastorale aandacht aan ouders van pupillen; het betrokken zijn bij het beleid van de Stichting, met name t.a.v. die facetten die het christelijk karakter ervan raken; het toerusten van het verplegend personeel tot het zelf kunnen functioneren in de godsdienstige begeleiding van de bewoners. Bij deze verbintenis bleef hij verbonden aan de kerk van Broek op Langedijk.

Niet gemakkelijk is het werk dat door deze broeders werd opgevat. Veel begrip, geduld en liefde is nodig. Hun rapporten getuigen daarvan, alsook van de liefde van de barmhartige Hogepriester Die hen in dit werk drijft.

8. Financiën

De generale synode van 1977 bepaalde de bijdrage van de kerken op f 0,90 per lid en dooplid. Mede door het ontstaan van de vacature van dovenpredikant werd in de loop van 1979 een financiële reserve bereikt overeenkomstig het besluit van de generale synode van 1974. Dit feit en de beperkte uitgaven waren voor deputaten aanleiding, na overleg met deputaten financiële zaken, de bijdrage voor 1980 te verlagen tot f 0,60.

Vervulling van de vacature maakt het nodig de bijdrage weer te verhogen en aan te pas-

sen aan de behoefte. De begroting voor de jaren 1981, 1982 en 1983 geven de bedragen aan die nodig zijn. Een groot deel van de reserve werd in deposito geplaatst. De bestemmingsreserve „Beekbergen” kon ook in de afgelopen periode niet worden afgedragen omdat de lopende procedure nog niet is beëindigd. Deputaten stellen zich voor bij een eventuele negatieve uitslag een evenredig doel in de gehandicaptenzorg te zoeken.

9. Besluit

De verslagperiode overziende zijn deputaten dankbaar voor het werk dat daarin verricht mocht worden. Zorg voor gehandicapten komt in het algemeen steeds meer binnen de gezichtskring. Veel wordt in maatschappelijk en sociaal opzicht voor de gehandicapte medemens gedaan. De inzet van veel jongeren is daarbij lofwaardig.

Deputaten zijn echter niet overtuigd dat de medewerking van onze kerken en haar ambtsdragers daarmee gelijke tred houdt. Uitzonderingen daarop zijn zeker aanwezig en aanwijsbaar.

De opdracht van deputaten „de kerken te informeren, te stimuleren en te begeleiden aangaande de ambtelijke dienst met betrekking tot de lichamelijk en geestelijk gehandicapten”, hun door de generale synode van Hilversum 1968/69 verstrekt, blijkt steeds weer van grote betekenis te zijn. Niet in het minst voor deputaten zelf, als ook voor gehandicapten, hun begeleiders, ambtsdragers en gemeenteleden.

Zeker geldt dit ook t.a.v. de eigentijdse vragen die zich voordoen met betrekking tot de verzorging en begeleiding van gehandicapten. Daarbij mag ook de zorg voor en begeleiding van ouders en verzorgers niet vergeten worden.

Deputaten zijn zich er van bewust slechts in beperkte mate aan de veelomvattende opdracht te hebben kunnen voldoen. Dit besef is voor hen een prikkel tot voortdurende bezinning op de vraag op welke wijze zij aan de uitvoering meer en bredere inhoud kunnen geven.

10. Voorstellen

1. opnieuw deputaten te benoemen;
2. de begroting voor de jaren 1981, 1982 en 1983 goed te keuren;
3. op grond van de begrotingen de bijdrage van de kerken voor de jaren 1981 t/m 1983 vast te stellen;
4. te overwegen predikanten die beroepen worden tot speciale arbeid in ziekenhuizen naar art. 6 K.O., vooraf in overleg te doen treden met deputaten voor de geestelijke verzorging van gehandicapten;
5. kerkeraden op te dragen bij beroeping of beschikbaarstelling van een predikant tot bijzondere arbeid naar art. 6 K.O. het desbetreffende deputaatschap bij het overleg inzake een aan te gane verbintenis te betrekken, alvorens regelingen worden getroffen of afspraken worden gemaakt;
6. deputaten te machtigen pogingen in het werk te stellen te komen tot vorming van een studiegroep met de opdracht zich te bezinnen op de theologisch-ethisch-medische vragen die zich op het terrein van de gehandicaptenzorg en ziekenzorg voordoen, teneinde de kerken breder te kunnen informeren.

A. van der Kruk, secretaris.

*) Deze diensten voor doven worden regelmatig op 23 plaatsen in ons land gehouden.

BIJLAGE 1

Resultatenrekening 1977, 1978 en 1979

Baten	1979	1978	1977
Collecten	72.385,18	69.018,28	54.184,99
Giften	25,—	400,—	410,—
Interest	4.184,85	2.193,36	2.190,94
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	76.595,03	71.611,64	56.785,93
Lasten			
Traktement/vergoeding	4.800,—	29.151,03	51.603,72
Algemene kosten	7.889,35	3.034,69	2.817,27
Subsidie			1.000,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	12.689,35	32.185,72	55.420,99
Batig saldo	63.905,68	39.425,92	1.364,94
Specificatie algemene kosten			
Vergaderkosten	1.556,65	446,90	435,75
Stencil- en kantoorbehoeften	53,78	20,75	
Kosten secretariaat	330,—	201,70	165,—
Kerkelijk bureau	2.965,—	1.675,—	1.395,—
Accountantskosten	100,—	200,—	700,—
Kosten contactdag	362,—	347,70	
Representatiekosten		50,—	
Bankkosten	132,25	92,64	121,52
Brochurekosten	2.389,67		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	7.889,35	3.034,69	2.817,27

BIJLAGE 2

Begroting voor de jaren 1981, 1982 en 1983

Baten	1981	1982	1983
Collecten (omslag f 1,—)	70.000,—	70.000,—	73.000,—
Giften	250,—	500,—	500,—
Interest	11.000,—	12.500,—	12.500,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	81.250,—	83.000,—	86.000,—
Lasten			
Kosten predikant	74.000,—	76.000,—	78.000,—
Vergader- en reiskosten	2.000,—	2.400,—	2.500,—
Stencilwerk e.d.	100,—	100,—	100,—
Kosten secretariaat	450,—	450,—	500,—
Kerkelijk bureau	2.500,—	2.700,—	3.000,—
Accountantskosten	800,—	800,—	1.000,—
Conferentiekosten	550,—	550,—	600,—
Onvoorzien	850,—		300,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	81.250,—	83.000,—	86.000,—

BIJLAGE 36

art. 86

**RAPPORT 2 VAN COMMISSIE III – INZAKE GEESTELIJKE VERZORGING
VAN GEHANDICAPTEN EN INSTRUCTIE 8.02**

- Met deputaten gedenkt de commissie dankbaar het werk van ds. P. J. Madern in dienst van de geestelijke verzorging van doven en sluit zich bij hen aan in de waardering voor zijn liefde en ijver voor deze taak.
Het stemt tot grote blijdschap dat de ontstane vacature zo spoedig kon worden vervuld en dat ds. J. J. de Jonge het werk zal gaan voortzetten.
De commissie spreekt zijn erkentelijkheid uit voor de diensten van br. A. Schütten in „De Gelderhorst” en van de predikanten F. A. L. Franken en J. J. Lamme in het aan onze kerken toegewezen rayon gedurende de vacaturetijd.
We mogen met dankbaarheid constateren dat er een goede interkerkelijke samenwerking is in het dovenpastoraat met behoud en waarborging van eigen identiteit.
- Al blinkt het geschrevene inzake de relatie met het deputaatschap niet uit in helderheid, de bedoeling ervan is dat deputaten graag een intensief contact zouden willen onderhouden met predikanten in verpleegtehuizen en ziekenhuizen om meer informatie te ontvangen vanuit het werkveld zelf en om het werk van deze predikanten in bijzondere dienst meer ten goede te laten komen van de kerken. In dit licht moeten ook de voorstellen 4 en 5 van het deputatenrapport gelezen worden.
De commissie staat echter op het standpunt dat het er in art. 6 K.O. om gaat dat de betrokken predikant verbonden blijft aan een gemeente en verder dat de verhouding waarin deze dienaar tot deze gemeente staat geregeld dient te worden onder goedkeuring van de classis en dat hierbij overleg met een deputaatschap plaatsvindt. De deputaten gaan volgens het oordeel van de commissie te ver, wanneer ze de synode voorstellen dat predikanten vooraf in overleg zouden moeten treden met het desbetreffende deputaatschap inzake een aan te gane verbintenis en dat alvorens regelingen getroffen en afspraken gemaakt worden.
In dit verband moet worden opgemerkt dat een aan te gane verbintenis nog wat anders is dan „de verhouding waarin deze dienaar tot de betrokken gemeente staat” (art. 6 K.O.). Verder wordt in voorstel 4 van deputaten de synode gevraagd te „overwegen” en is voorstel 5 zo algemeen gesteld dat dit zou gaan gelden ten aanzien van alle predikanten die naar art. 6 K.O. een bijzondere dienst gaan vervullen. In de lijn van de voorstellen van deputaten zou dan ook een wijziging i.c. aanvulling van art. 6 K.O. noodzakelijk zijn. Daarom kan de commissie zich beter vinden in instructie 8.02 met weglating van de woorden „met instemming van”, omdat er anders voor deze predikanten een andere regel zou gaan gelden dan voor de andere predikanten in bijzondere dienst naar art. 6 K.O. en omdat hierdoor zou worden afgedaan van de bevoegdheden van de plaatselijke kerk en classis.
- Deputaten blijken grote behoefte te hebben aan meer bezinning op de theologisch-ethisch-medische vragen op het terrein van de gehandicapten- en ziekenzorg, waarin ook de predikanten in verpleegtehuizen en ziekenhuizen hun inbreng zouden kunnen hebben.
De commissie acht het ook noodzakelijk voor een juiste behartiging van de opdracht van deputaten dat een dergelijke bezinning of oriëntatie plaatsvindt, maar de commissie acht het niet juist daarvoor een aparte studiegroep in het leven te roepen met een eigen bezinningsopdracht teneinde de kerken breder te kunnen informeren. Wel kan aan de gerechtvaardigde vraag van deputaten worden tegemoet gekomen door het deputaatschap uit te breiden met enige leden, deskundig op het gebied van de gehandicapten- en met name de ziekenzorg, waarbij de commissie denkt in de lijn van instructie 8.02.

De commissie wil tevens opmerken dat het deputaten altijd geoorloofd is informatie bij deskundigen in te winnen en zich door hen te laten voorlichten.

4. Al kunnen we dankbaar constateren dat de laatste jaren de aandacht voor de gehandicapten in de kerken is toegenomen, toch mogen we als kerken niet achterblijven bij wat maatschappelijke instanties in dit opzicht laten zien.
De pastorale verzorging en begeleiding door de plaatselijke kerkeraden van hun eigen gehandicapte broeders en zusters en hun familieleden zouden hier en daar nog intensiever kunnen geschieden.
5. De commissie betuigt instemming met de dank voor het veeleisende werk dat de in het rapport genoemde predikanten in de verpleegtehuizen verrichten en spreekt zijn medeleven uit met ds. A. Rebel, die een tijd wegens ziekte was uitgeschakeld en die nu gelukkig weer enig werk mag verrichten.
6. De commissie stelt u voor:
  - a. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun arbeid;
  - b. opnieuw deputaten te benoemen en het aantal deputaten uit te breiden met twee leden;
  - c. aan de voorstellen 4 en 5 van de deputaten niet te voldoen, maar instructie 8.02 over te nemen met weglating van de woorden „met instemming van”;
  - d. deputaten op te dragen zich te bezinnen op het theologisch-ethisch-medische vragen die zich op het terrein van de gehandicapten- en ziekenzorg voordoen en daarover een volgende synode te rapporteren;
  - e. in de lijn van voorstel c de naam van het deputaatschap te wijzigen in: deputaten voor geestelijke verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat.
T. Brienens, rapporteur.

BIJLAGE 37
art. 88

**RAPPORT 1 VAN COMMISSIE VII – INZAKE INSTRUCTIE 8.04
(KAS ONDERLINGE BIJSTAND)**

Uw commissie stelt u voor de volgende beslissing te nemen:

De generale synode
kennis genomen hebbende van de instructie 8.04 van de particuliere synode van het Oosten;
overwegende

dat een dienaar des Woords geen **benoeming** tot bijzondere arbeid krachtens art. 6 zal mogen aannemen tenzij hij verbonden blijft aan een gemeente;

dat de verhouding waarin hij tot de betrokken gemeente staat geregeld wordt in de beroepsbrief;

dat in deze beroepsbrief kan worden vastgelegd dat deze verhouding geen financiële verplichtingen voor de betrokken gemeente met zich meebrengt;

dat bedoelde bijzondere arbeid doorgaans buiten de kerken in dienstverband wordt verricht en in alle gevallen recht geeft op aanspraken op bestaande sociale voorzieningen;

dat op grond van die voorzieningen in de kosten van levensonderhoud kan worden voorzien indien die dienstbetrekking is beëindigd zonder dat de desbetreffende predikant een nieuw werkterrein heeft gevonden;

dat het derhalve niet tot de taak van de kerken kan behoren in bedoelde gevallen in de kosten van levensonderhoud te voorzien;

dat het aanbeveling verdient dat een predikant zich eerst beroepbaar stelt zodra hij de bewust gekozen bijzondere arbeid van art. 6 K.O. wil gaan beëindigen;

dat de kerken niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld wanneer dat beroepbaarstellen geen resultaat oplevert;

besluit
de instructie niet te aanvaarden.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 38
art. 92, 94

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN KAS ONDERLINGE BIJSTAND (ART. 11 K.O.)

SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP

Voor de generale synode hebben zitting:

voorzitter	D. Koole	secundus	J. C. de Jong
2e voorzitter	W. Fernhout	„	J. Zuidema
penningsmeester	J. C. van Beveren	„	A. de Geus

Sinds de laatste vergaderingen van de particuliere synoden hebben in het deputaatschap zitting:

A. de Geus	secundus	R. Hogewind	(N.)
J. D. Wisman	„	A. J. Velema	(N.)
Ds. H. van Mulligen	„	Ds. J. van Amstel	(O.)
H. Westendorp	„	W. van Zwol	(O.)
H. E. van der Meiden	„	C. Drieënhuizen	(W.)
G. G. van Wijngaarden	„	J. Zaalberg	(W.)
M. Koole	„	W. C. van der Stel	(Z.)
Ds. H. U. Westerterp	„	A. Baars	(Z.)

In deze periode vervulde br. G. G. van Wijngaarden de functie van secretaris. In de deputatenvergadering van 8-4-'78 werd ds. J. Kievit tot secundus-secretaris benoemd. In verband met het feit dat ds. Kievit met ingang van 1 september 1978 naar art. 6 K.O. werd vrijgesteld ten dienste van het werk voor de landelijke evangelisatie, heeft P.S. van het Oosten ds. H. van Mulligen te Utrecht als primus-deputaat in zijn plaats benoemd.

WERKZAAMHEDEN

a. Algemeen

Voor de uitoefening van hun taak hebben deputaten ook in deze periode onderstaande beleidsregels gevolgd:

- Steunverlening wordt gegeven voor werkelijke exploitatietekorten en wordt niet gebaseerd op geraamde tekorten.
- Indien liquiditeitsmoeilijkheden ontstaan, worden in de loop van het jaar voorschotten verstrekt, welke achteraf worden verrekend met de definitief toegekende steunbedragen.
- Bij de beoordeling der aanvragen wordt o.m. rekening gehouden met de richtlijnen voor predikantstraktementen, met eventuele neveninkomsten uit arbeid van de predikant en met een door deputaten vastgesteld normbedrag van de minimumbijdrage per lid van de aanvragende kerk.
- Bij de beoordeling van de aanvragen van kerken die ook steun ontvangen uit het fonds steun kerkbouw vindt goed overleg plaats met deputaten voor kerkbouwaangelegenheden om tot redelijke verdeling van de steun te komen.

Ten einde te bereiken dat de onderlinge informatie wordt bevorderd zijn deputaten van mening dat het aanbeveling verdient dat één van de generale deputaten ook zitting heeft in het deputaatschap kerkbouwaangelegenheden.

Administratie

De verwerking van de financiële gegevens wordt deels door de penningmeester en deels door het kerkelijk-administratief bureau van de Chr. Geref. Kerken verricht.

Het samenstellen van de jaarrekeningen geschiedde overeenkomstig de opdracht van de generale synode door het kerkelijk-administratief bureau te Schiedam.

b. Steunverlening

Deputaten hebben steun toegezegd en/of verleend aan de kerken van de

P.S. van het Noorden:	Dedemsvaart	1977
	De Krim	1977 t/m 1979
	St. Jansklooster	1977
	Thesinge	1978
	Ulrum	1978 en 1979
	Veenwouden	1977 t/m 1979
P.S. van het Oosten:	Winschoten	1977 t/m 1979
	Hengelo	1977
P.S. van het Westen:	's-Hertogenbosch	1977 en 1979
	Den Helder	1977
P.S. van het Zuiden:	Hillegom	1977
	Sassenheim	1977 en 1978
	Goes	1977
	Haamstede	1978 en 1979
	Vlissingen	1978 en 1979
	Zuidland	1977

In bovenstaand overzicht zijn ook de kerken genoemd aan wie in 1979 een steunbijdrage werd toegezegd op grond van geraamde tekorten. Bij het samenstellen van dit rapport kon nog niet definitief worden vastgesteld of aan deze kerken over 1979 ook steunbijdragen zullen worden uitgekeerd en zo ja, tot welk bedrag, aangezien dit afhankelijk is van de werkelijke exploitatietekorten.

c. Besluiten generale synode 1977

Deputaten ontvingen opnieuw de opdracht de kerken schriftelijk te wijzen op de noodzaak geen bijstandvergende verplichtingen aan te gaan alvorens steun is toegezegd.

In een brief d.d. mei 1978 hebben deputaten alle kerkeraden op dit besluit gewezen en daarmee aan deze opdracht gevolg gegeven.

Verder heeft de generale synode 1977 besloten het verzoek van deputaten kerk en recreatie over de extra ondersteuning van de kerk van Haamstede in handen van deputaten kas

onderlinge bijstand te leggen. Aan hen werd de opdracht gegeven te onderzoeken of er in dit concrete geval aanleiding is af te wijken van hun instructie en dan daarnaar te handelen.

Deputaten hebben de steunaanvragen van de kerk van Haamstede over de jaren 1978 en 1979 in behandeling genomen. Gelet op de financiële activiteiten in deze gemeente en de offervaardigheid kon steunverlening worden gegeven doch er waren geen termen aanwezig dat deputaten van hun instructie moesten afwijken.

FINANCIËN

De financiële resultaten over de periode 1 januari 1977-31 december 1979 zijn als volgt:

Baten		
Bijdragen kerken		f 264.561,40
Interest		49.360,77
Giften		195,—
		<hr/>
		f 314.117,17
Lasten		
Bijstand kerken	199.807,—	
Bijstand kerken ingevolge draagkrachtstelsel	47.297,45	
Bestaande verplichtingen	26.793,06	
Kosten kerkelijk-administratief bureau	8.825,—	
Kosten accountant	1.100,—	
Kosten secretariaat, vergaderingen e.d.	3.157,82	
Bankkosten en bewaarloon effecten	816,05	
	<hr/>	f 287.796,38
Batig saldo		f 26.320,79
De mutaties in het zuiver vermogen waren over de periode 1977-1979 als volgt:		
Kapitaal per 1 januari 1977		f 178.208,04
Bij: bijdragen P.S.-en in het aanvankskapitaal		522,60
batig saldo 1977-1979		26.320,79
		<hr/>
		f 205.051,43
Af: waardevermindering effecten		15.760,—
		<hr/>
Resultaat per 31 december 1979		f 189.291,43

Ter toelichting op deze exploitatie-rekening het volgende:

Baten

Bijdragen kerken f 264.561,40.

Door de generale synode werd de minimumbijdrage als volgt vastgesteld:

1977	f 1,20	per lid/dooplid
1978	f 1,75	" " "
1979	f 0,75	" " "
1980	f 0,75	" " "

Aangezien het vermogen ruimschoots voldoende werd geacht, werd de minimumbijdrage over de jaren 1978 t/m 1980 in eerste instantie tot f 0,75 teruggebracht. Over 1978 werd deze minimumbijdrage met f 1,— per lid/dooplid verhoogd in verband met de verwachte aanvragen krachtens het draagkrachtstelsel.

De generale synode 1977 machtigde deputaten de minimumbijdrage van f 0,75 over de jaren 1979 en 1980 te verhogen indien de uitbetaalde bedragen krachtens het draagkrachtstelsel daartoe aanleiding gaven.

Deputaten besloten van deze bevoegdheid geen gebruik te maken omdat:

- van de extra bijdrage van f 1,— over 1978 (zijnde ± f 74.000,— gebaseerd op het aantal leden der kerken) in 1979 f 47.297,— (zie hierna) werd uitbetaald zodat hiervan nog resteert f 74.000,— — f 47.297,— = f 26.703,— voor bijstand over 1979;
- het zuiver vermogen per 1 januari 1977 f 178.208,— bedroeg en per 31 december 1979 f 189.291,— en derhalve nog met f 11.083,— is toegenomen.

De ontvangen bijdragen ad f 264.561,40 geven per particuliere synode het volgende beeld:

				Gemiddelde opbrengst per lid/dooplid		
	1977	1978	1979	1977	1978	1979
P.S. van het Noorden	24.738,—	37.608,—	16.480,—	1,17	1,74	0,75
Oosten	23.422,—	39.890,—	16.464,—	1,07	1,80	0,74
Westen	15.304,—	21.813,—	9.015,—	1,06	1,52	0,64
Zuiden	19.505,—	27.317,—	13.005,—	1,21	1,71	0,81
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Minimumbijdrage	82.969,—	126.628,—	54.964,—	1,13	1,71	0,74
				1,20	1,75	0,75

De berekening van de gemiddelde opbrengst vond plaats op basis van het aantal leden der kerken vermeld in het jaarboek.

Op grond van dit aantal leden zou over de jaren 1977 t/m 1979 in totaal f 273.363,— ontvangen moeten zijn.

In werkelijkheid werd f 264.561,— ontvangen hetgeen betekent dat van de vastgestelde minimumbijdragen 96,8% is binnengekomen.

De kerken die geheel of gedeeltelijk nalatig waren hun minimumbijdrage te voldoen, werden jaarlijks in december door de penningmeester aangeschreven.

Het zenden van een tweede rappel kon achterwege blijven, aangezien verdere actie ingevolge besluit van de generale synode door de classis werd ondernemen.

Lasten

Bijstand kerken f 199.807,—

Dit bedrag is als volgt samengesteld:

	1976 Toegezegd niet gehonoreerd f	1977 defini- tief f	1978 defini- tief f	1979 toege- zegd f	Totaal f
P.S. van het Noorden					
Dedemsvaart	-/- 838,—	8.350,—			7.512,—
Heerde	-/- 2.000,—				-/- 2.000,—
St. Jansklooster	-/- 7.800,—				-/- 7.800,—
De Krim		5.000,—	5.000,—	5.000,—	15.000,—
Siegerswoude	-/- 6.000,—				-/- 6.000,—
Thesinge		7.100,—			7.100,—
Ulrum			9.600,—	11.600,—	21.200,—
Veendam/Wildervank		9.000,—			9.000,—
Veenwouden		'76 3.870,—			
Veenwouden		'77 4.500,—	6.800,—	8.000,—	23.170,—
Winschoten		9.800,—	11.700,—	12.000,—	33.500,—
P.S. van het Oosten					
Arnhem				12.900,—	12.900,—
Hengelo	-/- 9.000,—				-/- 9.000,—
's-Hertogenbosch	-/- 1.100,—		1.400,—		300,—
Leerdam				13.000,—	13.000,—
P.S. van het Westen					
Den Helder		4.000,—			4.000,—
Hillegom	-/- 1.100,—			13.000,—	11.900,—
Sassenheim		4.800,—	5.000,—	5.000,—	14.800,—
P.S. van het Zuiden					
Haamstede			9.350,—	10.125,—	19.475,—
Spijkenisse				8.700,—	8.700,—
Vlissingen		2.000,—	4.800,—	11.500,—	18.300,—
Zuidland		'76 4.750,—			4.750,—
	-/- 27.838,—	63.170,—	53.650,—	110.825,—	199.807,—

Het hiervoor genoemde negatieve bedrag van f 27.838,— betrof de correcties die moesten aangebracht worden op de toezeggingen die deputaten in 1976 hebben gedaan op grond van de door de kerken ingediende begrotingen 1976.

In 1977 werd het definitieve steunbedrag 1976 gebaseerd op het werkelijke exploitatie-tekort. De ervaring heeft geleerd dat dit tekort bij de bijstandvragende kerken veelal lager is dan het tekort dat volgens de begroting werd verwacht.

Bijstand kerken ingevolge het draagkrachtstelsel f 47.297,45.

Deputaten ontvingen in 1979 11 aanvragen om bijstand over 1976 volgens het draagkracht-besluit. Dit besluit werd door de generale synode 1977 genomen en houdt in dat een gemeente die per 1 januari minder dan 250 leden telt en het gehele jaar een predikant heeft gehad, terugbetaling mag vragen van ten hoogste 75% van het totaal der minimumbijdragen dat in het desbetreffende jaar aan de kerkelijke kassen werd betaald. De regeling ging in per 1 januari 1978.

De volgende kerken hebben van dit recht gebruik gemaakt:

		In 1979 uitgekeerd over 1978
P.S. van het Noorden:	De Krim	f 2.273,—
	Lutten	5.688,—
	Nieuw Amsterdam	5.630,—
	Thesinge	5.733,45
	Veenwouden	4.944,—
	Winschoten	4.004,—
P.S. van het Oosten:	's-Hertogenbosch	3.196,—
P.S. van het Westen:	Sassenheim	4.824,—
P.S. van het Zuiden:	Haamstede	2.880,—
	Ridderkerk	3.696,—
	Vlissingen	4.429,—
		<hr/>
		f 47.297,45

Bestaande verplichtingen f 26.793,06

Deze toelage betreft een verplichting welke destijds bij de vorming van een generaal deputaatschap van de particuliere synode van het Zuiden werd overgenomen.

Kosten kerkelijk bureau f 8.825,—

Door het kerkelijk bureau zijn deze kosten in rekening gebracht wegens verrichte administratieve werkzaamheden, waaronder ook begrepen het samenstellen van de jaarrekening 1977 t/m 1979.

Accountantskosten f 1.100,—

Dit bedrag is de raming van de nog verschuldigde accountantskosten over de periode 1977 t/m 1979.

BEGROTING 1981—1983

Ter bepaling van de noodzakelijke minimumbijdragen voor de jaren 1981—1983 leggen de-putaten u de volgende begroting voor uitgaande van de volgende ervaringcijfers t.w.:

bijstand aan kerken	1976	f 69.532,—
" " "	1977	54.550,—
" " "	1978	53.650,—
" " "	1979	110.825,— (toezeggingen)

en gebaseerd op de verwachting dat een trendmatige stijging over de volgende jaren zal ont-staan.

Lasten

	1981	1982	1983
Bijstand aan kerken	60.000,—	64.000,—	68.000,—
Bijstand aan kerken volgens draagkrachtstelsel	52.000,—	55.000,—	58.000,—
Bestaande verplichtingen	10.000,—	11.000,—	12.000,—
Kosten kerkelijk-administratief bureau	3.600,—	3.800,—	4.000,—
Kosten vergaderingen, secretariaat e.d.	1.400,—	1.500,—	1.600,—
Accountantskosten	600,—	700,—	800,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	127.600,—	136.000,—	144.400,—

Baten

Interest	16.000,—	16.000,—	16.000,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Af: ten laste van het vermogen	111.600,—	120.000,—	128.400,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	600,—	1.600,—	2.600,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Bijdragen door de kerken	111.000,—	118.400,—	125.800,—
Gebaseerd op een ledental van 74.000 wordt de minimumbijdrage	f 1,50	f 1,60	f 1,70

Derhalve stellen deputaten u voor deze bedragen als minimumbijdragen vast te stellen.

SLOT

Deputaten stellen u voor:

1. opnieuw deputaten te benoemen en te bevorderen dat één der deputaten ook zitting heeft in het deputaatschap kerkbouwaangelegenheden;
2. minimumbijdragen voor de jaren 1981-1983 vast te stellen.

G. G. v. Wijngaarden, secretaris.

BIJLAGE 39
art. 92, 94

**RAPPORT 4 VAN COMMISSIE VII — INZAKE KAS ONDERLINGE BIJSTAND
(ART. 11 K.O.)**

Het rapport van deputaten geeft uw commissie aanleiding tot de volgende opmerkingen:

- a. Het overzicht van de mutaties in het zuiver vermogen over de verslagperiode vermeldt als „Resultaat” per 31 december 1979 f 189.291,43; dit bedrag betreft evenwel het „Kapitaal” per die datum.
- b. De in vorenbedoeld overzicht vermelde waardevermindering effecten ad f 15.760,— hangt samen met de voor obligaties toegepaste balanswaarderingsregel „nominale waarde of lagere beurswaarde”. Van de op 31 december 1979 aanwezige obligaties varieerden de beurskoersen van 91⁰/₁₀₀ tot 98⁰/₁₀₀.
- c. De aanleiding tot onderlinge informatie tussen deputaten kas onderlinge bijstand en deputaten voor kerkbouwaangelegenheden, welke naar deputaten rapporteren in goed overleg plaatsvindt, wordt afgeleid uit de aanvraagformulieren: deze zijn voor beide deputaatschappen gelijklopend betreffende de gegevens die voor de beoordeling van de aanvraag nodig zijn en bevatten de vraag of ook bij andere deputaten steun is aangevraagd.
- d. De aanbeveling van deputaten dat één van de generale deputaten ook zitting heeft in het deputaatschap kerkbouwaangelegenheden teneinde de onderlinge informatie te bevorderen heeft de bedoeling de met een in de verslagperiode reeds aanwezige „dubbeldeputaat” opgedane goede ervaring ook voor de toekomst mogelijk te maken. Bedoelde „dubbeldeputaat” was als deputaat kas onderlinge bijstand benoemd door een particuliere synode en als deputaat kerkbouwaangelegenheden benoemd door de generale synode.
- e. Aan de opdracht van de generale synode Amsterdam-Nieuw-West 1974 (Acta, art. 87) de kerken schriftelijk te wijzen op de noodzaak geen bijstandvergende verplichtingen aan te gaan alvorens de steun is toegezegd, welke opdracht „inzake een algemene mededeling” door de generale synode Hoogeveen 1977 (Acta, art. 65) werd herhaald, blijkt thans door deputaten gevolgd te zijn gegeven: zij hebben in mei 1978 alle kerkeraden schriftelijk op dit besluit gewezen.
- f. Aan de opdracht van de generale synode Hoogeveen 1977 (Acta, art. 65) te onderzoeken of er ten aanzien van de kerk van Haamstede aanleiding bestaat van hun instructie af te wijken en dan daarnaar te handelen en hierover aan de volgende synode te rapporteren is voldaan: bij het verlenen van steun over 1978 en 1979 bleek een afwijken van hun instructie voor deputaten niet nodig, dankzij de financiële activiteiten in de gemeente Haamstede en de offervaardigheid aldaar. Dit stemt tot tevredenheid.

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. goedkeuring te hechten aan het beleid van deputaten in de jaren 1977 tot en met 1979 en waardering uit te spreken voor de wijze waarop zij hun werkzaamheden hebben verricht;
  2. opnieuw generale deputaten te benoemen zoals bedoeld in artikel 1 van de instructie voor de deputaten voor de onderlinge bijstand, derhalve een voorzitter, een penningmeester en een 2e voorzitter met hun secundi;
  3. te bevorderen dat één der door de generale synode te benoemen deputaten ook zitting heeft in het deputaatschap kerkbouwaangelegenheden;
  4. voor elk der jaren 1981, 1982 en 1983 een minimumbijdrage vast te stellen bij de behandeling van ons afzonderlijke rapport inzake begrotingen tot de dan te bepalen bedragen.
- J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 40
art. 95

TOELICHTING INSTRUCTIE 8.07 INZAKE FINANCIËLE DRAAGKRACHT

Toelichting

De generale synode 1977 heeft ingaande 1978 ten aanzien van de bijdragen aan het landelijk kerkelijk werk o.a. het volgende besloten (z.g. draagkrachtbesluit):

- a. Elke gemeente is verplicht bij te dragen in de financiële lasten verbonden aan het landelijk kerkelijk werk.
- b. Elke gemeente die minder dan 250 leden telt en een predikant gedurende het volle jaar in dienst heeft, mag terugbetaling vragen aan deputaten onderlinge bijstand van ten hoogste 75% van het betaalde totaal der minimumbijdragen, indien naar het inzicht van de kerkeraad de financiële positie en de draagkracht van de gemeente hiertoe aanleiding geven.

De terugbetaling van de minimumbijdragen kan **alleen** gevraagd worden indien een predikant gedurende het **volle jaar** in dienst is geweest. Een kerk met b.v. 230 leden, die in februari van enig jaar een predikant in dienst heeft gekregen, zal op basis van de omslag voor 1980 $f\ 33,30 \times 230 = f\ 7.659,00$ dienen bij te dragen in de financiële lasten

t.b.v. het landelijk kerkelijk werk, doch zal geen beroep op de regeling kunnen doen omdat de predikant niet een vol jaar in dienst is geweest.

Mutatis mutandis doet deze situatie zich ook voor indien een predikant aan het einde van enig jaar het dienstverband beëindigt.

Komt daarentegen een predikant tegen het einde van enig jaar in dienst, c.q. verlaat hij de gemeente aan het begin van enig jaar, dan zal vermoedelijk geen beroep op de regeling gedaan worden omdat de traktementslasten een aanzienlijk minder zware druk zullen leggen op de financiële positie en de draagkracht van een gemeente.

De instructie beoogt een verder verfijning van het z.g. draagkrachtbesluit te bewerkstelligen door terugbetaling te vragen aan deputaten onderlinge bijstand van ten hoogste 75% van het betaalde der minimumbijdragen, naar evenredigheid van het aantal volle maanden, na de maand waarin een predikant in dienst is getreden, c.q. naar evenredigheid van het aantal volle maanden vóór de maand waarin een predikant de gemeente verlaat.

BIJLAGE 41

art. 95

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE VII — INZAKE INSTRUCTIE 8.07 FINANCIËLE DRAAGKRACHT

Uw commissie stelt u voor de volgende beslissing te nemen:

De generale synode

kennis genomen hebbende van de instructie 8.07 van de particuliere synode van het Westen;

constaterende

dat de sedert 1-1-1978 bestaande regeling, vastgelegd in het draagkrachtbesluit, aan het gestelde doel beantwoordt, t.w. de financiële lasten te verminderen door terugbetaling van 75% van de betaalde minimumbijdragen aan elke gemeente die minder dan 250 leden telt en het gehele jaar een predikant in dienst heeft gehad;

dat naast deze regeling altijd de mogelijkheid bestaat dat een steunaanvraag bij deputaten onderlinge bijstand wordt ingediend over een jaar waarin de exploitatierekening een nadelig saldo aangeeft;

dat in deze instructie wordt voorgesteld een verfijning aan te brengen in een door de generale synode 1977 goedgekeurde handzame regeling, waardoor de vermindering van financiële lasten ook nog plaatsvindt over een jaar waarin een predikant de gemeente slechts één of meer maanden heeft gediend;

dat deze vermindering van financiële lasten voor de desbetreffende gemeente over het hiervoor bedoelde gedeelte van een jaar niet per definitie noodzakelijk behoeft te zijn;

overwegende

dat de voorgestelde verfijning de eenvoud van uitvoering niet ten goede komt;

besluit

de instructie uit praktische overwegingen niet te aanvaarden.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 42

art. 96, 98, 106

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR HET BEHEER VAN DE ALGEMENE KAS TOT STEUN AAN DE KERKEN TEN BEHOEVE VAN DE VERZORGING VAN EMERITI-PREDIKANTEN, PREDIKANTSWEDUWEN EN -WEZEN NAAR ART. 13 K.O.

A. Samenstelling van het deputaatschap

Bij het schrijven van dit rapport bestaat het deputaatschap uit de volgende broeders:

J. D. Wisman, benoemd door de particuliere synode van het Noorden

(secundus: ds. G. J. Buijs);

ds. P. den Hartog, benoemd door de particuliere synode van het Oosten

(secundus: G. den Hertog);

ds. A. W. Drechsler, benoemd door de particuliere synode van het Westen

(secundus: ds. E. E. Slofstra);

M. Koole, benoemd door de particuliere synode van het Zuiden

(secundus: A. Baars)

Namens de generale synode hebben zitting de broeders

J. de Jong, 1e penningmeester en P. Zuidema, 2e penningmeester.

Br. J. D. Wisman is voorzitter, ds. A. W. Drechsler secretaris.

Wij verzoeken uw vergadering een nieuwe penningmeester te benoemen. Br. J. de Jong heeft in deze periode de leeftijd van 70 jaar bereikt. Ook zelf acht hij de tijd gekomen het penningmeesterschap over te dragen aan een jongere kracht.

Met vreugde en met heel zijn hart heeft hij jarenlang dit werk verricht. Voor hem en voor

de overige deputaten worden de gedachten vermenigvuldigd, nu deze taak in andere handen overgaat.

B. Dankbaarheid

Ook nu mogen we met dankbaarheid vermelden dat de offervaardigheid van de kerken t.a.v. onze emeritikas duidelijk is gebleken. Daarin erkennen wij de zegen van onze God. Zo worden wij in staat gesteld thans aan 19 emeriti-predikanten en aan 26 weduwen de door de generale synode vastgestelde uitkeringen te doen.

Het aantal weduwen aan wie i.v.m. de verzorging van kinderen een verhoogde uitkering wordt uitbetaald, bedraagt 4. Deze aantallen betreffen de situatie per 1 april 1980.

C. Persoonlijk contact

Als deputaten naar art. 13 K.O. streven wij er naar de relatie met onze emeriti en met de weduwen zoveel mogelijk een persoonlijk karakter te geven. Aan sommige predikanten en weduwen werden bezoeken gebracht, wanneer dit naar onze mening noodzakelijk was. Wij hebben de indruk dat dit op prijs werd gesteld.

Naast het goede contact, dat onze penningmeester heeft met allen die regelmatig een uitkering ontvangen, is er de jaarlijkse pastorale brief in de kersttijd. Schriftelijk en telefonisch ontvangt de secretaris hierop vaak zeer prettige reacties.

D. Populaire handleiding

In ons rapport aan de G.S. 1977 stelden wij een populaire handleiding in het vooruitzicht. De handleiding ligt reeds geruime tijd gereed voor publikatie. In dit rapport doen wij u echter nog enkele voorstellen met betrekking tot de uitkeringen. Wij meenden de publikatie van de handleiding te moeten uitstellen totdat uw vergadering zou hebben beslist over deze voorstellen.

E. Igreja Evangélica Reformada no Brasil

De G.S. 1977 besloot „voor de Igreja Evangélica Reformada no Brasil ten behoeve van ds. B. Witzier een uitzondering te maken op de regel gegeven in art. 5 K.O. sub 8 b dat de emeritaatsrechten vervallen bij het aannemen van een beroep naar een buitenlandse kerk.” Inmiddels is de plaats van ds. B. Witzier in Carambeí ingenomen door ds. H. Last. Wij zijn ervan uitgegaan dat ten behoeve van hem dezelfde uitzondering mag worden gemaakt. In deze zin hebben wij ook geschreven aan de kerk in Brazilië.

Het is toch wenselijk dat de generale synode 1980 nog eens uitdrukkelijk uitspreekt, dat het besluit van 1977 ook geldt t.a.v. die opvolgers van ds. B. Witzier die vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland vertrekken naar de kerk in Brazilië, omdat zij door die kerk beroepen werden.

Het contact tussen de kerk in Brazilië en ons deputaatschap is na de synode van 1977 nogal traag op gang gekomen. Er was een misverstand over de vraag wie het synodebesluit moest mededelen aan de kerk van Carambeí: de scriba van de G.S. of onze secretaris.

F. Voorstellen van financiële aard

1. Verhoging van de uitkeringen aan emeriti-predikanten

Zoals u wellicht bekend is werd door de generale synode 1965 besloten de uitkeringen uit de emeritikas te koppelen aan het minimumtraktement voor predikanten met 10 dienstjaren (uitkeringsgrondslag). Daarbij werd in grote lijnen gevolgd de pensioenregeling die geldt voor het overheidspersoneel (ABP-pensioen). Deze regeling gaat ervan uit dat het maximum van het eigen pensioen 70% van de uitkeringsgrondslag bedraagt en het weduwenpensioen $\frac{5}{7}$ van $70\% = 50\%$.

Reeds direct bij de koppeling van de uitkeringen aan de traktementen in 1965 werd er rekening mee gehouden, dat de percentages van 70 en 50 voor onze emeriti-predikanten en predikantsweduwen die geen kinderen meer hebben te verzorgen, hoger zouden moeten worden omdat bij emeritering de factor „vrij wonen” vervalt. Deze factor is nl. een deel van het inkomen van een dienstdoende predikant, dat niet in de uitkeringsgrondslag is begrepen. Op grond van de toenmalige verhouding tussen traktementen en de kosten van vrij wonen besloot de generale synode 1965 daarom — overeenkomstig het voorstel van ons deputaatschap — zodanige uitkeringen uit de emeritikas te verlenen dat deze tezamen met de AOW/AWW-uitkeringen de volgende percentages van het bovengenoemde aanvaardbare minimumtraktement bedragen:

voor een emerituspredikant 80%;

voor een weduwe zonder kinderen 57%;

voor een weduwe met kinderen al naar gelang van het aantal kinderen minimaal 65% en maximaal 80% van de uitkeringsgrondslag. Deze verhouding heeft gefunctioneerd tot en met het jaar 1977.

Aangezien inmiddels de kosten van huisvesting, zowel wat betreft de huur als de lasten die voortvloeien uit de aankoop van een woning, sterk waren gestegen, hebben wij aan de generale synode 1977 voorstellen gedaan om de uitkeringen uit de emeritikas te verhogen. Ook hebben wij in die voorstellen betrokken de vergoeding die dienstdoende predikanten ontvangen in de kosten van ziekteverzekering, en die bij emeritering vervalt.

Op zuiver objectieve gronden, die u kunt terugvinden in de Acta van de generale synode 1977 op de pagina's 277 en 278, onder IVa en b, kwamen wij er toe de generale synode voor te stellen de zo juist genoemde percentages te verhogen als volgt:

a. voor een emerituspredikant tot 85%;

- b. voor een weduwe zonder kinderen tot 61% (is 5/7 van 85%);
 c. voor een weduwe met 1 kind tot 73%;
 d. voor een weduwe met 2 of meer kinderen tot 85% van de uitkeringsgrondslag.

De generale synode 1977 ging akkoord met ons voorstel onder a en d, maar besloot de onder b en c genoemde percentages te verhogen tot 70, resp. 80. De reden van de afwijking van ons voorstel was dat de meerderheid van de generale synode van mening was dat de uitkeringen voor weduwen zonder kinderen en voor weduwen met 1 kind te laag waren.

Tijdens de behandeling van onze voorstellen is de synode er onzerzijds op gewezen dat er bij pensioenvoorzieningen een vrijwel algemeen aanvaard beginsel bestaat, dat de verhouding tussen de hoogte van een eigen pensioen en van een weduwenpensioen als 7 staat tot 5 de meest juiste is. Ook het reeds eerder genoemde ABP-pensioen gaat van dit beginsel uit. Voorts werd er op gewezen dat — als in afwijking van ons voorstel — tot een extra verhoging van de weduwenuitkering zou worden besloten, daarmee de van het begin af aan geldende verhouding van 7 staat tot 5 zou worden verbroken.

Wij hebben nu bijna drie jaren gewerkt met de door de generale synode 1977 vastgestelde uitkeringspercentages. In de loop van deze periode is het ons steeds duidelijker geworden dat er, zoals wij reeds op de vorige synode uiteen hebben gezet, iets scheef zit in de thans geldende verhouding tussen de uitkeringen voor emeriti-predikanten en die voor weduwen. Er is nl. afgeweken van de bij pensioenvoorzieningen algemeen geldende regel, dat de gepensioneerde weduwnaar zijn volle pensioen houdt en dat een weduwe, die geacht wordt minder kosten te hebben dan een weduwnaar, 5/7 van het pensioen van haar echtgenoot ontvangt.

Wij willen niet tornen aan de bedragen waarop de uitkeringen voor de weduwen thans zijn vastgesteld. Maar wij zijn wel van mening dat door de extra verhoging van de uitkeringen aan de weduwen de emeriti-predikanten zijn achter gebleven. Wij willen u daarom thans voorstellen door een verhoging van de uitkering aan de emeriti-predikanten deze achterstand op te heffen om daardoor weer te komen tot een emeritaatsregeling die naar objectieve maatstaven alleszins aanvaardbaar is.

Wij hebben gezocht naar een methode om met behoud van het inkomen dat de weduwen thans hebben (AOW/AWW + uitkering uit de kas) te komen tot een juiste verhouding tussen de uitkeringen aan emeriti-predikanten en die aan de predikantsweduwen. In hetgeen hierna volgt menen wij een goede oplossing te hebben gevonden.

Vanaf 1965 is er steeds van uitgegaan dat het gegarandeerde inkomen van de emeriti-predikanten en de weduwen bestaat uit de volle AOW/AWW-uitkering + de uitkering uit de emeritikas. Dit is een afwijking van de regeling die geldt voor het ABP-pensioen. Daar wordt nl. niet 100% van de AOW/AWW-uitkering op het pensioen in mindering gebracht, maar bedraagt de zg. „inbouw” maximaal 80%. Er blijft dan 20% van de AOW/AWW-uitkering ten goede komen aan de pensioengerechtigden. Als de uitkeringen uit de emeritikas aan dat systeem worden aangepast, kan het uitkeringspercentage voor de uitkering aan emeriti-predikanten op 85 gehandhaafd blijven en zal het uitkeringspercentage voor weduwen zonder kinderen, resp. voor weduwen met 1 kind, tot resp. 61 en 73 moeten worden teruggebracht (overeenkomstig ons voorstel aan de generale synode 1977). Door de voorgestelde wijziging blijven de weduwen bijna dezelfde uitkering uit de emeritikas als thans het geval is houden, terwijl de emeriti-predikanten een hogere uitkering uit de kas gaan genieten, waardoor hun achterstand wordt opgeheven.

Een en ander moge u blijken uit de volgende opstelling, waarin is uitgegaan van de bedragen die gelden voor 1980.

huidige regeling		af trek 80% AOW/AWW			
85% basis-trakt.	100% AOW	Uitk. em.kas	85% basis-trakt.	80% AOW	Uitk. em.kas
Emeriti-predikanten-gehuwd					
27.989,—	17.146,—	10.843,—	27.989,—	13.717,—	14.272,—
Emeriti-predikanten-weduwnaar					
27.989,—	11.714,—	16.275,—	27.989,—	9.371,—	18.618,—

Op basis van 80% AOW wordt de uitkering uit de kas dus verhoogd voor:

gehuwde emeriti-predikanten met f 3.429,— per jaar;

emeriti-predikanten-weduwnaar met f 2.343,— per jaar.

De totale kosten van deze verhoging bedragen dan per jaar:

12 gehuwden 12 x f 3.429,— f 41.148,—

6 weduwnaren 6 x f 2.343,— f 14.058,—

f 55.206,—

f 4.416,—

Totaal

f 59.622,—

Weduwen zonder kinderen

huidige regeling		af trek 80% AOW/AWW			
70% basis-trakt.	100% AOW/AWW	Uitk. em.kas	61% basis-trakt.	80% AOW/AWW	Uitk. em.kas
23.050,—	11.714,—	11.336,—	20.086,—	9.371,—	10.715,—

Het voorbeeld voor de uitkering aan weduwen die nog kinderen hebben te verzorgen, is niet uitgewerkt, omdat het maar om enkele gevallen gaat en de hoogte van de AWW-uitkering voor die weduwen afhankelijk is van de leeftijd van hun kind(eren).

De nieuwe regeling zal voor weduwen zonder kinderen leiden tot een lagere uitkering(en) in 1980 van f 621,— per jaar. Het is niet de bedoeling van ons voorstel om de uitkeringen aan de weduwen te verlagen. Wij stellen u daarom voor als overgangmaatregel die uitkeringen te bevriezen op het bedrag dat in 1980 uit de kas is ontvangen. Worden nl. de predikants-traktementen met hetzelfde of een hoger percentage dan de AOW/AWW uitkeringen verhoogd, dan loopt het verschil in. Dit kan binnen enkele jaren (wellicht reeds in 1982) het geval zijn.

Uit het vorenstaande is reeds gebleken, dat met de verhoging van de uitkeringen voor emeriti-predikanten volgens de thans bekend zijnde gegevens een extra uitgaaf van f 59.622,— zal zijn gemoeid.

Aangezien het hier een structurele verbetering van het uitkeringssysteem betreft, brengt dit met zich mee dat het voor de vaststelling van de minimumbijdrage geldende heffingspercentage van het totaal bedrag van de uitkeringsgrondslag van alle in actieve dienst zijnde predikanten beneden de leeftijd van 65 jaar, moet worden verhoogd.

Uitgaande van een uitkeringsgrondslag van f 32.928,— en van 121 in actieve dienst zijnde predikanten zal dat percentage dan met 1.5% moeten worden verhoogd en van 20 op 21.5 moeten worden gebracht. Dat komt neer op een verhoging van de minimumbijdrage met ongeveer f 0,80 per lid en per dooplid.

Hierbij laten wij nog buiten beschouwing dat de extra verhoogde weduwenuitkering, waartoe de vorige generale synode besloot, niet gedekt is door een verhoging van het heffingspercentage. Dat had feitelijk wel moeten gebeuren.

Tenslotte vestigen wij nog uw aandacht op het volgende. Bij aanneming van ons voorstel dient te worden voorkomen dat de financiële positie van een predikant beneden de leeftijd van 65 jaar, die op grond van arbeidsongeschiktheid is geëmeriteerd, minder gunstig wordt dan die van een op grond van zijn leeftijd geëmeriteerde predikant. Laatstgenoemde krijgt nu nl. het voordeel van 20% A.O.W. die bij de berekening van zijn emeritaatsuitkering buiten beschouwing blijft. Dit voordeel zal ook aan de voortijdig geëmeriteerde predikant, die al of niet een A.A.W.-uitkering geniet, moeten worden toegekend.

Wij stellen u voor overeenkomstig hetgeen in ons voorstel onder 1 is vervat te besluiten en mogen u verwijzen naar de in de samenvatting van onze voorstellen geformuleerde besluiten onder 2 t/m 6.

Wij stellen u tevens voor in verband met het vorenstaande artikel 7 van de instructie te herschrijven zoals in de samenvatting van onze voorstellen onder 9 is aangegeven. De thans in dat artikel opgenomen 3e alinea kan daarbij vervallen omdat vanaf 1 januari 1980 door de kerkeraden geen kindertoelage meer aan predikanten wordt uitbetaald.

2. Uitkering bij overlijden van een emerituspredikant

Bij het overlijden van een emerituspredikant hebben wij ons wel eens afgevraagd of het niet wenselijk zou zijn als uit de emeritikas een extra uitkering zou worden gegeven als tegemoetkoming in de kosten van de begrafenis. Ook bij het A.B.P.-pensioen, dat zoals reeds eerder is vermeld model heeft gestaan voor onze emeritaatsregeling, wordt bij het overlijden van degene die een eigen pensioen geniet (dus niet bij het overlijden van een weduwe die een weduwenpensioen heeft) aan de nabestaanden een uitkering gedaan van 2 maanden pensioen zonder aftrek van A.O.W./A.W.W. Bij een maximum pensioen komt dat dus neer op $\frac{2}{12}$ van 70% = 12% van de aangepaste middelsom van het ambtelijk inkomen.

Zouden wij ook tot het toekennen van een dergelijke uitkering willen overgaan, dan zou deze zich moeten beperken tot de emeriti-predikanten. De hoogte van die uitkering zou dan $\frac{2}{12}$ van 85% (onze uitkeringen garanderen immers 85% in plaats van 70% van het inkomen) = 14% van het aanvaardbare minimumtraktement (uitkeringsgrondslag) moeten bedragen.

Aangezien de hier bedoelde uitkering bij het overlijden een belangrijke verlichting kan zijn van financiële zorgen die een sterfgeval soms voor de nabestaanden met zich meebrengt, stellen wij u voor tot het toekennen van zo'n uitkering te besluiten.

De jaarlijkse financiële last daarvan levert geen onoverkomenlijke bezwaren voor de emeritikas op en behoeft naar onze mening niet te leiden tot verhoging van het percentage voor de heffing van de minimumbijdrage.

3. Wijziging artikel 14 van de instructie

In artikel 14 van de instructie voor deputaten voor de emeritikas wordt geregeld welke inkomsten van een weduwe in mindering worden gebracht op de weduwenuitkering uit de kas. De inhoud van dit artikel loopt echter niet parallel met die van artikel 8, waarin een overkomstige regeling is getroffen voor de vermindering van de uitkering uit de kas voor een emerituspredikant.

Volgens laatstgenoemd artikel worden pensioenen die emeriti-predikanten genieten uit hoofde van de vervulling van bijzondere arbeid als bedoeld in artikel 6 K.O., volledig in mindering gebracht op hun uitkering uit de emeritikas. Verzuimd is eenzelfde regeling te treffen voor weduwen die een weduwenpensioen genieten op grond van pensioengerechtigde diensttijd die haar echtgenoot heeft doorgebracht in functies krachtens art. 6 K.O.

Wij stellen u voor te besluiten tot de in de samenvatting van de voorstellen onder 9 aangegeven aanvullingen van artikel 14 van de instructie.

G. Rekeningen en balansen

BALANSEN PER 31 DECEMBER 1979, 1978 EN 1977

ACTIVA	1979	1978	1977
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Vastgelegde middelen			
Kantoormachines	36,—	182,—	328,—
Effecten	1.155.480,—	1.009.910,—	692.880,—
Beleggingsrekening Robeco	71.572,—	68.016,—	65.910,—
Rolinco	98.505,—	82.293,75	149.286,50
	<u>1.325.593,—</u>	<u>1.160.401,75</u>	<u>908.404,50</u>
Middellange beleggingen			
Amsterdam Rotterdam Bank N.V.			
9 % spaarrek. 6 jr. vast 30.11.82	93.000,—	93.000,—	93.000,—
8 ³ / ₄ % idem 7 jr. vast 31.12.82	100.000,—	100.000,—	100.000,—
8 ¹ / ₂ % idem 5 jr. vast 15.04.80	80.000,—	80.000,—	80.000,—
8 ¹ / ₂ % idem 6 jr. vast 15.06.83	75.000,—	75.000,—	75.000,—
8 % idem 6 jr. vast 30.04.84	80.000,—	80.000,—	—,—
8 ¹ / ₂ % Rijkspostspaarbank			
spaardep. 6 jr. vast 30.08.83	75.000,—	75.000,—	75.000,—
7 % Rijkspostspaarbank			
beleggingsrekening	159.409,16	149.416,96	139.969,06
9 % Rijkspostspaarbank			
spaardep.	100.000,—	—,—	—,—
	<u>762.409,16</u>	<u>652.416,96</u>	<u>562.969,06</u>
Vlottende middelen			
Te verrekenen omslag met de kerken	15.294,06	6.527,—	9.608,45
Te vorderen rente	8.973,18	5.498,12	4.326,80
	<u>24.267,24</u>	<u>12.025,12</u>	<u>13.935,25</u>
Liquide middelen			
Postgiro	3.136,44	12.110,78	31.098,41
Rijkspostspaarbank renterek. 5 ¹ / ₂ %	119.478,40	84.139,93	75.744,64
Rijkspostspaarbank spaarbankboekje 4 ¹ / ₂ %	473,87	455,67	438,10
Amsterdam Rotterdam Bank N.V.			
lopende rekening	1.983,35	541,84	16.120,16
Amsterdam Rotterdam Bank N.V.			
Giro-spaarrekening	4.607,—	—,—	—,—
10 ³ / ₄ % 2 mnd. dep. per 12.2.79		147.000,—	—,—
6 ¹ / ₂ % 1 mnd. dep. per 12.1.78		—,—	35.000,—
7 % 2 mnd. dep. per 28.2.78		—,—	150.000,—
16 % 1 mnd. dep. per 10.2.80	63.000,—	—,—	—,—
15 % 1 mnd. dep. per 3.1.80	67.000,—	—,—	—,—
11.125 % 2 mnd. dep. per 15.1.80	50.000,—	—,—	—,—
Kerkelijk adm. bur. Chr. Geref. Kerken	42.256,25	60.924,12	44.517,37
	<u>351.935,31</u>	<u>305.172,34</u>	<u>352.918,68</u>
	<u>2.464.204,71</u>	<u>2.130.016,17</u>	<u>1.838.227,49</u>
PASSIVA			
Reserve	2.460.084,21	2.128.106,17	1.837.062,49
Te bet. kosten, vooruitontv. omslag	4.120,50	1.910,—	1.165,—
	<u>2.464.204,71</u>	<u>2.130.016,17</u>	<u>1.838.227,49</u>

EXPLOITATIEREKENINGEN 1979, 1978 EN 1977

	1979	1978	1977
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Baten			
Omslag	769.088,94	740.836,98	787.882,18
Giften	3.404,—	1.949,—	21.671,25
Legaten	2.000,—	28.196,94	5.000,—
Interest	164.652,63	120.184,27	94.669,22
	<u>939.145,57</u>	<u>891.167,19</u>	<u>909.222,65</u>
Lasten			
Uitkeringen	574.697,20	565.716,99	495.702,48
Algemene kosten	13.314,58	11.730,22	11.515,55
Afschrijving	146,—	146,—	110,—
	<u>588.157,78</u>	<u>577.593,21</u>	<u>507.328,03</u>
Batig saldo	350.987,79	313.573,98	401.894,62

H. Samenvatting van de voorstellen

Resumerende stellen deputaten artikel 13 K.O. u voor:

1. het door de generale synode 1965/66 aanvaarde systeem om de uitkeringen uit de emeritikas te koppelen aan het door deputaten financiële zaken jaarlijks vast te stellen minimumtraktament van predikanten met 10 dienstjaren, voor de jaren 1981, 1982 en 1983 te handhaven;
2. voor de berekening van de uitkeringen aan emeriti-predikanten en predikantsweduwen het A.O.W./A.W.W.-bestanddeel te verlagen van 100% tot 80%, ingaande 1 januari 1981;
3. met ingang van de onder 2 genoemde datum de uitkeringspercentages voor weduwen zonder kinderen en weduwen met 1 kind te verlagen van resp. 70 en 80 tot achtereenvolgens 61 en 73 en de uitkeringspercentages voor emeriti-predikanten en weduwen met 2 of meer kinderen te handhaven op 85;
4. zolang de onder 3 bedoelde percentages van 61 en 73 voor de weduwen zonder kinderen, resp. met 1 kind tot lagere uitkeringen leiden dan over 1980, de uitkeringen over 1980 te handhaven totdat het verschil is ingelopen;
5. vanaf 1 januari 1981 aan een emerituspredikant beneden de leeftijd van 65 jaar, die al of niet een A.A.W.-uitkering geniet, een zodanige uitkering uit de kas te verlenen dat deze te zamen met zijn eventuele A.A.W.-uitkering gelijk is aan de som van 85% van het basistraktament + 20% van de A.O.W.-uitkering die de predikant zou hebben genoten als hij reeds 65 jaar zou zijn geweest;
6. in verband met de onder 2, 3 en 4 gedane voorstellen het percentage voor de berekening van de minimumbijdrage vast te stellen op 21.5;
7. op grond van de ingediende begrotingen de minimumbijdragen vast te stellen als volgt:
  - voor 1981 op f 12,— per lid en per dooplid;
  - voor 1982 op f 13,— per lid en per dooplid;
  - voor 1983 op f 14,— per lid en per dooplid;
8. bij overlijden van een emerituspredikant aan diens nabestaanden een eenmalige extra uitkering te doen tot een bedrag van 14% van de uitkeringsgrondslag;
9. als gevolg van het vorenstaande de instructie voor deputaten voor het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken t.b.v. de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen te wijzigen als volgt:

Artikel 5

In de eerste alinea achter de woorden „A.O.W.-, A.W.W.- of A.A.W.-uitkeringen” toe te voegen „gedeeltelijk of geheel”;

Artikel 7

Dit artikel te herschrijven en te redigeren als volgt:

„Een emerituspredikant van 65 jaar of ouder ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas, dat deze, te zamen met 80% van zijn A.O.W.-uitkering, 85% van het aanvaardbare minimumtraktament voor predikanten met 10 dienstjaren bedraagt.

Een emerituspredikant beneden de leeftijd van 65 jaar ontvangt een zodanige uitkering uit de emeritikas, dat deze, te zamen met zijn eventuele A.A.W.-uitkering, gelijk is aan de som van 85% van het in de vorige alinea bedoelde minimumtraktament en 20% van de A.O.W.-uitkering die deze predikant zou hebben genoten als hij reeds de 65-jarige leeftijd zou hebben bereikt.

Bovendien worden aan emeriti-predikanten beneden de leeftijd van 65 jaar de hun opgelegde aanslagen in de premieheffing voor de volksverzekeringen gerestitueerd voor zover de aanslagen betrekking hebben op de leeftijd die valt na de datum waarop hun uitkering uit de emeritikas is ingegaan, en voor zover de aanslagen betrekking hebben op hun uitkering uit de emeritikas”.

Artikel 12

In de eerste alinea de woorden „te zamen met haar A.W.W.- of A.O.W.-uitkering” te vervangen door „te zamen met 80% van haar A.W.W.- of A.O.W.-uitkering”;

de in de eerste alinea genoemde percentages van 70, resp. 80 te vervangen door 61, resp. 73;

het in de tweede alinea genoemde percentage van 70 te vervangen door 61.

Artikel 14

Aan de eerste alinea toe te voegen de woorden „en/of in functies krachtens de vervulling van bijzondere arbeid, als bedoeld in art. 6 K.O.”

Aan de laatste alinea van dit artikel toe te voegen de woorden „met uitzondering van pensioen dat wordt verkregen uit arbeid als bedoeld in artikel 6 K.O. Dit wordt geheel in mindering gebracht”.

Artikel 19

Aan de eerste alinea toe te voegen: „Aan de nabestaanden van een emerituspredikant wordt bij diens overlijden een eenmalige extra uitkering gedaan tot een bedrag van 14% van het aanvaardbare minimumtraktament voor predikanten met 10 dienstjaren”.

Artikel 20

Het in dit artikel genoemde percentage van 20 te vervangen door 21.5.

10. uit te spreken dat het besluit van de G.S. 1977 „voor de Igreja Evangélica Reformada no Brasil t.b.v. ds. B. Witzier een uitzondering te maken op de regel gegeven in art. 5 K.O.

sub 8b dat de emeritaatsrechten vervallen bij het aannemen van een beroep naar een buitenlandse kerk' ook geldt t.a.v. andere predikanten die vanuit de Chr. Geref. Kerken in Nederland vertrekken naar de kerk in Brazilië omdat zij van die kerk een beroep ontvingen, en van dit besluit kennis te geven aan de I.E.R. no Brasil;

11. opnieuw een eerste en tweede penningmeester te benoemen.

A. W. Drechsler, secretaris.

Bijlage

BEGROTINGEN 1981 - 1982 EN 1983

Baten	1981	1982	1983
	f	f	f
Omslag	911.493,—	976.377,—	1.021.141,—
Giften	2.500,—	2.500,—	2.500,—
Legaten	3.000,—	3.000,—	3.000,—
Rente	205.000,—	230.000,—	255.000,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.121.993,—	1.211.877,—	1.281.641,—
Lasten			
Uitkeringen	748.476,—	763.395,—	807.912,—
Onkosten	17.000,—	19.000,—	21.000,—
Batig saldo	356.517,—	429.482,—	452.729,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.121.993,—	1.211.877,—	1.281.641,—

TOELICHTING

Omslag

De minimumbijdrage is gebaseerd op een heffing van 21.5% van het minimumtraktement van dienstdoende predikanten, beneden de leeftijd van 65 jaar bij 10 dienstjaren. Uitgaande van het aantal predikanten volgens het jaarboek 1979 van 118, wordt het aantal predikanten op 1 januari 1980 geschat op 121 en op 1 januari van de 3 daarna volgende jaren op:

1981	:	125
1982	:	130
1983	:	132

In de bovengenoemde aantallen dienstdoende predikanten zijn niet begrepen de predikanten die vallen onder artikel 6 K.O.

Het is vrijwel onmogelijk onder de huidige onzekere omstandigheden een schatting te maken van de traktementen tot en met 1983.

Rekening houdend met een stijging van de inflatie en met een gedeeltelijke compensatie voor hoger wordende prijzen is — onder alle voorbehoud — uitgegaan van een gemiddelde loonstijging van 3% per jaar. De traktementen zullen dan bedragen:

voor 1981: 1.03 x f 32.928,— (basistrakt. '80)	= f 33.916,—
voor 1982: 1.03 x f 33.916,—	= f 34.933,—
voor 1983: 1.03 x f 34.933,—	= f 35.981,—

De minimumbijdrage is in verband met het vorenstaande geraamd op:

voor 1981: 125 x 0.215 x f 33.916,—	= f 911.493,—
voor 1982: 30 x 0.215 x f 34.933,—	= f 976.377,—
voor 1983: 132 x 0.215 x f 35.981,—	= f 1.021.141,—

Het aantal leden en doopleden van onze kerken bedroeg volgens het jaarboek 1979 op 1 januari van dat jaar 74.267.

Aannemende dat dit aantal in de jaren 1981 t/m 1983 ongeveer hetzelfde zal zijn, is uitgegaan van 74.300 leden en doopleden voor elk van de jaren 1981, 1982 en 1983.

Dit leidt dan tot een minimumbijdrage per lid en per dooplid van:

in 1981 f 911.493,— : 74.300 = f 12,27 afgerond f 12,—
in 1982 f 976.377,— : 74.300 = f 13,14 afgerond f 13,—
in 1983 f 1.021.141,— : 74.300 = f 13,74 afgerond f 14,—

Rente

Uitgaande van een renteopbrengst van f 164.653,— in 1979 mag door toeneming van het belegde reserve-kapitaal wel gerekend worden op een jaarlijkse stijging van deze post met f 25.000,—.

Uitkeringen

Bij aanneming van ons voorstel om vanaf 1 januari 1981 20% van de A.O.W./A.W.W.-uitkeringen in het bezit van de emeriti-predikanten en de predikantsweduwen te laten zal de grondslag voor de berekening van de emeriti-predikanten en van de weduwen met 2 of meer kinderen op 85% van het basistraktement kunnen worden gehandhaafd en zal de grondslag voor de uitkeringen aan de weduwen zonder kinderen 61% en voor de weduwen met 1 kind 73% gaan bedragen.

Het gegarandeerde inkomen gaat dan bedragen voor:

a. emeriti-predikanten:

in 1981 85% van f 33.916,— = f 28.829,—
in 1982 85% van f 34.933,— = f 29.693,—
in 1983 85% van f 35.981,— = f 30.584,—

b. weduwen zonder kinderen:

in 1981 61⁰/₀ van f 33.916,— = f 20.689,—in 1982 61⁰/₀ van f 34.933,— = f 21.309,—in 1983 61⁰/₀ van f 35.981,— = f 21.948,—

Op deze gegarandeerde inkomens wordt dan in mindering gebracht 80⁰/₀ van de A.O.W./A.W.W.-uitkeringen. Aangenomen is dat die uitkeringen met hetzelfde percentage zullen stijgen als de traktementen, dus met 3⁰/₀. Ook bij deze stijging wordt er op gewezen dat dit een discutabel percentage is, omdat hierover geen enkele zekerheid bestaat.

Uitgaande van A.O.W./A.W.W.-uitkeringen in 1979 van f 16.329,— voor gehuwden en f 11.156,— voor alleenstaanden (dit zijn exacte cijfers) en aannemende dat deze uitkeringen in 1980 met 4⁰/₀ worden verhoogd tot resp. f 16.982,— en f 11.602,— en in elk van de jaren 1981, 1982 en 1983 met 3⁰/₀ — evenals voor de traktementen is aangenomen —, dan kunnen de A.O.W./A.W.W.-uitkeringen worden berekend voor:

	100 ⁰ / ₀ AOW/AWW f	80 ⁰ / ₀ AOW/AWW f
1. Gehuwden		
in 1981 op 1.03 x f 16.982,— =	17.491,—	13.993,—
in 1982 op 1.03 x f 17.491,— =	18.016,—	14.413,—
in 1983 op 1.03 x f 18.016,— =	18.556,—	14.845,—
2. Alleenstaanden		
in 1981 op 1.03 x f 11.602,— =	11.950,—	9.560,—
in 1982 op 1.03 x f 11.950,— =	12.309,—	9.847,—
in 1983 op 1.03 x f 12.309,— =	12.678,—	10.142,—

De uitkeringen uit de emeritikas op basis van 80⁰/₀ van de AOW/AWW worden dan voor de jaren:

	voor gehuwde em.-pred.	voor em.-pred. weduwenaar	voor weduwe zonder k.
1981	f 28.829,—	f 28.829,—	f 20.689,—
	f 13.993,—	f 9.560,—	f 9.560,—
	f 14.836,—	f 19.269,—	f 11.129,—
1982	f 29.693,—	f 29.693,—	f 21.309,—
	f 14.413,—	f 9.847,—	f 9.847,—
	f 15.280,—	f 19.846,—	f 11.462,—
1983	f 30.584,—	f 30.584,—	f 21.948,—
	f 14.845,—	f 10.142,—	f 10.142,—
	f 15.739,—	f 20.442,—	f 11.806,—

Voor de berekening van het eindbedrag dat wegens uitkeringen is geraamd, is er rekening mee gehouden dat:

- er in 1981, 1982 en 1983 achtereenvolgens 22, 22 en 23 emeriti-predikanten zullen zijn, waarvan er resp. 7, 7 en 8 weduwenaar zullen zijn;
- het aantal weduwen, dat vrij stationair is, in elk van die jaren 27 zal bedragen, waarvan 2 weduwen 1 kind en 1 weduwe 2 of meer kinderen te verzorgen hebben;
- de uitkeringen voor de weduwen in 1981 bij wijze van overgangsmaatregel even hoog zullen zijn als in 1980 en dat de uitkeringen vanaf 1982 op de normale wijze kunnen worden vastgesteld;
- de vakantietoelage voor de jaren 1981 t/m 1983 8⁰/₀ zal bedragen;
- er in elk van de jaren 1981, 1982 en 1983 een bedrag van f 15.000,— zal moeten worden betaald wegens restitutie van premieheffing sociale voorzieningen en andere toelagen;
- er tweemaal per jaar een uitkering wegens het overlijden van een emerituspredikant zal moeten worden gedaan.

Onkosten

Aangenomen is dat de onkosten jaarlijks met f 2.000,— zullen toenemen.

Batige saldi

In de batige saldi, zoals die in deze begrotingen zijn geraamd, zouden feitelijk de volgende reserveringen moeten zijn ingebouwd:

1981

voor uitbreiding aantal predikanten

35 x 0.215 x f 33.916,—	f 255.218,—
toevoeging rente aan reserve kapitaal	f 205.000,—
„ legaten „ „ „	f 3.000,—

(Geraamd batig saldo is f 356.517,—)

f 463.218,—

1982

voor uitbreiding aantal predikanten		
	40 x 0.215 x f 34.933,—	f 300.424,—
toevoeging rente aan reserve kapitaal		f 230.000,—
„ legaten „ „ „		f 3.000,—
(Geraamd batig saldo is f 429.482,—)		f 533.424,—

1983

voor uitbreiding aantal predikanten		
	42 x 0.215 x f 35.981,—	f 324.908,—
toevoeging rente aan reserve kapitaal		f 255.000,—
„ legaten „ „ „		f 3.000,—
(Geraamd batig saldo is f 452.729,—)		f 582.908,—

Deze cijfers tonen aan dat de geraamde batige saldi, die op zichzelf aanzienlijk zijn, lager zijn dan de boven becijferde bedragen. Dit komt o.m. doordat de vanaf 1975 toegekende vakantietoelage en de vanaf 1978 toegekende extra verhoging van de weduwenuitkering niet door verhoging van het heffingspercentage zijn gedekt.

De renteopbrengst, uitgedrukt in procenten van het gemiddelde vermogen in 1979, bedroeg circa 7.2^o/. Naar onze verwachting zal het inflatiepercentage zich in de komende jaren op dit niveau bewegen. Wij menen daarom dat het juist is dat de renteopbrengst volledig aan het reservfonds wordt toegevoegd.

BIJLAGE 43
art. 96, 98, 106

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE VII — INZAKE DE EMERITIKAS

Met belangstelling heeft uw commissie kennisgenomen van het rapport van deputaten en met dankbaarheid geconstateerd dat de offervaardigheid van de kerken ten aanzien van de emeritikas duidelijk is gebleken. Hierdoor werden deputaten ook in deze verslagperiode in staat gesteld aan alle emeriti-predikanten en -weduwen de door de generale synode vastgestelde uitkeringen te doen.

1. Igreja Evangélica Reformada no Brasil

De generale synode 1977 besloot voor deze kerk ten behoeve van ds. B. Witzier een uitzondering te maken op het bepaalde in art. 5 K.O. sub 8b t.w. „de predikant die een beroep naar een buitenlandse kerk aanneemt, kan geen aanspraak meer maken op emeritaatstraktement” (Acta, art. 150 sub 6).

Nu de plaats van ds. Witzier in Carambef is ingenomen door ds. H. Last, achten deputaten het wenselijk dat uw vergadering nog eens uitdrukkelijk uitspreekt dat het besluit van de generale synode 1977 ook geldt t.a.v. die opvolgers van ds. B. Witzier die vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland een beroep naar de kerk in Brazilië aannemen.

Uw commissie kan zich met dit voorstel verenigen en stelt u voor dienovereenkomstig te besluiten.

2. Verhoging van de uitkeringen aan emeriti-predikanten

De generale synode 1977 ging niet geheel akkoord met de voorstellen van deputaten omdat de meerderheid van mening was dat de voorgestelde verhoging van de uitkeringen voor weduwen zonder kinderen en voor weduwen met één kind te laag waren.

Deputaten wijzen er nu opnieuw in hun rapport op, dat door de extra verhoging van de weduweuitkering de vrijwel algemeen aanvaarde verhouding tussen de hoogte van een eigen pensioen en van een weduwepensioen als 7 staat tot 5, zijnde de meest juiste, nu verbroken is. In de loop van deze verslagperiode is het deputaten blijken hun rapport steeds duidelijker geworden dat er iets scheef zit in de thans geldende verhouding en dat de uitkeringen van de emeriti-predikanten hierdoor achter zijn gebleven. Uw commissie is het met deze versie eens. Ter verduidelijking onderstaand overzicht:

	Uitkering- percentages t/m 1977	Voorstel deputaten aan G.S. 1977	Besluit G.G. 1977
voor emerituspredikant	80 ^o /%	85 ^o /%	85 ^o /%
voor weduwe zonder kinderen	57 ^o /%	61 ^o /%	70 ^o /%
voor weduwe met 1 kind		73 ^o /%	80 ^o /%
voor weduwe met 2 of meer kinderen		85 ^o /%	85 ^o /%
voor weduwe afhankelijk van aantal kinderen	65-80 ^o /%		

Overeenkomstig het besluit G.S. 1977 betekent dit over 1980 op basis van de uitkeringsgrondslag ad f 32.900,— het volgende:

	Voorstel deputaten	Besluit G.S.
Voor emerituspredikant 85% van f 32.900 =	f 27.989	f 27.989
voor weduwe zonder kinderen 61% van f 32.900 =	f 20.069 (70%)	f 23.050
	<u> </u>	<u> </u>
Verskil	f 7.920	f 4.939

Uw commissie is van mening dat deputaten terecht naar een methode hebben gezocht om, met behoud van het inkomen dat de weduwen thans hebben, weer tot de juiste verhouding te komen van 7 : 5 tussen de uitkeringen aan emeritus-predikanten en die aan predikants-weduwen.

Uw commissie kan zich met het voorstel van deputaten verenigen inhoudende dat in het vervolg niet 100% van de AOW/AWW-uitkering op het pensioen in mindering wordt gebracht doch slechts 80%, zodat dan 20% van deze uitkering ten goede komt aan de uitkeringsge-rechtigden waaraan gekoppeld de verlaging van de uitkeringspercentages van 70 en 80 tot achtereenvolgens 61 en 73 voor de weduwen zonder kinderen en de weduwen met één kind. Het is evident dat deze structurele verbetering van het uitkeringssysteem opnieuw tot ver-zwaring van de financiële lasten leidt. Uw commissie is echter van mening dat deze stijging van de uitkeringen niet tot gevolg mag hebben dat de minimumbedragen voor de komende jaren daardoor worden verhoogd. Mede gelet op het advies van deputaten financiële zaken om matiging te betrachten bij de vaststelling van de minimumbedragen zal deze toename van de lasten gecompenseerd moeten worden door een matiging in de groei van het kapitaal, hetgeen tot gevolg heeft dat het reservefonds minder zal toenemen zodat de jaarlijkse omslagen hierdoor niet verhoogd behoeven te worden.

3. Uitkeringen bij het overlijden van een emerituspredikant

Deputaten wijzen in hun rapport op de wenselijkheid een extra uitkering te geven van 14% van het aanvaardbare minimumtraktament als tegemoetkoming in de kosten van de begrafenis. Deze uitkering kan bij het overlijden van een emerituspredikant een belangrijke verlichting zijn van de financiële zorgen die een sterfgeval soms voor de nabestaanden met zich meebrengt.

Bij de bespreking van dit punt heeft uw commissie het bepaalde in de artikelen 6 en 19 van de instructie betrokken. Hierin is het volgende geregeld (zie Acta 1977, blz. 68 en 71):
art. 6 De uitkeringen worden per kwartaal bij vooruitbetaling gedaan.
art. 19 Bij overlijden van een emerituspredikant, een predikantsweduwe of een volle wees van een predikant worden de uitkeringen met ingang van het kwartaal, volgende op de datum van overlijden, gestaakt. Terugvordering van reeds betaalde bedragen vindt niet plaats.

Het bepaalde in deze artikelen heeft voor de nabestaanden de volgende consequenties:

maand van overlijden	extra uitkering na overlijden
in 1e maand van het kwartaal	over 2 maanden
in 2e maand van het kwartaal	over 1 maand
in 3e maand van het kwartaal	geen extra uitkering.

Aangezien door deze regeling een ongelijkheid is ontstaan, stelt uw commissie u voor in alle gevallen van overlijden een extra uitkering te geven over de 2 kalendermaanden na de maand van overlijden.

Bij aanvaarding van dit voorstel dient art. 19 als volgt gewijzigd te worden:

Bij overlijden van een emerituspredikant, een predikantsweduwe of een volle wees van een predikant worden de uitkeringen nog betaald over de 2 maanden volgende op de maand van overlijden.

Met deputaten is uw commissie van mening dat deze jaarlijkse financiële last niet tot verhoging van de minimumbijdragen behoeft te leiden.

4. Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. het door de generale synode 1965/66 aanvaarde systeem om de uitkeringen uit de emeritikas te koppelen aan het door deputaten financiële zaken vast te stellen minimum-traktament van predikanten met tien dienstjaren, voor de jaren 1981, 1982 en 1983 te handhaven;
2. voor de berekeningen van de uitkeringen aan emeriti-predikanten en predikantsweduwen het AOW/AWW bestanddeel te verlagen van 100% tot 80%, ingaande 1 januari 1981;
3. met ingang van de onder 2 genoemde datum de uitkeringspercentages voor weduwen zonder kinderen en weduwen met één kind te verlagen van resp. 70 en 80 tot achtereenvolgens 61 en 73 en de uitkeringspercentages voor emeriti-predikanten en weduwen met twee of meer kinderen te handhaven op 85;
4. zolang de onder 3 bedoelde percentages van 61 en 73 voor de weduwen zonder kinderen resp. met één kind tot lagere uitkeringen leiden dan over 1980, de uitkeringen over 1980 te handhaven totdat het verschil is ingelopen;
5. vanaf 1 januari 1981 aan een emerituspredikant beneden de leeftijd van 65 jaar, die al of niet een AAW-uitkering geniet, een zodanige uitkering uit de kas te verlenen dat deze te zamen met zijn eventuele AAW-uitkering gelijk is aan de som van 85% van het basis-

- traktement + 20% van de AOW-uitkering die de predikant zou hebben genoten als hij reeds 65 jaar zou zijn geweest;
6. in verband met de onder 2 t/m 5 gedane voorstellen het percentage voor de berekening van de minimumbijdrage vast te stellen op 21,5;
  7. bij overlijden van een emerituspredikant, een predikantsweduwe of een volle wees van een predikant de uitkeringen nog te betalen over de twee maanden volgende op de maand van overlijden;
  8. als gevolg van het vorenstaande de instructie van deputaten te wijzigen overeenkomstig hetgeen deputaten in hun rapport hebben voorgesteld met uitzondering van art. 19 hetwelk als volgt gewijzigd moet worden:
art. 19 Bij overlijden van een emerituspredikant, een predikantsweduwe of een volle wees van een predikant worden de uitkeringen aan de nabestaanden nog betaald over de twee maanden volgende op de maand van overlijden.
  9. uit te spreken dat het besluit van de G.S. 1977 „voor de Igreja Evangélica Reformada no Brasil ten behoeve van ds B. Witzler een uitzondering te maken op de regel gegeven in art. 5 K.O. sub 8b dat de emeritaatsrechten vervallen bij het aannemen van een beroep naar een buitenlandse kerk” ook geldt ten aanzien van andere predikanten die vanuit de Chr. Geref. Kerken in Nederland vertrekken naar de kerk in Brazilië omdat zij van die kerk een beroep ontvingen en van dit besluit kennis te geven aan de Igreja Evangélica Reformada no Brasil”;
  10. de handelingen van deputaten onder dankzegging voor hun arbeid goed te keuren;
  11. opnieuw deputaten te benoemen;
  12. de minimumbijdragen der kerken voor de jaren 1981, 1982 en 1983 voor deze kas vast te stellen tot de bij de behandeling van de nadere begrotingsvoorstellen te bepalen bedragen.

G. G. van Wijngaarden, rapporteur.

BIJLAGE 44
art. 105

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR KERK EN SAMENLEVING

1. Opdracht en samenstelling

Voor het eerst ingesteld door de generale synode van 1974, werd het deputaatschap voor kerk en samenleving door de synode van 1977 gecontinueerd, waarbij deputaten werden gemachtigd „hun studie te voltooien en andere naar gelang de noodzaak daartoe, aan te vatten”.

Het deputaatschap is als volgt samengesteld: prof. dr. W. H. Velema, voorzitter; drs. J. W. Maris, secretaris; ds. J. Brons; W. Huizer; drs. W. Steenbergen.

2. Vergaderingen

Sedert de synode van 1977 tot het moment van vaststelling van dit rapport vergaderden deputaten twaalfmaal.

3. Werkzaamheden

In 1976 werd door ons een studie „Bijbelse lijnen voor kerk en samenleving” gepubliceerd, waarbij de opzet was een vervolg te schrijven waarin vanuit deze principiële positiebepaling concreter de verantwoordelijkheid van een christen op een aantal terreinen van de samenleving zou worden behandeld.

Dank zij de medewerking van de redactie kon in het maartnummer van 1980 van „Ambtelijk Contact” het resultaat van de aldus verrichte verdere arbeid worden afgedrukt. De titel van deze tweede publikatie luidt: „CHRISTELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID IN DE SAMENLEVING — uitwerking van het rapport Bijbelse lijnen voor kerk en samenleving”.

Op deze wijze hebben de abonnees van „Ambtelijk Contact” dus een exemplaar van dit rapport ontvangen. Een overdruk hiervan wordt als afzonderlijke uitgave aan alle kerkeraden toegezonden en wordt via het kerkelijk bureau verkrijgbaar gesteld. Een exemplaar ervan voor ieder van de synodeleden wordt bij dit rapport gevoegd.

4. Medewerking van anderen

- a. Aan een tweetal theologen uit onze kerken was door ons gevraagd hun oordeel te geven over het rapport „Bijbelse lijnen voor kerk en samenleving”. In een inleidend hoofdstuk tot de tweede publikatie, waarin kort de hoofdzaken van de „bijbelse lijnen” zijn weergegeven, is o.m. het een en ander verwerkt van de door hen gemaakte opmerkingen.
- b. Met erkentelijkheid memoreren we ook dat bij elk van de overige tien hoofdstukken van het rapport gebruik kon worden gemaakt van de schriftelijke en mondelinge inbreng van als regel twee broeders of zusters, die vanuit de praktijk van hun dagelijkse verantwoordelijkheden met het te behandelen gebied vertrouwd waren.

5. Contacten met andere deputaatschappen

Bij de behandeling van enkele onderwerpen hebben wij, zoals in ons rapport aan de G.S. van 1977 reeds kon worden vermeld, contact gezocht met andere deputaatschappen. Over „Opvoeding en onderwijs” is intensief en vruchtbaar contact geweest met het deputaatschap kerk en onderwijs; over „Maatschappelijke dienstverlening” is gecorrespondeerd met depu-

taten ADMA; over „Bewapening, oorlog en vrede” is een nuttige gedachtenwisseling geweest met een afvaardiging van de deputaten geestelijke verzorging van de militairen.

Vanzelfsprekend ligt de verantwoordelijkheid voor de gepubliceerde stukken waarover met andere deputaatschappen gesproken is en waarvan wij meenden dat zij in de gehele conceptie van onze studie niet mochten ontbreken, geheel bij ons deputaatschap.

6. Karakter van de publikatie

De aard van onze opdracht heeft meegebracht, dat wij niet met enig kerkelijk gezag over de roeping die christenen hebben in de samenleving hebben gesproken. Meermalen hebben we ook — gezien de omvang van de problemen — doen uitkomen niet in staat te zijn tot het verschaffen van pasklare antwoorden. Wel zijn we ons bewust geweest van het feit — en we hebben geprobeerd dat te laten doorklinken in het gepubliceerde rapport — dat er luisterend naar het Woord van God geen vrijblijvendheid tegenover de Here én de samenleving mogelijk is.

We hopen dat vanuit dat inhoudelijk aanwezige verplichtende karakter het bestuderen en bespreken van het rapport dienstbaar zal zijn aan het koninkrijk Gods, doordat het besef bij velen in onze kerken groeit dat de Here hun ook in de samenleving een duidelijke verantwoordelijkheid geeft.

7. Onderlinge samenwerking

Het gereedmaken van deze publikatie, waaraan door ieder van de deputaten voorbereiden de deelarheid is verricht, is desondanks een zaak van intensief gezamenlijk doorspreken geweest en van elk van de onderdelen ervan, zodanig dat we zonder voorbehoud gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het geheel kunnen dragen.

Met dankbaarheid maken we melding van de eensgezindheid waarin we met elkaar onze arbeid deze afgelopen jaren mochten verrichten.

8. Conclusie

Wij zijn van mening, gezien het bovenstaande, aan de ons door de generale synode van 1974 gegeven — en in 1977 bevestigde — opdracht te hebben voldaan.

De omvang van de uitvoering van de nu uitgevoerde werkzaamheden heeft het ons onmogelijk gemaakt nog andere studies (zie onder 1) — zo de noodzaak daartoe mocht hebben bestaan — aan te vatten.

J. W. Maris, secretaris.

BIJLAGE 45

art. 105

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE V — INZAKE RAPPORT KERK EN SAMENLEVING

Uw commissie heeft met grote waardering kennis genomen van het vele werk dat door deputaten is verricht.

De commissie is van mening dat de deputaten aan de opdrachten van de synoden 1974 en 1977 hebben voldaan. Zij onderschrijft wat deputaten in hun rapport schrijven over het karakter van de publikatie.

De commissie stelt u voor:

1. uw waardering uit te spreken over het door deputaten verrichte werk;
2. geen nieuwe deputaten te benoemen.

J. Plantinga, rapporteur.

BIJLAGE 46

art. 112, 116

LANDELIJKE VERGADERING VAN DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN TE WEZEP 1978/1979

A. P. de Boer, 2e scriba
Brahmslaan 44
Nijkerk.

Wezep/Nijkerk, 15 oktober 1979.
Aan de Generale Synode van de
Christelijke Gereformeerde Kerken in
Nederland,
bijeën te komen Deo Volente in het jaar
1980 te Amersfoort
p/a De Weledelgeboren Heer H. de Vries
Herikhof 22, Leusden-C.

Hooggeachte en geliefde broeders in Christus,

Zaterdag 1 april 1978 heeft de Landelijke Vergadering van onze kerken zich beziggehouden met het rapport van de kommissie voor kontakt en samenspreking met andere kerken.

Een belangrijk deel van dat rapport was gewijd aan het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken.

De bespreking van dit deel van het rapport vond plaats in tegenwoordigheid van twee van uw deputaten, te weten de broeders prof. dr. W. van 't Spijker en K. Geleynse. De eerste heeft, na de bespreking van het rapport, onze vergadering hartelijk toegesproken.

De commissie had ter kennisname voor de kerken in haar rapport de volledige tekst opgenomen van de besluiten van uw synode van Hoogeveen 1977 betreffende het contact met onze kerken. Deze besluiten menen wij zeer positief te moeten waarderen en het is ons dan ook een behoefte daarvoor onze dank en erkentelijkheid uit te spreken tegenover u.

Opnieuw is uwerzijds gewezen op het gebod van Christus tot eenheid van allen „die in waarheid onder het gezag van Gods Woord willen buigen en naar de gereformeerde belijdenis willen leven”. Daartoe rekent uw synode ook onze kerken, waarom ze een krachtige aansporing doet „om alles te doen wat de eenheid tussen beide kerken dient”.

Wij zijn te dezer zake van hetzelfde gevoelen, waarom de commissie voor contact en samspreking met andere kerken opdracht kreeg „nader te bestuderen op welke wijze de eenheid verder gestalte kan krijgen”.

In de besluiten van uw synode van Hoogeveen 1977 wordt ook gesproken over de zgn. „federatie-gedachte”. Deputaten kregen opdracht te onderzoeken in hoeverre de gedachte van een „federatie” bruikbaar is. Ook onze vergadering schonk aandacht aan deze zaak en droeg de commissie op de federatiegedachte te onderzoeken en daarover met uw deputaten te spreken, en eveneens om na te gaan in hoeverre deze figuur dienstbaar kan zijn aan de voortgaande eenwording.

Geve de HERE dat ook op dit punt de arbeid van commissie en deputaten, evenals destijds de opstelling van een „Gemeenschappelijke Verklaring over de toeëigening des heils”, mag leiden tot een handreiking aan de kerken.

Voorts broeders, willen wij u erop attent maken dat u bij het doorlezen van de hierbij gevoegde notulen van de Landelijke Vergadering van Wezep 1978/79 vaak de naam van uw kerken zult tegenkomen.

Zo kreeg de commissie voor contact en samspreking met andere kerken opdracht om de genomen besluiten inzake het akkoord van kerkelijk samenleven voor uw deputaten nader toe te lichten. Heel bijzonder gaat onze aandacht naar u uit met betrekking tot de opleiding tot de Dienst des Woords. Wezep handhaafde en beklemtoonde het „Apeldoorn-advies”. Ook bleek dat een toenemend aantal van onze studenten de weg heeft gevonden naar uw Hogeschool, waarover onzerzijds voldoening is uitgesproken. Opnieuw willen wij onze dank beuigen voor de gastvrijheid die onze studenten aan uw school mogen genieten.

Nog enkele voorbeelden van onze bijzondere aandacht voor uw kerken: in de bespreking van onze oecumenische contacten (G.O.S., C.O.G.G., Christian Reformed Church in North America etc.), de zaken van psalmberijming, gebruik van gezangen, de liturgische formulieren etc. is steeds weer opgemerkt dat wij goede aandacht moeten hebben voor de behandeling van deze zaken in uw kerken (evenals in de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt binnen verband).

Wat betreft de vrouw in het ambt, een zaak waarvan wij weten dat deze uw bijzondere aandacht heeft, zij vermeldt dat Wezep een appel heeft doen uitgaan naar al onze kerken, waarvan u de tekst in de notulen van de Landelijke Vergadering kunt aantreffen.

Broeders, al lijkt de dag nog ver waarop beide kerken in hun geheel één zullen zijn, toch mogen wij niet gering achten wat wij tot nu toe reeds voor elkaar konden doen.

Moge er wederzijds een open oog zijn voor het feit dat wij elkaar in veel zaken nodig hebben. Geve de HERE u en ons getrouwheid om in een tijd van geestelijke verwarring gehoorzaam te zijn aan Zijn bevel om metterdaad de eenheid te zoeken van allen die Zijn Zoon Jezus Christus in onverderfelijkheid liefhebben: een eenheid die gegrond is in de waarheid van het Woord van God en die moet blijken in het blijven bij en het leven uit de gereformeerde belijdenis, die naar dat Woord is.

Al is er nog veel te overwinnen, toch valt te konstaten, dat er landelijk, regionaal en plaatselijk vele contacten zijn. In heel wat plaatsen is er een oprechte samenwerking. Moge die groeien, tot eer van onze God en tot welzijn van onze kerken.

Wij bidden u op de arbeid van uw vergadering en al uw kerken de zegen des HEREN toe.

In Christus verbonden,
namens de Landelijke
Vergadering van
Wezep 1978/79
L. J. Goris, praeses
A. P. de Boer, 2e scriba.

Bijlage: Notulen van de Landelijke Vergadering van Wezep in tweevoud, alsmede Besluitboekje in tweevoud.

P.S. Een afschrift van deze brief is verzonden aan de secretaris van uw deputaten voor de eenheid der gereformeerde belijders, Drs. W. Steenbergen, Schaperstraat 11, Groningen.

BIJLAGE 47
art. 112, 116

**RAPPORT 3a VAN COMMISSIE IV — INZAKE KERKELIJKE VERHOUDINGEN
BINNENLAND (NED. Geref. KERKEN)**

I. Verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken

1. Enquête

In het algemeen merkt uw commissie op dat zij deputaten zeer erkentelijk is voor wat zij op het punt van een zo arbeidsintensieve zaak als de gehouden enquête gedaan hebben:

- a. uw commissie heeft waardering voor de wijze waarop het door de G.S. 1977 opgedragen onderzoek is ingesteld;
- b. mede in het licht van de voorgaande opmerkingen is het teleurstellend dat slechts iets meer dan de helft van de kerkeraden een antwoord inzond; dit laatste noopt tot enige voorzichtigheid bij het trekken van conclusies uit de nu gehouden enquête;
- c. geen opmerkingen;
- d. uw commissie onderschrijft de opmerkingen van deputaten, waaraan zij evenwel wil toevoegen dat het opvallend is, dat nú t.a.v. de „Gemeenschappelijke Verklaring” voor wat eigen kerken betreft door deputaten iets anders geconcludeerd moet worden dan in hun rapport 1977 (Acta 1977, p. 131).

2. Contacten met plaatselijke Chr. Geref. Kerken

Ten aanzien wat over **Lelystad** wordt gerapporteerd, merkt uw commissie op dat een wijziging van de „Regeling voor de steunverlening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer” niet nodig was met het oog op het beroepen van een ned. geref. predikant maar met het oog op de (indirecte) samenwerking met een Ned. Geref. Kerk; de beoordeling van het eerste zou overigens niet behoren tot de competentie van uw commissie daar zij de bevoegdheid van de plaatselijke kerk en de betrokken classis raakt; wat **Enschede** betreft: het komt uw commissie voor dat de door Enschede gekozen weg niet in strijd is met de tot nu toe gevolgde weg zoals aangegeven in bijlage 9 K.O., maar een mogelijke doorbraak zou kunnen betekenen in een situatie die onder bepaalde omstandigheden uitzichtloos dreigt te worden; derhalve behoeft een dergelijk voorstel niet beschouwd te worden als een poging de eenheid te forceren met het risico dat ze er juist door geblokkeerd wordt.

3. Samensprekingen

Uw commissie heeft de volgende opmerkingen:

1. zij is, mede op grond van kennisname van de notulen van de gehouden samensprekingen, van oordeel dat de door de G.S. 1977 genoemde zaken door deputaten grondig zijn doorgesproken met de ned. geref. commissie;
2. het is teleurstellend dat geconcludeerd moest worden dat er tussen onze beide kerken toch een verschil bestaat t.a.v. de kerkregering; juist daarom is het voornemen van de ned. geref. commissie, als vermeld onder B.b.5 (om voor te stellen dat in het Akkoord een bepaling zou worden opgenomen waarin wordt vastgelegd dat de artikelen van het Akkoord behoren gewijzigd te worden onder andere als dat bevorderlijk is voor de oefening van de gemeenschap met de kerken van eenzelfde belijdenis), positief te waarderen;
3. uw commissie zou zich kunnen vinden in de gedachte: „een federatie die minder is dan een kerkverband, is te aanvaarden als stap in een proces van vereniging” **mits**
  - a. deze vereniging doelbewust en concreet wordt nagestreefd;
  - b. daarom niet alleen gezocht wordt naar vormen van samenwerking maar ook naar „wegneming van wat het komen tot eenheid belemmert” (eveneens genoemd in de samensprekingen);

Zo niet, dan zal er inderdaad sprake zijn van „een institutionalisering van de pluriformiteit”;

4. ten aanzien van de opleiding — door de ned. geref. commissie genoemd als een mogelijkheid van samenwerking — is het te betreuren dat het op de Landelijke Vergadering 1978 gebleven is bij een „ontraden” (van studie aan een universiteit) enerzijds en een „advies” (van studie in Apeldoorn) anderzijds;
5. zeer positief is te waarderen de vraag die bij de Ned. Geref. Kerken leeft t.a.v. de handhaving van de grondslag van de G.O.S.

4. Conclusies en voorstellen

Uw commissie heeft de volgende opmerkingen:

- ad 1. zij mist een oordeel over de mogelijkheden de oorzaken van het ontbreken of verbreken van de contacten weg te nemen;
- ad 2. het hier genoemde moet in het licht van wat de vorige synode heeft besloten (Acta, art. 118 sub 1) een goede zaak genoemd worden; de vraag rijst wel of dit een taak voor deputaten is; een voorstel hieromtrent ontbreekt trouwens;
- ad 3. ten aanzien van de vragen van het kerkverband is erg belangrijk welke besluiten de Landelijke Vergadering 1981 zal nemen;

- ad 4. eventuele samenwerking op bepaalde punten hangt samen met de vraag welke vorm een federatie zou moeten krijgen; zolang dat niet duidelijk is, is het onder a. genoemde moeilijk uitvoerbaar;
- ad 5. hier blijven deputaten vaag over de inhoud en het concrete doel van het voort te zetten gesprek.

II. Uitbreiding van de kerkelijke contacten?

Uw commissie stemt in met het oordeel van deputaten dat in de gegeven situatie voorspand eerst volledige aandacht gegeven dient te worden aan de besprekingen met de Ned. Geref. Kerken, waarbij evenwel geen ogenblik vergeten mag worden dat de roeping tot eenheid verder reikt.

10.03 Brief landelijke vergadering van de Ned. Geref. Kerken

Aan uw commissie werd ter hand gesteld de brief van de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te Wezep 1978/79 d.d. 15 oktober 1979, waarvan u inmiddels een afschrift gezonden werd.

Met dankbaarheid nam uw commissie kennis van deze brief waarbij zij graag onderstreept dat

- de besluiten van de G.S. 1977 zeer positief gewaardeerd zijn;
- hoewel het „Apeldoorn-advies” niet bindend werd verklaard (zie hiervoor), toch is op de landelijke vergadering voldoening uitgesproken over het feit dat een toenemend aantal studenten de weg heeft gevonden naar onze Hogeschool;
- bij de behandeling van veel zaken telkens aandacht gevraagd is voor wat dienaangaande in onze kerken gedaan wordt.

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. uit te spreken dat de kerken in gebed, prediking, ambtelijke arbeid en publikaties, gelovend in de kracht van Christus' gebed om eenheid, aandacht dienen te besteden aan Christus' gebod tot eenheid, opdat het besef van en het verlangen naar deze eenheid verlevendigd wordt;
2. aan de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te verzoeken enige afgevaardigden te benoemen die als gastleden de vergaderingen van de generale synode bijwonen en, zij het zonder stemrecht, aan de besprekingen kunnen deelnemen, en aan de landelijke vergadering van de Ned. Geref. Kerken voor te stellen dat afgevaardigden van onze kerken op overeenkomstige wijze door haar ontvangen worden;
3. deputaten op te dragen de besprekingen met de Ned. Geref. Kerken voort te zetten „opdat weggenomen wordt wat het komen tot eenheid nog belemmert”, daarbij de uitslag van de gehouden enquête te betrekken en in te brengen het onder II genoemde;
4. de brief van de landelijke vergadering - Wezep te beantwoorden met inachtneming van het in dit rapport genoemde onder I.3.2, 4, 5, I 4. ad 3 en 10.03 (kerkregering, opleiding, geref. belijdenis, het elkaar kennen in belangrijke zaken).

G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 48
art. 115

RAPPORT VAN DEPUTATEN GEESTELIJKE VERZORGING MILITAIREN

Deputaten bieden u hierbij het rapport aan over de periode van 1977-1980.

1. Taakstelling

- Gelet op de in 1977 gewijzigde taakstelling wordt deze hieronder samenvattend vermeld:
- a. in overleg met het desbetreffende hoofd van dienst of op diens verzoek predikanten uit eigen kerken te werven voor de dienst van de geestelijke verzorging;
  - b. minstens eenmaal per jaar een vergadering te houden met deze krijgsmachtspredikanten in actieve dienst en hen met raad en daad bij te staan;
  - c. door middel van het Contact in Overheidszaken Militair (C.I.O.M.) medewerking te verlenen tot de goede gang van zaken in de dienst der geestelijke verzorging;
  - d. voorlichting te geven aan onze kerken inzake vraagstukken welke met het werk der kerken onder de militairen verband houden en de kerken op te wekken dit werk met hun gebed en pastorale zorg te begeleiden;
  - e. vanuit bijbels-gereformeerd standpunt alles te doen wat mogelijk is om het geestelijk-zedelijk welzijn van de militairen te bevorderen.

2. Samenstelling DGVM

Ds. C. J. Ph. Sobering (voorz.); A. C. Floor (secr.); ds. G. Bijkerk; ds. H. W. Eerland; ds. A. Hilbers; W. H. van Schaik en ds. H. Toorman.

Overeenkomstig de door G.S. gestelde regels is de voorzitter ds. Sobering in verband met het bereiken van de 70-jarige leeftijd aftredend. Ofschoon niet gebruikelijk, meent rapporteur toch op te mogen merken dat hiermee een intensieve werkperiode van ca. 30 jaren arbeid ten behoeve van D.G.V.M. tot een einde komt. Rapporteur en leden doen node afstand van de grote deskundigheid en inzetbereidheid van betrokkene.

3. De Krijgsmachtpredikanten (naar de toestand van 1-6-1980)

- a. in lang verband: (1) Koninklijke Landmacht: ds. C. Langbroek
Revalidatiecentrum, Doorn
ds. G. L. Born
41e Pantserbrigade, Seedorf (WDL)
ds. A. Bakker
41e Tankbataljon, Hohne (WDL)
- (2) Koninklijke Marine: ds. A. G. van der Heijden
Marinebasis, Den Helder
ds. G. C. van der Klis
Curaçao (NA)
- (3) Koninklijke Luchtmacht: ds. W. F. Kruis
12e groep geleide wapens
- b. in kort verband bij de Koninklijke Landmacht:
drs. J. C. L. Starreveld (1980-1981)
- c. in de afgelopen periode hebben de volgende predikanten dienst gedaan:
— ds. J. A. Compagner, 11e Tkbat Oirschot	1976-1977
— ds. G. C. den Hertog, 41 Pabrig (WDL)	1977-1978
— ds. A. Bakker, Opl. Centrum Cavalerie	1978-1979
— ds. D. J. K. G. Ruiter, Opl. Centrum Cavalerie	1979-1980

4. De arbeid van de krijgsmachtpredikanten

DGVM blijven door de rapportage van en de gesprekken met de predikanten goed geïnformeerd over de aard van de werkzaamheden en de zorgen binnen dit bijzondere pastoraat. De arbeid bestaat o.a. uit het houden van kerkdiensten, het geven van collectieve lessen G.V. Tal van onderwerpen worden hierbij behandeld zoals: kerk en evangelie, huwelijk, de zin van het leven en vanzelfsprekend ook de bewapeningsproblematiek. Ook worden gesprekskringen en catechisaties gehouden. Voorts worden gezinnen bezocht, waarvan de echtgenoot langdurig voor dienst afwezig is. Het blijkt dat de accenten steeds meer worden verlegd van de collectieve naar de individuele geestelijke verzorging.

In toenemende mate is bijstand noodzakelijk, soms ook in samenwerking met de medische en de sociale dienst. Bij de parate eenheden zijn studiedagen nog gebruikelijk. Het werk wordt als boeiend en positief ervaren. Het blijkt dat ondanks voortgaande ontkerstening de jeugd wel openstaat voor de vele vragen die er in deze tijd zijn. Ook is er dankbaarheid dat de arbeid ongestoord voortgang kan vinden. DGVM constateren dat onze krijgsmachtpredikanten hun arbeid verrichten in het besef dat de Heer desgevraagd zegen wil geven op deze arbeid.

5. De arbeid van deputaten

- a. In de afgelopen drie jaren werd behoudens twee uitzonderingen 4x per jaar vergaderd waarvan éénmaal per jaar met de actief dienende eigen krijgsmachtpredikanten. Gelet op de behoefte aan geestelijke verzorgers kan worden gesteld dat er nog steeds van een tekort sprake is. Nochtans participeren onze kerken op dit moment in redelijke verhouding tot de overige kerken. De predikanten werden zowel in de werksituaties als in de familiekring regelmatig door deputaten bezocht, begeleid en bemoedigd. Voorts is er incidenteel schriftelijk en telefonisch contact met de ver weg wonende GV'ers. De gesprekken met de predikanten handelen in hoofdzaak over de bewapeningsproblematiek, de samenwerking met het contactorgaan Gereformeerde Militairen en Alleenstaanden (COGMA) van de Nederlands Gereformeerde Kerken inzet voor het contact met militairen (en hun gezinnen) in het buitenland, zulks door middel van bezoek, correspondentie, geluidsbanden etc. Voornoemde commissie CMB kreeg van de beide kerkeraden van Enschede een nieuwe, meer duidelijke instructie. Aangezien de werkzaamheden van de CMB zich sterk hebben uitgebreid, voor welke uitvoering meer geld nodig is, hebben deputaten gemeend een begroting voor de periode '80-'81 te moeten indienen. Voor wat betreft de begroting van DGVM zij opgemerkt dat de kosten voor de begeleiding van de krijgsmachtpredikanten zoveel mogelijk worden beperkt door het combineren van reizen en het overnachten bij de te bezoeken families (zie bijlage I).
- c. In het kader van de problemen over oorlog en vrede, alsmede over het geweld in de samenleving in z'n algemeenheid werden samensprekingen gehouden met deputaten kerk en samenleving over de hierboven genoemde onderwerpen. De besprekingen zijn nog niet tot een afronding gekomen. Uit contacten met (dienstplichtige) militairen is gebleken dat een meer actuele voorlichting over de relevante problemen erg noodzakelijk is. Overeenkomstig de wens van de G.S. 1974 werd dus een aanvang gemaakt met het uitgeven van een informatiebundel over de geestelijke verzorging en de vraagstukken die hierbij een rol spelen. Blijkens informatie heeft deze bundel wel de weg naar de scribae der kerken gevonden doch veelal werd met de verstrekte informatie de belanghebbende gemeenteleden niet bereikt.
- d. In 1964 werd in West-Duitsland te Zeven/Seedorf een Nederlandse Protestantse Gemeente

geïnstitueerd. Tot op de huidige dag functioneert deze gemeente als kerk voor de Nederlandse kolonie in Zeven en heeft enige honderden leden. Over deze gemeente is door deputaten gerapporteerd (zie Acta G.S. 1965). Hoewel destijds ook naar de toenmalige scriba van de G.S. 1965 een brief werd verzonden met het verzoek aan de G.S. met deze gemeente in correspondentie te willen treden, is daarop geen antwoord ontvangen. Thans is gedurende enkele jaren ds. G. L. Born belast met de pastorale zorg van deze gemeente. Deputaten verzoeken de synode zich terzake te willen uitspreken (zie bijlage II).

6. Het Contact in Overheidszaken Militair (C.I.O.M.)

Als hoofden van dienst functioneren thans
 bij de KL ds. W. F. Jense (Ev. Luth.)
 bij de KM ds. F. L. van der Bom (Geref.)
 bij de KLu ds. A. Karreman (Nederl. Herv.)

Met hen is er een goed en hartelijk contact zowel van de zijde van de deputaten als van de zijde der geestelijke verzorgers. Met de hoofden van dienst en de vertegenwoordigers van de in het C.I.O.M. participerende Kerken werd maandelijks vergaderd. In de afgelopen periode konden bijna alle vergaderingen worden bijgewoond, aanvankelijk door ds. Sobering, na oktober 1978 door de secretaris DGVM. Binnen het C.I.O.M. werd herhaaldelijk en op indringende wijze gesproken over de vele problemen die de GVM kent zowel naar de samenleving als naar de overheid toe. De Nationale Raad Welzijn Militairen kwam met een omstreden rapport waarin de legitimiteit van de GV in vreedstijd ter discussie werd gesteld. Daarnaast heeft de werkgroep „militarisme” van de Raad van Kerken een rapport uitgebracht waarin vanuit een erg negatieve benadering een aantal onjuiste uitgangspunten werd gehanteerd, waardoor de conclusie gewettigd zou zijn dat alle (beroeps)militairen, indien zij beschikbaar zouden zijn tot het deelnemen aan geweld vanwege de overheid, als „militarist” dienden te worden aangemerkt. Tegen beide rapporten is zowel van de zijde van de Prot. GV als door de R.-K. GV nadrukkelijk stelling genomen. Voorts waren er de welbekende reacties van het I.K.V. die in sterk toenemende mate een politieke drukgroep is geworden. Over de hierboven genoemde problemen is een zeer openhartig en duidelijk gesprek geweest tussen de leden van het C.I.O.M. en de minister van Defensie. In het C.I.O.M. is een groeiende verontrusting, enerzijds over de kernbewapening, anderzijds over de groeiende reactie hierop binnen de krijgsmacht.

7. Samenvatting

In de afgelopen periode konden alle activiteiten met betrekking tot de geestelijke verzorging militairen ongestoord voortgang vinden. Nochtans zijn er heel veel problemen die niet tot een oplossing konden worden gebracht. Door de toenemende maatschappelijke problemen is de arbeid zwaarder geworden. In de huidige situatie vergt dit van de krijgsmachtspredikanten een niet te onderschatten psychische en fysieke belasting. Het blijft noodzaak het evangelie ook in de krijgsmacht zo goed mogelijk te verkondigen. Hierbij kan en mag de voortdurende voorbede der kerken niet worden ontbeerd.

8. Voorstellen

DGVM verzoeken uw vergadering zich uit te spreken over het onderhavig rapport en vragen u opnieuw deputaten te willen benoemen.

A. C. Floor, secretaris.

BIJLAGE I

Begroting kosten DGVM 1980 t/m 1982

	1977-1979		1980-1982 begroot f
	Begroot f	werkelijk f	
reiskosten (tevens begeleiding der krijgsmachtspredikanten)			14.500,—
vergaderkosten	5000,—	7.975,—	1.500,—
secretariaatskosten			500,—
lektuurverspreiding	5000,—	4.269,—	5.000,—
tractaten, kalenders		400,—	400,—
studie- en documentatiecentr.		120,—	200,—
kerkelijk bureau (stencilwerk)	1600,—		1.500,—
CGK Enschede (portiekosten)		325,—	
donaties, giften	300,—		500,—
commissie mil. buitenland *)	8000,—	8.210,—	12.900,—
diversen	100,—	138,—	300,—
	<u>20.000,—</u>	<u>21.437,—</u>	<u>37.300,—</u>

*) Specificatie van de begroting van de Commissie Mil. Buitenland.

	1980	1981	1982
reis- en verblijfskosten naar en in WDL, voorbereidingskosten, assuranties etc.	4.000,—	4.300,—	4.600,—
De bedragen zijn gebaseerd op twee reizen per jaar.			

BIJLAGE II

ACTE VAN INSTITUERING

1. Op zondag 8 maart 1964 werd te Zeven (West-Duitsland) een Nederlandse Gemeente geïnstitueerd, naar het voorbeeld van de Nederlandse Gemeente te Hamburg.
2. Zich bevindend binnen het oorspronkelijke territoir van de Nederlandse Gemeente te Hamburg, is vooraf de bewilliging van genoemde Gemeente gevraagd en verkregen.
3. De „Orde van de Nederlandse Gemeente te Zeven” is mutatis mutandis gelijk aan die van de Nederlandse Gemeente te Hamburg.
4. De kerkdienst op zondag 8 maart A.D. 1964 werd geleid door de Brigadelegerpredikant Majoor Ds. N. Korenhoff, als predikant verbonden aan de Gereformeerde Kerk van Amsterdam-Slotervaart/Osdrorp en door zijn kerkeraad, met bewilliging van de Generale Deputaten der Gereformeerde Kerken voor de Geestelijke Verzorging van Zee-, Land- en Luchtmacht, voor de arbeid in de Nederlandse Strijdkrachten afgestaan.
5. In genoemde kerkdienst werden als leden van de kerkeraad in het ambt bevestigd, als ouderling de broeders:

Arie Cornelis Floor	te Zeven
Pieter Koenen	te Seedorf
Joseph Manasse	te Seedorf
als diaken de broeders:	
Franciscus Frishert	te Zeven
Klaas Huizenga	te Zeven.
6. Vervolgens werd door de voorganger onderstaande verklaring afgelegd:

„Hiermede verklaar ik,
als Dienaar der Kerk en
als Legerpredikant door de Hoofdlegerpredikant belast met de zorg voor de in West-Duitsland gevestigde gezinnen van Militairen der Koninklijke Landmacht,
dat de Nederlandse Gemeente te Zeven, welke omvat de wijken Zeven, Seedorf, Walsrode en Hohne is geïnstitueerd.
Deze Gemeente zal een geloofsgemeenschap zijn, die de Here Jezus Christus, overeenkomstig de Heilige Schrift, als God en Heiland belijdt, gelijk dit in de Heidelbergse Catechismus geschiedt.
Deze gemeente weet zich één met alle kerken die uit deze belijdenis willen leven en gezamenlijk trachten te volbrengen, waartoe zij geroepen zijn, tot eer van God, Vader, Zoon en Heilige Geest”.
7. Op de eerste vergadering van de kerkeraad, d.d. 11 maart A.D. 1964 gehouden, werd eenstemmig besloten hiervan mededeling te doen aan: zie bijgevoegde verzendlijst.
8. Het adres van de Nederlandse Gemeente te Zeven is:

A. C. Floor
Majoor der Cavalerie
Scriba der Nederlandse Gemeente te Zeven
NAPO 881
UTRECHT-Station.

VERZENDLIJST

- A. de Nederlandse Gemeente te Hamburg
- B. de Reformatorische Kerken in Nederland
- C. die Evangelisch Lutherische Gemeinde te Zeven
- D. de Hoofdlegerpredikant
- E. de Staflegerpredikant 4e Divisie
- F. de Staflegerpredikant 1e Legerkorps
- G. de Brigadelegeraalmoezenier 41e Pantserbrigade
- H. het C.I.O.M.
- I. Generale Deputaten G.V. - Z.L.L.
- J. de Commandant der Nederlandse troepen in de garnizoenen te Seedorf en Hohne
- K. de Hoge Overheid
- L. de Staatssecretaris der Koninklijke Landmacht
- M. het Consulaat-Generaal te Hamburg
- N. de Militaire Attaché te Bonn
- O. de Bataljonscommandanten te Seedorf en Hohne
- P. de Commandant Vaste Kampstaf Seedorf.

Orde van de Nederlandse Gemeente te Zeven

A. De Gemeente

1. De Nederlandse Gemeente te Zeven is een geloofsgemeenschap, die de Here Jezus Christus overeenkomstig de Heilige Schrift als God en Heiland belijdt, gelijk dit in de Heidelbergse Catechismus geschiedt.
Zij weet zich één met alle kerken, die uit deze belijdenis willen leven en gezamenlijk trachten te volbrengen, waartoe zij geroepen zijn, tot eer van God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

2. De Gemeente is gevestigd te Zeven en omvat de wijken Zeven, Seedorf, Walsrode en Hohne. Haar voertaal is de Nederlandse taal.
3. In overeenstemming met haar oecumenisch karakter zoekt en onderhoudt de Gemeente nauwe betrekkingen met de kerken, waarmede zij zich door banden van belijdenis of geschiedenis verbonden weet.

B. De leden

1. Tot de Nederlandse Gemeente behoren diegenen, die door de Heilige Doop, in deze Gemeente bediend, in haar gemeenschap zijn opgenomen (doopleden); die na ontvangen onderricht als belijdende leden tot haar zijn toegetreden; die krachtens doop of belijdenis behoren tot één der protestantse kerken in Nederland en onder inachtneming harer orde tot haar wensen te behoren (doopleden en belijdende leden); die behoren tot een niet Nederlandse kerk en onder inachtneming harer orde tot haar wensen te behoren (doopleden en belijdende leden).
2. Tot de Gemeente behoren alle leden, die binnen haar grenzen wonen. Zij blijven tot haar behoren zolang zij niet naar elders vertrekken, tot een andere kerkgemeenschap overgaan, door een schriftelijke verklaring aan de kerkeraad zich van haar afscheiden of door een bijzondere maatregel, voortvloeiend uit het kerkelijk opzicht, van haar gemeenschap zijn afgesneden.
3. De kerkeraad houdt een register bij van doopleden, belijdende leden, kerkelijke huwelijksinzegeningen, attestaties e.d.

C. De Gemeentevergadering

1. Tenminste éénmaal per jaar komen de stemgerechtigde leden van de Gemeente in vergadering bijeen.
2. Actief en passief stemrecht hebben alle belijdende leden van de Gemeente, die de leeftijd van 21 jaar hebben bereikt, mits op hen geen bijzondere maatregel voortvloeiend uit het kerkelijk opzicht, van toepassing is.
3. De gemeentevergadering kan rechtsgeldige besluiten nemen, indien tenminste 15 stemgerechtigde leden aanwezig zijn.

D. De kerkeraad

1. De Gemeente kiest zich een kerkeraad, die de verantwoordelijkheid draagt voor het leven en werken der Gemeente, met name voor het onderhouden van de Dienst des Woords en der Sacramenten en voor het zorgdragen voor de catechese en de diaconie.
2. De kerkeraad wordt gevormd door de predikant en tenminste twee ouderlingen en twee diakenen. De kerkeraad komt in de regel eens per maand, doch tenminste 6 maal per jaar bijeen.
3. De verkiezing van ouderlingen en diakenen geschiedt in een vergadering van stemgerechtigde leden, die daartoe minstens drie weken tevoren schriftelijk worden uitgenodigd. De kerkeraad heeft daarbij recht van voordracht. Beslissend is de volstreekte meerderheid der geldig uitgebrachte stemmen.
4. De verkiezing der ouderlingen en diakenen geldt telkens voor de tijd van 2 jaar, met dien verstande, dat jaarlijks de helft der ouderlingen en diakenen aftreedt en in tussentijdse vacatures binnen 3 maanden wordt voorzien. De ambtsdragers zijn terstond herkiesbaar.
5. Wie zijn verkiezing aanvaardt wordt in een kerkdienst aan de Gemeente voorgesteld en vervolgens, indien geen bezwaren tegen zijn verkiezing zijn ingebracht, in een kerkdienst in zijn ambt bevestigd.
6. Aan de Gemeente is verbonden de Legerpredikant, die door de Hoofdlegerpredikant belast is met de Geestelijke Verzorging van de Nederlandse gezinnen in en om Zeven.
7. Ten aanzien van zaken, waarin de kerkeraad en de Hoofdlegerpredikant beiden verantwoordelijkheid dragen, zullen geen beslissingen genomen worden dan na overleg.
8. Bij de predikant berust de leiding van de kerkeraad.

E. De geestelijke arbeid onder de militairen

1. De Gemeente ziet zich mede verantwoordelijk voor de geestelijke arbeid onder de in de Nederlandse garnizoenen te Seedorf en Hohne gelegerde militairen, die door de legerpredikanten wordt verricht. Zij richt zich bij al haar arbeid mede tot hen.
2. Met name de Dienst des Woords, de bediening der Sacramenten en de catechese zullen de legerpredikanten verrichten onder verantwoordelijkheid van de kerkeraad en op zijn verzoek.

F. De stoffelijke belangen der Gemeente

De stoffelijke belangen der Gemeente worden behartigd door de kerkeraad, die het beheer van haar gelden, eigendommen en bezittingen opdraagt aan tenminste twee van zijn leden.

G. Wijzigingen

Wijzigingen in deze orde kunnen slechts in een tenminste 3 weken tevoren schriftelijk daartoe bijeengeroepen gemeentevergadering worden aangebracht. Een 2/3 meerderheid der geldig uitgebrachte stemmen is daarbij vereist.

BIJLAGE 49
art. 115

**RAPPORT 3 VAN COMMISSIE III – INZAKE GEESTELIJKE VERZORGING
MILITAIREN**

1. De commissie wil er op wijzen dat bij de taakomschrijving door deputaten onder 1d volgens de Acta G.S. 1977 toegevoegd moet worden: „en de garnizoenskerken te activeren met betrekking tot de geestelijke verzorging van de militairen in hun rayon”, al moet gezegd worden dat dit in de huidige situatie vrijwel niet meer functioneert. De meeste militairen zijn de weekends thuis.
2. Met grote waardering wil de commissie vermelden het werk dat ds. C. J. Ph. Sobering ca. 30 jaren verricht heeft ten dienste van de geestelijke verzorging van militairen en van het betrokken deputaatschap.
3. Het is de commissie opgevallen dat er in het rapport niets vermeld wordt over de Unifil-militairen in Zuid-Libanon, terwijl het de commissie bekend is dat er ook leden van onze kerken daar dienst doen. Bij navraag bij deputaten bleek dat er door hen wel degelijk contact wordt onderhouden met die leden, voor zover hun bekend is dat zij daar dienen. De commissie acht het van belang dat deputaten de plaatselijke kerkeraden verzoeken attent erop te zijn wanneer gemeenteleden in Zuid-Libanon worden gelegerd. Dan is pastoraat door de plaatselijke gemeente — het onderhouden van contact met deze militairen en het bezoeken van hun familieleden — zeker op zijn plaats.
4. De commissie wil in verband met de verdere bezinning op de vraagstukken van oorlog en vrede en van kernbewapening en toegenomen spanning in de Oost-West-verhouding attenderen op de vaak eenzijdige voorlichting via de huidige communicatiemediën en tevens wijzen op de mogelijkheid gebruik te maken van de uitgave „Shalom”.
5. De commissie acht het gewenst dat de synode thans een beslissing neemt inzake het verzoek dat reeds in 1965 door de Nederlandse Protestantse Gemeente te Zeven/Seedorf (West-Duitsland) is gedaan. Deze gemeente moet beschouwd worden als van uitzonderlijke aard en als zodanig gewaardeerd.
De commissie stelt u voor „correspondentie” met deze gemeente aan te gaan, al zal deze „correspondentie” een andere inhoud hebben als die met buitenlandse kerken. „Correspondentie” als hier bedoeld betekent o.a. dat door die gemeente op wettige wijze toegelaten leden ook tot onze kerken kunnen worden toegelaten, analoog hetgeen in 1947 door de G.S. is bepaald ten aanzien van een veld- en noodgemeente in Indonesië (zie Acta, art. 73, blz. 24). Het gaat dus om wat door deputaten wel genoemd wordt „zakelijke relatie” van in zekere mate „tijdelijk karakter”. We zijn dan ook van mening dat deze relatie via deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen zal kunnen worden onderhouden.
6. De commissie stelt u voor:
  - a. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
  - b. opnieuw deputaten te benoemen;
  - c. deputaten op te dragen de kerken te attenderen op de wenselijkheid van pastoraal contact met leden die als militair dienen in het Unifil-detachement in Zuid-Libanon en hun familieleden;
  - d. „correspondentie” in de in het commissierapport bedoelde zin aan te gaan met de Nederlandse Protestantse Gemeente te Zeven/Seedorf; hiervan deze gemeente kennis te geven; en deze „correspondentie” te laten onderhouden door deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen.

T. Brienens, rapporteur.

BIJLAGE 50
art. 117

**RAPPORT 3b VAN COMMISSIE IV – INZAKE KERKELIJKE VERHOUDINGEN
BINNENLAND (C.O.G.G.)**

III. Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (C.O.G.G.)

Uw commissie heeft dankbaar kennis genomen van de voortgang van de activiteiten van en binnen het C.O.G.G.; wel blijkt (opnieuw) dat de betekenis van het C.O.G.G. voor de eenheid in de gereformeerde gezindte helaas beperkt is; niettemin blijft het ook naar het oordeel van uw commissie zinvol mee te werken aan een voortzetting en intensivering van de ontmoetingen in dit contactorgaan.

Voorstel

Uw commissie stelt voor deputaten op te dragen te blijven meewerken aan een voortzetting en intensivering van de ontmoetingen binnen het C.O.G.G. van allen die de gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven.

G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 51a
art. 118, 180

Generale synode van
de gereformeerde kerken
in Nederland.
Scriba II: Ds. P. van Gurp
Postbus 8024
9702 KA
Groningen.
270.

Groningen, 1 september 1978.

Aan de eerstkomende synode van de
Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
p/a de Raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk
te Amersfoort.
p/a H. de Vries
Leusden.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en broeders,

De generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen in Groningen-Zuid, heeft in haar vergadering van 1 september 1978 goede aandacht gegeven aan de brief van uw voorgangster, de synode van Hoogeveen-1977. Bovendien nam de synode kennis van de besprekingen, die gehouden zijn tussen de deputaten tot vertegenwoordiging van uw kerken en het moderamen van onze synode van Groningen-Zuid, op 15 juni 1978 te Hoogeveen.

De brief van uw voorgangster heeft ons teleurgesteld. Het besef van onze verbondenheid in geloofsgemeenschap verhindert ons niet die teleurstelling te verzwijgen en dringt ons er toe een nadere verklaring af te leggen.

In de eerste plaats moge het volgende dienen ter nadere verklaring.

Uit de brief van onze Kamper synode van 1975 citeren we:

„In het verleden hebben onze synoden herhaaldelijk te kennen gegeven de hartelijke begeerte, dat ook uw synoden tot de uitspraak zullen komen, dat het vanwege de roeping van de kerk om Gods Woord te bewaren eis is van 's Heeren wege dit te doen in eenheid van kerkelijk samenleven. Met die uitspraak zou dan een eerste stap gezet zijn op de weg naar daadwerkelijke toenadering en vereniging”.

Ook de synode van Groningen-Zuid is van oordeel, dat het een roeping is van 's Heeren wege de eenheid te zoeken met allen, die 'Gods Naam ootmoedig vrezen' (Psalm 119 : 32, statenberijming); we mogen ook zeggen: met allen, die zich van harte stellen op de grondslag van Gods Woord en in de drie formulieren van enigheid hun gemeenschappelijk geloof belijden. Wij kennen uw kerken als een gemeenschap, die inderdaad wil staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis. Om die reden hebben onze kerken dan ook steeds weer u gezocht en een dringend appel op u gedaan. Blijkens de brief van de synode van Hoogeveen-1977 hebben uw kerken dat dringend appel beluisterd in de brief van onze Kamper synode. Zou uw voorgangster op dit punt niet méér geschreven hebben, dan zou die mededeling een oorzaak van blijdschap voor ons zijn geweest. Daar staat echter in die brief méér te lezen.

Herinnerend aan het bovengenoemde onderhoud op 13 september 1977 wordt wel gesproken over een 'stap op de weg naar daadwerkelijke toenadering' (daarmee kennelijk zinspelend op een gedeelte van het vermelde citaat uit de brief van de synode van Kampen), maar van 'vereniging' wordt niet gesproken.

Even later wordt de overtuiging wel uitgesproken, 'dat wij tot eenheid geroepen zijn', maar tegelijkertijd wordt verklaard:

„Maar als U vraagt, dat aan gesprekken, die gericht zijn op het zoeken van elkaar, een uitspraak van onze synode voorafgaat, dat het tot een eenheid van kerkelijk samenleven moet komen, vraagt U te veel. Wij hebben de indruk dat daarmee in principe gezegd zou worden, dat het binnen korter of langer tijd tot een vereniging van Uw kerken en onze kerken moet komen”.

Broeders, wij stellen geen voorwaarden, wij stellen geen eisen, wij dikteren niets. Want wie zijn wij? U zult er echter oog voor moeten hebben, dat niet wij eenheid van christgelovigen eisen, maar dat de Heere Christus die eenheid zoekt, verwacht en eist. Geestelijke eenheid, geloofsgemeenschap, ook kerkelijke eenheid. Onder dat gebod van Christus komen wij niet uit, en u evenmin. Het mocht u toch duidelijk zijn, dat dat bevel van Christus onze kerken steeds gedreven heeft, met name in de jaren na de Vrijmaking van 1944.

Naar onze diepe overtuiging hebben samensprekingen (op deputaten-niveau) dan pas werkelijk zin, wanneer van te voren vaststaat, waar we gezamenlijk behoren uit te komen, naar de opdracht van Christus, juist omdat we staan op eenzelfde grondslag.

Wanneer uw synode zou erkennen, dat het eis van de Heere is, niet slechts toenadering te zoeken maar te streven naar kerkelijk samenleven, dan zouden eventuele deputaten een heerlijke opdracht kunnen ontvangen, namelijk alles te doen wat dat begeerde kerkelijk samenleven mogelijk zou moeten maken. Wij stuiten echter op uw weigering. U wenst blijkbaar

niet uit te spreken, dat u met ons op de weg wilt gaan staan, die leiden moet tot eenheid. U geeft intussen ook geen antwoord op de vraag, die onze synode van Kampen stelde sub 1, nl. „Indien u met uw voorgangsters van mening bent, dat er verschillen zijn die een verandering op de weg naar daadwerkelijke eenheid vormen, wilt u dan aangeven, op welke Schriftuurlijke gronden deze verschillen naar uw oordeel een verandering vormen?” Dan heeft naar ons oordeel het spreken over 'accentverschillen' dan wel (vermeende) confessionele verschillen met betrekking tot de 'toeëigening des heils' ook niet de minste zin. We zullen elkander moeten aanvaarden op de wederzijdse aangenomen confessionele grondslag.

In de tweede plaats heeft uw voorgangster geweigerd ons duidelijk te maken „waarom uw generale synode van Amsterdam van oordeel was, dat de wederzijdse toenadering van uw en onze kerken thans niet gediend is door het doen van duidelijke uitspraken omtrent deelneming aan organisaties als de ICCC en de GOS, mee gelet op de bezwaren die met name door onze synoden van Amersfoort-West-1967 en Hoogeveen-1969/70 u ter kennis werden gebracht”.

Wel hebben wij kennis genomen van uw besluit het lidmaatschap van de ICCC te beëindigen, maar ten aanzien van uw lidmaatschap van de GOS schrijft uw voorgangster slechts, dat „de deelneming aan de GOS hierbij aan de orde kan komen”, nl. bij besprekingen op deputatenniveau. Het is ons niet duidelijk welke argumenten tegen deelneming aan de GOS in deputatenbesprekingen aan de orde zullen kunnen worden gesteld, die niet reeds door onze voorgaande synoden met klem onder uw aandacht werden gebracht.

Wij laten uw deelneming aan de GOS uiteraard geheel voor uw rekening en verantwoording. Voor onze kerken blijft het evenwel een onoverkomelijke belemmering de eenheid te zoeken met een kerkgemeenschap, die blijft deelnemen aan een organisatie, waarin ook de 'Gereformeerde Kerken' (synodaal) in Nederland zijn vertegenwoordigd. Wij achten het volledig overbodig, u de redenen daarvan uitvoerig te beschrijven: ze zijn u genoegzaam bekend, en het is ons niet onbekend, dat onze ernstige bezwaren goeddeels ook uw bezwaren zijn.

Maar als u méér hecht aan samenwerking met de GOS en door middel van die organisatie met de 'Gereformeerde Kerken' (synodaal) dan aan vereniging met de Gereformeerde Kerken in Nederland, dan moeten wij dat met droefheid constateren. Ook deze keus laten wij voor uw verantwoording.

In de derde plaats schrijft uw voorgangster, dat zij aan haar deputaten opdrachten gaf met betrekking tot de 'Gereformeerde Kerken, Vrijgemaakt, buiten verband' maar niet minder met betrekking tot onze kerken. Ook nu zeggen wij, dat wij uw contacten met de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt (buiten verband) geheel laten voor uw rekening en verantwoording. Maar het is u bekend, welke ernstige bezwaren wij hebben tegen deze gemeenschap. Ten overvloede wijzen wij u nogmaals op het appel, dat onze synode van Hoogeveen in 1969 deed uitgaan naar deze gemeenschap, met name met betrekking tot de band aan de gereformeerde belijdenis en de opstelling ten aanzien van het kerkverband.

Wij willen onder geen voorwaarde u de indruk geven, dat onze ernstige bezwaren, die in 1969 onder woorden werden gebracht — en die intussen nog zijn toegenomen — in waarde zouden verminderen, doordat wij thans zonder meer met uw kerken deputatenbesprekingen zouden openen, terwijl u tegelijkertijd bezig bent met deputatenbesprekingen met kerken, die op bedenkelijke wijze zich opstellen met betrekking tot de handhaving van de belijdenis en de functionering van het kerkverband.

Naar onze overtuiging zijn eerlijkheid en oprechtheid eerste voorwaarden voor een behoorlijke contactoefening. We zijn niet zonder zorg ten aanzien van uw kerkelijke stellingname. Wij constateren dat u naar meer dan één zijde tegelijkertijd contacten wenst te onderhouden en besprekingen wilt voeren zonder evenwel tevoren uit te spreken waarheen u uw koers heeft uitgezet. Zulk een 'vrijblijvendheid' past niet bij de stijl van de kerk van onze Heere Jezus Christus.

Het doet ons van harte leed dat wij niet positiever kunnen reageren op de brief van uw synode van Hoogeveen. Wij menen echter, dat wij niet anders mogen en kunnen antwoorden dan op de wijze waarop wij het in deze brief deden.

Wij vertrouwen, dat uw synode ernstige aandacht zal geven aan onze overwegingen. En het zou voor ons een zeer verblijvende zaak zijn, wanneer uw synode tot duidelijke uitspraken in dezen zou komen, in onderworpenheid aan Gods Woord en gebonden aan de belijdenis, onder de leiding van de Geest van Christus, Die gebeden heeft 'dat zij allen een zijn' (Joh. 17 : 21).

Met hoogachting en broedergroet,
namens de synode,
P. Lok, praeses,
P. van Gurp, scriba II.

BIJLAGE 51b
art. 118, 180

RAPPORT 3c VAN COMMISSIE IV — INZAKE KERKELIJKE VERHOUDINGEN BINNENLAND (GEREFORMEERDE KERKEN, VRIJGEMAAKT)

Aan uw commissie werd ter hand gesteld de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Groningen-Zuid 1978 d.d. 1 september 1978, waarvan u inmiddels een afschrift gezonden werd.

Uw commissie constateert:

1. de brief is een antwoord op de brief van de G.S. 1977 d.d. 10 februari 1978 (Acta 1977, art. 174 en bijlage LXXXVIII) alsmede een reactie op de besprekingen gehouden tussen het moderamen van de G.S. 1977 en deputaten van de G.S. Kampen 1975 op 13 september 1977 en tussen deputaten voor de vertegenwoordiging der kerken en het moderamen van de G.S. Groningen-Zuid 1978 op 15 juni 1978;
2. de Gereformeerde Kerken laten onze deelneming aan de G.O.S. alsmede onze contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken (Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, buiten verband) geheel voor onze rekening en verantwoording.

Uw commissie overweegt:

1. het naar meer dan één zijde tegelijkertijd contacten willen onderhouden en besprekingen voeren is geen blijk van „een vrijblijvendheid die niet past bij de stijl van de kerk van van onze Heere Jezus Christus" maar — al kan dat bij de Gereformeerde Kerken de indruk wekken van openheid en ruimheid — een uiting van verlangen om gehoorzaam te zijn aan het gebod tot eenheid met allen die in waarheid onder het gezag van Gods Woord willen buigen en naar de gereformeerde belijdenis willen leven;
2. naar het oordeel van onze kerken hebben samensprekingen (op deputaten-niveau) niet dán pas werkelijk zin wanneer eerst onzerzijds wordt uitgesproken dat het met de Gereformeerde Kerken moet komen tot eenheid van kerkelijk samenleven; het is ook zinvol deputaten te benoemen om te spreken over al datgene wat, ook blijkens deze brief, de eenheid tussen onze beide kerken in de weg staat of belemmert;
3. ondanks het feit dat de Gereformeerde Kerken niet positiever meenden te kunnen reageren, ligt voor ons nochtans de weg open voor ontmoeting en gesprek.

Uw commissie stelt u voor:

1. de brief te beantwoorden met in achtneming van het bovenstaande en daarbij ook uit te spreken dat naar onze diepste overtuiging onze deelneming aan de G.O.S. en onze contacten met de Ned. Geref. Kerken voor ons geen verhindering vormen om de Gereformeerde Kerken in oprechtheid te zoeken;
2. deputaten te machtigen van deze standpuntbepaling verantwoording af te leggen in een gesprek met gereformeerde deputaten en zó de weg te betreden die onder de zegen des Heren kan leiden tot de door de Geref. en onze Kerken begeerde kerkelijke eenheid.

G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 52

art. 119

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE IV — INZAKE DEPUTATEN EENHEID EN CORRESPONDENTIE (ALGEMEEN)

Inleiding

Geen opmerkingen.

Algemeen overzicht

1. Uw commissie spreekt gaarne haar grote erkentelijkheid uit jegens prof. dr. J. van Genderen die gedurende 24 jaar op uitnemende wijze de kerken in dit deputaatschap heeft gediend.
Dankbaar vermeldt uw commissie ook de arbeid van ds. A. Rebel en br. K. Geleynse.
2. Geen opmerkingen.
3. Uw commissie spreekt haar waardering uit voor het werk dat deputaten, op vergaderingen en daarbuiten, verricht hebben.

IV. Diversen

Uw commissie stemt in met het gegeven advies.

Concept-instructie

Met waardering nam uw commissie kennis van de door deputaten voorgestelde instructie, waarin zij slechts een enkele wijziging aangebracht wil zien (zie onder voorstellen 4).

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor hun werkzaamheden;
2. opnieuw elf deputaten te benoemen;
3. een begroting voor deputaten vast te stellen na advies van commissie VII;
4. een instructie voor deputaten vast te stellen overeenkomstig het aangeboden concept met dien verstande dat:
  - in art. 3 c de woorden „aan te wijzen" worden vervangen door „te zenden";
  - in art. 5 na de woorden „deputaten kunnen" wordt ingevoegd „desgevraagd";
  - in art. 8 na „generale synode" gelezen wordt: „doen opnemen in het archief van de synode".

G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 53
art. 120

**RAPPORT 2b VAN COMMISSIE I – INZAKE INSTRUCTIE 8.09
OVER ART. 84 K.O.**

De particuliere synode van het Oosten heeft de volgende toelichting toegevoegd:

„Deze instructie betreft handelingen van de kerkeraad op burgerrechtelijk gebied.

Naar art. 37 van de kerkorde is de kerkeraad het enige lichaam dat een permanent karakter heeft. In de praktijk van het kerkelijk leven blijkt de in bovenvermelde instructie bedoelde vertegenwoordiging soms nodig te zijn voor het aangaan van verbintenissen op burgerrechtelijk gebied.

De bevoegdheden tot het nemen van deze stappen heeft alleen de kerkeraad. Het aangaan van verbintenissen brengt echter allerlei formaliteiten met zich mee, waarbij soms een omslachtige procedure wordt gevergd voor het doen passeren van een notariële akte. Daarbij moet in vele gevallen de gehele kerkeraad aanwezig zijn en moeten alle leden daarvan op hetzelfde tijdstip hun handtekening zetten.

Wanneer kerkordelijk is vastgelegd, dat een kerkeraad zich hiertoe kan laten vertegenwoordigen, kan, wanneer uit de notulen van de kerkeraad blijkt dat door de volledige raad hiertoe een besluit is genomen, deze vertegenwoordiging vereenvoudigd worden tot de wijze waarop die in de instructie is aangegeven”.

Commissie I is het volledig eens met de intentie van deze instructie en stelt daarom de synode **voor** deze instructie te aanvaarden, zij het met een kleine redactionele wijziging. De instructie zou naar de mening van commissie I aldus moeten luiden:

„De generale synode voege aan art. 84 van de kerkorde de volgende bepaling toe:

Een plaatselijke kerk kan in en buiten rechte vertegenwoordigd worden door twee of meer leden van de kerkeraad dan wel door twee of meer andere personen — in beide gevallen met schriftelijke machtiging van de volledige kerkeraad”.

Toelichting:

Het is de bedoeling van commissie I in deze redactie te benadrukken dat zowel kerkeradsleden als andere personen beiden door de volledige raad gemachtigd moeten zijn.

In de door de P.S. van het Oosten voorgestelde redactie kán gelezen worden dat alleen die twee of meer andere personen machtiging van de kerkeraad nodig hebben en niet de kerkeradsleden. Dit dus om tweëerlei lezing te voorkomen.

Th. Rutters, rapporteur.

BIJLAGE 54
art. 121

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR KERKBOUWAANGELEGENHEDEN

Deputaten voor kerkbouwaangelegenheden delen u mede dat zij in de jaren 1977, 1978 en 1979 hun werkzaamheden ononderbroken hebben mogen verrichten. De zaken welke hun werden voorgelegd, werden steeds in plenaire zittingen, welke gehouden werden in het centraal gelegen Amersfoort, besproken. Deze vergaderingen vonden ieder kwartaal plaats.

Werkzaamheden

Zag het ten tijde van de vorige generale synode ernaar uit dat de bouwactiviteiten van de kerkeraden en de behoefte aan financiële steun wat waren afgenomen, de afgelopen jaren hebben aangetoond dat dit slechts van tijdelijke aard is geweest.

Naar aanleiding van plannen voor nieuwbouw of verbouwing van kerken en voor het creëren van vergaderaccommodatie bezochten deputaten verscheidene kerkeraden en beheercommissies, waarbij deze uitvoerig werden voorgelicht over de merites van hun plannen en waarbij samen gezocht werd naar oplossingen.

Veelvuldig werd toelichting gegeven op de werkwijze van deputaten en de door hen te hanteren criteria.

Met de volgende kerkeraden werd gecorrespondeerd of persoonlijk contact onderhouden: Amsterdam-Noord, Dedemsvaart, Dordrecht-Zuid, Drachten, Dronten, Emmeloord, Emmen, Gouda, 's-Gravenhage-Centrum, 's-Gravenhage-Rijswijk, Haamstede, Haarlem-Noord, Heerde, Hengelo (Ov.), Lelystad, Oosterbeek, Oud-Beijerland, Ouderkerk aan de Amstel, Ridderkerk, Rotterdam-Oost/Capelle, Urk-Oost, Veenendaal (Bethelkerk), Wildervank-Veendam, Winschoten, Zaandam, Zeist.

Nieuwe toezeggingen werden gedaan aan de kerken te Dordrecht-Zuid, Drachten, Dronten, Emmen, 's-Gravenhage-Rijswijk (Zoetermeer), Utrecht-Centrum, Zwolle.

Steunuitkeringen vonden plaats aan de kerken te Aalten, Amsterdam-Nw. West, Amsterdam-Noord, Dedemsvaart, Dronten, Emmeloord, Ermelo, Harlingen, 's-Hertogenbosch, Kerkwerve, Ridderkerk, Rozenburg, Sneek en Veenwouden.

Een aantal kerken behoefde van de toegezegde steun geen gebruik te maken.

Voor adviezen aan de kerkeraad te Haamstede werd dankbaar gebruik gemaakt van de ervaring opgedaan door de kerkeraad van de Ned. Hervormde Gemeente te Vaals-Gulpen.

Met deputaten tot beheer van de kas onderlinge bijstand was goed overleg met betrekking tot kerken die zowel uit het fonds steun kerkbouw als uit de kas onderlinge bijstand worden gesteund.

Deputaten zijn van oordeel dat het hun werk ten goede zou komen, indien van de beide deputaatschappen één lid van het ene deputaatschap in het andere qualitate qua zitting had.

Voor een belangrijk deel van de administratie werd gebruik gemaakt van de diensten van het kerkelijk bureau te Schiedam.

Samenstelling

In de vacature door de aftreding van br. J. G. Jonker, benoemd door de particuliere synode van het Westen, werd voorzien door de benoeming van br. R. Westerhof te Wormerveer. Het deputaatschap is thans als volgt samengesteld: Ir. G. de Boer, Amersfoort; C. van Drieënhuizen, Zeist; A. de Geus, Harlingen; W. R. Groenendijk, Vleuten; G. Ploeg, Dordrecht; allen benoemd door de generale synode.

J. A. van Dijk benoemd door de particuliere synode van het Noorden
 L. van Valen Pzn. " " " " " " " " Zuiden
 H. Verhoef " " " " " " " " Oosten
 R. Westerhof " " " " " " " " Westen

Het moderamen bestaat uit de volgende broeders: A. de Geus, voorzitter; L. van Valen Pzn., secretaris; C. van Drieënhuizen, penningmeester.

Financiën

Op de bijlagen bij dit verslag bieden deputaten u aan:

- A. overzicht kapitaalsverloop en verplichtingen 1976 t/m 1979;
- B. begroting 1981 t/m 1983;
- C. overzicht lopende toezeggingen per 31 december 1979.

Voorstellen

- a. opnieuw deputaten te benoemen, waarvan één tevens deputaat is voor de kas onderlinge bijstand;
- b. de minimumbijdrage van de kerken voor de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen op f 1.65 per ziel;
- c. artikel 5 van de instructie als volgt te wijzigen:
 „Het totaal der door de deputaten te verstrekken garanties mag de financiële draagkracht uit eigen middelen niet meer dan 100 procent te boven gaan.”

L. van Valen Pzn., secretaris.

BIJLAGE A

OVERZICHT KAPITAALSVERLOOP

De stand van het eigen vermogen bedroeg per 31 december 1976 volgens ons vorig overzicht

	1977	1978	1979	
				f 689.900
Vermeerdering				
collecten	f 56.200	f 21.000	f 20.900	
intrest	f 41.000	f 46.500	f 52.400	
gift	f 25.000	—	—	
mutatie koersw.eff	f 6.900	f 12.800	f 44.400	
	<u>f 129.100</u>	<u>f 54.700</u>	<u>f 28.900</u>	
Vermindering:				
uitkeringen	f 52.600	f 54.700	f 38.500	
algemene kosten	f 6.600	f 7.100	f 11.100	
	<u>f 59.200</u>	<u>f 61.800</u>	<u>f 49.600</u>	
Per saldo is de stand per 31 december 1979				f 732.000

Verplichtingen

De laatste jaren bedroegen de aangegane verplichtingen:

per ultimo 1976 aan 29 gemeenten f 588.960 = 85%
 per ultimo 1977 aan 23 gemeenten f 460.165 = 61%
 per ultimo 1978 aan 24 gemeenten f 1.092.145 = 145%
 per ultimo 1979 aan 23 gemeenten f 1.452.180 = 198%
 van het eigen vermogen.

Gelet op de duidelijke stijging in de laatste jaren van aangevraagde en toegezegde steunuitkeringen, is intering van het eigen vermogen — zoals aan de vorige generale synode nog is voorgesteld — niet (langer) verantwoord.

Bovendien zal enige verhoging van de thans geldende limiet van 180% van het beheerde kapitaal noodzakelijk en verantwoord zijn. Reeds in 1980 is een aanmerkelijke stijging van uitkeringen te verwachten.

Gezien het bij de begroting (zie bijlage B) berekende ervaringscijfer van ca. 50% werkelijke uitkeringen op toegezegde bedragen, kan de limiet op 200% gesteld worden.

BIJLAGE B

BEGROTING 1981, 1982 en 1983**A. Algemeen**

Sedert het bestaan van het deputaatschap in 1957 bedraagt het totaal van de maximale steunuitkeringen tot en met het jaar 1979 *f* 3.391.152
 Volgens bijlage C bedraagt het saldo van de verplichtingen per 31 december 1979 1.452.180

Theoretisch had derhalve uitgekeerd moeten zijn *f* 1.938.972

De werkelijke uitkeringen over dezelfde periode bedroegen in totaal *f* 983.067 ofwel 50,7% van de gedane toezeggingen.

Derhalve kan het in vorige begrotingen gehanteerde uitkeringspercentage op 50% gehaafd blijven voor de reeds toegezegde en de nog toe te zeggen steunuitkeringen.

B. Reeds gedane toezeggingen

De maximale steun op grond van reeds gedane toezeggingen bedraagt de komende jaren:

	1981	1982	1983
Aalten	<i>f</i> 5.750	<i>f</i> 4.600	<i>f</i> 3.450
Aarlanderveen	420	—	—
Amsterdam-Noord	4.500	3.000	1.500
Dedemsvaart	3.600	2.880	2.160
Dordrecht-Zuid	20.000	18.000	16.000
Drachten	30.000	27.000	24.000
Dronten	20.800	18.200	15.600
Emmeloord	4.500	3.000	1.500
Emmen	50.000	45.000	40.000
Ermelo	7.000	6.000	5.000
Goes	4.800	3.200	1.600
's-Gravenmoer	7.500	6.000	4.500
's-Hertogenbosch	960	720	480
Maarsse	4.800	3.200	1.600
Mussel	5.000	4.000	3.000
Siegerswoude/de Wilp	300	—	—
Utrecht-Centrum	31.500	28.000	24.500
Veenwouden	2.400	1.800	1.200
Zoetermeer	36.000	32.000	28.000
Zwolle	—	30.000	27.000
	<u><i>f</i> 239.830</u>	<u><i>f</i> 236.600</u>	<u><i>f</i> 201.090</u>
50% daarvan	<i>f</i> 119.915	<i>f</i> 118.300	<i>f</i> 100.545

C. Nieuwe steunaanvragen

Het verloop van de jaarlijkse aangegane nieuwe verplichtingen gedurende de laatste jaren luidt als volgt:

in 1974 *f* 55.000
 in 1975 *f* 112.200 (naderhand *f* 99.000 vervallen)
 in 1976 *f* 219.900 (naderhand *f* 55.000 vervallen)
 in 1977 *f* 7.000
 in 1978 *f* 744.200
 in 1979 *f* 528.400

Gemiddeld een jaarlijks bedrag van *f* 277.800; gelet op de stijgende tendens in de toegezegde steunuitkeringen (steeds hogere bouwkosten en hoger rentepercentage), is voor de jaren 1981, 1982 en 1983 uitgegaan van een gemiddelde van *f* 400.000 per jaar.

Dan ontstaat het volgende patroon aan nieuwe toezeggingen:

	1981	1982	1983
toe te zeggen in 1980 (vorige begr.)	<i>f</i> 36.400	<i>f</i> 32.760	<i>f</i> 29.120
toe te zeggen in 1981	—	72.700	65.430
toe te zeggen in 1982	—	—	72.700
	<u><i>f</i> 36.400</u>	<u><i>f</i> 105.460</u>	<u><i>f</i> 167.250</u>
50% daarvan	<i>f</i> 18.200	<i>f</i> 52.730	<i>f</i> 83.625

D. Totaal

Voor de komende jaren kan de volgende begroting worden opgesteld:

	1981	1982	1983
Te verwachten uitkeringen op grond van reeds gedane toezeggingen	f 119.915	f 118.300	f 100.545
Te verwachten uitkeringen op grond van nieuwe toezeggingen	18.200	52.730	83.625
Algemene kosten en sluitpost	6.885	6.970	6.830
	<u>f 145.000</u>	<u>f 178.000</u>	<u>f 191.000</u>
Af: intrestbate	50.000	50.000	50.000
	<u>f 95.000</u>	<u>f 128.000</u>	<u>f 141.000</u>
Benodigde collectebaten	f 95.000	f 128.000	f 141.000
Gemiddeld is per jaar een bedrag aan ontvangsten uit de kerken benodigd van ruim f 121.000 ofwel van f 1.65 per (doop)lid.			

BIJLAGE C

OVERZICHT LOPENDE TOEZEGGINGEN

	oorspronkelijke maximale toezeggingen	reeds uitgekeerd	niet uitgekeerd	saldo verplichting ultimo 1979	aantal resterende termijnen
Aalten	f 63.250	f 39.100	f —	f 24.150	6
Aarlanderveen	3.100	1.950	19.890	1.260	2
Amsterdam-Noord	82.500	30.792	36.708	15.000	4
Dedemsvaart	39.600	15.410	9.070	15.120	6
Dordrecht-Zuid	110.000	—	—	110.000	10
Drachten	165.000	—	—	165.000	10
Dronten	143.000	14.700	11.300	117.000	9
Emmeloord	82.500	42.170	25.330	15.000	4
Emmen	275.000	—	—	275.000	10
Ermelo	55.000	5.340	13.660	36.000	8
Goes	88.000	32.400	39.600	16.000	4
's-Gravenmoer	82.500	—	51.000	31.500	6
Groningen	55.000	—	54.000	1.000	1
's-Hertogenbosch	13.200	4.340	5.260	3.600	5
Maarssen	88.000	41.720	30.280	16.000	4
Musssel	55.000	—	34.000	21.000	6
Rozenburg	117.639	113.739	1.900	2.000	1
Siegerswoude/de Wilp	16.500	—	15.600	900	2
Steenwijk	8.250	5.100	3.000	150	1
Utrecht-Centrum	192.500	—	—	192.500	10
Veenwouden	33.110	20.960	3.150	9.000	5
Zoetermeer	220.000	—	—	220.000	10
Zwolle	165.000	—	—	165.000	10
Reeds afgewerkt	1.217.503	615.346	602.157	—	
	<u>f 3.391.152</u>	<u>f 983.067</u>	<u>f 955.905</u>	<u>f 1.452.180</u>	

BIJLAGE 55
art. 121

RAPPORT 7 VAN COMMISSIE VII — INZAKE KERKBOUWAANGELEGENHEDEN

Uw commissie stelt met dankbaarheid vast dat de werkelijke uitkeringen 50,7% bedroegen van de gedane toezeggingen. Ook in deze verslagperiode is gebleken dat vele gemeenten door hun offervaardigheid aan hun verplichtingen konden voldoen en daardoor minder of geen steunuitkeringen nodig hadden. In het rapport van deputaten wordt gewezen op de duidelijke stijging in de laatste jaren van aangevraagde en toegezegde steunuitkeringen, waardoor intèring van het eigen vermogen — zoals aan de vorige generale synode nog is voorgesteld — niet langer verantwoord is.

Uw commissie merkt hierbij op dat het vermogen per 1 januari 1977, groot f 689.900,—, desondanks is toegenomen en per 31 december 1979 f 732.000,— bedroeg.

Deze toename was een gevolg van het feit dat de werkelijke uitkeringen over de jaren 1977 t/m 1979 beduidend lager waren dan de te verwachten uitkeringen.

Krachtens art. 5 van de instructie van deputaten mag het totaal van de te verstrekken garanties de financiële draagkracht uit eigen middelen niet meer dan 80% te boven gaan. Blijkens het rapport van deputaten werd deze limiet per 31 december 1979 reeds overschreden. Per ultimo 1979 bedroegen de aangegane verplichtingen aan 23 gemeenten f 1.452.180,—, d.i. 98% boven het eigen vermogen.

Daarbij komt dat deputaten, gelet op de stijgende tendens, de nieuwe toezeggingen voor

de jaren 1981 t/m 1983 hebben begroot op een gemiddelde van f 400.000,— per jaar.

Aanvaarding van het voorstel van deputaten om het percentage tot 100% te verhogen zou betekenen dat na 1 januari 1980 geen steuntoezeggingen gedaan hadden kunnen worden, omdat de limiet van 100% op die datum reeds was bereikt.

Om niet in strijd met de instructie te handelen en de na 1 januari 1980 gedane toezeggingen toch te kunnen honoreren zijn er voor deputaten 2 mogelijkheden:

- a. handhaving van de limiet op 100% omdat de praktijk heeft geleerd dat slechts 50% van de gedane toezeggingen wordt uitbetaald en een verhoging van het eigen vermogen door een extra verhoging van de minimumbijdrage per jaar;
- b. verhoging van de limiet op 150% zonder meer.

Na ingewonnen informatie deelden deputaten ons schriftelijk mede dat een toeneming van de aangegane verplichtingen tot ± f 1.700.000,— in de komende verslagperiode wordt verwacht zodat het eigen vermogen met f 150.000,— zal moeten toenemen tot ± f 850.000,— per 31 december 1983. Dit betekent dat hierdoor jaarlijks f 50.000,— meer nodig is zodat deputaten het voorstel genoemd onder punt b van hun rapport als volgt wijzigen:

- b. de minimumbijdrage voor de kerken voor de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen op f 2,35 per ziel.

Deze voorgestelde verhoging van f 1,65 tot f 2,35 per (doop-)lid wordt verklaard uit het feit dat deputaten van mening zijn dat het eigen vermogen van F.S.K. voldoende moet zijn om te allen tijde de gedane toezeggingen na te komen ook al zou de collectebate uit de kerken geheel of gedeeltelijk vervallen.

Deze mening wordt door uw commissie niet gedeeld, omdat:

- 1e deze kapitaaldekking van de gedane toezeggingen, aangegaan over een periode van 10 jaren, beslist niet noodzakelijk wordt geacht;
- 2e dit standpunt eraan voorbijgaat dat de jaarlijkse lasten gedekt worden door de geheven minimumbijdragen en de rente van het eigen vermogen;
- 3e het eigen vermogen als garantiekapitaal dan pas geheel nodig zal zijn in het geval dat de jaarlijkse minimumbijdragen uit de kerken geheel wegvallen;
- 4e mede gelet op de matiging welke t.a.v. de financiële lasten moet worden betracht de voorgestelde verhoging van de minimumbijdragen niet verantwoord wordt geacht;
- 5e het niet uitgesloten moet worden geacht dat de stijgende tendens in de te verwachten steunaanvragen een tijdelijk karakter zal blijken te dragen omdat vele gemeenten reeds ge- of verbouwd hebben.

Uw commissie stelt u voor:

- a. deputaten te danken voor hun arbeid en hun beleid goed te keuren;
- b. opnieuw deputaten te benoemen van wie één tevens deputaat is voor de kas onderlinge bijstand;
- c. art. 5 van de instructie als volgt te wijzigen:
Het totaal der door de deputaten te verstrekken garanties mag de financiële draagkracht uit eigen middelen niet meer dan 150% te boven gaan;
- d. een minimumbijdrage der kerken voor de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen tot de bij de behandeling van de desbetreffende begrotingsvoorstellen te bepalen bedragen.

G. G. van Wijngaarden, rapporteur.

BIJLAGE 56

art. 122

RAPPORT 6a VAN COMMISSIE VII — INZAKE DEPUTATEN-FINANCIËEL THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

a. Lerarenvariant

Het rapport van deputaten-financieel en het rapport 6 van uw commissie werden behandeld in uw vergadering van dinsdagmiddag 9 september 1980.

Dit gebeurde in directe aansluiting aan de behandeling van het rapport van curatoren en van het commissierapport betreffende de Theologische Hogeschool, waarbij door u was besloten aan het curatorium mandaat te geven om te werken in de richting van een lerarenopleiding, in de vorm van een zogenoemde lerarenvariant.

b. Bijstelling begroting

Laatstebedoeld besluit was er de oorzaak van dat bij de behandeling van de hiervoren onder punt a. in de eerste alinea genoemde rapporten de daardoor noodzakelijke bijstelling van de begroting voor de Theologische Hogeschool aan de orde kwam.

Daarbij werd uw vergadering in overweging gegeven om zich te gaan bezinnen op welke wijze die bijstelling moet plaatsvinden en om bij die bezinning ook te betrekken de mogelijkheid het percentage in de aanvraag om subsidie hoger te stellen dan 48%.

c. Voorstel maximum subsidiepercentage in discussie

Tijdens uw daarop volgende bespreking van deze mogelijkheid werd een voorstel gedaan om te besluiten dat door deputaten-financieel maximaal 48% subsidie zou mogen worden aangevraagd.

De discussie daarover heeft geleid tot uw besluiten om dat voorstel door uw commissie te laten bespreken met deputaten-financieel en met de indiener van het voorstel.

d. Beraad over voorstel sub c

Uw commissie heeft op vrijdag 12 september 1980 het voorstel besproken met broeder J. D. Wisman, voorzitter van deputaten-financieel, en met ds. J. H. Velema. Daarbij werd in de eerste plaats aandacht besteed aan hetgeen in de leden 8 en 9 van artikel 47 van de Acta der generale synode Amsterdam-Nieuw-West 1974 is vastgelegd. Duidelijk blijkt uit de toen genomen besluiten:

- a. dat de generale synode zich de volle rechten heeft voorbehouden inzake alle beleidsfacetten welke van principiële betekenis kunnen zijn voor de gang van zaken aan de Theologische Hogeschool, ongeacht of het uitoefenen van die rechten gehele of gedeeltelijke intrekking van subsidie met zich zou kunnen brengen;
- b. dat het curatorium is gemachtigd tot het aanvragen van een partiële subsidiëring van de Theologische Hogeschool, zodra de erkenning door de overheid is geschied.

Vervolgens werd in vorengenoemde bespreking aandacht besteed aan punt 8 van het in 1974 uitgebrachte rapport van het curatorium (blz. 115 en 116, Acta 1974) en aan hetgeen de commissie van rapport daarover opmerkt onder sub 8 (blz. 118 en 119, Acta 1974). Uit alles wat daar is vastgelegd lijkt vermelding van de hierna onder e. en f. volgende alinea's doelmatig voor de thans in voorbereiding zijnde besluitvorming.

e. Citaten uit rapport 1974 van het curatorium

1. Aan het vraagstuk van het al of niet aanvragen van subsidie voor de hogeschool zijn verschillende besprekingen gewijd. Het curatorium is tenslotte tot de conclusie gekomen dat een partiële subsidiëring acceptabel is.
2. Het beginsel van „opleiding voor de kerk door de kerk” betekent voor ons wel dat de kerken de verantwoordelijkheid voor de Theologische Hogeschool voor 100% op zich nemen en dat het theologisch onderwijs primair gericht is op de opleiding tot de dienst des Woords in onze kerken, maar het betekent niet dat onze kerken daarom ook de totale kosten moeten dragen.
3. De Christelijke Gereformeerde Kerken die de hogeschool hebben gesticht en haar tot nu toe geheel hebben onderhouden, zouden wel een zeker bedrag aan subsidie aanvaardbaar kunnen achten, maar zullen een volledige bekostiging uit de algemene midelen moeten afwijzen om de band tussen de kerken en de school niet te laten verslappen.
4. Subsidie lijkt niet noodzakelijk als in Apeldoorn wordt volstaan met het geven van een opleiding tot predikant in onze kerken, hoewel ook de kosten van deze opleiding in onze tijd toenemen.
5. Doordat de synode van 1968 een instructie uit de kerken en voorstellen van het curatorium aanvaardde en sindsdien meer en meer gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden die het nieuwe art. 16 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool in een stadium gekomen waarin van uitbreiding van de arbeid mag worden gesproken.
6. De risico's van een aanvaarding van subsidie moeten wel onder ogen worden gezien. Als het eens nodig zou zijn, kan men moeilijk weer terugvallen op de oude situatie, zodat dan wel zou moeten worden bezuinigd.
7. Als subsidiëring principieel aanvaardbaar wordt geacht, is er veel voor te zeggen om aan een behoorlijk percentage te denken en tegelijk het grootste deel van de benodigde gelden van de kerken te blijven verwachten.

f. Citaten uit commissie-rapport 1974

1. Ernstig heeft uw commissie zich beraden op de zaak van de erkenning en subsidiëring van de Theologische Hogeschool door de overheid en met name op de gevolgen die een en ander kan of zal hebben. Het is duidelijk, dat het besluit van de generale synode 1968/69 (zie art. 16 van het Reglement voor de Theologische Hogeschool) een zeer ingrijpend besluit is geweest, waarvan alle gevolgen toen niet overzien werden.
2. Nu is gebleken dat dit besluit ook financiële consequenties heeft.
3. Voorts betrok uw commissie in haar overwegingen dat — in verband met het stijgende aantal studenten en de daaruit voortvloeiende toename van het werk voor de hoogleraren — een aantal voorzieningen noodzakelijk is, zoals ook in het rapport van deputaten-financieel wordt genoemd (o.a. enige hulp bij het onderwijs, administratieve assistentie).
4. Dit alles zal echter een nog grotere verzwaring van de lasten ten gevolge hebben, waardoor subsidiëring door de overheid noodzakelijk wordt.
5. Uw commissie laat zich hierbij leiden door de gedachte dat het niet billijk is, als de verzwaring van de lasten ten gevolge van de openstelling van de Theologische Hogeschool voor andere studenten dan voor hen die via het admmissie-examen worden toegelaten en ten gevolge van bovengenoemde zaken, op de kerken zou gaan drukken.
6. Een zeer belangrijke vraag die hierbij onder ogen gezien behoort te worden, is de vraag of er principiële bezwaren zijn tegen subsidiëring door de overheid.
7. In het rapport van het curatorium wordt gesteld dat een partiële subsidiëring acceptabel is. Uw commissie is van hetzelfde gevoelen, al wil zij hierbij aantekenen dat er naar haar mening geen principieel onderscheid is tussen een partiële en een totale subsidiëring. Wel zou uw commissie het voorstel van het curatorium willen overnemen om een gedeeltelijke subsidiëring aan te vragen en het grootste deel van de benodig-

de gelden vooralsnog van de kerken te blijven verwachten, opdat mede daardoor de band tussen hogeschool en kerken zal worden bewaard.

g. Conclusies

1. In '74 is het curatorium door de generale synode gemachtigd tot het aanvragen van een partiële subsidiëring.
2. Een percentage is daarbij niet vastgesteld.
3. De daarna verkregen 48% voldoet wat de grootte van het „partiële” betreft aan het hierboven onder e. punt 7. vermeld citaat uit rapport 1974 van het curatorium.
4. Door het curatorium is niet uit juridische overwegingen voor 48% gekozen, namelijk met de bedoeling om de volledige zelfstandigheid van „richting en inrichting” der Theologische Hogeschool veilig te stellen. Het is niet ondenkbaar dat ook bij een veel hoger percentage die veiligheid er wel is.
5. Bij de keuze van 48% heeft het curatorium zich laten leiden door het beginsel van „opleiding voor de kerk door de kerk” en door de overweging dat subsidie niet noodzakelijk lijkt als het in Apeldoorn uitsluitend zou gaan om het geven van een opleiding tot predikant in onze kerken. Dit blijkt uit de hiervoren onder e. punt 2. en 4. vermelde citaten uit rapport 1974 van het curatorium.

h. Voorstel

Gelet op alles wat in de Acta van de generale synode Amsterdam-Nieuw-West 1974 is vastgelegd, zoals daarnaar in de punten d. t/m f. van dit rapport is verwezen; tevens gelet op de conclusies in punt g. van dit rapport; mede gelet op de omstandigheid dat zich in de toekomst veranderingen in de methode van subsidiëren kunnen voordoen, is er voor uw commissie en eerdergenoemde twee gesprekspartners aanleiding te komen tot het volgende voorstel:

De generale synode machtigt de deputaten-financieel voor de Theologische Hogeschool bij het aanvragen van subsidies zodanig te handelen dat jaarlijks een subsidiebedrag wordt bereikt dat niet hoger uitkomt dan 48% van het totaal van de op dat jaar betrekking hebbende werkelijke exploitatiekosten van de Theologische Hogeschool.

Tot zover het voorstel. Voorts komt het uw commissie dienstig voor deputaten-financieel op te dragen zich te bezinnen op het percentage van de totale exploitatiekosten dat in de toekomst aangevraagd zou kunnen worden indien de kosten van de opleidingen zodanig zouden stijgen dat een hogere subsidie noodzakelijk zou zijn.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 57

art. 125

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN KERKELIJK-ADMINISTRATIEF BUREAU

i. Samenstelling en vergaderingen

U benoemde in 1977:

A. de Geus - voorzitter	H. Vreman
C. Groeneveld - secretaris	J. D. Wisman
C. Luiten	J. W. van Westrienen (sec.)

De secundus-deputaat heeft in de gehele periode actief aan de werkzaamheden deelgenomen. Hij verving enige tijd br. Vreman, die door een ernstige aandoening was uitgeschakeld, maar die zijn werkzaamheden in ons deputaatschap weer geheel heeft mogen hervatten.

Br. Van Westrienen behartigde met name het directe contact met de penningmeester van de zendingsdeputaten en de brs. deputaten financiële zaken, in verband met de uitvoering van uw opdracht tot overdracht van de financiële zendingsadministratie aan het kerkelijk bureau (zie paragraaf III).

Deputaten vergaderden in de periode elfmaal.

ii. Bureau

a. Huisvesting

Het bureau is ongewijzigd gevestigd in het pand Tuinlaan 102 te Schiedam.

Tot 1 februari 1979 waren deputaten ADMA medegebruiker van dit gehuurde pand.

Sinds 1 februari 1980 verlenen wij tegen vergoeding onderdak aan de Stichting Centraal Orgaan op G.G. voor levens- en gezinsvragen.

Begin 1978 werd bericht ontvangen van de huiseigenaar, de heer P. Schaberg, dat deze de huur aanmerkelijk wenste te verhogen van f 9.000,— tot f 12.000,— per jaar.

Taxatie onzerzijds wees uit dat dit bedrag niet ongerechtvaardigd was, hoewel op de staat van onderhoud het nodige valt aan te merken.

Uw deputaten waren dan ook genoodzaakt in de verhoging te bewilligen. Het verheugt ons des te meer dat er een nieuwe medegebruiker van het pand is gevonden, waardoor onze lasten aanmerkelijk zijn verlicht.

De bouwvalligheid bleek in 1979 metterdaad toen lekkage van een waterleidingbuis in de kelder oorzaak werd van een schade van f 6.000,—.

Voor een deel is deze schade gedragen door de gemeente Schiedam, volgens een daarvoor geldende regeling.

Het restant werd gedeeld tussen huiseigenaar en huurder, zodat f 1.795,— te onzen laste kwam.

b. Apparatuur

Er werd een nieuwe stencilmachine en een frankeermachine aangeschaft.

c. Personeel

De administrateur en de eerste medewerkster waren ook in deze verslagperiode in functie. De tweede medewerkster verliet ons op 31 december 1978 en werd op 1 april 1979 opgevolgd door een jonge medewerker.

d. Werkzaamheden

In de verslagperiode werd de samenwerking met de diverse deputaatschappen verstevigd. In goed overleg kwamen de financiële jaarverslagen steeds tijdig gereed.

Het secretariaatswerk nam verder toe doordat meer kerkelijke vergaderingen gebruik maken van deze diensten van het bureau, die iedere belanghebbende binnen de kerken worden aangeboden.

Met de commissie van voorbereiding van de generale synode werd overleg gepleegd over de noodzakelijke samenwerking vóór en tijdens de synodezittingen.

Het collecterooster met opgave van de minimumbijdragen werd steeds tijdig aan de kerkeraden verzonden.

III. Overleg zendingsdeputaten

Uitvoering werd gegeven aan uw opdracht (Acta 1977, art. 170) om het overleg met zendingsdeputaten te continueren.

De uitvoering van uw gelijktijdige opdracht tot het treffen van voorbereidingen om de overdracht van de financiële zendingsadministratie aan het kerkelijk bureau per 1 januari 1979 te doen plaatsvinden ondervond helaas vertraging, zodat de werkzaamheden eerst met ingang van 1980 metterdaad door het bureau zijn overgenomen.

Het overleg en de voorbereidingen werden conform uw opdracht door deputaten voor financiële zaken met hun adviezen begeleid.

IV. Financiën

Deputaten hebben in de jaren 1977 tot en met 1979 van een goede rente kunnen profiteren. Echter door het vastzetten van gelden voor een langere termijn kon helaas niet optimaal van de onverwachte sterke rentestijging gebruik worden gemaakt.

Voor wat betreft de eigen liquiditeitspositie van het bureau kan opgemerkt worden dat er regelmatig een zéér krappe liquiditeit aanwezig is welke een tijdige betaling van de salarissen in gevaar brengt.

Eén en ander is mede het gevolg van het feit dat betalingen door debiteuren en generale kas niet met regelmaat binnenkomen. Het is wenselijk te streven naar een grotere regelmaat in deze betalingen, zodat een ongestoorde betaling van salarissen en overige kosten gegarandeerd is.

Omdat het zich laat aanzien dat de rentestand zich de komende jaren op een hoger niveau zal blijven bewegen dan voorheen, zal een flexibeler beleggingsbeleid noodzakelijk zijn.

Per 31 december 1979 was belegd f 25.000,— à 5½% bij de Rijksspostspaarbank en f 100.000,— à 7⁵/₈% tot 10 januari 1981 bij de Amro Bank.

De balans per 31 december 1979 geeft in beknopte vorm het volgende beeld:

Vastgelegde middelen:		Eigen vermogen	f 22.433,72
Inventaris	f 5.071,—	Schulden op korte termijn	331.465,41
Beleggingen op lange en korte termijn	125.000,—	Voorzieningen	6.000,—
Vlottende middelen	36.811,62		
Liquide middelen	193.016,51		
	<hr/>		<hr/>
	f 359.899,13		f 359.899,13

Eveneens in beknopte vorm volgt hieronder een overzicht van de exploitatierekeningen over de jaren 1977 tot en met 1979 met de daaruit voortvloeiende vermogenswijziging.

			<i>f</i>
Saldo per 1 januari 1977			34.369.18
		in % van ontv.	
Vergoeding werkzaamheden			<i>f</i>
	1977		83.112.50
	1978		80.180.65
	1979	66.22	87.161.80
			<hr/> 250.454.95
Bijdrage generale kas	1977		28.000.—
	1978		31.200.—
	1979	23.48	29.600.—
			<hr/> 88.800.—
Rente	1977		11.080.36
	1978		10.376.91
	1979	8.22	9.629.33
			<hr/> 31.086.60
Toevoeging saldo reserve kerkelijk bureau G.S. 1977	1977	0.80	3.033.25
Toevoeging saldo reserve achterstallig onderhoud	1979	1.28	4.800.—
			<hr/> 7.833.25
		<hr/> 100.00	<hr/> 378.174.80
			412.543.98
Personeelskosten	1977		79.314.06
	1978		93.919.62
	1979	71.41	96.826.57
			<hr/> 270.060.45
Huisvestingskosten	1977		9.009.59
	1978		10.236.54
	1979	9.15	15.337.65
			<hr/> 34.583.78
Algemene kosten	1977		22.634.97
	1978		19.292.37
	1979	16.93	22.078.55
			<hr/> 64.005.89
Afschrijvingen	1977		2.873.—
	1978		3.700.34
	1979	2.50	2.887.—
			<hr/> 9.460.34
Reservering kosten G.S. 1980	1977		2.000.—
	1978		2.000.—
	1979	1.58	2.000.—
			<hr/> 6.000.—
Reservering achterstallig en normaal onderhoud	1977		6.000.—
	1978		—,—
	1979	1.58	—,—
			<hr/> 6.000.—
		<hr/> 103.15	<hr/> 390.110.26
Nadelig saldo	1977/1979	3.15	-/- 11.935.46
			<hr/> 378.174.80
Vermogen per 31 december 1979			<hr/> 22.433.72
Voor de jaren 1981, 1982 en 1983 zijn de volgende begrotingen opgesteld:			

Lasten	1981	1982	1983
	f	f	f
Personeelskosten	110.000.—	115.000.—	120.000.—
Huisvestingskosten	12.000.—	13.000.—	14.000.—
Algemene kosten	22.000.—	24.000.—	26.000.—
Afschrijvingen	4.000.—	4.000.—	4.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	148.000.—	156.000.—	164.000.—
Af: rente-opbrengst	10.000.—	11.000.—	11.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Netto-exploitatiekosten	138.000.—	145.000.—	153.000.—
Hiervan door te berekenen aan deputaatschappen etc.	100.000.—	105.000.—	110.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Blijft te dekken uit bijdrage aan de generale kas	38.000.—	40.000.—	43.000.—
In centen per lid/dooplid per jaar op basis van 74.000	0.51	0.54	0.58

Totaal te dekken uit de generale kas f 121.000.— ofwel gemiddeld per jaar f 40.000.—.
Ledenstand der kerken ruim 74.000, hetgeen neerkomt op een gemiddelde bijdrage per lid per jaar van f 0.55.

IV. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

- opnieuw deputaten te benoemen;
- opnieuw een bedrag per lid/dooplid per jaar uit de generale kas beschikbaar te stellen, afgestemd op onze bovenstaande begroting;
- goed te vinden dat de onder b bedoelde bijdrage eenmaal per kwartaal door het kerkelijk bureau wordt gedeclareerd en voorts alle penningmeesters te verzoeken de declaraties van het kerkelijk bureau binnen de gestelde betalingstermijn te voldoen.

C. Groeneveld, secretaris.

BIJLAGE 58

art. 125

RAPPORT 8 VAN COMMISSIE VII — INZAKE KERKELIJK-ADMINISTRATIEF BUREAU

De commissie heeft er nota van genomen dat door deputaten uitvoering werd gegeven aan de opdracht (Acta 1977, art. 170) om het overleg met zendingsdeputaten te continueren. Het overleg en de voorbereidingen werden conform deze opdracht door deputaten voor financiële zaken met hun adviezen begeleid.

Geconstateerd moest worden dat de overdracht van de financiële zendingsadministratie aan het kerkelijk bureau helaas vertraging ondervond en daardoor niet overeenkomstig het besluit van de generale synode 1977 per 1 januari 1979, doch eerst met ingang van 1980 heeft plaatsgevonden.

Uw commissie heeft er kennis van genomen dat volgens deputaten de eigen liquiditeitspositie regelmatig zeer krap is, waardoor een tijdige betaling van salarissen in gevaar komt. Hoewel de balans van 31 december 1979 en die van voorgaande jaren een zeer ruime liquiditeit zouden doen vermoeden, is de krappe liquiditeit blijkens het rapport niet het gevolg van de belegging van geldmiddelen die aan derden toebehoren, doch een gevolg van het feit dat de betalingen door debiteuren en de generale kas onvoldoende regelmatig binnenkomen.

Het komt uw commissie overbodig voor voorstel c van deputaten over te nemen. In dit voorstel wordt uw vergadering verzocht goed te vinden dat zowel de quaestor als alle andere penningmeesters de declaraties tijdig voldoen. Uw commissie acht het vanzelfsprekend dat de betrokken penningmeesters aan een dringend verzoek als hier bedoeld voldoen.

Door de quaestor werd na informatie medegedeeld dat het verzoek de bijdrage eenmaal per kwartaal aan hem te voldoen hem tot nu toe niet had bereikt, doch dat hij aan deze wens zoveel mogelijk zal tegemoet komen, en dat op 20 mei 1980 al f 15.000.— was overgemaakt in mindering op de bijdrage 1980 ad f 29.600.—.

Uit het rapport van deputaten blijkt dat de jaarlijkse bijdrage uit de generale kas over de jaren 1981 t/m 1983 geraamd wordt op f 40.000.— per jaar. Over de verslagperiode 1977 t/m 1979 moest per jaar f 29.600.— worden bijgedragen. In plaats van een toename van deze bijdrage met ± f 10.000.— per jaar zou een verlaging volgens uw commissie meer in de verwachting hebben gelegen, omdat:

- de aanloopmoelijkheden met de daaraan verbonden aanloopkosten achter de rug zijn;
- de kosten naar rato van de verrichte arbeid aan de opdrachtgevers in rekening worden gebracht;
- de financiële zendingsadministratie ingaande 1 januari 1980 aan het bureau werd opgedragen.

Het is uw commissie gebleken dat de doorberekening aan de deputaatschappen niet op

basis van de werkelijke kostprijs plaatsvindt waardoor de bijdrage door de generale kas hoger is dan op grond van de kosten verbonden aan de werkzaamheden van algemeen kerkelijk werk verschuldigd zou zijn.

In verband hiermee stelt uw commissie voor dat de doorberekening aan de opdrachtgevers vanaf 1 januari 1980 wel op basis van de werkelijke kostprijs geschiedt opdat de subsidiëring door middel van een bijdrage uit de generale kas in afnemende mate in de volgende verslagperiode zal plaatsvinden.

Met dankbaarheid heeft uw commissie geconstateerd dat:

- de werkzaamheden in de jaren 1977 t/m 1979 zijn toegenomen doordat ook de kerkelijke vergaderingen meer gebruik zijn gaan maken van de diensten van het bureau;
- met ingang van 1 januari 1980 het bureau de centrale is geworden van alle kasbeherende en administratievoerende deputaatschappen.

Uw commissie is dan ook van mening dat met vertrouwen de verdere consolidatie van de dienstverlenende functie van het K.A.B. in ons kerkelijk leven kan worden tegemoet gezien. In verband met deze ontwikkeling heeft uw commissie de vraag gesteld of het in het vervolg, nu het bureau voor het gehele kerkelijk werk is ingeschakeld, niet doelmatiger zou zijn de kosten van het bureau te bestrijden uit een minimumbijdrage waarvan de hoogte door de generale synode wordt vastgesteld. Het zou dan o.a. betekenen dat de kosten verbonden aan de werkzaamheden van de opdrachtgevers (deputaatschappen) niet meer in rekening worden gebracht. Uw commissie heeft na uitvoerige bespreking deze vraag bevestigend beantwoord, omdat aan deze wijziging de volgende voordelen verbonden zijn:

1. de administratie van het bureau wordt vereenvoudigd omdat de doorberekening van de kosten naar rato van de verrichte arbeid van deputaatschappen e.a. achterwege kan blijven;
2. deputaatschappen en kerkelijke vergaderingen zullen nog meer gebruik maken van de diensten van het bureau omdat aan hen geen kosten in rekening worden gebracht. De financiële consequenties van deze wijziging zijn voor de jaren 1981 t/m 1983 als volgt:
  - a. in de begrotingen van de deputaatschappen kunnen de geraamde kosten voor het K.A.B. vervallen, waardoor de minimumbijdragen van deze opdrachtgevers enigermate verlaagd kunnen worden; (In totaal geraamd op f 100.000.—)
  - b. de geraamde bijdrage door de generale kas ad f 40.000.— ($\pm$ f 0,55 per lid) kan vervallen, waarmee de classiskosten verlaagd kunnen worden;
  - c. de kosten van het bureau worden bestreden uit de minimumbijdragen van alle kerken, door deputaten geraamd op $\pm$ f 140.000.— ($\pm$ f 1,90 per lid). Er vindt dus geen verzwarening van de financiële lasten der kerken plaats.

Deswege stelt uw commissie u voor:

- a. deputaten te danken voor hun arbeid en hun beleid goed te keuren;
- b. opnieuw deputaten te benoemen;
- c. art. 5 van de instructie als volgt te wijzigen:

Ter dekking van de kosten van het bureau worden door de generale synode de bijdragen van de kerken vastgesteld;

- d. de minimumbijdragen der kerken voor de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen tot de bij de behandeling van de nadere begrotingsvoorstellen te bepalen bedragen.

G. G. van Wijngaarden, rapporteur.

BIJLAGE 59 art. 126

GEMEENSCHAPPELIJK RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE AMBTELIJKE BEARBEIDING VAN DE SCHIPPERS EN DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN DE ZEEVARENDEN

De twee bovengenoemde deputaatschappen hebben op 22 september 1980 te samen vergaderd om in opdracht van de generale synode het voorstel van de deputaten voor de geestelijke verzorging van zeevarenden te bespreken, dat beoogde te komen tot een fusie van de beide deputaatschappen.

Na een bespreking van de motivering van dit fusievoorstel, zoals u die hebt kunnen vinden in de rapportering van het deputaatschap zeevarenden aan uw synode, spreken alle deputaten zich uit vóór de voorgestelde fusie.

De deputaten voor de ambtelijke bearbeiding van de schippers en de deputaten voor de geestelijke verzorging van zeevarenden stellen derhalve de generale synode voor: door fusie van de twee bestaande deputaatschappen te komen tot een nieuw deputaatschap met als naam „deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden”.

Indien de generale synode dit voorstel aanvaardt, verzoeken wij u de volgende concept-instructie als instructie voor het nieuwe deputaatschap vast te stellen.

Concept-instructie

1. De generale synode benoemt deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden.
2. Het getal van deputaten is minstens zes.
3. Deputaten kunnen aan hun college een drietal varenden, zo mogelijk ambtsdragers, als adviseurs toevoegen.

4. De taak van deputaten is:
  - a. de kerkeraden te stimuleren de geestelijke verzorging van de varende leden getrouw waar te nemen;
  - b. de kerkeraden op te wekken huisbezoek te doen bij de varenden in de binnenvaart; en van dit ambtelijk bezoek aantekening te doen op de schippersattestatie van het desbetreffende gezin en kennis te geven aan de kerkeraad van de gemeente, waaronder het betrokken gezin ressorteert;
  - c. de kerkeraden te verzoeken namen en adressen van varende leden door te geven, opdat deputaten een cartotheek kunnen bijhouden waarin deze namen en adressen zijn opgenomen;
  - d. de kerken alle nodige steun te bieden bij het zenden van geschikte lectuur aan varende leden;
  - e. kerkeraden die een predikant beroepen voor de ambtelijke bearbeiding van varenden, in dezen van advies te dienen, zo nodig met hen samen te werken en hen financieel te steunen volgens een daartoe gemaakte overeenkomst;
  - f. contact te onderhouden met en zo nodig samen te werken met andere kerken of instanties die op één of andere wijze de geestelijke verzorging van varenden ter hand hebben genomen.
5. De met het oog op het bepaalde in art. 4 sub e benodigde gelden worden verkregen uit giften, schenkingen, erflatingen, collecten e.d. Indien nodig mogen de deputaten aan de kerken een collecte vragen.
6. Deputaten zijn naar art. 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:
  - a. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
  - b. het verrichten van betalingen.
7. Deputaten zijn van al hun handelingen verantwoording schuldig aan de generale synode.
Namens de beide betrokken deputaatschappen,
J. Manni.

BIJLAGE 60
art. 127, 185

RAPPORT VAN DEPUTATEN TOT STEUN AAN DE KERKEN ROND DE IJSSELMEERPOLDERS

1. Samenstelling deputaatschap

Namens de generale synode hebben zitting de broeders H. van der Schaaf (voorzitter), J. de Jong (secretaris) en J. Hartog (penningmeester).

Door de particuliere synode van het Noorden is benoemd br. J. Dol, door die van het Oosten br. P. Roos, door die van het Zuiden br. A. Mol, door die van het Westen br. C. van der Weele.

2. Vergaderingen

Sinds de vorige verslaggeving hebben deputaten 13 keer vergaderd, waarvan 7 keer in 1979 en tot nu toe 3 keer in 1980. De vergaderfrequentie in het laatste jaar vindt zijn oorzaak in de afbouw van het werk van deputaten in Lelystad en de ontwikkeling van hun werkzaamheden in Almere. Tevens dient hier melding gemaakt te worden van het feit dat deputaten op 4 september 1979 een werkbezoek brachten aan het terrein in Almere. In goede harmonie en vanuit een hechte teamgeest mocht het werk, ook in deze periode, verricht worden.

3. Lelystad

Nu de gemeente per 1 januari 1980 financieel self-supporting is en zo ook in dat opzicht tot volledige zelfstandigheid is gekomen, is met ingang van die datum het werk van deputaten in Lelystad beëindigd. Met dankbaarheid mag gemeld worden dat aldaar een bloeiend gemeentelijk leven is ontstaan. Uit de rapportage van ds. A. Broersma blijkt aandacht voor het pastorale aspect. Om dat werk én het onderlinge meeleven te dienen is de gemeente in 8 wijken verdeeld. Van de twee jeugdouders krijgen de jeugd aandacht, terwijl het georganiseerde jeugdwerk ook in landelijke organisaties is ondergebracht.

Tevens wordt er volop aandacht besteed aan de diaconale taak van de gemeente, zowel naar binnen als naar buiten. Dat laatste door middel van hulpgroepen, in samenwerking met christenen uit andere kerken, om hulp te verlenen in noodsituaties via contact, opvang en gesprek.

Verder is de kerkeraad attent op ongedachte, maar reëel aanwezige kansen die de kerken krijgen in deze stad met een P.v.d.A./D'66 meerderheidscollege.

De groei van de gemeente in Lelystad, dat nu ± 40.000 inwoners telt, is vooral het laatste jaar minder snel gegaan dan in de voorgaande jaren.

Per 1 januari 1980 is het aantal leden en doopleden van onze kerken aldaar op 314 gekomen. Deze minder snelle groei is niet geheel onwelkom, daar er nu tijd en gelegenheid is voor consolidatie.

Per 1 augustus a.s. zal de gemeente vacant zijn, daar ds. Broersma vanaf die datum door de kerkeraad zal worden afgestaan voor een taak in het christelijk onderwijs ter plaatse. We weten echter dat de Opperherder ook voor dit deel van Zijn kudde zal blijven zorgen.

Nu door het zelfstandig worden van Lelystad niet alleen de officiële band tussen deputaten en Lelystad maar ook die tussen deputaten en ds. Broersma verbroken is — al zal de laatste

nog werk blijven verrichten in Almere — willen deputaten graag hun dankbaarheid uitspreken voor wat deze in Lelystad én in Almere heeft gedaan. Het is pionierswerk geweest. En in zo'n situatie wordt er van de werker — én van diens gezin — veel gevraagd. En dat alles heeft ds. Broersma met volle inzet gegeven. Daar zijn deputaten de Here dankbaar voor.

De verbreking van de officiële band met Lelystad houdt niet in dat er geen contacten meer zijn en zullen zijn. Deputaten volgen ook nu de beleidslijn die in het verleden uitgestippeld en gevolgd is. Dit betekent dat zij zo nodig nog blijven bijspringen in een eventueel exploitatietekort. Voor 1980 is dat slechts een klein bedrag. En gezien de offervaardigheid in de gemeente is de verwachting gewettigd dat hulp in de komende jaren niet of nauwelijks meer nodig zal zijn.

Deputaten blijven eveneens contact houden met de kerkeraad van Lelystad vanwege de grote schat aan ervaring in het polderwerk, die daar vergaard is. Ze hopen daarvan gebruik te maken voor het werk in Almere waar de gemeente in wording ook nauwe banden heeft met Lelystad en vandaar uit tot nu toe pastoraal verzorgd wordt.

Dankbaar voor wat in Lelystad onder Gods zegen tot stand mocht komen, spreken deputaten de wens uit dat Gods Geest Zijn werk in de gemeente te Lelystad zal voortzetten en voleindigen.

4. Almere

Op dit terrein zijn de bemoeienissen van deputaten gedurende de verslagperiode steeds intensiever geworden. Niet, dat de plaats Almere zo snel groeit als de oorspronkelijke planning deed verwachten. Integendeel, de groei is belangrijk vertraagd. Dat brengt ook een vertraagde ontwikkeling mee van de kerkelijke gemeenschap, vooral gezien de onkerkelijkheid die beslist niet minder is dan verwacht.

Voor een kerkelijke gemeenschap als te Almere is dit nadelig en werkt het belemmerend voor de opbouw van het gemeentelijke leven in al zijn aspecten — denk aan kerkdiensten, catechese en ander jeugdwerk enz.

Kwam in januari 1977 het eerste christelijke gereformeerde gezin, per 1 januari 1980 waren er in Almere 25 leden en doopleden. Op 5 november 1978 is men begonnen met het beleggen van één kerkdienst per zondag, onder verantwoordelijkheid van en met ambtsdragers vanuit Lelystad. Het aantal kerkgangers — vanuit de kring van de Christelijke Gereformeerde en de Nederlands Gereformeerde Kerk — varieert van 30-50, waarbij soms ook enkele gasten uit Almere aanwezig zijn.

Een fijn startpunt, maar alleen een startpunt naar het oordeel van deputaten en kerkeraad van Lelystad en de broeders en zusters te Almere. Het moest niet te lang bij het houden van één dienst blijven; het gevaar van gewinning, vooral bij de jeugd, aan het bijwonen van één dienst per zondag is niet denkbeeldig. Vandaar dat er plannen werden gemaakt de tweede dienst voorjaar 1980 te starten. Maar de moeilijkheden ten aanzien van de preekvoorziening (die overigens vanuit de kring van de leden in Almere zelf geregeld wordt) bleken groot. Nu zal D.V. met ingang van september a.s. de tweede dienst gerealiseerd worden.

Mede in verband met bovenstaande staat het feit dat de plannen om in Almere te komen tot het benoemen van ambtsdragers uit eigen kring, momenteel in een vergevorderd stadium zijn gekomen en daaraan bij de verkiezingen in april/mei a.s. uitvoering zal worden gegeven. Het is de bedoeling dat tenminste één ouderling en één diaken benoemd zullen worden. Dan zal opnieuw een belangrijke fase bereikt zijn, daar dan het pastorale werk en heel de gemeentelopbouw ook vanbinnen uit ter hand zullen kunnen worden genomen. Nu wordt vanuit Lelystad daaraan gewerkt: door pastorale zorg bij vreugde en zorgen (ziekte bijv.), door catechese op bescheiden schaal. Ook wordt in Almere regelmatig het Heilig Avondmaal gehouden. Er is een tot blijdschap stemmend met elkaar meeleven in deze kleine kring gegroeid.

Ook in Almere hebben de broeders en zusters van de Christelijke Gereformeerde Kerk en die van de Nederlands Gereformeerde Kerk zich uitgesproken voor samenwerking.

De financiën worden reeds zelfstandig beheerd. Het past bij polderbewoners dat er met moed en vertrouwen naar de toekomst wordt gekeken. Vandaar dat er reeds een „Commissie Voorbereiding Kerkbouw Almere” is ingesteld, die intussen haar werk begonnen is. Men wil in Almere-Stad een perceel grond reserveren voor kerkbouw. Daar de andere kernen op 8 à 10 km. afstand zullen liggen, is bereikbaarheid, ook voor openbaar vervoer in verband met catechisaties en verenigingsbezoek, erg belangrijk. Een centraal gelegen kavel is aangeboden, maar daarop zou reeds uiterlijk voorjaar 1983 met de bouw begonnen moeten worden die dan zomer 1984 gereed zou moeten zijn. Daar liggen problemen.

De grote moeilijkheid bij de plannen voor de kerkbouw is de vertraagde ontwikkeling van Almere en de geringer groei daardoor van de gemeente. Volgens de huidige prognoses zullen er in 1984 ± 100-110 leden (van beide kerken) zijn. Ondanks de subsidie, die gelijk kan zijn aan de subsidiëring van het kerkgebouw te Lelystad destijds, zal de exploitatie erg duur uitvallen. In verband hiermee lijkt een andere kavel, die pas in een latere fase bouwrijp gemaakt zal zijn, beter te passen. Bij de voortgaande besprekingen is br. Hartog, de penningmeester van deputaten, nauw betrokken.

Vanwege de vertraagde groei is tot op dit moment nog geen uitvoering gegeven aan de plannen tot het beroepen van een predikant voor het werk in Almere. Maar er kan gesteld worden dat deze plannen nu in het stadium van uitvoering zijn gekomen. De kerkeraad van Lelystad zal beroepen, uiteraard in overleg met deputaten. Het spreekt vanzelf dat ook de leden in Almere hier daadwerkelijk bij betrokken worden.

Deputaten hopen van ganser harte dat dit beroepingswerk spoedig het gewenste resultaat mag hebben en dat de Here de juiste man op deze in onze ogen belangrijke plaats in dit stukje van Zijn Koninkrijk zal stellen.

5. Wijziging van de „Regeling”

Er is nog een andere reden aan te geven voor het feit dat de werker voor Almere nog niet beroepen werd. De noodzaak werd nl. ingezien dat de instructie, de „Regeling” voor het werk van deputaten, aanpassing behoeft. Deze wijziging is nodig én vanwege de ander situatie in Almere (waar reeds broeders en zusters woonachtig zijn en derhalve al een gemeente-in-wording is) én vanwege de ervaringen in Lelystad (dat de samenwerkingsproblematiek in de nu bestaande regeling niet voldoende opgevangen wordt). Het voorstel tot wijziging is via een tamelijk lange weg tot stand gekomen: nauw overleg met de kerkeraad van Lelystad — die een brief heeft gezonden aan deputaten eenheid gereformeerde belijders, welk deputaatschap zich ook achter een aanpassing van de „Regeling” bleek te kunnen opstellen —; het advies van de hoogleraar kerkrecht is gevraagd en verkregen; daarna moest opnieuw overleg met de kerkeraad van Lelystad gepleegd worden.

Uiteindelijk kunnen deputaten met een wijzigingsvoorstel komen dat u aan het slot van dit rapport onder de voorstellen kunt aantreffen.

6. Zeewolde

In de komende jaren zal binnen het ressort van het werkerterrein van deputaten een dorp verrijzen tegenover Harderwijk. Dit Zeewolde zal een agrarische en recreatieve kern worden in Zuidelijk Flevoland. Er zijn aanwijzingen dat op aandringen van de bewoners van dit gebied de bouw van Zeewolde in versneld tempo ter hand genomen zal worden. Dit betekent dat in de nabije toekomst ook voor deputaten hier werk aan de winkel zal zijn.

Uiteraard kunnen deputaten nu nog niet meer melden dan dat zij alert zijn en de ontwikkelingen nauw zullen volgen.

7. Financiën

De financiële positie van deputaten kan goed genoemd worden. In deze verslagperiode kon het vrij eigen vermogen aangroeien tot de door deputaten financiële zaken geadviseerde normen. Dit vindt mede zijn oorzaak in de omstandigheid dat het aantrekken van een predikant voor Almere enig uitstel heeft gevonden. Van de verplichte minimumbijdrage komt thans ca. 90% binnen. Met vreugde mag geconstateerd worden dat het aantal kerken dat niet voor het werk van deputaten afdraagt kleiner is geworden. Maar helaas zijn er nog steeds kerken die in gebreke blijven. Met de kerkeraad van Urk (Eben-Haëzer) zal zeer binnenkort D.V. een gesprek over het niet-afdragen gevoerd worden. Van de kerkeraden van Dordrecht (C.), Werkendam, Poederloijen en Sliedrecht (C.) kwam een brief binnen, waarin de reden voor het niet-bijdragen werd verwoord. Deze brief en het antwoord van deputaten treft u als bijlagen (1 en 2) bij dit rapport aan.

In de begroting voor 1980 heeft Lelystad nog een gering exploitatietekort waarvoor deputaten zich garant stelden. Na 1980 verwacht men geen beroep meer te hoeven doen op financiële steun van deputaten. Er zal echter grote inspanning nodig zijn om het kerkelijk leven in Almere op te bouwen. Gezien de verwachte groei van ± 5 gezinnen per jaar zal het eigen aandeel aan die opbouw en aan kerkbouw slechts langzaam op gang komen waardoor een forse financiële deelname van het deputaatschap zal worden gevraagd.

Voorts zullen deputaten het advies van deputaten financiële zaken overnemen om een deel van de jaarlijkse pensioenuitkering ($\pm 50\%$) ten laste van de exploitatierekening te brengen, zodat deze voorziening niet te snel zal zijn ingeteerd. Een en ander heeft zijn weerslag in de begroting. De financiële gegevens treft u aan in bijlagen 3, 4, 5 en 6.

8. Samenvatting en voorstellen

Deputaten mogen, het geheel van het werk overziende, met dankbaarheid melding maken van Gods zegeningen. Ze mochten met gegrond vertrouwen voor de toekomst van die gemeente hun werk in Lelystad afsluiten. Veel werk zal nog verricht moeten worden en veel steun geboden aan de kleine gemeenschap die in Almere ontstaat in een samenleving waar het Woord van God steeds minder het leven van de bewoners dreigt te zullen beheersen. Reden te meer met vrijmoedigheid te vragen aan de kerken het werk dat deputaten aldaar mogen verrichten met gebed maar ook financieel te blijven steunen.

Wanneer de Heilige Geest in de gemeente te Almere Zijn werk zal doen, zal de invloed daarvan ook in dit deel van ons van het evangelie vervreemdend Nederlandse volk te merken zijn.

Deputaten doen uw vergadering de volgende voorstellen:

- a) het werk en beleid van deputaten goed te keuren;
- b) de verplichte minimumbijdrage voor het deputaatschap voor de jaren 1981, 1982, 1983 en 1984 vast te stellen op f 1,15;
- c) de volgende Regeling te aanvaarden:

Regeling voor de steunverlening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer.

art. 1. Het deputaatschap bestaat uit zeven leden.

art. 2. De generale synode benoemt de voorzitter, de secretaris en de penningmeester alsmede hun secundi iedere particuliere synode benoemt één deputaat met een secundus.

art. 3. Het werkerterrein ligt in het gebied van de nieuwe polders rond het IJsselmeer.

art. 4. De taak van deputaten is:

- a. het doen opvangen van leden die zich in de nieuwe polders vestigen;
  - b. het stimuleren van en financiële steun geven aan gemeentevorming en kerk- en/of pastoriebouw;
  - c. er naar te streven dat de nieuwgevormde gemeenten zo spoedig mogelijk financieel zelfstandig worden;
  - d. evangelisatiewerk te doen verrichten onder hen die aan het tot stand komen van de nieuwe polders arbeiden en hen die zich in de nieuwe polders vestigen;
- art. 5. Deputaten kunnen deze arbeid (doen)verrichten
- a. door middel van het in dienst nemen van een predikant die overigens naar art. 6 aan een gemeente verbonden blijft;
  - b. door middel van samenwerking met een plaatselijke kerk, met welke bedoelde arbeid geheel of gedeeltelijk kan worden verricht;
  - c. door middel van een werkovereenkomst met één of meer kerken waar een nauwere vorm van samenleven wordt gevonden, conform de regels genoemd in de K.O., bijlage 9.
- art. 6. Een predikant die voor deze arbeid is aangesteld c.q. is afgestaan, zal zich zo dicht mogelijk bij zijn werkterrein vestigen, of binnen die gemeente met welke door deputaten ad hoc wordt samengewerkt.
- art. 7. De kosten van de arbeid worden door deputaten gedragen en/of naar rato verdeeld over de kerk(en) als bedoeld onder art. 5c.
- art. 8. In geval naar art. 5b en 5c wordt samengewerkt, geldt dat alle beleidsbeslissingen ten opzichte van het werkterrein alleen in een gezamenlijke vergadering van deputaten met een plaatselijke kerk of kerken kunnen worden genomen. Zoveel mogelijk zal worden gestreefd naar maximale voorkennis en instemming van de eventuele leden van de (wijk)gemeente-in-wording.
- art. 9. Het nieuwe werkterrein, waar aan gemeentevorming wordt gewerkt, dient beschouwd te worden als een wijkgemeente-in-wording van de gemeente van waaruit de arbeid mede wordt verricht. Wanneer zo'n gemeente tot stand komt en de ambten worden ingesteld, dient zij te ressorteren onder de geografisch dichtstbijzijnde classis.
- art. 10. Het moment van het volledig zelfstandig worden als bedoeld in art. 4c van een uit deze arbeid voortkomende plaatselijke kerk betekent voor de aangestelde predikant de beëindiging van de dienst in samenwerking met deputaten. Indien deputaten dit nodig achten, kan bedoelde predikant, zo hij dit wenst, ingezet worden op een ander werkterrein.
- art. 11. Voor de uitwerking van deze regeling voor de praktijk ter plaatse zal de eigen en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de samenwerkende partijen schriftelijk worden geregeld.
- art. 12. De benodigde gelden worden verkregen uit de opbrengst van bijdragen van kerken, giften, schenkingen, erfstellingen en legaten.
- art. 13. Deputaten zijn krachtens art. 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:
- a. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
  - b. het verrichten van betalingen.
- art. 14. Van hun algemeen en financieel beleid dienen deputaten rapport uit te brengen aan de particuliere en generale synoden.
- d) opnieuw voor de lopende arbeid deputaten te benoemen. Separaat doen deputaten u omtrent benoemingen voorstellen toekomen.
- Deputaten wensen dat de Heer van de Kerk het werk van deputaten wil blijven gebruiken om Zijn Kerk te bouwen. Moge de Heilige Geest uw vergadering voorlichten en leiden bij de beoordeling van dit rapport en bij al uw werkzaamheden.

J. de Jong, secretaris.

BIJLAGE 1

Aan de deputaten voor steunverlening aan de kerken in de polders rond het IJsselmeer, p/a Ds. J. de Jong, Treilerstraat 70, 1503 JK Zaandam.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De ondergetekende kerkeraden van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Dordrecht-C., Poederloijen, Sliedrecht-C. en Werkendam, zijn door de classis Dordrecht, op grond van het G.S. besluit 1977 (zie Acta G.S. 1977, art. 185 sub 5) overeenkomstig de K.O. art. 41 sub 4, onderhouden over het niet geheel of in 't geheel niet voldoen aan de verschuldigde om-slag voor uw kas.

Per schrijven d.d. 24 sept. 1979 hebben bovengenoemde kerkeraden hierover verantwoording afgelegd aan de classis. Dat kon echter op de classisvergadering d.d. 3 okt. 1979 niet behandeld worden vanwege de te late ontvangst.

De classis is medegedeeld dat wij ook de afzonderlijke deputaatschappen bericht zouden zenden van ons standpunt t.o.v. het collecteren.

Het zal u bekend zijn dat er in 1953 een „getuigenis” is uitgesproken door de G.S. 1953, waarin de Christelijke Gereformeerde Kerken werden opgeroepen te blijven bij de aloude schriftuurlijke bevindelijke waarheid en zich te hoeden voor allerhande moderne invloeden die zich toen al in de kerken lieten gelden.

Reeds toen is dit „getuigenis” in onze kerken, zij het niet officieel, met gemengde gevoelens ontvangen. De „gemengde gevoelens” die zich toen al lieten gelden, zijn in de loop der jaren al meer toegespitst, met als gevolg dat er nu anno 1979 in de officiële kerkelijke pers gesproken wordt over een „linker” en een „rechter” vleugel. Wij vallen als kerken als het erop aan komt in tweeën om niet te zeggen in drieën uiteen.

De realiteit van het boven geconstateerde heeft zich afgetekend en tekent zich steeds meer af op de generale synode, waar heel veel besluiten genomen worden die, wat hun uitvoering betreft, men aan de vrijheid der plaatselijke kerken overlaat. De verwarring die hierdoor ontstaat en steeds grotere vorm aanneemt is mede bepalend voor onze houding t.o.v. uw deputaatschap met zijn werkzaamheden.

Wij zijn ervan overtuigd dat de mensen die in de nieuwe woongebieden komen, moeten worden opgevangen en een kerkelijk onderdak moeten hebben.

Waar we niet van overtuigd zijn, is waarom dit moet gebeuren in samenwerking met de Ned. Geref. Kerken. Waarom zoekt men geen contact met de Ger. Gem. of de Ger. Bond? Deze richtingen spreken ons meer aan.

Wij weten dat er over de verhoudingen tot de andere kerken binnen onze kerken zeer verschillend wordt gedacht. Officieel zijn er met de Ned. Geref. contacten maar ook evenzovele kortsluitingen. Want al hebben we dezelfde belijdenis (die we met meerderen gemeen hebben), toch wordt er niet op dezelfde wijze over gedacht.

Bovengenoemde kerken hebben geen enkel contact met de Ned. Geref. Het wordt door hen niet gezocht en door ons ook niet begeerd, om de eenvoudige reden dat we elkander niet liggen. Je kunt als burens goed met elkander zijn, doch om met elkander te trouwen moet er een andere basis zijn, namelijk de „liefde”. En die basis ontbreekt. Is deze wezenlijk aanwezig, dan waren er heel veel problemen geen problemen meer.

Wij voelen als niet-collecterende kerken er niet voor medewerking te verlenen aan de tot standkoming van een Chr. Geref./Ned. Geref. kerkgemeenschap. Dat u dit als een soort „wanverhouding” binnen het raam van onze kerken kunt betitelen, zijn we ons wel bewust, doch dat is dan het gevolg van het hierboven in „het algemeen” geconstateerde

De bovengenoemde kerken tekenen met broedergroet en heilbede.

November 1979 / januari 1980.

De kerkeraden van:

Dordrecht-C.

pr.

scr.

Poederloijen

pr.

scr.

Slidrecht-C.

pr.

scr.

Werkendam

pr.

scr.

BIJLAGE 2

Aan de kerkeraden van de Chr. Geref. Kerken te Dordrecht-C., Poederloijen, Slidrecht-C. en Werkendam,
p/a de Heer L. v. d. Heuvel,
Loonsweer 28,
4251 WG Werkendam.

Zaandam, 19 maart 1980.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Uw schrijven van januari jl. kwam in goede orde in ons bezit. Het stemt ons tot vreugde, dat u zich, na zoveel jaren niet voor ons deputaatschap te hebben gecollecteerd, nu metterdaad tot ons richt met uw bezwaren die u verhinderen ons te steunen.

Het moge overbodig zijn u te herinneren aan de G.S. besluiten van 1971, 1974 en met name 1977 art. 185 sub 5. Immers, u begint uw brief met een verwijzing naar dit uitgangspunt.

In aansluiting daarop mogen wij misschien opmerken dat de samenwerking die in Almere plaatsvindt vanuit Lelystad, geheel conform de kerkelijke regels zich voltrekt en met voorkennis van de classis Zwolle. Het is volkomen duidelijk dat wij ons conformeren aan hetgeen door de kerkelijke vergaderingen is goedgevonden.

Wat uw wens tot contact met andere kerken dan de N.G. Kerk betreft — (met name noemde u de Geref. Gemeente en de Geref. Bond) — wijzen wij u erop dat de kerkelijke regels, onder bijlage 9 van de K.O. te vinden, de door u bedoelde mogelijkheid ten volle open laten. En mits zulke contacten aan die vastgestelde richtlijnen voldoen, is het door u begerde realiseerbaar.

Wij wensen overigens geen uitspraak te doen over de opmerkingen die u t.a.v. de Ned. Geref. Kerken maakt.

Tenslotte leven wij gezamenlijk in hetzelfde kerkverband voor hetwelk de K.O. bepaalt: hetgeen bij meerderheid van stemmen wordt besloten, zal voor vast en bondig worden gehouden.

Zoals u bekend is, is het in Acta 1977 art. 185 bepaalde zelfs met algemene stemmen goedgevonden!

Daarom zou het ons goed doen als u alsnog kon besluiten bij te dragen „onafhankelijk van een eventueel kritische visie op onderdelen”.

Bij de voorbereiding van dit besluit wensen wij u van harte de leiding van de Heilige Geest toe.

Met een hartelijke broedergroet,
Namens deputaten voornoemd,
Ds. J. de Jong, secr.

BIJLAGE 3

BEGROTING POLDERDEPUTATEN

	1981	1982	1983	1984
Hon. en bijk. kosten Almere ¹⁾	f 52.500,—	f 52.500,—	f 50.000,—	f 47.500,—
Autokosten	5.000,—	5.500,—	6.000,—	6.500,—
Algemene kosten	6.000,—	6.500,—	7.000,—	7.500,—
Kosten Almere	3.000,—	3.000,—	3.000,—	3.000,—
Toev. res. kerkbouw ²⁾	25.000,—	25.000,—	25.000,—	25.000,—
Pensioenuitkering ³⁾	5.000,—	5.000,—	5.000,—	5.000,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Rente	f 96.500,— 12.500,—	f 97.500,— 13.500,—	f 96.000,— 10.000,—	f 94.500,— 7.500,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 84.000,—	f 84.000,—	f 86.000,—	f 87.000,—
: 7.4000 ⁴⁾	f 1,15	f 1,15	f 1,15	f 1,15

¹⁾ toename kan de eerste jaren worden opgevangen door Almere, waarna in latere jaren door hogere bijdrage van Almere deze post zal verminderen

²⁾ verhoogd in verband met stijgende bouwkosten

³⁾ conform advies dep. financieel

⁴⁾ geen rekening werd gehouden met gemiddelde afdracht van ca. 90%

BIJLAGE 4

BALANS PER 31 DECEMBER

Activa	1979	1978	1977
	f	f	f
Vorderingen op lange termijn			
Geldlening O. Flevoland	12.360.—	14.660.—	16.960.—
Geldlening Lelystad	30.000.—	35.000.—	35.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	42.360.—	49.660.—	51.960.—
Middellange beleggingen			
Ned. Middenstandsbank N.V. termijn-spaarrekening 2 jr. opz.	11.450.25	10.671.34	19.366.15
Ned. Middenstandsbank N.V. 6% bonusspaarrekening	—,—	103.594.85	79.653.18
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	11.450.25	114.266.19	99.019.33
Vorderingen op korte termijn			
Te vorderen bijdragen kerken	1.517.25	1.466.11	1.311.19
Overige vorderingen	20.002.12	17.233.61	11.466.49
Rek.Crt. kerkelijk bureau			
Chr. Geref. Kerken	7.349.06	8.536.72	7.779.71
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	28.868.43	27.236.44	20.557.39
Liquide middelen			
Postgiro	12.370.73	7.894.99	2.187.23
10 % 3 mnd. dep. Nemiba	15.328.12		
12 1/2 % 6 mnd. dep. Nemiba	112.121.47		
14 % 1 mnd. dep. Nemiba	20.000.—		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	159.820.33	7.894.99	2.187.23
Totaal generaal	242.499.01	199.057.62	173.723.95

BIJLAGE 5

BALANS PER 31 DECEMBER

Passiva	1979	1978	1977
	f	f	f
Eigen Vermogen	93.290.72	62.737.69	31.377.54
Schulden op lange termijn			
Reserve kerkbouw	69.315.86	54.315.86	39.315.86
Pensioenvoorziening	61.615.33	73.817.17	86.025.39
	<u>130.931.19</u>	<u>128.133.03</u>	<u>125.341.25</u>
Schulden op korte termijn			
Te betalen kosten	1.741.40	1.060.—	535.—
Premieheffing	10.088.—	556.—	2.500.—
Te betalen kosten Almere	1.354.70	1.534.45	
Exploitatietekort Lelystad	5.093.—	3.655.85	13.970.16
Pensioenuitkering - aanvulling 1978	—.—	1.380.60	
	<u>18.277.10</u>	<u>8.186.90</u>	<u>17.005.16</u>
Totaal generaal	242.499.01	199.057.62	173.723.95

BIJLAGE 6

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Baten	1979	1978	1977
	f	f	f
Collecten	66.856.48	67.704.02	75.207.85
Giften	25.—	—.—	50.—
Interest	6.943.54	6.025.44	4.579.93
	<u>73.825.02</u>	<u>73.729.46</u>	<u>79.837.78</u>
Lasten			
Honorarium en bijkomende kosten	5.958.34	12.602.06	17.511.75
Pensioenuitkering	—.—	—.—	5.438.57
Algemene kosten	6.682.75	3.306.95	4.860.15
Autokosten	6.400.—	6.270.—	6.000.—
Toevoeging pensioenreserve	—.—	—.—	10.000.—
Reserve kerkbouw	15.000.—	15.000.—	10.000.—
Exploitatietekort Lelystad	5.093.—	3.655.85	13.970.16
Kosten Almere	4.137.90	1.534.45	
	<u>43.271.99</u>	<u>42.369.31</u>	<u>67.780.63</u>
Batig saldo	30.553.03	31.360.15	12.057.15

BIJLAGE 61
art. 127, 185

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE IV — INZAKE STEUN KERKEN POLDERS

1. Het is uw commissie gebleken dat de brs. H. van der Schaaf en J. de Jong, resp. voorzitter en secretaris van deputaten, niet voor een herbenoeming in aanmerking wensden te komen. Beide broeders hebben zich gedurende tal van jaren ten volle ingezet voor de opbouw van het kerkelijke leven in de nieuwe polders. Met grote dankbaarheid maakt uw commissie melding van de arbeid door hen verricht.
2. Geen opmerkingen.
3. Uw commissie nam met dankbaarheid kennis van de ontwikkeling van het kerkelijk leven in Lelystad en van de mededeling dat de gemeente nu ook financieel zelfstandig is.
4. Uw commissie betreurt het dat niet eerder een tweede dienst gerealiseerd kon worden. Indien de preekvoorziening moeilijkheden oplevert, verdient het aanbeveling dat de aandacht van de kerken en predikanten daarvoor gevraagd wordt.
Uw commissie acht, gezien de huidige situatie, enig uitstel van kerkbouw acceptabel.
Uw commissie nam dankbaar kennis van het feit dat inmiddels met positief resultaat een predikant voor Almere beroepen kon worden.
5. Uw commissie is met deputaten van oordeel dat een aanpassing van de „Regeling“ noodzakelijk is. Volgens uw commissie behoeft de nu voorgestelde „Regeling“ echter enkele wijzigingen — zie onder Voorstellen.
6. Geen opmerkingen.
7. Het ontbrekende financiële verslag over de jaren 1977-1979 alsmede een opgave van de vermogenspositie zullen u inmiddels bereikt hebben.

Uw commissie verheugt zich over het feit dat de financiële positie van deputaten goed genoemd kan worden, al moet daarbij in rekening worden gebracht dat het beroepen van een predikant voor Almere uitstel ondervond.

Met droefheid heeft uw commissie moeten vaststellen dat het besluit van de G.S. 1977 (Acta, art. 185) niet door alle kerken voor vast en bondig is gehouden, ofschoon het besluit met algemene stemmen was genomen.

Uw commissie stemt dan ook in meerderheid in met het antwoordschrijven van deputaten op de brief van enkele kerkeraden.

Uw commissie stemt er eveneens mee in dat deputaten, conform het advies van deputaten financiële zaken, een deel van de jaarlijkse pensioenuitkering ($\pm 50\%$) ten laste van de exploitatierekening zullen brengen.

8. Uw commissie stelt u voor
- a. het beleid van deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor hun arbeid;
  - b. een financiële bijdrage vast te stellen na advies van commissie VII en de kerken opnieuw te wijzen op het besluit van de G.S. 1977 (art. 185);
  - c. de „Regeling” als door deputaten voorgesteld te aanvaarden met dien verstande dat
    - art. 5 a zal luiden:
      - door financieel steun te verlenen aan een kerkeraad teneinde hem in staat te stellen een predikant met een bijzondere opdracht te beroepen;
    - als art. 6 wordt ingevoegd:
      - Wanneer een plaatselijke kerk voornemens of bereid is met financiële steun van deputaten een predikant te beroepen met de bijzondere opdracht tot gemeentevorming en gemeenteopbouw in de nieuwe polders rond het IJsselmeer, zal er tussen de betrokken kerkeraad en deputaten een overeenkomst worden gesloten waarin o.a. wordt bepaald:
        - a. dat de kerkeraad tot het beroepen van een predikant met deze bijzondere opdracht slechts zal overgaan na voorafgaand overleg en verkregen instemming van deputaten;
        - b. dat de kerkeraad in overleg met deputaten de beroepsbrief zal vaststellen;
        - c. dat de kerkeraad eens per drie maanden aan deputaten zal rapporteren over de voortgang van het werk onder overlegging van de rapporten van de predikant;
        - d. dat de kerkeraad aan deputaten het recht toekent rechtstreeks met de predikant in contact te treden voor informatie over en bespreking van zijn werk, uiteraard met inachtneming van de bevoegdheden en eventueel getroffen regelingen van de kerkeraad;
        - e. dat het verlenen van financiële steun door deputaten geschieden zal volgens een van tevoren gezamenlijk te treffen regeling;
        - f. dat de kerkeraad jaarlijks aan deputaten verantwoording zal doen van de financiën betreffende de hier bedoelde arbeid.
    - art. 7. zal luiden:
      - Een predikant die voor deze arbeid is beroepen, zal zich zo dicht mogelijk bij zijn werkterrein vestigen of binnen die gemeente met welke door deputaten wordt samengewerkt.
    - art. 8. zal luiden:
      - De kosten van de arbeid worden door deputaten gedragen; bij samenwerking als genoemd onder art. 5 c zullen de kosten naar rato verdeeld worden over deputaten en de medeparticierende kerk(en).
    - art. 9. zal luiden:
      - Alle beleidsbeslissingen ten opzichte van het werkterrein kunnen alleen in een gezamenlijke vergadering van deputaten en samenwerkende kerk(en) worden genomen. Hierbij zal gestreefd worden naar maximale voorkennis en instemming van de leden van de gemeente-in-woording.
    - art. 10. zal luiden:
      - Die leden der kerken die zich vestigen op het werkterrein vormen een wijkgemeente van de kerk van waaruit de arbeid wordt verricht. Wanneer een dergelijke wijkgemeente wordt geïnstitueerd, zal zij ressorteren onder de geografisch dichtstbijzijnde classis.
    - het voorgestelde art. 10. vervalt.
    - het voorgestelde art. 11. vervalt, gelet op het door uw commissie voorgestelde art. 6.
    - de nummering van de volgende artikelen wordt aangepast, waarbij art. 13 zal luiden:
      - Deputaten brengen van hun algemeen en financieel beleid jaarlijks verslag uit aan de particuliere synoden en eenmaal in de drie jaar aan de generale synode.
  - d. opnieuw een voorzitter, secretaris en penningmeester met hun secundi te benoemen.
    - G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 62
art. 128, 188

**CONCEPT HERZIENING REGLEMENT VOOR KERKVISITATIE —
INSTRUCTIE 8.06**

De gewone kerkvisitatie, die volgens art. 44 K.O. jaarlijks in de kerken moet plaatshebben, zal naar de volgende regels geschieden.

Algemene bepalingen

1. Elke classis benoemt uit haar midden tenminste twee leden en even zoveel secundi, met de opdracht om aan de hand van dit reglement op de gewone kerkvisitatie onderzoek te doen naar de toestand van de kerken in haar ressort.
2. De visitatoren geven minstens drie weken van tevoren aan de betrokken kerkeraad kennis van de dag en het uur van hun komst.
3. Alle leden van de kerkeraad zorgen op de vergadering, voor kerkvisitatie bestemd, aanwezig te zijn. Bij verhindering zijn zij verplicht de reden van hun afwezigheid ter kennis van deze vergadering te brengen.
4. De kerkeraad draagt zorgt dat de ledenadministratie, het notulenboek alsmede de boeken van de penningmeester van kerk en diaconie — voor zover gebruikt na de laatste gehouden kerkvisitatie — ter vergadering aanwezig zijn.
5. Aangezien de gewone kerkvisitatie een vergadering van de kerkeraad met de visitatoren is, heeft de voorzitter van de kerkeraad de leiding en maakt de scriba van de kerkeraad notulen.
Op een buitengewone kerkvisitatie, die een vergadering is van de visitatoren met de kerkeraad, vervult de oudste van de visitatoren in dienstjaren de functie van praeses en fungeert de andere als scriba.
6. Voorafgaand aan het onderzoek informeren visitatoren of de kerkvisitatie aan de gemeente bekend gemaakt is en of de boeken ter tafel zijn. Tevens stellen zij de presentie aan de orde. Indien de helft van de kerkeradsleden niet tegenwoordig is, kan de kerkvisitatie geen doorgang vinden.
7. Het reglement op de kerkvisitatie is bedoeld als handleiding die de lijn aangeeft waarlangs de kerkvisitatie dient te verlopen. De aan de orde te stellen onderwerpen kunnen ook door de kerkeraad in eigen kring worden besproken. In dat geval kan de kerkeraad aan de visitatoren tevoren schriftelijk het antwoord op bepaalde vragen doen toekomen om ter vergadering gelegenheid te hebben andere zaken met visitatoren breder door te spreken. Visitatoren hebben te allen tijde het recht op de aldus beantwoorde vragen terug te komen.

1. Dienst des Woords en der sacramenten

1. Wordt de gemeente elke zondag tweemaal en ook op de christelijke feestdagen en de bid- en dankdagen voor het gewas samengeroepen tot de ambtelijke dienst des Woords?
2. Wordt elke zondag de wet des Heren aan de gemeente voorgehouden en het apostolisch geloof beleden?
3. Wordt in de samenkomsten van de gemeente zowel uit het Oude als het Nieuwe Testament gepreekt en waakt de predikant met de kerkeraad voor eenzijdige tekstkeuze?
4. Wordt elke zondag — behalve op feest- en avondmaalszondagen — de Heidelbergse catechismus behandeld (of eventueel een ander belijdenisgeschrift der kerk) zó dat geen enkel deel van deze belijdenis wordt overgeslagen?
5. Gaat de predikant bij de bediening van Woord en sacrament getrouw te werk volgens Gods Woord, de formulieren van enigheid en de kerkorde?
6. Leidt de predikant met stichting de kerkdiensten en bedient hij in zijn prediking de sleutelen van het koninkrijk der hemelen?
7. Studeert de predikant — mede met het oog op de prediking — ijverig?
Komt hij voldoende aan studeren toe?
8. Komt de prediking regelmatig aan de orde op de vergadering van de kerkeraad?
9. Hoe is de opkomst van de gemeente in de verschillende erediensten en vormt het kerkbezoek onderwerp van bespreking op de kerkeradsvergadering?
10. Is er vrucht op de prediking, uitkomend in geloof en bekering en in een opwassen in de kennis en de genade van de Here Jezus Christus, zodat u kunt spreken van een gebouwde gemeente?
11. Hebt u als kerkeraad een liturgische orde vastgesteld of laat u ieder die in de eredienst voorgeaat in dit opzicht vrij? Houdt u zich aan de bepalingen van de kerkorde betreffende de liturgie?
12. Wordt bij elke sacramentsbediening het daarvoor bestemde formulier gelezen en maakt u indien ook in de tweede dienst het avondmaal wordt gevierd gebruik van het korte formulier?
13. Geeft u er behoorlijk acht op wie u tot het gebruik van de sacramenten toelaat?
14. Zijn de ouders begerig hun kinderen te laten dopen en wordt met hen over de betekenis van de doop gesproken?
15. Zijn er ouders die bezwaren hebben tegen de kinderdoop en spreekt u daarover met hen? Draagt dit ook vrucht?

16. Hoe vaak vindt de bediening van het avondmaal plaats? Wordt ook steeds een voorbereidingspreek gehouden?
17. Leeft er in de gemeente een begeerte naar de viering van het avondmaal? Stelt u zich daarvan regelmatig op de hoogte?
18. Besteedt u in de voorbereidingsprediking en op het huisbezoek aandacht aan de in de gemeente levende vragen m.b.t. het avondmaal?
19. Worden de huwelijken kerkelijk bevestigd? Geeft u er ook behoorlijk acht op aan wie u kerkelijke bevestiging van hun huwelijk toestaat?

Vragen in vacante gemeenten te stellen.

20. Stelt u ijverige pogingen in het werk, al of niet in samenwerking met een naburige gemeente, om een dienaar des Woords te beroepen, eventueel met hulp van de kas onderlinge bijstand?
21. Vervullen de daartoe door de classis aangewezen predikanten hun vacaturebeurten getrouw? Stelt u ieder van hen daartoe ook in staat?
22. Worden, indien geen predikant voorgaat, uitsluitend preken gelezen van predikanten die tot de dienst des Woords in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland wettig geroepen zijn, resp. van predikanten die gediend hebben in de kerken welke wettige voortzetting zij zijn of van predikanten uit kerken in het buitenland waarmee wij in correspondentie staan?
23. Worden, indien geen predikant voorgaat, de preken gelezen door een ambtsdrager of door een ander gemeentelid? Leidt in het laatste geval een ouderling de dienst en gaat hij voor in de gebeden?
24. Besteedt u ook aandacht aan de behandeling van de catechismus?

II. Catechese

1. Gedurende hoeveel weken per jaar geeft de predikant catechisatie? Vanaf welke leeftijd en in welke mate volgt de jeugd van de gemeente dit onderwijs? Hoe groot is het aantal catechisanten per groep?
2. Is er een door de kerkeraad goedgekeurd leerplan? Van welke boeken of andere leermiddelen wordt gebruik gemaakt?
3. Ziet u erop toe dat op de catechisatie behalve aan de kennis van de Heilige Schrift ook aandacht wordt besteed aan de belijdenis en de geschiedenis van de kerk?
4. Staan de ouderlingen de predikant bij in de catechese en bezoeken zij volgens een door de kerkeraad opgesteld rooster de catechisaties?
5. Vinden er met de ouders gesprekken plaats over de catechese en weten zij zich er bij betrokken?
6. Komt op de catechisatie, met name bij de oudste groep, ook het doen van openbare geloofsbelijdenis en de betekenis daarvan aan de orde?
7. Hebt u met hen die belijdenis des geloofs willen afleggen een gesprek over hun motieven om dat te doen en over wat belijdenis afleggen inhoudt, voordat u hen toelaat tot de belijdeniscatechisatie?

Vraag in vacante gemeenten te stellen.

8. Wie geeft bij u catechetisch onderwijs en hebt u nauw contact met de catecheet?

III. Pastoraat

1. Is er een wijkindeling, zodat de leden weten wie hun wijkouderling en -diaken (eventueel hun wijkpredikant) is?
2. Ontvangen alle gezinnen elk jaar huisbezoek, zodat geen gezin of alleenstaande wordt overgeslagen en wordt van elk bezoek verslag uitgebracht?
3. Komen doel, inhoud en vorm van het huisbezoek regelmatig ter sprake op de kerkeraadsvergadering?
4. Legt de predikant ook huisbezoek af? Bearbeidt hij elk gezin/adres van de gemeente? Is hij trouw in zijn pastorale arbeid?
5. Is de predikant in zijn optreden een voorbeeld voor de gemeente en besteedt u ook pastorale zorg aan hem en zijn gezin?
6. Indien u een predikant hebt naar art. 6 K.O., hoe is het contact met hem, rapporteert hij regelmatig en gaat hij van tijd tot tijd bij u voor in de dienst des Woords?
7. Overweegt u wel eens, gezien de grootte van de gemeente, een tweede predikantsplaats in te stellen?
8. Zijn de (wijk)ouderlingen trouw in het bezoeken van de hun toevertrouwde leden en bejiveren zij zich om in moeilijkheden van welke aard ook de juiste pastorale leiding te geven in overleg met de predikant en (eventueel) de diaken?
9. Hebt u ouderlingen met bijzondere opdracht: jeugd-, evangelisatie-, bejaardenouderling? Besteedt u ook aandacht aan verpleegkundigen, studenten en in het algemeen aan kamerbewoners?
10. Gedragen de ouderlingen zich als voorbeelden der gemeente?
11. Hoe bearbeidt u doopleden die niet meer ter catechisatie komen en geen belijdenis des geloofs begeren te doen?
12. Geeft u bij vertrek van leden der gemeente bericht aan de kerkeraad van de gemeente waaronder zij komen te ressorteren?

13. Worden de namen en adressen van doop- en belijdende leden die regelmatig elders verblijven (militairen, studenten, verpleegkundigen etc.) ter kennis gebracht van de betrokken kerkeraden?

IV. Diaconie

1. Houden de diakenen afzonderlinge vergaderingen naar art. 40 K.O. en doen zij verantwoording van hun arbeid en beheer aan de kerkeraad?
2. Is er een goed overleg tussen de diakenen enerzijds en de predikant en de ouderlingen anderzijds?
3. Gaan de diakenen ook op diaconaal huisbezoek om de gemeente toe te rusten tot haar diaconale taak? Schenken zij daarbij ook aandacht aan bijzondere noden die zich in eigen land of in de wereld voordoen?
4. Met welke instellingen op maatschappelijk gebied werken de diakenen samen? Maken zij, waar nodig, gebruik van de diensten van de Chr. Geref. Vereniging voor Kinderbescherming en van het van haar uitgaande Adviesbureau?
5. Op welke wijze schenken de diakenen aandacht aan hen die speciale zorg behoeven: werklozen, gehandicapten, langdurig zieken, bejaarden?
6. Bestaat er een zusterkring of vereniging van ziekenzorg die werkt onder auspiciën van de diaconie?
7. Openbaren de diakenen christelijke bewogenheid in allerlei nood en gedragen zij zich zoals een christen betaamt?

V. Kerkeraad

1. Heeft verkiezing van kerkeradsleden naar de kerkorde plaats? Hebt u een regeling voor deze verkiezing vastgesteld? Hoe lang is de diensttijd van de ambtsdragers en worden de aftredenden door anderen vervangen?
2. Hebben alle kerkeradsleden het voor hen bestemde verbindingsformulier ondertekend, ook na eventuele herverkiezing?
3. Hoe vaak vergadert de kerkeraad en is het tijdstip van vergaderen de leden van de gemeente bekend?
4. Worden van elke vergadering notulen gemaakt die na lezing en vaststelling door voorzitter en scriba worden getekend?
5. Waakt u — mede door studie en gesprek — over de aangenomen leer, zodat u bij deze leer blijft volharden?
6. Is er een saamhorigheid in de kerkeraad en treedt de kerkeraad als een eenheid naar buiten?
7. Wonen de kerkeradsleden getrouw de kerkdiensten en de vergaderingen van de kerkeraad bij?
8. Vindt voor elke (voorbereiding op de) avondmaalsbediening censura morum plaats onder de leden van de kerkeraad en op welke wijze?
9. Oefent u getrouw de kerkelijke tucht uit zowel over belijdende leden als doopleden overeenkomstig Gods Woord en de kerkelijke bepalingen? Zijn er broeders en zusters die onder censuur staan en bereikt de tuchttoefening het gewenste doel?

Vraag in vacante gemeenten te stellen.

10. Wordt in gewichtige gevallen de dienst van de consulent ingeroepen? In welke mate maakt u van zijn diensten gebruik?

VI. Gemeentelijk leven

1. Welk beeld vertoont het gemeentelijk leven in geestelijk opzicht? Zijn er op dit punt bijzonderheden mee te delen?
2. Bezint u zich als kerkeraad op de eenheid en opbouw van de gemeente? Wat doet u om de onderlinge gemeenschapsoefening te bevorderen?
3. Belegt u ook jaarlijks een vergadering met de leden van de gemeente (een zgn. „ledenvergadering”) en behandelt u dan uitsluitend van tevoren vastgestelde agendapunten?
4. Welke verenigingen zijn er en hoe is de deelname aan het verenigingsleven? Hoe onderhoudt u het contact met de verenigingen?
5. Besteedt u aandacht aan de jeugd? Neemt de jeugd deel aan het gemeentelijk leven en welke plaats heeft de jeugd in de gemeente?
6. Probeert u heel de gemeente te betrekken bij het gemeentelijk leven?
7. Wat doet de gemeente aan evangelisatie? Is er een evangelisatiecommissie en hoe werkt deze? Wordt ook aandacht besteed aan gastarbeiders?
8. Welke activiteiten worden ontplooid ten dienste van zending en evangelieverkondiging onder Israël?
9. Schenkt u in uw vergaderingen en in uw pastorale arbeid ook aandacht aan het onderwijs? Laten de ouders indien mogelijk hun kinderen onderwijs volgen dat naar Schrift en belijdenis is en worden zij die in dit opzicht nalatig zijn vermaand? Spreekt u met de ouders over het christelijk karakter van het onderwijs en dringt u aan op het daadwerkelijk dragen van verantwoordelijkheid in dezen? (Lidmaatschap schoolvereniging, oudercommissie etc.)
10. Onderhoudt u contacten met andere kerken van gereformeerde belijdenis ter plaatse? Zo ja, van welke aard zijn deze contacten? Zo nee, waarom niet?

VII. Breder kerkelijk leven

1. Weet uw gemeente zich verbonden met de zusterkerken en op welke wijze probeert u die verbondenheid gestalte te geven?
2. Neemt u kennis van hetgeen in de kring der kerken verschijnt aan periodieken en boeken?
3. Worden de besluiten van classis en synoden nageleefd en houdt u zich aan al de bepalingen van de K.O.?
4. Worden de voorgeschreven collecten voor alle kerkelijke kassen gehouden en de afgesproken omslagen getrouw afgedragen?
Bewandelt u bij eventuele bezwaren tegen bepaalde facetten van de arbeid van een deputaatschap de kerkelijke weg?

VIII. Beheer en financiën

1. Is er een behoorlijke offervaardigheid bij de gemeente voor de dienst des Heren en de diaconie? Hebt u hieromtrent iets bijzonders mee te delen?
2. Wordt de financiële administratie gevoerd door de kerkeraad of door een commissie van beheer? Is er in het laatste geval een reglement voor de verhouding tussen de kerkeraad en deze commissie?
3. Heeft de kerkeraad zodanige maatregelen getroffen, dat het beheer van de gelden van de kerk en diaconie afzonderlijk wordt gehouden van het privé-bezit van de resp. penningmeesters?
4. Worden de gelden en bewijzen van eigendom op een veilige plaats zo bewaard, dat er geen aanleiding kan bestaan tot wantrouwen noch moeilijkheden kunnen voordoen bij aftreden of overlijden?
5. Volgt u wat het levensonderhoud van uw predikant(en) betreft op z'n minst het advies van deputaten voor financiële zaken?
6. Wordt een financieel overzicht betreffende kerk en diaconie geregeld ter kennis gebracht van de leden der gemeente?
7. Worden de namen en voornamen van de gedoopten en van hun ouders als ook de datum van geboorte en doop nauwkeurig in het daarvoor bestemde boek en/of kaartsysteem opgetekend?
8. Is er een nauwkeurige ledenadministratie? Kunt u bij alle veranderingen die zich voordoen door doop, belijdenis, inkomst en vertrek steeds het juiste aantal doop- en belijdende leden noemen? Verstrekt u nauwgezet alle gegevens zoals die jaarlijks gevraagd worden voor de statistiek van het kerkelijk jaarboek?
9. Wordt het archief geregeld bijgehouden en op een veilige plaats bewaard? Wie is hiervoor verantwoordelijk? Vindt er regelmatig controle plaats? (zie bijlage 54 K.O.)

Slotbepalingen

1. Na afloop van de gewone kerkvisitatie zullen visitatoren vragen of er ook moeilijkheden zijn waarin het advies van de visitatoren verlangd wordt. Dit advies is niet bindend. De beslissing in dergelijke zaken blijft aan kerkeraad en classis.
2. Hierna controleren de visitatoren of de boeken geregeld worden nagezien en door de kerkeraad of een commissie uit de kerkeraad voor akkoord zijn getekend. De visitatoren kunnen advies geven over de inrichting der boeken. Na afloop van dit onderzoek worden de boeken door hen getekend.
3. Tenslotte worden de notulen van de vergadering, vermeldende het resultaat der visitatie, in het notulenboek van de kerkeraad geschreven, voorgelezen en, na goedkeuring, door voorzitter en scriba van de kerkeraad en door beide visitatoren ondertekend.
4. De visitatoren zullen een verslag van hun bevindingen en handelingen opmaken en dit in de eerstvolgende classisvergadering voorlezen.

BIJLAGE 63
art. 128, 188

**RAPPORT 6 VAN COMMISSIE I – INZAKE CONCEPT HERZIENING
REGLEMENT KERKVISITATIE (INSTRUCTIE 8.06)**

Uw commissie stemt geheel in met het oordeel en de overweging in de instructie genoemd en acht herziening van het bestaande reglement nodig.

De aangeboden proeve kan naar het oordeel van uw commissie zeer goed dienen om aan de kritiek en de wens, in de instructie genoemd, tegemoet te komen. Op enige onderdelen stelt uw commissie echter enige wijzigingen voor.

Uw commissie heeft ook in haar overwegingen betrokken de vraag hoe op de beste manier het eventuele besluit van de synode om de wijziging van het reglement te aanvaarden, kan worden uitgevoerd.

De commissie stelt de synode voor:

- a. uit te spreken dat wegens verandering van situaties en gewoonten, mogelijk formalistische beantwoording der vragen van het bestaande reglement op de kerkvisitatie en de noodzaak van het systematisch aan de orde stellen van de aspecten van het gemeentelijke leven een grondige wijziging van het bestaande reglement nodig is;

- b. de door de particuliere synode van het Oosten aangeboden proeve te aanvaarden met de volgende wijzigingen:
1. Algemene bepalingen, 5, 2e alinea, wordt:
Op een buitengewone kerkvisitatie, die een vergadering is van de visitatoren met de kerkeraad, vervult één der visitatoren de functie van praeses en fungeert de andere als scriba.
  2. In I vraag 1 vervalt wegens overbodigheid en onduidelijkheid het woord „ambtelijke” voor „dienst des Woords”.
  3. In vraag 2 van I wordt „het apostolisch geloof beleden” veranderd in: „de apostolische geloofsbelijdenis beleden”.
  4. In vraag 3 van I wordt „en waakt de predikant met de kerkeraad voor eenzijdige tekstkeuze” weggelaten.
  5. Vraag 4 van I wordt: „Wordt elke zondag — behalve op feest- en avondmaalszondagen — de Heidelbergse catechismus behandeld zó dat geen zondagsafdeling wordt overgeslagen”?
  6. In vraag 7 van I wordt de tussenzin: „mede met het oog op de prediking” veranderd in: „met name met het oog op de prediking”.
  7. In vraag 21 van I wordt de laatste vraag: „Stelt u ieder van hen daartoe ook in staat” gewijzigd in: „Stelt u ieder van hen daartoe in de gelegenheid”?
  8. Vraag 22 van I wordt: „Worden, indien geen predikant voorgaat, uitsluitend preken gelezen van predikanten die tot de dienst des Woords in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland wettig geroepen zijn, resp. van predikanten die gediend hebben in de kerken waarvan deze kerken een wettige voortzetting zijn of van predikanten uit kerken in het buitenland waarmee genoemde kerken in correspondentie staan?”
  9. In III wordt vraag 10 gevoegd bij vraag 5; deze wordt aldus: „Gedragen predikant en ouderlingen zich als voorbeelden der gemeente en besteedt u ook pastorale zorg aan hen en hun gezinnen”?
  10. In III worden na vraag 8 de volgende vragen gesteld:
    9. Hoe bearbeit u de doopleden die niet meer ter catechisatie komen en geen belijdenis des geloofs begeren te doen? (proeve vraag 11).
    10. Oefent u getrouw de kerkelijke tucht uit zowel over belijdende leden als over doopleden overeenkomstig Gods Woord en de kerkelijke bepalingen? Zijn er broeders en zusters die onder censuur staan en bereikt de tuchttoefening het gewenste doel? (proeve, V, vraag 9).
    11. Hebt u ouderlingen met bijzondere opdracht . . .” (als proeve vr. 9).
    - 12 en 13: als in de proeve.
  11. In IV wordt vraag 6: „Bestaat er een zusterkring of vereniging van ziekenzorg die meewerkt met de diaconie”?
  12. In V vraag 5 vervalt „mede door studie en gesprek”.
  13. In V vervalt vraag 9 wegens verplaatsing naar III; vraag 10 wordt vraag 9.
  14. In VI wordt vraag 6 gevoegd bij vraag 2; de nummering van de vragen 7—10 worde gewijzigd in 6—9.
  15. „VII. Breder kerkelijk leven” wordt: VII. Kerkverband”.
  16. In VIII vervallen de woorden „op z'n minst” in vraag 5.
- c. te bepalen dat het herziene reglement volledig in het Besluitenboekje wordt opgenomen en met ingang van september 1981 in plaats van het oude reglement zal worden gebruikt.
B. van Smeden, rapporteur.

BIJLAGE 64
art. 132

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE II — INZAKE HET RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR ONDERZOEK NAAR HET KERKELIJK LIED

Heel de commissie is, gehoord de besprekingen in de synodezitting van 11 september jl., tot de overtuiging gekomen dat een beslissing nú gewenst is.

De commissie heeft zich bezonnen op alle voorstellen die ter synode zijn gedaan. Eén van de voorstellen was van een bijzonder karakter. Ds. J. Brons heeft in een voorstel vevat wat reeds in het deputatenrapport gezegd was over het nemen van een beslissing met een gekwalificeerde meerderheid. Unaniem is de commissie van mening dat wij in deze richting niet moeten denken. De leer, de belijdenis zelf, is in deze kwestie niet in het geding. Was dit het geval, dan zou de gedachte aan een gekwalificeerde meerderheid te overwegen zijn. Nu meent de commissie, dat we ons moeten houden aan de regel dat voor vast en bondig zal worden gehouden hetgeen bij meerderheid van stemmen wordt uitgesproken.

Hoewel de commissie eenstemmig is t.a.v. de wenselijkheid om nú een beslissing te nemen, gaan binnen de commissie de wegen uiteen als het aankomt op de vraag wat moet worden besloten. U treft hieronder een voorstel aan van commissie-deel A (de brs. P. K. Baay, H. W. Eerland en A. W. Drechsler) en een voorstel van commissie-B (de brs. A. Bergsma, B. de Graaf en C. Ippel). Br. J. ter Wee, die ook in deze commissie was benoemd, is niet meer in de gelegenheid aan de synodale arbeid deel te nemen. Zijn secundus, br. G. J. de Weerd,

die hem ook in de commissie verving, achtte zich nog te weinig ingewerkt in de materie om positie te kiezen. Hij onthield zich van een keuze.

Al werd verschillend gekozen in de kwestie van het kerkelijk lied, toch mocht de commissie in goede, broederlijke geest vergaderen.

A. W. Drechsler, rapporteur.

Voorstel commissie-deel A

De generale synode,
kennis genomen hebbende

van het rapport uitgebracht door deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied;
constaterende

- a. dat in het verleden, vanuit de kerken, meermalen de vraag aan de orde werd gesteld of naast de psalmen en berijmde Schriftgedeelten in de eredienst ook andere schriftuurlijke liederen mochten worden gezongen, laatstelijk via een instructie van de particuliere synode van het Noorden ter generale synode 1977;
- b. dat thans in haar vergadering van meer dan één zijde aangedrongen wordt op een beslissing nú;
- c. dat deputaten in hun rapport de eigenlijke beslissing nog willen uitstellen tot een volgende generale synode;

overwegende

- a. de juistheid van de conclusie van deputaten in hun rapport dat in het Nieuwe Testament geen concrete geboden of verboden zijn te vinden inzake het lied in de eredienst;
- b. dat de Heilige Geest ook gaven verleent tot het zingen van het door God in Christus openbaarde heil in liederen die niet rechtstreeks Schriftberijmingen zijn;
- c. dat in sommige gemeenten behoefte bestaat aan het zingen van deze liederen, terwijl andere gemeenten hier moeite mee hebben;
- d. dat uitstel van beslissing de rust van de kerken niet ten goede komt;
- e. dat een beslissing die aan de plaatselijke kerken de ruimte biedt die naar de Schriften geoorloofd is, het meeste uitzicht geeft op rust en vrede;

spreekt uit

- a. dat de gemeente in haar eredienst zich niet hoeft te beperken tot het zingen van psalmen en berijmde Schriftgedeelten, maar dat ook andere liederen gezongen mogen worden waarvan de inhoud in overeenstemming is met Schrift en belijdenis;
- b. dat deze liederen door de generale synode behoren te worden vastgesteld;
- c. dat de plaats van deze liederen ondergeschikt dient te zijn aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten;
- d. dat het voorkeur verdient dat deze liederen samen met de aanvaarde berijmde Schriftgedeelten in de vorm van een eigen liedbundel aan de kerken worden aangeboden;
- e. dat de redactie van artikel 69 van de kerkorde met deze uitspraken in overeenstemming moet worden gebracht;

en besluit

- a. deputaten te bedanken voor het werk dat zij hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
- b. opnieuw deputaten te benoemen;
- c. artikel 69 van de kerkorde als volgt te formuleren: „In de eredienst zullen vooral de 150 psalmen gezongen worden; vervolgens ook door de generale synode vast te stellen berijmde Schriftgedeelten en andere liederen die in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis”;
- d. aan deputaten op te dragen om, zo mogelijk in samenwerking met andere gereformeerde kerkgemeenschappen, berijmde Schriftgedeelten en andere schriftuurlijke liederen te verzamelen en deze voor te leggen aan de generale synode 1983, opdat zij kunnen worden aangewezen als geschikt voor gebruik in de eredienst; hierbij denkt de synode ook aan goed zingbare onberijmde Schriftgedeelten en doxologieën;
- e. het rapport van deputaten, verkort en in handzame vorm, verkrijgbaar te stellen waarbij de voorstellen van deputaten vervangen worden door de besluiten, die de generale synode nu neemt.

Voorstel commissie-deel B

De generale synode,
kennis genomen hebbende

van het rapport van deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied;

overwegende

1. dat uit het onderzoek van deputaten is gebleken dat in de Heilige Schrift geen duidelijke uitspraken voorkomen ten aanzien van het zingen van liederen in de eredienst die niet behoren tot de psalmen en berijmde Schriftgedeelten;
2. dat uit hetzelfde onderzoek is gebleken dat in de historie van de Oude Kerk, zowel als van de kerken der Reformatie en de Afscheiden kerken, een duidelijke lijn is aan te wijzen, waarbij alleen de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten in de eredienst werden gebruikt en dat verzoeken om daarnaast andere liederen te zingen herhaaldelijk werden afgewezen;
3. dat wij in het Nieuwe Testament geen bijbelboek tegenkomen dat overeenkomt met de psalmen in het Oude Testament;

4. dat de oudtestamentische psalmbundel met de komst van Christus niet heeft afgedaan en in het Nieuwe Testament een grote plaats heeft behouden zoals blijkt uit de vele citaten uit de psalmen in het Nieuwe Testament;
5. dat de gemeente er het heil Gods in en door Jezus Christus in vertolkt vond en er de eeuwen door geen moeite mee had de psalmbundel als haar liederenboek te erkennen;
6. dat men zich bij de psalmen, in tegenstelling tot de gezangen, zo dicht mogelijk bij de tekst van de Schrift heeft willen houden;
7. dat de kerken het steeds als hun roeping hebben gezien om in de eredienst in prediking en lied het „Woord” aan het woord te laten;
8. dat door het invoeren van het „vrije lied” allerlei dwalingen de kerken kunnen binnendringen en de verwijdering in ons kerkelijk leven zal toenemen;
9. dat deputaten de ondergeschiktheid van het „vrije lied” t.o.v. de psalmen erkennen;
10. dat de kerken naar de uitspraak van 1974 de opdracht hebben om alle symptomen van verwijdering, waaronder ook vallen de liturgische veranderingen, te bespreken en zoveel mogelijk weg te nemen;

van oordeel

- a. dat de kerk de psalmen terecht heeft opgevat als de door God gegeven liederenbundel;
- b. dat daarnaast tekstgetrouwe berijmingen van o.m. hymnische liederen zoals b.v. de lofzangen gebruikt mogen worden;
- c. dat door het zich houden aan het zingen van de psalmen en berijmde Schriftgedeelten de nauwe verbondenheid aan de tekst van de Heilige Schrift als het geïnspireerde Woord van God bewaard wordt;
- d. dat het niet gewenst is in dezen van de historische lijn der kerken af te wijken;
- e. dat niets van de herkenbaarheid van onze kerken mag vervagen;
- f. dat de nadelige gevolgen van een aanvaarding van het „vrije lied” in het samenleven van de kerken merkbaar zullen zijn;

besluit

1. deputaten dank te zeggen voor hun vele arbeid;
2. het deputatenrapport ter beschikking te stellen van de gemeenten, waardoor duidelijk wordt dat deze belangrijke zaak door de synode grondig is onderzocht;
3. de kerken dringend op te wekken zich te houden aan wat bepaald is in artikel 69 K.O.

BIJLAGE 65

art. 136

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE BUITENLANDSE ZENDING

1. Deputaatschap

- 1.1. Sinds de laatste vergaderingen van de particuliere synoden is uw deputaatschap als volgt samengesteld:
 voor de part. synode van het Noorden: ds. H. P. Brandsma en ds. J. Doi, sec.: ds. M. den Bleker en drs. R. Hol;
 voor die van het Oosten: ds. J. van Amstel en ds. H. W. Eerland, sec.: ds. J. Jonkman en ds. H. Biesma;
 voor die van het Westen: ds. G. Bouw en A. Kreuzen, sec.: drs. J. C. L. Starreveld en A. J. Geelhoed;
 voor die van het Zuiden: drs. W. van Heest en ds. C. A. den Hertog, sec.: M. Koole en ds. L. W. van der Meij.
 Voor de generale synode hebben zitting: ds. K. J. Velema (voorzitter), ds. M. Drayer (secretaris), W. Duindam (1ste penningmeester), C. Luiten (2de penningmeester), sec.: P. Vree (penningmeester), drs. Jac. J. Rebel (hulpverleningsdeputaten) en prof. dr. J. P. Versteeg adviseur.
- 1.2. Zowel de 2de penningmeester, C. Luiten, als de adviseur, prof. dr. J. P. Versteeg, hebben kenbaar gemaakt dat zij niet opnieuw voor een benoeming in aanmerking wensen te komen; eerstgenoemde omdat het hem niet mogelijk is gebleken actief bij het penningmeesterschap betrokken te zijn en laatstgenoemde omdat hij niet meer de zendingswetenschappen doceert aan de Theol. Hogeschool. Deputaten zijn van mening dat het niet nodig is opnieuw een adviseur te benoemen gelet op de huidige samenstelling van het deputaatschap.

2. Zendende kerken

- 2.1. De samenwerking met de zendende kerken verliep gedurende deze verslagperiode uitstekend. Daar enkele vacatures voorshands niet te vervullen bleken, waren de kerkeraaden van Rotterdam-Centrum, Amsterdam-Nieuw-West en Leeuwarden van oordeel dat zij voorlopig als non-actief aangemerkt moesten worden.
- 2.2. Op grond van bestaande relaties tussen de kerk van Hoogeveen en het betrokken zendingsechtpaar bereikte deputaten het voorstel om de kerk van Hoogeveen opnieuw als zendende kerk te laten fungeren. Hunnerzijds was daartegen geen bezwaar. Zij stellen u voor de samenwerking met deze kerk goed te keuren.
- 2.3. Gezien de mogelijkheid dat ten behoeve van een nieuw te aanvaarden zendingsterrein samenwerking met een of meer zendende kerken gezocht zal moeten worden, stellen

uw deputaten u voor de samenwerking met de nu non-actieve zendende kerken voorlopig tot de eerstvolgende synode te handhaven.

- 2.4. Van verschillende kanten werd de aandacht gevestigd op de relatie van de zendingsarbeiders die niet predikant zijn, met de kerken. Het is gebruikelijk en zinvol zowel voor de betrokkenen zelf als voor de gemeenten vanwaar zij uitgezonden worden, dat er een uitzending plaatsvindt. Doorgaans ontstaat er een meer of minder intensief contact tussen uitgezonden en uitzendende kerk dat als geestelijke steun wordt ervaren, maar enige „kerkelijke” gestalte heeft dit tot nu toe niet gevonden in een relatie tussen deputaten en deze uitzendende kerken. Deputaten zijn bezig te onderzoeken of, en zo ja, hoe hieraan gestalte is te geven. Dit onderzoek heeft nog niet tot een bepaald resultaat geleid.
- 2.5. In de Afrika-sectie is de kerk van Hilversum-Centrum vertegenwoordigd door drs. J. W. Maris en D. Peeterse, de kerk van Leiden door J. Overduin en C. van der Spruit en de kerk van Hoogeveen door E. Annen en R. Otten.
In de Indonesië-sectie is de kerk van Oud-Beijerland vertegenwoordigd door A. de Boer en K. Hennip.

3. Vergaderingen

Gedurende de verslagperiode vergaderden de deputaten op 9 december 1977, 17 maart, 8 december 1978, 30 maart en 7 december 1979 en 28 maart 1980. De Indonesië-sectie vergaderde veertien maal en de Afrika-sectie vijftien maal; het moderamen vergaderde (tot en met april) tweeëntwintig maal.

4. Werk in Torajaland

4.1. Algemeen overzicht

- 4.1.1. De relatie met de Gereja Toraja Mamasa werd gedurende de verslagperiode niet alleen door — vrij intensieve — correspondentie onderhouden, maar ook door het zenden van een delegatie ter gelegenheid van de generale synode van de Gereja Toraja Mamasa in september 1979. Nu de zending zich hoe langer hoe meer ontwikkelt in de richting van assistentieverlening van de ene (zuster)kerk naar de andere (zuster)kerk, wordt het onderhouden van de relatie tussen beide partnerkerken een steeds gevoeliger zaak. In dit verband kan met dank gewag worden gemaakt van het feit dat drs. C. W. Buijs geen lid is van de BPS zoals destijds ds. H. P. Brandsma, zodat hij niet betrokken raakt in de moeilijkheden die de onwillekeurige vermenging van personele en financiële assistentie met zich meebrengt. De jongste GTM-synode besloot zelfs — terecht — dat de Nederlandse werkers alleen dan de BPS-vergaderingen bijwonen wanneer en voor zover de zaak waarin zij missionaire bijstand verlenen, aan de orde komt. Regelmatige consultatie is in dat verband van grote betekenis. De BPS (commissie van voorbereiding en uitvoering voor de zaken van de synode) heeft hierop sterk aangedrongen. Om het haast onvermijdbare gevaar van „eenrichtingsverkeer” enigszins te ontgaan, hebben uw deputaten gemeend de BPS te moeten aanbieden om, in geval aan de uitnodiging van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken om een afvaardiging naar deze synode te zenden wordt voldaan, de daaraan verbonden kosten te vergoeden.
- 4.1.2. De situatie van de Gereja Toraja Mamasa is, vergeleken met wat daaromtrent aan voorgaande synoden werd gerapporteerd, niet noemenswaard veranderd. In een land waarin verreweg het grootste deel van de bevolking islamitisch is, werkt de verscherping van de verhoudingen tussen de godsdiensten, zoals deze de laatste jaren in de islamitische landen op gang gekomen is, ook door gelijk gebleken is in de zgn. anti-missie wetgeving. Er zijn aanwijzingen dat het ontvangen van personele en financiële assistentie moeilijker wordt voor de Indonesische kerken. Plaatselijk zijn de verhoudingen weliswaar niet van die aard dat moeilijkheden gevreesd moeten worden — de imam van Mamasa verstrekke zelfs een bijdrage in natura ten behoeve van de generale synode —, maar de „grote politiek” kan niet alleen plaatselijk zijn weerslag krijgen, ook en met name de assistentie die de GTM tot nu toe ontving uit Nederland, kan er door beperkt worden op een moment en een manier die niet in vrije beslissing door de GTM zelf bepaald zijn. Op zichzelf is beperking van personele en financiële assistentie een zaak die in de lijn ligt van het beleid dat sinds de eerste consultatie in 1974 wordt nagestreefd: de zelfstandigheid die de GTM als kerk heeft, alzijdsig en in volle verantwoordelijkheid te realiseren. De uitvoering van dit beleid blijkt telkens weer een gevoelige zaak, daar het verlenen van assistentie soms het niet bedoelde en zeker niet gewenste effect heeft dat de zelfstandigheid juist erdoor wordt gefrusteerd omdat de eigen verantwoordelijkheid niet voldoende kansen krijgt. Het kan gebeuren dat personele assistentie wordt geaccepteerd terwille van de financiële. Het is ook mogelijk dat de eigen „kerkelijke leiding” alleen gezag heeft, omdat de buitenlandse kerk met haar geld erachter staat. Het beleid van uw deputaten is erop gericht dat de eigen verantwoordelijkheid van de Gereja Toraja Mamasa zoveel mogelijk kansen krijgt. Het blijft evenwel vaak een moeizaam tasten naar mogelijkheden die daarvoor beschikbaar zijn. Terwijl van hun kant deputaten proberen de financiële assistentie langzaam op verantwoorde wijze te beperken in goed overleg met de GTM, is er steeds weer een haast niet te ontgane druk om die op te voeren. De in 1974 op gang gekomen „eigen-bijdrage-regeling” moest bijv. een paar jaar later al worden bijgesteld omdat bepaalde finan-

ciële bronnen waren opgedroogd waardoor belangrijk werk gevaar liep. In 1979 viel personele bijstand weg zowel door repatriëring van mej. drs. W. A. van der Klis als door het aftreden van M. Lullulangi B.A. als secretaris van de BPS (om gezondheidsredenen — br. Lullulangi staat geheel in zendingsdienst, wordt derhalve door de zending gesalarieerd — evenals ds. P. Podo, de laatste van de zgn. zendingspredikanten). Vooral de vervanging van br. Lullulangi leidde tot opwaartse druk die zichtbaar werd in de subsidieaanvraag voor 1980. Uw deputaten realiseren zich dat al te rigoureuze beperking van de subsidie funest kan werken voor de voortgang van het kerkelijk leven van de GTM, maar evenzeer dat al te royale toekenning ervan het gezond kerkelijk leven in eigen verantwoordelijkheid kan belemmeren. Ook al blijft deze problematiek voor de beleidsbepaling wederzijds een zware soms zelfs ondoorzichtige zaak, hopelijk zal druk van buitenaf niet leiden tot een geforceerde oplossing. Dankbaarheid dat de Koning der kerk „mede door onze dienst” Zijn gemeente in Torajaland wilde vergaderen, en dat Hij, hoe gebrekkig die dienst veelszins ook was en hoe groot de problemen voor de „jonge kerk” ook mochten en mogen zijn, die gemeente heeft bewaard, sterkt het vertrouwen dat ook als de „assistentie” wegvalt, desnoods geforceerd wegvalt, Hij Zijn gemeente in stand zal houden dwars door alle moeite heen die in deze bedeling aan het kerk-zijn, kerk-worden en het kerk-blijven is verbonden.

- 4.1.3. De **zending van de Gereja Toraja Mamasa** betreft momenteel vier objecten nl. Kaleok, Mada', Makula' en Toribinggi (zie o.a. artikel in UKK jrg. 71 blz. 25: „Kompas Make-donia”). De subsidieaanvraag 1980 vermeldt een bedrag voor zendingswerk van Rp. 2.032.155.— (op een totaal van Rp. 28.129.210.—) met een eigen bijdrage van Rp. 142.250.— (totaal Rp. 1.695.740.—) relatief geen hoge bijdragen die op sterk missionair besef wijzen. Hierbij dient bedacht te worden dat de gebieden waarop het zendingswerk betrekking heeft, over het algemeen aan de periferie van Torajaland liggen, hetgeen de integratie van het zendingswerk in de gemeente niet bevordert, de moeilijke communicatie mede in aanmerking genomen.
- 4.1.4. De **geschiedenis van de Gereja Toraja Mamasa** is uitdrukkelijk aan de orde gesteld toen ter gelegenheid van het gouden jubileum van de Torajazending in 1977/78 de uitgave van een vervolg op het zendingsboek „Pergilah Kamoe” (1959) ter sprake kwam. Het leek deputaten toen een vanzelfsprekende zaak dat in zo'n vervolg ook de Toraja-stem zelf vernomen moest worden, zodat niet alleen maar over de Torajazending en de Torajakerk door niet-Toraja's geschreven zou worden. De BPS heeft toen desgevraagd een bijdrage gegeven in een soort schetsvorm, maar stelde daarbij uitdrukkelijk dat een historisch onderzoek noodzakelijk zou zijn om op verantwoorde wijze vanuit de Torajakerk zelf de geschiedenis te beschrijven. Nader overleg resulteerde in een verzoek van de BPS aan het „Instituut voor de geschiedenis van de kerken in Zuid-Sulawesi” (gevestigd aan de Theologische Hogeschool van Ujung Pandang) een historisch onderzoek in te stellen. Dr. P. H. Holtrop die als docent aan deze hogeschool verbonden is en de leiding van genoemd Instituut heeft, heeft het zendingsarchief in Hilversum tijdens zijn laatste verlof kunnen raadplegen; op grond van dat onderzoek hoopt hij met enkele studenten „te velde” de verdere gegevens te verzamelen die voor een goede geschiedschrijving van belang zijn. Deputaten hebben hieraan graag hun medewerking gegeven. De uitgave van het „vervolg” op „Pergilah Kamoe” is in afwachting van het resultaat uitgesteld.
- 4.1.5. De **Gereja Protestan Sulawesi Selatan** heeft zich bij uw deputaten aangediend als de zichzelf zelfstandig verklarende voormalige particuliere synode van Kalumpang. Reeds bij zijn laatste bezoek aan Torajaland heeft wijlen ds. A. Bikker in 1970 te maken gehad met een tendens in de richting van afsplitsing. Ook de delegatie die de synode van 1974 bezocht, heeft hiermee te maken gehad. Reeds lang wilde men in Kalumpang zijn eigen weg gaan, los van „Mamasa”. Begin 1978 bereikte deputaten een schrijven van de BPS van de **Gereja Protestan Sulawesi Selatan** (Protestantse Kerk van Zuid-Celebes), waarin werd meegedeeld dat op 31 oktober 1977 besloten was tot zelfstandigheid over te gaan. Als reden werd opgegeven: de slechte communicatie tussen Kalumpang en Mamasa, alsmede het feit dat men al zo ongeveer vijftig jaar bestaat en dat men daarom van mening is zichzelf te kunnen onderhouden; men hoopte dat de „ZCGK als moederkerk bereid wil zijn tot samenwerking en opbouw van de Gereja Protestan Sulawesi Selatan, welke nog zeer jong is.” Dat uw deputaten deze uiting van „volwassenheid” niet zonder meer accepteerden, zal begrijpelijk zijn. Op hun zeer voorzichtig gestelde reactie werd echter nimmer antwoord ontvangen. De delegatie die verleden jaar Torajaland bezocht, vernam al spoedig van de BPSGTM dat men wel een gesprek met de BPSGPSS had gehad, maar dat dat alleen de toezegging had opgeleverd dat de BPSGPSS op de GTM-synode aanwezig zou zijn om „goedkeuring te krijgen zelf als zelfstandige kerk op te treden”. De BPSGPSS was inderdaad ter synode — als afgevaardigden van de part. synode van Kalumpang!
- Na herhaalde, langdurige soms erg verwarde discussie besloot de synode „het voorstel van Wilayah Kalumpang om geïnstitueerd te worden voorlopig op te schorten”, onder meer om deze reden: „Met het oog op de instituering is Sinode Am van mening, dat zij de broeders uit Wilayah Kalumpang niet zo maar kan loslaten zonder hen zo goed mogelijk uit te rusten”. Moge de wijze waarop dat besluit tot stand is gekomen en de

inhoud ervan nogal bedenkingen oproepen, in een gesprek tussen de deputaten-delegatie en de Kalumpang-afgevaardigden resp. de BPS van de GPSS — te middernacht — bleek dat men er een poging inzag en als zodanig wel waardeerde om tot opheldering van de verhoudingen te komen. Een beroep op de eenheid in Christus en het samen luisteren naar het Woord van God in zaken als deze, werd toegestemd — evenals trouwens door de synode — maar kennelijk lagen „zaken als deze” op een ander vlak. Nergens bleek enige principiële of confessionele controverse; de wensen van de Kalumpangers betroffen: de slechte verbindingen, de gezondheidszorg, de landbouwpraktijkcursus en de theologische kadervorming, waarin men zich min of meer misdeeld voelde. De hoop dat de poging tot opheldering zou leiden tot herstel van de verhoudingen, is niet in vervulling gegaan. Begin januari 1980 werd een schrijven van de BPSGPSS ontvangen waarin werd meegedeeld dat men het BPSGTM-voorstel om een „*wilayah otonomi*” te vormen niet accepteerde, maar bleef bij het besluit zelfstandig de Gereja Protestan di Sulawesi Selatan te zijn. Voorts werd de vraag gesteld aan de „ZCGK als oorspronkelijke zending” of „ze nog bereid is een werkverhouding met Kalumpang aan te gaan, ofschoon Kalumpang GPSS is geworden. Indien ZCGK niet bereid meer is een werkverhouding met Kalumpang te onderhouden, omdat Kalumpang GPSS is geworden, dan pas aanvaardt Kalumpang „Korea Mission in Indonesia” als vriend.” Genoemde Korea Mission had nl. samenwerking met de GPSS gezocht. Uw deputaten hebben hun standpunt in dezen nog niet bepaald gezien de moeilijk te overziene consequenties die hier in het geding zijn.

4.2. **Personele assistentie**

4.2.1. **Ds. A. Bikker**

Op 16 december 1977 overleed ds. A. Bikker, de eerste zendingspredikant die door de Chr. Geref. Kerken werd uitgezonden, jarenlang secretaris van de zendingsdeputaten. Een woord ter nagedachtenis had ook geschreven kunnen worden onder „Deputaatschap”, maar hoewel zijn activiteiten als deputaat-secretaris zich over een langere periode uitstrekten dan het verblijf in Torajaland, zijn hart lag daar! Het „werk in Torajaland” is niet los te denken van zijn arbeid van 1928 tot 1942 toen de Japanse bezetting een ruw einde maakte aan die arbeid, maar wat er ook gebeurde en waar hij ook tot nieuwe dienst in Gods Koninkrijk geroepen werd, los van het „werk in Torajaland” was hij nimmer. Ook toen hij er niet meer werkte, wist hij zich erbij betrokken. Het begrip „assistentie” was destijds nog niet gangbaar als hulp en dienst aan de jonge kerken die krachtens kerkaard zelfstandig zijn, daar er toen nog geen zelfstandig Toraja-kerkverband bestond. De beslissingen werden in Nederland genomen bijv. inzake de naam van de Torajakerk (Acta 1932, art. 17), kerkorde en opleiding (Acta 1947, art. 36), maar niet altijd had dit ds. Bikkers instemming: hij wist de synode van 1934 er fijntjes aan te herinneren dat zij slechts kon „adviseren” (Acta, bijlage IVa). Dat ligt in de lijn van wat nu „assistentie” wordt genoemd, in de zin van „assistance”: er bij zijn; dat sluit in: meelevens, meebidden, meedenken in het weten op elkaar betrokken te zijn. Daarmee wordt ds. Bikkers instelling wel getypeerd. Hoeveel er overigens in de loop der jaren ook wijzigde in leven en denken, de betrokkenheid op het zendingswerk en vooral op dat onder de Toraja's bleef. Met grote dankbaarheid gedenken deputaten persoon en werk van deze pionier die als geen ook anderen daarbij wist te betrekken!

4.2.2. **Drs. W. A. van der Klis**

Eind 1979 repatrieerde mej. drs. Van der Klis na een verblijf van ruim achteneenhalf jaar in zendingsdienst te Mamasa. Voorlopig voor drie jaar in 1971 uitgezonden heeft ze tot eind 1979 haar werk mogen verrichten dank zij de grote financiële steun van de Bond van Chr. Geref. Vrouwenverenigingen. Lag in het begin het accent vooral op het kadervormingswerk, met name aan de Bijbelschool, in de loop van de tijd verschoof het accent naar de opbouw van het vrouwenwerk in de GTM, waarbij later ook de begeleiding van het zondagsschoolwerk kwam. Met grote energie heeft zij zich ingezet voor de toerusting van hen die in dit werk leiding hebben te geven, waarbij van meet af aan voor ogen stond dat, zodra het mogelijk zou blijken, Toraja-krachten haar taak zouden overnemen. Vele cursussen zijn door haar gegeven. Daarbij ontzag zij zich alermintst als het erom ging zware tournees te maken om de gemeenten, de vrouwenverenigingen en zondagsscholen te bereiken. In 1973 kwam mede door haar activiteit de Vrouwenbond van de GTM tot stand. Het vrouwenwerk wordt onderscheiden in vormingswerk voor vrouwen dat ressorteert onder de sectie vormingswerk van de BSP en het eigenlijke verenigingswerk waarmee de vrouwenbond te maken heeft. Beide vallen niet samen, hoewel er wel nauwe samenwerking bestaat. Het zondagsschoolwerk kwam in samenhang met het andere werk haast vanzelf aan de orde, toen de noodzaak werd gevoeld meer aandacht aan de godsdienstige opvoeding te geven. Voor de zondagsschoolwerkers werden toen cursussen georganiseerd en handleidingen geschreven, waarbij zoveel mogelijk gebruik gemaakt werd van de audiovisuele methode. Het vinden en opleiden van inheemse krachten die al dit werk zouden kunnen overnemen, was geen eenvoudige zaak. Mej. Van der Klis was van oordeel dat het moment om het werk over te dragen langzaam gekomen was in 1979. Uitgegaan — zoals ze het zelf uitdrukte — „om mezelf overbodig te maken”, heeft ze het vrouwenwerk mogen overdragen aan mej. Yosefina A. Rungga en het zondagsschoolwerk aan Demas Age in goed

vertrouwen dat zij het met Gods hulp zullen voortzetten. Deputaten zijn dankbaar voor alle arbeid die mej. Van der Klis met zo'n grote overgave en inzet heeft willen verrichten in dienst van de Torajakerk. Dat de Bond van Vrouwenverenigingen graag bereid is de arbeid „voor vrouwen in de verte” te blijven steunen, stemt eveneens tot dankbaarheid.

4.2.3. Drs. C. W. Buijs

Op 23 februari 1978 kon drs. C. W. Buijs te Oud-Beijerland uitgezonden worden om zich ten dienste van de GTM in te zetten met name voor het vormingswerk. Nu hij niet meer als voorheen zijn voorganger zo sterk betrokken is bij het BPS-werk in het algemeen, maar in feite alleen met de desbetreffende sectie van de BPS te maken heeft, is de relatie iets minder gecompliceerd en valt het accent sterker op de assistentie. Van het begin af heeft de toekomstige totale overdracht voor ogen gestaan. Drs. Buijs meende in de persoon van de jonge predikant Zakaria Sude een geschikte figuur gevonden te hebben om samen het vormingswerk in gemeenten en classes — waarvoor vaak lange en zware tournees gemaakt moeten worden te voet en te paard — ter hand te nemen. In september '79 koos de synode echter ds. Sude tot secretaris van de BPS, een voltijdse functie, zodat hij — althans voor de periode van drie jaren — aan het kadervormingswerk onttrokken is. Ds. Sude werd voor dit laatste werk opgevolgd door ds. Yulius Buttulangi die tevens voorzitter werd van de sectie-kadervorming. Deputaten hebben grote waardering voor de wijze waarop drs. Buijs — met zijn gezin — zich gegeven heeft in deze „inwerkperiode”. Hij beijvert zich de Torajataal eigen te maken, daar er juist in de afgelegen kampongs velen, vooral ouderen zijn die de Bahasa Indonesia niet of moeilijk verstaan. Op de jl. synode bleek dat bij de besluitvorming de theologische resp. schriftuurlijke fundering, de kerkrechtelijke verantwoording en het missionaire perspectief niet de sterkste zijden van de GTM vormen. Daarom zal er waarschijnlijk nog heel wat kadervormend werk te verzetten zijn. Deputaten hopen dat, mocht de GTM deze personele assistentie blijven begeren, drs. Buijs nog lang en even intensief als tot nu deze mag verstrekken.

4.2.4. Drs. E. van Riessen

Op 31 oktober 1979 was het veertig jaar geleden dat het zendingsziekenhuis „Banua Mamase” te Mamasa werd geopend. Deputaten hebben niet vernomen dat er veel aandacht aan dit jubileum is geschonken. Het zou geen verwondering baren, wanneer zou blijken dat de jubileumdatum zonder meer is gepasseerd. De stichting van een regeringspolikliniek op korte afstand van het ziekenhuis en het feit dat dokter Van Riessen buiten het ziekenhuis alleen maar preventief bezig mocht zijn, hadden reeds geleid tot het principebesluit het ziekenhuis op te heffen. Dr. Van Riessen bleef zich op voortreffelijke wijze inzetten voor de preventieve geneeskunde. Toen echter de arts die aan de regeringspolikliniek verbonden was, vertrok en de vervulling van de vacature voorschijns niet mogelijk bleek — de nog altijd slechte verbinding met de kust schijnt daarbij een grote rol te spelen —, werd „Banua Mamase” feitelijk opnieuw „in bedrijf” genomen, daar anders de bevolking van alle medische verzorging verstoken zou zijn. Het is niet bekend of er binnen afzienbare tijd een Indonesisch arts gevonden kan worden — desnoods met enige financiële steun waartoe deputaten zich bereid verklaarden —, die zich in Mamasa wil vestigen. Deputaten hebben erop aangedrongen zoveel mogelijk samenwerking met de overheidsgezondheidsdienst te zoeken opdat de „idee” van „Banua Mamase” niet verloren zal gaan. Wanneer dr. Van Riessen niet opnieuw een werkvergunning zou krijgen, gesteld dat zij in aanvraag ervan bewilligt, zou deze samenwerking des te urgenter worden. Het lijkt er niet op dat er veel kans is deze te realiseren. Zou er inderdaad geen vorm van samenwerking gevonden worden, dan is repatriëring van dr. Van Riessen te verwachten en daarmee dus naar alle waarschijnlijkheid de beëindiging van de medische assistentie.

4.3. Nevendiensten

Ten aanzien van het onderwijs kan worden opgemerkt, dat de GTM hoe langer hoe meer haar bemoeienissen met het onderwijs beperkt tot die scholen die zendingsstrategisch van belang zijn, of die door de betrokken ouders op een behoorlijke wijze worden gesteund. Gezien de zendingssituatie is bijv. de school in Mada' van grote betekenis, terwijl — naar pas werd vernomen — ook in Bunggu (Toribinggi) een school nodig is, omdat er geen lager onderwijs in welke vorm dan ook, gegeven wordt. De bloeiende scholen van Salutambun en Toara bijv. zijn voorbeelden van scholen waar de ouders geheel achterstaan en die zij daadwerkelijk steunen. Met de nasleep van de overdracht van de middelbare school te Mamasa werden deputaten resp. de delegatie van deputaten geconfronteerd doordat een vijftal voormalige personeelsleden niet door de overheid werd overgenomen en daarvoor de BPS oftewel de deputaten aansprakelijk stelde. Er werd een oplossing gevonden waarmee het vijftal instemde.

4.4. Theologische opleiding

Naar het zich laat aanzien, zal de generale synode van de Gereja Toraja van Rantepao besluiten de Theologische Hogeschool te Rantepao op te heffen. Enige tijd al worden geen studenten meer tot deze opleiding toegelaten. Gedacht wordt de opleiding om te zetten in een herscholingsinstituut („upgrading” van ambtsdragers). De

GTM zal dan voor de opleiding van haar predikanten met name aangewezen zijn op de Theologische Hogeschool van Ujung Pandang (Makassar), waaraan o.a. dr. A. J. Anggui (voorheen rector van de STT te Rantepao) verbonden is, alsmede drs. C. Fieren en dr. P. H. Holtrop (door de Ned. Herv. en de Geref. Kerken beschikbaar gesteld). Of een beroep op deputaten te verwachten is personele assistentie te verlenen, nu vervulling van de vacature-Van Heest te Rantepao niet meer aan de orde zal komen, ten behoeve van deze STT, kan op dit moment niet gezegd worden; wel is er bericht ontvangen dat één van de jongere Toraja-predikanten nl. ds. M. S. Matassak, eerst privé maar sinds de synode met „recommandatie” van de GTM aan deze opleiding verbonden is.

5. Werk in Vandaland

5.1. Algemeen overzicht

Op 13 september 1979 werd, zoals Chief Minister of Venda, chief Patrick R. Mphephu het uitdrukte, „a long-cherished ideal” eindelijk vervuld nl. dat Vandaland „the independent Republic of Venda” werd: „We are all very proud of the fact that the development of Venda to sovereign status was concluded not in strife and conflict, but in peace and goodwill. For this we humbly give thanks to God.” Het is bekend dat er over deze onafhankelijkheid verschillend wordt gedacht. In hoeverre het zendingswerk hierdoor wordt beïnvloed, is momenteel nog niet te zeggen.

5.2. Kereke ya Gereformeerde

5.2.1. In feite hebben uw deputaten alleen te maken met de Geref. Kerk van Mutale, daar het zeer uitgestrekte ressort van deze Mutale-gemeente meteen het zendingsterrein vormt. Er is wel eens aan splitsing van deze uitgestrekte gemeente gedacht — een zekere tijd waren er nl. drie gemeenten in dit gebied —, maar tot nu toe is men hiertoe nog niet overgegaan, waarschijnlijk mede door de moeite die het kost ambtsdragers te vinden (er zijn weinig mannelijke gemeentelieden - trekarbeid!) en de financiële zwakte van de gemeente. Financieel is de Mutale-gemeente tot eind 1978 gesteund door de Free Reformed Church of North America, sindsdien heeft de zending deze steun overgenomen. Van een geleidelijke „afbouw” van de steun voor regelrecht kerkewerk is voorshands nauwelijks sprake. Om tot versnelde afbouw te komen werd enkele jaren geleden besloten een derde missionaire predikant uit te zenden, maar het is u bekend dat de derde nog maar nauwelijks was gearriveerd of er ontstonden twee vacatures. In het kader van de nagestreefde afbouw werd toen overeengekomen dat de Mutale-gemeente een missionair predikant zou beroepen, daarbij financieel gesteund door de zending. Weliswaar zou dit in de praktijk betekenen dat de „eigen bijdrage” van de Mutale-gemeente relatief gezien zou teruglopen tot een nog lager percentage dan nu reeds het geval is, maar dit werd niet bezwaarlijk geacht in de hoop dat een inheems missionaire predikant het zendingswerk dichterbij de gemeente zou brengen en de financiële kracht daardoor versterken. Tot nu toe gelukte het niet een eigen zendingspredikant aan te trekken, terwijl de gemeente intussen de voorkeur geeft aan een tweede gemeentepredikant, daar deze te uitgebreid is om alleen door ds. E. T. Netshitangani, de huidige predikant, te worden bearbeid.

5.2.2. De relatie met het kerkverband waartoe de Mutale-gemeente behoort, die Gereformeerde Kerke in Suidelike Afrika — Sinode Soutpansberg — is reeds geruime tijd aan de orde geweest (zie Acta 1977, bijlage XXXVII sub 5.1.1.). Verleden jaar kregen uw deputaten bericht van de sendingsdeputate van die Geref. Kerk in Suid-Afrika dat de nasionale sinode van deze kerk „die ooreenkoms t.o.v. die sendingwerk in Venda” had goedgekeurd. Er blijken enige verandering in de bestaande „Akte van samewerking” te zijn aangebracht met het oog op de „inskakeling van die Gereformeerde Kerke in Venda”. In de preambule is tussen de woorden „Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika” en „die Christelike Gereformeerde Kerken” ingevoegd: „die Gereformeerde Kerk Mutale handelende deur en in samewerking met die sendingdeputate van die sinode Soutpansberg”. Aan art. 2 is toegevoegd: „Die Sinode Soutpansberg sal by onafhanklikheid onder dieselfde voorwaarde by die Venda-owerheid intree.” In art. 3 is tussen de woorden „stel” en „genoemde” ingevoegd: „verteenwoordig deur die sendingsdeputate van die Nasionale Sinode”; in art. 3.1 tussen „Nederland” en „daar”: „in samewerking met die Gereformeerde Kerk Mutale”. De laatste zinsnede van art. 4 is aldus gewijzigd (na het woordje „en”): „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika en die Sinode Soutpansberg benoem elk een lid op die beheerraad daarvan.” Het eerste woord van art. 7 wordt nu „Alle” en het woord „beide” wordt vervangen door „betrokke”. In art. 8 wordt „Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika” vervangen door „Sinode Soutpansberg”. Het woord „selfstandig” in art. 9 wordt veranderd in „in medewerking met die Geref. Kerk Mutale”. In art. 10 wordt na „aangewys is”, ingevoegd: „die Sinode Soutpansberg”. In art. 12 wordt na „Suid-Afrika” ingevoegd „en die Sinode Soutpansberg”. Het woordje „die” in art. 13 (bij „betrokke”) is veranderd in „alle”. Blijkens deze „ooreenkoms” is de weglating van een zinsnede uit art. 11.2, waarover uw deputaten rapporteerden (Acta 1977, bijlage XXXVII sub 5.1.4) hersteld. Zij zijn van oordeel dat er geen overwegend bezwaar is met deze voorstellen in te stemmen.

5.2.3. Via ds. C. D. Affourtit ontvingen uw deputaten de Acta van de synode-Soutpansberg

„Mishumo ya Tshinodo tsha Soutpansberg tsha Kereke ya Gereformeerde" van 1978 en van 1979, beide in de Iyani-Bijbelschool gehouden. Deze attendeerde op een paar besluiten van de laatste synode. Deze besloot een lid voor de beheerraad van de Iyani-Bijbelschool te benoemen. Verder besloot deze synode in verband met de in de vorige paragraaf genoemde „ooreenkoms": 1. de deputaten voor contact met de overheid krijgen mandaat om voor de Chr. Geref. Kerken in te staan bij de regering van Venda; 2. er zullen deputaten benoemd worden die een vergadering zullen beleggen met de sendingdeputate van die GKSA en de mensen van de CGKIN, terwijl ze de zaken van de samenwerking zullen bestuderen en helemaal voorbereiden. Het resultaat van bedoelde samenspreking is deputaten nog niet bekend.

5.3. Diensten

5.3.1. Ds. C. D. Affourtit

Tengevolge van het vertrek van dr. M. A. Kruger naar Kuruman (later naar Hammanskraal) eind 1977 heeft ds. Affourtit praktisch alleen voor het zendingswerk gestaan gedurende de verslagperiode d.w.z. niet alleen voor het Bijbelschool-werk met de talloze cursussen en conferenties die daar georganiseerd worden voor helpers, ambtsdragers, vrouwenkader, jeugdkader, doopklasgangers, zondagsschoolkader, schoolverlaters enz., maar ook voor het veldwerk op de verschillende posten enz. Eind 1979 heeft ds. G. Drayer het veldwerk voor zijn rekening genomen. Voor één persoon was al dit werk te omvangrijk om het op bevredigende wijze te doen. Daarvan was ds. Affourtit zelf wel diep overtuigd. Deputaten zijn hem ten zeerste dankbaar dat hij zich tot het uiterste gegeven heeft om in deze situatie het zendingswerk gaande te houden. Uit de ontvangen rapporten is hun gebleken dat de omvang van het werk niet de diepgang ervan geschaad heeft, ook al trad er hier en daar vertraging op, mede omdat het helperscorps de laatste tijd door allerlei oorzaak niet op voldoende sterkte staat.

5.3.2. Ds. G. Drayer

Op 31 januari 1979 werd ds. Drayer door de kerk van Hoogeveen (zie 2.2.) uitgezonden. Daar het niet mogelijk bleek een plaats te krijgen op het Hendrik Kraemer Instituut te Oegstgeest ten behoeve van de missionaire vooropleiding, hebben deputaten een beroep gedaan op prof. dr. J. P. Versteeg en mevr. A. Wubs-Gjaltema om ds. en mevr. Drayer de nodige vooropleiding te geven voor zover dat mogelijk was. De praktische oriëntatie zou dan in Zuid-Afrika zelf plaatsvinden. Met dank willen deputaten gewag maken van de inzet van mevr. Wubs en prof. Versteeg. Na een zo breed mogelijk eerste kennismaking met het terrein zelf hebben ds. en mevr. Drayer een oriëntatietocht langs verschillende zendingsterreinen in Zuid-Afrika gemaakt. Eind 1979 werd de verantwoordelijkheid voor het veldwerk overgenomen. Dit betekent vrij intensief contact met de ongeveer veertig posten en met de helpers die elk enkele van deze posten voor hun rekening nemen. In feite is het aantal helpers te klein — negen à tien —, maar het blijkt erg moeilijk geschikte helpers te vinden.

5.3.3. Mej. M. Overduin

Toen eind 1978 het niet mogelijk bleek het „vrouwenwerk" aan een Venda-kraacht over te dragen, werd een tweede werkperiode voor mej. Overduin overeengekomen, waaraan allen die op enigerlei wijze bij het vrouwenwerk betrokken zijn, gaarne hun medewerking gaven, niet alleen de kerkeraad van Mutale en mej. Overduin zelf, maar ook the Free Reformed Church of North America — wier zendingsdeputaten mej. Overduin voor dit werk beschikbaar stelden — en de Bond van Chr. Geref. Vrouwenverenigingen die door een tweede actie „Voor vrouwen in de verte" de met grote dank ontvangen financiële steun continueerde. Mej. Overduin meent nu in de persoon van Vho Ellah Phaswana een geschikte kraacht gevonden te hebben die te zijner tijd haar werk kan overnemen; zij is bezig haar in te werken. Dat het vrouwenwerk in Vendaleland van grote betekenis is gelet op het feit dat een zeer groot deel van de mannen ten gevolge van de bekende „trekarbeid" langdurig afwezig is, behoeft geen betoog.

5.3.4. A. Schouwstra

Was het bij de aan de vorige synode gerapporteerde reorganisatie van de administratieve dienst eerst de bedoeling dat br. Schouwstra zich geheel aan de zendingsadministratie annex de Bijbelschool zou wijden en de leiding van de zendingsboekhandel „Mbeu" aan een nieuw aan te trekken kraacht — bij voorkeur een Venda — zou overdragen, nadere overweging heeft tot het resultaat geleid dat br. Schouwstra „Mbeu" geheel voor zijn verantwoording heeft genomen en de zendingsadministratie voor zover deze de Bijbelschool betreft, heeft overgedragen aan br. Albert Muhali die reeds enkele jaren als „klerk" bij de administratie betrokken was. Inzake de zendingsadministratie „in engere zin" en het bouwtoezicht zijn nog geen besluiten genomen, zodat br. Schouwstra deze zaken nog behartigt.

5.3.5. Prof. dr. L. Floor

In de loop van 1977 ontvingen deputaten bericht dat prof. Floor, die sinds januari 1965 betrokken was bij de opleiding van Bantoe-predikanten aan de Theologische Skool te Hammanskraal, een beroep had ontvangen van de Theologische Skool van Potchefstroom. De kerkeraad van Hilversum-Centrum gaf toestemming dit beroep te aanvaar-

den en stelde overeenkomstig de wens van prof. Floor bestendinging van de relatie op prijs; volgens deze relatie was prof. Floor ter beschikking van de theologische opleiding van die Gereformeerde Kerk onder die nie-blankes in Suid-Afrika gesteld. Inhoudelijk zou de opdracht van prof. Floor met betrekking tot de Potchefstroomse opleiding niet veranderen, wel zou deze naar de mening van kerkeraad en deputaten minder missionair bepaald zijn dan in Hammanskraal, hoewel die Geref. Kerk in Suid-Afrika de Hammanskraalse opleiding eerder een kerkelijke dan een missionaire aangelegenheid acht. Het bleek dat er van de kant van „Potchefstroom” geen enkel bezwaar bestond de bestaande regeling mutatis mutandis te continueren. Bij het overwegen op welke wijze de positie van prof. Floor door de wijziging van Hammanskraal in Potchefstroom geregeld diende te worden, bleek er in feite geen deputaatschap te bestaan dat hier naar art. 6 zou kunnen optreden. Wijlen prof. Hovius adviseerde in deze situatie de ressortering onder het zendingsdeputaatschap te handhaven. De kerkeraad van Hilversum-Centrum besloot derhalve „de opdracht van prof. Floor in die zin te wijzigen dat hij als predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Hilversum-Centrum is uitgeleend voor de arbeid als hoogleraar te Potchefstroom, en dat hij tevens zal blijven meewerken als lid van de conferentie van zendingsarbeiders in Zuid-Afrika, waarover hij aan de kerkeraad en aan de deputaten voor de buitenlandse zending van de Christ. Geref. Kerken in Nederland periodiek rapport zal uitbrengen.” Ten aanzien van dit besluit golden de volgende overwegingen: „a) dat in overeenstemming met art. 2 K.O. het bij de taak van prof. Floor in Potchefstroom in het opleiden van toekomstige dienaren des Woords gaat om een voluit kerkelijke en ambtelijke roeping; b) dat het van belang is dat bij de voortgang van het zendingswerk van onze kerken in het Vendaland ook voortaan van de ervaring van prof. Floor als lid van de conferentie van Nederlandse zendingswerkers in Zuid-Afrika gebruik kan worden gemaakt en dat in de praktijk de betrokkenheid van prof. Floor bij het werk in Vendaland in dezelfde mate zal kunnen worden gerealiseerd vanuit Potchefstroom als vanuit Pretoria/Hammanskraal mogelijk was; c) dat in de lijn van art. 51 K.O. sub B de positie van prof. Floor als christelijk gereformeerd predikant, werkzaam binnen die Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika, van betekenis is voor het onderhouden van de band tussen deze beide, in engere correspondentie met elkaar staande kerken; d) dat het wenselijk is dat de kerkeraad de zedelijke verantwoordelijkheid voor de zorg van prof. Floor en zijn gezin bij emeritering of bij voortijdig overlijden blijft dragen, zulks mede tegen de achtergrond van de terzake van emeritering in Zuid-Afrika vigerende bepalingen.” Uw deputaten waren van mening dat zij met dit besluit konden instemmen, ook al riep het lidmaatschap van de conferentie van zendingswerkers bij de betrokkenen enkele vragen op die evenwel tot oplossing gebracht konden worden.

5.4. Medische dienst

5.4.1. In de vacature ontstaan door de repatriëring van de zendingsarts G. Wubs eind 1976 kon pas in 1978 worden voorzien, toen zich twee jonge artsen beschikbaar stelden om als zendingsartsen uitgezonden te worden nl. K. C. van Egmond en P. Snoep. Behalve de Zuidafrikaanse arts G. M. Marits werken er nu vijf Nederlandse door de zending beschikbaar gestelde artsen te Siloam: E. Helms, A. J. Helms-ter Weel, C. van 't Spijker, K. C. van Egmond en P. Snoep. De mogelijkheid om meer medisch en semi-medisch personeel uit te zenden is aanwezig, maar de consequenties daarvan in allerlei opzicht dienen nader overwogen te worden. Deputaten en conferentie zijn ten dezen diligent.

5.4.2. Gelijk bekend ressorteerde „Siloam” in missionair opzicht niet onder het zendingsgebied dat destijds van die Geref. Kerk werd overgenomen. Als zendingshospitaal stond het ziekenhuis onder verantwoordelijkheid van die Geref. Kerk van Louis Trichardt. De nationalisatie die enkele jaren geleden heeft plaatsgevonden, betekende wel een verbreken van de relatie tussen Louis Trichardt en Siloam, maar niet in die zin dat er geen mogelijkheid meer overbleef om in het genationaliseerde ziekenhuis zendingswerk te verrichten. Juist vanwege het feit dat deze mogelijkheid gecontinueerd kon worden, bleef het verantwoord zendingsartsen uit te zenden. De mogelijkheid zendingswerk te verrichten wordt door de sub 5.4.1. genoemde artsen dankbaar benut, daarbij geassisteerd door vele medewerkers uit het ziekenhuispersoneel. De laatste tijd is evenwel duidelijk geworden dat het ten volle benutten van de missionaire mogelijkheden de inzet van een speciale helper of misschien zelfs van een ziekenhuispredikant vergt. De gemeente van Louis Trichardt blijkt echter niet in staat een dergelijke inzet te financieren. Aan uw deputaten is de vraag voorgelegd of zij bereid zijn op de een of andere wijze in het Siloamse zendingswerk te participeren. Zij zijn van oordeel dat daartegen in principe geen bezwaar bestaat, daar dit geheel in de lijn ligt van het beleid dat tot dusver ten aanzien van de medische dienst werd gevoerd. Overleg inzake deze aangelegenheid is nog gaande en heeft nog niet tot concrete voorstellen geleid.

5.5. Lectoraardienst

5.5.1. In 5.3.4. is reeds melding gemaakt van het feit dat de leiding van de zendingsboekwinkel „Mbeu” — en daarmee van de lectoraardiensten — bij br. Schouwstra berust. Het bleek nl. niet mogelijk een gekwalificeerde kracht voor boekhandel en drukkerij

aan te trekken, terwijl de rijke ervaring die br. Schouwstra in de loop der jaren met „Mbeu” heeft opgebouwd, hem in bijzondere zin kwalificeert voor de leiding van de lektuurdienst en de verdere uitbouw van „Mbeu”. Voor de drukkerij kon een kracht aangetrokken worden. Gesteund door de „beheerraad” — waarin vertegenwoordigers van de kerkeraad van Mutale en van de conferentie van zendingswerkers zitting hebben — wordt een actief beleid gevoerd zowel in de boekwinkel te Sibasa als ook in de dependances te Siloam, Makhado en — binnenkort te openen — Thohoyandou om de „papierenzending” ruim baan te geven.

- 5.5.2. Niet onvermeld mag blijven dat ter gelegenheid van de heropening van „Mbeu” te Sibasa op 21 augustus 1979 de „Venda-bijbel-actie” startte die bedoelde aan alle zgn. schoolverlaters” een bijbel te geven. Het in Vendaland vigerende onderwijssysteem bracht mee dat drie „jaargangen” in aanmerking kwamen een bijbel te ontvangen, meer dan 8000 leerlingen. Daar „Mbeu” niet in staat was deze actie zelf te financieren, is een beroep op de Nederlandse jeugd gedaan de actie financieel mogelijk te maken. De Bond van Christelijke Gereformeerde Zondagsscholen adopteerde deze actie om het gouden jubileum te vieren; op de bondsdag van 7 juni 1980 werd meegedeeld dat reeds f 20.000.— door de zondagsscholen was bijeengebracht! Via kerkeraden en predikanten is de medewerking van de catechisanten gezocht (catechisatiebus!) en over ’t algemeen royaal verkregen, terwijl ook enkele scholen zich voor deze actie hebben ingezet. Voor zover momenteel te overzien is, is deze bijbel-actie goed geslaagd, met name in Vendaland, waar ze reeds afgesloten werd (het „schoolverlaten” vindt daar omstreeks de jaarwisseling plaats). Vooral de poging die ondernomen is om duidelijk te maken dat achter de schenking van de bijbel een jongen resp. meisje in Nederland staat, heeft indruk gemaakt. „Mbeu” staat nu voor de vraag of het verantwoord is deze actie als eenmalige actie met het oog op de heropening van „Mbeu” te beschouwen — overeenkomstig de aanvankelijke opzet — en dus niet voort te zetten ten behoeve van hen die de scholen eind 1980 verlaten — en volgende jaren! Gelet op het belang van de bijbelverspreiding is deze vraag zeker nadere overweging waard.

6. Nieuw terrein

6.1. Opdracht

De synode van Hoogeveen droeg uw deputaten op een nieuw zendingsterrein te zoeken en machtigde hen tot eventuele goedkeuring overeenkomstig art. 9 van de Regeling voor de buitenlandse zending (Acta 1977, art. 72 sub 10). Dat de uitvoering van deze opdracht de nodige tijd zou vergen, was te voorzien. Het is deputaten gebleken dat, zoals een zendingsinstantie aan wie informatie was gevraagd schreef, „het in de huidige situatie van wereld en kerk zeer moeilijk c.q. zo niet onmogelijk is om een echt, nieuw zendingsterrein te vinden, beter gezegd: om daartoe intree te krijgen”. Hieraan werd toegevoegd: „Wij ervaren in dit opzicht dat het alleen God is, Die ons 'geopende deuren' kan geven.” Het stemde deputaten tot dankbaarheid dat velen meeleeften. Van verschillende kanten werd hun — gevraagd en ongevraagd — informatie verstrekt. Zo werden zij geattendeerd op meer of minder reële mogelijkheden in Azië (Indonesië, Iran, China, Japan), in Afrika (Sudan, Senegal, Zaire, Lesotho, Botswana, Zuid-Afrika), in Amerika (Brazilië, Paraguay, Panama) en zelfs in Europa (Vlaanderen). Bij de beoordeling van deze mogelijkheden zou de urgentie een belangrijke rol moeten spelen, maar dat bleek niet zo eenvoudig omdat doorgaans elke informant de urgentie van zijn terrein resp. zijn werkobject als ’t grootst bepleitte.

6.2. Nader onderzoek

Op grond van de in eerste instantie ontvangen informatie hebben deputaten bepaalde projecten nader onderzocht:

6.2.1. Botswana

Een tweetal projecten werd onder de aandacht van uw deputaten gebracht, nl. Mochudi en Dekar. Volgens de eerst ontvangen informatie was het dringend nodig zowel te Mochudi (een NGK-post met zendingenziekenhuis) als te Dekar (een GKSA-post) missionaire assistentie te verlenen. Bij nadere informatie bleek de noodzaak niet zo dringend dat hieraan voorrang gegeven zou moeten worden.

6.2.2. Brazilië

Via de Igreja Evangélica Reformada no Brasil kwamen deputaten in contact met de Igreja Presbyteriana no Brasil. Laatstgenoemde kerk zou hulp uit het buitenland graag ontvangen om haar zendingswerk uit te breiden. De trage en min of meer distantiërende wijze waarop deze kerk evenwel op het verzoek om nadere informatie inging, deed deputaten concluderen dat buitenlandse hulp slechts aarzelend geaccepteerd zou worden, zodat zij ook aan deze mogelijkheid geen voorrang konden geven.

6.2.3. Paraguay

Door de International Fellowship of Evangelical Students werden uw deputaten benaderd met het verzoek financiële steun te geven ten behoeve van het studentenwerk dat dr. H. Jochemsen in IFES-kader in Paraguay hoopt te verrichten. Nader onderzoek maakte duidelijk dat in Zuid-Amerika momenteel grote behoefte bestaat aan theologische vorming van gemeentevorgangers en aan goed studentenpastoraat. Zonder de urgentie daarvan te betwisten, hebben deputaten zich toch afgevraagd of hun mandaat

zover reikt dat zij financiële steun c.q. subsidie aan een particuliere instantie kunnen verstrekken wanneer geen mogelijkheid wordt geboden tot inspraak in en verantwoordelijkheid voor het werk dat verricht wordt. Zij waren van oordeel dat een louter subsidiërende rol niet past in het tot dusver gevoerde beleid. Daar de IFES hun in feite deze rol toedacht, gelet op de aanvraag „achteraf”, hebben zij in eerste instantie negatief beslist met de toezegging deze zaak aan u voor te leggen. Verruiming van het beleid waardoor het mogelijk zou zijn particuliere zendingsinstanties financieel te steunen, zou te overwegen zijn mits de strikte voorwaarde wat „inspraak en verantwoordelijkheid” betreft, gesteld wordt. Nader overleg met de betrokkene wees uit dat hij zelf zonder meer bereid is aan deze voorwaarde te voldoen; hij verzekerde tevens dat de IFES „inspraak en verantwoordelijkheid” niet uitsluit. Deputaten menen dat nader onderzoek of onder de genoemde voorwaarde samenwerking met een particuliere zendingsinstantie in het zendingsbeleid is in te passen, aanbeveling verdient. Zij geven u in overweging hun daartoe een opdracht te verlenen.

6.2.4. Midden-Amerika

Door het radiowerk van de Chr. Reformed Church (Back to God Hour) zijn er in enkele staten van Midden-Amerika spontaan gemeenten ontstaan. Niet het minst als gevolg van de politieke verhoudingen is het de Chr. Reformed Church niet mogelijk de gewenste „nazorg” te verstrekken. Toen de aandacht van uw deputaten hierop werd gevestigd, attendeerde men hen met name op Panama, waar het momenteel moeilijk is Amerikaanse krachten in te zetten. Deputaten zijn van oordeel dat de hier genoemde werkmogelijkheid serieuze overweging verdient, maar volgens de laatst ontvangen berichten is het niet mogelijk op korte termijn in dit werk te participeren. Zij blijven echter diligent in dezen.

6.2.5. Indonesië

Behalve enkele andere arbeidsmogelijkheden in Indonesië waarop uw deputaten werden geattendeerd, werd met name hun aandacht op het studentenpastoraat gevestigd. Ook in Indonesië dreigt de student te vervreemden van z'n milieu, z'n achterland. Een proces zo niet van ontkerstening dan toch van ontkerkelijking voor de student van christelijke huize leidt in vele gevallen tot een a-missionaire instelling. In verschillende universiteitssteden zijn vacatures, maar met name het studentenpastoraat te Jakarta werd onder de aandacht van deputaten gebracht. Daar zijn een 80 à 90 universitaire instellingen met totaal een 100.000 studenten, maar personeel noch financieel zijn de kerken daar in staat iets te doen om hen op te vangen. Bepleit werd een Nederlandse studentenpastor beschikbaar te stellen, alsmede zo mogelijk het salaris voor een Indonesisch predikant. Een officieel verzoek echter is tot nu toe niet ontvangen.

6.2.6. Zuid-Afrika

Reeds in het beginstadium werden uw deputaten geattendeerd op arbeidsmogelijkheden in Kwa-Ndebele (Zuid-Afrika), waar de Free Reformed Church of North America zendingswerk verricht (ds. M. Rebel was destijds vanuit Sibasa voor dit werk aangetrokken). Deputaten waren echter van mening dat een tweede zendingsterrein in Zuid-Afrika geen voorkeur verdiende, mede gezien de gecompliceerde relatie die dan zou ontstaan tussen vier kerkgemeenschappen (de GKSA, FRCNA, CGKN en de Ndebele-gemeenten). Medio 1979 bereikte hun het verzoek van the Synodical Mission Committee of the Free Reformed Church een deputatie te ontvangen om participatie in het zendingswerk van deze kerk die niet in staat is de noodzakelijke uitbreiding van het werk te financieren, te bepleiten. Volgens ontvangen informatie wordt er praktisch alleen door de FRC zendingswerk onder de Ndebele's verricht, maar dat is tengevolge van de financieel en personeel beperkte mogelijkheden van de FRC geconcentreerd op slechts twee posten. De toenemende ontwikkeling van Kwa-Ndebele (het „thuisland” van de Ndebele's) maakt uitbreiding en versterking van dat zendingswerk urgent. De FRC-deputatie deed een dringend beroep op deputaten op een nader overeen te komen wijze hun medewerking te verlenen. Lettend op het feit dat andere werkmogelijkheden moeilijker realiseerbaar leken, althans op korte termijn, besloten deputaten unaniem in principe het Ndebele-terrein als nieuw terrein te kiezen zonder daarmee met name de sub 6.2.3 tot 6.2.5 genoemde mogelijkheden geheel uit te sluiten.

6.3. Ndebele-terrein

De uitwerking van het zo juist vermelde besluit is nog niet voltooid. Uiteraard vergt een dergelijk besluit nader overleg en verdere onderhandeling met allerlei instanties. Bericht werd gezonden zowel aan de conferentie van zendingswerkers in Vendaland, die sendingdeputate van die GKSA en ds. M. Rebel als aan the Synodical Mission Committee of the FRC.

- 6.3.1. The Synodical Mission Committee besloot tot persoonlijk overleg en zond opnieuw een deputatie (di. C. Pronk en L. W. Bilkes). Uitvoerig is een en ander met deze delegatie besproken. De bespreking leidde tot het besluit a.) de verantwoordelijkheid voor het Ndebele-zendingswerk wordt gedragen door de zending van de Chr. Geref. Kerken met loyale inspraak van de zending van de Free Reformed Church, waarvoor wederzijdse rapportage en informatie wordt overeengekomen; in dit kader wordt ds. M. Rebel door één van de zendende kerken in Nederland beroepen; b.) een afgerond deel van

- het zendingswerk neemt de zending van de Free Ref. Church voor haar rekening, waarbij momenteel wordt gedacht aan het vrouwenwerk. De delegatie heeft dit besluit inmiddels aan haar Committee voorgelegd dat ermee instemde en ter goedkeuring indiende bij de generale synode van de FRC die mei jl. vergaderde. Uw deputaten ontvingen medio juni bericht dat de synode unaniem deze goedkeuring verleende.
- 6.3.2. Die sendingdeputate van die GKSA berichtten: „Ons is dankbaar dat u beoog om sendingwerk onder die AmaNdebele van Transvaal te onderneem.” Een commissie is benoemd „om u deputate te woord te staan wanneer hulle Suid-Afrika besoek”.
- 6.3.3. Ds. M. Rebel antwoordde in principe geen bezwaar te hebben het zendingswerk onder de Ndebele's onder verantwoordelijkheid van de zending van de CGKN voort te zetten. Hij heeft inmiddels reeds allerlei informatie verstrekt omtrent werk en werkerterrein.
- 6.3.4. Aan de conferentie van zendingswerkers in Vendaleland is verzocht het bezoek van een delegatie om allerlei besprekingen te houden en onderhandelingen te voeren zoveel mogelijk voor te bereiden. De conferentie heeft aan dit verzoek voldaan; een commissie is bezig de nodige voorbereidingen te treffen. De delegatie hoopt oktober a.s. bedoeld bezoek af te leggen.
- 6.3.5. In dit stadium is het nog niet mogelijk één of meer werkers voor het nieuwe terrein aan te trekken, daar de personele bezetting uiteraard een zaak is die diepgaand overleg ter plaatse vraagt. De reeds genoemde delegatie hoopt zich ook in dit opzicht te oriënteren. In dit verband kan gememoreerd worden dat deputaten de laatste tijd herhaaldelijk benaderd worden — rechtstreeks en via kerkeraden — door afgestudeerden van allerlei bijbelscholen met de vraag of er in de zending geen plaats voor hen is. Deputaten hebben tot nu toe niet positief kunnen reageren. De kerkelijke positie van deze afgestudeerden is immers allerm minst duidelijk. Bovendien werd noch uit Indonesië, noch uit Zuid-Afrika een beroep op hen gedaan mensen met een bijbelschoolopleiding beschikbaar te stellen. De vraag of inschakeling in het zendingswerk gewenst, nodig en mogelijk is, is aan de conferentie ter advies voorgelegd; deze zal zich hierop beraden.
- 7. Werk onder moslims in Nederland**
- 7.1. Voorjaar 1976 werden uw deputaten benaderd door de Stichting Morgenland-zending met de vraag of zij tot nader overleg bereid waren inzake eventuele arbeid onder de moslim-gastarbeiders in Nederland. Deputaten waren van oordeel dat hier inderdaad een taak ligt, maar tevens dat in eerste instantie althans, deze taak de evangelisatie-deputaten regardeert; zij adviseerden derhalve deze deputaten in te schakelen.
- 7.2. Oktober 1978 werd van de evangelisatiedeputaten vernomen dat zij inderdaad hier een taak zagen liggen. Het overleg dat door de Stichting Morgenland-zending aan de orde was gesteld, had geleid tot het plan een „Stichting tot verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland” in het leven te roepen, waarin behalve de Stichting Morgenland-zending ook de Geref. Zendingbond, de Herv. Bond voor Inwendige Zending zouden participeren. Deze partners stelden samenwerking met de Chr. Geref. Kerken op prijs. De evangelisatiedeputaten waren onder voorbehoud van de toestemming van de generale synode van oordeel dat zij gezien hun opdracht en de taak die hier werd aangegeven tot samenwerking moesten besluiten; zij deden, daar zij zich niet in staat achten om aan de daaraan verbonden financiële verplichtingen te voldoen, een dringend beroep op de zendingsdeputaten om mede in dit werk te participeren. Laatstgenoemden meenden — uiteraard ook onder voorbehoud van uw goedkeuring — hieraan gevolg te moeten geven, waarbij de competentievraag in het midden gelaten moest worden: het gaat om „buitenlanders” die momenteel in het „binnenland” werken. zodat zowel „binnenlandse” zending oftewel evangelisatie, als „buitenlandse” zending erbij te betrekken zijn. Zij wezen derhalve een lid voor het stichtingsbestuur aan (de secretaris) en verklaarden zich bereid 90% van het deel van de kosten dat voor rekening van de Chr. Geref. Kerken zou komen, bij te dragen (bedoeld deel bedraagt 1/6 van het totaal: MLZ 1/3, GZB 1/3 en ZB 1/6).
- 7.3. Op 24 november 1978 werd de Stichting voor verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland opgericht. Drs. J. Beukema trad in dienst van deze Stichting en vestigde zich te Ede, waar hij op 19 januari 1979 tot zijn werk werd ingeleid. Tot zijn taak behoort het „meehelpen gestalte te geven aan de evangelisatorische roeping van de gemeente” met het doel „de verbreiding van het Evangelie onder Moslims in ons land, de uitbreiding van het Koninkrijk Gods en de opbouw van kerken en gemeenten”. Zijn arbeid spitst zich in eerste instantie toe op de bewustmaking en toerusting van gemeenten en gemeenteleden betreffende voornoemd doel en heeft daarom een bezinnend en voorlichtend karakter zonder daarbij de geestelijke en sociale begeleiding van moslims vanuit de evangelische roeping uit het oog te verliezen. Blijkens ontvangen verslagen kwijt de heer Beukema — die enige tijd in Turkije werkte, — zich van zijn moeilijke taak op een wijze die meewerkende gemeenten en gemeenteleden tot grote steun kan zijn.
- 7.4. Gezien het voorbehoud dat beide deputaatschappen maakten, zal uw vergadering een beslissing in dezen hebben te nemen. Wanneer uw vergadering besluit tot definitieve participatie in dit werk, is het mogelijk deze arbeid geheel aan de evangelisatiedeputaten

taten te delegeren, waarbij deze uiteraard dan voor 100% het CG-deel voor hun rekening kunnen nemen. Het is ook mogelijk de bestaande samenwerking van beide deputaatschappen te continueren, maar in dit geval lijkt het een eis van billijkheid dat de verdeling van de kosten op elk 50% wordt gesteld. Zendingsdeputaten hebben ten aanzien van de eerste mogelijkheid geen voorkeur en wat de tweede mogelijkheid betreft geen bezwaar, maar laten de beslissing graag aan u over.

8. Thuisfront

8.1.1. Propaganda

Gedurende de verslagperiode hebben de gerepatriceerde zendingswerkers voor zover het hun mogelijk was, zich ingezet om de zendingsgedachte en de zendingsliefde in de gemeenten te versterken. Zendingswerkers die met verlof waren, worden ook veelvuldig benaderd om voorlichting te geven. Deputaten waarderen ten zeerste dat zij bereid zijn de gemeenten te activeren. De belangstelling voor het „getuigenis uit de praktijk” is nog steeds — het doorsnee-interesse-klimaat in aanmerking genomen — behoorlijk goed te noemen.

8.1.2. De werkgroep „Audiovisie” — de commissie die onder leiding van deputaat Kreuzen zich bezighoudt met dia- en filmmateriaal ten behoeve van de propaganda — heeft een film over het „thuisfront” met flitsen over de zendingsterreinen alsmede een dia-serie „Kinderen in Vendaland” uitgebracht, waarvoor een redelijke belangstelling bleek te bestaan. Door ziekte van br. Kreuzen is het werk van deze werkgroep enigszins vertraagd, terwijl het bovendien moeilijk blijkt geschikt materiaal te verkrijgen.

8.2.1. Zendingsuitgaven

Uw deputaten ontvingen van het bestuur van de Chr. Geref. Vereniging voor Kinderbescherming het verzoek een bepaalde vorm van samenwerking te overwegen in verband met de invoering van de postcode wat betreft de administratie van „Ons Kindertehuis” en „Uw Koninkrijk Kome”. Deputaten waren van oordeel dat een dergelijke samenwerking het geheel slechts ten goede kan komen. Beide adressenbestanden zijn nu samengevoegd en in de computer van Bosch & Keuning NV te Baarn ingevoerd. Beide uitgaven worden momenteel in een oplage van gemiddeld 25.000 exemplaren verspreid. Dat publikaties van de zendingswerkers zelf zeer op prijs worden gesteld, is bekend.

8.2.2. De zendingsskalender werd gedurende de verslagperiode driemaal uitgegeven in een oplage van gemiddeld 13.000 exemplaren. Dat de medewerking van de zendingswerkers met name aan deze uitgave van het grootste belang is, behoeft geen betoog.

8.2.3. Over het plan een vervolg op „Pergilah Kamoe” uit te geven is reeds sub 4.1.4 een en ander meegedeeld. Het boek „Zending in Vendaland” is nog uit voorraad leverbaar. Andere uitgaven zijn momenteel niet in overweging.

9. Financiën

Wat de financiële gang van zaken betreft, kan het volgende gerapporteerd worden:

9.1.1. Balansen per 31 december

	1977	1978	1979
Vastgelegde middelen	f 621.431,—	f 944.231,—	f 1.041.711,—
Viottende middelen	347.812,32	269.519,69	284.969,—
Liquide middelen	426 271,71	398.050,83	491.555,03
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 1.395.515,03	f 1.611.801,52	f 1.818.235,03
Vermogen	f 573.900,51	f 565.098,01	f 542.989,90
Reserve nieuw terrein	499.175,80	835.806,78	1.000.000,—
Bestemmingsrekeningen	96.995,69	21.533,92	14.525,97
Gereserveerde verlofkosten	50.500,—	49.000,—	82.500,—
Vooruitontvangen of verschuldigd	174.943,03	140.362,81	178.310,16
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 1.395.515,03	f 1.611.801,52	f 1.818.235,03

9.1.2. Samenstelling van enkele posten uit de balans per 31 december 1979

Vastgelegde middelen	
Boekwaarde zendingshuis	f 104.000,—
Boekwaarde inventaris	8.700,—
Effecten	929.011,—
	<hr/>
	f 1.041.711,—
Viottende middelen	
Nog te ontvangen	f 171.326,83
Vooruitbetaald voor 1980	113.642,17
	<hr/>
	f 284.969,—

Liquide middelen

Postgiro	gewone rekening	f	28.035,22	
	renterekening 6 ⁰ / ₁₀₀		446,54	f 28.481,76
Rabobank	dagelijks opzegbaar 5 ⁰ / ₁₀₀	f	48.073,27	
	2 jaar's deposito 8 ⁰ / ₁₀₀		100.000,—	
	3 maand's deposito 10 ³ / ₈ ⁰ / ₁₀₀		120.000,—	
	1 maand's deposito 16 ¹ / ₄ ⁰ / ₁₀₀		195.000,—	
				463.073,27
				f 491.555,03
Bestemmingsrekeningen				
School en Evangelie		f	14 000,—	
Drs. W.A. van der Klis			525,97	
				f 14.525,97
Vooruitontvangen of verschuldigd				
Verschuldigd		f	151.587,51	
Vooruitontvangen voor 1980			26.722,65	
				f 178.310,16

9.2.1. Financieel overzicht over de jaren 1977, 1978 en 1979

	1977	1978	1979
Ontvangsten			
Collecten/omslagen	f 321.028,12	f 344.758,38	f 338.380,73
Busjes	92.265,08	79.462,54	116.899,36
Zendingscommissies	72.835,34	76.368,81	72.815,30
Zendingsavonden	20.669,35	14.445,59	4.256,80
Zendingsdagen	56.855,66	51.019,24	72.049,51
Scholen	13.888,91	22.307,94	17.365,86
Giften en legaten	163.222,24	411.045,96	268.886,43
Boekwinkel	120 669,32	28.033,75	—,—
Medische Dienst	34.588,—	30.468,09	28.022,80
Interest	45.737,90	67.447,29	103.998,08
Diverse activiteiten	15.731,10	17.128,35	16.557,91
	f 957.491,02	f 1.142.485,95	f 1.039.232,78
Uitgaven			
Indonesië			
Salarissen (incl. sociale lasten)	f 49.000,82	f 112.051,01	f 82.476,18
Subsidie Toraja kerk	79.789,51	93.612,10	75.408,97
Medische dienst	17.094,66	14.175,85	4.395,83
Verlofkosten	3.000,—	6.926,75	6.500,—
Overige uitgaven	34.253,30	58.898,82	34.860,05
	f 183.138,29	f 285.664,53	f 203.641,03
Afrika			
Salarissen (incl. sociale lasten)	f 122.139,90	f 102.822,68	f 128.443,65
Terreinkosten	184.084,33	160.144,07	238.663,37
Medische dienst	—,—	48.344,98	—,—
Verlofkosten	5.788,39	19.325,07	34.155,57
Overige uitgaven	10.853,79	42.135,95	49.583,34
	f 322.866,41	f 372.772,74	f 450.845,93
Algemene kosten			
Onderhoud zendingshuis	f 5.322,55	f 4.381,55	f 2.894,18
Expl. zendingshuis	10.105,17	14.172,93	12.453,03
Kantoorbenodigdheden	3.190,30	2.172,77	7.469,06
Porti/telefoon	1.282,04	4.025,50	1.724,23
Reis- en verblijfkosten	2.767,45	3.890,15	3.016,90
Representatiekosten	370,—	895,—	400,—
Bibliotheek/literatuur	618,77	803,60	600,21
Propagandakosten	3.934,06	5.293,48	21.316,02
Accountantskosten	2.100,—	2.200,—	2.000,—
Administratiekosten	2.319,76	2.432,21	2.496,—
Vergaderkosten	6.526,28	7.480,03	7.993,70
Diversen	375,83	8.269,64	579,22
Salarissen secretariaat (incl. soc. lasten)	56.994,12	63.367,08	61.043,43
	f 95.906,33	f 119.383,94	f 123.985,98

Totale uitgaven	<i>f</i> 601.911,03	<i>f</i> 777.821,21	<i>f</i> 778.472,94
Reservering voor nieuw terrein	<i>f</i> 234.910,67	<i>f</i> 336.630,98	<i>f</i> 164.193,22
Reservering voor boekwinkel	120.669,32	28.033,75	—,—
Reservering blindenproject	—,—	—,—	8.200,—
Bijbelactie	—,—	—,—	13.843,16
Vermogen	—,—	—,—	74.523,46
	<i>f</i> 355.579,99	<i>f</i> 364.664,73	<i>f</i> 260.759,84
9.2.2. Specificaties			
Specificaie giften en legaten			
Giften	<i>f</i> 127.411,65	<i>f</i> 197.642,20	<i>f</i> 159.220,74
Legaten	35.810,59	213.403,76	109.665,69
	<i>f</i> 163.222,24	<i>f</i> 411.045,96	<i>f</i> 268.886,43
Specificatie interest			
Effecten	<i>f</i> 26.528,64	<i>f</i> 36.904,90	<i>f</i> 16.910,66
Deposito's	18.769,65	30.371,31	41.923,28
Giro	439,61	171,08	164,14
	<i>f</i> 45.737,90	<i>f</i> 67.447,29	<i>f</i> 103.998,08
Specificatie diverse activiteiten			
Kalenders	<i>f</i> 28.758,21	<i>f</i> 28.146,11	<i>f</i> 24.772,08
Postzegels	2.234,60	2.003,—	2.160,—
Kaarten, lepeltjes, posters enz.	2.022,71	4.325,35	2.168,85
	<i>f</i> 33.015,52	<i>f</i> 34.474,46	<i>f</i> 29.100,93
Tekort op U.K.K.	17.284,42	17.346,11	12.543,02
	<i>f</i> 15.731,10	<i>f</i> 17.128,35	<i>f</i> 16.557,91
Specificatie overige uitgaven Indonesië			
Opleiding en uitzending	<i>f</i> 16.275,50	<i>f</i> 54.542,98	<i>f</i> 970,53
Repatriëringskosten	3.110,50	—,—	—,—
Werkbezoek	—,—	—,—	9.800,—
Werkkosten	12.609,50	4.288,55	7.364,11
Vracht-, bank-, visa-, e.a. kosten	2.257,80	67,29	59,38
Moslimzending	—,—	—,—	16.666,03
	<i>f</i> 34.253,30	<i>f</i> 58.898,82	<i>f</i> 34.860,05
Specificatie overige uitgaven Afrika			
Opleiding en uitzending	<i>f</i> —,—	<i>f</i> 14.467,50	<i>f</i> 46.118,04
Werkbezoek	5.914,49	—,—	—,—
Werkkosten	4.720,80	14.241,48	3.406,—
Auto's (gedeeltelijk)	—,—	13.350,16	—,—
Bank- en overige kosten	218,50	76,80	59,30
	<i>f</i> 10.853,79	<i>f</i> 42.135,94	<i>f</i> 49.583,34
9.2.3. Totalen			
Totaal ontvangen in de periode 1977 t/m 1979			
Volgens het financieel overzicht			<i>f</i> 3.139.209,74
Van Fonds Vrouwen in de Verte II			103.614,26
Van School en Evangelie			14.000,—
Van Bijbelactie			14.993,16
Van Apeldoorn 10 x 10			548,56
Van diverse acties			20.790,19
			<i>f</i> 3.293.155,91

Totaal uitgegeven in de periode 1977 t/m 1979**Indonesië**

Volgens het financieel overzicht	f	672.443,85
Uit Fonds Vrouwen in de Verte II		39.747,39
Uit Actie Sassenheim (afgewikkeld)		21.362,46
Uit Actie Zend-Hulp (afgewikkeld)		3.000,—
Uit Actie 10 x 10		425,20
Uit School en Evangelie		25.000,—
Uit diverse acties		10.190,19

---

f 772.169,09

Afrika

Volgens het financieel overzicht	f	1.146.485,08
Uit Fonds Vrouwen in de Verte II		66.365,04
Uit Actie Zend-Hulp (afgewikkeld)		65.125,47
Uit Bijbelactie		36.338,—
Uit diverse acties		10.600,—

---

f 1.324.913,59

Algemene kosten

Volgens het financieel overzicht	f	339.276,25
----------------------------------	---	------------

Totaal generaal

---

f 2.436.358,93

9.3.1. Begrotingen

	1980	1981	1982	1983
Indonesië				
Salarissen (incl. soc. lasten)	f 87.000,—	f 91.350,—	f 96.000,—	f 100.800,—
Subsidie Torajakerk	90.000,—	86.000,—	82.000,—	78.000,—
Medische dienst	12.000,—	12.000,—	12.000,—	12.000,—
Verlofkosten	6.500,—	6.900,—	7.200,—	7.600,—
Overige uitgaven	35.000,—	36.750,—	38.600,—	40.600,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 230.500,—	f 233.000,—	f 235.800,—	f 239.000,—
Afrika (Venda)				
Sal. (incl. soc. lasten)	f 133.000,—	f 139.700,—	f 146.700,—	f 154.000,—
Terreinkosten	324.000,—	340.200,—	357.200,—	375.000,—
Medische dienst	20.000,—	21.000,—	22.000,—	23.000,—
Verlofkosten	35.000,—	36.800,—	38.600,—	40.500,—
Overige uitgaven	40.000,—	42.000,—	44.000,—	46.000,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 552.000,—	f 579.700,—	f 608.500,—	f 638.500,—
Afrika (Ndebele)				
Salarissen (incl. soc. lasten)	f —,—	f 53.000,—	f 90.000,—	f 94.500,—
Terreinkosten	—,—	30.000,—	31.500,—	33.000,—
Medische dienst	—,—	20.000,—	21.000,—	22.000,—
Verlofkosten	—,—	7.000,—	12.000,—	12.500,—
Overige uitgaven	—,—	5.000,—	5.300,—	5.600,—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f —,—	f 115.000,—	f 159.800,—	f 167.600,—
Algemene kosten	f 136.000,—	f 142.800,—	f 150.000,—	f 157.500,—
Uitgaven in totaal	f 918.500,—	f 1.070.500,—	f 1.154.100,—	f 1.202.600,—
Omslag per lid (uitgaande van 72.000 leden)	f 12,75	f 14,85	f 16,—	f 16,70

9.3.2. Toelichting op de begrotingen**Indonesië**

Salarissen: uitgegaan is van de huidige personeelsbezetting. Een jaarlijkse verhoging van 5% is toegepast.

Subsidie Torajakerk: het beleid is gericht op jaarlijkse vermindering van financiële steun.

Medische dienst: getracht wordt deze post gelijk te houden.

Verlofkosten en overige uitgaven: gerekend is met een jaarlijkse verhoging van 5%.

Afrika (Venda)

Salarissen: zie Indonesië.

Bij alle overige posten is een jaarlijkse verhoging van 5% toegepast.

Afrika (Ndebele)

In de begroting is rekening gehouden met de aanvang van het werk eind 1980/begin 1981 en het inzetten van een tweede kracht in 1982.

De investeringen en de aanloopkosten zijn niet opgenomen, omdat die kunnen worden gefinancierd uit de genoemde reserve.

Algemene kosten: rekening is gehouden met een jaarlijkse verhoging van 5%.

Om aan alle verplichtingen te kunnen voldoen is voor de jaren 1981 t/m 1983 nodig per lid resp. 14,85, 16,— en 16,70. De verdeling in collecten/omslagen en overige ontvangsten zou kunnen worden voor 1981: 7,35 en 7,50; voor 1982: 8,50 en 7,50 en voor 1983: 9,20 en 7,50.

10. Contacten met andere deputaatschappen en zendingsinstanties

- 10.1. De bijzondere relatie tussen hulpverlenings- en zendingsdeputaten werd door de voorgaande synode tot uitdrukking gebracht door een lid van het ene deputaatschap te benoemen tot deputaat in het andere deputaatschap: via de voorzitters werd op deze wijze de gewenst geachte relatie tot stand gebracht. De voorzitter van de deputaten voor hulpverlening berichtte dat hij zijn benoeming tot zendingsdeputaat niet zou effectureren door het bezoeken van de zendingsvergaderingen gezien andere werkzaamheden en het feit dat naar zijn mening de relatie genoegzaam tot uitdrukking kwam door de benoeming van de voorzitter van de zendingsdeputaten tot hulpverleningsdeputaat, terwijl bovendien ds. J. Manni in beide deputaatschappen zitting had (inmiddels door vertrek uit de part. synode die hem deputeerde, afgetreden). Zendingsdeputaten waren van oordeel dat de „uitwisseling” van de voorzitters van beide deputaatschappen een zekere continuïteit in de relatie bedoelde te bevorderen die nu slechts door één van hen wordt gerealiseerd. In hoeverre dit „genoegzaam” is te achten, laten zij aan u ter beoordeling over. Afgedacht van praktische overwegingen blijven zij van mening dat alleen reeds met het oog op de graag beleden éénheid van „woord en daad” een continue, goede relatie nagestreefd dient te worden.
- 10.2. Evenals in de voorgaande verslagperiode werden ook nu de contacten met de zendingsinstanties van andere kerken voornamelijk schriftelijk onderhouden. Verzoeken om uitzenddiensten bij te wonen worden over en weer verzonden en zo mogelijk opgevolgd. De werkgroep die zich bezighoudt met de bezinning op zendingsvraagstukken, op particulier initiatief binnen de gereformeerde gezindte ontstaan, wordt zoveel mogelijk gesteund.
- 10.3. Wat de relatie met de Nederlandse Zendingsraad betreft, kan gerapporteerd worden dat drs. W. van Heest momenteel als „waarnemer” optreedt; nuttige informatie wordt via de NZR ontvangen.

11. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

- 11.1. opnieuw een deputaat-voorzitter, een deputaat-eerste en een deputaat-tweede penningmeester met een secundus penningmeester te benoemen;
- 11.2. niet opnieuw een adviseur te benoemen (zie 1.2);
- 11.3. opnieuw de secretaris tot deputaat te benoemen;
- 11.4. de hernieuwde samenwerking met de kerk van Hoogeveen goed te keuren (zie 2.2.);
- 11.5. de samenwerking met de momenteel non-actieve zendende kerken voorlopig te handhaven (zie 2.3);
- 11.6. in te stemmen met de wijzigingen in de Akte van samenwerking die zijn voorgesteld door de Nasionale Sinode van die Geref. Kerk in Suid-Afrika met het oog op de „inskakeling van die Gereformeerde Kerke in Venda” (zie 5.2.2);
- 11.7. de machtiging die de synode van Hoogeveen inzake een nieuw arbeidsterrein (Acta 1977, art. 72.10) te verlengen (zie 6);
- 11.8. opdracht te verlenen tot een onderzoek of en, zo ja, onder welke voorwaarden deputaten mogen samenwerken met particuliere zendingsinstanties (6.2.3);
- 11.9. participatie in de „Stichting voor verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland” goed te keuren en een beslissing te nemen inzake de vraag onder welk deputaatschap deze zaak zal ressorteren (zie 7);
- 11.10. de relatie met de deputaten voor hulpverlening te continueren;
- 11.11. op basis van de ingediende begrotingen de minimumbijdragen per (doop)lid voor de jaren 1981, 1982 en 1983 te stellen op resp. f 14,85, f 16,— en f 16,70 inclusief de bijdragen die via de collecten verwachten worden (zie 9.3.2).

12. Besluit

Hoewel reeds enkele jaren niet meer daadwerkelijk bij het zendingswerk betrokken, menen deputaten niet voorbij te mogen gaan aan het overlijden van prof. J. Hovius op 7 april 1979. In 1933 invallend als secundus deputaat werd hij meteen met het secretariaat belast. Hij fungeerde als zodanig tot de synode van 1947 ds. A. Bikker tot deputaat-secretaris benoemde, waarna hij tot de synode van 1971/72 de zending als adviseur diende. Zijn kennis van zaken en grote liefde voor de zending maakten prof. Hovius die eens (in 1929) een beroep om „in de zending te gaan” had moeten afwijzen, maar langs deze weg toch jarenlang de zending mocht dienen, tot een door deputaten en

zendingsswerkers zeer gewaardeerde medewerker. Met grote dankbaarheid gedenken zij zijn inzet.

Deputaten willen hun rapport niet besluiten zonder enkele woorden te wijden aan ds. M. Geleijnse en ds. M. W. Nieuwenhuijze. Beiden zijn niet weg te denken uit het zendingswerk der kerken. Ds. Geleijnse, één van de zendingssponiers, mag D.V. dit jaar herdenken dat hij een halve eeuw geleden door de kerk van Hoogeveen werd uitgezonden naar het zendingsterrein in Torajaland. Met ds. Bikker heeft hij zich ingezet voor de opbouw van de Gereja Toraja Mamasa, de komst van Gods Koninkrijk onder de Toraja's. Hij heeft onder vaak hele moeilijke omstandigheden zijn werk moeten verrichten, met name in de periode 1950-1963 toen hij alleen achterbleef omdat de andere zendingsswerkers — en ook mevr. Geleijnse — moesten repatriëren wegens de guerrillabenden die Torajaland teisterden. De trouw, standvastigheid en vindingrijkheid waarmee hij voortging met het zendingswerk ook als het haast niet mogelijk was, dwingen diep respect af. Dat dat werk niet tevergeefs is geweest, stemt tot grote dankbaarheid, niet het minst hem zelf nu de Grote Zender het hem gunt op zo hoge leeftijd daarvan, zij het uit de verte, getuige te mogen zijn.

Ds. Nieuwenhuijze achtte dit jaar de tijd gekomen zich niet opnieuw voor een benoeming tot zendingssdeputaat beschikbaar te stellen. De part. synode van het Westen benoemde hem in 1942 tot deputaat. Achtendertig jaar heeft hij als zodanig de zending gediend. Sinds 1963 als voorzitter van het deputaatschap (tot 1974 toen hij naar de part. synode van het Oosten verhuisde) fungerend, heeft hij van 1961 de redactiestaf van „Uw Koninkrijk Kome” gehanteerd (tot het eind van de lopende jaargang). Wat de tijdsduur van zijn effectieve inzet voor de zending betreft, evenaart hij bijna wijlen ds. Jongeleen, prof. Van der Schuit en prof. Hovius die even lang of langer de zending in allerlei functies dienden. Deputaten zijn ds. Nieuwenhuijze dankbaar voor alle arbeid die hij voor de zending mocht verrichten.

De zaak van de zending is de zaak van de kerken. Zij vertrouwden die zaak aan zendingssdeputaten en zendingsswerkers samen met de zendende gemeenten toe. In u wordt de zaak van de zending aan de kerken voorgelegd met de bede dat de Koning der kerk deze zaak voor Zijn rekening wil nemen. Zijn Geest leide uw vergadering.

M. Drayer, secretaris.

BIJLAGE 66
art. 136

RAPPORT 3 VAN COMMISSIE VI — INZAKE BUITENLANDSE ZENDING

1. Algemeen

Al kunnen we niet spoedig tevreden zijn over het volbrengen van onze opdracht, zoals de Here Jezus deze gaf aan Zijn kerk in Matth. 28 : 19, toch hebben deputaten zeer veel werk op deze weg verzet. Dankbaar zijn we dat dit werk mocht verricht worden en daarvan in het rapport veel vermeld is.

Dankbaarheid vervult ons wanneer wij denken aan het werk dat zowel ds. M. Geleijnse als ds. A. Bikker als pioniers mochten verrichten. Ds. Geleijnse staat vlak voor een vijftigjarig ambtsjubileum, terwijl ds. Bikker tot groter heerlijkheid mocht bevorderd worden. Wanneer het om het grote aantal dienstjaren gaat, gedenken wij ook met veel waardering het werk dat ds. M. W. Nieuwenhuijze gedurende bijna veertig jaar voor het deputaatschap verrichtte. We verheugen ons er in dat drs. W. A. v. d. Klis bijna driemaal zo lang in dienst van het deputaatschap onder de Toraja's mocht werken dan aanvankelijk in de bedoeling lag. Nu zij dit werk beëindigd heeft, willen wij onze hartelijke waardering voor haar inzet uitspreken.

Deputaten zijn van mening dat momenteel een permanente adviseur overbodig is. Het is uw commissie gebleken dat men in voorkomende gevallen advies mag blijven vragen. Wij zijn dankbaar dat prof. dr. J. P. Versteeg zich daartoe bereid verklaarde. De tweede penningmeester kon vanwege zijn dagelijkse werkzaamheden de vergaderingen van deputaten doorgaans niet bijwonen. Wij kunnen zijn ontheffingsaanvraag begrijpen, daar op deze wijze van een noodzakelijk volledig inwerken geen sprake kon zijn. Al is op dit moment nog geen andere broeder voor deze functie gevonden, met deputaten zijn wij van mening dat toch een tweede penningmeester benoemd moet worden.

2. Relatie met de zendende kerken

Het is niet eenvoudig te komen tot een bevredigende regeling voor de verhouding van zendende kerken tot het deputaatschap in die gevallen waarin de helpers geen predikant zijn. Te denken is aan artsen, apothekers, laboranten, fysiotherapeuten, enz.

Er is een commissie aan het werk geweest om het een en ander te regelen, maar dit werk kon nog niet afgerond worden. Men staat voor de vraag welke de positie is van deze helpers (die ook uit andere kerken (kunnen) komen) op de zendingssconferentie.

3. Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika

We mogen dankbaar zijn voor de overeenkomst die is afgesloten (zie 5.2.2.), al zouden deputaten een wat meer royale houding van deze kerken hebben gewenst.

Er zijn zinswendingen in de overeenkomst die men graag anders zou geformuleerd heb-

ben, maar belangrijker is dat er nu geen principiële bezwaren meer zijn en de „zwarte“ kerken volledig betrokken worden bij het werk.

4. Opleiding

Ds. G. Drayer kreeg een andere opleiding dan gewoonlijk. Uw commissie is dankbaar dat het mogelijk was een beroep te doen op een broeder en zuster uit eigen kerken. Wellicht is het in de toekomst mogelijk van deze nood een deugd te maken. In ieder geval bezinnen deputaten zich op de opleiding, daar onze zendingswerkers wel de praktische maar niet de theologische opleiding in Oegstgeest volgen. De vraag wordt onder ogen gezien of het mogelijk is met andere gereformeerden om te zien naar een meer gestructureerde opleiding.

5. Bijbel-actie

Wanneer deputaten door moeten gaan met de actie genoemd in 5.5.2 (uw commissie neigt er sterk toe dit aan te bevelen), dienen wij wel te weten waaraan we beginnen, daar dit deelproject op ongeveer f 100.000,— per jaar zal komen, indien we mogen blijven rekenen op de steun van het Afrikaanse Bijbelgenootschap. Anders kunnen de kosten nog wel vier à vijf keer hoger worden.

In principe zeggen deputaten graag „ja“, maar dan moet hun daartoe een opdracht worden verleend.

6. Nieuw terrein

Het blijkt én nu én in de toekomst moeilijk een terrein te vinden. Zending gaat al meer het karakter aannemen van assistentie. Deputaten kunnen hun geld zomaar kwijt!

Dankbaar mogen we zijn dat er een nieuw terrein is gevonden. Binnenkort zal er een deputatie heengaan om in samenwerking met de zendingsconferentie te Sibasa te overleggen wat gedaan kan worden.

Uw commissie meent dat, hoewel hiermee uitvoering is gegeven aan een door de vorige synode verleende opdracht, deputaten tegelijkertijd toch naar meer mogelijkheden om een terrein te zoeken b.v. in Midden- of Zuid-Amerika om dienen te zien. Er kunnen zich situaties voordoen, dat het goed blijkt te zijn niet alles op één kaart te hebben gezet.

7. Samenwerking met andere instanties

Via de vraag van br. Jochemsen zijn deputaten aan het onderzoeken of het op het terrein van deputaten ligt samen te werken met andere instanties, zoals bv. de IFES. In hoeverre zal zendingswerk dan nog kerkewerk kunnen blijven?

Mogelijk kan wel, onder bepaalde voorwaarden, hulp worden verleend. Deputaten zullen zich op deze materie nog nader bezinnen.

8. Moslims

Met dankbaarheid kan geconstateerd worden dat de „Stichting voor verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland“ werd opgericht en onze deputaten daaraan hun medewerking verleenden. De Stichting heeft als grondslag de bijbel als het Woord van God, zoals dat beleden wordt in de reformatorische belijdenisgeschriften, zo is in art. 5 van de Acte bepaald. Een participant kan zich met ingang van januari van enig jaar terugtrekken, zo is bepaald in art. 4 van de Stichtingsacte.

Uw commissie stelt u voor te besluiten tot participatie in deze stichting. Wel meent de commissie dat het meer op de weg ligt van deputaten voor evangelisatie daarin mee te werken, daar deze Moslims in Nederland wonen.

Begrijpelijk was het dat om financiële redenen beide deputaatschappen aanvankelijk dit werk hebben aangevat. Het lijkt ons beter dit werk voortaan onder verantwoordelijkheid van deputaten voor evangelisatie te laten verrichten en de kerken op te wekken hiervoor extra financiële steun aan genoemd deputaatschap te verlenen om de uitvoering van dit werk mogelijk te maken.

Wij stellen u voor bij de bespreking van het rapport evangelisatiedeputaten een voorstel in deze richting aan de synode te doen.

9. Vrijgestelde

Nu ds. M. Drayer alleen in dienst van zendingsdeputaten zijn werk mag gaan verrichten, komt het ons voor dat het beter is hem als vrijgestelde te benoemen, naar analogie van de benoeming van andere vrijgestelden. Wij achten het minder juist dat de ene vrijgestelde een andere functie heeft dan de andere.

Al is ds. Drayer in het verleden door de kerk van Amsterdam uitgeleend voor dit werk en zijn wij erkentelijk voor het vele werk dat hij als deputaat verricht heeft, toch menen wij dat nu de tijd gekomen is hem als vrijgestelde te benoemen en hij voortaan in dienst van het deputaatschap zal staan, zodat hij niet meer zijn eigen werk behoeft te beoordelen.

In verband hiermee stellen wij u voor een wijziging aan te brengen in bijlage 23 van de K.O., art. 3 (uitgave 1979, blz. 96). In de tweede alinea dient het woord „deputaat-secretaris“ vervangen te worden door „vrijgestelde“.

10. Kerkelijk bureau

Uw commissie constateert dat de opdracht van de vorige synode (Acta 1977 art. 170) is uitgevoerd, zij het op een later tijdstip.

11. Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. deputaten dank te zeggen voor hun veelvuldige arbeid;

2. opnieuw deputaten te benoemen, nl. een voorzitter, een secretaris, een eerste en tweede penningmeester met een secundus-penningmeester;
3. niet opnieuw een adviseur te benoemen;
4. een vrijgestelde te benoemen, zoals onder 9 is voorgesteld (wijziging bijlage 23);
5. de hernieuwde samenwerking met de kerk van Hoogeveen goed te keuren;
6. de samenwerking met de momenteel non-actieve zending kerken voorlopig te handhaven;
7. in te stemmen met de wijzigingen in de Akte van samenwerking, die zijn voorgesteld door de Nasionale Sinode van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika met het oog op de „inskakeling van die Gereformeerde Kerke in Venda”;
8. goedkeuring te verlenen aan de keuze van het nieuwe zendingsterrein in Ndebele;
9. de machtiging van de synode van Hoogeveen inzake het blijven zoeken naar een nieuw zendingsterrein (Acta 1977, art. 72 sub 10) te verlengen; dit nieuwe terrein dient dan buiten Zuid-Afrika gezocht te worden;
10. opdracht te verlenen tot een onderzoek onder welke voorwaarden deputaten mogen samenwerken met particuliere zendinginstanties en in voorkomende gevallen mandaat te verlenen metterdaad hulp te bieden;
11. de participatie in de „Stichting voor verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland” goed te keuren en te besluiten dat de verantwoordelijkheid voor dit werk geheel valt onder deputaten voor evangelisatie; tegelijk de kerken op te wekken daarvoor extra middelen beschikbaar te stellen aan dit deputaatschap;
12. de relatie met de deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland te continueren;
13. deputaten op te dragen indien enigszins mogelijk voort te gaan met het deelproject van de bijbelactie (zie 5).

J. van Amstel, rapporteur.

BIJLAGE 67
art. 137

**RAPPORT VAN DE DEPUTATEN HULPVERLENING IN
BINNEN- EN BUITENLAND**

1. Het deputaatschap

1.1. Samenstelling

Aan het einde van de verslagperiode is deze als volgt:

	Sinds	Plaats	Functie
J. J. Rebel	1968	Amersfoort	voorzitter
P. Pellikaan	1971	Reeuwijk	secre./penningmeester
S. Pieper	1968	Noordwijkerhout	2e voorzitter
A. van der Vegt	1977	Utrecht	
W. C. Moerdijk	1974	Rozenburg	2e secretaris
J. Manni	1977	Rotterdam	namens dep. ADMA
K. J. Velema	1977	Groningen	namens dep. Zending
J. M. van Delft	1977	Veenendaal	adviseur (assistent van dep. ADMA)

1.2. Taakverdeling

- 1.2.1. Projectie-comm.: W. C. Moerdijk, S. Pieper en sinds november 1979 J. M. van Delft.
- 1.2.2. Voorbereiding februaricollecte: J. Manni, J. M. van Delft.
- 1.2.3. Redactie-commissie „WERK-WOORD”: A. van der Vegt, J. Manni, J. M. van Delft.
- 1.2.4. Overleg met Agrarisch-Sociale-Commissie van het A.D.B.: P. Pellikaan, S. Pieper.

1.3. Vergaderingen

Als regel heeft het deputaatschap viermaal per jaar vergaderd. Meerdere malen werd de vergadering bijgewoond door de secretaris-Indonesië van de Agrarisch-Sociale-Commissie van het Algemeen Diaconaal Bureau (A.D.B.), eerst de heer N. C. Keulemans en later de heer M. Th. K. de Vries.

1.4. Functioneren van het deputaatschap

De onder 1.2. genoemde taakverdeling blijkt in principe goed te functioneren. Echter, de omvang van de werkzaamheden neemt aanzienlijk toe. Door het merendeel van de deputaatschapsleden moet dit naast de hoofdfunctie in „vrije tijd” gebeuren. Dit blijkt óf een nauwelijks verantwoord beslag te leggen op de privé-tijd óf wanneer men het niet zover laat komen ten koste te gaan van het te verrichten werk, hetzij dat het ten koste gaat van de kwaliteit hetzij dat er werk blijft liggen dat eigenlijk gedaan moet worden.

Andere werelddiaconaat instanties, zoals A.D.B. van de Gereformeerde Kerken, S.O.N. van de Hervormde Kerk, Tearfund, Stichting Woord en Daad, Stichting Comité Hulpverlening Zuid-Oost-Azië, Dienst over Grenzen e.d., beschikken veelal over één of meerdere functionarissen die zich fulltime aan dit werk kunnen wijden.

Deputaten ADMA en deputaten bedrijfsleven zijn inmiddels met een voorstel gekomen om gezamenlijk met deputaten hulpverlening een functionaris aan te stellen. Deputaten hulpverlening onderkennen de noodzaak van het aantrekken van extra mankracht en hebben besloten in principe met dit voorstel in te stemmen. Over de financiering, de taakverdeling e.d. is nog geen overeenstemming bereikt.

Deputaten zien voor deze functionaris de volgende taken:

- Voorlichting aan diaconieën betreffende het diaconaat over de grenzen
- Het opstellen en administreren van de kleine projectenlijst en degenen die vragen om een project, hierover de gewenste voorlichting geven om te komen tot een verantwoorde keuze
- Het medewerven en voorbereiden van projecten
- Het mederedigeren van „Werk-Woord”
- Het medeorganiseren van de februaricollecte
- Het verrichten van secretariaatswerkzaamheden
- Het contact onderhouden met het kerkelijk bureau
- Het contact onderhouden met andere instanties die betrokken zijn bij het diaconaat over de grenzen
- Eventuele andere taken

Deputaten hulpverlening stellen de synode voor akkoord te gaan met dit voorstel.

Deputaten willen ook nu weer gewag maken van de goede, accurate en snelle dienstverlening van het kerkelijk bureau.

Ook de vertegenwoordiging van deputaten ADMA en zending in het deputaatschap blijkt erg functioneel te zijn.

2. Het werkerrein van deputaten hulpverlening

Globaal kan de hulpverlening in de volgende categorieën onderscheiden worden:

- a. **langlopende projecten** waarvoor deputaten geen volledige verantwoordelijkheid dragen; het landbouwproject Celebes behoort hiertoe (zie 3)
- b. **langlopende projecten** waarvoor deputaten **geen eigen verantwoordelijkheden** hebben, zoals het Boazproject, het bejaardentehuis Haifa en het weeshuis in Korea (zie onder 4);
- c. **eenmalige** hulpverlening aan projecten, zoals stille hulp Roemenië, huizenproject Guatamala e.d. (zie onder 5);
- d. **hulpverlening bij rampen**, zoals bootvluchtelingen, overstroming India e.d. (zie onder 6).

Deputaten streven ernaar dat de projecten genoemd onder (a) en deels die onder (b) gefinancierd worden uit de verplichte minimale bijdrage en de overigen uit de extra middelen, zie verder hoofdstuk 7 - financiën.

3. Landbouwproject Celebes

In de afgelopen 3 jaren is ± f 330.000,— aan dit project besteed.

Na de uitvoerige verslaggeving in 1977 en 1979 wordt hier volstaan met enkele hoofdzaken.

3.1. Verloop

Het werk van ir. J. de Vries begint geleidelijk aan zijn vruchten af te werpen.

De langlopende landbouw cursussen hebben een bijdrage geleverd aan de plaatselijke kadervorming. De laatste jaren heeft men volstaan met korte cursussen op plaatsen en momenten waar de behoefte zich voordeed.

Praktijkonderzoek op het gebied van de rijst- en koffieteelt maar ook op het gebied van varkens- en visteelt ondersteunt het ontwikkelingswerk.

Voorlichters, in dienst van de S.O.S.E.K. (Sociaal Economische Commissie) dragen de resultaten van het onderzoek over naar de dessa's, in samenwerking met de voorlichting van de overheid.

Een viertal landbouwwinkels verkoopt kunstmest, bestrijdingsmiddelen, zaaizaad en gereedschappen.

De slechte wegverbindingen blijven echter nog steeds een zaak van grote zorg. Het is helaas niet mogelijk gebleken in het kader van de nationale ontwikkelingshulp het wegherstel te realiseren.

3.2. Consultatie

Eind 1978 hebben dr. ir. G. Hekstra en ir. P. Pellikaan het project bezocht. In nauw overleg met het S.O.S.E.K.-bestuur en het synodebestuur van de G.T.M. is een evaluatie gemaakt en een meerjarenplan opgesteld.

Voor een project waarvoor eigen verantwoordelijkheid gedragen wordt is een regelmatige consultatie ten zeerste gewenst.

Ook van Indonesische zijde ervaart men het als een grote steun.

3.3. Bemanning

In maart 1980 heeft ir. J. de Vries zijn contractperiode beëindigd, enkele maanden eerder dan aanvankelijk bedoeld, vanwege noodzakelijke medische behandeling van een hernia.

Het vinden van een Indonesische opvolger blijkt erg moeilijk. Met name de zeer geïsoleerde ligging van het werkgebied is hier debet aan.

Daar deputaten het niet verantwoord achten het project „onbeheerd” achter te laten, is er alsnog voor een periode van 3 jaar een Nederlandse landbouwkundige benoemd,

te weten ir. W. van de Weg, leraar aan de Chr. Hogere Landbouwschool te Dronten. Op het moment van het opstellen van dit rapport was nog niet bekend of hij het ver-eiste visum zou krijgen.

Daar de Indonesische regering beperkende bepalingen opgelegd heeft aan buitenlan-ders die in dienst van kerken en kerkelijke organisaties komen werken, is dit zeker geen formaliteit. De eventuele uitzending valt pas in het najaar van 1980. Deputaten hebben de S.O.S.E.K. uitdrukkelijk verzocht het zoeken naar een Indonesische opvol-ger voort te zetten. Ir. Van de Weg zou een Indonesiër dan vrij langdurig in kunnen werken.

Ook na 1983, zijnde in principe het einde van de contractperiode van ir. Van de Weg, zal het project nog blijvende financiële steun en begeleiding vanuit Nederland nodig hebben.

4. Langlopende projecten, waarvoor geen directe verantwoordelijkheid bestaat t.a.v. het functioneren.

4.1. Het Weeshuis-project in Korea

Jaarlijks wordt sinds 1973 een bijdrage van f 16.000,— in de exploitatie verstrekt.

De verantwoordelijkheid voor dit project berust bij I.C.H. (Internationale Christelijke Handreiking).

Via deze organisatie ontvangen deputaten verslag en inzicht in de exploitatie van het reilen en zeilen van het weeshuis.

4.2. Het Boaz-project

Mede dank zij de relatie via ds. B. Witzier en nu ds. H. Last, heeft de aanvankelijk als eenmalige bijdrage gestarte hulp zich ontwikkeld tot een blijvend hulpverleningsobject. Ook zijn aanzienlijke bedragen voor dit project via de projectenlijst als gift ontvangen. De verantwoordelijkheid voor dit project berust bij de „Igreja Evangélica Reformada no Brasil”, met wie de Chr. Geref. Kerken ook contact onderhouden.

Hulp wordt met name verleend aan leden van Presbyteriaanse gemeenschappen in de vorm van aanloop-kredieten voor kleine boeren t.b.v. kunstmest, zaaizaad, kleine machi-nes, waterleiding, oogstschuren, vee e.d.

Tot op heden is ± f 35.000,— bijgedragen.

4.3. Het bejaardentehuis in Haifa (Ebenezer Home)

De verantwoordelijkheid voor het bejaardentehuis — capaciteit ± 30 personen — ligt bij de „Norwegian Mission to Israël”. De kosten worden gedekt door bijdragen van verschillende Europese kerkelijke organisaties.

Met verschillende giften is sinds 1976 ± f 35.000,— bijgedragen in de exploitatie.

5. Eenmalige hulpverleningsprojecten

5.1. Church of Christ in Nigeria

t.b.v. de Sudan United Mission

- onderhoud gezinnen van Soedanezen in opleiding in Nigeria f 10.000,—
- beurzen voor Nigeriaanse zendelingen (incl. f 5.000,— giften) f 7.550,—
- leatuurverspreiding onder Kanuri's f 5.000,—
- fam. Spronk leprabestrijding f 5.000,—
- voedselhulp f 10.000,—

5.2. Stichting „De Regenboog” Amsterdam

Opvang drugverslaafden

f 15.000,—

5.3. Internationaal Calvijn-congres

T.b.v. deelnemers uit Oost-Europa

f 2.000,—

5.4. Stichting „Woord en Daad”

- Vakschool Guatamala

f 10.000,—

Via de projectenlijst zijn nog verschillende giften (± f 9.000,—),

waarvan ± f 7.500,— rechtstreeks, aan „Woord en Daad” overgemaakt

5.5. Tearfund (The Evangelical Alliance Relief Fund)

- Rampenfonds o.a. Zaïre f 15.000,—
- Bootvluchtelingen f 15.000,—
- Kliniek Wil Pietersma op Haïti f 10.000,—
- Kinderopvangcentrum in Acco f 10.000,—

5.6. Presbyteriaanse Kerk Malawi

T.b.v. beurzen theologische studenten

f 5.000,—

5.7. Stille hulp Roemenië

Incl. giften (± f 1.000,—)

f 6.000,—

5.8. Stichting Medische Zending Suriname

Werk fam. Tromp

f 12.500,—

5.9. Stichting „Licht in het Oosten”

f 5.000,—

5.10. Centrum Welzijnszorg in Israël

Met name voor opvang van oorlogspleegekinderen

f 5.000,—

(cie. Sociale Solidariteit van de Irgoen Olei Holland)

- 5.11. **Blindeninstituut Copota**
Bantoe Geref. Kerk in Rhodesia f 25.000,—
6. **Rampen**
Een aantal malen is door deputaten een oproep gedaan aan de kerken in Nederland, via de kerkelijke pers, om bij zich voordoende rampen de nood te lenigen. Deputaten hebben een onvolledig beeld in welke mate hierop is gereageerd, omdat niet alle gelden gestort worden op de rekening van deputaten. De volgende bedragen zijn door deputaten ontvangen (afgerond):
a. t.b.v. overstroming in India	f 33.300,—
b. t.b.v. vervolgd in Ethiopië	f 26.500,—
c. t.b.v. overstroming Portugal	f 1.200,—
d. t.b.v. bootvluchtelingen	f 97.500,—
+ uit eigen middelen	f 15.000,—
- De bedragen genoemd onder (a) en (c) zijn via Tearfund bestemd, onder (b) via het A.D.B. en onder (d) via Stichting Hulpverlening Comité Zuid-Oost-Azië, Tearfund en Stichting Comité Vluchtelingen 1976.
7. **Projectwerving**
Daar de inkomsten ver uitstijgen boven de verplichte minimale bijdragen, hebben deputaten jaarlijks aanzienlijke bedragen te besteden aan zgn. eenmalige projecten. De werving en selectie vragen veel zorg en tijd van de projectcommissie. Projecten die wel geschikt zijn maar waarvoor geen gelden worden uitgetrokken, worden opgenomen in de „kleine projectenlijst” die 2 maal per jaar in Werk-Woord gepubliceerd wordt. Uit het exploitatieoverzicht en uit hoofdstuk 5 blijkt dat deze projectenlijst duidelijk in een behoefte voorziet. De meeste giften liggen in de orde van grootte van f 500,— tot f 2.500,—. Totaal bijna f 40.000,— per jaar. Het ware gewenst aan dit onderdeel meer aandacht te besteden (zie hoofdstuk 1.4.). Gezien het inkomstenbeeld hopen deputaten in 1980 een wat groter langlopend project te vinden, waarvoor geen eigen verantwoordelijkheid gedragen behoeft te worden, maar waarmee toch wel een wat meer directe relatie onderhouden kan worden. Bovendien wordt reeds nu gezocht naar een project dat te zijner tijd (± 1983) in de plaats komt van het eigen landbouwproject op Celebes. De voorbereidingen zijn nog niet zover gevorderd dat nu al mededelingen hierover kunnen worden gedaan. Bij het werven van projecten hanteert de projectcommissie de volgende criteria:
- de ernst van de nood
  - welke relatie tot welke kerk
  - in welke mate is de hulpverlening structureel
  - welk pedagogisch effect heeft de hulpverlening op helpers en geholpenen
  - hoe is de geografische en categorale spreiding van de hulpverleningsobjecten
  - biedt een project informatie en contactmogelijkheden
8. **Voorlichting en informatie**
Deze zijn van groot belang. Er blijken vele mensen te zijn die hulp willen verlenen. Door informatie en voorlichting te geven wordt a.h.w. een kanaal voor de hulp geboden. De volgende wegen worden hiertoe bewandeld.
- 8.1. Voor de februaricollecte wordt een goed verzorgde kleurenfolder gemaakt. Incidenteel is er kritiek op de „onnodige kosten” die hiervoor gemaakt worden. Een goede presentatie is echter onmisbaar voor een goede collecte. Behalve een folder worden voor de februaricollecte meerdere korte artikelen in de kerkelijke pers geplaatst. Verder wordt ervoor gezorgd dat er een preek in de serie „De Levensbron” verschijnt, speciaal gericht op de hulpverlening.
- 8.2. De ADMA-assistent geeft aan diaconieën gerichte voorlichting met name middels classicale bijeenkomsten maar ook veelvuldig aan individuele diaconieën. Aan de diaconale bewustwording t.o.v. de mede-christenen over de grenzen levert dit een belangrijke bijdrage.
- 8.3. In 1976 is voor het eerst een groene katern in U.K.K. opgenomen, dat de naam „WERK-WOORD” gekregen heeft. Deputaten zijn met name deputaten zending erg erkentelijk dat zij er mee ingestemd hebben dat „WERK-WOORD” in U.K.K. opgenomen kon worden. Op deze wijze komt in alle chr. geref. gezinnen een stuk informatie over het diaconaat over de grenzen. Het is de bedoeling om 4 maal per jaar een uitgave te verzorgen. Het behoeft geen toelichting dat dit voor de redactie-commissie een veel tijd vragende opgave is.
- 8.4. Tenslotte zij vermeld dat deputaten een eigen vignet hebben laten ontwerpen.
9. **Financiën**
- 9.1. **De exploitatie 1977 t/m 1979** (zie bijlage 1)
De baten vertonen een gunstig beeld. Waren deze in 1976 nog ± f 18.000,—, in 1979 zijn deze opgelopen tot bijna f 314.000,— d.i. 176% of te wel een stijging van 25% per jaar op basis van het bedrag van 1976. Deze ontwikkeling stemt deputaten tot grote dankbaarheid. Het wijst op een groeiende

bewustwording van de gemeente t.a.v. hun verantwoordelijkheid voor medechristenen in de wereld.

Het aantal gemeenten dat niet of niet geheel aan hun minimale verplichtingen voldoet, neemt eveneens af.

Wel zij hier opgemerkt dat het totale financiële beeld in geen verhouding meer staat tot de begroting (zie bijlage 1, getallen tussen haakjes) zoals deze door de G.S. in 1977 is goedgekeurd.

De werkelijke opbrengst per lid blijkt in 1979 (f 3,33) bijna 2 maal zo hoog te liggen als de verplichte minimale bijdrage (f 1,70) waarop de begroting is gebaseerd.

Ook de giften bewegen zich in stijgende lijn.

Wat betreft de lasten valt op dat het eigen landbouwproject relatief een steeds kleiner deel van de uitgaven vraagt, hoewel het bedrag absoluut ongeveer constant is.

9.2. **Balans 1977 t/m 1979** (zie bijlage 2)

Het eigen vermogen beweegt zich op het door G.S. voorgeschreven peil. Overigens zijn deputaten van mening dat de voorgeschreven reserve lager zou kunnen zijn.

9.3. **Begroting 1981 t/m 1983** (zie bijlage 3)

In deze begroting is de opbrengst van de februaricollecte gesplitst in 2 componenten nl.:

- die gebaseerd op de verplichte minimale bijdrage zijn resp. f 1,80, f 1,90 en f 2,00;
- en de te verwachten extra opbrengst uitgaande boven de verplichte minimale bijdrage.

Bij de lastenkant zijn de uitgaven voor projecten waar deputaten zelf langlopende verplichtingen voor hebben op de opbrengst onder(a) gebaseerd.

De niet eigen projecten, zowel de eenmalige als de langlopende, en de algemene kosten worden uit (b) + overige inkomsten betaald. Immers voor deze langlopende projecten hebben deputaten geen wezenlijke verplichtingen. Bij tegenvallende opbrengst kan hulpverlening zo nodig gestopt worden.

Bij de algemene kosten is rekening gehouden met de dienstverlening van de ADMA-assistent tot maximaal 30% van het salaris. Eveneens is gerekend op blijvende dienstverlening van het kerkelijk bureau.

10. **Besluit**

Deputaten verzoeken de synode

- deputaten decharge te verlenen van het gevoerde beleid;
- goedkeuring te hechten aan het voorgestelde beleid;
- de hierop gebaseerde begroting goed te keuren;
- opnieuw deputaten te benoemen.

Bijlage 1

EXPLOITATIE 1977—1979

	1977	1978	1979
LASTEN			
Indonesië	105.7 (90)	132.4 (105)	92.4 (100)
Overige projecten	68 (42)	71 (33)	197 (47)
Algemene kosten	11.2 (12)	28.8 (12)	24.7 (13)
Saldo	26.6 —	23.1 —	./ 0.4 —
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	211.5 (144)	255.3 (150)	313.7 (160)
BATEN			
Collecten	164.6 (110)	197.2 (120)	247.9 (120)
Giften	35.1 (24)	36.1 (20)	38.9 (30)
Interest	11.8 (10)	22.0 (10)	26.9 (10)
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	211.5 (144)	255.3 (150)	313.7 (160)

Bijlage 2

BALANS 1977—1979

	1977	1978	1979
ACTIVA			
Vorderingen op lange termijn	46.-	-.-	-.-
Middellange beleggingen	121.2	266.9	258.4
Vorderingen op korte termijn	45.2	53.2	92.0
Liquide middelen	89.6	43.4	108.8
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	302.0	363.5	459.2
PASSIVA			
Eigen vermogen	192.3	215.2	211.4
Schulden op korte termijn	109.7	148.3	247.8
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	302.0	363.5	459.2

BEGROTING 1981 t/m 1983				
	1980	1981	1982	1983
LASTEN				
Langlopende eigen projecten	100	135	140	150
Langlopende niet eigen projecten	32	80	85	85
Kortlopende niet eigen projecten	20	35	40	40
Algemene kosten	13	40	40	45
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	165	290	305	320
BATEN				
Collecten				
op basis van minimale bijdrage	120	135	140	150
extra	13	95	100	100
Giften	22	35	40	40
Rente	10	25	25	30
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal	165	290	305	320
Verplichte minimale bijdrage	1.70	1.80	1.90	2.00

BIJLAGE 68
art. 137

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE VI — INZAKE HULPVERLENING BINNEN- EN BUITENLAND

1. Algemeen

Uw commissie is verheugd over de vele activiteiten die deputaten ontplooiën en dankbaar voor het vele werk dat door dit deputaatschap is verricht. Niet minder zijn we dankbaar voor het feit dat deze hulpverlening leeft in de kerken, wat o.m. blijkt uit de opvallende opbrengsten van de collecten.

2. Projecten

Uit een gesprek met vertegenwoordigers van het deputaatschap bleek uw commissie dat controle op de grootste objecten sinds twee jaar ingebouwd is.

Meer dan eens dragen deputaten een afgeleide verantwoordelijkheid, daar sommige instellingen/stichtingen slechts een globaal beeld geven van de besteding van de gelden. De meeste instanties, via welke hulp wordt verleend, bevinden zich in Nederland, bijv. ICH en Woord en Daad. Deputaten overtuigen zich wel van het bona fide karakter van de organisaties waarmee men werkt.

Ten aanzien van het landbouwproject op Celebes moeten de jaartallen 1977 en 1979 veranderd worden in 1974 en 1977. We hebben te denken aan wat toen gerapporteerd is aan de G.S.

3. Personen

Bij navraag bleek dat br. Tromp arts is en belijdend lid van de kerk van Emmeloord (5.8).

Wil Pietersma is lid van de kerk van Broeksterwoude (5.5).

Ir. Van de Weg is evenmin als ir. De Vries lid van onze kerken. Wel is deze broeder een positief belijdend lid van een geloofsgemeenschap in Oldenbroek. Deputaten menen in hem de man gevonden te hebben die het werk van ir. De Vries, dat wij op hoge prijs stellen en waarvoor wij hem danken, goed kan overnemen en voortzetten. Hij zal zich tevens ook nauw kunnen aansluiten bij de Torajakerk.

De voorzitter van deputaten kan in verband met zijn werkzaamheden niet aanwezig zijn op de vergaderingen van deputaten voor buitenlandse zending, zoals hij ook heeft bericht aan de scriba van de synode.

4. Vrijgestelde

Aangezien nog geen definitieve afspraken gemaakt werden met deputaten ADMA en deze deputaten ook niet met een voorstel komen op deze synode (zie hun rapport), kan uw commissie het voorstel tot aanstelling van een vrijgestelde, vermeld onder 1.4., niet overnemen.

Deputaten hulpverlening, die via br. Van Delft een goede invalspoort hebben bij onze diaconieën, blijven in de toekomst graag rekenen op de hulp van de ADMA-assistent.

5. Beleid

Uw commissie meent dat van een goed beleid sprake is wanneer de volgende verdeling is gemaakt:

- a. langlopende projecten met eigen verantwoordelijkheid;
- b. langlopende projecten zonder eigen verantwoordelijkheid;
- c. overige projecten.

Het is naar onze mening juist dat de onder a genoemde projecten worden gefinancierd uit de voorgestelde collecteopbrengsten.

6. Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. deputaten te danken voor hun beleid en de vele arbeid die daaraan verbonden is;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. goedkeuring te hechten aan het voorgestelde beleid ten aanzien van de projecten.

J. van Amstel, rapporteur.

BNLAGE 69
art. 138, 144

**RAPPORT 6 VAN COMMISSIE II — INZAKE HET RAPPORT VAN DEPUTATEN
VOOR HET ONDERZOEK NAAR HET KERKELIJK LIED**

De commissie stelt u het volgende voor:

1. deputaten te bedanken voor het werk dat zij hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
2. opnieuw deputaten voor onderzoek naar het kerkelijk lied te benoemen;
3. vast te stellen dat onder „berijmd Schriftgedeelte” zoals bedoeld in artikel 69 K.O. dient te worden verstaan: een bewerking in liedvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift waarin de oorspronkelijke tekst trouw wordt gevolgd;
4. aan deputaten op te dragen verder te werken, zo mogelijk in samenwerking met andere gereformeerde kerkgemeenschappen, aan het verzamelen van liederen die voldoen aan de gegeven definitie van „berijmd Schriftgedeelte” en deze aan de G.S. voor te leggen, opdat zij kunnen worden toegevoegd aan de berijmde Schriftgedeelten genoemd in artikel 69 K.O.; hierbij kunnen deputaten ook denken aan goed zingbare onberijmde Schriftgedeelten en doxologieën;
5. te benadrukken de behoefte aan talentvolle dichters die in trouw aan de Schrift en aan de confessie gedeelten uit de bijbel die daarvoor in aanmerking komen, op eigentijdse wijze in liederen kunnen verwoorden;
6. uit te spreken dat voor het gebruik in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen kan worden aanvaard, mits aan de volgende bepalingen wordt voldaan:
  - a. deze liederen worden door de generale synode vastgesteld;
  - b. in artikel 69 K.O. wordt vastgelegd dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten;
  - c. het aantal van deze liederen zal dat van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten in ieder geval niet overtreffen;
  - d. deze liederen zullen in de vorm van een eigen liedbundel aan de kerken worden aangeboden;
7. het rapport van deputaten voor het kerkelijk lied verkort en in handzame vorm verkrijgbaar te stellen, waarbij de voorstellen van deputaten vervangen worden door de besluiten die de synode nu zal nemen;
8. de kerken op te wekken van dit rapport goed kennis te nemen en door middel van het indienen van instructies op de meerdere vergaderingen of door het inzenden van reacties bij deputaten in deze zaak mee te denken en mee te werken;
9. aan deputaten op te dragen een definitieve beslissing ten aanzien van de Schriftgetrouwe liederen voor te bereiden en voorstellen te doen aan de synode 1983; de inhoud van de voorstellen die deputaten zullen doen aan de komende synode, zal afhankelijk zijn van:
  1. de reacties uit de kerken;
  2. de realiseerbaarheid van het onder 6 a-d genoemde;
  3. de eenheid van de kerken;
10. uit te spreken dat intussen art. 69 K.O. in de huidige redactie gehandhaafd blijft.

A. W. Drechsler, rapporteur.

BIJLAGE 70
art. 139

**RAPPORT VAN DE QUAESTOR VAN DE GENERALE SYNODE
BALANS PER 31 DECEMBER 1979**

Activa

Postrekening	f 2.842,20
Alg. Bank Ned. termijndeposito	f 51.219,36
Nog te ontvangen rente	f 325,—
Nog te ontvangen bijdragen particuliere synoden	f 3.434,65
Nog te ontvangen accountantskosten	f 1.250,—
	f 59.071,21

Passiva

Nog te betalen kosten deputaatschappen	f 1.100,50
Nog te betalen accountantskosten	f 1.000,—
Vermogen	f 56.970,71
	f 59.071,21

De rekening van lasten en baten over de periode 1 januari 1977 - 31 december 1979 is als volgt:

1-1-1977 — 31-12-1979

Lasten

Kosten generale synode 1977	f 48.131,—
Kosten Acta 1977	f 30.754,30
Bijdrage kerkelijk bureau	f 88.800,—
Deputaatschap eenheid geref. belijders	f 21.553,89
Diverse deputaatschappen	f 41.477,95
Bijdrage Geref. Oec. Synode	f 19.707,91
Accountantskosten	f 1.400,—
Administratiekosten	f 104,60
Voordelig saldo	f 11.639,39
	f 263.569,04

Baten

Bijdragen particuliere synoden	f 254.023,50
Verkoop Acta 1974 en 1977	f 4.177,24
Rente	f 5.368,30
	f 263.569,04

TOELICHTING BALANS

ACTIVA

Postrekening f 2.842,20

Dit bedrag is het tegoed bij de Postcheque- en Girodienst per 31 december 1979.

Algemene Bank Nederland, termijndeposito f 51.219,36

De geldmiddelen welke op korte termijn konden worden belegd, werden in de afgelopen periode op termijndeposito geplaatst met de mogelijkheid van de verlenging van de termijn per maand.

Per 31 december 1979 was f 50.000,— à deposito geplaatst tegen een rentepercentage van 14¹/₂% tot 15 maart 1980.

Aan dit bedrag was toegevoegd f 1.219,36 zijnde de bijgeboekte rente over de periode 15 juni - 15 december 1979.

Nog te ontvangen rente f 325,—

Per 31 december 1979 was op de termijndeposito nog 14¹/₂% rente te ontvangen vanaf 15 december 1979.

Nog te ontvangen bijdragen particuliere synoden f 3.434,65

Per 31 december 1979 moest aan bijdragen 1979 nog ontvangen worden van:

de particuliere synode van het Noorden	f 2.000,—
de particuliere synode van het Westen	f 1.434,65

Deze bedragen werden op resp. 2 januari en 5 januari 1980 op de postrekening ontvangen.

Nog te ontvangen accountantskosten f 1.250,—

Per 31 december 1979 moest het aandeel in de accountantskosten 1974 t/m 1976 nog door twee deputaatschappen worden voldaan t.w.:

deputaten ADMA	f 550,—
deputaten evangelieverkondiging onder Israël	f 700,—

totaal f 1250,—

Aan deze deputaten is in januari 1980 verzocht hun aandeel alsnog te willen voldoen.

PASSIVA

Nog te betalen kosten deputaatschappen f 1.100,50

Dit bedrag heeft betrekking op de ná 31 december 1979 ingediende kostendeclaraties welke nog ten laste van 1979 konden worden gebracht. De betaling van dit bedrag heeft ná 1 januari 1980 plaatsgevonden.

Nog te betalen accountantskosten f 1.000,—

De declaratie van de accountant over de jaren 1977 t/m 1979 is nog niet ontvangen. Voor de kas generale synode werd het aandeel in de controlekosten over deze jaren geraamd op f 1.000,—.

Vermogen f 56.970,71

Het voordelig saldo van de rekening van lasten en baten over de periode 1 januari 1974 - 31 december 1979 ad f 11.639,39 is ten gunste van het vermogen gebracht. De stand wordt hierdoor als volgt:

stand per 1 januari 1977	f 45.331,32
bij: voordelig saldo 1 januari '77 - 31 december '79	f 11.639,39
	f 56.970,71
stand per 31 december 1979	

TOELICHTING OP REKENING VAN LASTEN EN BATEN

Kosten generale synode 1977 f 48.131,—

L A S T E N	1974	1977
De specificatie van dit bedrag is als volgt:		
Installatie vergaderruimte	f 2.878,40	f 2.358,50
Reiskosten afgevaardigden	f 11.486,15	f 18.112,45
Verblijfkosten afgevaardigden	f 1.759,20	f 2.737,40
Hotelkosten afgevaardigden	f 7.250,—	f 9.264,—
Lunches en consumpties afgevaardigden	f 2.739,96	f 4.632,29
Agenda, rapporten, stencil- en typewerk	f 2.483,39	f 5.145,83
Kosten scribaat	f 1.938,29	f 3.777,81
Besluitenboekje G.S.	f 1.214,02	f 1.201,32
Diversen	f 650,20	f 901,40
	<hr/>	<hr/>
	f 32.399,61	f 48.131,—

De toename van de rubriek „Reiskosten afgevaardigden” is enerzijds ontstaan door de verhoging van de vergoeding per km voor autokosten en werd anderzijds veroorzaakt door het feit dat Hooγεveen, waar de generale synode in 1977 vergaderde, minder centraal gelegen is.

Verder hebben de algemene prijs- en kostenstijgingen in de periode 77 t/m 79 ook deze kosten ongunstig beïnvloed.

Kosten Acta 1977 f 30.754,30

De specificatie van dit bedrag is als volgt:

Drukkosten 500 ex. drukkerij Naarden	f 28.862,95
Verzendkosten Acta door kerkelijk bureau	f 1.813,70
Aanvullende kosten Acta 1974	f 77,65
	<hr/>
	f 30.754,30

Bijdrage kerkelijk bureau f 88.800,—

Deze bijdrage werd aan het kerkelijk bureau betaald op grond van het besluit van de generale synode 1977 jaarlijks een bedrag van f 29.600,— aan deputaten kerkelijk-administratief bureau beschikbaar te stellen voor het kerkelijk werk.

Deputaten eenheid geref. belijders f 21.553,89

Dit bedrag omvat de gemaakte reis- en verblijfkosten voor het bijwonen van vergaderingen en conferenties, telefoon- en portiekosten, alsmede de reis- en verblijfkosten van afgevaardigden naar:

- de synode 1977 van de Free Ref. Church in Canada en
- de Christian Reformed Church in de Ver. Staten
- de synode 1977 van de Free Church of Scotland
- de synode 1979 van de Free Reformed Church in Canada
- de synode 1979 van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika

Diverse deputaatschappen f 41.477,95

De specificatie van dit bedrag is als volgt:

	1974-1976	1977-1979
Geestelijke verzorging militairen	f 21.391,72	f 21.709,22
Kerk en onderwijs	f 2.556,10	f 4.163,48
Kerk en samenleving	f 2.991,50	f 2.305,65
Kerklied	f —,—	f 2.210,81
Geestelijke verzorging zeevarenden	f 1.740,49	f 2.319,30
Financiële zaken	f 2.050,70	f 2.100,95
Vertegenwoordiging der kerken	f 99,67	f 1.123,70
Hoge Overheid en C.I.O.	f 2.753,16	f 3.653,14
Raad van contact N.B.G.	f 507,35	f 880,55
Officiële tekst belijdenisgeschriften	f 1.523,61	f 232,25
Berijmde schriftgedeelten	f 572,40	f 508,45
Kerk en recreatie	f 410,—	f 449,10
Synodaal archief	f 169,25	f 93,55
Emigratie	f 230,34	f 40,85
Jaarboek	f —,—	f 2,15
Radio-kerkdienstuitzendingen	f 196,57	f 4,10
Kerkorde	f 60,20	f 141,10
Eredienst	f 3.576,10	f 4,10
	<hr/>	<hr/>
	f 33.676,96	f 41.477,95

Bijdrage Gereformeerde Oecumenische Synode f 19.707,91

De volgende bijdragen werden betaald:

bijdrage 1977	\$ 2.764,—	f 6.720,36
1978	\$ 3.209,40	f 6.590,96
1979	\$ 3.209,40	f 6.396,59
		<u>f 19.707,91</u>

Accountantskosten f 1.400,—

Dit bedrag is als volgt samengesteld:

controlekosten 1974 t/m 1976	restant	f 400,—
1977 t/m 1979	raming	f 1.000,—
		<u>f 1.400,—</u>

Voordelig saldo f 11.639,39

Dit overschot is ontstaan doordat blijktens de rekening van lasten en baten over de periode 1 januari '77 - 31 december '79 de baten f 11.639,39 hoger waren dan de lasten t.w.:

Baten	f 263.569,04
Lasten	f 251.929,65
	<u>f 11.639,39</u>

B A T E N**Bijdragen particuliere synoden f 254.023,50**

De specificatie van dit bedrag is als volgt:

	1977	1978	1979	Totaal
P.S. van het Noorden	f 24.263,85	f 24.263,85	f 24.765,25	f 73.292,95
P.S. van het Oosten	f 25.156,25	f 25.156,25	f 25.420,75	f 75.733,25
P.S. van het Westen	f 16.557,70	f 16.557,70	f 16.434,65	f 49.550,05
P.S. van het Zuiden	f 18.671,40	f 18.405,75	f 18.370,10	f 55.447,25
	<u>f 84.649,20</u>	<u>f 84.383,55</u>	<u>f 84.990,75</u>	<u>f 254.023,50</u>

Verkoop Acta f 4.177,24

Door het kerkelijk-administratief bureau werd de opbrengst van de Acta als volgt afgedragen:

opbrengst Acta 1971	f 178,—
Acta 1974	f 401,24
Acta 1977	f 3.598,—
	<u>f 4.177,24</u>
Totaal	f 4.177,24

Rente f 5.368,30

Dit bedrag, verkregen door de tijdelijke belegging van de geldmiddelen, is als volgt samengesteld:

rente A.B.N. termijndeposito	f 4.639,36
A.B.N. spaarrekening	f 155,49
Postcheque- en Girodienst	f 573,45
	<u>f 5.368,30</u>

Ter vergelijking van de financiële resultaten over de jaren 1977 t/m 1979 met die over de periode 1974 t/m 1976 wordt als bijlage aan dit rapport toegevoegd:

- de balans per 31 december 1979 met de vergelijkende cijfers per 31 december 1976;
- de rekening van lasten en baten over de periode 1 januari 1977 - 31 december 1979 met de vergelijkende cijfers over de periode 1 januari 1974 - 31 december 1976 en de door de generale synode goedgekeurde begroting 1977/1979.

G. G. van Wijngaarden, quaestor.

KAS GENERALE SYNODE

BIJLAGE

Balans per:

ACTIVA

	31-12-1976	31-12-1979
Postrekening	f 10.983,37	f 2.842,20
Alg. Bank Ned. termijndeposito	35.000,—	51.219,36
Alg. Bank Ned. spaarrekening	1.129,45	—,—
Nog te ontvangen rente	43,60	325,—
Nog te ontvangen bijdragen P.S.-en	—,—	3.434,65
Nog te ontvangen accountantskosten	—,—	1.250,—
	<u>f 47.156,42</u>	<u>f 59.071,21</u>

PASSIVA

Nog te betalen kosten deputaatschappen	f	1.125.10	f	1.100.50
Nog te betalen accountantskosten		700.—		1.000.—
Vermogen		45.331.32		56.970.71
	f	47.156.42	f	59.071.21

REKENING VAN LASTEN EN BATEN

Lasten	1-4-74 31-12-76	1-1-77 31-12-79	Begroting 1977/1979
Kosten generale synode	f 32.399.61	f 48.131.—	f 43.000.—
Kosten Acta	25.205.33	30.754.30	29.000.—
Bijdrage kerkelijk bureau	63.000.—	88.800.—	88.800.—
Deputaatschap eenheid geref. belijders	26.443.34	21.553.89	24.500.—
Diverse deputaatschappen	33.676.96	41.477.95	36.000.—
Bijdrage Geref. Oec. Synode	12.948.34	19.707.91	24.000.—
Bijdrage I.C.C.C.	4.500.—	—.—	1.500.—
Accountantskosten	800.—	1.400.—	1.800.—
Administratiekosten	38.50	104.60	—.—
Onvoorzien	—.—	—.—	9.400.—
Voordelig saldo	19.543.36	11.639.39	—.—
	f 218.555.44	f 263.569.04	f 258.000.—
Baten			
Bijdragen P.S.-en	f 213.795.—	f 254.023.50	f 255.300.—
Verkoop Acta	1.989.25	4.177.24	1.500.—
Rente	2.771.10	5.368.30	1.200.—
	f 218.555.44	f 263.569.04	f 258.000.—

BIJLAGE 71
art. 139

**RAPPORT 3 VAN COMMISSIE VII — INZAKE RAPPORT QUAESTOR
GENERALE SYNODE**

1. Vermogen

Per 31 december 1979 bedroeg het totaal van het onder beheer van de quaestor zijnde vermogen f 56.970.71. Dit is minder dan 1/3 van de voor drie aan die datum voorafgaande jaren begrote ontvangsten ad totaal f 255.300.—, welk derde deel dus uitkomt op f 85.100.—.

De generale synode Rotterdam 1971/72 heeft zich destijds voor het realiseren van deze norm betreffende de grootte van het vermogen uitgesproken. Hoewel op de generale synode Amsterdam-Nieuw-West 1974 en op de generale synode Hoogeveen 1977 bleek dat die norm niet was geëffectueerd, werd daarop toen niet verder aangedrongen. Ook thans acht de commissie op dit punt een wijziging van de gedragslijn onnodig, gehoord de toelichting van de quaestor.

2. Resultaat

Het vermogen is in de verslagperiode (kalenderjaren 1977 tot met 1979) toegenomen met f 11.639.39, zijnde het voordelig verschil tussen baten en lasten in die periode. Dit verschil was voor die jaren op nihil begroot. De specificatie van de afwijkingen tussen werkelijkheid en begroting in de verslagperiode kan worden gevonden met behulp van het in de bijlage bij het rapport van de quaestor opgenomen overzicht. Het valt daarbij op dat de begrotingspost onvoorzien ad f 9.400.— niet behoefde te worden aangesproken. Ook de overige afwijkingen geven geen aanleiding tot bedenkingen.

3. Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

- het door de quaestor gevoerde beleid goed te keuren;
- de quaestor over de verslagperiode te dechargeren en bijzondere waardering uit te spreken voor alle door hem in die functie verrichte arbeid.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 72
art. 142

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR RADIO-KERKDIENTUITZENDINGEN

A. Samenstelling van het deputaatschap

Als deputaten fungeerden: prof. dr. J. P. Versteeg, voorzitter; ds. H. W. Eerland, secretaris; ds. D. Biesma; drs. W. J. Quist. Ds. H. de Graaf trad op als secundus.

B. Vergaderingen

Ongeveer tweemaal per jaar vergaderden we als deputaten met enkele vertegenwoordigers van de IKON (Interkerkelijke Omroep Nederland) en met vertegenwoordigers van de andere niet bij de IKON aangesloten kerken. Na afloop van deze vergaderingen bespraken we als deputaten van onze kerken de voorkomende zaken.

C. Werkzaamheden

In onze eigen vergaderingen hielden we ons bezig met:

1. de regeling van radiokerkdiensten en van televisie-uitzendingen;
2. zaken betreffende de Wereldomroep.

Ad A

Hierover zijn geen bijzonderheden te vermelden.

Ad B

Zoals we in ons rapport aan de synode van Hoogeveen al meedeelden, is de technische uitvoering van de uitzendingen aan de IKON toevertrouwd, omdat wij zelf niet beschikken over personeel en apparatuur. Ook de vermenigvuldiging en verzending van aangevraagde preken wordt door de IKON verzorgd. De kosten van één en ander kunnen we bestrijden uit de gelden die de minister van CRM daarvoor aan zendgemachtigde kerken beschikbaar stelt.

Ook de vergaderkosten e.d. worden op deze wijze betaald.

Het verheugt ons te kunnen meedelen dat de IKON bewezen heeft zich stipt aan de afspraken met de niet bij de IKON aangesloten kerken te willen houden. De IKON staat open voor vragen en opmerkingen van de vertegenwoordigers van onze en van de andere kerken.

De niet bij de IKON aangesloten kerken zijn behalve onze kerken:

- a. de Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt);
- b. De Unie van Baptistengemeenten in Nederland;
- c. de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Laatstgenoemde kerken vroegen zendtijd bij de minister aan. Ze kregen die ook toegewezen. Het was prettig te vernemen dat die zendtijd niet in mindering werd gebracht op die van de andere kerken.

Prof. dr. J. P. Versteeg zit de vergadering van de niet bij de IKON aangesloten kerken, met vertegenwoordigers van de IKON, voor. Ds. P. Lok (geref. vrijgemaakt) fungeert als secretaris.

Ad C

1. De werkzaamheden van deputaten betroffen gedurende de afgelopen drie jaar hoofdzakelijk het uitnodigen van predikanten c.q. professoren voor radiokerkdiensten of t.v.-uitzendingen. Het spreekt vanzelf dat wij er hen op attenderen dat een uitzending voorbereid moet worden in goed overleg met de betrokken kerkeraad.

In de jaren 1978, 1979 en 1980 kregen we als Christelijke Gereformeerde Kerken jaarlijks 7 kerkdiensten toegewezen voor uitzending per radio. We konden bovendien beschikken over 90 minuten voor t.v.-uitzendingen.

Er komt in de regel vrij veel reactie van de kant van de luisteraars op de uitzendingen. Meestal spreekt men zijn dankbaarheid uit en vraagt om toezending van de preek. Er zijn onder degenen die reageren ook mensen die in geestelijke nood verkeren en die om hulp vragen.

Omdat aan de predikanten die in een radiokerkdienst voorgaan of een t.v.-uitzending verzorgen, gevraagd wordt een formulier in te vullen waarop o.m. de reacties in aantal en soort worden vermeld, krijgen we globaal toch wel een indruk van de waardering voor de uitzendingen.

We mogen met dankbaarheid constateren dat op deze wijze zeer veel mensen met het evangelie bereikt worden. Dit betreft vooral zieken en bejaarden, maar onder de luisteraars is ook altijd nog een aantal z.g. buitenkerkelijken.

De verzoeken om toezending van de preken zijn de laatste jaren wel teruggelopen. We vermoeden dat dit vooral z'n oorzaak vindt in het feit dat er nu een vergoeding van minstens f 1,50 wordt gevraagd.

Het invullen van de 90 minuten t.v.zendtijd, aan onze kerken toegewezen, blijft een moeilijk punt. Onze opdracht luidt dat deze tijd zó gebruikt moet worden dat de verbreiding van het evangelie erdoor wordt bevorderd maar wél met dien verstande dat er geen kerkdiensten uitgezonden mogden worden (zie Acta G.S. 1956, art. 26 en id. G.S. 1974, art. 168 sub 3).

We hebben hierover — zoals ook ter synode is gesuggereerd — contact opgenomen met de deputaten voor evangelisatie van onze kerken. Zij konden ons echter geen ander advies geven dan om door te gaan met uitzendingen die een evangelisatorisch karakter dragen. Ook op deze t.v.-uitzendingen komen vele positieve reacties binnen. Een woord van dank aan allen die zich beijveren om de uitzendingen zo goed mogelijk te doen slagen door te trachten het Woord zo dicht mogelijk bij de luisteraars te brengen, is hier zeker op zijn plaats.

2. Contacten met de Wereldomroep

Nog steeds vertegenwoordigt prof. dr. J. P. Versteeg ons deputaatschap bij de Wereldomroep, Radio Nederland. Zijn secundus is ds. D. Biesma.

Ook nu kwamen er via prof. Versteeg verzoeken van de Wereldomroep binnen om radiokerkdiensten door onze kerken te doen uitzenden. Het aantal uitzendingen van onze ker-

ken is wat minder geworden. Waren dat er voorheen meestal twee per jaar, de laatste tijd gaat het om drie diensten in twee jaar. De uitzendingen mogen een klein uur duren en worden zó uitgezonden dat zij in alle werelddelen te beluisteren zijn.

ds. H. W. Eerland, secretaris.

BIJLAGE 73
art. 142

**RAPPORT 1 VAN COMMISSIE III – INZAKE RAPPORT
RADIO-KERKDIENTUITZENDINGEN**

1. Met dankbaarheid constateert de commissie dat er in goede samenwerking met de IKON telkens weer radiokerkdiensten kunnen worden uitgezonden en t.v.-zendtijd wordt verzorgd. De verantwoordelijkheid voor de uitzending blijft geheel voor rekening van de betrokken kerkeraad en de IKON hield zich daarbij volledig aan de gemaakte afspraken.
2. De samenwerking met de andere niet bij de IKON aangesloten kerken verloopt tot nu toe op voortreffelijke wijze.
3. Bij het uitnodigen van predikanten c.q. professoren wordt zoveel mogelijk recht gedaan aan de verscheidenheid binnen onze kerken.
4. De commissie is van mening dat de pastorale nazorg bij het reageren op de uitzendingen van grote betekenis is, vooral bij verzoeken om nader contact en verdere begeleiding van luisteraars en kijkers die in andere plaatsen wonen. Wat zijn de mogelijkheden voor deze verdere nazorg en op welke wijze zou ze kunnen geschieden? De commissie ziet hier een taak voor deputaten ter nadere bezinning en voorlichting van de kerken inzake deze kwestie.
5. De commissie stelt voor:
  - a. deputaten te danken voor hun werk en hun beleid goed te keuren;
  - b. opnieuw deputaten te benoemen;
  - c. deputaten te verzoeken zich nader te bezinnen op de mogelijkheden van voortgaande nazorg ten aanzien van hen die reageren op radio- en t.v.-uitzendingen, en daarover de kerken die het verzoek ontvangen deze diensten te verzorgen, voor te lichten.

T. Brienens, rapporteur.

BIJLAGE 74
art. 143

**TOELICHTING INSTRUCTIE 8.08 INZAKE TELEVISIE-
KERKDIENTUITZENDINGEN**

Tijdens de synode 1977 keurde de generale synode het beleid van deputaten voor radio-kerkdienstuitzendingen goed (Acta, art 171).

Tot dat beleid had o.a. behoord dat deputaten de beschikbare televisie-zendtijd gebruikten voor de uitzending van een „evangelisatie-dienst” en een „dienst met verstandelijk gehandicapten”.

Inmiddels heeft de voortzetting van dit goedgekeurde beleid gevoerd tot onduidelijkheid en misverstand, zowel binnen als buiten onze kerken.

In de afgelopen periode werd tweemaal een zgn. „dienst met belangstellenden” uitgezonden, achtereenvolgens onder verantwoordelijkheid van de kerkeraden van Utrecht-Centrum en Rotterdam-Zuid. Tijdens de uitzendingen werd niet voldoende duidelijk dat hier sprake was van diensten met een buitengewoon karakter. Zo kon de indruk ontstaan dat deze diensten het gewone beeld vertoonden van de diensten binnen onze kerken.

Het is van belang dat de Christelijke Gereformeerde Kerken zich naar buiten voordoen zoals zij werkelijk zijn. De eerlijkheid tegenover buitenstaanders vraagt daarom. De rust binnen de eigen kerken wordt daarmee slechts gediend.

BIJLAGE 75
art. 143

**RAPPORT 5 VAN COMMISSIE III – INZAKE INSTRUCTIE
TELEVISIE-KERKDIENTUITZENDINGEN**

De commissie wil duidelijk vooropstellen dat het in instructie 8.08 in geen enkel opzicht gaat over de wenselijkheid van televisie-uitzendingen als zodanig.

Vervolgens is de commissie van oordeel dat de gronden of argumentaties voor deze instructie van de particuliere synode van het Westen uiterst zwak zijn.

Misverstanden rond de uitzendingen van zgn. evangelisatiediensten zouden door betere berichtgeving en vermelding voorkomen kunnen worden. Deze misverstanden raakten volgens de toelichting maar twee uitzendingen, dat is een derde van de verzorgde uitzendingen.

De opzet van de uitzendingen moge ook nimmer als doelstelling hebben nu eens te laten zien wat specifiek christelijk gereformeerd is, maar moet in dienst staan van de verkondiging van het evangelie. Welk belang zou de buitenstaander erbij hebben om dit specifiek christe-

lijke gereformeerde vertoond te krijgen? Indien naar de instructie in het vervolg naast speciale diensten of diensten van evangelisatorische aard óók kerkdiensten zouden worden uitgezonden, zouden de misverstanden eerder toenemen dan verdwijnen en het tegenovergestelde bewerkt worden dan de instructie juist bedoelt.

Het is de commissie opgevallen dat deputaten voor radio-kerkdiensten op dit punt geen moeilijkheden vermelden noch met bepaalde voorstellen komen, terwijl deputaten voor evangelisatie hen adviseren door te gaan met uitzendingen die een evangelisatorisch karakter dragen.

Gezien het feit dat de gronden voor de instructie en de toelichting daarop zo uiterst zwak zijn en er daarom geen reden bestaat om de besluiten van voorgaande synoden en het steeds goedgekeurde beleid van deputaten voor radio-kerkdiensten te herzien, stelt de commissie u voor

de instructie 8.08 van de particuliere synode van het Westen niet over te nemen.

T. Brienen, rapporteur.

BIJLAGE 76
art. 148, 155

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR ALGEMENE DIACONALE EN MAATSCHAPPELIJKE AANGELEGENHEDEN

1. Samenstelling deputaatschap

In de afgelopen periode was het deputaatschap als volgt samengesteld:

Moderamen:	ds. T. Harder (voorzitter) W. Huizer (secretaris) P. M. Kalkman (penningmeester)
Sectie Diaconale Aangelegenheden:	A. F. Kiljan D. M. van der Leeden A. Pothof
Sectie Maatschappelijke Aangelegenheden:	N. van Aken W. Huizer ds. J. Manni W. C. van der Stel
Sectie Kerk en Bedrijfsleven:	mevrouw drs. T. Drenth ds. T. Harder P. M. Kalkman dr. ir. A. K. van der Vegt ds. J. Vogel
Secundi:	ds. A. Bakker G. van Oord (beide toegevoegd aan sectie Diaconale Aangelegenheden)

Adviseurs

De sectie Diaconale Aangelegenheden maakte tot mei 1979 voorts gebruik van adviezen van ds. H. Last die dit werk wegens vertrek naar Brazilië moest beëindigen. Ds. K. T. de Jonge uit Steenwijk heeft als adviseur zijn plaats ingenomen.

De sectie Maatschappelijke Aangelegenheden maakte gebruik van adviezen van mevrouw drs. C. L. Overweel en de heer L. van Eysden.

Aan het werk van de sectie Kerk en Bedrijfsleven hebben als adviseurs deelgenomen de heren N. F. Kruyff en drs. W. C. Moerdijk.

Vertrekkende deputaten

De volgende deputaten hebben te kennen gegeven niet opnieuw in het deputaatschap A.D.M.A. benoemd te willen worden:

N. van Aken, mevrouw drs. T. Drenth, A. F. Kiljan, D. M. van der Leeden, dr. ir. A. K. van der Vegt, ds. J. Vogel en ds. A. Bakker (secundus).

Mevrouw Drenth en de heren Van der Vegt en Vogel zijn bereid eventueel zitting te nemen in het nieuwe deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven.

Over de benoeming van nieuwe deputaten zal een afzonderlijk voorstel het moderamen van uw vergadering nog bereiken.

2. Algemene inleiding

Bij alle harmonie, welke ook in de afgelopen drie jaren de onderlinge verhoudingen in ons deputaatschap kenmerkte, was voortdurend dezelfde spanning aanwezig als de individuele christen kent: het willen handelen naar Gods wil en het evangelie van Zijn Zoon Jezus Christus en daarom het zoeken van de wegen waarlangs de bijbelse boodschap in praktijk kan of behoort te worden gebracht. Hoewel de boodschap voor alle tijden geldt, is de huidige samenleving een andere dan die van twintig eeuwen geleden en de praktijk een zeer weerbarstige. Dat maakt de arbeid juist van een deputaatschap als het onze moeilijk. Het opereert immers op het snijvlak van kerk en samenleving. Binnen een samenleving die in de ban van technologische ontwikkelingen verkeert en zich daardoor steeds duide-

lijker afwendt van de Schepper, ontmoeten wij steeds meer mensen die van God vervreemd zijn. De vragen van onze tijd zijn voor een groot deel andere dan de vragen van vroeger en voor zover oude vragen nog gelden, zijn de oude antwoorden niet altijd te handhaven. Niettemin moeten de maatschappelijke vraagstukken waarmee de kerk geconfronteerd wordt, opgelost althans aangevat worden. Daarbij is het uitgangspunt van ons deputaatschap dat, zowel bij persoonlijke inzet als bij deelneming in organisaties die te maken hebben met kerk en samenleving, steeds de dienst van Christus en de dienst vanuit Hem onze houding dient te bepalen. Dit uitgangspunt betekent dat wij ons voortdurend hebben in te zetten voor activiteiten ten dienste van het welzijn van onze naaste en dat deze activiteiten telkens opnieuw aan de bijbelse normen getoetst moeten worden. Wij moeten waarnemen dat juist in de kringen waar men bezig is met welzijnsbevordering in het kader van een maatschappelijke ontwikkeling, de mens in de beleidsvoering meer bepalend is dan de bijbel. Men hangt dan een mensbeeld en levensbeschouwing aan die niet ontleend zijn aan de Heilige Schrift, doch stoelen op de autonomie van de mens.

In ons pogen om te komen tot concrete antwoorden op een aantal vragen van onze tijd hebben wij ons gebaseerd op hetgeen wij in de vorige periode hebben verwoord in onze brochure „Dienst vanuit Christus”. Deze brochure is over het algemeen welwillend binnen onze kerken ontvangen. Vrij algemeen was men tevens van oordeel dat na deze noodzakelijke en fundamentele opstelling nu praktische zaken aan de orde moesten komen, geënt op het ingenomen standpunt. Met de praktische uitwerking van deze brochure hebben wij een begin gemaakt door een uitgave voor te bereiden over het onderwerp „Gastvrijheid”. Alle secties zijn daarmee bezig geweest. Het resultaat ervan kon niet meer in deze periode gepubliceerd worden.

3. **Werkzaamheden deputaten**

Reeds jaren werken wij binnen ons deputaatschap met een drietal secties. Voordeel hiervan is dat de secties bepaalde onderwerpen kunnen voorbereiden. Ook wordt gebruik gemaakt van de gelegenheid om binnen de secties deskundigen aan te trekken. Na een gedegen voorbereiding worden de zaken voorgelegd aan de plenaire vergadering van het deputaatschap. Deze werkwijze is — mede gezien de omvang van onze arbeid — noodzakelijk en nuttig gebleken.

3.1. **Sectie Diaconale Aangelegenheden**

3.1.1. **Classicale diaconale commissies**

In vele classes werken classicale diaconale commissies, die daar goed en te waarde-*ren werk verrichten. De uitbreiding van correspondent naar commissie heeft zich inmiddels zo voortgezet, dat het verschijnsel van de correspondent tot het verleden behoort. Wij vinden dit een goede ontwikkeling. Het is jammer te constateren dat nog niet elke classis een classicale diaconale commissie heeft, zodat er nog verschillende vacatures zijn. Hoewel de classicale diaconale commissie een zaak van de classis is — in elke classis behoort er een te zijn — hebben de open plaatsen voortdurend onze aandacht en stimuleren wij, waar mogelijk, de voorziening in vacatures. In de praktijk blijkt het moeilijk de geschikte personen voor een classicale diaconale commissie te vinden.*

3.1.2. **Regionale contactavonden met classicale diaconale commissies**

In de afgelopen periode zijn er verschillende regionale contactavonden gehouden met classicale diaconale commissies. Deze avonden blijken in een behoefte te voorzien en worden als zinvol ervaren. Naast het uitwisselen van gegevens en inzichten zijn op deze ontmoetingen vooral van belang de pogingen de commissies met raad en daad bij te staan. Tevens werd als positief op deze avonden ervaren de bevordering van het onderling contact, alsook de grotere betrokkenheid van de commissies bij het deputaatschap.

3.1.3. **Advisering**

Naar aanleiding van verzoeken van vele diaconieën om advies inzake financiële steun aan instellingen hebben deputaten in november 1978 een lijst opgesteld van instellingen waarover regelmatig advies gevraagd werd en die door deputaten positief beoordeeld waren. Dankbaar is gebruik gemaakt van de contacten met het Algemeen Diaconaal Bureau van de Gereformeerde Kerken en de Generale Diaconale Raad van de Nederlandse Hervormde Kerk, waarbij deputaten hebben gehandeld naar eigen normen. Op deze lijst zijn vele positieve reacties ontvangen, vaak met het verzoek ieder jaar zo'n lijst op te stellen. Deputaten zijn gaarne bereid aan dat verzoek te voldoen.

3.1.4. **Diaconaal Handboek**

Een nieuwe editie van het Diaconaal Handboek is in oktober 1979 verschenen. Deel I, dat met name voorlichting over praktische zaken bevat, is ingrijpend gewijzigd en bijgewerkt. Deel II, waarin onderwerpen voor bezinning op het diaconaat zijn opgenomen, is aangevuld met enkele artikelen. Deputaten werken aan een uitbreiding van het Diaconaal Handboek. Gezien de reacties blijkt het Diaconaal Handboek in een duidelijke behoefte te voorzien.

3.1.5. **Gastvrijheid**

Als vervolg op hun brochure „Dienst vanuit Christus” hebben deputaten besloten aan het daarin gestelde een praktische uitwerking te geven, gericht op het onderwerp „Gastvrijheid”. De sectie Diaconale Aangelegenheden heeft zich beziggehouden met

„Gastvrijheid in de gemeente“.

3.1.6. **Vertegenwoordigingen**

a. Deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland.

Het contact met deputaten hulpverlening wordt onderhouden door de assistent, br. J. M. van Delft, die ook voor deputaten hulpverlening het contact met de diaconieën onderhoudt en voorlichting en adviezen geeft. Ook maakt hij deel uit van de redactie van „Werkwoord“ en de projectcommissie. Tevens wordt door hem de folder voor de hulpverleningscollecte in februari verzorgd. Overigens is er een informeel contact via ds. J. Manni, die in beide deputaatschappen zitting heeft.

b. Deputaten voor de geestelijke verzorging van gehandicapten.

Het contact met dit deputaatschap loopt via de „Werkgroep recreatie“, waarmee enkele malen overleg is geweest inzake de vakantiemogelijkheden van gehandicapten.

c. Recreatiecommissie A.D.B.

Volgens afspraak verzorgt de recreatiecommissie van het Algemeen Diaconaal Bureau van de Gereformeerde Kerken ook de diaconale vakantieweken voor de leden van onze kerken. Het gaat hier om vakantieweken voor bejaarden, huisvrouwen die extra belast zijn, alleenstaanden en één-oudergezinnen.

Ook de vertegenwoordigingen onder b. en c. werden behartigd door onze assistent. De rapportage van deze contacten vond plaats binnen onze sectie Diaconale Aangelegenheden.

3.1.7. **Andere contacten**

N.C.R.V.

Het blijkt dat op heel wat radio- en t.v.-programma's gereageerd wordt vanuit het land. Vaak zijn dat vragen om hulp op pastoraal en maatschappelijk terrein. Met vragen en problemen gaat men de eigen kerk voorbij en belt men de N.C.R.V. In samenwerking met de sectie „Nazorg“ van de N.C.R.V. en het A.D.B., de G.D.R. en A.D.M.A. is er een drietal avonden belegd in Friesland (Leeuwarden), Overijssel (Nijverdal) en Zuid-Holland (Zoetermeer) om met predikanten, ouderlingen en diakenen van gedachten te wisselen over „hoe een goede samenwerking met de kerken ter plaatse is te realiseren, wanneer het gaat om hulp en opvang naar aanleiding van radio- en/of t.v.-programma's“. Van de antwoorden en suggesties van deze avonden wordt verdere studie gemaakt.

Incidenteel bestaat er nog wederzijds informatief contact.

3.1.8. **Toekomstplannen**

Het ligt in de bedoeling in de komende periode vooral het accent te leggen op en aandacht te geven aan:

a. vorming via regionale conferenties, waar duidelijk om gevraagd wordt;

We willen dan met name ons richten op de vorming van „nieuwe diakenen“.

b. gemeentediaconaat en daarin het onderwerp „Diaconaal huisbezoek“ nader uitwerken.

3.2. **Sectie Maatschappelijke Aangelegenheden**

3.2.1. **Deelneming aan de Stichting landelijke Gereformeerde raad voor Samenlevings-Aangelegenheden (G.S.A.)**

a. Organisatorisch.

In de afgelopen verslagperiode hadden namens onze deputaten in het bestuur zitting: ds. J. Manni, zr. drs. C. L. Overweel, br. N. van Aken en als adviseur de assistent van deputaten, br. J. M. van Delft.

De organisatievorm en de statutaire bepalingen zijn in de verslagperiode niet gewijzigd.

Het zal u niet verwonderen dat het werk van de sectie voor een groot deel bestond uit bezinning op de participatie binnen G.S.A.-verband. Overeenkomstig de opdracht van de synode hebben deputaten uitvoerig aandacht besteed aan het kritisch volgen van de activiteiten van de Stichting G.S.A. Deputaten zijn ervan overtuigd dat er praktische voordelen zijn om te participeren samen met de Gereformeerde Kerken in de G.S.A.: zoals oriëntatie op de maatschappelijke ontwikkelingen en beleidvoering van de overheid. Naar de mening van het deputaatschap A.D.M.A. is de beïnvloeding op de besluitvorming binnen het bestuur van de G.S.A. bepaald aanwijsbaar.

De bezwaren tegen de G.S.A. richten zich vooral tegen de Schriftbeschuiving die binnen de G.S.A. zou bestaan en tegen de participatie in een aantal organisaties die activiteiten ontwikkelen die niet passen bij hetgeen door onze kerken wordt nagestreefd.

Na een grondige en ernstige bezinning binnen het deputaatschap hebben wij over deze zaken indringende gesprekken gevoerd met het bestuur van de G.S.A., waarbij van onze kant duidelijk de moeite van de continuering van de participatie is gesteld. In dit verband is aangevoerd dat wij, zowel bij de besluitvorming binnen het bestuur van de G.S.A. als bij verschillende publikaties, te veel geconfronteerd werden met een gebrek aan onderwerping aan het gezag van de bijbel, c.q. met het ge-

bruik van bijbelse noties waaraan een andere inhoud gegeven wordt dan ze in de bijbel hebben, althans die inhoud niet geheel dekken. In deze gesprekken is van de kant van de G.S.A. duidelijk geworden dat zij enerzijds onze bezwaren niet geheel delen noch billijken, anderzijds dat zij de relatie met ons niet willen verbreken.

De G.S.A. sprak uit kritisch te staan ten opzichte van het standpunt van A.D.M.A., dat binnen de G.S.A. er niet voldoende aandacht voor zou zijn dat het werk van Christus ook in de samenleving een rol speelt. Men benadrukte dat ook de gereformeerden de bijbel willen zien als achtergrond voor hun handelen.

Betreffende de publikaties van de G.S.A. werd door het bestuur van de G.S.A. voorgesteld om een andere procedure te volgen, zodat deze in het bestuur aan de orde zou komen alvorens in de openbaarheid te verschijnen. Deze nieuwe procedure was voor de meerderheid van de deputaten aanleiding om u voor te stellen voorshands te blijven participeren.

Genoemde gesprekken waren openhartig en positief. Na ampele bezinning is het deputaatschap tot het oordeel gekomen dat het nuttig zou zijn de participatie in de G.S.A. onder dezelfde condities als door de vorige synode geformuleerd voorlopig voort te zetten.

Op het punt van de relatie met de G.S.A. werd binnen ons deputaatschap niet gelijk gedacht. Dit heeft geleid tot het indienen van een minderheidsrapport.

b. **Activiteiten Stichting Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten.**

Vanuit deze Stichting werd in de verslagperiode voorgesteld de activiteiten ook te richten op hen die een duurzame man-vrouw-relatie zonder huwelijk beogen en de naam van de Stichting dienovereenkomstig aan te passen. Na breedvoerig overleg besloot het bestuur van de G.S.A. positief op deze voorgestelde ontwikkelingen te reageren. Voor de bestuursleden van de deputaten A.D.M.A. was dit reden om ingevolge de statuten van de G.S.A. te eisen dit besluit op te schorten om het oordeel van de synode over dit voornemen te vragen. Door de bestuursleden die door de Gereformeerde Kerken benoemd zijn, werd hetzelfde beroep gedaan op de statuten.

Inmiddels heeft de synode van de Gereformeerde Kerken tijdens het schrijven van dit rapport nog geen definitieve uitspraak gedaan, maar wel in eerste instantie besloten dat de Gereformeerde Kerken vooralsnog niet positief staan tegenover bemiddeling van buitenhuwelijkse relaties. Voor het bestuur van de G.S.A. was dit synodestandpunt reden om vooralsnog hun besluit niet uit te voeren.

Deputaten A.D.M.A. hebben schriftelijk het bestuur van de G.S.A. doen weten zich niet te kunnen verenigen met het genomen bestuursbesluit. De onderhavige kwestie is opnieuw aan de orde geweest in het bestuur van de G.S.A. op verzoek van de Stichting L.C.H. Tijdens de vergaderingen bleek dat — met uitzondering van de bestuursleden van de Christelijke Gereformeerde Kerken — alle bestuursleden ervoor waren dat het L.C.H. ook zou bemiddelen in duurzame man-vrouw-relaties zonder huwelijk. Tot een besluit is het niet gekomen, omdat de synoden van de Gereformeerde en de Christelijke Gereformeerde Kerken eerst hun oordeel dienen te geven. In het door ons ingediende voorstel (5.3.) vragen wij de synode te verklaren dat zij met een dergelijke ontwikkeling niet mee kan gaan.

c. **Andere activiteiten.**

— **Bejaardenbeleid**

Op dit gebied zijn geen ingrijpende ontwikkelingen te melden. Helaas moeten wij constateren dat er in de G.S.A. weinig bezinning is over de toekomst. Betreffende de uitvoering en gevolgen van o.a. de wet op de bejaardenoorden, het verpleeghuizenbeleid menen wij dat de visie onder de maat blijft die men mag verwachten.

— **F 2**

Door de landelijke economische situatie is er relatief weinig geld beschikbaar om dit werk te ontwikkelen. De minister heeft wel verklaard dat zij deze werksoort wil stimuleren en dat zij dit zelfs noodzakelijk acht met het oog op de maatschappelijke ontwikkelingen. Ongetwijfeld zal in de toekomst meer geld voor deze activiteit beschikbaar komen. Binnen de sectie is uitvoerig stilgestaan bij de taak van de kerk c.q. de kerkleden bij deze arbeid. Tot een afgerond oordeel is het nog niet gekomen. De naam van deze werksoort zal waarschijnlijk „maatschappelijk activeringswerk” worden.

3.2.3. **Vertegenwoordigingen**

a. **Stichting ter bevordering van Gereformeerd Sociaal Pedagogisch Onderwijs.**

In de afgelopen periode hadden namens de deputaten in het bestuur van deze Stichting zitting: br. W. C. van der Stel en br. drs. A. J. Uytendal.

De ontwikkelingen binnen de school van deze Stichting verlopen tot onze tevredenheid. Gerapporteerd kan worden dat onze deelneming aan deze Stichting stimulerend werkt voor veel van onze kerkleden. De afgestudeerden vinden een plaats binnen allerlei stichtingen en werksoorten, waardoor zij een bijdrage kunnen geven aan welzijnsontwikkelingen op reformatorische grondslag.

b. **Stichting Centraal Orgaan op gereformeerde grondslag voor levens- en gezinsvragen.**

Deze Stichting is enkele jaren geleden als landelijke organisatie ontstaan met het

oog op hulpverlening ten behoeve van zogenaamde tweede-lijns voorziening. Verschillende problemen immers kunnen moeilijk afgedaan worden door het algemeen maatschappelijk werk en vragen om een meer specialistische benadering. Min of meer kan dit initiatief worden gezien als een alternatief voor de verschillende bureau's voor levens- en gezinsproblemen, die vanuit andere normen en waarden werken.

Twee factoren hebben het initiatief enigszins nadelig beïnvloed. In de eerste plaats het feit dat dit ongesubsidieerd particulier initiatief direct moest beginnen met geselecteerde problemen. Daarnaast heeft de praktijk geleerd dat het moeilijk is om alleen met vrijwilligers te werken. Inmiddels zijn er — in samenwerking met de andere participanten — nieuwe mogelijkheden ontdekt. In elk geval is door de moeilijke jaren de noodzaak en de levensvatbaarheid duidelijk gebleken en dat is een winstpunt voor de toekomst.

Br. A. H. Dikkeschei heeft eerst namens ons deputaatschap zitting gehad in het bestuur, naast br. W. Huizer. Eerstgenoemde heeft om gezondheidsredenen zijn taak moeten beëindigen. In zijn plaats is aangezocht en benoemd zr. drs. C. L. Overweel.

3.3. Sectie Kerk en Bedrijfsleven

3.3.1. Overgangssituatie

Het werk van de sectie Kerk en Bedrijfsleven stond in deze periode duidelijk in het teken van de overgang naar een zelfstandig deputaatschap. De generale synode 1977 droeg aan deputaten voor de evangelisatie op „in samenwerking met deputaten A.D.M.A. de vorming van een nieuw deputaatschap 'Kerk en Bedrijfsleven' voor te bereiden en daarover voorstellen te doen aan de volgende generale synode”.

In verband met deze opdracht werden drie nieuwe deputaten voor de evangelisatie benoemd, van wie er twee, namelijk de brs. E. Groenewold en H. R. Takken, samen met br. P. de Korte, integraal hebben deelgenomen aan het werk van de sectie.

Een belangrijk deel van de vergadertijd is besteed aan de voorbereiding van het nieuwe deputaatschap. De voorstellen welke evangelisatiedeputaten met het oog op de instelling van een deputaatschap „Kerk en Bedrijfsleven” zullen doen, zijn door de sectie samen met de speciaal daartoe benoemde deputaten voorbereid, en door de beide deputaatschappen overgenomen.

Een belangrijk punt van bespreking is ook geweest in hoeverre de assistent van deputaten A.D.M.A. die juist in deze periode ook veel tijd aan het werk van de sectie Kerk en Bedrijfsleven besteed heeft (zie o.a. punt 3.3.3.), ook in de toekomst nog diensten zou kunnen verlenen aan het nieuwe deputaatschap.

3.3.2. Industripastoraat

In het verleden bood de toenmalige industripredikant van Rozenburg, ds. T. Harder, zijn rapporten, die in eerste instantie geschreven waren voor de evangelisatiedeputaten, ook aan de sectie Kerk en Bedrijfsleven ter bespreking aan. Als A.D.M.A.-deputaat maakte ds. Harder ook toen al deel uit van de sectie.

Aan de nieuwe industripredikant in Europoort/Botlek, drs. W. C. Moerdijk, is gevraagd als adviseur aan het werk van de sectie deel te nemen.

In deze overgangstijd, waarin een aantal evangelisatiedeputaten aan het sectiewerk deelnam, kreeg de begeleiding van de industripredikant een sterker accent. Zo bespraken we in de verslagperiode het laatste rapport van ds. Harder, een evaluatie van zeven jaar industripastoraat, en een aantal rapporten van zijn opvolger, drs. Moerdijk.

De najaarsnota 1979 van het industripastoraat in Europoort/Botlek „Werken aan de Kerk” inventariseert een aantal vragen die in de kerken leven ten aanzien van het industripastoraat en tracht deze vragen te beantwoorden. Deze nota geeft een onzes inziens duidelijke verantwoording van het bezig-zijn van de kerk met de vragen rond de werksituatie, zodat besloten werd haar enigszins gewijzigd uit te geven als een „Signaal”, opdat kerkeraden en diaconieën er kennis van kunnen nemen.

3.3.3. „Signalen” en diaconale vergaderingen

Als voortzetting van de reeks „Signalen” werden in het voorjaar van 1979 vier korte brochures uitgegeven onder de titel „Moeten we erover praten? Over werk en werkloosheid”. Met een tussenuimte van telkens een maand werden deze brochures aan de diaconieën verzonden, waarna de stof in zijn geheel besproken werd in een reeks classicale diaconale vergaderingen, in elk van de dertien classes. De brochures werden uitgegeven in coproductie met de Bijbel Kiosk Vereniging en zijn ook als één boekje verkrijgbaar.

Hoewel tijdens de gespreksavonden bleek dat niet ieder de geschetste situatie herkende, was men in het algemeen blij dat deputaten A.D.M.A. deze materie aan de orde hadden gesteld. Wij menen dat hiermee een gesprek op gang is gebracht dat voortgezet moet worden, vooral op het niveau van de plaatselijke gemeente. Daartoe is een verslag van deze vergaderingen gemaakt dat — voorzien van enig commentaar van de sectie — ook weer als „Signaal” toegezonden zal worden aan de diaconieën.

3.3.4. Brochure „Gastvrijheid”

In de door deputaten A.D.M.A. uit te geven brochure over de gastvrijheid, leverde de

sectie Kerk en Bedrijfsleven een aandeel door een bezinning op onze houding tegenover de buitenlandse werknemers.

In dit kader werd ook een gesprek gevoerd door enkele leden van de sectie met vertegenwoordigers van de Stichting tot Verbreiding van het Evangelie onder Moslims in Nederland. Het betrof hier een eerste ontmoeting die in de wederzijds verkennende sfeer verliep.

3.3.5. **Industriepastoraat Oost-Groningen**

De assistent heeft enkele gesprekken gevoerd met de classicale diaconale commissie Groningen, die een waarnemersschap heeft in de Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (D.I.S.K. Oost-Groningen, waar ds. U. A. Faber werkzaam is als industriepredikant.

3.3.6. **Vertegenwoordigingen**

a. C.I.B.B. - D.I.S.K.

Deputaten hadden aanvankelijk ds. T. Harder benoemd als afgevaardigde in het Centraal Interkerkelijk Bureau voor het Bedrijfsleven (C.I.B.B.). Om organisatorische redenen is hij tijdens deze verslagperiode opgevolgd door br. J. M. van Delft. Met de Stichting Bedrijfsapostolaat Nederland (S.B.N.) wordt samengewerkt onder de naam Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (D.I.S.K.). Praktisch gezien gebeurt er veel werk in een interkerkelijke samenwerking.

Binnen de D.I.S.K. is momenteel een beleidsnota in bespreking die mogelijk zal leiden tot omzetting van de bestaande samenwerking in een volledige fusie. Van C.I.B.B.-zijde heeft men zich daar nog niet mee kunnen verenigen. Men wil het kerkelijke, christelijke karakter van het werk meer expliciet zien aangegeven, terwijl men er nog niet zeker van is of men fundamenteel wel een fusie met S.B.N. wil. Men wil zich eerst wat dieper bezinnen op wat de consequenties daarvan zijn voor de kerken en naar de kerken toe.

Een nauwer contact werd gezocht en gelegd tussen C.I.B.B.-bestuur en de werkgroep industriepredikanten, waarvan ook drs. W. C. Moerdijk deel uitmaakt.

Het D.I.S.K.-bureau vervult een belangrijke ondersteunende functie ten aanzien van het werk van de industriepredikanten. Met name voor onze eigen industriepredikant is het daarom van groot belang dat onze kerken in D.I.S.K. participeren.

Vanuit D.I.S.K. werd ons de vraag gesteld of en welke vragen er bij ons leven ten aanzien van de Arabische boycot en wel met name ten aanzien van de afgifte van doopbewijzen als niet-joodverklaring en welk standpunt onze kerken daarover ingenomen hadden. Antwoord werd eerst gegeven na overleg met onze Israël-deputaten.

b. Kerk en Vakbeweging.

In ons vorige rapport maakten we melding van het feit dat sinds het ontstaan van de F.N.V. de commissie Kerk en Vakbeweging niet meer heeft gefunctioneerd.

In de afgelopen periode heeft het C.N.V. een eerste poging gedaan om tot een hernieuwd overleg met de kerken te komen. Aan de conferentie die hiertoe werd belegd, werd deelgenomen door ds. Harder en drs. Moerdijk.

Bovendien heeft ds. T. Harder zitting in een werkgroep „Geloof en Vakbeweging”, die ten doel heeft de ontwikkeling van een nieuw visieprogramma van het C.N.V. kritisch te begeleiden.

3.4. **Assistentenschap**

Ons deputaatschap, en met name onze assistent br. J. M. van Delft, is ingesteld op het verwerken en uitvoeren van vele praktische zaken ten behoeve van de diaconieën.

Als assistent van deputaten heeft br. Van Delft het contact met de diaconieën onderhouden. Regelmatig werden er classicale diaconale vergaderingen belegd waar br. Van Delft over verschillende onderwerpen voorlichting gaf en/of daarover een discussie op gang bracht. Zo werd aandacht gegeven aan „Het kindbeschermingswerk” (in samenwerking met Jeugdhuis „De Stuw”), „De hulpverlening in binnen- en buitenland”, „Werk en werkloosheid”.

Met de classicale diaconale commissies en correspondenten werd regelmatig contact onderhouden. Zo nodig vonden advisering en begeleiding plaats.

Van veel individuele diaconieën kwamen verzoeken om advies of inlichtingen.

Br. Van Delft onderhield ook het contact met Jeugdhuis „De Stuw” en het „B.O.C.” (Bezinnings- en Ontmoetingscentrum voor belangstellenden in de Chr. Geref. Kerken voor maatschappelijk werk). Hij was adviseur van het bestuur van de G.S.A. en vertegenwoordigde deputaten in het C.I.B.B. Ook werden diensten verricht voor deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland. Met de functionarissen van de diaconale bureaus van de Gereformeerde en de Nederlandse Hervormde Kerken werd ook contact onderhouden, alsmede met functionarissen van de G.S.A. en provinciale stichtingen voor Kerk en Samenleving.

Niet onvermeld mag blijven dat br. Van Delft het secretariaat voert van de drie secties. Een omvangrijke taak die mede de continuïteit van de werkzaamheden waarborgt. De bureauwerkzaamheden, zoals voorbereiding en verslaggeving van de vergaderingen van het moderamen, alsmede van de plenaire vergaderingen, worden eveneens door de assistent verzorgd.

Verder behoort tot zijn taak de uitgave van het Diaconaal Handboek, met aanvullingen, het verzenden van de wijzigingen map Algemene Bijstandswet en berichten aan diaconieën, het voorbereiden van te voeren correspondentie en andere kantoorwerkzaamheden. Hierin werd hij bijgestaan door de bureaussecretaresse, mw. M. A. de Deugd, die een part-time dienstverband heeft (20 uur per week). De noodzaak tot uitbreiding van dit aantal uren toont zich steeds duidelijker aan.

Onder de sectie Diaconale Aangelegenheden vindt u ook een vermelding van het deputaatschap Hulpverlening (3.1.6. a). In toenemende mate is onze assistent bij de taken van dit deputaatschap betrokken geraakt. Dit is min of meer vanzelf ontstaan. Verschillende diaconieën leggen terecht een relatie tussen het diaconaat binnen en buiten de plaatselijke gemeenten. Daarnaast vragen zij onze assistent veelvuldig om bepaalde kleine projecten, om zodoende het diaconaat in zijn onderlinge dienst ter plaatse te kunnen bevorderen.

Bijna aan het eind van deze zittingsperiode kwamen wij tot de conclusie dat het totale pakket van werkzaamheden van onze assistent ten behoeve van de kerken in feite te omvangrijk is geworden. Dit feit kreeg extra aandacht door het straks zelfstandig worden van de sectie Kerk en Bedrijfsleven. Het nieuwe deputaatschap zou zeer gaarne blijvend op de medewerking van br. Van Delft willen rekenen. Door deze gang van zaken komt hoe langer hoe meer de gedachte naar voren dat uitbreiding met een tweede functionaris ten behoeve van de drie deputaatschappen, te weten: A.D.M.A. — Hulpverlening — Kerk en Bedrijfsleven, op zeer korte termijn noodzakelijk wordt. Hierover vond een eerste bespreking op moderamen-niveau plaats met deputaten hulpverlening. Aangezien de plannen nog niet voldoende zijn uitgewerkt, komen wij op dit moment nog niet met een afgerond voorstel. Wij achten het wel onze plicht u reeds nu in kennis te stellen van deze ontwikkeling, die door ons als een gunstige wordt aange-merkt en waarop wij ons in de komende periode verder zullen bezinnen, zodat wij op de komende generale synode met voorstellen hierover komen.

In maart 1978 heeft br. Van Delft zich centraal in het land, in Veenendaal, gevestigd. Het bureau kon al spoedig daarna eveneens naar Veenendaal verplaatst worden. Dit leverde een besparing op aan reiskosten en tijd.

4. Financiën

Staat van bezittingen en schulden

	1979	31 december	
	f	1978	1977
	f	f	f
Bezittingen			
Kerkelijk bureau Chr. Geref. Kerken	13.521.90	20.757.90	18.174.48
f 25.000.— 8 ¹ / ₄ % Ned. Cred. Bank 1977-83/92	22.626.40	25.000.—	25.000.—
f 15.000.— 8 ¹ / ₂ % Bank Ned. Gem. 1970/95	—	13.632.05	25.094.05
Lening aan assistent (8%)	9.500.—	14.300.—	11.000.—
Postgiro	563.65	4.595.60	7.647.01
Te ontvangen bijdragen van kerken	28.357.13	18.776.85	21.597.04
Te ontvangen Geref. Soc. Academie	—	2.325.—	3.575.—
Te ontvangen van deputaten hulpverlening	1.240.—	—	1.500.—
Te ontvangen abonnementen Handboek	1.020.—	—	—
Interest	1.454.48	2.364.05	2.962.43
Voorschot assistent	1.500.—	500.—	500.—
Inventaris	2.500.—	P.M.	P.M.
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	82.283.56	102.251.44	117.050.01
Schulden			
Loonbelasting en premieheffing	4.057.—	3.520.19	3.726.78
Vooruit ontvangen bedragen	2.026.67	—	2.931.69
Huur kantoor	3.797.52	6.523.—	2.888.—
Kosten kerkelijk bureau	4.125.—	8.645.—	9.890.—
Bijdragen G.S.A.	4.000.—	—	5.000.—
Bijdrage C.I.B.B.	4.200.—	4.000.—	—
Reis- en verblijfkosten deputaten	398.90	610.90	1.160.70
Accountantskosten	—	1.800.—	1.300.—
Bedrijfsver. v.d. Gezondheid	484.47	1.644.95	3.025.98
Nog te betalen kosten	2.361.89	2.170.13	777.03
Overlopende posten	56.—	741.21	281.40
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	25.507.45	26.365.48	31.161.58
Eigen vermogen	56.776.11	75.885.96	85.888.43
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	82.283.56	102.251.44	117.050.01

Staat van baten en lasten

	1979	1978	1977
	f	f	f
Baten			
Bijdragen van de kerken	100.576.57	96.597.81	99.222.17
Abonnementen Handboek	5.737.75	—	2.510.—
Giften	—	—	170.—
Interest	4.124.18	5.391.40	3.896.29
A	110.438.50	101.989.21	105.798.46
Lasten			
Salaris assistent	40.691.—	38.785.52	36.833.60
Salaris parttime-secretaresse	13.110.—	12.960.—	10.675.—
Pensioenfondsen	3.777.12	4.951.92	4.656.43
Sociale lasten	10.224.85	7.472.76	9.006.03
Tijdelijke assistentie	—	512.—	—
Verhuiskosten assistent	—	7.220.—	—
Kosten personeelswerving	—	—	25.—
	67.802.97	71.902.20	61.196.06
Af: doorberekend	1.240.—	1.100.—	1.000.—
ontvangen ziekengeld	2.029.59	6.961.50	30.47
	64.533.38	63.840.70	60.165.59
Aanschaf inventaris	823.58	750.—	1.730.47
Onderhoud kantoor	1.069.55	—	1.211.56
Reiskosten assistent	9.750.98	13.297.—	12.999.58
Reis- en vergaderkosten deputaten	5.625.35	3.461.52	3.301.60
Huur kantoor	7.522.59	5.385.—	2.648.—
kerkelijk bureau	4.125.—	8.645.—	8.640.—
Porti en telefoon	7.139.35	2.946.03	1.519.10
Kantoorbehoeften	3.373.66	1.017.93	1.764.05
Documentatie	1.540.25	1.382.50	1.000.—
Kosten diverse publikaties	13.145.20	1.416.—	2.408.82
Accountantskosten	250.—	500.—	1.950.—
Bijdrage G.S.A.	4.000.—	4.000.—	5.000.—
Bijdrage C.I.B.B.	4.200.—	4.000.—	3.650.—
Bijdrage B.O.C.	—	1.350.—	—
Koersverlies effecten	1.521.65	—	—
Diversen	927.81	—	—
B	129.548.35	111.991.68	107.989.07
Nadelig saldo B-A	19.109.85	10.002.47	2.190.61

Specificatie van niet ontvangen bijdragen

	Totaal	1979	1978	1977
	f	f	f	f
Urk (Eben-Haëzer)	3.623.70	1.309.50	1.174.60	1.139.60
Driebergen	2.431.70	862.50	793.80	775.40
Meerkerk	1.351.20	465.—	438.20	448.—
Noordeloos	2.170.50	763.50	704.20	702.80
Alpen a/d Rijn	2.093.20	738.—	680.40	674.80
Aarlanderveen	467.20	192.—	143.20	132.—
Scheveningen	2.592.40	876.—	851.20	865.20
Katwijk	1.716.80	867.—	—	849.80
Rijnsaterwoude	388.10	130.50	128.50	128.80
Sliedrecht-Centrum (restant)	3.691.50	1.296.50	1.206.60	1.188.40
Werkendam (1979 restant)	1.600.50	312.50	651.—	637.—
Barendrecht (50%)	2.293.10	786.—	760.20	746.90
Maassluis	466.20	—	—	466.20
Middelharnis (restant)	1.390.50	459.50	412.—	519.—
Nieuwpoort	1.497.30	535.50	477.40	484.40
Rotterdam-Oost	275.80	—	—	275.80
Zuidland	401.80	210.—	—	191.80
	28.451.50	9.804.—	8.421.60	10.225.90

Begrotingen

	1981 <i>f</i>	1982 <i>f</i>	1983 <i>f</i>
Lasten			
Salaris assistent	45.000.—	47.500.—	50.000.—
Salaris secretaresse	20.000.—	22.000.—	25.000.—
Pensioenpremie	5.000.—	5.500.—	6.000.—
Sociale lasten	10.000.—	11.000.—	12.500.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Aanschaf en onderhoud inventaris	80.000.—	86.000.—	93.500.—
Reiskosten assistent	1.000.—	1.000.—	1.000.—
Reis- en vergaderkosten deputaten	12.000.—	13.000.—	14.000.—
Huur kantoor	2.500.—	2.750.—	3.000.—
Kerkelijk bureau	7.500.—	8.000.—	8.500.—
Porti en telefoon	6.500.—	7.500.—	8.000.—
Kantoorbehoeften	2.500.—	3.000.—	3.500.—
Documentatie	1.000.—	1.250.—	1.500.—
Diverse publikaties	1.000.—	1.250.—	1.500.—
Accountantskosten	3.500.—	4.000.—	4.500.—
Bijdrage G.S.A.	500.—	750.—	1.000.—
Onvoorzien	8.000.—	9.000.—	10.000.—
	1.500.—	2.500.—	2.500.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Af: door te berekenen aan deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven	127.500.—	140.000.—	152.500.—
	25.000.—	27.500.—	30.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Af: interest	102.500.—	112.500.—	122.500.—
	2.500.—	2.500.—	2.500.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Streefbedrag per lid	100.000.—	110.000.—	120.000.—
	<i>f</i> 1.40	<i>f</i> 1.55	<i>f</i> 1.70

5. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

- 5.1. handelingen van deputaten goed te keuren;
- 5.2. opnieuw deputaten te benoemen;
- 5.3. uit te spreken dat onze vertegenwoordigers bij de G.S.A. geen enkele verantwoording kunnen dragen voor de ontwikkelingen bij de Stichting Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten (L.C.H.), voor wat betreft het bemiddelen in duurzame man-vrouw-relaties zonder huwelijk, en daarom de G.S.A. te verzoeken op dit punt niet te participeren in de Stichting L.C.H.;
- 5.4. onder verwijzing naar het voorstel van deputaten evangelisatie om in overleg met ons deputaatschap een nieuw deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven in te stellen, artikel 3 ad a van de instructie voor de A.D.M.A.-deputaten als volgt te wijzigen:
„Het geven van voorlichting inzake de plaats van de kerk in de samenleving”.

W. Huizer, secretaris.

BIJLAGE 77

art. 148, 155

**MINDERHEIDSRAPPORT VAN TWEE DEPUTATEN INZAKE
PARTICIPATIE IN DE G.S.A.**

Het is met een gevoel van teleurstelling dat wij ons genoodzaakt zien u een minderheidsrapport aan te bieden met betrekking tot de participatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken — middels deputaten A.D.M.A. — in de Stichting landelijke Gereformeerde raad voor Samenlevings-Aangelegenheden (G.S.A.). Het betreft hier vooral de werkzaamheden binnen de sectie voor Maatschappelijke Aangelegenheden.

Na aanvankelijke aarzelingen en ampele overwegingen zijn wij tot de conclusie gekomen ons niet anders dan zoals in dit rapport is weergegeven te moeten verantwoorden. Wij beleven de noodzaak van het indienen van een minderheidsrapport als een zwaarwegende kwestie. Wij willen — ook al zien wij ons hiertoe genoodzaakt — u er met nadruk op wijzen op zich zelf waardering te hebben voor de manier waarop anderen deze kwestie beoordelen. De goede onderlinge verstandhouding heeft dit niet geschaad.

Wij kunnen ons helaas niet vinden in het standpunt van de meerderheid van ons deputaatschap, dat na een kritische doorlichting tot een andere conclusie komt.

Ons rapport is ingegeven door de stellige overtuiging dat een kritische doorlichting van de werkzaamheden van de G.S.A. tot een geheel andere conclusie moet leiden. Er is derhalve duidelijk binnen het deputaatschap een verschil in taxatie met betrekking tot blijvende deel-

name, maar ook ten aanzien van de verwachtingen en doelen die bij een verdere participatie van onze kerken in de G.S.A. kunnen worden verwezenlijkt.

Voor een juiste beoordeling van onze bezwaren willen wij u vooraf nog het volgende mededelen. Wij zullen de G.S.A. voornamelijk moeten beoordelen aan de hand van het huidige takenpakket. Dat is met name gelegen in wat wordt aangeduid met de zogenaamde F2-functie, te weten: samenlevingsopbouw. Dit begrip zullen wij in het vervolg van ons rapport nader uitwerken.

Dat wij tenslotte tot een afwijzing komen ten aanzien van verdere samenwerking, doet echter niets af van het feit dat de kerken c.q. de kerkleden zich in deze tijd wel degelijk bezig moeten houden met deze samenleving, waarin wij onze verantwoordelijkheid hebben. Dat is onze stellige overtuiging. De vraag hoe wij in deze maatschappij dienen te staan is in verband met een bepaalde vorm van toerusting en begeleiding noodzakelijk. Het is echter veel meer de vraag vanuit welk vertrekpunt deze voorlichting en participatie in bepaalde activiteiten gebeurt. Hierover zijn de meningen principieel verschillend. Naar ons oordeel is een door u te nemen besluit van beslissende betekenis, omdat ze mede de koers van onze kerken binnen het geheel van de gereformeerde gezindte zullen bepalen in de nabije toekomst.

Wij willen onze overwegingen nader toelichten. Daarbij staan ons drie zaken voor ogen, te weten:

1. een historische ontwikkeling vanaf de periode van participatie in de G.S.A. tot nu toe;
2. verschillende principiële bezwaren;
3. praktische bezwaren.

1. Historische ontwikkeling

De participatie van deputaten A.D.M.A. in de G.S.A. (toen nog Raad voor Gereformeerde Sociale Arbeid) ontvangt haar bekrachtiging op de generale synode van 1962 te Haarlem (zie Acta, artikel 118-122 en het A.D.M.A.-rapport, bladzijde 209 v.v.).

De beginperiode verliep in vele opzichten rustig. Behalve waardering kwamen er in het volgende rapport toch reeds enige zorgen openbaar. Er werd ten behoeve van de generale synode 1965/1966 reeds melding gemaakt van „het probleem van de vertegenwoordiging” (zie Acta, bladzijde 269). Aanleiding was toen een brochure van de G.S.A. Naast waardering omtrent de inhoud van de brochure „Samenleven en medeverantwoordelijkheid” moest toen reeds worden geconstateerd dat deputaten „zich voorshands niet kunnen verenigen met onderdelen van de strekking van deze brochure”. De vraag werd gesteld of dan van een veto-recht gebruik moest worden gemaakt. „Dat is ongeveer hetzelfde als het verbreken van het gemeenschappelijk overleg binnen de stichting. Moeten deputaten zich volledig en officieel van medeverantwoordelijkheid distantiëren? De positie van de door deputaten aangewezen bestuursleden wordt dan niet eenvoudig”. Deze spanning tussen deputaten en de G.S.A. doet zich in deze periode voor het eerst voor. Dit is in de latere periode alleen maar toegenomen. Vanuit een bijbelse visie die confessioneel bepaald is, moeten wij helaas constateren dat maatschappelijke hulpverlening en opbouwwerk vaak haaks op deze visie staan, vanwege de andere — vaak humanistische — benaderingswijze. Deze spanning kwam al spoedig tot uitdrukking en vroeg toen reeds om een principiële opstelling.

De grote moeite met de G.S.A. kwam vooral tot uitdrukking in het A.D.M.A.-rapport ten behoeve van de generale synode 1971/1972. Dat was de tijd van de zogenaamde F2-functie, dit is schaalvergroting.

Het zou teveel ruimte in beslag nemen uitvoerig melding te maken van de spanningen die zich in de verhouding met de G.S.A. in die tijd hebben voorgedaan. Vaststond echter dat de visie op het christelijk maatschappelijk werk en de principiële keuze met betrekking tot de schaalvergroting — gezien de synodale uitspraken van beide kerken — totaal anders werd verwoord en als gevolg daarvan anders naar het diaconaat werd geadviseerd.

De opstelling van de G.S.A. was van dien aard dat men naar analogie van de synodebesluiten van de Gereformeerde Kerken koos voor een bredere samenwerking binnen de zogenaamde gevulde algemeenheid. Schaalvergroting binnen protestants-christelijke concentraties werd in eerste instantie niet bevorderd. De voorlichting naar de diaconieën over bovengenoemde kwestie liep vanaf dat ogenblik niet parallel. Dit had toen reeds gevolgen met betrekking tot de participatie van G.S.A.-organen op grootstedelijk en provinciaal niveau. De Chr. Geref. Kerken van de P.S. van het Oosten en diverse classes zegden hun deelname op.

In het synoderapport van deputaten A.D.M.A. 1971/1972 werden van de zijde van deputaten ook kritische noties aangegeven ten aanzien van de nieuwe functie: samenlevingsopbouw. De strekking van dit rapport was kennelijk van dien aard dat de synode besloot deputaten zelf te laten beoordelen of participatie in de loop van de komende drie jaren nog zinvol en te continueren is (zie Acta 1971/1972, artikel 140, bladzijde 62).

Drie jaar later gaf het A.D.M.A.-rapport met betrekking tot de G.S.A. opnieuw voldoende signalen rondom de vulling van de zogenaamde F2-functie: samenlevingsopbouw. Voor het eerst werden de tegenstellingen binnen de Gereformeerde Kerken en onze kerken, voortvloeiend uit verschillende theologische opvattingen, vermeld.

Voorshands bleven deputaten van mening „dat inbreng van onze zijde op dit punt van veel betekenis blijkt”. Er was toen bij velen nog de indruk dat onze opstelling in bepaald opzicht effect zou kunnen sorteren. Het commissierapport plaatst bij deze stelling van deputaten de nodige kritische kanttekeningen. De resultaten in de synodale besluitvorming met betrekking tot de participatie binnen G.S.A.-verband zijn er dan ook naar. Blijvende deelname wordt door

deze synode gebonden aan bepaalde principiële voorwaarden (zie Acta 1974, artikel 91, bladzijde 48):

- „a) dat de G.S.A. haar al eerder behartigde functie, welke te maken heeft met de positie en opdracht van de christen in de samenleving, vervult;
- b) dat de G.S.A. haar eigen taak, in onderscheid van het kerkelijk diaconaat, blijft volbrengen”.

Het rapport van deputaten ten behoeve van de generale synode 1977 geeft een globale opsomming van taken. Deputaten komen tot de conclusie dat de deelname aan de G.S.A. moet worden voortgezet. Onzes inziens gaat dit rapport nauwelijks in op de door de voorgaande synode gestelde voorwaarden. Vele zaken worden in het rapport te veel toegedekt. De kwestie met betrekking tot de gewijzigde grondslag van de G.S.A. wordt naar onze mening onvoldoende uitgewerkt.

Laatste ondergetekende van dit minderheidsrapport maakte toen deel uit van de synodale commissie en moest uit dien hoofde de G.S.A. mede beoordelen. De synodale commissie die dit rapport moest beoordelen was kennelijk ook niet tevreden. Naar onze mening verwijst men terecht naar de synodebesluiten van 1971/1972 en 1974 en concludeert men daarna dat op grond daarvan „een wat kritischer opstelling van onze deputaten binnen de G.S.A. meer doorgewerkt zou hebben in het optreden en de publikaties van de G.S.A. De commissie meent zich te moeten afvragen of verdere participatie in de toekomst niet onmogelijk wordt, wanneer blijkt dat de kritiek niet verwerkt wordt” (zie Acta 1977, bladzijde 274).

De besluiten die dan op deze synode genomen worden, zijn onzes inziens dan ook meer bepaald door het kritische oordeel van de commissie dan dat men overtuigd was door deputaten. Opnieuw ontvangen deputaten een naar ons oordeel vrij expliciete opdracht, te weten: „— deputaten te machtigen binnen de G.S.A. eraan mee te werken dat activiteiten als welzijnsbehartiging en samenlevingsopbouw op schriftuurlijke wijze worden verricht; — deputaten op te dragen aan de volgende synode ook te rapporteren over hun kritische opstelling binnen de G.S.A. — een kritische opstelling die dient door te werken zowel in het optreden als in de publikaties van de G.S.A. — opdat de synode kan oordelen over de mogelijkheid van een voortzetting van de participatie”.

Naar onze mening heeft de synode met deze besluiten willen uitspreken dat zij nu in de komende publikaties van de G.S.A. een weerslag wil zien van een kritische inbreng van deputaten.

Het resultaat van de uitvoering van deze synodale opdracht vindt u terug in het meerderheidsrapport. Het onderzoek brengt ons tot andere conclusies. Derhalve zullen wij trachten onze bezwaren ten aanzien van de participatie binnen de G.S.A. aan de orde te stellen.

Een voorvraag

Er vonden de afgelopen periode enkele samensprekingen plaats tussen A.D.M.A. en de G.S.A. Daarvoor zijn ook intern de nodige bescheiden opgesteld aan de hand waarvan werd gesproken. Daarin werden, naast een aantal aspecten die direct betrekking hadden op de G.S.A., ook verscheidene ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken in haar totaliteit mede betrokken, omdat onzes inziens deze ontwikkelingen direct of indirect ook gevolgen hebben op het beleid en het functioneren van de G.S.A. De vraag of bredere gegevens vanuit de Gereformeerde Kerken deel mochten uitmaken van onze bezinning op de G.S.A. werd een principiële discussievraag. De G.S.A.-delegatie was van oordeel dat allerlei (theologische) ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken niet in geding konden komen indien zij niet direct betrekking hadden op het functioneren van de G.S.A. Deputaten deden — na gesprekken hierover — geen uitspraak. Ondergetekenden zijn van oordeel dat wel degelijk de ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken verdisconteerd moeten worden in de beoordeling van de G.S.A. Dit mede op grond van een tweetal gegevens die in het verleden werden aangereikt.

In ons rapport ten behoeve van de generale synode 1971/1972 wordt als bezwaar aangegeven dat de G.S.A. zich principieel niet duidelijk uitspreekt. Als oorzaak daarvan wordt aangewezen een uitspraak van de G.S.A., namelijk: „De G.S.A. laat haar beslissingen hoofdzakelijk beïnvloeden door de meningen in het achterland”.

Daarnaast vermelden deputaten in het rapport aan de generale synode 1974 zelf dat de theologische ontwikkelingen een rol spelen bij de ontwikkelingen in de G.S.A. en onze participatie.

Beide gegevens zijn naar ons oordeel van dien aard dat een bredere oriëntatie dan de G.S.A. alleen gewettigd en strikt noodzakelijk is.

In het bestek van ons rapport kunnen wij echter slechts hier en daar melding maken van deze ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken, omdat ons rapport anders te uitvoerig zou worden. Een ieder die niet vreemd staat tegenover de on-gereformeerde tendenzen binnen genoemde kerkformatie kan zich hiervan wellicht een voorstelling maken.

2. Principiële bezwaren

Wat is samenlevingsopbouw?

Vele definities zijn daarover in omloop. Kort gezegd komt het erop neer dat de diverse levensbeschouwelijke organisaties — zoals de G.S.A. — gelegenheid ontvangen hun achterland — o.a. de gereformeerde bevolkingsgroep — te brengen tot een bewuster daadwerkelijk bezig zijn in de samenleving. Het gaat hier om het realiseren van burgerlijke verantwoordelijkheid met betrekking tot initiatieven binnen de sector van het welzijn zowel op

maatschappelijk als op cultureel en sociaal gebied.

Belangrijk in dit verband is na te gaan waar deze wens van de overheid vandaan komt. Waar ligt met andere woorden de wortel voor de uitvoering van deze functie?

Deze ligt onzes inziens veelal verankerd in het zogenaamde opbouwwerk. Een werksoort die hoe langer hoe meer afzonderlijk van het maatschappelijk werk gaat opereren. Het gaat er in deze werksoort om de bevolkingsgroepen te activeren om op democratische wijze tot zelfwerkzaamheid te komen. Sinds de zestiger jaren heeft het denken van Herbert Marcuse zowel het sociale als het politieke bedrijf beïnvloed. Met name het opbouwwerk wordt er door ingekleurd. Dit is ook van betekenis voor het werkmodel waarvoor men kiest: harmonie of conflict.

Met Marcuse als leermeester kan de opbouwwerker de samenleving niet anders zien dan als een geheel van onderdrukkende en het menszijn belemmerende structuren. De mens moet zich hiervan ontdoen en zich bevrijden van normen en waarden die zijn autonomie ontkennen. Het valt daarbij op dat dit denken meer uitblinkt in het diagnostiseren van structuren dan in het ontwerpen van reële alternatieven daarvoor. Deze werksoort wordt derhalve geïnitieerd vanuit de ideologie van de mondige, verantwoordelijke mens, hetgeen voor velen ook betekent de volledig autonome mens.

Het feit dat de overheid met een duidelijke bedoeling subsidie verleent, maakt het reeds moeilijk om vanuit een eigen identiteit er een vulling aan te geven die én voor de overheid én voor het desbetreffende achterland — in ons geval de gereformeerde bevolkingsgroep — acceptabel is. Met nadruk willen wij vaststellen dat het echter niet geheel onmogelijk is. Daarvoor is echter wel noodzakelijk een principiële opstelling naar de subsidiegever en andere organen die werken vanuit andere — soms niet-levensbeschouwelijke — doelstellingen.

Wanneer wij op dit punt de ontwikkelingen binnen de G.S.A. bekijken, zijn wij bepaald ontevreden. Daarmee is niet gezegd dat het de G.S.A. aan duidelijkheid ontbreekt. Integendeel, alleen is onzes inziens de opstelling verre van bijbels-confessioneel.

Een treffend voorbeeld hiervan vinden wij in het bezinningsartikel in het G.S.A.-jaarboek 1978. Onder de titel „Profijt en solidariteit” wordt een poging gedaan de participatie van christenen in de samenleving te schetsen. Terecht wordt in dit artikel gewezen op het feit dat de laatste jaren de gedachte post vat, dat we met zijn allen in ons land moeten gaan werken aan een meer open en ontspannen samenleving. Bepaald nieuwsgierig worden we dan hoe dit algemeen gevoelen nu principiële vertaald wordt door de G.S.A. Wat is daarin een gereformeerde bijdrage? We zien dan dat er in dit artikel gewerkt wordt aan de hand van het thema „Van 'zij-benadering' tot 'wij-benadering'”. Hiervan wordt o.a. gezegd: „Echt helpen, echt begaan zijn met het leed van medemensen, is tenslotte geen eenrichtingsverkeer, maar een wederzijdse, gelijkwaardige prikkeling tot activiteit, tot gedragsverandering, tot solidariteit. Dan gaat het niet meer om een 'zij-benadering', een vóór de ander in nood iets willen doen, maar om een 'wij-benadering', een mét de ander iets willen doen. De profijtmens staat dan ook niet meer tegenover de solidariteitsmens, maar zij ontmoeten elkaar in hun gemeenschappelijk mens-zijn waarbij profijt en solidariteit ook hun gemeenschappelijke doelen zullen zijn”. Tot zover dit citaat. Het zal de lezer van dit rapport duidelijk zijn dat bij deze stellingname te zeer wordt uitgegaan van de optimistische mogelijkheid van een harmonie-overleg. Dit staat tegenover een realistische benaderingswijze, die onzes inziens een noodzakelijkheid is voor hetgeen in wezen elkaar niet verdraagt. Doch dit is tegelijk een principiële zaak.

Bijbelse notities worden in dit artikel niet uitgewerkt.

Op dit punt kunnen we terecht bij een door de G.S.A. uitgegeven brochure „Kerk en Welzijn”, die enige tijd later verscheen. Ook hiervan enkele illustraties. Welzijn wordt vereenzelvd met woorden als: vrede, gerechtigheid, heil. Deze woorden hebben volgens de brochure te maken met het bijbelse woord „sjaloom”. Waar dit heerst, vinden liefde, trouw en gerechtigheid elkaar en wordt het bestaan niet meer verminkt door zonde, conflict, oorlog, concurrentie, slavernij, vervreemding, maar daar is alles goed. Werken op basis van het begrip sjaloom is dan ook: „strijden tegen onrecht, armoede, onverschilligheid, heelmaken wat gebroken is”.

Ook de functie van de kerk in dit geheel van activiteiten wordt uitgewerkt. Als basis voor deze uitwerking wordt uitgegaan van twee synodale uitspraken, namelijk het rapport „Het spreken van de kerk in de samenleving” uit de Gereformeerde Kerken (1972) en het rapport „De kerk in sociaal-politieke spanningen” van de Nederlandse Hervormde Kerk (1975). Men concludeert dan:

„In beide rapporten wordt er zonder meer vanuit gegaan, dat de kerk zich intensief met samenlevingsvragen behoort bezig te houden. Genoemd worden o.a. vragen inzake: armoede, verdrukking, ontwikkelingsamenwerking, rassendiscriminatie, oorlog en vrede, milieuvervuiling, vereenzaming”.

Voordat we enkele inhoudelijke notities willen maken, is het wel zeer opmerkelijk dat in dit verband wel melding wordt gemaakt van een rapport van ned. hervormde zijde en niet van de kant van onze kerken die toch als participant functioneren binnen de G.S.A. Deputaten A.D.M.A. hadden het een en ander in diverse synoderapporten op dit punt al doorgegeven, alsmede in de brochure „Dienst vanuit Christus”. In 1976 verscheen in onze kerken het rapport „Bijbelse lijnen voor kerk en samenleving”. Dat er niets vanuit onze kerken wordt vermeld, is wel begrijpelijk. De inhoud ervan past namelijk in het geheel niet in het

denkschema waarop genoemde G.S.A.-brochure is geënt, het verdraagt elkaar niet. Het een vraagt een ander praktisch toepassen dan het ander. Fundamentele verschillen doen zich voor. Er is een geheel andere visie op het begrip heil en de taken die de kerk heeft jegens de samenleving. Het is dan ook mede daardoor dat deputaten bij verschijning van deze brochure hebben besloten deze niet aan de kerken te zenden. Zij konden niet geheel achter de inhoud staan. Onze invloed is niet merkbaar geweest op dit punt.

Wij moeten dan ook opnieuw concluderen dat onze kritische inbreng kennelijk geen effect sorteert met betrekking tot de publikaties van de G.S.A. Nu konden deputaten helaas na verschijnen pas kennis nemen van de inhoud van dit rapport. Belangrijker in dit verband is echter dat tijdens het opstellen van deze brochure met onze visie geen rekening werd gehouden.

Deputaten hebben zich, mede naar aanleiding hiervan, op een extra bezinningsdag met deze materie beziggehouden. Een van de deputaten leverde voor deze bezinning een stuk hetgeen betrekking had op heil en heiliging. Als een conclusie werd vermeld dat „de woorden vrede, gerechtigheid en heil alle te maken hebben met het handelen van God in Jezus Christus en de zaken waarom het in deze woorden gaat, worden de mensen slechts ten deel in de weg van het geloof”. Hierover waren wij het als deputaten eens, met name ook met de opmerking in de genoemde brochure dat de navolging van Jezus betekent: heelmaken wat gebroken is, niet bijbels is.

Nu wij op dit punt zijn beland, raken wij een aantal theologische zaken die momenteel spelen in de kring van de Gereformeerde Kerken en ook daarbuiten.

De visie op de ambten, diaconaat, koninkrijk Gods, etc. is in geding. De tegenstellingen manifesteren zich veelal in de verschillende manieren waarop christenen zich inzetten voor de zaken van het hier en nu.

Nog een kwestie willen wij in dit onderdeel van ons rapport aan de orde stellen. Dat is de nieuwe grondslag van de G.S.A. Deze luidt als volgt: „De stichting aanvaardt de Bijbel als het Woord van God en bedoelt derhalve haar werk te verrichten in gehoorzaamheid aan Jezus Christus, Die ons bevrijdt en roept tot verantwoordelijkheid”. Deze grondslag is gewijzigd in die zin dat een verwijzing naar de drie Formulieren van Enigheid niet meer is opgenomen. Nu heeft de praktijk wel geleerd dat het opnemen van de belijdenisgeschriften in een grondslag geen garanties geeft op het functioneren ervan. Er vindt echter in deze tijd wel een duidelijk onderscheid waar te nemen. Het automatisch opnemen van de drie Formulieren bij een gereformeerd instituut is er niet meer bij. Indien men nu kiest voor opnemen, dan wil men daar uitdrukkelijk mee te kennen geven hoe men naar analogie van de eerste zes artikelen de Heilige Schrift ziet. Anderzijds, indien men zoekt naar andere formuleringen — zoals die van de G.S.A. — dan laat men onzes inziens doelbewust ruimte over aan andere, niet-confessionele interpretaties van de Heilige Schrift. Derhalve zijn wij het bepaaldelijk niet eens met de stelling van de deputaten in hun vorig rapport. Daarin stellen zij dat het feit dat men de bijbel als Gods Woord aanvaardt én dat het hier een gereformeerd instituut behelst, voldoende garanties biedt.

In de huidige situatie is de G.S.A. onzes inziens met meer aanspreekbaar op correcties die naar onze mening toegepast zullen moeten worden. Zo zien wij dat, ook in de kwestie van de grondslag, het één het gevolg is van het ander.

3. Praktische bezwaren

Het is vanzelfsprekend dat een gereformeerd instituut voor samenlevingsopbouw voor de realisatie ervan contacten zoekt. Wanneer men een relatie met de plaatselijke kerkelijke gemeente zoekt, gebeurt dit zeer begrijpelijk via of met medewerking van het diaconaat. Zowel landelijk als provinciaal betekent dit — gezien de getalsverhoudingen van gereformeerd en chr. gereformeerd — dat heel sterk allerlei activiteiten die zich afspelen binnen de Gereformeerde Kerken een groot accent ontvangen. Hierop richt zich onze kritiek niet. Wij hebben daar alle begrip voor. Wanneer we echter bezien welke activiteiten die ondermeer behelzen, wordt onze opstelling anders.

Voor een illustratie van die activiteiten kunnen wij opnieuw goed terecht bij de G.S.A.-brochure „Kerk en Welzijn”. Wij lezen daar in hoofdstuk 3: „Praktisch aan het werk”: „Naast deze vrij concrete uitvoerende bezigheden is er een reeks van activiteiten op het gebied van bezinning en bewustwording. Hierbij gaat het erom de bezinning op allerlei samenlevingsvragen op gang te brengen en te stimuleren en naar mogelijkheden te zoeken om er daadwerkelijk iets aan te doen. Weer een voorbeeld: Het Interkerkelijk Vredesberaad voert de actie: 'Help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Nederland'. Deze actie wordt gevoerd met een duidelijke stellingname. De bedoeling is tevens dat naar aanleiding van deze stelling over allerlei achtergrondsvragen wordt gepraat: wat betekent dit voor de eigen veiligheid, voor het Navo-verband; wordt de vrede er inderdaad mee gediend, etc. Aan de hand van een concrete uitspraak worden mensen uitgedaagd zich te verdiepen in de aard en achtergronden van zo'n probleem en consequenties te trekken voor hun handelen (politieke keuze, acties, vredeswerkgroep, etc.).

Andere voorbeelden van soortgelijke bewegingen zijn onder meer: Vastenactie, Amnesty International, Ikvos, Wereldwinkel, Nieuwe Levensstijl, Kalkar, milieugroepen, werkgroepen kerk en industrie, vrouwengroepen”.

Het bovenstaande is slechts een illustratie. Hier wordt een aantal organisaties genoemd waarvan wij ons als kerken distantieëren. Toch spelen deze zaken mee in de verwerking van

een deel van de activiteiten. Het verschil in denken en handelen komt onzes inziens hier ook duidelijk in uit.

Binnen het welzijnswerk staan wij voor een nieuwe fase. Het proces van decentralisatie is op gang gebracht. De burgerlijke overheid gaat — na een inspraakprocedure — bepalen welke welzijnsvoorzieningen ter plaatse worden gesubsidieerd. Naar onze mening zullen wij dan heel duidelijk en expliciet moeten opkomen voor een subsidiëring van vormen van hulpverlening waarin naar bijbels-confessionele opstelling wordt gehandeld. Dit opkomen voor ons zelf wordt niet ingegeven door het feit dat wij hiermee willen stellen dat we het beter kunnen. Nog minder eisen wij in dit kader het alleen-recht op. Er wordt slechts duidelijk om een legitieme plaats gevraagd, althans zo stellen wij het ons voor. Op deze manier willen wij dat diaconieën en kerkleden worden voorgelicht. Het gaat er ten diepste om of we in dezen nog ruimte ontvangen om in Gods wegen te wandelen. Op dit punt, deze manier van handelen, krijgen wij de G.S.A. maar moeilijk mee, gezien een aantal uitspraken.

In een artikel over decentralisatie stelt men dan tegenover bovengenoemd standpunt: „Het gaat daarbij dan niet alleen/allereerst om belangenbehartiging, maar om onze mede-verantwoordelijkheid als kerken en particulier initiatief voor het welzijn van onze naaste in de samenleving”. Vanuit deze stellingname is naar ons oordeel geen overtuigende begeleiding van de G.S.A. te verwachten. Een herhaling van wat er door een dergelijke handelwijze is gebeurd tijdens het proces van schaalvergroting staat onzes inziens voor de deur.

Wij gaan in ons rapport niet in op de zaak van het Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten (L.C.H.). Wij staan in dezen achter het standpunt van deputaten. Alleen willen wij u er wel op wijzen dat een dergelijke handelwijze van een bestuur dat dan zogenaamd rekening wil houden met Gods Woord, niet mogelijk moet zijn. Ook dit feit is voor ons een illustratie van hoe het niet moet.

Tenslotte zijn wij het er over eens, dat verschillende personen binnen de G.S.A. ons definitief vertrek zouden betreuren. Toch ligt deze beoordeling binnen G.S.A.-kring en breder gezien in de Gereformeerde Kerken nog genuanceerd. Dit maken wij o.a. op uit een verslag van de vergadering van het zogenaamd Provinciaal en Grootstedelijk Functionarissen Kontakt (P.G.F.K.), gehouden op 8 januari 1980. Men concludeert dan:

„Hoewel velen deze ontwikkeling jammer vinden, wordt ook geconstateerd dat door de participatie van de chr. gereformeerden bepaalde ontwikkelingen tegen worden gehouden”.

Wij hopen u met het bovenstaande voldoende argumenten te hebben aangedragen voor onze uiteindelijke conclusie.

Eén zaak willen wij graag voorgoed uit de discussie hebben. Het is nogal eens voorgekomen dat wij in discussie over ons standpunt ten onrechte negatief werden beoordeeld, alsof ons niets gelegen is aan de taak van de christen en de opstelling van de kerk met het oog op het hier en nu.

Beschuldigingen als heilsegoïsme, etc. worden dan vernomen. Deze beeldvorming is geheel ten onrechte en nergens op gebaseerd. Het kan de lezer nu genoegzaam bekend zijn dat het verschil in denken is gebaseerd op de manier waarop het een en ander moet gebeuren.

Wij delen u nog mede dat dit rapport ook de instemming heeft van mevrouw drs. C. L. Overweel, die namens ons deputaatschap zitting heeft in het G.S.A.-bestuur.

Aan de hand van het bovenstaande stellen wij u het volgende voor:

- Deputaten op te dragen van verdere participatie in de Stichting landelijke Gereformeerde raad voor Samenlevings-Aangelegenheden te Leusden af te zien, vanwege het feit dat er geen gemeenschappelijke basis meer aanwezig is ten aanzien van bezinning en handelen met betrekking tot de zogenaamde F2-functie: samenlevingsopbouw.
- Deputaten op te dragen contact te zoeken c.q. te bevorderen met instanties die vanuit gereformeerde levensovertuiging op maatschappelijk en sociaal terrein werkzaam zijn (zie besluit van de generale synode 1974, artikel 91, bladzijde 48).
- Deputaten op te dragen de kerken voor te lichten omtrent de mogelijkheden in verband met de op gang zijnde decentralisatie binnen het terrein van het welzijnswerk.

Dordrecht, Middelburg, maart 1980

W. Huizer, W. C. van der Stel

BIJLAGE 78
art. 148, 155

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE V — INZAKE RAPPORT ADMA EN MINDERHEIDSRAPPORT

Uw commissie heeft zich intensief bezig gehouden met de beide rapporten.

Ten aanzien van het deputatenrapport wil de commissie de volgende opmerkingen plaatsen:

ad 3-1-1 en 3-1-2:

De commissie onderstreept het belang van classicale commissies, daar de diakenen telkens opnieuw instructie nodig hebben over de taak van de diaken in onze tijd.

- ad 3-1-4 en 3-1-5:
Met waardering namen we kennis van de activiteiten van deputaten.
- ad 3-1-8:
De commissie heeft ook met waardering kennis genomen van de toekomstplannen.
- ad 3-2-1b:
De commissie stemt in met de positiebepaling van deputaten en adviseert u het voorstel van deputaten ten aanzien van de Stichting Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten te aanvaarden.
- ad 3-3-3:
Het systeem van deze „Signalen” heeft in de kerken goede weerklank gevonden. De commissie acht het dan ook van groot belang dat deputaten op deze wijze doorgaan.
- ad 3-3-6b:
Uw commissie waardeert de contacten die er zijn met de Vakbeweging; maar wel vragen wij ons af of de contacten ook niet moeten worden gezocht met de organisaties van werkgevers en middenstanders.
- ad 3-4:
De commissie is van mening dat wel erg veel taken rusten op de schouders van de assistent; naar onze mening verricht de assistent werkzaamheden die door deputaten kunnen worden gedaan, zoals het secretariaatswerk. Deputaten dienen er zorg voor te dragen, dat de assistent wordt ingezet voor de taken waarvoor hij is aangesteld. De commissie vraagt zich af of deputaten wel verder moeten denken in de richting van het aanstellen van een tweede functionaris.

G.S.A. (3-2-1a en minderheidsrapport)

Uw commissie heeft zich breedvoerig beziggehouden met de vraag of participatie binnen de G.S.A. moet worden voortgezet.

Uit beide rapporten blijkt dat er binnen het deputaatschap geen verschil bestaat over de principiële benadering.

Deputaten hebben voldaan aan de opdracht van de vorige generale synode om zich binnen de G.S.A. kritisch op te stellen; eveneens kunnen we constateren dat deputaten hebben bereikt dat de publikaties eerst het bestuur passeren.

Gezien het feit, dat de vraag van de participatie op de voorgaande synoden aan de orde is geweest, is het begrijpelijk dat een minderheid van deputaten nu de tijd gekomen acht om de participatie te beëindigen.

Uw commissie echter is in meerderheid van mening dat het om de volgende redenen belangrijk is alsnog te blijven participeren:

1. Er is ten aanzien van de publikaties besloten dat deze eerst het bestuur passeren, waardoor een betere controle op de inhoud bestaat.
2. De G.S.A. fungeert als kanaal van de gereformeerde stem naar de overheid toe voor samenlevingsaangelegenheden. Zouden wij hierbij ontbreken, dan missen wij ook de inbreng die bij de moderne ontwikkelingen toch erg belangrijk is (b.v. decentralisatie en democratisering). Alternatieven zijn momenteel niet aanwezig; de Gereformeerde Bond is uiteraard aangewezen op het orgaan dat binnen de Nederlands Hervormde Kerk te vinden is: de Generale Diaconale Raad.
3. Uit beide rapporten blijkt duidelijk dat onze inbreng in de afgelopen jaren duidelijk ervaren is:
  - a. positief: velen binnen de G.S.A. zouden ons vertrek betreuren (3-2-1).
  - b. negatief: door de participatie van de christelijke gereformeerden worden bepaalde ontwikkelingen tegengehouden (zie minderheidsrapport onder 3).

Eén lid van de commissie is echter van mening dat de argumenten van het minderheidsrapport doorslaggevend zijn en adviseert de synode nu uit de G.S.A. te treden.

Graag wil de commissie nog het volgende onder uw aandacht brengen:

1. Mocht de synode besluiten nu uit de G.S.A. te treden, dan dient te worden beseft dat de taak van de assistent aanzienlijk wordt verzaamd en dat deputaten daarvoor een goede regeling dienen te treffen.
2. Uw commissie treft in het minderheidsrapport uitspraken aan die volgens de commissie niet zijn onderbouwd en die de kerken niet kunnen overnemen.

Voorstellen

De commissie stelt u voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten te machtigen vooralsnog in de G.S.A. te participeren;
4. uit te spreken dat onze vertegenwoordigers bij de G.S.A. geen enkele verantwoordelijkheid kunnen dragen voor de ontwikkelingen bij de Stichting Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten (L.C.H.), voor wat betreft het bemiddelen in duurzame man-vrouw-relaties zonder huwelijk, en daarom de G.S.A. te verzoeken op dit punt niet te participeren in de Stichting L.C.H.;
5. artikel 3 ad a van de instructie voor de A.D.M.A.-deputaten als volgt te wijzigen: „Het geven van voorlichting inzake de plaats van de kerk in de samenleving”.

J. Plantinga, rapporteur.

BIJLAGE 79
art. 152

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN KERK EN ONDERWIJS

1. Inleiding

1. Samenstelling

De synode van 1977 benoemde de zitting hebbende deputaten opnieuw zodat het deputaatschap bestond uit de broeders prof. dr. W. H. Velema, voorzitter; ds. H. Biesma, secretaris; D. Koole; J. Vuyk en drs. P. Wardekker. Deze zijn dankbaar dat zij in de afgelopen periode aan de hun gegeven opdracht konden werken.

2. Instructie

De reeds bestaande instructie (Acta G.S. 1971/72, artikel 202 en Acta G.S. 1974, artikel 101) werd in 1977 toegespitst op de zaken van: partiële leerplicht en vormingsinstituten, het blijven stimuleren van regionale samenkomsten én het verstrekken van zo breed mogelijke informatie via de kerkeraden (Acta 1977, artikel 113). Uit het onderstaande moge blijken in hoeverre wij aan deze opdrachten hebben gewerkt en eraan hebben kunnen voldoen.

3. Vergaderingen

Vergaderd werd in 1977 op 3 mei; in 1978 op 17 januari, 4 april, 30 mei, 20 juni, 30 augustus, 10 oktober en 14 november; in 1979 op 10 januari, 20 februari, 1 mei, 28 mei, 20 juni, 18 september, 1 november en 28 december; en in 1980 op 12 februari en 18 maart.

2. Partiële leerplicht / vormingsinstituten

Na wat wij in ons rapport-1977 hierover hebben gemeld, hebben we de ontwikkelingen in dit opzicht wel gevolgd maar geen reden gezien de kerkeraden hierover „regelmatig in te lichten”; ook uit de kerken kwam met betrekking tot deze zaak geen enkele reactie, c.q. verzoek om inlichtingen. Dit heeft ons versterkt in de gedachte, die we reeds schreven in ons rapport-1977 sub 2.5: „dat dit 'terecht' dan wel meer gezien moet worden in de richting van de onbekendheid met deze materie dan in die van een 'noodsituatie' ”.

3. Informatie

De opdracht tot het „verstrekken van zo breed mogelijke informatie . . . over allerlei ontwikkelingen op het onderwijsgebied” heeft bij onze interne bezinning geleid tot het geven van prioriteit aan dié zaken die via de antwoorden en suggesties naar aanleiding van onze hierna te noemen enquête ter tafel kwamen. We meenden daardoor meer concrete aanknopingspunten te kunnen verkrijgen. Wanneer een — enkele — kerkeraad ons advies vroeg inzake schoolkeuze basis-onderwijs en samenwerkingsscholen hebben we, na eerst informatie betreffende de plaatselijke situatie gevraagd te hebben, getracht een daarop passend advies te geven.

4. Enquête

In de zomer van 1977 hebben we aan die leden van onze kerken van wie ons na desbetreffende inlichtingen door de kerkeraden, bekend was dat zij op een of andere wijze betrokken zijn bij het christelijk onderwijs een vragenlijst gestuurd — zie bijlage I — met de „bedoeling een dieper inzicht te krijgen in de (aard van de) problemen” waarmee zij als lesgevende, als bestuurslid of als lid van een oudercommissie te maken hebben. Van de ruim 1000 aangeschrevenen reageerden ruim 200.

Een voorlopige analyse van de antwoorden leverde een staalkaart van meningen en wensen op. Allereerst is een globaal overzicht gemaakt van de binnengekomen reacties, op grond waarvan „enkele belangrijke ingangen” konden worden gevonden voor verdere bespreking en uitwerking. Dit resulteerde in een viertal hoofdpunten, c.q. thema's met vraagstellingen, namelijk a) rondom de doelstelling van het christelijk onderwijs, b) rondom het onderwijzen, c) rondom de schoolorganisatie en d) rondom de verhouding kerk en school. Daarbij stond ons als doel voor ogen over deze punten in contact te treden met de mensen in onze kerken; zo mogelijk om daardoor te komen tot het houden van regionale samenkomsten waarbij aan vijf regio's werd gedacht. Teneinde de behoefte aan dergelijke samenkomsten te peilen werd een mededeling dienaangaande en een oproep daartoe geplaatst in de kerkelijke pers; tevens werd in elke geplande regio een tweetal mensen aangeschreven met de vraag om medewerking. De respons daarop was echter zó gering dat we het niet verantwoord achtten met regionale samenkomsten te beginnen — daarmee menen we ook aan besluit 3 sub b van de synode 1977 te hebben voldaan.

Toch waren de naar voren gebrachte zaken o.i. zo belangrijk, dat deze een verder doordenken en bespreken waard waren. In verband daarmee hebben we uit hen die op onze tweede oproep reageerden een achttal personen gevraagd ons te willen helpen bij het uitdiepen van de verschillende themata en problematieken; op grond van de rapportage daarvan zou het ons wellicht mogelijk zijn enkele beleidslijnen uit te zetten, waarlangs verder gewerkt kon worden. Inmiddels werd een overzicht van de belangrijkste uitkomsten van de enquête toegestuurd aan de 220 reagerenden mét „de vier belangrijke ingangen” voor een bespreking van de uitkomsten van deze enquête — zie bijlage II.

We stellen het op prijs dankbaar en nadrukkelijk melding te maken van de studie van de twee door ons gevormde werkgroepen, die elk in meerdere of mindere mate de door ons aangereikte punten hebben uitgewerkt. Naar aanleiding van deze uitwerkingen heeft met

beide groepen een nadere bespreking plaatsgevonden. Ter kennisneming bieden we u graag deze uitwerkingen aan als bijlage IIIA en IIIB. O.i. kunnen naar aanleiding van deze enquête en van de daaruit voortgevloeide studie en besprekingen enkele zaken worden aangegeven, die in de toekomst stellig verdere aandacht verdienen. Daarbij is met name te denken aan grondslag en doelstelling van het christelijk onderwijs plus de uitwerking daarvan zowel met het oog op de bestaande praktijk als op de ontwikkelingen die ten dezen gaande zijn. Ook de verhouding kerk en school alsmede die van school en maatschappij kan daarbij niet uit het oog verloren worden.

5. Ontmoetingsdag

Als rechtstreeks gevolg van onze besprekingen naar aanleiding van de enquête hebben we de behoefte aan en de noodzaak van direct contact met de mensen uit de onderwijs-wereld duidelijk gevoeld. Na uitvoerig intern beraad en na overleg met de reeds sub 4 vermelde beide werkgroepen is gekozen voor het onderwerp: „de gemotiveerdheid tot en bij het geven van christelijk onderwijs”. Daarbij is aan drie sectoren gedacht: die van de lesgevendenden, die van de besturen en die van de ouders, c.q. de oudercommissies. We hebben voor dit onderwerp gekozen, omdat we de indruk hebben gekregen dat juist op dit terrein veel vraagtekens bestaan en veel knelpunten zich voordoen. Om hierbij het persoonlijk element zoveel mogelijk tot zijn recht te laten komen, hebben we als sprekers mensen uit de praktijk gevraagd, die elk vanuit haar/hun situatie op een landelijke ontmoetingsdag hun idealen, wensen, moeiten en vreugden naar voren konden brengen. Zoals bekend heeft deze ontmoetingsdag plaatsgevonden op 8 maart 1980; een verslag daarvan hebt u stellig in „De Wakker” gelezen.

Gesproken hebben een moeder, een bestuurslid en een lesgevende, die van tevoren hun lezing, c.q. schets daarvan, hadden toegezonden zodat de tekst daarvan tijdens de samenkomst kon worden uitgereikt. Hoewel er minder deelnemers waren dan we gehoopt en verwacht hadden, mag o.i. deze ontmoetingsdag redelijk geslaagd genoemd worden: de aanwezigen toonden een grote mate van betrokkenheid, zoals met name bleek uit de gestelde vragen en uit de discussies; ook de reacties achteraf hebben ons versterkt in de mening dat het goed is van tijd tot tijd dergelijke ontmoetingen te organiseren. Een tegen het eind van de bijeenkomst uitgereikt enquêteformulier gaf de deelnemers niet alleen gelegenheid hun mening over de inleidingen en de besprekingen te geven, maar bood ook ruimte voor het aandragen van suggesties voor (onderwerpen voor) eventueel volgende ontmoetingsdagen.

6. Werkzaamheden i.v.m. artikel 6 K.O.

1. In verband met het besluit van de G.S. 1977: „in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan protestants-christelijke scholen zal vooraf overleg plaatsvinden met deputaten voor kerk en onderwijs” heeft in deze verslagperiode zesmaal dit overleg plaatsgevonden.
2. Dit werd achtereenvolgens gevraagd door de kerken van Hoogeveen in verband met de beroeping van ds. A. Wubs te Noordscheschut, die als leraar godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid werd benoemd aan het Menso Alting College te Hoogeveen; van 's-Gravenhage-Rijswijk in verband met de beroeping van ds. J. P. van den Boomgaard te Amsterdam, als idem benoemd aan de Christelijke Scholengemeenschap Rijswijk; van Kampen in verband met de benoeming van ds. Th. Peppink te Emmen als docent voor de vakken geestelijke oriëntatie (godsdienst) door het bestuur van de Stichting Christelijk Cultureel Studiecentrum; van Gouda in verband met de benoeming van ds. W. van Dijk aldaar tot predikant-directeur van het Nederlands Bijbel Instituut; voorts deed ds. A. Broersma te Lelystad mededeling van zijn benoeming tot adjunct-directeur van de Christelijke Scholengemeenschap „De Brug” te Lelystad; en tenslotte verzocht ds. D. J. Klein Onstenk te Sint Jansklooster overleg in verband met het feit dat het bestuur van de Christelijke Scholengemeenschap mavo-Ito te Rouveen-Staphorst hem benoemde tot leraar godsdienstonderwijs en voor het verrichten van pastorale arbeid.
3. Zowel bij Hoogeveen als bij Rijswijk en bij Sint Jansklooster was duidelijk sprake van „pastorale arbeid”: dit stond niet alleen in de beroepsbrief, maar was ook uitdrukkelijk vermeld in de begeleidende aanstellingsbrief van de desbetreffende schoolbesturen. Dit was ook zeer duidelijk bij de benoeming van ds. Broersma, welke benoeming o.a. de taak vermeldde van begeleiding zowel van leerlingen als van leraren. We vonden het nodig ten aanzien van enkele details een opmerking te maken. Zo vroegen we Hoogeveen om een nadere aanduiding van de financiële verplichtingen voor zover het een eventuele uitkering uit de kas naar artikel 13 K.O. betrof, gezien het opnemen van ds. Wubs in het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Aan Rijswijk werd geadviseerd de verplichting tot rapporteren door de predikant aan de kerkeraad, voor zover het de pastorale arbeid betrof, op meer dan één keer per jaar te stellen. In beide gevallen werd nota genomen van de bepaling dat de kerkeraad als zodanig geen zeggenschap heeft in de zaken die de school (c.q. het schoolbestuur) aangaan. De classis Hoogeveen verzocht ons, nadat de verhouding tussen ds. Wubs en Hoogeveen geregeld was, een regeling te ontwerpen voor het geval dat de predikant niet langer bij het onderwijs werkzaam is en nog niet (weer) een plaats in de gemeente heeft gekregen. Aanvankelijk hebben we deze regeling toegezegd.

Bij nadere bestudering van de vele complicaties die zich hierbij kunnen voordoen — met name rechtspositionele en kerkrechtelijke aspecten — hebben we aan deze classis moeten berichten dat het ons „nu nog niet mogelijk (was) tot zodanige conclusies te komen dat we een definitieve vorm van regeling” konden aanbieden. Bovendien leek het ons niet juist alleen voor predikanten en kerken die met het onderwijs te maken hebben een dergelijke regeling te ontwerpen: het zou ook predikanten in een ander dienstverband kunnen raken; en daarmee is dit o.i. een zaak van algemeen kerkelijk belang gebleken. Daarom verzoeken we uw vergadering deze gehele zaak te (laten) onderzoeken en regelingen te (laten) treffen; wij zijn bereid enkele knelpunten waarop we bij deze bezinning gestuit zijn desgevraagd beschikbaar te stellen als eerste aanzet tot verdere bestudering en definitieve regeling.

4. Inzake het overleg met Kampen hebben we enige moeite gehad met de taakomschrijving en de opdracht voor ds. Peppink. Hier was wel sprake van „godsdienstonderwijs” en „pastorale arbeid” maar in eerste termijn leek ons het aantal te geven lessen te weinig om hiervoor als predikant in een „fulltime functie” te worden aangetrokken. Bij nader overleg bleek dat hier van een beginfase en een opbouwperiode sprake was, het aantal lesuren zou na een jaar al verdubbeld worden.

Een ander probleem vormde voor ons de „onderwijsinstelling” als zodanig. Kon hier sprake zijn van een instelling die behoort bij „protestants-christelijke scholen”, zoals in de nadere bepaling bij artikel 6 K.O. staat?

In 6.6. komen we hierop nader terug.

Hoewel er in het licht van de door ons verstane bepaling bij artikel 6 K.O. én in verband daarmee van de aard van deze instelling bij ons enige twijfels waren, hebben we — mede gezien het belang van het starten van een christelijke academie voor beeldende kunst — in meerderheid gemeend niet negatief hiertegenover te moeten staan.

We hebben ons via de Stichtingsacte en de Statuten vergewist van het christelijk karakter van deze opleiding. Op ons verzoek heeft de kerkeraad van Kampen ons na de bevestiging en intrede van ds. Peppink geïnformeerd over de daarbij gebruikte formuleringen.

5. Meer moeite leverde het overleg met Gouda, in die zin dat het ons niet duidelijk was dat hier nog sprake was van een „protestants-christelijke school” én vanwege het feit dat o.i. de „pastorale arbeid” voor het grootste deel zou opgaan in zgn. „management”. Een bijkomende vraag bleef door ons ook nog of er, met het oog op het behoud van het radicaal van de betrokken predikant, een relatie tussen een dergelijk instituut en onze kerken nodig zou zijn.

Aanvankelijk kwamen we dan ook tot een negatieve conclusie. Op verzoek van de classis 's-Gravenhage heeft een nader gesprek tussen de kerkeraad van Gouda en ons deputaatschap plaatsgehad welk gesprek verhelderend werkte met name ten aanzien van het punt van de „pastorale arbeid”.

Toch kon de latere — positieve — uitspraak niet eenstemmig worden gedaan.

6. De toenemende moeite die we hadden, heeft verschillende oorzaken. In de eerste plaats moeten we — helaas opnieuw — stellen dat we het als een gemis ervaren dat ook de synode van Hooγεveen geen nadere richtlijnen heeft gegeven inzake de aard en de betekenis van het „overleg met deputaten kerk en onderwijs”. Wij zijn ervan uitgegaan dat dit overleg betrekking dient te hebben op de vraag of er inderdaad sprake is van arbeid die „in overwegende mate het karakter draagt van verkondiging van het Woord van God” (artikel 6 K.O. sub 4a). Dit zou overigens kunnen inhouden dat onze opdracht ten dezen een louter formele aangelegenheid is, omdat ook de kerken, c.q. de kerkelijke vergaderingen dit zélf wel zouden kunnen constateren. Wanneer het als meer dan formeel bedoeld is, tasten wij in het duister ten aanzien van onze bevoegdheid in dit overleg.

Daardoor en gezien de aard van de ons voorgelegde vragen konden wij er niet aan ontkomen een zekere *jurisprudentie* te vormen inzake de hantering van de formulering bij artikel 6 K.O.

Wij zijn ervan uitgegaan dat de synode in eerste instantie bedoelde het geven van godsdienstonderwijs aan protestants-christelijke scholen voor voortgezet onderwijs; tegelijkertijd hadden we in deze concrete zaken ten aanzien van Academie (Kampen) en Instituut (Bilthoven) in meerderheid niet de overtuiging dat dit geheel buiten de synodale bedoelingen viel.

Dat neemt niet weg dat wij duidelijk zitten met het probleem van de „grens” van de synodale bedoelingen en van onze bevoegdheden. Dit raakt — zoals onder 6.5 reeds is opgemerkt — zowel de aard van het overleg als de vraag of en in hoeverre er een meer duidelijke relatie moet bestaan tussen onze kerken en bepaalde instellingen van onderwijs, waaraan de *christelijke gereformeerde predikant verbonden wordt*.

Het komt ons als wenselijk voor dat de synode zich daarover uitspreekt.

7. Op grond van artikel 6 K.O. sub 1c hebben we aan de betrokken predikanten gevraagd ons te informeren over de wijze waarop met name het pastorale aspect van hun arbeid functioneert. Van de binnengekomen rapporten hebben we nota genomen; op verzoek zijn deze beschikbaar en ter inzage voor uw commissie.

Overigens veroorloven wij in dit verband ons de opmerking dat het o.i. te sterk is om in artikel 6 K.O. sub 1c te spreken van „verantwoording” die moet worden afgelegd aan

deputaten; mogelijk was of is de synode van mening dat dit wel met betrekking tot andere deputaatschappen van toepassing dient te zijn. Vanuit het gevoerde overleg (artikel 6 sub 1b) stellen wij uiteraard de informatie over de praktijk van het werk op prijs; het lijkt ons echter onjuist tevens een instantie te zijn, waaraan predikanten verantwoording schuldig zijn — dat recht komt alleen hun kerkeraden toe. Daarom verzoeken we de synode deze formulering in artikel 6 sub 1c te wijzigen, c.q. te verduidelijken.

8. Het overleg met de kerk van Hoogeveen deed de vraag opkomen of het niet gewenst zou zijn contact op te nemen met deputaten artikel 13 K.O. Hoewel Hoogeveen ons mededeelde dit gedaan te hebben en in overleg met de desbetreffende deputaten een regeling getroffen te hebben, willen wij niet achterwege laten te vermelden dat hier o.i. een zaak aan de orde is gekomen, die nauwkeurige overweging verdient; heeft een predikant die bij het onderwijs werkzaam is geweest en uit dien hoofde een pensioen ontvangt ook nog recht op uitkering uit de emeritikas? En moet deze kas voor het geval er sprake is van een tijdelijk dienstverband nog zorgen voor een aanvullende uitkering? Ook deze zaak leggen we graag aan de synode, c.q. deputaten artikel 13 K.O., voor.

7. Kerkelijke contacten

1. met de kerken

Reeds is melding gemaakt (zie sub 4) van ons contact met de kerken, waarbij we verzochten om toezending van de namen en adressen van gemeentelieden die op een of andere wijze betrokken zijn bij het christelijk onderwijs. 109 kerken zorgden voor 1002 opgaven. Een enkele kerkeraad maakte van de gelegenheid gebruik een vraag te stellen (zie sub 3 slot). In de zomer van 1979 zonden we een schrijven aan de kerkeraden met het verzoek blijvend aandacht te geven aan de zaken die het christelijk onderwijs betreffen; dit schrijven is bijlage IV bij dit rapport.

2. met kerkleden

Vooraf naar aanleiding van de enquête 1977 gaven verschillende leden van onze kerken persoonlijke weergaven, visies en wensen met betrekking tot „kerk en onderwijs” te kennen. Sommigen stuurden uitvoerige opmerkingen inzake het functioneren van grondslag en doelstelling, waarvan we in onze besprekingen dankbaar notitie namen. Anderen — vooral uit de bestuurssector — vroegen advies hoe te handelen bij bepaalde beleidskwesties, variërend van „identiteit” tot „werkweken”.

Reeds is (sub 4) de medewerking vermeld van werkgroepen, waarvan we de indruk hebben dat deze — al dan niet uitgebreid — ook in de toekomst een nuttige inbreng kunnen hebben.

Verder hebben op ons verzoek enkele leden van onze kerken zich beschikbaar gesteld voor medewerking in een „visie-ontwikkelingsgroep” van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum.

Ons werd voorts mededeling gedaan van de oprichting van een Christelijke Schoolbegeleidingsdienst.

Van de mogelijkheid tot publikatie in de kerkelijke pers werd, zo nodig, gebruik gemaakt.

Uitgaven van de Unie „School en Evangelie” werden besproken in „De Wekker” en in „Ambtelijk Contact”.

A titre personnel hebben enkele deputaten desgevraagd gesproken in diverse bijeenkomsten en op gemeentevergaderingen.

3. met andere deputaatschappen

Met deputaten „Kerk en Samenleving” is intentief en uitvoerig contact geweest over een stuk betreffende „opvoeding en onderwijs”. Terecht hebben zij gemeend over een onderwerp dat zoveel raakvlakken met ons werk heeft, met ons overleg te voeren. Dit heeft geleid tot een uitvoerige samenspreking waarvan door ons een samenvatting is gemaakt. Op grond daarvan hebben deputaten „Kerk en Samenleving” ons ter kennismaking een herziene versie doen toekomen. Nadrukkelijk is afgesproken dat de passages die zich op het terrein van het onderwijs begeven, onder de verantwoordelijkheid van de genoemde deputaten vallen.

8. Contacten met anderen

1. **Met de Unie „School en Evangelie”** kon de goede verstandhouding worden gecontinueerd. Van diverse Unie-uitgaven (Schoolschrift, Bulletin en Cahiers) ontvingen wij een exemplaar, waarvan laatstgenoemde in „De Wekker” en in „Ambtelijk Contact” werden aangekondigd, c.q. besproken.

Namens ons deputaatschap waren de voorzitter en de secretaris aanwezig bij de in Apeldoorn gehouden herdenkingsdienst „100 jaar christelijk onderwijs”.

Medio augustus van elk jaar vraagt de Unie onze medewerking in het contact met de kerkeraden, waarbij met name gevraagd wordt om een door de kerken te houden „thema-dienst”. We hebben geantwoord dat het de Unie vrij staat zich op eigen verantwoordelijkheid tot de kerken te richten én dat het over het geheel genomen binnen onze kerken niet zozeer gebruikelijk is dergelijke diensten te houden. Wel hebben we op grond hiervan de kerken gevraagd blijvend aandacht aan het christelijk onderwijs en aan alles wat daarmee samenhangt, te geven — zie ook sub 7.1. en bijlage IV.

2. **Het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum** zond ons ter bestudering de zgn. „School-

schets", bevattende een schoolontwikkelingsplan-in-ontwerp ten dienste van allen die betrokken zijn bij het christelijk onderwijs. Ook reacties daarop werden ons toegezonden. Deze schets is door ons bestudeerd en van commentaar voorzien. Aan het verzoek om medewerking in een werkgroep „visie-ontwikkeling met betrekking tot het christelijk basisonderwijs" hebben we in zoverre getracht te voldoen dat we — na overleg met de betrokkene — aan het C.P.S. enkele namen hebben genoemd van kerkleden die privé zouden kunnen en willen medewerken. Het was ons niet mogelijk zélf daadwerkelijk mee te doen, enerzijds vanwege de ons beschikbare tijd, anderzijds omdat we van mening waren dat deze zaak niet al te zeer moest worden geladen met de inbreng van een kerkelijk deputaatschap. Ter oriëntatie ontvingen de genoemde kerkleden in deze visie-ontwikkelingsgroep onze notities bij de „schoolschets". Tenslotte namen we kennis van het „Drie-jaren-plan 1978/1979/1980" van het C.P.S. betreffende zijn werkzaamheden.

3. **In de Gereformeerde Sociale Academie** te Ede participeren we via de Stichting en onze voorzitter vertegenwoordigt ons in het bestuur, zodat we regelmatig van de ontwikkelingen aan de G.S.A. op de hoogte worden gehouden. De G.S.A. heeft nu ook een afdeling „Inrichtingswerk" en de plannen voor een H.B.O.-V zijn in een vergevorderd stadium van uitvoering. Op uitnodiging waren we tevens vertegenwoordigd bij de eerste diploma-uitreiking.
4. **De N.P.C.S.** (Ned. Prot. Chr. Schoolraad) zond ons geregeld belangrijke publikaties, zoals b.v. o.a.: Standpuntbepaling inzake demonstratie Nederlands Genootschap van Leraars, verklaring inzake de vraag of de functie van een onderwijsgevende aan een protestants-christelijke school verenigbaar kan worden geacht met het lidmaatschap van de C.P.N., standpunt inzake samenwerkingsscholen, commentaar op de Contourennota, eerste- en tweede deel-advies van de commissie ondernemingsraad/democratisering in verband met de W.O.R. (Wet Ondernemings Raden), en samen met de Landelijke Organisatie Christelijk Vormingswerk een „Raamplan nieuwe dagonderwijsvoorzieningen 16-18 jarigen". Meermalen hebben we niet alleen van dergelijke standpuntbepalingen en verklaringen kennis genomen maar ook hebben we zélf van een en ander gebruik kunnen maken bij ons beleid, bij aanvragen om adviezen, e.d.
5. **De staatssecretaris** van Onderwijs en Wetenschappen, de heer A. J. Hermsen, zonden wij een schrijven met ons standpunt betreffende het verwachte Voorontwerp van de Wet op de Verzorgingsstructuur — zie bijlage V.

9. Huidige situatie en mogelijke ontwikkelingen

1. Zowel de situatie in als de te (ver)wachten ontwikkelingen met betrekking tot het onderwijs betreffen niet slechts enkele bepaalde zaken van incidentele aard, maar hebben vooral te maken met de structuren voor de lange termijn. Door de actieve onderwijspolitiek van de overheid is er in het laatste decennium veel in beweging gekomen en stellig zullen er nog meer veranderingen plaatsvinden. Dat dit ook leidt tot nieuwe bezinning, c.q. heroriëntatie, bij onderwijsorganisaties spreekt vanzelf. En het zal ook duidelijk zijn dat de gevolgen daarvan kind en ouders, kerk en maatschappij aangaan.
2. Wat concreet de structuren betreft, wijzen we u op het volgende:
  - plannen om het huidige kleuter en lager onderwijs te vervangen door geïntegreerd basisonderwijs zijn reeds in een begin van uitvoering;
  - in het voortgezet onderwijs is een ontwikkeling gaande in de richting van een twee- of meerjarige brugperiode en van invoering van een ongedeelde v.w.o.; ook wordt nog steeds gedacht over de zgn. „middenschool";
  - het beroepsonderwijs krijgt nieuwe structuren; het Kort Middelbaar Beroepsonderwijs is gestart met beïnvloeding door en van het landelijk vormingswerk, van het leerling-wezen en het part-time onderwijs; het hoger (beroeps)onderwijs wordt via nieuwe wettelijke regelingen in samenhang gebracht met het wetenschappelijk onderwijs;
  - door het dalen van het geboortecijfer neemt reeds het aantal leerlingen in het basisonderwijs af; na 1985 zal naar verwachting het aantal leerlingen in het V.O. met ca. 25% dalen; dit heeft reeds nu — en in de nabije toekomst nog meer — consequenties voor fusie (samenwerkingsscholen, concentratie van christelijke scholen, opheffing, onderwijs-bestand, afvloeiing van onderwijsgeevenden, e.d.);
  - een wettelijke regeling van de verzorgingsstructuur van het onderwijs is in het vooruitzicht gesteld; voorlopige regelingen inzake schoolbegeleidingsdiensten (S.B.D.'s), nascholing en coördinatie zijn uitgebracht of aangekondigd; vooral de zaak van de S.B.D.'s begint duidelijk te spelen, waarbij klaarheid dient te komen, c.q. te worden gegeven over de vraag of men verplicht is van een (al dan niet gezuilde) S.B.D. gebruik te maken; — zie in dit verband ook 8.5. van dit rapport;
  - zeer actueel en ingrijpend wordt de kwestie van de zgn. „medezeggenschapsraden", waaraan principieel uiterst belangrijke vragen vastzitten over: directe ouder-verantwoordelijkheid, bestuurlijke democratisering, zelfstandigheid, mondigheid, gezag, zelfontplooiing e.d.;
  - dit alles is ook van betekenis voor de opleidingen van a.s. onderwijsgeevenden; waar gestreefd wordt naar integratie van de opleidingen voor het kleuter en lager onder-

- wijs komen onvermijdelijk ook levensbeschouwelijke vragen en concentratieproblemen aan de orde;
- de uitbreiding van het onderwijs aan volwassenen (avondscholen, dagscholen voor volwassenenonderwijs, e.d.) gekoppeld aan ontwikkelingen inzake open-school werk en welzijnsvoorzieningen, maakt het gehele terrein waaraan aandacht moet worden gegeven nog groter.
3. Bij dit alles is artikel 208 van de Grondwet telkens weer in discussie. Het gaat daarbij om de grenzen van en de opvattingen over de vrijheid van het bijzonder onderwijs en de positie van het openbaar onderwijs. Zaken als (de)centralisatie, aard en betekenis van bekostigingsvoorwaarden en eisen van deugdelijkheid komen in die discussie steeds weer naar voren.
  4. Naast de bovengenoemde meer structurele zaken dient in verband met de eigen aard van het christelijk onderwijs de aandacht ook en vooral gericht te worden op vragen van meer principiële aard:
    - met nog meer klem dan tot nu toe dient, in samenhang met grondslag en doelstelling, gevraagd te worden naar wat het praktisch-kenmerkende is voor de christelijke school. Het hebben van een goede grondslag en doelstelling zonder meer is (nog) niet gebieden een garantie te zijn voor het wezenlijk functioneren van „het christelijke”. Juist in de christelijke school zal men de relatie met het Koninkrijk van God duidelijk gestalte moeten geven; dit raakt o.a. het realiseren van de doelstelling, de werkwijze, de omgang met elkaar, de toetsing en beoordeling van de leerlingen enz.
    - de christelijke school kan de vragen naar de relatie tussen school en maatschappij niet ontwijken; er is tussen die twee een wisselwerking. Dat betekent dat de school zich terdege haar „eigenheid” en taak bewust moet zijn. Dat betekent dan ook dat de vraag gewettigd is op welke wijze de christelijke school vanuit haar eigen grondslag en doelstelling de leerlingen begeleidt. Door de aanwezigheid van kinderen van buitenlandse werknemers komt ook op de christelijke school de vraag naar de verantwoordelijkheid voor de „zorg voor de vreemdeling” aan de orde.
    - er is een verandering gekomen in de waardering van de kennis; tegenover het cognitieve wordt nu meer aandacht gegeven aan het oefenen van sociale functies en het aanleren van vaardigheden; deze zaken — kennis enerzijds en functies en vaardigheden anderzijds — behoeven en behoren geen tegenstelling te zijn, maar vergen wel een nieuwe bezinning, met name met betrekking tot mensbeeld, maatschappijvisie, e.d.
    - een wezenlijke betrokkenheid van de plaatselijke kerk bij het christelijk onderwijs is onmisbaar: voorbode, gesprekken met onderwijzend personeel, met besturen en leden van oudercommissies, gemeente-avonden over het onderwijs, huisbezoek, kennis van zaken bij kerkeraadsliden zijn van groot belang.
    - bijzondere aandacht verdient het verschijnsel van het stichten van zgn. „reformato-
rische” scholen. Beoordeeld dient te worden in hoeverre een plaatselijke situatie met betrekking tot het onderwijs zulk een stichten werkelijk noodzakelijk maakt en welke motieven daartoe leiden. Met waardering voor de plaatsvindende principiële herbezinning en met erkenning van de noodzaak van dergelijke scholen dient gewaakt te worden tegen een verstoring van het evenwicht tussen het hanteren van principes enerzijds en het inspelen op actuele vragen omtrent opvoeding en maatschappij anderzijds.
    - in verband met allerlei ontwikkelingen in het godsdienstonderwijs op scholen voor voortgezet onderwijs, waarbij ook verschillende predikanten van onze kerken betrokken zijn, dienen de kerkeraden daarvan op de hoogte te zijn, enerzijds om te voorkomen dat de predikant zich een eenling zou voelen, anderzijds om de verhouding tussen godsdienstonderwijs en catechese duidelijk aan de orde te stellen; vooral wat dit laatste betreft zeker met het oog op doelstelling, methode en kwaliteit daarvan.
    - tenslotte kunt u zich afvragen of er niet meer aandacht moet worden geschonken aan de categorie „studenten”, die onze kerken rijk is. De spanning tussen geloof en wetenschap gaat hun niet voorbij, evenmin als de problematiek in de relatie wetenschappelijk-hoger en hoger beroepsonderwijs. Hoewel wij menen dat dit niet tot de ons gegeven opdracht behoort, komt het ons toch als wenselijk voor dat de kerken aan genoemde categorie aandacht geven.
  5. Uiteraard is het bovenstaande niet een opsomming die aanspraak maakt op volledigheid; er zou nog meer te noemen zijn. We meenden enkele belangrijke aspecten te moeten aangeven als informatie en ter overweging.

10. Voorstellen

1. Opnieuw deputaten te benoemen, waarbij in aanmerking genomen mag worden dat de brs. Biesma en Koole verzoeken niet opnieuw benoemd te worden; een voorstel van kandidaten voor deze vacatures zal aan het moderamen van de synode worden gedaan.
2. Op grond van dit rapport, van de overwegingen van de commissie en als gevolg van de bespreking in de synodale vergadering enkele hoofdzaken voor verder beleid aan te wijzen.
3. Rondom artikel 6 K.O. duidelijkheid te scheppen met betrekking tot die zaken die in punt 6 van dit rapport zijn aangeduid (o.a. de aard van het overleg en de verantwoording).

4. Aan deputaten artikel 13 K.O. te verzoeken in geval van beroeping tot de bijzondere arbeid van het geven van godsdienstonderwijs, met de beroepende kerkeraad contact op te nemen inzake de financiële regeling bij emeritering.
5. Een regeling te (laten) ontwerpen als bedoeld in punt 6.3 van dit rapport.
ds. H. Biesma, secretaris.

BIJLAGEN

- I — vragenlijst i.v.m. enquête (zie sub 4.)
- II — overzicht resultaten enquête (zie sub 4.)
- III — A en B uitwerkingen van enkele enquête-resultaten door twee werkgroepen (zie sub 4.)
- IV — schrijven aan de kerkeraden, zomer 1979 (zie sub 7.1. en sub 8.1.)
- V — schrijven aan de staatssecretaris (zie sub 8.5.)

BIJLAGE I

Ede, zomer 1977.

Aan: de leden van de Chr. Geref. Kerken
die betrokken zijn bij het
christelijk onderwijs
als: lesgevende
lid van een bestuur
lid van een oudercommissie.

Geachte broeder/zuster,

Via de kerkeraden van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland hebben we namen en adressen verzameld van dié leden der kerken die in enige functie actief bij het onderwijs betrokken zijn.

Het is nl. onze bedoeling een dieper inzicht te krijgen in de (aard van de) problemen waarmee u in uw functie te maken heeft. Door dit inzicht stellen wij ons voor desgevraagd en zo mogelijk concrete adviezen en hulp te kunnen geven in gevallen die ons worden voorgelegd.

Daarbij stellen we ons het volgende voor ogen:

- I. in de eerste plaats sluiten we ter kennisneming voor u bij een exemplaar van de door ons in 1972 gemaakte „omschrijving doelstelling christelijk onderwijs”.
Als concrete vraag verbinden we hieraan: of u met deze omschrijving iets kunt beginnen, en zo ja wát. Mocht u met bepaalde formuleringen moeite hebben, dan willen we dit ook graag van u vernemen.
- II. in de tweede plaats kunt u ons dienen door ons — in volgorde van het belang dat u eraan hecht — de naar uw mening meest urgente problemen kenbaar te maken.
Deze problemen kunnen liggen
  - a. op het terrein van het onderwijs-geven als zodanig. Als voorbeeld denken we daarbij met name aan de moeite die er kan zijn om wetenschappelijke inzichten te verwerken vanuit traditioneel-christelijke opvattingen, moeite — zowel bij uzelf als bij de leerlingen of bij hun ouders;
  - b. op het terrein van de georganiseerdheid en de samenwerkingsverbanden. Als voorbeeld zou te denken zijn aan: de onderwijsorganisaties als zodanig of aan de samenwerking van scholen (samenwerkingsschool - oecumenische school);
  - c. op het terrein van de relatie school-en-kerk. Als voorbeeld zou de vraag kunnen dienen of u het gevoel heeft dat hier sprake is van twee totaal verschillende terreinen dan wel of er naar uw mening gesproken kan worden van een voldoende mate van wederzijdse betrokkenheid.
- III. in de derde plaats zou het wellicht mogelijk zijn dat u ons aangeeft op welke wijze u van ons deputaatschap eventueel verder steun en stimulans verwacht, c.q. noodzakelijk acht. Als mogelijkheden zijn te noemen: het houden van landelijke ontmoetingsdagen, van werkvergaderingen, van regionale samenkomsten of door publikaties.

Van harte hopen we dat u op bovenstaande zaken wilt reageren; we zullen dat zeer op prijs stellen. Daartoe kunt u gebruik maken van bijgevoegd antwoordblad. We zien dit graag vóór 15 september a.s. tegemoet op het adres van: J. Vuyk, Kazernelaan 7, Ede.

PROEVE OMSCHRIJVING DOELSTELLING CHRISTELIJK ONDERWIJS

De Christelijke school dient er bij zijn taak van opvoeding en onderwijs, tegen de achtergrond van de bij de doop door de ouders aanvaarde verantwoordelijkheid op gericht te zijn jonge mensen te brengen tot kennis van God in Jezus Christus en hen te leren op welke wijze aan deze persoonlijke geloofsrelatie met God, vanuit de gehoorzaamheid aan Zijn Woord, in de intermenselijke en maatschappelijke verhoudingen gestalte moet worden gegeven.

Tot deze dienst in het Koninkrijk van God behoort volgens het Evangelie de uitvoering van de aan de mens toevertrouwde cultuurtaak om de aarde te bewerken en te bewaren en deze aarde een leefbare plaats voor alle mensen te doen zijn.

Voor de uitvoering van deze taak in de complexe menselijke samenleving van vandaag zal het nodig zijn de jonge mensen op de scholen vanuit de normen van het Evangelie van Jezus Christus op te voeden tot en te begeleiden bij het onderscheiden tussen goed en

kwaad, recht en onrecht, waarheid en leugen, en hun te leren op welke wijze zij zich hebben in te zetten voor de ontrechten en verdrukten in de menselijke samenleving.

Wezenlijke voorwaarden hiertoe zijn:

- a. dat de verhoudingen binnen de school zijn gestempeld door de liefde van en de gehoorzaamheid aan Christus;
- b. dat het Evangelie van verzoening door het kruis en van het vernieuwende werk van de Heilige Geest als het fundament voor onze verhouding tot God en de medemens aan de kinderen wordt voorgehouden;
- c. dat gezag als een ordening van God in de menselijke samenleving wordt aanvaard en geoefend in de geest van dienstbetoon die uit het Evangelie van Christus spreekt.

BELANGRIJKE „INGANGEN” VOOR EEN BESPREKING VAN DE UITKOMSTEN „ONDERWIJSENQUETE”

I. Rondom de proeve omschrijving doelstelling christelijk onderwijs

Mag in een doelstelling van christelijke opvoeding en onderwijs, of (concreter) van een christelijke school, **gerefereerd** worden aan de **doopbelofte**?

Zo ja, wat voor consequenties heeft dat voor het toenemend aantal christelijke scholen, waarvan 20⁰/_o tot soms 80⁰/_o van de leerlingen niet gedoopt is, ofwel onkerkelijk is, ofwel tot een **niet-christelijke** godsdienst gerekend moet worden?

Hoe verhoudt zich de **evangeliserende taak van de christelijke school** tot haar opvoedende taak?

(Te denken valt met name aan de „zendingssituatie” in grote stadsscholen).

Wat betekent dat voor het toelatingsbeleid van het bestuur? En wát voor de ouders van „kerkelijk meelevende” kinderen voor wie de christelijke school een gewetensvolle keus is?

De **doelstelling is niet onderwijs gericht**.

Het is de taak van de **ouders** „de kinderen te brengen tot kennis van God in Jezus Christus”. Doel van de **school** is: „aanbrengen van kennis, inzicht en vaardigheden”.

De christelijke school „dient **jonge mensen toe te rusten voor hun taak in de samenleving vanuit de gehoorzaamheid aan Gods Woord**”.

Zijn voor ons de **3 Formulieren** absoluut **onmisbaar** in de **grondslagformulering**?

Is niet eerder de bijbelbeschouwing doorslaggevend?

Hoe kom je in de schoolpraktijk aan „het gestalte geven toe (inclusief „het gezag als ordening van God”) m.b.t. de grote ethische, sociale, politieke en economische vragen van onze tijd? (Wie zijn de ontrechten? Kapitaal - arbeid - welvaart - welzijn? Werkloosheid? Sociaal bewustzijn? Democratisering? Individu en groep? Moslims op school? Drugs? etc.)

Moet in de doelstelling „onze verdorvenheid en de macht van de zonde” niet meer gehonoreerd worden?

II. Rondom het onderwijsgeven

Er moet meer duidelijkheid komen in de **positie van de instituten die opleiden voor beroepen in het christelijk onderwijs**.

Omtrent **kwaliteit** van de opleidingen, de **visie** op onderwijs als ook de **bijbelse fundering**. Wàar studeren we?

Het **godsdienstonderwijs** staat aan allerlei „wind van leer” bloot. **Welk kader heeft dat onderwijs?** Hoe grenzen we het af, enerzijds naar de catechese, anderzijds naar de maatschappijleer?

Verantwoorde richtlijnen en methoden voor de diverse soorten van onderwijs ontbreken vrijwel. Moet een „vakman” de godsdienstles geven? De dominee?

Moet de **christelijke school inspelen op/tegengas** geven aan **problemen rondom geloof en wetenschap**, evolutie, bijbelkritiek, functie massamedia e.d.? Moet dat een plaats krijgen in het schoolwerkplan? Hoe beïnvloedt dat de **inhoud** van het (vak-)onderwijs?

Er is behoefte aan **deskundigen op pedagogisch-didactisch en onderwijskundig gebied** in wie men principieel vertrouwen heeft. Van hen mag goede voorlichting verwacht worden.

Hoe krijgen we er zicht op **welke „antropologie”, welke vormen van „modern denken” en „geloven” verantwoordelijk zijn voor** hedendaagse onderwijsvernieuwingen, -doelstellingen, -werkvormen, -leerprocessen, -groepsprocessen, evaluatietechnieken?

III. Rondom de schoolorganisatie

Er rijzen vragen met betrekking tot de positie van de chr. geref. onderwijsgevend en bestuursleden ten aanzien van de **identiteit van de grote prot.chr. bestuurs- en personeelsorganisaties**. Er zijn daarnaast kleine(re) organisaties van orthodoxe signatuur. „Wat moeten we?”

De inzetbaarheid van chr. geref. ouders in oudercommissies en schoolbesturen blijkt vaak erg moeilijk. Hoe komt dat? Ondeskundigheid? Frustaties vanwege een minderheidspositie? Geestelijk isolement? „Mijding”?

Vragen rondom de **veranderende verhoudingen in de school**.

Afstand tussen bestuur en personeel. Voortschrijdende democratisering. De wet op de Ondernemingsraden straks ook van toepassing op het onderwijs? De plaats van het bevoegd

gezag. Het bestuur **nu** een regentencollege? Ouders, docenten, niet onderwijzend personeel en leerlingen/studenten, allen in het bestuur vertegenwoordigd?

De „fusie-problematiek”. Moeten we altijd NEEN zeggen tegen elke ontwikkeling in de richting van een samenwerkingsschool, oecumenische school?

De „verzorgingsstructuur” gaat met betrekking tot het onderwijs een steeds grotere rol spelen.

In verband daarmee is de problematiek van de al of niet verzuilde Schoolbegeleidingsdienst (S.B.D.) uiterst actueel; alsmede de vele plannen van de overheid centraliserend regelend op te treden in de richting van een gigantisch her- en bijscholingsplan.

In de toewijzing van cursussen en studenten doemen gevaren op voor de vrijheid van het onderwijs.

IV. Rondom Kerk en School

„De christelijke kerk steunt de Christelijke school”.

„De Christelijke Gereformeerde Kerk steunt welke christelijke school?”

Moet „stichting en instandhouding” bevorderd worden van protestants-christelijke scholen?, of Reformatorische scholen?, of Gereformeerde (Vrijgemaakte) scholen?, of „eigen” scholen?

Kunnen er geen duidelijke adviezen komen van deputaten over kwesties als Oude Vertaling/Nieuwe Vertaling? Groot Nieuws? Oude berijming/ Nieuwe berijming?

Kan over het gebruik van het Liedboek in de christelijke school niet wat meer gezegd worden?

Kan de kerk op dit terrein niet wat meer afstanden gaan overbruggen?

„De kerk heeft nauwelijks aandacht voor het schoolgaande kind”. Er is op plaatselijk niveau weinig concrete binding met „de christelijke school”.

Speelt de innerlijke verdeeldheid (ook) hier parten?

Waar is er contact tussen predikant en godsdienstdocenten?

Is „onderwijs” een vast agendapunt op kerkerads- en classisvergadering?

Deputaten moeten meer contact zoeken met soortgelijke instanties van andere kerken in de gereformeerde gezindte.

Zo ook met de eigen jeugdbonden!

Deputaten zouden moeten bevorderen dat er principiële nascholing voor onderwijzenden komt, of cursussen in „persoonlijke weerbaarheid”, toerusting. Dergelijke vormingscursussen zouden ook voor bestuursleden, leden van oudercommissies e.d. nuttig kunnen zijn.

Juist „de gemeente is geroepen” gestalte te geven „aan het leven met Christus”. Daarom dient juist vanwege de kerk nagedacht te worden over zaken als prestatiemoraal, consumptie-christendom, milieubeheer e.d.

Deputaten zouden derhalve kunnen (laten) schrijven „over het mensonterend cijfersysteem” in verband met de christelijke zorg voor de zwakken.

Deputaten hebben een belangrijke taak in het „verzorgen van principiële, relevante publicaties, voorlichtend, deskundig, leesbaar, regelmatig”.

BIJLAGE II

Apeldoorn, februari 1979.

Geachte Zuster, Broeder,

Zoals u zich wellicht herinnert hebben deputaten voor Kerk en Onderwijs in het najaar van 1977 een enquête gehouden onder al die christelijke gereformeerde kerkleden die op de een of andere wijze bij het onderwijs betrokken zijn. Van de kerkeraden werd daartoe medewerking gevraagd in de vorm van toezending van adressenmateriaal. Aan de hand daarvan werden aan honderden de enquêtegegevens toegezonden. Velen — lang niet allen — hebben de enquête beantwoord en stuurden hun reactie op naar deputaten. Ook u behoort tot de 220 personen die reageerden.

Het verwerken van het antwoordmateriaal vergde enige tijd. Over de resultaten ervan hebben deputaten uitvoerig met elkaar vergaderd. Daarbij lag op de achtergrond de bedoeling alle betrokkenen met de gegevens te confronteren door middel van **regionale werkvergaderingen**, waar met elkaar over de belangrijkste vragen en uitslagen kon worden verder gedacht en gesproken. Helaas heeft een oproep in de kerkelijke pers om zich voor een dergelijke werkvergadering aan te melden onvoldoende weerklank gevonden. Deputaten menen dan ook van deze opzet te moeten afzien. Inmiddels wordt gezocht naar andere mogelijkheden om het verzamelde materiaal toch bespreekbaar te maken. Dit alles vraagt opnieuw tijd, terwijl allen die reageerden op de enquête, langzamerhand wel iets zouden willen horen over de resultaten hiervan.

Het is om die reden dat u hierbij krijgt toegezonden een overzicht van de belangrijkste uitkomsten van de enquête; deze uitkomsten zijn door ons samengevat tot een viertal onderdelen, die voorts hebben gediend als „belangrijke ingangen” voor een verdere interne bespreking. Wij menen dat u met behulp daarvan een zeker inzicht ontvangt in de aard en omvang van de vragen zoals die leven in ons „onderwijsveld”. U kunt er wellicht in uw naaste omgeving (via gesprekskring, personeelsvergadering, gemeente-avond of hoe dan ook) uw winst mee doen.

Zoals gezegd: een verdere uitwerking van de gegevens die mogelijk kan leiden tot een door deputaten te organiseren landelijke onderwijsdag, heeft op dit ogenblik alle aandacht.

Tenslotte willen wij in dit schrijven nog een klein aantal opmerkelijke cijfers en zaken vermelden bij wijze van illustratie:

aantal reagerende personen: 220

daarvan: 127 onderwijsgeevenden

67 bestuursleden

22 oudercommissieleden

2 niet-onderwijzend personeelsleden

1 inspecteur

1 lid van de kerkelijke onderwijscommissie

(dubbelfuncties niet inbegrepen).

Op de vraag wat men met de door deputaten geformuleerde doelstelling kan beginnen, antwoorden:

88 dat ze ermee instemden, er morele steun in vinden, proberen „het” vóór te leven;

52 vinden er een wezenlijke bijdrage in voor gesprekken met collega's, bestuursleden, ouders;

23 kunnen met de doelstelling weinig of niets beginnen.

Zo'n 49 van u zouden graag regelmatig in onze kerkelijke pers publikaties over onderwijszaken lezen.

38 van u vragen om een landelijke ontmoetingsdag, als werkvergadering maar . . .

41 willen liever regionale samenkomsten.

25 van u vragen om een „gezamenlijke liedlijst voor de scholen”.

12 van u vragen om een praktische uitwerking van de doelstelling van of namens deputaten.

8 van u wijzen op de problemen van de grote-stadsscholen, terwijl

19 melding maken van een soort zendingssituatie in de school.

12 vragen er: „hoe geef je verantwoord godsdienstles?”.

Bij deze „greep” willen we het laten. Stof tot nadenken is er naar onze mening te over. Te bedenken valt dat soms zeer belangrijke antwoorden en opmerkingen door enkelingen zijn ingebracht. Met alle gegevens willen deputaten trachten rekening te houden.

U alle sterkte toewensend bij uw arbeid,

tekent namens deputaten Kerk en Onderwijs,

ds. H. Biesma, secretaris.

BIJLAGE III A

RAPPORT VAN WERKGROEP I

I. GRONDSLAG

1. Functie van de grondslag

Bij het stichten van een school worden afspraken gemaakt over de **basis** waarop men wil samenwerken. Dit gemeenschappelijk uitgangspunt wordt vastgelegd in de grondslag, die dus de **identiteit** van de school bepaalt. Alle betrokkenen dienen deze grondslag te respecteren en zijn hierop aanspreekbaar.

De grondslag bepaalt niet alleen het raam waarbinnen men moet blijven, maar geeft ook de **richting** aan voor de principiële achtergrond van de lessen, voor de visie die men op de maatschappij heeft en voor de omgang met elkaar.

2. Het functioneren van de grondslag

De grondslag speelt een belangrijke rol bij het benoemen van bestuursleden, personeelsleden en leden van de oudercommissie. Zij allen dienen de grondslag te ondertekenen en er van harte achter te staan. Hetzelfde geldt voor de leden van de schoolvereniging. Bij het benoemen van leerkrachten en bij het toelaten van leerlingen dient men duidelijk te spreken over de grondslag en de identiteit van de school en over de consequenties die dit heeft. De eerlijkheid gebiedt dat iedereen duidelijk weet waar hij aan toe is. Bij het formuleren van de doelstellingen behoort de grondslag steeds weer het uitgangspunt te zijn; er zal in de volgende hoofdstukken dus steeds teruggekoppeld moeten worden naar voorafgaande hoofdstukken.

3. De inhoud van de grondslag

Eigenlijk zou het voldoende moeten zijn als de grondslag van de school het Woord van God was. De verschillende uitleg die aan de inhoud en het gezag van de bijbel gegeven wordt, noodzaakt echter tot een aanvulling die aangeeft op welke wijze wij de bijbel hanteren. Vele P.C. scholen hebben daarom als grondslag: „de Bijbel als Gods Woord, waaraan geen andere uitleg wordt gegeven dan in de 3 Formulieren is aangegeven”. Vanuit verschillende motieven is hierop de laatste jaren kritiek gekomen. Toch is deze toevoeging essentieel, omdat ze aangeeft dat we als **reformatorische** Christenen willen samenwerken in de school. Een andere formulering die we aantreffen is wezenlijk van dezelfde inhoud, maar benadrukt het reformatorisch: „Gods Woord, als de door God gegeven openbaring en de belijdenisgeschriften als de wijze waarop de kerk der Reformatie de inhoud der Schriften heeft verstaan en geleerd”. Een formulering die het mogelijk maakt om samen te werken met leden van bijvoorbeeld de Vergadering der gelovigen

gen is: „de Bijbel als Gods Woord, volgens het reformatorisch belijden”. Omschrijvingen van de grondslag kunnen variëren, maar elementen die er o.i. minimaal in behoren te staan zijn:

- een verwijzing naar de bijbel als het onfeilbare en historisch betrouwbare Woord van God;
- een verwijzing naar het reformatorisch belijden.

I. DISCUSSIEPUNTEN BIJ DE GRONDSLAG

1. Wat bepaalt het **christelijk** van het christelijk onderwijs: de grondslag en de doelstellingen of de man/vrouw voor de klas?
2. Sommige leerkrachten denken radicaal anders over de Heilige Schrift. Men gebruikt nog wel de bijbelse woorden, maar vult die met een andere inhoud. Hoe moet dan gehandeld worden?
3. Kunnen we nog samenwerken in de C.N.S. als sommige leerkrachten werken vanuit de nieuwe theologie? Waar liggen de grenzen?
4. Wat moet volgens u minimaal in de grondslag staan? Bij welke grens meent u dat we niet meer kunnen samenwerken?
5. Bent u het eens met de stelling dat ouders alleen lid van de schoolvereniging kunnen worden als zij de grondslag ondertekenen? Geldt dit ook voor scholen waar de meerderheid der ouders onkerkelijk is?
6. Als men stelt: „het christelijk klimaat gaat soms bijna verloren”, wat bedoelt men dan precies?
7. Waardoor ontstaat volgens u het afzakken naar algemene „christelijke” vaagheden?
8. De kerkeraden hebben toe te zien dat de ouders overeenkomstig hun doopbelofte de kinderen doen onderwijzen op scholen die tot grondslag hebben Gods Woord en de drie Formulieren van Enigheid (artikel 54 K.O.). Hoe functioneert dit in de praktijk? Weten de kerkeraden wat er op de scholen gebeurt? Hebben de kerkeraden een taak ten aanzien van het toezicht op de scholen? (zie ook artikel 19 van de kerkvisitatie, waar gevraagd wordt: „Zorgen de ouders dat hun kinderen zoveel mogelijk gebruik maken van de scholen die met de christelijke gereformeerde beginselen harmoniëren?”).

II. GRONDBEGINSELEN

1. Algemeen

De bijbel biedt ons een rijke schat aan gegevens, die van belang zijn voor opvoeding en onderwijs. Het verdient aanbeveling om een aantal grondbeginselen uit de bijbel concreet aan te geven. *De bedoeling hiervan is niet om de grondslag te verengen tot deze grondbeginselen, maar om op een aantal belangrijke zaken de aandacht te vestigen.*

2. Het bijbels mensbeeld

Van grote betekenis is de visie die wij op de mens hebben. Zo zal een humanistische mensvisie uitgaan van de goedheid en vervolmaaktheid van de mens en geen rekening houden met de zondeval en de gevolgen daarvan. Deze **optimistische** mensvisie komt duidelijk tot uiting in de evolutietheorie, die ervan uitgaat dat de mens van geringe afkomst is en op weg is naar een steeds grotere volmaaktheid. In deze theorie staat de mens met al zijn kennen en kunnen centraal. Het komende paradijs is het werk van zijn handen. *De bijbel geeft ons daarentegen een **realistisch** mensbeeld.*

De mens is van hoge afkomst. Hij is naar Psalm 8 bijna goddelijk gemaakt. Hij is geschapen naar het **beeld van God**, zodat hij God kende, in de juiste relatie tot Hem stond en in volkomen toewijding zijn taak vervulde volgens de normen die God gegeven had. In alles stond God centraal en de bestemming van de mens lag in de dienst en verheerlijking van God. De mens is een religieus wezen.

*Door de zondeval is de relatie met God verbroken en ging de mens zichzelf centraal stellen en eigen normen hanteren. Na de zondeval heeft God Zijn oorspronkelijke bedoeling met de mens echter niet laten vallen. De mens is eerst tenvolle mens als kind van God, dat zich in de dienst des Heren volop geeft. Het ware geluk van de mens ligt dus in de gemeenschap met God en de dienst van God. Alleen door Gods **genade** kan de relatie met God hersteld worden.*

In opvoeding en onderwijs zal het werk van Jezus Christus daarom centraal moeten staan. In deze visie is de mens niet op weg naar een steeds grotere volmaaktheid. Hij blijft zondaar en heeft de dagelijkse bekering nodig. Het **Rijk Gods** wordt niet door mensenhanden gebouwd, maar het wordt zichtbaar in de tekenen die de gelovigen in dienst van God, van dat Rijk mogen oprichten.

Het herstel van de **relatie met God** is bepalend voor de andere relaties waarin de mens staat. De relatie tot de medemens moet beheerst worden door de liefde, die Christus als de kern der wet heeft aangewezen. Het „heil” van de medemens is niet uitgeput met het herstel van de geschonden intermenselijke verhoudingen, maar is dan pas bereikt waar de geschonden verhouding tot God hersteld is.

De relatie tot de natuur moet beheerst worden door de cultuuropdracht die God de mens

gegeven heeft om de gehele wereld te bevolken en tot ontwikkeling te brengen. De mens is daarin als rentmeester verantwoordelijk ten opzichte van de Eigenaar van de schepping.

3. De maatschappijvisie

De aarde is des Heren en haar volheid. Deze bijbelwoorden impliceren dat de aarde en al wat daarop is, niet het eigendom zijn van de mens maar van God. De mens is slechts **rentmeester** die in opdracht van God zijn **cultuurtaak** vervult en in alles verantwoording moet afleggen aan God. De rentmeester voert een beleid; hij verkwist het eigendom van zijn Heer niet. Hij is verantwoordelijk voor het beheer van de schepping, en daarom ook voor een menswaardig en rechtvaardig bestaan voor allen die de aarde bewonen.

De maatschappij waar de mens verantwoordelijk voor is, is niet alleen een optelsom van individuen, maar ook het totaal van alle menselijke relaties. De maatschappelijke **structuren** omvatten dus de mensen en de verbanden waarin zij leven. De zonde zit niet in de structuren. Vernieuwing van de maatschappij moet daarom beginnen met de bekering van de mens. De heiliging van de mens omvat heel het leven en doortrekt alle verhoudingen. Socialisme en communisme overschatten de invloed van de maatschappij. Volgens deze ideologieën moet men de structuren veranderen om een betere maatschappij en een betere mens te verkrijgen. Ze houden geen rekening met de macht van de zonde.

Aan de andere kant wordt de invloed van de maatschappij door christenen vaak onderschat. Het geestelijk leven ondervindt wel degelijk invloed van de maatschappelijke toestanden en de christen heeft ook hier een taak. De weg die hij hier gaan moet wordt ons door de bijbel aangegeven: alleen het herstel van de relatie met God kan een werkelijke vernieuwing brengen in de intermenselijke relaties en daardoor in de structuren.

4. Moet het onderwijs helpen de maatschappij te hervormen?

We moeten hier goed onderscheiden wat het uitgangspunt is. Het onderwijs is instrument ten dienste van het **kind**, niet ten dienste van de maatschappij. Deze keuze wordt bepaald door het hiervoor beschreven mensbeeld. Het vertrekpunt moet in het kind liggen en niet in de maatschappij, omdat het kind anders instrument wordt en gemanipuleerd wordt ten dienste van de maatschappij.

De school mag dus in geen geval een orgaan voor **maatschappijhervorming** worden. Wel is er een **indirecte relatie** tussen school en maatschappij. Het kind wordt opgeleid om zelfstandig zijn plaats in de maatschappij te kunnen bepalen, maar daarbij staat niet de maatschappij maar het kind centraal.

Het kind moet leren wat recht en onrecht is en moet kunnen onderscheiden tussen goed en kwaad. Daartoe wordt het op school toegerust en opgevoed tot zelfstandigheid. Vanuit de bijbel mogen we de kinderen wijzen op hun roeping in de maatschappij. Die boodschap beperkt zich echter niet eenzijdig tot de sociaal-economische orde, maar wijst de kinderen op Jezus Christus en op de dienst in Zijn Koninkrijk die in alle levensverbanden tot uiting moet komen.

5. De onderlinge verhoudingen

Het karakter van de christelijke school moet niet alleen tot uiting komen in de inhoud van de lessen en de achtergronden van waaruit deze gegeven worden maar ook in de onderlinge verhoudingen. Deze dienen bepaald te worden door de **liefde** en door het respect voor de ander (1 Cor. 13). Dit zal o.a. tot uiting komen in de tijd en de aandacht die men aan elkaar besteedt. Het betekent ook dat men het kind respecteert met zijn eigen gaven en mogelijkheden. Niet de eisen van de maatschappij mogen hier voorop staan, maar de volledige ontplooiing van het kind met zijn eigen gaven en mogelijkheden. Onze houding t.a.v. het kind is dan geen eisende, maar een dienende houding.

Het gezag moet erkend worden als een ordening van God, maar het zal beoefend moeten worden in een geest van dienstbetoon zoals Christus ons dat geleerd heeft.

II. DISCUSSIEPUNTEN BIJ DE GRONDBEGINSELEN

1. Welke grondbeginselen moeten naar uw mening opgenomen worden?
2. Niet de eisen van de maatschappij, maar de volledige ontplooiing van het kind moet centraal staan in het onderwijs.
  - a. Houdt volgens u deze stelling in dat er geen wisselwerking is tussen hedendaags onderwijs en de maatschappij?
  - b. Welke consequenties heeft bovenstaande stelling volgens u voor het onderwijs?
3. Welke tekenen kunnen/mogen/moeten wij van het Rijk Gods oprichten?
4. Hoe ziet u de volgende tegenstellingen in het licht van het voorafgaande?
  - a. de bepaaldheid van de mens tegenover de vrijheid van de mens;
  - b. de afhankelijkheid van de mens tegenover de onafhankelijkheid van de mens;
  - c. de ander waarderen als tegenstander (prestatie-moraal) tegenover de ander waarderen als medestander;
  - d. de mens is gevangen in schema's/structuren tegenover de mens waarderen in zijn uniek zijn.

III DOEL VAN DE OPVOEDING

1. Algemeen

Het doel van de opvoeding moet in overeenstemming zijn met wat God ons daarover in

Zijn Woord leert (grondslag).

Van groot belang daarbij is de visie die wij op de mens en de maatschappij hebben (grondbeginselen).

2. Enkele doelstellingen

Langeveld noemt als doel van de opvoeding: „het kind helpen mondig te worden, het bekwaam helpen maken zelfstandig zijn levenstaak te volbrengen”.

Bavinck gaat uit van 2 Tim. 3 : 17: Het kind moet gevormd worden „tot mens Gods, tot alle goed werk volmaakt toegerust”.

Waterink geeft als doel van de opvoeding: „de vorming van de mens tot zelfstandige, God naar zijn Woord dienende persoonlijkheid, geschikt en bereid al de gaven die hij van God ontving, te besteden tot Gods eer en tot heil van het schepsel in alle levensverbanden waarin God het plaatst”.

3. Aantekeningen bij deze doelstellingen

De doelstelling van Langeveld is kort en bondig. Het is echter een neutrale doelstelling, die het meerdere wat wij in de christelijke opvoeding beogen, achterwege laat.

Van de twee andere doelstellingen kiezen we de doelstelling van Waterink, omdat hierin naar onze mening, het meest duidelijk naar voren komt wat we in het vorige hoofdstuk besproken hebben. Centraal in de doelstelling van Waterink staat de **dienst aan God en aan de medemens** volgens de normen van de bijbel.

Het doel van het onderwijs zal in overeenstemming moeten zijn met dit opvoedingsdoel. We voeden op tot een **zelfstandige persoonlijkheid**, dat betekent dat we als opvoeders **leiding** moeten geven aan de kinderen, maar dat het accent bij het ouder worden van de kinderen **steeds meer** komt te liggen op het **begeleiden**.

De afhankelijkheid van de kinderen neemt af en de zelfstandigheid neemt toe. Dat betekent ook dat we de kinderen **niet mogen manipuleren** door ze b.v. voor ons politieke karretje te spannen. Het kind moet straks zelf kunnen kiezen en zelfstandig kunnen beslissen; een **zelfstandigheid** die tot uiting komt in het **aanvaarden van een levenstaak**, met toewijding en als dienst. Het kind heeft van God **gaven** ontvangen. Het is de taak van de opvoeders om het kind in staat te stellen **al zijn gaven** (niet alleen de verstandelijke) te ontwikkelen en het te leren deze gaven te besteden tot eer van God en tot heil van het schepsel.

III DISCUSSIEPUNTEN BIJ HET DOEL VAN DE OPVOEDING

1. Het gaat in de opvoeding om de vorming van de gehele mens. Is de praktijk op school daarmee in overeenstemming?
2. Moet de school zich aanpassen bij de opvattingen van het gezin en van de kerk? Hoe bevordert men dat?
3. Wat is de relatie tussen school en kerk?
Moet er meer wederzijds contact komen?
Zo ja, op welke wijze?
- 3a. Mogen we een kind dat van God minder talenten ontvangen heeft, afstraffen met een onvoldoende?
- 3b. Mag op een christelijke school faalangst bestaan?

IV DOEL VAN HET ONDERWIJS

1. Algemeen

De ouders blijven steeds ten volle verantwoordelijk voor het totaal van de opvoeding, ook voor die taken die buiten het gezin door anderen worden vervuld. Daarom dienen de ouders steeds actief betrokken te zijn op het onderwijs dat hun kinderen ontvangen.

Het onderwijs mag niet in strijd zijn met de **doopbelofte**. Het onderwijs werkt samen met anderen (de ouders, de kerk) aan de opvoeding van de jonge mens en bereidt hem met name voor voor zijn taak in de maatschappij. Dit betekent dat het onderwijs op school niet in strijd mag zijn met de opvoeding door het gezin en de kerk. De grondslag van de school dient als gemeenschappelijk basis en uitgangspunt.

De doelstelling van het onderwijs zal in het verlengde moeten liggen van het opvoedingsdoel, omdat het onderwijs een geïntegreerd deel van de opvoeding behoort te zijn.

2. De doelstelling van Boerwinkel

„Doel van opvoeding en onderwijs is: de jonge mens zo te begeleiden en te stimuleren op zijn weg naar de volwassenheid, dat hij steeds meer in staat en bereid is te bepalen, waar hij z'n krachten wil inzetten, om de algemene cultuuropdracht van de mens (namelijk om deze aarde te bewerken en te bewaren in samenwerking met en tot vreugde van alle medemens), op persoonlijke wijze gestalte te geven; daarbij zijn kritische zin t.a.v. wat echt of onecht, waar of onwaar, recht of onrecht is te scherpen; en hem bereid te maken op te komen voor verdrukten en ontrenten, aan welke kant deze zich ook bevinden. Van wezenlijk belang hierbij is, dat de jonge mens opgenomen is in een gemeenschap. Vooral in een gemeenschap, waarin ouderen en jongeren leven uit Godsvertrouwen zoals Abraham, elkaar bemoedigen en corrigeren, onderweg naar een toekomst van liefde, gerechtigheid en vrede. Een toekomst die voorgoed reeds begonnen is in Jezus, de Heer en die door Hem eenmaal volle werkelijkheid zal worden.”

Omdat het onderwijs een geïntegreerd deel van de opvoeding behoort te zijn, moeten de

doelstellingen van opvoeding en onderwijs met elkaar in overeenstemming zijn. De meeste elementen van het opvoedingsdoel van Waterink vinden we inderdaad terug in de doelstelling van Boerwinkel. Dat in deze doelstelling veel aandacht gevraagd wordt voor de maatschappelijke betrokkenheid is een duidelijk winstpunt. Een wezenlijk tekort voor het christelijk onderwijs is echter het ontbreken van een duidelijke verwijzing naar de bijbel als de norm van al ons handelen.

3. De doelstelling van deputaten kerk en onderwijs-prof. Velema

„De christelijke school dient er bij zijn taak van opvoeding en onderwijs — tegen de achtergrond van de bij de doop door de ouders aanvaarde verantwoordelijkheid — op gericht te zijn jonge mensen te brengen tot kennis van God in Jezus Christus en hun te leren op welke wijze aan deze persoonlijke geloofsrelatie met God, vanuit de gehoorzaamheid aan Zijn Woord, in de intermenselijke en maatschappelijke verhoudingen gestalte moet worden gegeven.

Tot deze dienst in het koninkrijk Gods behoort volgens het Evangelie de uitvoering van de aan de mens toevertrouwde cultuurtaak om de aarde te bewerken en te bewaren en deze aarde een leefbare plaats voor alle mensen te doen zijn.

Voor de uitvoering van deze taak in de complexe menselijke samenleving van vandaag zal het nodig zijn de jonge mensen op de scholen vanuit de normen van het Evangelie van Jezus Christus op te voeden en te begeleiden bij het onderscheiden tussen goed en kwaad, recht en onrecht, waarheid en leugen en hun te leren op welke wijze zij zich hebben in te zetten voor de ontrechten en de verdrukten in de menselijke samenleving. Wezenlijke voorwaarden hiertoe zijn:

- dat de verhoudingen binnen de school zijn gestempeld door de liefde van en de gehoorzaamheid aan Christus;
- dat het Evangelie van verzoening door het kruis en van het vernieuwende werk van de Heilige Geest als het fundament voor onze verhouding tot God en de medemens aan de kinderen wordt voorgehouden;
- dat gezag als een ordening van God in de menselijk samenleving wordt aanvaard en geoefend in de geest van dienstbetoon die uit het Evangelie van Christus spreekt.”

4. Aantekeningen bij de stelling van Velema

De doelstelling van Velema begint met het aangeven van de juiste verhouding tussen het verticale en het **horizontale**. De kennis van God in Jezus Christus en de persoonlijke geloofsrelatie zijn bepalend voor onze houding in de intermenselijke en maatschappelijke verhoudingen.

Dat betekent voor het christelijk onderwijs dat de verkondiging van de reddende en bevrijdende betekenis van Jezus Christus centraal moet staan. Wij zijn zondaren en Jezus wil onze Zaligmaker zijn. Hij is de Verlosser en Bevrijder Die de macht van het kwaad en van de zonde teniet doet. Hij verzoent met God. Maar men deelt in de betekenis van Christus niet zo maar, niet automatisch. Daarvoor is nodig een persoonlijke relatie tot Hem, ja geloof in Hem. Het is mede de taak van het christelijk onderwijs om daarover te spreken.

Het christelijk onderwijs zou echter tekort schieten als het in deze verticale relatie bleef steken, of het spreken over de verticale verhouding zou isoleren van de rest van het onderwijs; het één moet het ander doortrekken.

De verlossing heeft **maatschappelijke en politieke consequenties**. De doelstelling wijst op de **cultuurtaak** die door God aan de mens is toevertrouwd. Het onderwijs zal de kinderen moeten voorbereiden op de **taak** die zij in de maatschappij te vervullen krijgen. De school zal kennis, inzicht en vaardigheden c.q. bekwaamheden moeten aanbrengen. Maar deze voorbereiding is niet neutraal; het is niet voldoende dat de school opleidt tot vakbekwame mensen. De kinderen moeten leren om vanuit de normen van het Evangelie van Jezus Christus zelfstandig te onderscheiden tussen goed en kwaad, recht en onrecht, waarheid en leugen en leren om zich in te zetten voor ontrechten en verdrukten. Bij het formuleren van de doelstellingen per vak zullen deze elementen naar voren moeten komen. De verwijzing naar de **bijbel als Gods Woord** en als inspiratiebron en norm voor ons denken en handelen is onmisbaar in een doelstelling voor het christelijk onderwijs. Het vloeit logisch voort uit de grondslag en het doel van de opvoeding zoals we die in vorige hoofdstukken geformuleerd hebben.

Tenslotte wijst Velema op een aantal **voorwaarden**. Men kan van mening verschillen over de vraag of deze voorwaarden volledig zijn en of ze bij de doelstelling opgenomen moeten worden of in een apart hoofdstuk. Belangrijk is o.i. dat erop gewezen wordt en dat er in de school over gesproken wordt hoe de verhoudingen moeten zijn, wil men op vruchtbare wijze kunnen werken aan het verwezenlijken van de doelstelling.

IV DISCUSSIEPUNTEN BIJ HET DOEL VAN HET ONDERWIJS

- Moet de doopbelofte van de ouders in de doelstelling betrokken worden? Of moeten we dit vervangen door: „samen met de ouders in hun verantwoordelijkheid”? Zien de ouders zelf het christelijk onderwijs in het verlengde van de doopbelofte? Kan men de doopbelofte wel noemen als veel leerlingen niet gedoopt zijn?

2. Heeft de school een evangeliserende taak?
Wat houdt deze taak dan in?
Moet er een maximum gesteld worden aan het percentage onkerkelijke kinderen? Wat als 90% onkerkelijk is?
Welke problemen brengt dit mee?
3. Wat moet de school doen als ze de keuze heeft tussen terugloop/beperking van het aantal leerlingen of handhaving van het principiële karakter van de school?
4. Kan een school nog wel evangeliserend bezig zijn als ze terwille van het grote aantal onkerkelijke ouders de grondslag en de doelstellingen steeds meer gaat veralgemenen?
5. Moet de school de kinderen tot Jezus brengen of is dit de taak van de kerk en de ouders?
6. Moet de school ervan uitgaan dat de kinderen bij Jezus behoren, m.a.w. hoe moet de school de kinderen zien in hun relatie tot Jezus Christus?
7. Moet de school zich uitspreken over grote sociale, ethische en politieke vraagstukken?
Moet men dit overlaten aan de docent of hiervoor richtlijnen geven?
Moet de kerk hierover voorlichting geven? Hoe?
8. Wat is de inhoud van de cultuuroopdracht die God de mens gegeven heeft?
Kunt u enkele consequenties van deze cultuuroopdracht aangeven?
9. Moeten de door Velema genoemde voorwaarden opgenomen worden in de doelstelling?
Zijn ze overbodig of moeten ze elders vermeld worden?
Welke voorwaarden zou u toe willen voegen?
10. Mag op een christelijke school faalangst bestaan?
11. Mogen we een kind dat van God minder talenten ontvangen heeft afstraffen met een onvoldoende?
12. Mag de school een middel zijn tot maatschappij-vernieuwing?
Mag de school verouderde, verstarde of verwereldlijke leefpatronen van onze consumptie-maatschappij zonder kritiek doorgeven aan de leerlingen?
13. Waarop moet de nadruk liggen in het onderwijs: op kennis of op persoonlijke vorming?
14. Wie zien wij als de ontrenten en de verdrukten in de samenleving?

Suggesties voor aanvullingen/wijzigingen m.b.t. de stelling van Velema

1. Regel 9 „mensen” vervangen door „schepselen” i.v.m. onze verantwoordelijkheid ten opzichte van alles wat leeft.
2. Regel 12 **te onderwijzen**, op te voeden en te begeleiden . . . de onderwijstaak komt nl. te weinig uit de verf.
Eventueel regel 10 t/m 14 zo omwerken dat er ook iets gezegd wordt over het aanbrengen van kennis, inzicht en vaardigheden/c.q. bekwaamheden.
3. Regel 14 „menselijke” weglaten.

Het verzoek van deputaten was:

1. Twee onderwerpen te bespreken en uit te diepen.
Voor groep I waren dat de onderwerpen:
  - a. rondom grondslag en doelstelling;
  - b. rondom schoolorganisatie.
2. Te bekijken of er een landelijke vergadering aan deze onderwerpen besteed kan worden en zo ja, hoe dit aangepakt moet worden.
1. **Onderwerp 1a** is door ons uitgewerkt.
Er is naar onze mening in de Christelijke Gereformeerde Kerken behoefte aan voorlichting en een handreiking voor allen die bij het onderwijs betrokken zijn.
Om enige lijn aan te brengen in de verwarrende hoeveelheid onderwerpen die besproken kunnen worden, zijn we uitgegaan van de volgorde van het **school-werkplan**, zoals dat in de contourennota is aangegeven, aangevuld met onderwerpen die er o.i. nauw mee verbonden zijn. We menen dat hierdoor een logische volgorde in de bespreking van de onderwerpen ontstaat. Bovendien kan het dienen als handreiking voor die christelijke gereformeerde leden die op een of andere wijze meespreken in het opzetten van een S.W.P.
De door ons besproken onderwerpen zijn:

I GRONDSLAG

- functie van de grondslag
- het functioneren van de grondslag
- de inhoud van de grondslag
- discussiepunten

II GRONDBEGINSELEN (voorlopig opschrift?)

- algemeen
- het bijbels mensbeeld
- de maatschappijvisie
- moet het onderwijs helpen de maatschappij te hervormen?
- discussiepunten

III DOEL VAN DE OPVOEDING

- algemeen

- enkele doelstellingen
- aantekeningen bij de doelstellingen
- discussiepunten

IV DOEL VAN HET ONDERWIJS

- algemeen
- de doelstelling van Boerwinkel
- de doelstelling van Velema
- aantekeningen bij de stelling van Velema
- discussiepunten

Aansluitend hierop zou het onderwerp van groep II „**De verhouding kerk en school**” behandeld kunnen worden.

We stellen ons voor dat deputaten de nodige **wijzigingen en aanvullingen** tot stand brengen en het geheel zo nodig in wat vlottere/moderne vorm omwerken.

Onderwerp 1 b (over de schoolorganisatie) is door ons niet besproken. In onze opzet komt dit onderwerp pas ter sprake nadat eerst gesproken is over de doelstellingen per vak en de didactische werkvormen.

Bovendien moet dit onderwerp uitgewerkt worden door een commissie waarin ook bestuursleden en leden van oudercommissies zitten. Overigens hebben we met ons eerste onderwerp al voldoende gespreksstof.

2. We achten een **landelijke vergadering** voor allen die bij het onderwijs betrokken zijn, zeer nuttig. De opzet zou als volgt kunnen zijn:
  - referaat; bijv. over het **mensbeeld** met de consequenties daarvan voor het onderwijs. Te denken valt aan het wetenschappelijk mensbeeld, de mens als geest-ziel-lichaam of de mens als eenheid; het humanistisch mensbeeld; het neo-marxistisch mensbeeld, het existentialistisch mensbeeld; het bijbels mensbeeld. Ons hoofdstukje over het bijbels mensbeeld zou dan aangevuld kunnen worden met enkele hoofdpunten uit het referaat, evenals de discussiepunten bij dit hoofdstuk.
  - discussie in kleine groepen die ieder met een verschillend hoofdstuk beginnen.
  - discussie in de plenaire vergadering? of vragen laten stellen. Het materiaal zou van tevoren in gestencilde vorm beschikbaar gesteld moeten worden. De schriftelijke rapportage n.a.v. de discussie zou op één of andere wijze ook verwerkt moeten worden, waarna het geheel in gestencilde vorm beschikbaar gesteld wordt voor allen die bij het onderwijs betrokken zijn en voor de kerkeraden.
  - Voor een volgende vergadering vrijwilligers vragen die de doelstellingen voor enkele vakken gaan formuleren (b.v. godsdienst, aardrijkskunde, geschiedenis). Op deze wijze kan men systematisch de verschillende onderdelen van het S.W.P. afwerken.

Suggesties voor deputaten

Blijf de kerkleden stimuleren om zitting te nemen in schoolbesturen en oudercommissies en probeer via de kerkeraden (en plaatselijke kerkbladen) de mensen aan te sporen om mee te denken. Geef b.v. het model van de onderwijscommissie in Enschedé door aan de kerkeraden.

Literatuur:

- P. Lok, Engelendienst; in: Taak en Toekomst, Groningen (z.j.)
 A. Kooy, Bijbelse antropologie; idem
 Christelijke Encyclopedie, Kampen 1959
 W. H. Velema, Onderwijs en maatschappij, in Bulletin (2) 6e jaargang, 1978, p. 21—26
 J. Waterink, Theorie der opvoeding, Kampen 1951
 P. Nijkamp, Het werk van onze handen, in Beweging (1) 43e jaargang, 1979, p. 6—11
 J. Schouten, De doelstellingen van het Christelijk onderwijs, (cahiers voor het chr. onderwijs no. 12) Kampen (z.j.)
 E. Hofman, Een nieuwe doelstelling voor opvoeding en onderwijs, in Bulletin (2) 1e jaargang, 1973, p. 2—6
 F. Boerwinkel, Herzien ontwerp met toelichting, idem p. 7—10
 M. H. Bos, Doelstelling van Chr. Onderwijs, idem p. 11—12
 M. Leerling, Thema-programma „Christelijk Onderwijs, wat doe je ermee?” Uitgave van de E.O., n.a.v. uitzending 2 april 1975
 Andere cahiers voor het christelijk onderwijs

Bijlage III B

RAPPORT VAN WERKGROEP II

Naar aanleiding van „Ingang II”: RONDOM HET ONDERWIJZEN

De werkgroep is van mening dat de bijbel centraal moet blijven staan in de christelijke school en daarom ook centraal moet staan ten aanzien van de andere schoolvakken. Eigenlijk betekent dit dat de bijbel centraal moet staan in het leven van allen die met het christelijk onderwijs te maken hebben. Hierin kunnen deputaten de onderwijsgeevenden wellicht steun bieden. Ook worden er hier en daar door plaatselijke predikanten werkbesprekingen georganiseerd om leerkrachten toe te rusten voor hun werk.

Eenzijds is te zien dat het onderwijs steeds „technischer” wordt: overbodige filosofische franje weg; helder en zakelijk geformuleerde curricula; grondige evaluatie etc.

Anderzijds speelt op de achtergrond vaak wel een bepaalde filosofie mee. Het is zonder meer noodzakelijk deze ontwikkeling in het oog te houden. Mijs inziens moet ervoor gewaakt worden met het badwater het kind weg te gooien: diverse onderdelen van b.v. de humanistische psychologie zijn bruikbaar terwijl de achterliggende filosofie van zelfontplooiing en zelfrealisatie nu niet bepaald christelijk is.

Wij hebben onvoldoende kennis van de W.d.W. om te kunnen beoordelen in hoeverre contacten wenselijk en noodzakelijk zijn. Maar wellicht is het goed ons op de hoogte te stellen van eventueel praktisch nut van de W.d.W. voor het onderwijs.

Op dit punt liepen de meningen soms wat uiteen. Enkelen zijn van mening dat we nog niet gefaald hebben. We gaan pas falen als we de God van de bijbel niet meer centraal stellen, maar de christen in een samenleving-in-verandering.

Onze kinderen moeten niet leren luisteren naar eigen gevoelens en wil, maar naar de openbaarde wil van God. Een persoonlijke verhouding tot God moet in deze gesecculariseerde wereld in het middelpunt staan. Dan ontdekken we dat God ook Heer is op alle punten, genoemd in de z.g. leergebieden. Ik ben van mening dat we toch ook falen, zodra wij niet bereid zijn te werken aan onze eigen leerplannen.

Zoals de zaken er nu voor staan, wordt er binnen onze kerken veel geklaagd over de situatie bij „het onderwijs”, maar zijn weinig mensen bereid daadwerkelijk mee te helpen de kwaliteit van het onderwijs te verhogen.

De school heeft tot taak onderwijs te geven en van een christelijke school mag allereerst verlangd worden, dat dit onderwijs kwalitatief van de bovenste plank is.

Christenen die niet bereid zijn christelijke pedagogische hulp te bieden, hebben geen recht van spreken (= klagen).

Ik dacht, dat „christelijke leergebieden” niet per definitie anders moeten zijn dan algemene leergebieden. We moeten dan ook niet te vlot schermen met de in feite nietszeggende kreet: samenleving-in-verandering. We zullen daarentegen exact moeten aangeven op welke punten die samenleving **ten kwade** verandert. En dan zijn er binnen de genoemde leergebieden genoeg punten waarop een christen alert moet zijn.

Naar mijn idee wordt er in christelijke kring te weinig aandacht geschonken aan b.v. de communicatie. En dan heb ik echte communicatie op het oog en niet de z.g. communicatie die de massa-media ons bieden.

Naar aanleiding van RELATIE KERK - SCHOOL

Kerk- en schoolgrenzen lopen niet (meer) parallel. Dat maakt de verhouding moeilijk. Bemoeienis van de kerkeraden met het onderwijs zal in de praktijk vaak moeilijk kunnen. Maar misschien kunnen deputaten op dit punt de kerkeraden instrueren? In ieder geval zal er een bezinning moeten komen op het christelijk karakter van opvoeding en onderwijs.

- Opvoeding en onderwijs moeten iedere zondag onderwerp van gebed zijn in de kerken. En dan niet op de manier zoals ik het heb meegemaakt: dat je je haast schaamt bij het onderwijs werkzaam te zijn!
- Predikanten mogen best inspelen op schoolzaken, mits dit niet los van de school gebeurt. Laat de predikant zich er wel van overtuigen dat het juist is wat de kinderen doorgeven. Trouwens: zit de zorg voor de kwaliteit van het catechetisch onderwijs ook in het takenpakket van deputaten?
- Kerkeraden zouden onderwijsgeevenden in hun gemeente moeten kunnen ondersteunen. Zij zouden ook blijf moeten geven zélf belangstelling voor het kind te hebben. In onze kerkdiensten komt de jeugd er vaak bekaaid af.
- Nog moeilijker is het kerkeraden toe te laten zien op de kwaliteiten van de school. De kerkeraad mag geen „schaduw” gaan worden van de school. Bovendien: hoeveel kerkeradsleden zijn beoordelingsbevoegd?

Over het al of niet adviseren van reformatorische en/of vrijgemaakte scholen waren de meningen verdeeld. De school moet geen kerkje gaan spelen.

- Zeer moeilijk ligt de kwestie: adviezen inzake vertaling en berijming. Centraal kunnen zulke adviezen haast niet gegeven worden. Soms lijkt het wel of predikanten nauwelijks weten waar het in dezen om gaat. Uitspraken doen soms vermoeden dat zij nog nooit een andere vertaling of berijming hebben gezien, laat staan ingezien.
- Het zou wenselijk zijn periodieken te vinden die als kanaal kunnen dienen voor goede, principiële voorlichting. Enkelen van ons vinden „De Wekker” daarvoor helaas minder geschikt vanwege het karakter van dit blad. Zou dit niet kunnen veranderen?
- Voorlichting omtrent sociale, ethische en politieke vraagstukken is dringend gewenst. Naar deze punten mogen ouderlingen ook best eens informeren op huisbezoeken. Vaak wordt er door gespreksgroepen gezocht naar geschikte stof voor wijkavonden etc. Kan in deze leemte niet voorzien worden?

Bijlage IV

Apeldoorn, augustus 1979.

Aan: de kerkeraden
 en de predikanten van de
 Christelijke Gereformeerde Kerken.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Behalve een zeer principiële relatie tussen „kerk en onderwijs” is er ook een praktische; het is eigenlijk een opvallende zaak dat de periode van kerkelijke en gemeentelijke activiteiten voor een groot deel samenvalt met de schoolperiode. En dat geeft ons aanleiding om u juist aan het begin van het nieuwe werkseizoen te schrijven.

We zijn dankbaar dat meer en meer in onze kerken wordt beseft niet alleen hoe belangrijk het onderwijs als zodanig is, maar ook dat we als kerken in dat opzicht een roeping en een taak hebben. Het doet ons goed dat we uit verschillende reacties van buiten onze kerken mogen vernemen dat er waardering bestaat voor de wijze waarop de zaken van het onderwijs bij ons aandacht krijgen. Deze waardering betekent tegelijk ook een stimulering.

Daarom willen we — nu straks de scholen weer beginnen — u graag stimuleren tot een hartelijk medeleven met allen die op een of andere wijze bij het onderwijs zijn betrokken. Daarbij denken we aan de leerlingen die in de beslissende fase van hun leven gevormd worden; we denken daarbij niet minder aan hen die voor deze vorming verantwoordelijkheid dragen als onderwijsgevende, als bestuurslid of als lid van een oudercommissie. Zij allen zullen blij zijn wanneer ze merken dat deze vorming ook hun kerkeraad ter harte gaat.

Voor de komende nieuwe schoolperiode betekent dit dat wij u concreet vragen:

- in prediking en voorbede aandacht te geven aan het christelijk onderwijs en alles wat daarmee te maken heeft;
- bestuursleden en leden van de oudercommissie met goede raad en daad terzijde te staan en leden van uw gemeente op te wekken zich niet afzijdig te houden als in dit opzicht een beroep op hen wordt gedaan;
- op wijk- en/of gemeenteavonden het onderwijs en de betrokkenheid daarbij uitdrukkelijk ter sprake te brengen, zodat de kerk haar leden kan toerusten tot het dragen van verantwoordelijkheid in dezen.

Het komt ons voor dat op deze wijze door u aandacht kan worden besteed aan het onderwijs in de zin waarop de vraag die bij de kerkvisitatie gesteld wordt, doelt.

Een andere zaak, die we onder uw aandacht willen brengen, is de volgende: onlangs heeft de Unie „SCHOOL EN EVANGELIE” u enig werkmateriaal toegezonden, daarbij gebruik makend van het adressenbestand zoals dat op ons kerkelijk bureau voorhanden is. Inhoudelijk is dit alles geheel voor verantwoording van de Unie waaraan wij geschreven hebben dat wij mede overtuigd zijn van de noodzaak dat de kerken attent zijn in zaken van het onderwijs, maar waarbij we ook hebben bericht dat „themadiensten” e.d. in onze kerken niet zoveel voorkomen. Beter lijkt ons een constante aandacht dan een eenmalig-bijzondere.

Tenslotte willen we u van ons voornemen in kennis stellen opnieuw een landelijke bezinningsdag te organiseren; als datum daarvoor is vastgesteld: zaterdag 8 maart 1980 D.V. In de loop van het komende najaar hopen we nadere gegevens betreffende het onderwerp en spreker(s) en werkwijze te kunnen publiceren. Wanneer dit via de kerkelijke pers wordt bekendgemaakt, hopen we dat u die als kerkeraad reeds eerder van deze datum op de hoogte bent gesteld, uw gemeenteleden wilt stimuleren tot het bezoeken van deze dag.

Van harte wensen we u Gods zegen en de leiding van de Heilige Geest toe bij al uw arbeid in de komende periode; dat werk moge ertoe leiden dat de jongeren en de ouderen van uw gemeente van harte in de wegen des Heren zich laten onderwijzen en gaan!

Met broedergroet namens deputaten

prof. dr. W. H. Velema, voorz.

ds. H. Biesma, secr.

Bijlage V

Apeldoorn, 28 juni 1979.

Aan de staatssecretaris van Onderwijs en
 Wetenschappen
 Zijne Excellentie de heer A. J. Hermes
 Nieuwe Uitleg 2, 's-Gravenhage.

betreft:

(Voorontwerp van)

Wet op de verzorgingsstructuur.

Excellentie,

Het is ons bekend dat u het voornemen hebt begin 1981 een voorontwerp van Wet op de Verzorgingsstructuur uit te brengen.

In dit verband veroorloven wij ons de vrijheid om het volgende standpunt met klem onder uw aandacht te brengen.

Wij willen erop aandringen dat de scholen de volledige vrijheid zullen behouden en kunnen effectueren om ondersteuning te verkrijgen waar en door wie zij dat zelf willen. Vooral in verband met de gewenste en voorgestane levensbeschouwelijke richting.

Hoewel bij het basisonderwijs meest z.g. onverzuiide begeleidingsdiensten bestaan, is het

o.i. toch dringend noodzakelijk dat de S.B.D.'s hun diensten ge-zuid verlenen, althans de mogelijkheid daartoe openen, c.q. kunnen openen. Dit zowel wat mankracht betreft als wat faciliteiten aangaat. En wel zo, dat de scholen zelf daarin medezeggenschap hebben, bijvoorbeeld via de subsidiekanalen.

Wat de ondersteuning van het voortgezet onderwijs betreft: hierin moeten o.i. de S.B.D.'s geen rol spelen. Wij menen dat de huidige toestand, waarin de Pedagogische Centra het V.O. naar richting kunnen begeleiden in een eerste lijnsfunctie, bestendig moet blijven.

Wij hopen dat wij u tijdig op de hoogte hebben gebracht van ons standpunt en dat het Voorontwerp van Wet dit standpunt ook zal honoreren.

Met verschuldigde hoogachting namens deputaten,

prof. dr. W. H. Velema, voorz.
ds. H. Biesma, secr.

BIJLAGE 80
art. 152

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE I – INZAKE KERK EN ONDERWIJS

Uw commissie heeft grote waardering voor de wijze waarop deputaten het vele werk waarvoor zij in de verslagperiode werden geplaatst, hebben verricht.

Met deputaten betreft uw commissie het dat de respons uit de kerken van dien aard was dat niet kon worden voldaan aan de opdracht aan deputaten om regionale samenkomsten te organiseren. Uw commissie acht deze regionale contacten van zeer groot belang. Zij kunnen ertoe bijdragen dat kerkleden worden geïnformeerd over bestaande ontwikkelingen en dat zij hun verantwoordelijkheid t.a.v. het onderwijs verstaan.

Het viel uw commissie op dat er bij vergelijking met vorige rapporten van deputaten een andere toon te beluisteren valt. Werd vroeger gesproken over zorgwekkende ontwikkelingen binnen het christelijk onderwijs, in dit rapport vinden we hiervan bijna niets terug. Dit kan de indruk wekken dat volgens deputaten vandaag geen reden tot bezorgdheid hoeft te bestaan.

Uw commissie heeft er begrip voor dat deputaten geen behoefte hebben aan blote herhalingen, dat zij zich in hun rapport beperken tot de concreet aan de orde gekomen zaken en daarmee alle betrokkenen hun eigen verantwoordelijkheid willen laten dragen.

Toch komt het uw commissie voor dat brede informatie over aan de gang zijnde ontwikkelingen binnen het onderwijs nodig blijft. Uit de veelheid der informatie blijkt de trend! Dit geldt naar alle kanten: *node werd vermelding van de Vereniging van bij het onderwijs betrokken ouders (VOCO) b.v. gemist.*

De opdracht van de generale synode van 1977 in verband met het geven van godsdienstonderwijs naar artikel 6 K.O. vroeg van deputaten veel aandacht. Het blijkt dat deputaten behoefte hebben aan nadere interpretatie van het „overleg” onder 1 b van art. 6 K.O., en aan een nadere regeling van de „verantwoording”, genoemd onder 1 c van dat artikel.

Uw commissie is van mening:

- a. dat door de toevoeging van het woord „advies” aan „overleg” eerder tijdens deze synode (in de bespreking van het rapport over de geestelijke verzorging van gehandicapten), de functie van het overleg nader verklaard is, in de zin dat deputaten wel hun mening geven maar dat de verantwoordelijkheid voor een beslissing blijft bij de kerkelijke vergadering die de beslissing neemt, waarom dit nu niet nog eens behoeft te worden uitgesproken;
- b. dat de „verantwoording” waarvan artikel 6 K.O. sub 1 c spreekt inhoudt dat de betrokkene regelmatig rapport van zijn werk uitbrengt aan zijn kerkeraad en dat hiervan door de kerkeraad aan deputaten een afschrift wordt gezonden, zodat deputaten eventueel daarop kunnen reageren;
- c. dat het van groot belang is dat aan de verantwoordingsplicht door de kerkeraad strak de hand wordt gehouden.

Een nadere bepaling voor de pensioenregeling voor hen die naar artikel 6 betrokken zijn bij het onderwijs, komt uw commissie overbodig voor, gezien het bepaalde in het Reglement voor deputaten-emeritikas, artikelen 8, 9 en 14.

De commissie stelt de synode voor:

- a. het beleid van deputaten goed te keuren en aan hen dank te brengen voor hun arbeid;
- b. opnieuw deputaten te benoemen;
- c. deputaten op te dragen:
  1. voort te gaan met hun pogingen behalve ontmoetingsdagen ook regionale samenkomsten te organiseren en te doen organiseren van hen die op enigerlei wijze bij het onderwijs betrokken zijn;
  2. de kerken zo regelmatig mogelijk te informeren over de ontwikkelingen in het christelijk onderwijs;
- d. er bij de kerkeraden die een predikant in dienst hebben die bij het godsdienstonderwijs betrokken is, op aan te dringen dat deze zeer regelmatig over zijn werk rapporteert, en deze rapporten aan deputaten te doen toekomen.

B. van Smeden, rapporteur.

BIJLAGE 81
art. 153
Zie bijlage 1

RAPPORT VAN DE VERTEGENWOORDIGER IN DE RAAD VOOR CONTACT EN OVERLEG BETREFFENDE DE BIJBEL (RCOB)

Overeenkomstig het besluit van de generale synode van Hoogeveen 1977 (zie Acta, art. 96 sub 2) heeft in het najaar 1977 een gesprek plaatsgevonden van de deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken en uw vertegenwoordiger met het moderamen van de RCOB. Dit gesprek, waarover genoemde deputaten aan uw vergadering rapport zullen uitbrengen, bood naar algemeen oordeel voldoende ruimte en mogelijkheden om in de RCOB te blijven participeren.

Inzake de werkzaamheden van de RCOB, waarin door u drs. W. C. Moerdijk en drs. Joh. Kruis, respectievelijk als primus en secundus zijn afgevaardigd, valt het volgende te melden:

1. Overleg/beraad

Gedurende de verslagperiode zijn zes vergaderingen gehouden. Tijdens deze vergaderingen is aan de verschillende in de RCOB participerende bijbelorganisaties ruimte geboden om iets over hun doelstellingen en activiteiten te vertellen. Voorts is veel aandacht geschonken aan de reacties van de deelnemende bijbelorganisaties, kerken en geloofsgemeenschappen op het aan alle participanten toegezonden werkverslag over de jaren 1975 t/m 1977.

Door het N.B.G. werd een eerste, verkennende discussie geëntameerd betreffende de hier en daar gesignaleerde behoefte aan een nieuwe kerkbijbel.

2. Studie

In november 1978 werd de 10e Alverna-conferentie gehouden, die deze keer gewijd was aan het thema: Bijbelverspreiding en de belemmeringen die daaraan in deze tijd in de weg staan.

3. Praktische arbeid

Na rijp beraad werd besloten niet jaarlijks maar eenmaal in de twee jaar een Nationale Bijbelweek te organiseren. Van 2—8 september 1979 werd de tweede Bijbelweek gehouden, onder het thema: „... worden als kinderen...”. De RCOB ziet het als haar taak de plaatselijke kerken en geloofsgemeenschappen te stimuleren zelf de waarde van het bijbelgebruik aan de orde te stellen en wil daarbij een handreiking bieden. Daartoe werd onder auspiciën van de RCOB een suggestieboekje samengesteld en ter beschikking gesteld.

Als platform waar bijbelorganisaties en kerken elkaar kunnen ontmoeten en waar gezocht wordt naar wegen en middelen om de onschatbare waarde van de Schrift die ons is toevertrouwd voor kerk en volk te benadrukken, is naar het oordeel van uw vertegenwoordiger de RCOB van blijvend belang.

Daarom wordt u het volgende voorgesteld:

1. opnieuw een vertegenwoordiger (en een secundus) in de RCOB te benoemen;
2. een (bestaand) platform aan te wijzen of eventueel een nieuw platform te formeren, waar genoemde vertegenwoordiger voor de noodzakelijke terugkoppeling naar de kerken terecht kan.

W.C.Moerdijk.

BIJLAGE 82
art. 153

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE II — INZAKE DE RCOB

Drs. W. C. Moerdijk schrijft in zijn rapport dat het gesprek van de deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken en onze vertegenwoordiger met het moderamen van de RCOB naar algemeen oordeel voldoende ruimte en mogelijkheid bood om in de RCOB te blijven participeren. In hun rapport gaan deputaten vertegenwoordiging ook op dit gesprek in.

De bezinning van de commissie richtte zich vooral op dit punt. Zij had hierover ook een gesprek met drs. Moerdijk.

De RCOB heeft zeker betekenis als overlegorgaan van de kerken met de bijbelorganisaties, o.a. het Ned. Bijbelgenootschap. Drs. Moerdijk wijst op deze betekenis als hij in zijn verslag schrijft: „Door het NBG werd een eerste verkennende discussie geëntameerd betreffende de hier en daar gesignaleerde behoefte aan een nieuwe kerkbijbel.” In ons gesprek met drs. Moerdijk bleek dat hier voor de kerken de gelegenheid is mee te spreken temidden van allerlei opvattingen, die er vandaag rond het vertalen van de bijbel bestaan. Het kan van betekenis zijn als kerken bij dit overleg betrokken te zijn. Ook is dan goed te begrijpen dat onze vertegenwoordiger, blijkens zijn voorstellen aan uw vergadering, behoefte heeft aan een platform waar hij terecht kan voor de noodzakelijke terugkoppeling naar de kerken.

Naar het oordeel van de commissie blijven de overige activiteiten van de RCOB echter grote vragen oproepen. De G.S. 1977 besloot af te zien van verdere deelname in de RCOB, wanneer naar het oordeel van de deputaten vertegenwoordiging en van onze vertegenwoordiger de bezwaren niet zouden worden weggenomen (Acta 1977, art. 96). De bezwaren raak-

ten toen concreet een publikatie van de RCOB t.g.v. de bijbelweek: „De bijbel, een boek om te vieren”.

De commissie vraagt zich af of het gehouden gesprek zo veel resultaat heeft opgeleverd. In feite is bereikt dat de in de RCOB vertegenwoordigde kerken de ruimte gekregen hebben om het niet eens te zijn met bepaalde publikaties. En van chr. geref. zijde kan ook eens een publikatie worden verzorgd binnen het raam van de RCOB.

We mogen ons dus distantiëren van een publikatie. Is dit als resultaat van het gehouden gesprek voldoende?

De commissie nam kennis van het boekje verschenen t.g.v. de bijbelweek 1979: „Worden als kinderen”. Dit boekje kan in feite in onze kerken niet worden gebruikt. Het is duidelijk in een wel zeer brede oecumenische kring ontstaan. En de naam van onze kerken staat, tussen de andere deelnemende groeperingen, vermeld aan de binnenzijde van de omslag.

We mogen dan de ruimte hebben om het er niet mee eens te zijn, voor onze eigen kerkleden is dit alles verwarrend. We kunnen hen hierdoor op een verkeerd spoor brengen. Verder worden de gelden die wij bijdragen dus besteed o.m. voor publikaties die wij eigenlijk niet kunnen ondersteunen.

Hoewel de commissie de waarde ziet van de RCOB als overlegorgaan, acht zij de genoemde bezwaren toch overwegend. De commissie meent dat het beter is het contact met de RCOB te beëindigen.

De commissie stelt u het volgende voor:

1. de vertegenwoordiger in de RCOB te bedanken voor het werk, door hem verricht, en dit werk goed te keuren;
2. niet opnieuw een vertegenwoordiger te benoemen, en dat aan de RCOB te berichten.

A. W. Drechsler, rapporteur

BIJLAGE 83
art. 155

NIEUW VOORSTEL 3 BIJ RAPPORT 5 VAN COMMISSIE V — INZAKE PARTICIPATIE VAN ADMA IN GSA

In dit voorstel zijn opgenomen en verwerkt de voorstellen ingediend door de broeders Brons, Hofland, Tanis en Van Vulpen.

Het voorstel is tot standgekomen in goed overleg met voorzitter en secretaris ADMA.

De generale synode,

kennis genomen hebbend van

het rapport deputaten ADMA, met name van dat gedeelte dat betrekking heeft op de participatie in de stichting GSA;

constaterend:

dat zowel uit het meerderheids- als uit het minderheidsrapport van deputaten blijkt dat het participeren in de stichting GSA op zeer grote moeilijkheden stuit en er tegen de wijze waarop de stichting GSA haar arbeid verricht, ingrijpende principiële bezwaren bestaan;

overwegend:

1. dat het in de huidige ontwikkeling van de GSA besloten ligt dat het werk van deze stichting niet direct conform de beginselen van de geref. belijdenis plaatsvindt;
2. dat, ondanks de inbreng van onze kerken het onder 1 genoemde in de praktijk helaas in toenemende mate te constateren valt;
3. dat de theologische gedachtengang waardoor het werk van de stichting GSA, o.a. in de publikaties wordt bepaald, zich steeds meer van de bijbelse normen vervreemdt;

van oordeel:

- a. dat om bovengenoemde overwegingen de samenwerking met de stichting GSA niet meer verantwoord is;
- b. dat het verbreken van de relatie met de stichting GSA nooit mag betekenen dat we ons onttrekken aan de roeping die de kerk t.a.v. de samenleving heeft;
- c. dat door het verbreken van de participatie in de stichting GSA het takenpakket van deputaten en van de assistent in het bijzonder, aanzienlijk wordt verzwaaard;

besluit:

1. deputaten op te dragen
  - a. van verdere participatie in de stichting GSA af te zien;
  - b. de onder a genoemde beslissing met vermelding van de overwegingen aan de stichting GSA kenbaar te maken;
2. deputaten op te dragen
  - a. nu met des te meer inzet zich te bezinnen op de roeping die de kerk t.a.v. de samenleving heeft;
  - b. de kerken van voorlichting en advies in dezen te dienen;
  - c. bij het vervullen van bovenstaande opdracht contact te zoeken c.q. te onderhouden met instanties die vanuit gereformeerd belijden op maatschappelijk en sociaal terrein werkzaam zijn;
  - d. zo mogelijk in samenwerking als onder c bedoeld te zoeken naar middelen en wegen

- om vanuit de gereformeerde levensovertuiging contact te leggen met de overheid of overheidsorganen;
3. deputaten te machtigen t.a.v. het verzwaarde takenpakket in overleg met deputaten financiële zaken een goede regeling te treffen.

BIJLAGE 84
art. 157, 161

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR HET CONTACT MET DE KERKJEUGD

1. SAMENSTELLING EN OPDRACHT

- 1.1. Volgens besluit van de GS 1977 te Hoogeveen was ons deputaatschap over deze drie jaren als volgt samengesteld:
ds. K. Boersma, voorzitter
ds. T. Harder, secretaris
S. de Vlieger, penningmeester
ds. A. Baars, lid
ds. R. van Beek, lid
ds. G. Bijkerk, lid
ds. P. N. Ribbers, lid
drs. P. H. Vree, lid.
- De deputaten Harder, Ribbers, De Vlieger en Vree geven er de voorkeur aan niet voor een herbenoeming in aanmerking te komen.
Wij zullen, zoals gebruikelijk, het moderamen van uw vergadering hierover voorstellen doen.
- 1.2. De vorige GS nam besluiten en gaf ons een aantal opdrachten mee. Summier memorenen wij hier de voornaamste:
- 1.2.1. het werk van deputaten verdient de financiële steun van al onze kerken;
1.2.2. deputaten dragen zorg voor het pastoraat onder studerenden;
1.2.3. deputaten dienen zich samen met deputaten kerk en onderwijs bezig te houden met de problematiek van de werkende jongeren;
1.2.4. deputaten wordt opgedragen de ter GS geuite bezwaren ter kennis te brengen van het bestuur en de redactie van DIA;
1.2.5. deputaten wordt opgedragen al het mogelijke te doen om de geconstateerde verontrusting weg te nemen.

2. ALGEMENE INLEIDING

- 2.1. **onze naam**
Sinds de GS 1968 is de naam van ons deputaatschap gewijzigd. In hun toen op de synode uitgebrachte rapport verdedigden deputaten de mening, dat de eerste naam — deputaten voor het contact met de jeugdbonden — een verenging was van de oorspronkelijke bedoeling, temeer omdat die naam suggereert dat de opdracht van deputaten slechts gericht is op het georganiseerde jeugdwerk. Daarbij blijft dan de zorg voor een groot deel van onze kerkjeugd — deputaten spraken in dit verband van 60% — buiten de opdracht en dus ook de aandacht van deputaten.
Nog steeds zijn wij gelukkig met deze naamswijziging, die immers ons taakveld duidelijk vergrootte.
Hier moet echter wel worden opgemerkt dat het voor ons nog steeds een vraag is in hoeverre die eerste naam als een misverstand binnen het denken en doen van een deel van onze kerken is blijven voortleven. Oude namen zijn blijkbaar hardnekkiger dan we denken.
We signaleren immers dat de waardering van de arbeid van deputaten in een deel van onze kerken voornamelijk getoetst wordt aan onze verantwoordelijkheid voor activiteiten van de jeugdorganisatie, terwijl in onze instructie niet zonder reden de eigen verantwoordelijkheid van deze organisatie onderstreept wordt.
Onze conclusie kan dan ook moeilijk een andere zijn dan dat onze 'oude' naam en de daarmee verbonden versmalde taak van ons deputaatschap in een deel van onze kerken ten onrechte is blijven voortbestaan. Wij zijn geen deputaten voor het contact met de jeugd van onze kerken, voor zover die jeugd zich georganiseerd heeft in de jeugdbond.
- 2.2. **wat is 'de kerkjeugd'?**
Uitgaande van de nu alweer 12 jaar gehanteerde nieuwe naam die een bredere doelgroep binnen onze aandacht brengt, staan we in feite voor de vraag: wat wordt bedoeld met 'de kerkjeugd'?
- 2.2.1. **alles of niets**
Het is al te simpel en oppervlakkig om op deze vraag te antwoorden met: de jeugd van de Christelijke Gereformeerde Kerken al realiseren wij ons heel goed dat dit antwoord op zich juist is.

Het gaat uiteraard om de jeugd van en binnen onze kerken. Maar daarmee wordt zeker voor diegene die onze kerken van binnenuit kent, tegelijk alles en niets gezegd.

Alles: want het gaat om jeugd binnen kerken die nogal wat verschillen in leef- en denkpatroon. In heel veel zaken wordt niet uniform gedacht en gehandeld. Dit kan verwarrend werken en daardoor neemt de onzekerheid toe. Dit te meer, omdat die verscheidenheid in de praktische consequenties van het christelijk geloven binnen onze kerken steeds meer en duidelijker naar buiten is getreden.

Ieder dient echter ook te beseffen dat deze verscheidenheid nimmer in strijd mag zijn met de eenheid en daarom ook niet mag verworden tot exclusiviteit. De christelijke verscheidenheid roept eerder op tot verdieping van de echte eenheid en geeft aan die eenheid een eigen en diepere dimensie.

Tegelijk echter heeft hij, die de gestelde vraag zo algemeen beantwoord heeft, ook niets gezegd. Want 'de' jeugd bestaat niet. Elk schepsel is uniek. Je doet haar onrecht door zo in het algemeen te spreken over 'de' jeugd.

Bovendien doe je de Schepper van deze jongeren onrecht, en dat grijpt wel wat dieper in. Hoogstens kun je in het algemeen zeggen dat de jeugd die groep medemensen is, die op weg en op zoek is naar volwassenheid. In de taal van de kerk gesproken is duidelijk dat die volwassenheid ook een bijbelse inhoud krijgt in de zin van christelijke mondigheid.

2.2.2. op een afstand of samen?

Bovendien moeten we ons realiseren dat het stellen van de bovengenoemde vraag met zich mee kan brengen de gedachte, dat het mogelijk is vanaf een afstand naar jongeren te kijken en het beeld van en de visie op onze jeugd te laten bepalen en beperken voor ons beeld van en onze visie op de jeugd.

Juist binnen het christendom vormen ouderen en jongeren samen de gemeente van Jezus Christus en zijn ze samen aanspreekbaar op en vanuit het ons toevertrouwde Woord van God. Dat Woord bepaalt onze relatie, nl. die tussen ouderen en jongeren, tot een relatie van de dialoog: de één is niet meerder dan de ander.

Daarom ook moet reeds nu duidelijk zijn dat de zorg van de kerk voor de jeugd in onze tijd en onze samenleving niet alleen bepaald wordt door wat volwassenen nuttig en nodig vinden, maar ook mee bepaald wordt door de mogelijkheden en de behoeften van de jongeren zelf. En het is zonder meer een gegeven dat in die mogelijkheden en behoeften nogal wat variatie is, alleen al door het verschil in leeftijd.

Vaststaat wel dat beiden — jongeren zowel als ouderen — zich dienen te onderwerpen aan het gezag van het Woord, waarvan niet één groep het monopolie heeft. Jongeren en ouderen vormen samen, met elkaar de gemeente, naar de Schriften de verbondsgemeente. Het lijkt ons daarom in dit verband zinvol te herinneren aan een woord van prof. W. Kremer, die in 1968 de deputaten adviseerde 'de problemen, die er zijn te benaderen vanuit het doopsformulier. God spreekt de jeugd aan, Hij doet het door Zijn spreken in de problematiek van alle tijden en Hij wijst de weg aan, waarop de vragen van de jeugd worden opgelost' (Acta GS 1968, art. 168).

Onze conclusie kan hier ook geen andere zijn dan dat ouderen en jongeren samen de gemeente van Jezus Christus vormen, Zijn lichaam zijn en dat deze gemeente in z'n geheel onderdanig is aan de Schriften.

De kerkjeugd is dus samen met die ouderen de gemeente en kan alleen tot eigen schade van de gemeente in de toekomst als deel van het geheel losgemaakt worden.

3. CONTACT MET DE KERKEN

3.1. normale contacten

Ook in de achterliggende periode is er regelmatig contact met de kerken geweest. In een apart onderdeel van ons rapport besteden we aandacht aan de verontrusting, die er bij een deel van onze kerken leeft. Hier informeren wij u over de voortgang van het normale contact tussen deputaten en de plaatselijke kerken.

3.1.1. de jaarlijkse jeugdzondag

Niet onbelangrijk is de jeugdzondag, die in onze kerken in de regel gehouden wordt op de tweede zondag in september. Elk jaar gaat dan ook van ons een schrijven uit naar alle kerkeraden, waarin wij op deze zondag attenderen. Meestal grijpen we deze gelegenheid ook aan om met name de plaatselijke relatie tussen kerkeraad en jeugd onder de aandacht te brengen.

Het is daarom verheugend en bemoedigend te constateren dat dit plaatselijke gesprek tussen kerkeraad en jeugd steeds meer en beter van de grond komt.

3.1.2. de jeugdouderling

Een heel centrale plaats in die relatie neemt ongetwijfeld de jeugdouderling in, waarvan het aantal in onze kerken toeneemt. In een aantal kerken functioneert soms een team van jeugdouderlingen, hier en daar bijgestaan door een jeugddiaken.

In de afgelopen periode hebben we de kerken een model instructie voor deze ambtsdragers toegezonden. Reeds lang en vaak was daarom gevraagd en meer dan eens was het beloofd. Wij hopen hiermee de kerken een dienst bewezen te hebben door wat richtlijnen te geven voor het jeugdpastoraat. Het is wellicht goed hier te vermelden dat

bij het opstellen van dit model een goed gebruik is gemaakt van een concept, opgesteld nog door onze vorige voorzitter.

3.1.3. conferenties

Voor deze jeugdouderlingen in onze kerken worden conferenties belegd, die waarde hebben als ontmoetingsplaats van en bezinningscentrum voor het werk van deze broeders. Ons is meer dan eens gebleken dat deze conferenties daardoor ook stimulerend werken op de plaatselijke situatie.

Daarnaast hebben we met vreugde kennis genomen van en ook min of meer deelgenomen aan de regionale conferenties, onder verantwoordelijkheid van de CGJO voor de jeugdouderlingen georganiseerd.

Vanuit de ervaringen kan worden vastgesteld dat er aan deze ontmoetingen onder de jeugdouderlingen grote behoefte bestaat. In dit verband is het nuttig en goed u te melden, dat ons mee door dit werk en ook door andere informatie meer dan eens is gebleken, dat kaderwerk en toerusting bepaald niet de sterkste kanten van ons kerkelijk leven zijn, terwijl er juist in de kerken een duidelijke vraag naar is.

Wellicht doet zich op niet al te lange termijn de mogelijkheid voor hieraan in breder verband aandacht te geven, waarbij — zo menen deputaten — ook wij betrokken dienen te worden omdat het in dit en in ons werk gaat om 'de gemeente van de toekomst'.

3.1.4. jeugdsteunfonds

Een en andermaal hebben wij in uw opdracht een te groot aantal kerken moeten vermanen, omdat zij niet voldeden aan uw besluit dat de arbeid van ons deputaatschap de financiële steun van al onze kerken verdient. Voor ons is dit steeds weer teleurstellend, ook al omdat zo een — gelukkig nog groot — deel van onze kerken de lasten van het totaal moet dragen.

Wij begrijpen best dat de weigering om voor het jeugdsteunfonds te collecteren samenhangt met de weging en beoordeling van de verontrusting. We menen echter dat we dit in navolging van uw besluiten binnen ons kerkelijk leven nimmer mogen accepteren, ook niet wanneer als motief wordt opgegeven dat men wel voor het werk van de eigen plaatselijke jeugd collecteert. Dat is naar ons oordeel een oneigenlijk excuus.

We willen ook hier nog eens benadrukken dat vanuit het jeugdsteunfonds meer dan alleen het werk van de CGJO wordt gesubsidiëerd.

Wie dus niet collecteert levert derhalve ook geen enkele bijdrage aan andere taken van ons deputaatschap.

4. CONTACT MET DE JEUGDORGANISATIE

4.1. algemeen

Het zal zonder meer duidelijk zijn dat de contacten met de jeugdorganisatie voor een niet onbelangrijk deel bepaald zijn door 'de verontrusting' in een deel van onze kerken. In een volgend hoofdstuk gaan we daar dieper en meer expliciet op in.

Hier mag alleen wel opgemerkt worden dat onze contacten door die verontrusting helaas wel wat eenzijdig bepaald worden.

Dat dit kan leiden tot frustraties, omdat we minder toekomen aan onze eigenlijke taken, behoeft geen betoog.

4.2. fusie

We hebben kennis genomen van het feit dat per 1 januari 1978 de Bond van Chr. Geref. Jeugdclubs in Nederland en de Bond van Chr. Geref. Jongerenverenigingen in Nederland gefuseerd zijn. De per die datum aangenomen werknaam van de ene Bond luidt: Christelijke Gereformeerde Jeugdorganisatie, de CGJO.

De noodzaak van deze fusie, waaraan vele gesprekken ook met ons zijn voorafgegaan, is duidelijk: de eenheid en ook de effectiviteit van het werk wordt hierdoor bevorderd. Deputaten hebben veel waardering voor de inzet van de vele vrijwilligers die hun vrije tijd aan dit werk besteden.

4.3. 'Bastion'

Was ons jeugdwerkcentrum 'Bastion' lange tijd goed bezet met medewerkers, door de benoeming per 1 maart jl. van mej. A. E. van Luttkhuizen tot pastoraal medewerkster te Zwolle kan men slechts het hoogst noodzakelijke verwerken.

Onze waardering voor wat er gedaan wordt door de beide Bastion-werkers is daardoor alleen maar des te groter.

4.4. subsidie CRM

De moeite en zorg voor het werk van de CGJO werd in deze periode nog bevestigd en versterkt door de onzekerheid ten aanzien van regeringsmaatregelen en de daarmee verband houdende subsidiepolitiek van CRM. In het kader van de voorgestane decentralisatie zou dit wel eens kunnen betekenen dat er geen of weinig ruimte overblijft voor levensbeschouwelijke organisaties, die alleen maar landelijk bezig zijn.

Dat er dan en in zo'n geval een extra beroep op de kerken gedaan moet worden, spreekt vanzelf. Dat beroep is daarom ook noodzakelijk omdat het dan gaat om het voortbestaan van het jeugdwerk in onze kerken, dat in het verleden veel betekend heeft en naar onze mening ook in de toekomst als vormend en bindend element binnen ons kerkelijk leven niet dan tot eigen schade gemist kan worden.

In het hoofdstuk over de financiën zullen we hierop breder ingaan.

4.5. verkerkelijking

Reeds in een eerder rapport schreven wij over de verkerkelijking van het jeugdwerk. In ons beleid blijven we uitgaan van de in 1974 daarover gemaakte opmerkingen, terwijl we tegelijk van mening zijn dat, al is het laatste woord ook door ons hierover bepaald nog niet gezegd, de noodzaak van een eerlijke afbakening tussen kerk en jeugdwerk heel reëel is. Daarbij gaat het dan om de taak en plaats van de kerk enerzijds en de identiteit van het kerkelijk jeugdwerk anderzijds.

In dit verband is het van belang eraan te herinneren dat hierover al heel lang veel is nagedacht en in onderscheidene publikaties is weergegeven. In dit verband hebben wij weer eens gelezen wat in 1954 bij het 50-jarig bestaan van de toenmalige J.V. bond over deze zaak is geschreven. Met een enkel citaat willen we dat wat ook wij bedoelen tegen deze historische achtergrond duidelijk maken.

Ds. J. H. Velema schrijft dat het zaak zal zijn deze verhouding principieel zuiver te blijven zien. Het verschil tussen Kerk en Jeugdwerk is duidelijk. Denk alleen maar aan het ontstaan van beiden. Bovendien is er een groot onderscheid wat de doelstelling van beiden betreft. Het jeugdwerk moet geen kerkelijke taken annexeren, en evenmin moet de kerk het jeugdwerk ter hand nemen. De eigenlijke taak van de kerk is als het om de jeugd gaat de bediening van het Woord en de sacramenten, de catechese en het huis- en ziekenbezoek. Daar zijn er contacten met de jeugd te over.

Dat betekent niet dat er geen nauwe band bestaat. De arbeid van de bond is confessioneel bepaald. Wel van elkaar onderscheiden betekent niet los van elkaar. In dezelfde geest schrijft ook ds. M. W. Nieuwenhuijze, die met de voortrekkers de J.V.tijd ziet als één van de middelen voor de voorbereiding op de taak in het volle leven. Daarbij speelt mee dat het jeugdwerk zijn deelnemers anders benadert dan de kerk haar jonge doopleden. Bij de kerk gaat het om het leiden tot Christus, bij het jeugdwerk ligt het accent op de toerusting tot christelijk leven in alle levensverbanden. 'Wij hebben in de jeugdvereniging geen bekeringsinstituut, al geloven wij dat de Heere dit eenvoudige werk wil zegenen voor het geestelijk leven.'

Het gaat dus niet primair om de oproep tot bekering, maar wel stelt men nadrukkelijk vast dat zonder een persoonlijke relatie tot de Here elke vorm van toerusting tot een christelijk leven zijn bestaansvoorwaarde mist, schrijft Tijdsein in een periode waarin de eerste tekenen van verontrusting gesignaleerd worden (1972).

Vanouds is in de kerken van de gereformeerde gezindte dat eigen karakter van het jeugdwerk positief gewaardeerd.

In een goede dialoog met het bestuur van de CGJO wordt onzerzijds daarom ook sterk benadrukt, dat wij — zeker niet op grond van de subsidie — geen bevoogding noch verkerkelijking voorstaan.

Anderzijds komt steeds meer de vraag naar boven of we niet gedwongen worden de kant van de verkerkelijking op te gaan, gelet op de verontrusting.

Wij van onze kant beperken ons tot een kritisch meeluisteren en indien nodig ook kritisch meedenken met het werk van de CGJO, waarbij wij alleen maar begeleidend, adviserend kunnen optreden. Daarbij gaan we ervan uit dat oude waarheden, juist gelet op de groep waarvoor ze bedoeld zijn, vaak om een nieuwe verwoording vragen. Het zou wel eens teken van armoede in de kerk van vandaag kunnen zijn, dat die nieuwe verwoording ons zoveel moeite kost. Het moet toch mogelijk zijn het oude geloof in de taal van vandaag aan elkaar ook in de kerk door te geven. Dat vraagt vertrouwen in elkaar.

Als deputaten zijn we ervan overtuigd dat er eerlijk geworsteld wordt om het Woord in al zijn volheid door te geven aan onze jongeren. Dat daarbij fouten gemaakt worden, ontgaat ons niet. Wanneer echter onderling vrouwen aanwezig is, beoordeelt men elkaar niet op die fouten. Bovendien liggen deze ook vaak in het kader van verschillende accenten, die worden aangebracht. Maar die ruimte moet er toch binnen de kerk zijn. In dit opzicht is er daarom bij deputaten ook veel waardering voor de uitvoering van het werk waarmee naar onze mening de jeugd van onze kerken gediend wordt.

4.6. wat is samen gemeente zijn?

Iets wat ons niet minder aanleiding geeft tot zorg is de motivatie van onze kerkjeugd. Typerend voor onze samenleving is een vrij algemene houding van apathie. Mensen van vandaag zijn geneigd zich passief en consumptief op te stellen.

We zouden de ogen voor de werkelijkheid sluiten wanneer we meenden dat deze mentaliteit de kerken voorbij zou gaan.

De roep om werkelijk leiding geven, om inspirerende voorbeelden — en dat mag toch zeker van ouderen verwacht worden — is steeds sterker aanwezig. Wanneer we dit op ons kerkelijk leven betrekken, mogen we best de hand in eigen boezem steken. En in dit verband is de op zichzelf vrij scherp gestelde vraag gewettigd of we eigenlijk, misschien wel generaties lang, niet gedaan hebben alsof er geen jeugd bestond.

En de niet minder belangrijke en ingrijpende vraag die daarop volgt, is of we in de kerk de jeugd herkennen en erkennen zoals ze werkelijk is. Het omvormen naar ons patroon van denken en doen zal de eigenheid van de jeugd vandaag tekort doen.

We twifelen er niet aan: meer dan ooit zal in onze tijd een beroep gedaan moeten worden op het samen gemeente zijn. Vanuit de verbondenheid met haar Heer is het hart van de gemeente in de praktijk de dienst aan elkaar. In de her- en erkenning van

de jeugd en de eigenheid van de jeugd zal het niet zonder deze dienst aan elkaar kunnen en terecht verwachten jongeren dan van de ouderen, dat deze laatsten hen daarin voorgaan, in de gezindheid van Christus.

Wij realiseren ons dat hiermee een diepgaand gegeven wordt aangereikt, waarop we slechts terloops in het kader van ons rapport ingaan. Overigens blijven we van oordeel dat op het grondvlak van de kerken hieraan gewerkt moet worden.

Daarom is het werk met, voor en onder de jeugd niet alleen van groot belang maar ook hoopgevend, omdat het vaak de jongeren zijn die ons heel wezenlijke vragen stellen.

5. OVERIGE CONTACTEN

5.1. dia

In deze periode hebben we voldaan aan het verzoek van de GS 1977 door een contact met het bestuur en de redactie van DIA. In een gesprek hebben we de bezwaren doorgegeven.

Overigens blijkt uit dit rapport dat DIA geheel op eigen krachten draait. Subsidie hebben ze niet nodig. Het is zoals meerdere zaken, ook bladen in ons kerkelijk leven, een zaak van eigen initiatief van leden onzer kerken.

5.2. studentenpastoraat

Meerdere malen hebben we ons bezig gehouden met het studentenpastoraat.

Onder 'student' wordt een zo langzamerhand in onze kerken vrij gemêleerde groep jongeren verstaan. Naast hen die deelnemen aan vormen van wetenschappelijk onderwijs op het niveau van universiteit of hogeschool denken we hierbij ook aan allen die een hogere beroepsopleiding volgen en ten gevolge daarvan zeker vijf dagen per week niet in hun eigen gezin doorbrengen, zelfs op de duur de weekenden buiten dat gezin en in hun studie-omgeving zijn.

Gebleken is dat deze groep jonge kerkleden moeilijk bereikbaar en grijpbaar is. De neiging om anoniem te blijven is niet gering.

Wij streven ernaar om ongeveer eens in de twee jaar de kerken die duidelijk zorg dragen voor deze groep bij elkaar te brengen en ons met hen op de eigensoortigheid van dit pastoraat te bezinnen. Zo hebben we in begin 1980 nog een vergadering belegd, waarvoor alle kerkeraden via een persbericht waren uitgenodigd, en door een brief in het bijzonder die kerkeraden die hiermee pastoraal te maken krijgen. Met hen hebben we gesproken over het thema: Samen - leven.

Eén van de meest voor de hand liggende zorgen is de moeite om achter de adressen te komen. Deputaten hebben daartoe meerdere pogingen gedaan, maar steeds blijkt dat de kerkeraden van de thuisgemeente geneigd zijn de attesten van de betrokkenen niet door te geven omdat zij nogal eens het weekend thuis doorbrengen. Toch zijn deze jongeren voor een belangrijk deel niet meer betrokken bij die thuisgemeente, en als er dan geen bericht wordt doorgegeven blijven ze ook onbekend bij de gemeente van hun studieadres. Wij blijven volharden in het attenderen van de kerkeraden op deze leemte. In dit verband mag niet onvermeld blijven het initiatief van de RCGS om studenten van onze kerken minstens eenmaal per jaar in conferentie bijeen te brengen, temeer nu de CGS reeds een aantal jaren niet meer bestaat. We kunnen niet goed overzien in hoeverre bij de studenten zelf behoefte bestaat aan een duidelijke structurering van deze contacten, wel weten we dat dit door hen zeer gewaardeerd wordt. Dat laatste was voor ons de reden dit werk te subsidiëren.

5.3. kamerbewoners

Een groep jongeren, die niet minder onze zorg vraagt, temeer omdat ze naar ons voor komt binnen ons kerkelijk leven steeds groter wordt, is die van de kamerbewoners. Hiermee bedoelen we alle jongeren die vaak om redenen van hun dagelijks werk buitenshuis wonen.

We hebben gemerkt dat hier en daar het beleid van kerkeraden ten aanzien van studenten — die in feite ook kamerbewoner zijn — en deze groep gecoördineerd wordt. De vormgeving van het pastoraat is in dit opzicht minder belangrijk dan het pastoraat zelf. Ook deze leden vallen onder de zorg van de kerken terwijl ze de neiging hebben zich daaraan min of meer te onttrekken, zeker wanneer die kerk te laat functioneert. Daarom is een goede relatie tussen de kerken belangrijk, opdat gegevens zo snel mogelijk worden doorgespeeld en bewerkt.

5.4. jong belijdende leden

Daarnaast blijkt uit onze contacten met de kerken dat de jong belijdende leden aandacht vragen. De ervaring is dat deze jongeren na de belijdeniscatechisatie in een 'vacuüm' terechtkomen, een leegte die bij hen, zo er geen goede opvang en begeleiding is, het eerste enthousiasme kan doven. Ze weten ook niet altijd goed raad met hun nieuwe status in de gemeente.

In een aantal kerken wordt geprobeerd hen als groep bijeen te houden in de vorm van een gesprekskring. Hoeveel waardering we hiervoor ook hebben, temeer omdat persoonlijk initiatief steeds voorrang verdient, toch moet wel vaststaan dat dit zeker gelet op de toekomst niet de juiste vorm is. Wij denken dat bezinning nodig is; dit past ook in de taak van ons deputaatschap, zeker daar waar de jeugdouderling met deze groep te maken krijgt.

5.5. catechese

Een vorm van kerkelijk werk onder jongeren, die zich feitelijk aan onze waarneming onttrekt, is de catechese. Toch zal niemand het belang ervan ontkennen, juist omdat hier volop mogelijkheden liggen tot kerkelijke toerusting en kadervorming.

Dat wij er in ons rapport aandacht aan geven, vindt zijn oorzaak in het feit dat we van mening zijn, dat een goede coördinatie tussen het vrije jeugdwerk en ander kerkelijk werk voor, met en onder jongeren binnen de plaatselijke gemeente van groot belang is, nog te weinig aan de orde komt in de praktijk en tegelijk ten goede zou komen van de jeugd onzer kerken.

6. NOTITIES OVER 'DE VERONTRUSTING'

6.1. onze strategie

Vanaf het begin onzer werkzaamheden in deze periode hebben wij ons in eigen kring en in overleg met de kerken diepgaand beraden over deze problematiek, die reeds eerder op uw vergaderingen besproken is.

Onze moeite was allereerst om de aard en inhoud van de geconstateerde verontrusting te peilen. Daartoe hebben we na ampele bespreking een schrijven laten uitgaan naar alle 175 kerkeraden.

Na veel aandrang en soms ver na de toch ruim gestelde datum om naar ons toe te reageren kregen wij reacties binnen. Een aantal kerkeraden meende ons nadrukkelijk te moeten laten weten dat bij hen geen sprake is van enige verontrusting en dat zij het werk van de jeugdorganisatie alleen maar positief waarderen.

Vijftien kerkeraden gaven blijk van hun verontrusting die zich toespitste op hieronder genoemde punten die in bijna alle brieven werden genoemd.

Het overgrote deel van de kerkeraden — zo'n 150 van de 175 — reageerde in het geheel niet. Daarnaast kwam bij ons een schrijven binnen, ondertekend door 17 jeugdverenigingen, waarvan één lid is van de bond en waarin dezelfde opmerking en bezwaren tegen activiteiten van de bond werden genoemd als in de brieven van de 15 kerkeraden.

In een volgende fase hebben wij de 13 classes van onze kerken gevraagd zich in die kring op de bezwaren, indien aanwezig, te bezinnen en ons dat te melden. Van één classis kregen we op ons verzoek de eerder genoemde en opgemaakte stukken betreffende deze zaak (classis Utrecht), terwijl daarnaast een aantal onzer op een tweetal classisvergaderingen, c.q. ambtsdragersconferentie aanwezig geweest is (resp. classis Dordrecht en classis Amsterdam), om met de afgevaardigden van gedachten te wisselen.

Onze indruk is dat deze gesprekken in goede harmonie verlopen zijn.

De overige classes berichtten ons dat zij geen aanleiding zagen of met ons in gesprek te gaan of ons schriftelijk over eventuele verontrusting te informeren, omdat deze binnen hun ressort niet aan de orde was.

Als deputaten hebben wij na interne afronding een schrijven gezonden aan de 15 kerkeraden die verontrust zijn. Hoewel wat laat menen we toch daarvoor begrip te mogen vragen, omdat de weg uit deze verontrusting minder gemakkelijk is voor het totaal van het kerkelijk leven dan misschien wel eens gedacht wordt.

Van onze kant hechten we er waarde aan te vermelden dat voor ons ook hierin cijfers typerend zijn voor de zwaarte en het gewicht van deze zaak, al doet dit bij voorbaat niets af van de inhoud van de gemaakte opmerkingen.

6.2. wat zijn de bezwaren?

Wanneer wij de naar voren gebrachte bezwaren inhoudelijk rubriceren komen we tot de volgende hoofdlijnen in het totaal.

6.2.1. achtergrond

Men constateert dat de ontwikkeling van het jeugdwerk gezien moet worden tegen de achtergrond van de ontwikkelingen in heel ons kerkelijk leven.

De gesignaleerde tendens van het jeugdwerk zou naar het oordeel van de 15 kerkeraden onlosmakelijk samenhangen met de ook anderzijds gesignaleerde ontwikkelingen binnen onze kerken, waardoor vernieuwing, oppervlakkigheid en wereldgelijkvormigheid in de hand gewerkt worden. De ontwikkelingen binnen het jeugdwerk mogen dus niet los gezien worden van de totale ontwikkeling van ons kerkelijk leven.

Wij willen hierin niet treden in een beoordeling van deze opmerking, maar stellen wel vast dat als deze constatering waar is, het niet terecht is dit enkel en alleen op de schouders van onze jongeren af te wentelen. We hebben trouwens in een eerder rapport opgemerkt dat het onbillijk is de zaken waarover ouderen het niet eens zijn, af te schuiven op de jongeren, die dan moeten zijn wat de ouderen niet kunnen.

6.2.2. Men is van mening dat in publikaties van de jeugdorganisatie de noodzaak van bekeering en wedergeboorte niet meer zou functioneren en oefent van hieruit derhalve kritiek op de mogelijk daarachter liggende verbonds- en gemeentebeschuiving.

6.2.3. taalgebruik

Vrij algemeen is bij deze 15 kerkeraden het bezwaar tegen het taalgebruik in publikaties van verschillende auteurs. Dat geldt ook van de bondsdagen, waar een zekere een-

zijdigheid van de bond zou zijn op te merken met name met betrekking tot de uitgenodigde sprekers.

Het gebruik van de Nieuwe Vertaling en de Nieuwe Psalmberijming wordt ook genoemd als vorm van vernieuwing en oppervlakkigheid. Het zou de geest illustreren van waaruit de bondsdagen worden opgezet. Deze zelfde geest zou ook aan te wijzen zijn in de regelmatige publikaties in bondsblad en schetsen.

6.3. gesprekken met de CGJO

Uiteraard hebben deputaten meerdere malen met het bestuur van de CGJO over een en ander gesproken. Daarover vermelden wij u het volgende:

6.3.1. moeite, bereidheid en begrip

Van de kant van de CGJO raken we steeds meer overtuigd en onder de indruk van de moeite en bereidheid die men zich ook naar binnen toe gegeven heeft al jaren over deze signalen van verontrusting in het kerkelijk achterland na te denken.

In de praktische uitwerking wordt er ook terdege rekening mee gehouden, temeer omdat men de band graag wil bewaren, al zal de vormgeving ervan niet uniform zijn aan de geuite wensen. Die wensen zijn daarvoor ook te concreet en te exclusief. Er blijft weinig ruimte over voor verdere discussie en verantwoording.

Hierbij mag niet onvermeld blijven dat de CGJO in feite over al deze zaken al tien jaar in gesprek is, en niet het idee noch de bevestiging gekregen heeft nu ook wezenlijk verder en naderbij gekomen te zijn. En daarom vraagt de CGJO ook begrip in de kerken voor het feit, dat men ook intern als organisatie tijd en mankracht moet vrijmaken voor andere vragen die vanuit de wereld der jongeren aan de orde gesteld worden en dreigen te verdwijnen achter de verontrusting en de tijd, die deze van vrijwilligers en beroepskrachten vraagt.

Als deputaten menen wij dat dit begrip terecht gevraagd wordt om te voorkomen ook dat van andere kant het verwijt van eenzijdigheid valt. Bovendien zijn die andere vragen niet minder wezenlijk voor het kerkelijke leven en het voortbestaan van de jeugdorganisatie.

Om u hierin enig inzicht te geven vermelden wij u die andere zorgen, uiteraard in hoofdlijnen:

6.3.1.1. verlies aan groepen

Geconstateerd wordt dat we als kerken vandaag de nodige jongeren dreigen te verliezen aan allerlei groepen en bewegingen, waarin jongeren de 'warmte' zoeken en vinden die ze in de kerken missen.

Om ons heen merken we deze ontwikkeling op en het wordt steeds duidelijker dat dit *ons niet voorbij zal gaan, als er geen wezenlijke aandacht komt voor de echte vragen van de jongeren.*

6.3.1.2. hoe krijg je de mensen?

Vanuit de reeds eerder in dit rapport geconstateerde apathie bij de mens van vandaag is het begrijpelijk, dat velen het bij een beroep op hun vrije tijd laten afweten. Wie enigszins in het kerkelijk leven thuis is, kent deze moeite. Juist organisaties die voor een belangrijk deel draaien op de inzet van vrijwilligers krijgen met de gevolgen van deze apathie steeds meer te kampen. Waar vinden we nog mensen die mee verantwoordelijkheid willen dragen voor dit werk en mee willen denken in dit beleid?

Die mensen zijn er, wanneer er ook de ruimte is om hier eigen wegen te gaan en niet teveel geblokkeerd door gevoelens die men zelf niet meer deelt. Dat doet niets af aan de bereidheid tot luisteren naar elkaar, maar op een moment is er een fase om iets te doen.

6.3.1.3. zijn jongeren echt lid van de gemeente?

Deze indringende vraag is naar ons toegekomen, niet om daarop een theoretisch antwoord te geven. Dat kunnen we wel. Maar deze vraag komt op uit de praktijk binnen het gemeentelijke leven en geeft de gevoelens van de jongeren weer die zich bepaald niet betrokken voelen bij en daarom ook niet verantwoordelijk weten voor de gemeente. Het is duidelijk dat dit niet alleen maar van jongeren geldt. Wie het kerkelijk leven kent, weet dat dit geluid vaker en ook van andere kanten gehoord wordt. Maar als het om jongeren gaat, hebben wij er mee te maken, niet in het minst omdat deze jongeren wel 'de kerk van morgen' zijn.

6.3.1.4. alles hangt met alles samen

Bij eerlijke observatie wordt duidelijk dat zo langzamerhand ook binnen de gemeente, c.q. de kerken alles met alles samenhangt en dat deeloplossingen daarom slechts noodverbanden zijn.

Daarom is door deze contacten en ook door het nadenken over de verontrusting bij ons steeds meer de overtuiging gegroeid, dat we op niet al te lange termijn moeten starten met een breed opgezet onderzoek naar de leef- en denkwereld van de jongeren in onze kerken.

Wij menen dat voor een dergelijk onderzoek binnen de instructie van deputaten ruimte is, terwijl we door de uitkomsten ervan beter de kerken kunnen dienen. Wie immers het terrein heeft verkend en gepeild heeft wat daar aan de orde is, kan ook adequaat reageren. Op dit moment hebben we nog niet helder voor ogen hoe een en ander precies

moet worden verricht, omdat daarbij ook andere deskundigheid nodig zal zijn. Wel ontlene we aan deze waarneming de vrijmoedigheid u te verzoeken ons voor dit onderzoek de middelen te verschaffen.

6.4. afronding

Wanneer we nu tot een afronding komen van dit onderdeel van ons rapport, dient daarbij het volgende te worden overwogen:

6.4.1. is het rechtvaardig?

Deputaten zijn van mening dat in heel deze problematiek duidelijk naar voren komt, dat de genoemde bezwaren wezenlijk het hart van de gehele kerkelijke situatie raken. Het is niet onze taak noch bevoegdheid die onderlinge verscheidenheid zoals die zeker de laatste decennia binnen onze kerken gestalte heeft gekregen, te illustreren, laat staan te waarderen.

We willen het wel met enige nadruk vermelden, niet alleen omdat ieder onzer deze verscheidenheid regelmatig in de praktijk van het kerkelijke leven ervaart, maar ook omdat we nog steeds van mening zijn dat hier van een organisatie van jongeren iets gevraagd wordt wat in de totaliteit van het kerkelijke leven niet, zeker niet gemakkelijk valt waar te maken.

Hier herhalen we dat niet verwacht mag worden dat, waar de vaders van mening verschillen met de in de praktijk diepgaande consequenties, dit nu de kinderen mag worden kwalijk genomen, laat staan door de kinderen moet worden opgelost.

Toegesplitst op het jeugdwerk binnen onze kerken hebben we hier eigenlijk altijd mee te maken gehad. Wel was in het verleden naar ons oordeel de tolerantiegraad hoger en heeft men elkaar in die verscheidenheid beter aanvaard.

Wie nu verwacht door acties van deputaten of uitspraken van kerkelijke vergaderingen hierin enige verandering te kunnen aanbrengen, mist naar ons idee gevoel voor de werkelijkheid.

Een appel op het vertrouwen, dat naar onze waarneming steeds meer gaat ontbreken, is dan wel op z'n plaats. In dat kader hebben deputaten dan ook het antwoordschrijven aan de 15 kerkeraden geplaatst.

6.4.3. toch brugfunctie wel zinvol

Dit betekent niet dat de brugfunctie van deputaten daardoor zijn zin verloren heeft. Een en ander maakt echter het verlangen naar resultaten zeker op korte termijn wel betrekkelijk.

In het recente verleden hebben we meerdere pogingen gedaan om hierover met elkaar in gesprek te raken. Wij memoreren hier de gesprekken op de twee classisvergaderingen en de conferentie met jeugdouderlingen in 1979. Deze laatste hebben we echter daarom als 'een gemiste kans' ervaren, omdat uit de presentie bleek dat vele van de 15 genoemde en bezwaarde kerkeraden verstek hadden laten gaan.

Het is niet onze taak te concluderen dat men zich blijkbaar dan tevreden stelt met het signaleren van verontrustende verschijnselen alleen. Maar dat dit gedacht en soms gezegd wordt, is niet zo vreemd. Het lijkt erop alsof men het gesprek van één kant uit de weg gaat.

Juist daarom zullen wij blijven aandringen op dat gesprek binnen de kerken, dat dan niet slechts toegespitst moet worden op activiteiten van de jeugdorganisatie. Hier is sprake van een veel groter, diep ingrijpender geheel.

6.4.4. is de verontrusting weg te nemen?

Feitelijk kunnen wij op grond van het vorenstaande niet anders dan concluderen dat deze verontrusting ten diepste niet valt weg te nemen. Dat komt niet omdat wij als deputaten hiermee de grootste moeite hebben. Daarvoor zou een oplossing te vinden zijn. We constateren hier en daar een diep gebrek aan onderling vertrouwen. Voorlopig menen deputaten dat het weinig zin heeft om eerst allerlei punten van verschil uit te praten en dan langzamerhand het vertrouwen te zien terugkeren.

Naar ons oordeel is het een gebod van Christus voor Zijn kerk om te beginnen met elkaar te vertrouwen. Dan pas heeft het zin om elkaar en elkaars bedoelingen verder te bevragen en elkaar te waarschuwen en te stimuleren. Bovendien menen wij dat wij niet geroepen zijn om uitdrukkingen te censureren of een oordeel te geven over een verbonds- en/of gemeentebesouwing die in publikaties of in brieven uit de kerken gegeven wordt. Overigens willen we niet verhelen dat wij ons meerdere malen hebben afgevraagd, hoe het mogelijk is dat nu wij erom gevraagd hebben hier en daar concrete beschuldigingen op tafel komen, die, als ze gegrond zijn, al veel eerder bij predikanten, kerkeraden of ongcensureerde gemeenteleden hadden moeten komen.

7. FINANCIEN

Omtrent het financiële beleid van de afgelopen jaren zult u geïnformeerd worden in een rapport van deputaten voor financiële zaken.

Uit de gegevens over de jaren 1977 t/m 1979 vermelden wij het volgende:

	1977	1978	1979
ontvangen gelden en giften	29.191.24	70.930.43	68.647.36
overige ontvangsten (renten)	1.454.12	1.327.21	2.027.52
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	30.645.36	72.257.64	70.674.88
verstreckte subsidies:			
CGJO	42.658.05	37.396.64	49.719.88
studentenpastoraat	1.000.—	1.500.—	
RCGS		1.981.25	1.000.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	43.658.05	40.877.89	50.719.88

Opgemerkt wordt dat de gemiddelde collecteopbrengst per lid/dooplid in 1977 heeft bedragen *f* 0.39 tegen *f* 0.95 in 1978 en *f* 0.92 in 1979. De voor deze jaren vastgestelde minimumbijdragen waren resp. *f* 0.45 (verhoogde bijdrage), *f* 1.15 en *f* 1.10.

Met dankbaarheid mag vermeld worden dat verreweg de meeste van de bijdragende kerken de voor de jaren 1978 en 1979 toch veel hogere bijdragen hebben opgebracht. Teleurstellend blijft het echter opnieuw te moeten vaststellen dat het lijstje van kerken die ons financiële steun onthouden, niet kleiner is geworden (gelukkig ook niet groter!).

Te vrezen is dat — door het nu al jaren ingenomen standpunt om de nodige financiële middelen aan deputaten te onthouden — er een zekere gewoonte is ontstaan waarop niet licht wordt teruggekomen, zelfs niet als er inmiddels een situatie zou zijn ontstaan waarin de oorspronkelijke motieven die tot niet-afdragen hebben geleid, deels zijn verzacht of weggenomen. Wij blijven hopen dat voortdurende bezinning ook binnen de kring van de desbetreffende gemeenten toch eenmaal zal leiden tot het beëindigen van deze afzijdigheid.

De in de afgelopen jaren verstreckte subsidie betrof in hoofdzaak het georganiseerde jeugdwerk. Hoewel dit reeds in ons vorig rapport werd vermeld, lijkt het ons goed er nogmaals op te wijzen dat de benodigde subsidie ten behoeve van het georganiseerde jeugdwerk sedert 1975 sterk is gestegen door een grote uitbreiding van het aantal activiteiten en door vermeerdering van het aantal beroeps- en administratieve krachten, mede door de totstandkoming van een fusie tussen de jeugd- en jongerenbonden. Gesubsidiëerd wordt in de personeels-, huisvestings- en organisatiekosten en in de kosten van activiteiten voor zover deze niet door rijkssubsidie, contributies en andere bijdragen kunnen worden gedekt.

Opgemerkt wordt dat de overheid — uiteraard nadat is aangetoond dat de desbetreffende uitgaven relevant zijn — ruim het drievoudige bijdraagt van hetgeen per saldo door onze kerken wordt gegeven.

In de laatste jaren echter is grote onzekerheid ontstaan omtrent de subsidiëring van het landelijk jeugdwerk. Het is onmogelijk thans te overzien welk effect het op gang komende plaatselijke subsidiebeleid daarop zal hebben. Wij komen hierop nader terug bij de begrotingscijfers voor de komende drie jaar.

Door verschillende oorzaken vertoont de aan de CGJO verstreckte subsidie over de jaren 1977 t/m 1979 een wat onevenwichtig beeld. De voornaamste oorzaak is gelegen in de wisselende personeelsbezetting.

Verder kan vermeld worden dat in 1978 een bedrag van ruim *f* 18.000,— is afgeboekt van de in 1976 ontstane reserve wegens behaalde verkoopwinst van het voormalige kantoorpand van de Jongerenbond voor de aanschaf van noodzakelijk kantoormeubilair en kantoormachines. Het resterende saldo is verder gereserveerd voor eventueel nog andere noodzakelijke bijzondere voorzieningen ten behoeve van de CGJO.

De overige verstreckte subsidies ten behoeve van het studentepastoraat en de RCGS behoeven naar onze mening geen nadere toelichting.

Voor de komende jaren komen wij tot de volgende begroting:

	1981	1982	1983
subsidie CGJO	55.000.—	57.500.—	60.000.—
subsidie andere projecten			
o.a. studentepastoraat	5.000.—	6.000.—	7.000.—
algemene uitgaven	12.500.—	12.500.—	12.500.—
onvoorzien	2.500.—	2.500.—	2.500.—
kosten onderzoek	p.m.	p.m.	p.m.
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	75.000.—	78.500.—	82.000.—
collecten/giften	73.500.—	76.500.—	79.500.—
interest	1.500.—	2.000.—	2.500.—
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	75.000.—	78.500.—	82.000.—

Zoals reeds werd opgemerkt, bestaat er grote onzekerheid met betrekking tot de subsidiëring van het georganiseerde jeugdwerk door de rijksoverheid.

Als de ten behoeve van het georganiseerde jeugdwerk geraamde bedragen door de kerken worden bijeengebracht, menen wij dat mogelijke vermindering van rijkssubsidies in de genoemde jaren niet zodanig ingrijpend zijn, dat tussentijdse verhogingen van de kerkelijke bijdragen nodig zullen zijn.

Mochten de ontwikkelingen in de komende drie jaren zich echter zodanig ongunstig aftekenen dat bijzondere maatregelen in de daarna volgende jaren onvermijdelijk zullen zijn, dan stellen wij ons voor daarover in een zo vroeg mogelijk stadium uitgebreide informatie te verschaffen aan allen die daarbij direct of indirect betrokken zijn. Ondanks het feit dat in de afgelopen jaren de subsidie ten behoeve van het studentenpastoraat beneden de raming is gebleven, zijn er aanwijzingen dat voor dit werk in toenemende mate financiële middelen beschikbaar moeten zijn.

De geraamde algemene uitgaven zijn gebaseerd op de werkelijke kosten van de laatste jaren.

De pro memorie uitgaafpost kosten onderzoek is opgenomen in verband met hetgeen hiervoor is opgemerkt over de wenselijkheid om een breed opgezet onderzoek in te stellen naar de leef- en denkwereld van de jongeren in onze kerken.

In verband met een — naar wij hopen — geleidelijke en noodzakelijke verbetering van onze vermogenspositie menen wij een lichte toenemende rentepost te kunnen ramen.

Wij zijn ons bewust dat in toenemende mate financiële bijdragen van onze kerken worden gevraagd.

Waar het evenwel gaat om het behoud en zo mogelijk de verbetering van het werk ten dienste van onze kerkjeugd, menen wij dat de gevraagde offers alleszins verantwoord zijn.

8. EPILOOG

Wij zijn ditmaal in onze rapportering heel uitvoerig geweest.

We menen dat we vandaag op een kruispunt staan, waarop vrij fundamentele beslissingen genomen moeten worden. Daarom gaven we u breedvoerige informatie.

In goede verwachting en vol vertrouwen leggen wij dit rapport op uw tafel. Met u weten wij ons verbonden in de opdracht en zorg voor de jongeren van heel de kerk. Resumerend stellen wij u voor het volgende te besluiten:

- a. de handelingen van deputaten goed te keuren;
- b. opnieuw deputaten te benoemen;
- c. er bij alle kerken met een klemmend beroep op de kerkelijke eenheid op aan te dringen het jeugdwerk en het jeugdsteunfonds te blijven steunen;
- d. deputaten opdracht te geven — eventueel samen met andere daarvoor in aanmerking komende deputaatschappen — een breed onderzoek naar de leef- en denkwereld van de jongeren in onze kerken te (doen) verrichten — als bedoeld in 6.3.1.4. — en de uitkomsten daarvan met hun commentaar ten dienste van de kerken te (doen) publiceren voor de eerstvolgende synode.

T. Harder, secretaris.

BIJLAGE 85
art. 157, 161

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE III — INZAKE RAPPORT CONTACT MET DE KERKJEUGD

1. De commissie is van mening dat, al hebben de deputaten in hun werkzaamheden met meer te maken dan de jeugdorganisaties in onze kerken en al gaat hun aandacht over héél de jeugd, er toch in de eerste plaats betrokkenheid is bij en het meeste contact met de organisaties op het gebied van het jeugdwerk.
Vervolgens moet gesteld worden, dat bij erkenning van „de eigen verantwoordelijkheid van deze organisatie” de deputaten dusdanig bij dit georganiseerde jeugdwerk betrokken zijn en dit werk zelfs subsidiëren, dat het niet geheel onjuist is te spreken van een zekere verantwoordelijkheid van deputaten in dezen. In de instructie van deputaten (bijlage 31 K.O., art. 5) is dan ook sprake van „het geven van kerkelijke begeleiding aan het werk van de jeugdorganisaties met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid daarvan”. Dit wil anderzijds niet zeggen dat wat de jeugdorganisaties doen, gezien moet worden als door deputaten gedaan. Toch zou naar de gedachte van de commissie een intensere betrokkenheid van de deputaten bij het georganiseerde jeugdwerk niet in strijd zijn met en meer inhoud geven aan hun opdracht tot kerkelijke begeleiding ervan.
2. Het is terecht dat deputaten erop wijzen dat de jongeren evenzeer als de ouderen tot de verbondsgemeente des Heren behoren en dat er in dit opzicht gesproken kan worden van een „samen”. Toch is dit „evenzeer” niet op te vatten als „op dezelfde wijze” of „zonder enig verschil”. Naar de indruk van de commissie is het anders-zijn van de jeugd als „zijnde op weg naar” te weinig in het deputatenrapport gehonoreerd, wanneer het gaat over de relatie tussen ouderen en jongeren en over de dialoog van ouderen en jongeren. Het is een algemeen gegeven dat de mens door afhankelijkheid komt tot vol-

wassenheid en zelfstandigheid. Dit geldt ook binnen de kaders van het leven uit het verbond en van het dienen van de Here God. Is de jeugd inderdaad te benaderen vanuit het doopsformulier, dan zijn de ouderen in het leiden van deze jeugd tot volwassenheid aan te spreken op het belijdenisformulier. De vraag is: heeft de oudere generatie in de kerk van vandaag nog wel altijd de wijsheid, de liefde en het besef van verantwoordelijkheid, die vereist zijn in het leiden en voorgaan, dat is ook voorleven, van de jongere generatie? Weten de ouderen in deze tijd werkelijk de perspectieven te openen in het dienen van God en in het samen kerk des Heren zijn om de jongeren tot volwassenheid te leiden? Stelt anderzijds de jeugd zich wel altijd op de juiste wijze op ten aanzien van de leiding van ouderen, omdat ook voor de jeugd geldt het apostolische „Gij geheel anders”? Liggen juist hier niet de moeiten, de problemen en de frustraties naar beide zijden, zodat bij het jeugdvragestuk tegelijk het ouderenvragestuk aan de orde is en bij de zorg rond de doopleden tegelijk die rond de belijdende leden?! Dit nu grijpt dieper in dan een door deputaten gesignaleerd elkaar over en weer wijzen op of beschuldigen van eventuele afwijkingen van Schrift en belijdenis en een elkaar veroordelen wegens een provocerende of remmende houding ten aanzien van een verdere ontplooiing van het kerkelijk leven. Is er niet een houding van onmacht c.q. een tekort aan bereidheid in onze kerken om samen — jongeren en ouderen, en dat naar eigen aard en verantwoordelijkheid — te leven uit de rijkdommen van het verbond om aan het waarlijk christen- en kerk-zijn in deze tijd en de huidige wereldsituatie inhoud te geven?

De commissie ziet de verontrusting dan ook niet alleen op het vlak van de jeugd en de jeugdorganisaties, maar ook op dat van het gezin, van de ouders en ouderen, van het gemeente-zijn-met-elkaar. Ze ziet deze verontrusting en problematiek als een zaak die het totaal van het kerkelijk leven in dit tijdsgewricht raakt. We zullen dan ook sámen ons eronder te verootmoedigen hebben en sámen de weg moeten zoeken om de verontrusting weg te nemen tot zegen van jeugd en ouderen.

De commissie vindt, dat deputaten in hun rapport hier en daar deze kern van moeiten ook hebben geraakt. Inderdaad kan de ontwikkeling van het jeugdwerk niet losgemaakt worden van de ontwikkelingen in heel ons kerkelijk leven. De moeiten en vragen die hier liggen, raken wezenlijk het hart van de hele kerkelijke situatie. Het is dan ook onbillijk de zaken waarover ouderen het niet eens zijn af te schuiven op de jeugd, die dan zou moeten zijn wat de ouderen niet (kunnen) zijn. De klacht van het niet meer functioneren van de noodzaak van bekering en wedergeboorte vanuit een bepaalde verbonds- en gemeentebespeking is te betrekken op bredere verbanden en ook op andere aspecten van het werk der kerk dan alleen op het jeugdwerk, al is het te begrijpen vanuit de zorg voor de jeugd dat de verontrusting zich bijzonder toespitst op het terrein van het jeugdwerk.

Er is inderdaad verschil in taalgebruik, gelijk deputaten opmerken, maar we zullen — vooral als ouderen — daar doorheen moeten weten te stoten naar de wezenlijke zaken, die men in verschillende taaluitingen en vormgevingen wil vertolken. De tolerantiegraad wordt beperkter en men heeft meer moeite om elkaar in de verscheidenheid te aanvaarden en vast te houden. Er ontstaat een wegebben van het onderling vertrouwen en een al meer uit elkaar gaan bij het opzetten en ontplooiën van jeugdactiviteiten in onze kerken. Het gevoel van deputaten dat zij menen dat „deze verontrusting ten diepste niet valt weg te nemen”, was er ook tijdens de besprekingen in de commissie. Ook de commissie is van oordeel dat we vandaag met elkaar op een kruispunt staan, waarop volgens het deputatenrapport vrij fundamentele beslissingen genomen moeten worden.

De vraag in dit alles is: wat bedoelen deputaten met deze „vrij fundamentele beslissingen” en zijn wij in staat zulke beslissingen te nemen en dat vanuit het hart van het evangelie, vanuit het „punt van het kruis” van onze Here en Heiland Jezus Christus, Die ons met Zijn bloed heeft gekocht en verlost? Het zullen in elk geval beslissingen zijn die ook het georganiseerde jeugdwerk raken en op dit terrein genomen moeten worden, zonder dat dit tot verkerkelijking van dat jeugdwerk behoeft te leiden.

Dit vraagt meer dan verontrusting. Dit eist van alle betrokkenen — ook van onszelf — diepe en rechte verootmoediging voor de Here God, krachtige beoefening en opleving van het geloof in de Heilige Geest en een sterk vertrouwen, dat de Here ons de weg zal wijzen als wij Hem er samen om vragen en als we onderling elkaar weer en toch aanvaarden als jongeren en ouderen en in welk opzicht verontrusten ook!

De commissie is van oordeel dat het vanuit deze gezindheid mogelijk moet zijn samen de zaken te bespreken en enige richtlijnen te geven voor gezamenlijke en nieuwe ontplooiing van het jeugdwerk, ook in organisatorisch verband binnen onze kerken.

De commissie vindt dat dit zou kunnen binnen de volgende punten:

- a. wij binden ons samen voor God en de kerken aan Zijn Woord en het gereformeerd belijden;
- b. wij zijn erop uit de ander uitnemender te achten dan onszelf en elkaar te dienen in hartelijke liefde;
- c. wij dragen samen de noden van kerken en wereld op ons hart;
- d. wij erkennen bij de eenheid in het belijden de mogelijkheid van verscheidenheid in vertolking maar zullen erop bedacht zijn, dat we in de vertolking altijd naar eigen aard te herkennen zullen zijn voor elkaar en anderen;
- e. we roepen de jeugd op zich met ons hierin te verenigen en God te verblijden door

onze eensgezindheid en zo, na ons bekeerd te hebben, nieuw te beginnen lettend op elkaar en elkaar stimulerend in het dienen van onze God.

- Steeds indien vertegenwoordigers, ambtsdragers en leidinggevenden in onze kerken door dit alles gedragen worden, zullen we de jongere generatie uit het slop van de conflicten kunnen leiden en weer jaloers en enthousiast kunnen maken op het gezamenlijk dienen van Jezus Christus.
3. De commissie heeft uit het rapport van de deputaten vernomen dat ook de C.G.J.O. verontrust is over de aantrekkingskracht van allerlei groepen en bewegingen die bepaalde „warmte“ bieden, én van de wereld die een sterke greep op het jonge leven doet. Ze achten het nodig dat men in de strijd daartegen meer gewapend moet worden en een adequaat antwoord heeft te geven. Daarom legt de commissie met deputaten accent op de noodzaak van betere toerusting van (jeugd)ouderlingen, van leiders in het jeugdwerk en dringt erop aan, dat deputaten hier zoveel mogelijk aandacht aan zullen besteden. Vervolgens onderstreept de commissie de noodzaak van nader onderzoek naar de leef- en denkwereld van de jongeren in onze kerken, maar acht het te ver gaan als verzocht wordt daarover een „breed onderzoek“ te (laten) verrichten en dat vóór de „eerstvolgende synode“. In deze zin zal u dan ook een voorstel worden gedaan.
4. Dankbaar constateert de commissie met deputaten, dat er rond de jeugdzondag en vandaar uit meer aandacht in de gemeente en het kerkeraadsbeleid is ontstaan voor het jeugdwerk, zowel plaatselijk als in bredere verbanden. Ook is de commissie dankbaar voor het gereedkomen en toezenden van een modelinstructie jeugdouderling. Aan de redactie van DIA zijn de bezwaren, op de vorige synode geuit, niet alleen doorgegeven, maar ze konden ook in open sfeer met de redactie worden doorgesproken. Dat mag verblijdend genoemd worden. Er zal nog verder beraad nodig zijn inzake het pastoraat aan kamerbewoners en studenten. Ook de werkende jeugd, reeds in het arbeidsproces opgenomen jongeren, behoren goede begeleiding te ontvangen. Niet genoeg kan benadrukt worden het belang van catechese en pastorale vorming van de jonge leden der kerk.
5. De commissie stelt u voor:
- de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
  - opnieuw deputaten te benoemen;
  - een dringend beroep te doen op alle kerken en jeugdorganisaties in verootmoediging voor God elkaar te aanvaarden en zonder aan de verscheidenheid geweld te doen de onderlinge eendracht zoveel mogelijk samen te zoeken, te bewaren en te versterken en alles na te laten wat dit zou kunnen schaden;
  - de jeugdorganisatie met nadruk te wijzen op haar verantwoordelijkheid ten aanzien van het verband van onze kerken;
  - er alle kerken op te wijzen het jeugdwerk in zijn breedste zin en in organisatorisch verband met liefde en zorg te omringen en volgens algemene regeling het jeugdsteunfonds te blijven steunen;
  - dit alles, het onder c, d en e genoemde, aan de kerken en de jeugdorganisatie schriftelijk mee te delen met een korte weergave van het onder 2 van dit rapport uiteengezette, toegespitst in de richtlijnen a t/m e;
  - deputaten op te dragen in samenwerking met de C.G.J.O. een nader onderzoek in te stellen naar de leef- en denkwereld van de jongeren in onze kerken en mee daartoe regionale jeugdconferenties te beleggen en daarover de kerken voor te lichten.

T. Brienen, rapporteur.

BIJLAGE 86
art. 178

RAPPORT 10 VAN COMMISSIE VII – INZAKE BEGROTINGEN KASHOUDENDE DEPUTAATSCHAPPEN

Hierna volgt overzicht A van de minimumbijdragen per (doop)lid zoals die voor 1980 zijn vastgesteld en zoals die voor de jaren 1981, 1982 en 1983 op basis van de door de kashoudende deputaatschappen ingediende begrotingen worden gevraagd:

Overzicht A	1980	1981	1982	1983
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
9.04 Onderlinge bijstand	0.75	1.50	1.60	1.70
9.05 Emeritikas	11.—	12.—	13.—	14.—
9.07 Theologische Hogeschool	7.—	7.20	7.40	7.60
9.09 Evangelisatie	3.50	3.60	3.60	3.60
9.10 Buitenlandse zending	3.75	7.35 ¹⁾	8.50 ¹⁾	9.20 ¹⁾
9.11 Evangelieverkondiging onder Israël	1.10	1.75	2.—	2.25
9.12 Adma	1.60	1.40	1.55	1.70
Kerk en bedrijfsleven	—.—	1.30	1.40	1.50
9.15 Contact met de kerkjeugd	1.—	1.05	1.10	1.15
9.20 Steun kerken polders	1.—	1.15	1.15	1.15
9.21 Kerkbouwaangelegenheden	0.30	1.65	1.65	1.65
9.22 Ambtelijke bearbeiding schippers	—.—	—.—	—.—	—.—
9.25 Geestelijke verzorging gehandicapten	0.60	1.10	1.15	1.20
9.26 Hulpverlening binnen- en buitenland	1.70	1.80	1.90	2.—
	<u>33.30</u>	<u>42.85</u>	<u>46.—</u>	<u>48.70</u>

¹⁾ uit overige ontvangsten

Uit de totalen blijkt dat de gevraagde minimumbijdragen ten opzichte van het voorafgaande jaar stijgen met:
 in 1981 *f* 9.55
 1982 *f* 3.15
 1983 *f* 2.70

Uw commissie heeft getracht deze stijging te matigen en komt na kennisname van de thans door de kashoudende deputaatschappen ingediende financiële overzichten en begrotingen tot het volgende overzicht B van minimumbijdragen per (doop)lid (uitgaande van een zielental van 74.000 en derhalve in de veronderstelling van afdracht door alle kerken):

Overzicht B	1981	1982	1983
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
9.04 Onderlinge bijstand	1.20	1.30	1.40
9.05 Emeritikas	11.50	12.—	12.50
9.07 Theologische Hogeschool	6.80	7.—	7.20
9.09 Evangelisatie	3.10	3.20	3.30
9.10 Buitenlandse zending	3.75 ¹⁾	3.85 ¹⁾	3.95 ¹⁾
9.11 Evangelieverkondiging onder Israël	1.20	1.40	1.60
9.12 Adma	1.35	1.50	1.60
Kerk en bedrijfsleven	1.20	1.30	1.40
9.15 Contact met de kerkjeugd	1.05	1.10	1.15
9.20 Steun kerken polders	1.—	1.—	1.—
9.21 Kerkbouwaangelegenheden	1.30	1.40	1.50
9.22 Ambtelijke bearbeiding schippers	—.—	—.—	—.—
9.25 Geestelijke verzorging gehandicapten	0.80	0.90	1.—
9.26 Hulpverlening binnen- en buitenland	1.70	1.70	1.70
	<u>35.95</u>	<u>37.65</u>	<u>39.30</u>

¹⁾ uit de overige ontvangsten

Toelichting op overzicht B

9.04 Onderlinge bijstand

Het vermogen van deze kas is volgens het financieel jaarverslag *f* 189.291.— per ultimo 1979. In 1980 is gebleken dat genoemd bedrag met circa *f* 75.000.— kan worden verhoogd.

Van de ten laste van 1979 gebrachte toezeggingen van bijstand aan de kerken ad totaal *f* 110.825.— behoefde namelijk slechts circa *f* 35.000.— te worden uitbetaald. Deputaten vragen voor de komende drie jaren in totaal *f* 355.200.—.

Uw commissie stelt voor dit bedrag te verminderen met *f* 66.600.—. Het vermogen zal daarna voor de jaren 1981 t/m 1983 op een verantwoord niveau blijven.

9.05 Emeritikas

Deputaten vragen voor de komende drie jaren in totaal *f* 2.909.011.—. Zij ramen dit op basis van 21,5% van het minimumtraktament van dienstdoende predikanten beneden de leeftijd van 65 jaar bij 10 dienstjaren. In dit bedrag is rekening gehouden met door deputaten voorgestelde verhogingen van de uitkeringen. Deze voorstellen zijn door uw vergadering aanvaard onder beding dat verhoging van de uitkeringen niet zal leiden tot verhoging van de omslagen. Uw commissie stelt daarom voor het gevraagde driejaarstotaal te reduceren tot *f* 2.664.000.—. Dit zal leiden tot lagere batige saldi dan uit het oogpunt van reservevorming gewenst is. De noodzakelijke matiging welke bij de vaststelling van de minimumbijdragen moet worden betracht, is de oorzaak van die lagere saldi.

9.07 Theologische Hogeschool

Uw commissie adviseert het door deputaten gevraagde driejaarstotaal 1981 t/m 1983 ad f 1.553.000.— uit afrondingsoverwegingen te verhogen met f 1.000.—. Het vermogen wordt voldoende geacht om eventuele geringe tekorten te dekken.

9.09 Evangelisatie

Het vermogen per 31 december 1979 is lager dan de daaraan te stellen norm. Deputaten vragen voor de jaren 1981 t/m 1983 in totaal f 796.800.—. Daarin is begrepen voor reservering f 60.000.— en voor bureaustkosten (incl. huur) f 45.000.—. Door noodzakelijke matiging kan in het algemeen voor de komende drie jaren niet aan vermogensvorming worden toegekomen. Van bureaustkosten is gehoord de besprekingen in uw vergadering voorlopig geen sprake. Uw commissie adviseert daarom voor de jaren 1981 t/m 1983 in totaal f 710.400.— goed te keuren.

9.10 Buitenlandse zending

Uit de financiële overzichten van deputaten over 1977 t/m 1979 kunnen de volgende gegevens worden berekend:

ontvangstentotaal	f 3.171.148.—
uitgaventotaal	f 2.346.427.—

voordelig saldo	f 824.721.—
-----------------	-------------

Het vermogen kon daardoor in drie jaar tijds verdubbelen.

Op basis van de voor de jaren 1977 t/m 1979 geldende minimumbijdragen en 74.000 (doop)leden had moeten worden ontvangen f 759.500.—. Dit is circa 25% van de werkelijke ontvangsten.

Deputaten vragen voor de komende drie jaren in totaal f 3.427.200.—. Ervan uitgaande dat het ontvangstenpatroon ook voor de komende jaren gehandhaafd blijft, zal circa 25% via de verplichte minimumbijdragen ontvangen moeten worden.

Uw commissie stelt daarom voor het via omslagen (collecten) te verkrijgen driejaarstotaal vast te stellen op f 854.700.—.

9.11 Evangelieverkondiging onder Israël

Deputaten vragen voor de volgende drie jaren totaal f 444.000.—. Hierin is begrepen f 105.000.— voor een vrijgestelde. Over het aantrekken van zulk een deeltijd-kracht werd de mening van uw vergadering gepeild. De uitslag was negatief. Bij de berekening van vorenstaande f 444.000.— hebben deputaten bovendien de andere ontvangsten dan die uit de omslagen aan de lage kant begroot, gelet op de werkelijke cijfers van de jaren 1977 t/m 1979. Uw commissie adviseert het driejaarstotaal 1981 vast te stellen op f 310.800.—. Het vermogen van deze kas voldoet aan de norm terwijl indien nodig enige vermogensafname uw commissie toelaatbaar wil voorkomen.

9.12 Adma

Uw commissie adviseert het door deputaten voor de jaren 1981 t/m 1983 gevraagde totaal ad f 330.000.— uit afrondingsoverwegingen te verminderen tot f 329.300.—. De vermogenspositie van deze kas is helaas niet optimaal.

9.12 A Kerk en bedrijfsleven

Voor dit door uw vergadering ingestelde nieuwe deputaatschap is in de jaren 1981 t/m 1983 blijkens de conceptbegroting nodig in totaal f 291.000.—. Hierin is begrepen f 150.000.— bijdrage in de kosten van de industrie-predikant. De bijdrage van de andere partners lijkt aan de zeer lage kant. Uw commissie stelt voor als driejaarstotaal 1981 t/m 1983 f 288.600.— toe te staan en het startkapitaal vast te stellen op f 40.000.— te weten f 25.000.— uit het vermogen van deputaten evangelisatie en f 15.000.— uit het vermogen van deputaten Adma.

9.15 Contact met de kerkjeugd

Het vermogen is over de periode 1977 t/m 1979 enigermate toegenomen. Het peil is echter nog zozeer beneden de norm dat het als volslagen ontoereikend moet worden gekwalificeerd. Deputaten vragen voor de jaren 1981 t/m 1983 in totaal f 229.500.—. Uw commissie stelt voor dit totaal te verhogen met f 14.700.— tot f 244.200.—.

9.20 Steun kerken polders

Deputaten vragen voor de volgende drie jaren in totaal f 254.000.—. Hierin is begrepen f 75.000.— voor toevoeging aan de reserve kerkbouw, per 31 december 1979 groot f 69.316.—. Naar de mening van uw commissie kan op een deel van deze toevoeging matiging worden betracht in afwachting van de groei van het aantal (doop)leden te Almere, welk aantal in de jaren 1977 t/m 1979 is opgelopen tot totaal 25. Uw commissie adviseert het driejaarstotaal 1981 t/m 1983 vast te stellen op f 222.000.—.

9.21 Kerkbouwaangelegenheden

Deputaten vragen voor de komende drie jaren in totaal f 364.000.—. Het vermogen is in de periode 1977 t/m 1979 toegenomen met f 41.675.—. Uw commissie adviseert voor de jaren 1981 t/m 1983 f 310.800.— toe te staan. Het verschil ad f 53.200.— kan uit het vermogen worden gefinancierd.

9.22 Ambtelijke bearbeiding schippers

Indien deputaten over een halftijd-predikant de beschikking hadden, zou voor de jaren 1981 t/m 1983 blijkens de door deputaten ingediende begrotingen in totaal nodig zijn

f 79.747.—. Deputaten vragen evenwel geen vaststelling van minimumbijdragen. Uw commissie adviseert u daarmee in te stemmen. Het vermogen van deze kas is ook wanneer er een halftijd-predikant komt voorshands voldoende om daaruit vorenvermeld totaalbedrag te financieren, zij het dat als resultaat daarvan het vermogen op een te laag peil zou komen.

9.25 Geestelijke verzorging gehandicapten

Door de vacature voor een predikant is het vermogen van deze kas in de jaren 1978 en 1979 verviervoudigd, waardoor het thans zo ruim voldoende is dat daaruit een deel van het door deputaten gevraagde totaal ad f 213.000.— voor de jaren 1981 t/m 1983 kan worden gefinancierd. Uw commissie adviseert voor die drie jaren f 199.800.— toe te staan.

9.26 Hulpverlening binnen- en buitenland

Deputaten vragen voor de komende drie jaren in totaal f 425.000.—. Uw commissie stelt voor dit bedrag te verminderen met f 47.600.— tot f 377.400.—. In de verslagperiode 1977 t/m 1979 hebben de ontvangsten de verwachtingen aanzienlijk overtroffen. Hierdoor was het mogelijk het uitgavenniveau voor hulpverleningsuitkeringen te verhogen terwijl bovendien nog f 42.905.— aan het vermogen kon worden toegevoegd. De door uw commissie voorgestelde vermindering van het gevraagde driejaars totaal kan uit het vermogen worden gefinancierd.

Voorstellen

Uw commissie stelt voor:

- a. de begrotingen van de kashoudende deputaatschappen voor de jaren 1981, 1982 en 1983 vast te stellen op basis van overzicht B, derhalve rekening houdend met vorenvermelde wijzigings- en aanvullingsvoorstellen;
- b. de begroting voor 1984 van deputaten-financieel Theologische Hogeschool tot een totaalbedrag van f 1.293.000.—, te aanvaarden als basis voor de subsidieaanvraag bij de rijksoverheid;
- c. het startkapitaal van het nieuwe deputaatschap kerk en bedrijfsleven vast te stellen op f 40.000.— en te bepalen dat dit voor f 25.000.— uit het vermogen van deputaten evangelisatie en voor f 15.000.— uit het vermogen van deputaten Adma zal worden gefourneerd;
- d. de kashoudende deputaatschappen te machtigen tot het doen van uitgaven binnen het raam van de aldus vastgestelde begrotingen;
- e. de kerkeraden resp. de diaconieën met nadruk erop te wijzen dat hun medeverantwoordelijkheid voor de uitvoering van de op ordelijke kerkelijke manier gezamenlijk aanvaarde taken niet ophoudt tengevolge van het achterhouden van hun financieringsaandeel als gevolg van kritiek op een aantal van die taken;
- f. de kerkeraden resp. diaconieën die nalatig blijven voor bepaalde taken als bedoeld onder e. hun financieringsaandelen te voldoen, dringend te vragen om het daardoor te weinig afgedragen bedrag te storten in de kas van de quaestor der generale synode voor de opbouw van een fonds, ter financiering van in de toekomst door de generale synode te bepalen bestemmingen;
- g. de deputaten van het kerkelijk bureau op te dragen de thans door uw vergadering vast te stellen minimumbijdragen als zodanig in het collectenrooster op te nemen;
- h. de deputaten van het kerkelijk bureau op te dragen vóór iedere voorjaarsclassis de roepende kerk een gespecificeerde opgave te verstrekken van de kerken en/of diaconieën die niet in voldoende mate de aard van de onder e. bedoelde medeverantwoordelijkheid beseffen.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 87
art. 179

BEGROTING VAN DE QUAESTOR VAN DE SYNODE 1980—1982

	LASTEN 1977/79	BEGROTING 1980/82
Kosten generale synode	<i>f</i> 48.131.—	<i>f</i> 54.000.—
Kosten Acta	<i>f</i> 30.754.30	<i>f</i> 33.800.—
af: verkoop Acta	,, 4.177.24	,, 2.800.—
	<hr/> <i>f</i> 26.577.06	<hr/> <i>f</i> 31.000.—
Bijdrage kerk.-adm. bureau	,, 88.800.—	,, 114.000.—
Dep. eenheid geref. belijders	,, 21.553.89	,, 25.000.—
Dep. geest. verz. militairen	,, 21.709.22	,, 37.300.—
Diverse deputaatschappen	,, 19.768.73	,, 30.000.—
Bijdrage Ger. Oec. Synode	,, 19.707.91	,, 25.000.—
Accountantskosten	,, 1.400.—	,, 1.400.—
Administratiekosten	,, 104.60	,, 100.—
Onvoorzien	,, —.—	,, 7.100.—
	<hr/> <i>f</i> 247.752.41	<hr/> <i>f</i> 324.900.—
Af: Rente	,, 5.368.30	,, 3.000.—
	<hr/> <i>f</i> 242.384.11	<hr/> <i>f</i> 321.900.—
Bijdragen part. synoden	,, 254.023.50	,, 321.900.—
	<hr/> <i>f</i> 11.639.39	<hr/> <i>f</i> —.—

Op grond van deze begroting zullen de bijdragen van de particuliere synoden, gebaseerd op een ledental van 74.000, over de jaren 1980 t/m 1982 als volgt moeten worden vastgesteld:

Bijdrage P.S. 1980 <i>f</i> 1,45 per lid	<i>f</i> 107.300.—
Bijdrage P.S. 1981 <i>f</i> 1,45 per lid	<i>f</i> 107.300.—
Bijdrage P.S. 1982 <i>f</i> 1,45 per lid	<i>f</i> 107.300.—
	<hr/> <i>f</i> 321.900.—

G. G. van Wijngaarden, quaestor.

De specificatie van de kosten van de generale synode is als volgt:

	G.S. 1977 Lasten	G.S. 1980 Begroting
Installatie vergaderruimte	<i>f</i> 2.358.50	<i>f</i> 3.000.—
Reiskosten afgevaardigden	,, 18.112.45	,, 22.500.—
Verblijfkosten afgevaardigden	,, 2.737.40	,, 3.500.—
Hotelkosten afgevaardigden	,, 9.264.—	,, 11.500.—
Lunches en consumpties afgevaardigden	,, 4.632.29	,, 4.000.—
Agenda, rapporten, stencil en typewerk	,, 5.145.83	,, 5.000.—
Kosten scribaat	,, 3.777.81	,, 2.000.—
Besluitenboekje G.S.	,, 1.201.32	,, 1.500.—
Diversen	,, 901.40	,, 1.000.—
	<hr/> <i>f</i> 48.131.—	<hr/> <i>f</i> 54.000.—

Specificatie kosten deputaten eenheid

Afvaardiging G.O.S. Nîmes 1980	<i>f</i> 4.500.—
Afvaardiging Free Church of Scotland 1980	<i>f</i> 1.000.—
Afvaardiging Chr. Ref. Church U.S.A.	,, 2.000.—
Afvaardiging Free Ref. Church Canada	,, 2.000.—
Afvaardiging Eglises Réformées Evang. Indep. de France	,, 1.500.—
Afvaardiging Ref. Presbyt. Church of Ireland	,, 1.000.—
Afvaardiging Die Geref. Kerk in Suid-Afrika	,, 3.000.—
Kosten vergaderingen	,, 8.000.—
Secretariaatskosten	,, 1.000.—
Onvoorzien	,, 1.000.—
	<hr/> <i>f</i> 25.000.—

Specificatie diverse deputaatschappen

Kerk en onderwijs	f 4.500.—
Kerk en samenleving	„ 5.000.—
Kerklied	„ 10.000.—
Financiële zaken	„ 2.500.—
Vertegenwoordiging der kerken	„ 1.200.—
Hoge Overheid en C.I.O.	„ 3.600.—
R.C.O.B.	„ 2.500.—
Off. tekst belijdenisgeschriften	„ 200.—
Kerk en recreatie	„ 500.—
	<hr/>
	f 30.000.—

BIJLAGE 88

art. 179

**RAPPORT 9 VAN COMMISSIE VII — INZAKE BEGROTING QUAESTOR
SYNODE 1980—1982**

Uw commissie stelt voor deze begroting tot het daarin vermelde te dekken bedrag ad f 321.900,— goed te keuren.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

BIJLAGE 89

art. 180

**ANTWOORDSCHRIJVEN AAN DE GENERALE SYNODE VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN (VRIJGEMAAKT)**

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft in haar vergadering van 30 september en 3 oktober met aandacht kennis genomen van de brief d.d. 1 september 1978 namens de generale synode van Groningen-Zuid aan haar gericht.

Sinds 1967 is er tussen uw en onze synode geregeld gecorrespondeerd zonder dat wij veel verder zijn gekomen in de toenadering tot elkaar ondanks het feit dat we in 1962 dichterbij elkaar stonden dan ooit tevoren.

De vraag houdt ons bezig: welke oorzaken zijn er toch dat we niet dichterbij elkaar komen, we langs elkaar heen schrijven en onze correspondentie zich moeizaam voortsleept?

U van uw kant zult zeggen: de christelijke gereformeerde synode weigert bij herhaling antwoord te geven op concrete vragen onzerzijds en spreekt zich niet duidelijk uit omtrent onze begeerte tot vereniging.

Wij op onze beurt zeggen: de gereformeerde synode verlangt van ons uit te spreken dat we zo spoedig mogelijk als kerken moeten verenigen en alle andere contacten — bijvoorbeeld met de G.O.S. en de Nederlands Gereformeerde Kerken — moeten verbreken; dan pas is aan haar verlangens voldaan.

Maar we komen zo geen stap verder.

De reden ligt o.i. in het feit dat u en wij een verschillende visie hebben op de weg tot eenheid van kerken met een eigen geschiedenis en eigen achtergrond.

Uw visie is: we staan op dezelfde confessionele grondslag; dan behoren we één te zijn en dienen we daartoe te besluiten, liever vandaag dan morgen.

Onzes inziens kunnen kerken die staan op dezelfde grondslag van Schrift en belijdenis, uiteengaan in de functionering van de grondslag in de praktijk van het kerkelijk leven. Wij sluiten de mogelijkheid niet uit dat kerken staande op dezelfde grondslag, toch niet geestelijk één zijn, maar van elkaar kunnen verschillen in het verstaan van Schrift en belijdenis, waardoor de eenheid een formele zaak zou worden.

Dat is niet de eenheid die de Here Jezus Christus bedoelde in Zijn Hogepriesterlijk gebed en waarover Paulus spreekt in Efeze 4 en Filippenzen 2.

In uw brief werden wij getroffen door de erkenning van het besef van verbondenheid in geloofsgemeenschap. U kent onze kerken als een gemeenschap die inderdaad wil staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis.

Wij zijn voor deze woorden dankbaar.

Gaarne willen ook wij uitspreken dat wij uw kerken zien als kerken die willen staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis.

Meermalen is in onze kerken en op onze synode gezegd dat we het betreuren slechts met één kerk nauwere relaties te hebben.

Uw betuiging verhindert u niet te zeggen dat u bezwaren hebt tegen onze kerkelijke opstelling; ja dat uw bezwaren tegen ons sedert 1969 zijn toegenomen.

Onze betuiging verhindert ons niet te zeggen dat wij bezwaren hebben tegen uw kerkelijke opstelling die samenhangt met uw hantering van de belijdenis met betrekking tot de kerk.

Maar als we wederzijdse bezwaren hebben tegen elkaar is er reden temeer om met elkaar

te spreken over alles wat de eenheid tussen uw en onze kerken in de weg staat.

Onze synode van 1980 spreekt met nadruk uit dat een dergelijk gesprek geen vrijblijvend gesprek is, maar dat dit gesprek behoort tot het betreden van de weg die onder de zegen des Heren kan leiden tot de door uw en onze kerken begeerde kerkelijke eenheid.

Uit de bereidheid tot bovengenoemd gesprek moge u blijken dat het ons ernst is met de roeping tot eenheid, die door de Here Christus wordt „gezocht, verwacht en geëist”.

Als u meent dat wij dit gebod tot dusverre verkeerd hebben betracht door het leggen van contacten die naar uw overtuiging verkeerd zijn, dan hebt u de plicht ons dat duidelijk uit te leggen en dit niet alleen per brief te doen.

Onzerzijds verzekeren we u dat we naar u willen luisteren.

We hopen dat deze brief door u ernstig wordt overwogen en dat u tot een duidelijke beslissing komt, die de eenheid der kerken dient; bovenal een beslissing die in overeenstemming is met Christus' gebod tot en gebed om eenheid.

We delen u mee dat de synode haar moderamen — na sluiting van de synode deputaten voor vertegenwoordiging der kerken — machtigde om als haar deputaten deze brief toe te lichten, indien u dit gewent acht.

Tenslotte geven we u de tekst van het synodebesluit met betrekking tot de brief van de synode van Groningen-Zuid.

De synode besloot:

1. uw brief te beantwoorden en daarbij uit te spreken dat naar onze diepste overtuiging onze deelneming aan de G.O.S. en onze contacten met de Ned. Gereformeerde Kerken voor ons geen verhindering vormen om de Gereformeerde Kerken in oprechtheid te zoeken;
2. deputaten te machtigen om met gereformeerde deputaten te spreken over al datgene wat de eenheid tussen onze en deze kerken in de weg staat, waarbij dit gesprek geen zaak is van vrijblijvendheid maar behoort tot het betreden van de weg die onder de zegen des Heren kan leiden tot de door de Gereformeerde Kerken en onze kerken begeerde kerkelijke eenheid.

Het adres van de in dit besluit genoemde deputaten is drs. W. Steenberg, Schaperstraat 11, 9722 LN Groningen.

BIJLAGE 90

art. 181

RAPPORT INZAKE APPEL VEENENDAAL-BETHELKERK (1977)

Uitgangspunt bij de behandeling van het appel van de raad van Veenendaal-Bethelkerk tegen het besluit van de P.S. van het Oosten (1977) is de uitspraak van de G.S. van Hoogeveen 1977 (Acta, art. 172):

De synode

kennisgenomen hebbende van het appel van de kerkeraad van Veenendaal-Bethelkerk tegen het besluit van de P.S. van het Oosten, d.d. 17 april 1977;

overwegende

dat de beslissing in deze zaak samenhangt met een belangrijk onderdeel van een complex van vragen dat in studie wordt genomen in opdracht van deze generale synode;

spreekt uit

dat de beslissing ten aanzien van het in het appel aan de orde gestelde op te schorten is tot de uitspraak van de volgende generale synode ten aanzien van het kerkelijk lied;

en besluit

hiervan kennis te geven aan de kerkeraad van Veenendaal-Bethelkerk en aan de particuliere synode van het Oosten onder mededeling van de beslissing van de G.S. ten aanzien van de instructie van de P.S. van het Noorden.

De commissie die nu inzake de door de synode te nemen beslissing heeft te adviseren, sluit zich aan bij het rapport van commissie II (Acta 1977, p. 316), waarin werd uitgesproken

1. dat de P.S. van het Oosten in de behandeling van het appelschrijven van de raad van Veenendaal (B) tegen het besluit van de classis Amersfoort kerkrechtelijk juist heeft gehandeld;
2. dat de P.S. van het Oosten in haar constatering sub 5 op het punt van de interpretatie van de Schriftgegevens teveel heeft gevraagd van de kerk van Veenendaal (B), namelijk als van haar wordt geëist aan te tonen, dat de gronden waarop het besluit van de classis rust in strijd zijn met Schrift en belijdenis;
3. dat het beter geweest ware wanneer de instructie van Veenendaal (B) door de mindere vergadering, zonder commentaar, naar de G.S. voor beoordeling zou zijn doorgestuurd, al heeft Veenendaal (B) daar overigens niet om gevraagd;
4. dat de beslissing in deze zaak inhoudelijk dezelfde zal zijn als die welke de G.S. zal nemen terzake van de instructie 8.04 van de P.S. van het Noorden.

De commissie van 1977 kwam tot deze uitspraak omdat het naar haar gedachte niet ging

om de vraag of men „al of niet in strijd (zou) zijn met de Heilige Schrift, maar om de vraag welke interpretatie van de Schrift als de juiste dient te worden aangemerkt". In dit geval zou het beter zijn geweest wanneer de instructie van Veenendaal zou zijn doorgezonden naar de G.S. ter beoordeling (blz. 317).

Nu voor een deel het complex van vragen dat in studie werd genomen in opdracht van de G.S. 1977 op deze synode tot een zekere afronding is gekomen door het besluit dat terzake van het zingen van Schriftgetrouwe liederen werd genomen, en de synode ten aanzien van het appel een beslissing heeft te nemen, spreke de synode uit:

1. dat in deze zaak indertijd zowel door de P.S. van het Oosten als door de classis Amersfoort kerkrechtelijk juist is gehandeld;
  2. dat de P.S. van het Oosten in haar afwijzen van dit appelschrijven van de kerk van Veenendaal (B) haar oordeel te weinig schriftuurlijk heeft gefundeerd;
  3. dat ook het appelschrijven van de kerk van Veenendaal in het hanteren van de Schriftgegevens tekort schoot;
  4. dat door de uitspraak van deze G.S. ter zake van de intentie van de in het appel genoemde instructie van Veenendaal (B) een beslissing werd genomen waardoor een nieuwe situatie is ontstaan;
- en besluite de synode op grond van het bovenstaande het appel niet toe te wijzen en van dit besluit mededeling te doen aan de kerkeraad van Veenendaal (B) en aan de P.S. van het Oosten.

H. van der Schaaf, M. C. Tanis.

BIJLAGE 91
art. 184

APPEL VAN DS. J. MANNI INZAKE EEN UITSpraak VAN DE P.S. VAN HET ZUIDEN 1980

Langs deze weg teken ik bij uw synode appel aan tegen het besluit van de particuliere synode van het Zuiden, gehouden op 16 april 1980, mij meegedeeld per schrijven van 12 mei 1980, met betrekking tot de instructie van de classis Rotterdam, luidende:

„De G.S. adviseert de predikanten onzer kerken in prediking en pastoraat de crematie te veroordelen als in strijd met Gods Woord en de opvatting onzer vaderen. Zie o.a. Joh. 19 : 40, Hand. 2 : 29, de Twaalf artikelen nr. 4, de Heidelberger catechismus vr. en antw. 41 en ter vergelijking Rom. 6 : 4, Col. 2 : 12, Job 19 : 26, Mattheus 12 : 40, Gen. 3 : 19, 1 Kor. 15 : 36, 37 en 40.

Wanneer in de Schrift gesproken wordt van lijkverbranding, geschiedt dit doorgaans als een vervloeking vanwege de overtreding van Gods inzettingen waarvan o.a. sprake is in Lev. 20 : 14, 21 : 9, Joz. 7 : 15, Jer. 16 : 6, Hebr. 6 : 8, Gen. 38 : 24".

De particuliere synode van het Zuiden besloot genoemde instructie als volgt gewijzigd door te zenden naar de generale synode:

„De generale synode geve aan het deputaatschap voor 'Kerk en samenleving' opdracht om de vragen inzake crematie en begraven zo spoedig mogelijk tot voorwerp van studie te maken en de kerkeraden in dezen te adviseren.

Tevens onderstreepe de generale synode thans dat op grond van de Heilige Schrift aan het begraven verre de voorkeur moet worden gegeven. De P.S. van het Zuiden doet deze instructie vergezeld gaan van al het materiaal hem aangeboden, zonder daarover een uitspraak te hebben gedaan".

Ik verzoek u uit te spreken:

1. dat deze zaak niet wettig ter tafel is en dus niet in behandeling genomen kan worden;
2. dat de betrokken kerkelijke vergaderingen zich niet hebben gehouden aan de verplichting in alles te handelen naar de geldende kerkorde en de verdere bepalingen en besluiten der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

Tevens verzoek ik u te besluiten de particuliere synode van het Zuiden opdracht te geven de oorspronkelijke instructie voor behandeling terug te verwijzen naar de classis Rotterdam onzer kerken.

Ter toelichting moge het volgende dienen:

1. Mijn in afschrift ingesloten appelschrijven tegen het betrokken classisbesluit, ingediend op de particuliere synode (bijlage 1).
2. Het antwoord dat ik hierop van de particuliere synode ontving (bijlage 2).
3. De overweging dat de particuliere synode bij „al het materiaal hem aangeboden" klaarblijkelijk mijn appelschrijven niet gerekend heeft.
4. De overweging dat de door mij gewraakte handelwijze van de classis Rotterdam niet slechts door de particuliere synode is getolereerd maar in nog sterkere mate is herhaald door deze instructie in de huidige vorm, zonder zich er over uit te spreken, op uw tafel te leggen.
5. De overweging dat de particuliere synode op geen enkele wijze heeft aangegeven waarom zij niet overeenkomstig art. 30 K.O. aan mijn verzoek heeft voldaan, noch ook een poging gedaan aan te geven dat ik dit artikel ten onrechte aangevoerd zou hebben.
6. De overweging dat op deze wijze van de generale synode nu al een uitspraak wordt ver-

- langd, waarvan nog aangetoond moet worden dat zij in de Schrift haar wortel heeft.
7. De overweging dat bij een dergelijke wijze van handelen het gereformeerd karakter van ons kerkverband wordt aangelast. Art. 30 K.O. behoort m.i. niet tot de artikelen „die voor het huidige kerkelijke leven praktisch geen betekenis meer hebben”.
Afschrift van dit schrijven is gedaan aan de roepende kerk voor de eerstkomende particuliere synode van het Zuiden, te weten Vlaardingen.

Bijlage 1

Aan de particuliere synode van
het Zuiden.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Langs deze weg teken ik appel aan bij uw synode tegen het besluit van de classis Rotterdam d.d. 27 februari 1980 om de instructie van Rotterdam-West, inclusief de toelichting luidende:

„De G.S. ontraadt de predikanten onzer kerken ten zeerste een rouwdienst te leiden of bij te wonen waarbij de lijkbezorging geschiedt als crematie, d.i. lijkverbranding, als zijnde in strijd met Gods Woord en de opvatting onzer vaders, zie o.a. Joh. 19 : 40, Hand. 2 : 29, de Twaalf artikelen nr. 4, de Heidelberger catechismus vr. en antw. 41 en ter vergelijking Rom. 6 : 4, Col. 2 : 12, Job 19 : 26, Matth. 12 : 40. Wanneer in de Schrift gesproken wordt van lijkverbranding geschiedt dit doorgaans als een vervloeking vanwege de overtreding van Gods inzettingen waarvan o.a. sprake is in Lev. 20 : 14, 21 : 9, Joz. 7 : 15, Jer. 16 : 6, Hebr. 6 : 8”, aldus gewijzigd over te nemen en door te zenden aan de particuliere synode van het Zuiden:

„De G.S. adviseert de predikanten onzer kerken in prediking en pastoraat de crematie te veroordelen als in strijd met Gods Woord en de opvatting onzer vaders. Zie o.a. Joh. 19 : 40, Hand. 2 : 29, de Twaalf artikelen nr. 4, de Heidelberger Catechismus vr. en antw. 41 en ter vergelijking Rom. 6 : 4, Col. 2 : 12, Job 19 : 26, Mattheus 12 : 40, Gen. 3 : 19, 1 Kor. 15 : 36, 37 en 40.

Wanneer in de Schrift gesproken wordt van lijkverbranding, geschiedt dit doorgaans als een vervloeking vanwege de overtreding van Gods inzettingen waarvan o.a. sprake is in Lev. 20 : 14, 21 : 9, Joz. 7 : 15, Jer. 16 : 6, Hebr. 6 : 8, Gen. 38 : 24”.

De redenen voor mijn appel zijn de volgende:

1. Tijdens de bespreking van de instructie is er door mij en anderen op gewezen: dat het in de toelichting geboden tekstmateriaal exegetisch niet verwerkt is; dat het onvoldoende lijkt voor een zo ongenueerde uitspraak, als gedaan in de oorspronkelijke alsmede ook in de gewijzigde instructie; dat in de overwegingen, als ze zo genoemd mogen worden, gemist is een bezinning op Schriftgedeelten als 1 Kor. 15 : 35 v.v. en Amos 6 : 10; dat er geen bezinning heeft plaatsgevonden op de verhouding ziel en lichaam; dat er op geen enkele wijze een confrontatie heeft plaatsgevonden met de motieven van de voorstanders van de crematie; dat er geen aandacht is besteed aan de wijziging in de motivatie voor de crematie; dat de beoordeling van de crematie niet is gerelateerd aan een beoordeling van de huidige praktijk van begraven (te denken is aan het snelle ruimen van kerkhoven en de wijze daarvan).
2. Op grond van het onder 1 genoemde en overwegende dat dit alles niet in een achtermiddag te doen is, hebben meerdere afgevaardigden, waaronder ik zelf, aangedrongen op de vorming van een commissie die de instructie van Rotterdam-West nader zou moeten bestuderen.
3. De classis heeft door dit na te laten en de instructie op de tafel van de particuliere synode te leggen zoals nu geschied is, de bestudering van de instructie, die ze zelf had moeten verrichten, overgelaten aan de meerdere vergaderingen.
4. Het onder 1, 2 en 3 genoemde leidt tot de conclusie dat behandeling van deze instructie op uw synode in strijd is met artikel 30 K.O.

Op grond van het in 1 t/m 4 genoemde en met een beroep op artikel 30 K.O. verzoek ik u de instructie van de classis Rotterdam niet in behandeling te nemen en voor nadere bestudering terug te verwijzen naar de classis Rotterdam.

Mededeling en afschrift van dit appelschrijven is gedaan aan de scriba van de roepende kerk van de classis Rotterdam.

Bijlage 2

Particuliere synode
van het Zuiden
van de Chr. Geref.
Kerken in Nederland.

Zierikzee, 12 mei 1980.

Scriba: Ds. B. de Graaf
Meelstraat 37
Zierikzee.

Aan de Weleerwaarde heer ds. J. Manni,
Lijsterbesslaan 29,
3053 NH Rotterdam.

Geachte broeder,

In zijn vergadering van 16 april heeft de P.S. zich bezig gehouden met de instructie van de classis Rotterdam waartegen u in uw schrijven van 1 maart jl. appel aantekende.

De P.S. besloot genoemde instructie als volgt gewijzigd door te zenden aan de generale synode:

„De generale synode geve aan het deputaatschap voor „Kerk en samenleving” de opdracht om de vragen inzake crematie en begraven zo spoedig mogelijk tot voorwerp van studie te maken en de kerkeraden in dezen te adviseren.

Tevens onderstreepe de generale synode thans dat op grond van de Heilige Schrift aan het begraven verre de voorkeur moeten worden gegeven.

De P.S. van het Zuiden doet deze instructie vergezeld gaan van al het materiaal hem aangeboden, zonder daarover een uitspraak te hebben gedaan”.

BIJLAGE 92
art. 184

TOELICHTING INZAKE INSTRUCTIE 8.10 BETREFFENDE CREMATIE/BEGRAVEN

De aanzet voor deze instructie was gelegen in de aanbieding van een instructie van de classis Rotterdam aan onze vergadering, die in de oorspronkelijke vorm aldus luidde: „De generale synode adviseert de predikanten onzer kerken in prediking en pastoraat de crematie te veroordelen als in strijd met Gods Woord en de opvatting onzer vaderen, zie o.a. Joh. 19 : 40, Hand. 2 : 29, de Twaalf Artikelen nr. 4, de Heidelbergse catechismus vr. en antw. 41 en ter vergelijking Rom. 6 : 4, Col. 2 : 12, Job 19 : 26, Matth. 12 : 40, Gen. 3 : 19, 1 Kor. 15 : 36, 37, 40”.

Ter vergadering werd hieraan nog het volgende tekstmateriaal toegevoegd: Joh. 5 : 28, Matth. 27 : 7, Hand. 5 : 9; 8 : 2, 2 Sam. 2 : 4, 5, Jer. 34 : 5, Ps. 22 : 16, Luk. 16 : 23, Joh. 11 : 43, Jes. 57 : 2. Bij genoemde instructie van Rotterdam was toelichtend opgemerkt: „Wanneer in de Schrift gesproken wordt van lijkverbranding, geschiedt dit doorgaans als een vervloeking vanwege de overtreding van Gods inzettingen waarvan o.a. sprake is in Lev. 20 : 14, 21 : 9, Joz. 7 : 15, Jer. 16 : 4, Gen. 38 : 24, Hebr. 6 : 8, Amos 6 : 10, 8 : 3, Openb. 18 : 8, 2 Kon. 23 : 16 en Hos. 10 : 15.

Namens de P.S. van het Zuiden,
ds. B. de Graaf, scriba.

BIJLAGE 93
art. 184

RAPPORT 3 VAN COMMISSIE V – INZAKE APPEL DS. J. MANNI EN INSTRUCTIE 8.10 BETREFFENDE CREMATIE/BEGRAVEN

Ten aanzien van het bezwaarschrift van ds. J. Manni kan uw commissie u meedelen, dat dit bezwaarschrift wettig ter tafel ligt en daarom in behandeling dient te worden genomen. Het bezwaarschrift gaat over de **procedure** die gevolgd is op de particuliere synode van het Zuiden en de classis Rotterdam.

Uw commissie is van mening dat de synode te maken heeft met de bezwaren die ds. Manni aanvoert tegen de wijze, waarop de instructie op de particuliere synode van het Zuiden tot stand is gekomen.

De commissie is van oordeel dat het bezwaarschrift dient te worden toegewezen om de volgende redenen:

De particuliere synode van het Zuiden heeft geen recht gedaan aan de bezwaren van ds. Manni. Uit de instructie 8.10 blijkt duidelijk, dat de particuliere synode geen uitspraak heeft gedaan over het haar aangeboden materiaal.

De particuliere synode van het Zuiden heeft nagelaten na te gaan of de haar voorgelegde uitspraak van de classis Rotterdam schriftuurlijk en confessioneel is onderbouwd, hoewel dit door ds. Manni nadrukkelijk is gevraagd, omdat voor hem het noemen van teksten en plaatsen uit de belijdenisgeschriften als zodanig niet als schriftuurlijke en confessionele onderbouw kan gelden.

Uw commissie is van mening dat de synode de instructie niet in behandeling kan nemen, daar niet is voldaan aan artikel 30 K.O.

Voorstel

De commissie stelt u voor het bezwaarschrift 11.03 toe te wijzen en de instructie 8.10 niet in behandeling te nemen en daarvan mededeling te doen aan ds. Manni en de particuliere synode van het Zuiden.

J. Plantinga, rapporteur.

BIJLAGE 94

art. 185

Zie bijlagen 60, 61

**AANVULLING OP RAPPORT 3 VAN COMMISSIE IV —
INZAKE RAPPORT STEUN KERKEN POLDERS**

- Na overleg met deputaten stelt uw commissie u nu voor
- a. het beleid van deputaten goed te keuren en hun dank te zeggen voor hun arbeid;
  - b. een financiële bijdrage vast te stellen na advies van commissie VII en de kerken opnieuw te wijzen op het besluit van de G.S. 1977 (Art. 185);
  - c. de „Regeling” als door deputaten voorgesteld te aanvaarden met dien verstande dat
    - art. 5 zal luiden:
Deputaten kunnen deze arbeid (doen) verrichten
    - a. door middel van samenwerking met een plaatselijke kerk, met welke bedoelde arbeid geheel of gedeeltelijk kan worden verricht;
    - b. door middel van een werkovereenkomst met één of meer kerken, waar een nauwere vorm van samenleven wordt gevonden, conform de regels genoemd in de K.O. bijlage 9;
    - c. door gebruik te maken van de diensten van een werker c.q. van een predikant die in dat geval naar het beginsel van art. 6 K.O. aan een gemeente verbonden blijft.
    - als art. 6 wordt ingevoegd:
Wanneer een plaatselijke kerk voornemens of bereid is met financiële steun van deputaten een predikant te beroepen met de bijzondere opdracht tot gemeentevorming en gemeentelopbouw in de nieuwe polders rond het IJsselmeer, zal er met inachtneming van de instructie van deputaten tussen de betrokken kerkeraad en deputaten een overeenkomst worden gesloten waarin o.a. wordt bepaald:
      - a. dat de kerkeraad tot het beroepen van een predikant met deze bijzondere opdracht slechts zal overgaan na voorafgaand overleg en verkregen instemming van deputaten;
      - b. dat de kerkeraad in overleg met deputaten de beroepsbrief zal vaststellen;
      - c. dat de kerkeraad op gezette tijden aan deputaten zal rapporteren over de voortgang van het werk onder overlegging van de rapporten van de predikant;
      - d. dat de kerkeraad aan deputaten het recht toekent rechtstreeks met de predikant in contact te treden voor informatie over en bespreking van zijn werk, uiteraard met inachtneming van de bevoegdheden en eventueel getroffen regelingen van de kerkeraad;
      - e. dat het verlenen van financiële steun door deputaten geschieden zal volgens een van tevoren gezamenlijk te treffen regeling;
      - f. dat de kerkeraad jaarlijks aan deputaten verantwoording zal doen van de financiën betreffende de hier bedoelde arbeid.
    - art. 7 zal luiden:
Een predikant die voor deze arbeid is beroepen, zal zich zo dicht mogelijk bij zijn werkterrein vestigen of binnen die gemeente met welke door deputaten wordt samengewerkt.
    - art. 8 zal luiden:
De kosten van de arbeid worden door deputaten gedragen; bij samenwerking als genoemd onder art. 5 a en b zullen de kosten naar rato verdeeld worden over deputaten en de medeparticiperende kerk(en).
    - art. 9 zal luiden:
Indien naar art. 5 a en 5 b wordt samengewerkt zullen alle beleidsbeslissingen ten opzichte van het werkterrein alleen in een gezamenlijke vergadering van deputaten en samenwerkende kerk(en) worden genomen. Hierbij zal gestreefd worden naar maximale voorkennis en instemming van de leden van de gemeente-in-wording.
    - art. 11 zal luiden:
Die leden der kerken die zich vestigen op het werkterrein vormen een wijkgemeente van de kerk van waaruit de arbeid wordt verricht. Wanneer een dergelijke wijkgemeente als zelfstandige gemeente wordt geïnstitueerd, zal zij ressorteren onder de geografisch dichtstbijzijnde classis.
    - het voorgestelde art. 11 vervalt, gelet op het door uw commissie voorgestelde art. 6.
    - art. 14 zal luiden:
Deputaten brengen van hun algemeen en financieel beleid jaarlijks verslag uit aan de particuliere synoden en eenmaal in de drie jaar aan de generale synode.
  - d. opnieuw een voorzitter, secretaris en penningmeester met hun secundi te benoemen.
G. Bijkerk, rapporteur.

BIJLAGE 95

art. 186

**RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE OFFICIËLE TEKST
VAN DE BELIJDENISGESCHRIFTEN**

- i. Het deputaatschap bestaat uit: prof. dr. J. v. Genderen, voorzitter, drs. W. J. Quist, secretaris en prof. dr. W. v. 't Spijker. De opdracht die de synode van 1977 ons meegaf luidde:

„de in het rapport aan de generale synode van 1974 vermelde op- en aanmerkingen alsmede de vanuit de kerken binnengekomen reacties in te brengen op een daartoe te houden vergadering en alles in het werk te stellen om in contact met andere hierbij betrokken kerken te komen tot een eensluidende tekst van de belijdenisgeschriften” (Acta 1977, art. 131).

- II. Het is ons als deputaten een vreugde dat wij — na tot tweemaal toe met een interimrapport te hebben moeten volstaan — nu met een rapport kunnen komen dat een meer samenvattend en concluderend karakter draagt.

Overzien wij de weg die werd afgelegd sinds op 19 maart 1971 in een gemeenschappelijke vergadering van de moderamina van de gereformeerde en hervormde synoden en van het deputaatschap voor de vertegenwoordiging van onze kerken een exemplaar van „De Nederlandse belijdenisgeschriften” in nieuwe vertaling werd aangeboden, dan valt op dat er in de opdracht welke door opeenvolgende synoden aan ons deputaatschap werd gegeven enige verandering optrad.

Immers, de synode van 1971/2 gaf ons de opdracht „om in contact met andere kerken na te gaan of de herziene tekst van de belijdenisgeschriften geschikt is voor kerkelijk gebruik” (zie Acta 1971/2, art. 79 en vooral Acta 1974, art. 133).

De synode van 1974 droeg ons op „alles in het werk te stellen om in contact met andere hierbij betrokken kerken te komen tot een eensluidende tekst van de belijdenisgeschriften” (zie Acta 1974, art. 133 sub 2b).

Deze wijziging lag in de lijn van het voortschrijden van onze werkzaamheden. Immers, reeds in 1974 rapporteerden wij aan uw vergadering dat wij van mening zijn, dat wij in de tekst van 1971 te doen hebben met een betrouwbare weergave van wat wij belijden, met dien verstande dat rekening gehouden zou worden met een aantal in het rapport genoemde op- en aanmerkingen (zie Acta 1974, bijlage LIX, sub B.b).

Het aantal wenselijk geachte wijzigingen groeide nog aan nadat wij de tekst van 1971 ook toezonden aan de kerkelijke vergaderingen en deze ons hun reacties deden toekomen (zie Acta 1977, bijlage LXIV, sub C.a).

In de periode na de vorige synode zijn wij erin geslaagd een vergadering te beleggen met deputaten ad hoc van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Tijdens deze vergadering werden zowel de door ons wenselijk geachte wijzigingen in de tekst van 1971 naar voren gebracht alsook de op- en aanmerkingen welke gereformeerde deputaten vanuit hun kerken hadden ontvangen. In gemeenschappelijk overleg kwamen deputaten van beide kerken tot een lijst van wijzigingen in de tekst van 1971 welke zij nodig achten. Deze lijst treft u in dit rapport onder III aan.

Helaas moet worden geconstateerd dat van hervormde zijde geen behoefte bleek te bestaan om aan bovengenoemd overleg deel te nemen, zij het dat prof. dr. J. N. Bakhuizen van den Brink — van meet af aan betrokken bij het tot stand komen van de tekst van 1971 — een groot deel van de voorgestelde wijzigingen onder ogen heeft gehad, deze van commentaar heeft voorzien, zodat wij daar weer een dankbaar gebruik van hebben kunnen maken.

- III. Lijst van wijzigingen in de tekst van 1971 waarover gereformeerde en christelijke gereformeerde deputaten in 1980 overeenstemming hebben bereikt.

a. De apostolische geloofsbelijdenis

regel 7: van de doden: uit de doden.

b. Belijdenis van het geloof van de nederlandse kerken

blz. 9, art. 2 regel 6: de apostel: de apostel Paulus

blz. 10, art. 4 regel 9: vervolgens twaalf: vervolgens de twaalf

blz. 14, art. 10 regel 4: één van Wezen: één van wezen

blz. 15, art. 12 regel 3: goeddacht, en Hij: goeddacht, waarbij Hij

blz. 17, art. 15 regel 17: de zonde: deze zonde

art. 16 regel 2: in het verderf: in het verderf en in de ondergang

blz. 20, art. 21 regel 10: is gesteld: is geteld

art. 22 regel 2: te doen verwerven: te doen verkrijgen

blz. 22, art. 24 regel 28: wij hebben gedaan: wij hebben slechts gedaan

art. 24 regel 36/37: Op deze wijze zouden wij altijd aan twijfel ten prooi zijn: Wij zouden dan immers altijd aan twijfel ten prooi zijn

blz. 23, art. 26 regel 12: van een dienstknecht aangenomen: van een dienstknecht voor ons heeft aangenomen

blz. 24, art. 26 slot: dat de Vader ons al wat wij Hem bidden zal geven in Christus' Naam: dat de Vader ons alles zal geven wat wij Hem bidden in Christus' Naam

blz. 25, art. 28 regel 4: mag hebben; en: mag hebben. Maar

blz. 28, art. 33 regel 6/7: om ons des te beter zintuigelijk duidelijk te maken wat Hij ons: om des te beter aan onze zintuigen te tonen zowel wat Hij ons

art. 34 regel 14: enkel met water: met water alleen

blz. 29, art. 34 regel 7 v.o.: zoals de Here onder de Wet: zoals de Here in de Wet

blz. 29, art. 35 regel 2: ingesteld: verordend en ingesteld

blz. 30, art. 35 regel 20 (14): dat is in de geest toegeëigend: dat is geestelijk toegeëigend

regel 32: niet voor niets heeft verordend, zo werkt: niet voor niets heeft verordend. Zo werkt

- regel 39/40: niet met de mond, maar in de geest van het geloof: niet met de mond, maar geestelijk, door het geloof
- blz. 32, art. 37 regel 10/11: mannen als vrouwen en kinderen, die van de aanvang van de wereld af tot het einde geweest zullen zijn: mannen als vrouwen en kinderen, die geleefd hebben van de aanvang van de wereld af tot het einde,
- regel 13/15: Want al de gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen, en de zielen samengevoegd en verenigd zijn met haar eigen lichaam: Want al de gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen en de zielen zullen samengevoegd en verenigd worden met haar eigen lichaam

c. Catechismus

- blz. 35, antw. 7 regel 3: in zonde: in zonden
- blz. 37, antw. 19 regel 4/5: andere ceremoniën: andere ceremoniën der wet
- blz. 38, antw. 21 regel 8: geschonken is louter: geschonken is, louter
regel 2/3: ontwijfelbaar geloof: ontwijfelbaar christelijk geloof
- blz. 39, antw. 26 regel 9: leven laat overkomen: leven toedeelt
antw. 27 regel 1: alomtegenwoordige: alom tegenwoordige
vraag 28 regel 1: ons belang: ons van belang
- blz. 41, vraag 33 regel 2: daar: terwijl
- blz. 42, vraag 39: Betekent het feit, dat Hij gekruisigd is meer dan dat Hij op een andere wijze gestorven zou zijn?: Houdt het meer in, dat Hij gekruisigd is, dan wanneer Hij op een andere wijze gestorven zou zijn?
- blz. 43, antw. 43 regel 4: maar dat wij: maar wij
- blz. 43, antw. 44 regel 4: smarten en verschrikking: smarten, verschrikking en helse kwellings
- blz. 43, vraag 45: Wat betekent de opstanding: Welke betekenis heeft de opstanding
- blz. 44, antw. 48 regel 2: alomtegenwoordig: alom tegenwoordig
antw. 50 regel 2: te tonen: te betonen
- blz. 46, antw. 60 regel 1/2: Jezus Christus. Aldus: al: Jezus Christus: Al
regel 5: kwaadheid: kwaad
- blz. 49, antw. 71 regel 1/2: Wie gelooft en zich laat dopen zal behouden worden: Wie gelooft en zich laat dopen zal behouden worden, maar wie niet gelooft zal veroordeeld worden (Mark. 16 : 16).
- blz. 50, antw. 71 regel 3: nam de Here Jezus een brood: nam de Here Jezus een brood, brak het, sprak . . .
- blz. 51, vraag 78: Ontstaan dan uit brood en wijn het werkelijke lichaam van Christus?: Worden dan brood en wijn het werkelijke lichaam en bloed van Christus?
- blz. 52/53, antw. 83 regel 1/3: De verkondiging van het heilig Evangelie en de christelijke ban of uitsluiting uit de gemeente, waardoor het: De verkondiging van het heilig Evangelie en de christelijke tucht, waardoor het
- blz. 53, vraag 85 regel 1/2: gesloten en geopend door de christelijke ban?: gesloten en geopend door de christelijke tucht?
antw. 85 regel 8: niet storen worden: niet storen, worden
vraag 86 regel 1: Wanneer wij uit onze: Daar wij nu uit onze
- blz. 58, antw. 101 regel 5/6: Zulk zweren berust op Gods Woord en daarvan is ook door de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament terecht gebruik gemaakt: Want die eed is in Gods Woord gegrond en werd daarom ook door de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament terecht gebruikt.
- vraag 102: Mag men bij de heiligen: Mag men ook bij de heiligen
- blz. 59, antw. 107 regel 1: door nijd, haat en toorn: door afgunst, haat en toorn
- blz. 61, antw. 114 regel 3: aanwezig; toch beginnen: aanwezig; maar wel beginnen

d. De leerregels van Dordrecht

- blz. 67, art. 9 regel 1 en 4: 'uit' en 'tot' cursiveren
- blz. 68, art. 11 regel 1: Omdat: Zoals
regel 4: getal: aantal
- blz. 68, art. 13 regel 11: óf in ijdelheid daarmee pralen en in: óf zorgeloos en brutaalweg ermee pralen, maar die in
- blz. 71, verw.d.dwal. regel 1: Na de rechtzinnige leer verklaard te hebben: Na de rechtzinnige leer van verkiezing en verwerping verklaard te hebben
- blz. 71, ad 2 regel 5: en volstrekt: en onvoorwaardelijk
- blz. 73, ad 5 regel 8 v.o.: van deze werken: van werken
- blz. 74, ad 8 regel 1/2: die leren: dat God enkel op grond van zijn rechtvaardige wil niet besloten heeft: die leren: dat God niet enkel op grond van zijn rechtvaardige wil besloten heeft
- blz. 75, art. 3 regel 2/3: kracht en waarde, die overvloedig voldoet tot verzoening: kracht en waarde, overvloedig voldoende tot verzoening
- blz. 75/76, art. 5 regel 3/5: Deze belofte moet aan alle volken en mensen zonder onderscheid, tot wie God in zijn welbehagen het Evangelie zendt, verkondigd: Deze belofte moet aan alle volken en mensen, tot wie God in zijn welbehagen het Evangelie zendt, zonder onderscheid verkondigd

- blz. 76, art. 9 regel 1: Dit besluit: Dit raadsbesluit
- blz. 80, ad 7 regel 6: Gal. 2 : 20. Evenzo: wie: Gal. 2 : 20. En: wie
regel 9: En met de Heiland;: En in tegenspraak met de Heiland,
- blz. 81, art. 2 regel 2: naa: naar
art. 3 regel 5/6: zonder de vernieuwende genade van de Heilige Geest: zonder de genade van de Heilige Geest, Die hen vernieuwt
art. 4 regel 5: en de uitwendige zede in acht te nemen: en uiterlijk de goede zeden in acht te nemen
- blz. 83, art. 10 regel 8: tijd met kracht roept: tijd krachtdadig roept
art. 11 regel 8: geslotene: gesloten
- blz. 84, art. 12 regel 17: en werkelijk geloven: en metterdaad geloven
- blz. 85, art. 15 regel 12: apostelen, het: apostelen het
art. 16 regel 6: dode dingen: dingen
art. 17 regel 5: de bovennatuurlijke: de genoemde bovennatuurlijke
- blz. 87, ad 1 regel 1: die leren: dat de: die leren: dat men niet in eigenlijke zin kan zeggen, dat de
regel 6: doorgedaan, omdat allen: doorgedaan, omdat in hem allen
ad 2 regel 1: of hoedanigheden: of goede hoedanigheden
regel 2/3: rechtvaardigheid, niet in de wil van de mens, toen hij geschapen werd, aanwezig konden zijn: rechtvaardigheid, nog niet in de wil van de mens aanwezig konden zijn toen hij geschapen werd
- blz. 89, ad 7 regel 13: die bovendien nog: die behalve deze nog
ad 8 regel 11: de kracht van: alle kracht van
- blz. 92, art. 7 regel 4: krachtige: en krachtdadige
- blz. 93, art. 10 regel 8/11: Indien Gods uitverkorenen in deze wereld werden beroofd van de vaste troost dat zij de overwinning zullen behalen en verstoken moesten blijven van het onbedriegelijke pand der eeuwigheid, dan zouden zij: Indien Gods uitverkorenen in deze wereld verstoken waren van de vaste troost dat zij de overwinning zullen behalen en van het onbedriegelijk pand der eeuwigheid heerlijkheid, zouden zij
- blz. 95, ad 2 regel 5: te behouden, reeds: te bewaren, reeds
- blz. 96, ad 5 regel 1: dat men geen: dat men in dit leven geen
- blz. 98, ad 9 regel 6: maar voor: maar ook voor
- blz. 99, Besluit regel 15/16: deze de mensen aanvalt, het merendeel van hen wondt en velen van hen met de pijl van de wanhoop of de onverschilligheid: deze alle mensen belaagt, zeer velen verwondt en velen met de pijlen van de wanhoop of de zorgeloosheid
regel 23: gruwelijke dingen: gruwelijke misdaden
regel 27: zonder de zonde in aanmerking: zonder enige zonde hoe dan ook in aanmerking
regel 29: dat de Verwerping evenzo de oorzaak: dat de Verwerping op dezelfde wijze de oorzaak
regel 39/40: Daarom betuigt deze Synode van Dordrecht aan allen, die de Naam van onze Heiland Jezus Christus in geloof aanroepen, in de Naam: Daarom bezweert deze Synode van Dordrecht allen die de Naam van onze Heiland Jezus Christus in geloof aanroepen, bij de Naam
regel 43/44: die dikwijls ook uit haar verband gelicht of bedorven en verkeerd uitgelegd worden: die dikwijls ook te kwader trouw worden aangehaald of vervalst en volkomen verdraaid worden
- IV. a. Met het oog op de vraag of de generale synode van 1980 zich zelf een oordeel wil vormen over deze wijzigingen of dat zij deze eerst aan de kerken wil voorleggen, merken wij op dat het aantal veranderingen wel groot lijkt, maar dat de betekenis van de meeste veranderingen niet zo groot is.
Het komt ons voor dat deze synode wel zou kunnen uitspreken dat zij de tekst van 1971, nadat de in ons rapport genoemde wijzigingen daarin zijn aangebracht, beschouwt als een betrouwbare weergave van wat wij als kerken belijden en dat zij deze geschikt acht voor kerkelijk gebruik.
Daarmee zou deze tekst in hedendaags Nederlands nog niet de plaats hebben ingenomen van de oude authentieke teksten, die te vinden zijn in het werk van J. N. Bakhuizen van den Brink, De Nederlandse Belijdenisgeschriften in authentieke teksten met inleiding en tekstvergelijkingen, tweede druk, 1976.
In verband met het gevaar dat in verschillende kerken van gereformeerde belijdenis uiteenlopende teksten van de belijdenisgeschriften officieel zullen worden vastgesteld, zijn wij als deputaten van oordeel dat de tijd voor het autoriseren van een tekst in hedendaags Nederlands nog niet gekomen is.
Anderzijds zijn wij van mening dat het voor de kennis van de inhoud van onze belijdenis heel belangrijk is dat er een weergave in hedendaags Nederlands beschikbaar is, die minder moeilijk te verstaan is dan de Nederlandse teksten die in de zestiende en de zeventiende eeuw geschreven zijn.

- b. Wellicht ten overvloede zij er nogmaals op gewezen dat wij in de tekst van 1971 niet te maken hebben met een herziening van de belijdenis der kerken maar met een weergave van de belijdenisgeschriften in hedendaags Nederlands, waarbij de wezenlijke inhoud ongewijzigd bleef.
- c. Tenslotte is te vermelden dat er bij het kerkelijk bureau geen exemplaren van deze tekst meer verkrijgbaar zijn, terwijl er nog wel vraag naar blijft bestaan.

V. Voorstellen

1. De generale synode spreke uit dat zij de tekst van de belijdenisgeschriften, zoals deze in 1971 aan de kerken is aangeboden, nadat daarin de in dit rapport van deputaten genoemde wijzigingen zijn aangebracht, beschouwt als een betrouwbare weergave van wat wij als kerken belijden en dat zij deze geschikt acht voor kerkelijk gebruik.
2. De generale synode drage deputaten op om na overleg met andere kerken die waarde hechten aan de vertaling van 1971, te zorgen voor een uitgave van deze tekst van de belijdenisgeschriften, waarin bovengenoemde wijzigingen zijn aangebracht.

W. J. Quist, secretaris.

BIJLAGE 96

art. 186

RAPPORT 3 VAN COMMISSIE II – INZAKE OFFICIËLE TEKST BELIJDENISGESCHRIFTEN

Het stemt inderdaad tot blijdschap dat deputaten nu aan de generale synode een rapport kunnen aanbieden, dat een meer samenvattend en concluderend karakter draagt.

De commissie kan zich vinden in vrijwel alle wijzigingen in de tekst van 1971, die de deputaten na hun overleg met de gereformeerde deputaten in hun rapport voorstellen.

Deputaten hebben gelijk wanneer zij in hun rapport opmerken dat het aantal veranderingen wel groot lijkt, maar dat de betekenis van de meeste veranderingen niet zo groot is.

Bij enkele wijzigingen willen wij een opmerking maken. We houden daarbij de betekenis in het oog van de overeenstemming die bereikt werd met de gereformeerde deputaten. Niet te snel mogen we door opmerkingen onzerzijds deze overeenstemming in gevaar brengen.

Bij de beoordeling van de tekst van 1971 en de wijzigingen die onze deputaten samen met de gereformeerde deputaten voorstellen, dient bovendien bedacht te worden dat het niet de bedoeling is nu reeds tot een geautoriseerde tekst in hedendaags Nederlands te komen.

De bedoeling is: een betrouwbare weergave te bieden van wat wij als kerken belijden; een weergave die door de kerken geschikt geacht wordt voor kerkelijk gebruik.

Enkele opmerkingen t.a.v. de voorgestelde wijzigingen

Deputaten stellen in zondag 31 van de catechismus een verandering voor die naar de mening van de commissie iets verder gaat dan de bedoeling van de vertaling 1971.

De tekst van 1971 wil immers, zoals deputaten zelf ook schrijven, niet een herziening zijn van de belijdenis in hedendaags Nederlands, waarbij de wezenlijke inhoud ongewijzigd blijft.

Bij antwoord 83 van de catechismus stellen deputaten voor de woorden: „de christelijke ban of uitsluiting uit de gemeente, waardoor het . . .” te vervangen door de woorden: „de christelijke tucht, waardoor het . . .”

Bij antwoord 85 doen zij hetzelfde voorstel.

Inhoudelijk kan dit als een verbetering worden gezien, maar het betekent duidelijk een wijziging van en een correctie op de belijdenis.

Is dit in het licht van de bedoelingen van 1971 juist?

De commissie heeft moeite met een wijziging die deputaten voorstellen op blz. 87 van de tekst 1971, D.L. III/IV, Verwerping der dwalingen, ad 1, regel 6. Het raakt hier het citaat Rom. 5 : 12. Uit het overleg van onze deputaten met de gereformeerde deputaten komt het voorstel om in te voegen de woorden: „in hem”.

In de tekst 1971 is het citaat weergegeven in de Nieuwe Vertaling van het NBG. Dit betekent dat in de plaats van de woorden: „. . . in welke allen gezondigd hebben” kwam „. . . omdat allen gezondigd hebben”.

Wat deputaten nu voorstellen, is dus duidelijk een wijziging in een citaat. Hier past men de Nieuwe Vertaling wat aan aan een oudere vertaling.

Dit mag begrijpelijk zijn omdat de oudere vertaling een wat andere lezing gaf, maar in feite geven deputaten nu een eigen vertaling.

De commissie acht de wijziging niet nodig. Het citaat in de Nieuwe Vertaling ondersteunt geheel het betoog in de genoemde paragraaf.

Wenst men er toch op te wijzen dat een oudere vertaling de tekst iets anders weergeeft, dan zou men deze oudere vertaling via een noot kunnen vermelden.

De commissie heeft wat aangekeken tegen een voorgestelde wijziging op blz. 99 van de tekst 1971. In de D.L. „Besluit”, regel 39/40 willen deputaten het woord „betuigt” vervangen door „bezweert”. De commissie zou hier het werkwoord „bezweren” liever niet gebruiken. Een eenvoudige betuiging in de naam des Heren was naar onze mening onder christenen voldoende.

Deputaten hebben ons echter duidelijk gemaakt dat de vertaling met het sterke woord

„bezweren" geheel gerechtvaardigd is in het licht van het latijnse woord „obtestatur", dat hier oorspronkelijk is gebruikt.

In hun rapport gaan deputaten er niet meer op in dat in de Apostolische geloofsbelijdenis de lezing „Nedergedaald in het rijk van de dood" kwam in plaats van „nedergedaald ter helle", terwijl in zondag 16 van de catechismus bleef staan „nedergedaald ter helle" met een verklarende noot. Zij hadden in hun rapport aan de G.S. 1974 reeds uitgesproken: „Wat door de interkerkelijke commissie is voorgesteld, is waarschijnlijk wel de beste oplossing voor de moeilijkheid".

Als commissie beseffen wij dat de lezing: „nedergedaald in het rijk van de dood" geheel overeenkomstig de oorspronkelijke bedoelingen van dit artikel van de Apostolische geloofsbelijdenis is. Om praktische redenen zijn wij echter van mening dat in het apostolicum beter de lezing „nedergedaald ter helle" had kunnen worden gehandhaafd. Ondanks een verklarende noot bij zondag 16 blijft het verschil in lezing tussen het apostolicum en de catechismus verwarrend, ook voor de praktijk van de catechismusprediking.

Wat voor bezwaar zou er tegen zijn geweest om de onder ons gangbare lezing te handhaven, te meer waar de sinds Calvijn gehanteerde verklaring van dit artikel, overgenomen in zondag 16, voldoende garanties biedt tegen onbibbelse, speculatieve interpretaties?

De commissie meent dat onze deputaten de opmerkingen, gemaakt in dit commissierapport — althans wanneer uw vergadering deze opmerkingen overneemt — nog eens aan de orde zouden kunnen stellen in een gesprek met de gereformeerde deputaten. Onze deputaten kunnen nu reeds mandaat ontvangen de tekst 1971 met de daarin door hen voorgestelde wijzigingen te publiceren, nadat het bedoelde gesprek met de gereformeerde deputaten heeft plaatsgevonden.

Het is het gevoelen van de commissie dat de te publiceren tekst dan kan worden beschouwd als een betrouwbare weergave van wat wij als kerken belijden en als geschikt voor kerkelijk gebruik.

Belangrijk vindt de commissie het dat in een uitgave van de belijdenisgeschriften de citaten uit de Heilige Schrift duidelijk onderscheiden worden van de overige tekst, b.v. door het gebruik van een andere letter.

Als voorbeeld zouden we willen noemen: NBG, art. 26 regel 12 op blz. 23 van de tekst 1971. Hier stellen deputaten terecht voor de invoeging van de woorden: „voor ons". Deze woorden dienen echter duidelijk te worden onderscheiden van het citaat Filipp. 2:6 en 7. Niet in alle gedrukte uitgaven van de belijdenis was dit tot nu toe even duidelijk.

Alvorens de commissie u haar voorstellen aanbiedt, deelt zij u mede dat br. A. Bergsma grote bedenkingen heeft juist ten aanzien van de citaten uit de Heilige Schrift in de tekst 1971. Het blijft voor hem onaanvaardbaar dat de citaten genomen zijn uit de vertaling 1951 van het NBG. Naar de mening van br. Bergsma wordt daardoor ook de eigenlijke tekst van de belijdenis op sommige plaatsen verzwakt.

De commissie stelt u voor:

1. deputaten te bedanken voor het werk dat zij hebben verricht en hun werk goed te keuren;
2. opnieuw deputaten voor de officiële tekst van de belijdenisgeschriften te benoemen;
3. uit te spreken dat het niet overeenkomstig de bedoelingen van de tekst 1971 is om in de catechismus, antw. 83 en antw. 85, de woorden „christelijke ban" te vervangen door de woorden „christelijke tucht";
4. uit te spreken dat het niet wenselijk is in de tekst van de belijdenisgeschriften zoals deze in 1971 aan de kerken is aangeboden, op blz. 87, D.L. III/IV, verwerping der dwalingen, ad 1, regel 6, in het citaat Rom. 5:12 de woorden „in hem" in te voegen;
5. uit te spreken dat het om praktische redenen de voorkeur verdient dat in de Apostolische geloofsbelijdenis de lezing „Nedergedaald ter helle" wordt gehandhaafd;
6. aan deputaten te verzoeken hetgeen uitgesproken is ad 3, 4 en 5 in te brengen in een hernieuwd contact met de gereformeerde deputaten;
7. uit te spreken dat de tekst van de belijdenisgeschriften zoals deze in 1971 aan de kerken is aangeboden, kan worden beschouwd als een betrouwbare weergave van wat wij als kerken belijden en als geschikt voor kerkelijk gebruik, en wel:
  - a. nadat daarin de wijzigingen zijn aangebracht die deputaten in hun rapport voorstellen;
  - b. nadat het hernieuwde contact met de gereformeerde deputaten heeft plaatsgevonden, bedoeld ad 6;
8. aan deputaten op te dragen om na overleg met andere kerken, die waarde hechten aan de vertaling 1971, te zorgen voor een uitgave van deze tekst waarin de noodzakelijke wijzigingen zijn aangebracht;
9. aan deputaten te verzoeken bij de uitgave van de tekst van de belijdenisgeschriften de citaten uit de Heilige Schrift duidelijk te onderscheiden van de overige tekst b.v. door het gebruik van een andere letter.

A. W. Drechsler, rapporteur.

BIJLAGE 97
art. 186

**VOORSTELLEN DS. J. BRONS INZAKE OFFICIËLE TEKST
BELIJDENISGESCHRIFTEN**

1. Catechismus

blz. 34, antw. 1 regel 12: van harte bereid: van harte gewillig en bereid

blz. 35, antw. 4 regel 1, 2: Mattheus 22 : 37-40 weglaten

regel 4: met geheel uw ziel en met geheel uw verstand: met geheel uw ziel, met geheel uw kracht en met geheel uw verstand.

regel 7: aanvullen met Matth. 22 : 37-40, Marc. 12 : 28-31, Luc. 10 : 25-28.

blz. 35, vr. 5 regel 1: dit alles volbrengen?: dit alles volkomen houden?

blz. 36, vr. 12 regel 1: Wanneer wij dus: Daar wij dus (denk aan voorgestelde verandering bij begin van stuk 3)

blz. 43, antw. 44 regel 1, 2: verzekerd en volkomen getroost moge zijn, dat: verzekerd moge zijn en mij er volkomen mee zal vertroosten, dat

blz. 58, antw. 104 regel 5: met hun tekortkomingen: met hun zwakheden en gebreken

blz. 61, antw. 114 regel 2: een eerste begin: een eerste beginsel

2. De leerregels van Dordrecht

blz. 68, art. 13 regel 9: hun te gebeuren: met hen te gebeuren

blz. 82, art. 8 regel 2, 3: ernstig en naar waarheid: ernstig en waarachtig

blz. 91, art. 2 regel 5: door de geest van gebed: door de Geest der gebeden

3. Geloofsbelijdenis van Nicea

laatste regel: het leven in de wereld die komt: het leven der toekomstige eeuw.

BIJLAGE 98
art. 187

TOELICHTING BIJ INSTRUCTIE 8.03

Voorgeschiedenis

De G.S. van de Ned. Herv. Kerk — van mening dat het opstellen en vaststellen van een *nieuwe officiële tekst van de belijdenisgeschriften zou moeten geschieden in samenwerking met de andere kerken die deze belijdenissen bezitten* — stelde zich in 1955 in verbinding met de G.S. van de Chr. Geref. Kerken en de Geref. Kerken in Nederland.

— zie het Woord vooraf in de uitgave van de herziene tekst —

Uit de rapporten van deputaten „eenheid“:

Acta 1959, blz. 277: „Van de G.S. der Ned. Herv. Kerk kwam begin 1957 een verzoek binnenvan, of vertegenwoordigers van onze kerken zitting wilden nemen in een commissie tot vaststelling van de historische tekst der belijdenisgeschriften, terwijl het daarnaast ook gewenst lijkt te komen tot een tekst in het hedendaags Nederlands“:

Besloten werd twee waarnemers te benoemen; prof. dr. J. van Genderen en ds. J. H. Velema werden daartoe aangewezen.

Acta 1962, blz. 255: De interkerkelijke commissie is met haar werk begonnen; ds. J. H. Velema is benoemd tot secretaris.

Acta 1965/6, blz. 159: de commissie is nog steeds bezig.

Acta 1968/9, blz. 232: de commissie is gereed. Deputaten „eenheid“ zeggen in hun rapport: „Het feit dat wij de belijdenis willen handhaven verplicht ons deze belijdenis zo goed mogelijk in deze tijd te bewaren, ook door haar zo duidelijk mogelijk te laten spreken“.

Al deze handelingen van deputaten werden door de synoden goedgekeurd.

Acta 1972, blz. 172: Deputaten „eenheid“ rapporteerden dat de herziene tekst, na een laatste revisie, door beide Chr. Geref. waarnemers is gereed gemaakt voor publikatie.

In 1971 is ze aangeboden aan de kerken. Deputaten geven de verklaring van hun waarnemers door: met de tekst van de belijdenisgeschriften is op zeer verantwoorde wijze omgegaan; op geen enkel punt is geprobeerd een tekst voor te stellen die niet in overeenstemming is met de oorspronkelijke bedoeling.

De synode **besluit** (art. 79): een klein „deputaatschap voor de officiële tekst van de belijdenisgeschriften“ in te stellen met de opdracht om, in contact met andere kerken, na te gaan of de tekst van de herziene tekst van de belijdenisgeschriften geschikt is voor kerkelijk gebruik.

Acta 1974, blz. 250, 251: Deputaten-belijdenisgeschriften rapporteren: — zij hebben bij toetsing van de herziene tekst een aantal op- en aanmerkingen gevonden die zij in hun rapport weergeven; — wanneer rekening wordt gehouden met deze op- en aanmerkingen, zijn deputaten van mening dat deze vertaling een betrouwbare weergave biedt van al wat wij belijden — de beslissende eis wanneer het gaat om geschiktheid voor kerkelijk gebruik.

De synode **besluit** (art. 133): opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:

a. de voorgestelde wijzigingen in te brengen op een daartoe te houden vergadering (met vertegenwoordigers van andere kerken);

- b. alles in het werk te stellen om in contact met andere hierbij betrokken kerken te komen tot een eensluidende tekst van de belijdenisgeschriften;
- c. met het oog op de vraag naar geschiktheid voor kerkelijk gebruik in een begeleidend schrijven aan kerkeraden, classes en particuliere synoden duidelijk te maken dat het hier gaat om een betrouwbare weergave van wat de kerk reeds lang belijdt.

Acta 1977, blz. 256-258: Deputaten-belijdenisgeschriften rapporteren: het haar opgedragen schrijven is opgesteld en verzonden; de tekst ervan is aan het rapport toegevoegd; een aantal kerkeraden deed reacties toekomen.

De sub a opgedragen vergadering kon door omstandigheden nog niet gehouden worden.

De synode **besluit** (art. 131) opnieuw deputaten te benoemen met dezelfde opdracht als boven, a en b (in a: de reacties uit de kerken).

Uit de brief aan de kerkeraden etc.:

Het gaat om een nieuwe weergave van de oude tekst. Het is een feit, dat de taal van onze belijdenis voor velen maar moeilijk te verstaan is.

Eigenlijk zijn de drie Formulieren van Enigheid oorspronkelijk ook niet in het Nederlands geschreven. De Nederlandse geloofsbelijdenis is uit het Frans vertaald, de Heidelbergse catechismus uit het Duits en de Nederlandse tekst van de Dordtse leerregels gaat op het Latijn terug.

Aan de bewoordingen uit de 16e en 17e eeuw is in de meeste uitgaven tot nu toe weinig veranderd . . . De taal maakt echter een ontwikkeling door. Daarom zal het vroeg of laat nodig zijn bepaalde zinswendingen te vereenvoudigen en andere woorden te gebruiken om hetzelfde duidelijker te zeggen.

In een tijd waarin velen voor een nieuwe belijdenis pleiten met het argument, dat de oude belijdenissen de mens van de 20e eeuw niet meer aanspreken, is het van belang dat de belijdenisgeschriften in hedendaags Nederlands aan de kerken voorgelegd konden worden, terwijl de wezenlijke inhoud ongewijzigd bleef.

Op grond van hun onderzoek zijn deputaten reeds tot de conclusie gekomen dat het hier gaat om een getrouwe weergave van wat wij reeds eeuwen belijden.

De totstandkoming van de nieuwe tekst is niet als een herziening van de belijdenis te beschouwen, waarmee onze kerken ook zo maar niet zouden instemmen.

Als er op enig punt twijfel bij u rijst aan de betrouwbaarheid van deze nieuwe weergave, gelieve u dat vóór 1 juli 1976 te berichten aan de secretaris van het deputaatschap.

(Leden van het deputaatschap zijn: prof. dr. J. van Genderen, voorz.; drs. W. J. Quist, secretaris; prof. dr. W. van 't Spijker).

Op de vergadering van de classis Groningen van 14 oktober 1975 is bovengenoemde brief als ingekomen stuk binnengekomen. Hij wordt voor kennisgeving aangenomen.

In de Acta van de part. synode van het Noorden is de brief van deputaten niet als ingekomen stuk te vinden.

BIJLAGE 99
art. 187

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE II — INZAKE INSTRUCTIE 8.03 BETREFFENDE TEKST BELIJDENISGESCHRIFTEN

Als commissie hebben wij reeds uitgesproken in ons rapport 3 dat wij de tekst 1971 van de belijdenisgeschriften (met de daarin voorgestelde wijzigingen) beschouwen als een betrouwbare weergave van wat wij als kerken belijden, en als geschikt voor kerkelijk gebruik.

Of echter een synodale uitspraak noodzakelijk en gewenst is, waarbij genoemde tekst vrijgegeven wordt voor kerkelijk gebruik, is voor ons de vraag.

Wanneer u de voorstellen overneemt die de commissie u doet in rapport 3 — voorstellen door ons overgenomen van deputaten —, hebt u in feite aan de intentie van de instructie van de P.S. van het Noorden voldaan.

Als een tekst geschikt is voor kerkelijk gebruik, kan ze ook metterdaad worden gebruikt.

Een uitdrukkelijk besluit om een tekst vrij te geven voor kerkelijk gebruik wekt, naar de mening van de commissie, toch wel sterk de indruk dat het gaat om een officiële tekst, een geautoriseerde uitgave. Dat is immers juist niet het geval?

De commissie stelt u voor uit te spreken:

- a. Waar het bij de herziene tekst van de belijdenisgeschriften, die in 1971 aan de kerken werd aangeboden, slechts gaat om een betrouwbare weergave van wat de kerken belijden en niet om een geautoriseerde tekst, is een uitspraak als gevraagd in de instructie 8.03 niet wenselijk.
- b. De synode aanvaardt deze instructie niet.

A. W. Drechsler, rapporteur.

UIT HET RAPPORT VAN DEPUTATEN FINANCIËLE ZAKEN**1. Samenstelling deputaatschap en vergaderingen**

Door de generale synode Hoogeveen 1977 werden als leden van het deputaatschap benoemd: J. Bijleveld, voorzitter; C. Kleinjan, secretaris; J. H. Braber; D. C. van de Kreeke; H. Steegstra; G. P. Groeneveld, algem. secundus.

Ter bestudering van de jaarstukken en de accountantsrapporten kwamen deputaten zemaal in vergadering bijeen.

2. Contacten

Met de kashoudende deputaatschappen is er regelmatig contact over de financiële aangelegenheden. In het algemeen namen wij het contact op na de bespreking van de jaarrekening en/of het accountantsverslag. In sommige gevallen kon het contact zich beperken tot het zenden van het rapport; in meerdere gevallen werden vragen gesteld of adviezen gegeven. Verschillende penningmeesters reageren niet — of pas na een herhaald verzoek.

Er is een regelmatig contact met het kerkelijk-administratief bureau. De werkzaamheden van dit bureau worden naar tevredenheid uitgevoerd. Met classes en plaatselijke kerken is er weinig contact. Wij zenden elk jaar het advies betreffende de predikantstraktementen. Daarover worden soms vragen gesteld, die naar tevredenheid worden beantwoord.

3. Controle

Ook in de afgelopen periode werden de controlewerkzaamheden verricht door het Accountantskantoor Van der Veen & Harreman te Rotterdam. Dit kantoor rapporteerde aan ons deputaatschap. Afschriften van de accountantsrapporten werden (zo nodig met adviezen en/of opmerkingen onzerzijds) ter kennisneming aan de desbetreffende deputaatschappen gezonden. De controle betrof de jaren 1977, 1978 en 1979 en omvatte alle kassen.

Onze algemene indruk is dat de administraties behoorlijk worden gevoerd. Uittreksels uit de financiële-besluiten - behelzende notulen waren niet altijd aanwezig. Bij sommige kassen ontstonden verschillen met de bij de generale synode 1977 ingediende en goedgekeurde begrotingen.

Wij stellen u voor de beheerders van alle generale kassen te dechargeren voor het door hen over de periode 1977 t/m 1980 gevoerde beheer.

4. Beleggingen

Aan de belegging van gelden werd de nodige aandacht besteed. Met het gevoerde beleggingsbeleid kon akkoord worden gegaan. Soms — maar in afnemende mate — was er sprake van een te ruime liquiditeitspositie. Daarop werd geattendeerd. In het algemeen maken penningmeesters een goed gebruik van de beleggingsmogelijkheden op korte termijn (hoge rente, vooral eind 1979 - begin 1980).

Een gevolg van de hoge rentestanden is echter dat de deputaatschappen die een effectenbezit hebben, koersverliezen moesten constateren. Het totaalbedrag aan koersverliezen bedroeg in de afgelopen verslagperiode f 169.731,—.

5. Predikantstraktementen

Het Centraal Bureau voor de Statistiek verstrekt periodiek loonindexcijfers, waaruit de stijging van de minimumtraktementen kan worden berekend.

Deze door ons gehanteerde indexcijfers zijn gebaseerd op de salarissen, exclusief vakantietoeslag, van overheidspersoneel.

Na de vaststelling van de stijging worden kerkeraden, classes en particuliere synodes jaarlijks geïnformeerd over de hoogte van de minimumbedragen. Met kerkeraden en predikanten is er een geregeld en goed contact over de door ons verstrekte richtlijnen.

Wij vestigen uw aandacht op de volgende punten:

- a. In het algemeen nemen de kerken de premies sociale lasten van een predikant volledig voor haar rekening.
Al in ons vorige rapport wezen wij erop dat elke stijging van de premie A.O.W./A.W.W. tot gevolg heeft dat de kerken bij zo'n verhoging voor relatief zwaardere traktementslasten komen, terwijl de premie A.O.W./A.W.W. in feite juist een werknemerspremie is.
De enkele kerken die één totaalbedrag aan haar predikant geven, waaruit deze dan de vermelde premie betaalt, volgen onzes inziens een verantwoorde gedragslijn.
- b. In de indexcijfers voor de predikantstraktementen zijn allerlei stijgingscomponenten begrepen, waaronder de huren. Die huurstijging werkt dus door in de indexcijfers en daardoor in de traktementen. Op zich is dit een goede zaak voor de predikanten die een eigen woning hebben of deze zelf huren; anderzijds stijgen de traktementslasten onevenredig voor de kerken die zelf voor een pastorie zorgdragen.
- c. De salarissen van het overheidspersoneel staan meer dan ooit in de belangstelling, getuige de „aftoppingen" bij loonrondes. De mogelijkheid bestaat dat eveneens aftoppingen zullen plaatsvinden wegens al of niet vermeende uitstekende secundaire arbeidsvoorwaarden. Indien dit mocht gebeuren, dan stellen wij ons voor uit te gaan van de loonindexcijfers van (een) andere beroepsgroep(en), opdat de traktementen jaarlijks zo rechtvaardig mogelijk worden aangepast.

- d. Een geregeld weerkerende vraag uit de kerken is om advies te geven inzake nevendiensten en kostenvergoedingen bij het consulentschap. Tot nu toe geven wij hierop een informeel antwoord; het zou zinvol zijn indien wij bij onze jaarlijkse traktementsbrief een indicatie zouden kunnen geven over deze vergoedingen.

Wij verzoeken u onze instructie zodanig aan te passen dat de meermalen gevraagde adviezen jaarlijks kunnen worden verstrekt.

6. Algemeen

Wij menen u te moeten adviseren bij het vaststellen van de omslagen matiging te betrachten, gezien de verwachtingen t.a.v. de inkomensgroei. Te verwachten is dat van velen het netto-bestedbaar inkomen zal dalen. Bovendien vraagt (mede daardoor wellicht) de kas onderlinge bijstand een hogere bijdrage, zodat er daarnaast waarschijnlijk een beperkte ruimte is.

7. Collecten voor kerkelijke kassen

Evenals in de vorige periode moesten wij constateren dat een aantal kerken voor een deel der kassen niet of slechts ten dele aan de vastgestelde afdrachtverplichtingen voldoet.

In het verslag aan de G.S. 1977 werd de kerk van Opperdoes als nalatig aangemerkt. Dat was onjuist: de collecte-opbrengsten van Enkhuizen werden niet in geld meegeteld, de leden van Enkhuizen werden wel voor het aantal meegeteld. In de vorige periode voldeed deze kerk (evenals in deze periode) volledig aan haar verplichtingen.

Voor enkele kassen wordt steeds meer afgedragen dan de omslag. Wanneer we die kassen buiten beschouwing laten, ontvingen de andere kassen in de verslagperiode f 253.286,— minder dan op grond van het ledental en de omslagen verwacht mocht worden.

8. Archief

De archiefstukken van vóór 1977 werden ingevolge het bepaalde in de Acta overgedragen aan het archief van de synode.

9. Accountantskosten

Momenteel zijn nog geen volledige gegevens aanwezig. De accountantskosten zullen echter niet meer zijn dan het aan de G.S. 1977 opgegeven bedrag.

10. Bijzondere opdrachten

De generale synode Hoogeveen 1977 droeg ons op:

- aan de volgende synode advies uit te brengen inzake de verzekeringsplicht van predikanten;
- het overleg tussen deputaten voor de buitenlandse zending en deputaten voor het kerkelijk-administratief bureau betreffende de overdracht van de financiële zendingsadministratie met adviezen te begeleiden.

Het eerstbedoelde advies treft u aan als bijlage nr. 1.

Betreffende de overdracht van de financiële zendingsadministratie kunnen wij u berichten dat na meerdere besprekingen tussen afgevaardigden der drie deputaatschappen gelukkig zodanige afspraken werden gemaakt, dat de administratie van de buitenlandse zending sedert 1 januari 1980 door het kerkelijk bureau wordt verzorgd.

11. Financiële overzichten en rapporten

Ter vertrouwelijke kennismaking treft u de financiële overzichten van de kerkelijke kassen aan. Eveneens zullen ter vertrouwelijke kennisneming ter synode aanwezig zijn de door het kerkelijk bureau (voor bibliotheek Theol. Hogeschool: door accountantskantoor Van der Veen & Harreman, voor ADMA en buitenlandse zending; door de penningmeesters) opgemaakte jaarstukken over de jaren 1977, 1978 en 1979, alsmede de over die jaren door de accountant gemaakte opmerkingen en commentaren.

12. Benoemingen

Ingevolge de instructie kan de secretaris niet worden herbenoemd. Wij stellen u voor als primus-deputaat te benoemen br. G. P. Groeneveld en als algemeen secundus br. A. H. J. Schwarz.

C. Kleinjan, secretaris.

BIJLAGE 1

NOTITIE betreffende verzekeringsplicht van predikanten

Inleiding

De generale synode Hoogeveen 1977 droeg ons op te rapporteren inzake een in 1974 gehouden enquête van de Sociale Verzekerings Raad (SVR) onder 37 kerkgenootschappen in ons land.

Het onderwerp was de verzekeringsplicht bij arbeid van geestelijke aard. Deze enquête werd uitgevoerd naar aanleiding van het feit dat steeds meer pastores nevenbetrokkingen aanvaardden.

Deputaten hebben zich toen niet bevoegd geacht aan de enquête mee te werken.

Via het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken worden wij op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen; in dit Contact participeert mr. dr. C. J. Verplanke namens onze kerken.

Overzicht van de ontwikkelingen

1. Uit de enquête van 1974 onder 37 algemeen bekend staande kerkgenootschappen kwam onder meer het volgende naar voren:

- 16 kerkgenootschappen met ruim 8200 pastores waren in principe voorstander van een verplichte verzekering;
  - 9 kerkgenootschappen met circa 600 pastores verklaarden tegenstander te zijn;
  - 3 kerkgenootschappen met ongeveer 60 pastores hadden geen - of een andere mening;
  - 9 kerkgenootschappen hebben de vraag in het geheel niet beantwoord.
2. Na uitwerking van de enquête bleken er nog vragen te zijn, waarna een tweede onderzoek plaatsvond onder de 16 voorstanders.
- Enkele (grote) kerkgenootschappen herhaalden hun bezwaren tegen de gedachte dat, indien een kerkgenootschap vóór verzekering kiest, dit voor al zijn pastores zou gelden. Zulks zou ook dusdanige financiële consequenties met zich brengen dat die door deze kerkgenootschappen vooralsnog niet te dragen zouden zijn.
3. Na een hoorzitting in 1976 met vertegenwoordigers van de 16 kerkgenootschappen werd door de SVR besloten een advies aan de staatssecretaris van Sociale Zaken op te stellen. Dit advies van 9 juni 1977 behelst in hoofdlijnen de volgende voorstellen:
- a. Verzekeringsplicht voor diegenen die arbeid van geestelijke aard verrichten in een arbeidsverhouding met instellingen van gezondheidszorg en met andere instellingen en inrichtingen waarin het gebruikelijk kan zijn dat pastores arbeid van geestelijke aard verrichten.
  - b. Verzekeringsplicht voor hen in dienst van een bij beschikking van de minister van Sociale Zaken, gehoord de SVR, aan te wijzen kerkgenootschap.
- Ad. a: intussen is er over dit punt jurisprudentie ontstaan. De Centrale Raad van Beroep heeft uitgesproken dat een pastor, in dienst van een ziekeninrichting, onder de verzekeringsplicht valt.
- Ad b: het advies van de SVR was unaniem dat pastores slechts als verzekeringsplichtig kunnen worden aangemerkt, indien het kerkgenootschap, waartoe zij behoren, voor AL zijn bedienaren voor verzekeringsplicht heeft gekozen.
4. Sinds 1977 heeft de staatssecretaris dit advies in beraad en is er contact geweest onder meer tussen hem en het Interkerkelijk Contact.
5. Via het Interkerkelijk Contact is vernomen dat de minister van Sociale Zaken voornemens is om nog dit jaar zich tot de kerkgenootschappen in Nederland te wenden met de vraag aan elk kerkgenootschap of zij al dan niet kiest voor de verzekeringsplicht van AL haar pastores.
- Naar verluidt zou de minister een (vrij korte) bedenktijd toestaan.

Samenvatting en advies

Het overleg tussen de Sociale Verzekeringsraad en de kerkgenootschappen duurt nog voort. Naar het zich thans laat aanzien zal deelname, wanneer deze zou worden opengesteld, alleen kunnen geschieden indien alle plaatselijke kerken van een zich meldend kerkgenootschap de verplichting aangaan tot deelname.

Mocht een dergelijke beslissing vallen dan achten wij deelname niet wel mogelijk, gezien de uiteenlopende standpunten t.a.v. verzekeringsverplichtingen binnen onze kerken.

BIJLAGE 101

art. 189

RAPPORT 11 VAN COMMISSIE VII – INZAKE FINANCIËLE ZAKEN

Het rapport van deputaten acht uw commissie zo duidelijk, dat voor commentaar daarop kan worden volstaan met het volgende:

- a. Het voorstel van deputaten aan het slot van punt 3 om de beheerders van alle generale kassen te dechargeren voor het door hen over de periode 1977 t/m 1980 gevoerde beheer kan door uw commissie slechts gedeeltelijk worden gesteund, namelijk alleen voor zover het de periode 1977 t/m 1979 betreft.
- b. De in laatstbedoelde periode geconstateerde koersverliezen op effecten bij de kashoudende deputaatschappen ad totaal f169.731,— gaven uw commissie aanleiding tot de vraag of die beleggingen wel verantwoord zijn. Van de zijde van deputaten is daarop naar voren gebracht dat het hier veelal om een ongerealiseerd boekverlies gaat, inherent aan het bij de kashoudende deputaatschappen voor obligaties gekozen balanswaarderingssysteem: nominale waarde of lagere beurswaarde. Laatstgenoemde waarde doet zich vooral voor bij een stijgende rentestand. Een bezwaar behoeft deze vorm van beleggen niet te zijn indien de beleggers, in casu dus de kashoudende deputaatschappen, elke obligatie kunnen aanhouden tot de uitlotingsdatum. In dat geval wordt namelijk de nominale waarde, is 100%, ontvangen. Deputaten zijn van mening dat wanneer het gaat om een permanente kern in de liquide middelen van een kashoudende deputaatschap, hetgeen vrijwel steeds het geval is, belegging daarvan in obligaties uit rendementsoogpunt meestal voorkeur verdient boven het aanhouden van lager, althans wisselvalliger rentende banksaldi. Uw commissie acht hiermee haar vraag voldoende beantwoord.
- c. Aan het slot van punt 5 d verzoeken deputaten om hun instructie zodanig aan te passen, dat zij hun tot nu toe informele antwoorden op vragen om advies inzake (kosten)vergoedingen bij nevendiensten en bij consulentschap kunnen vervangen door jaarlijkse publika-

tie van richtlijnen voor die vergoedingen. Uw commissie, zich realiserend dat het hier gaat om een herhaald verzoek, dat bovendien van ondergeschikte betekenis is, meent dit uit praktische overwegingen niet te kunnen steunen, hoewel het haar bekend is dat de hoogte van bedoelde vergoedingen in de verscheidene plaatselijke kerken sterke verschillen vertoont. De informeel en incidenteel gegeven informatie acht uw commissie toereikend.

- d. Het in punt 6 door deputaten gegeven advies om bij het vaststellen van de omslagen voor de kashoudende deputaatschappen matiging te betrachten acht uw commissie volkomen terecht. Gelet op de argumentatie van deputaten, alsmede op de voor de jaren 1981, 1982 en 1983 door de deputaatschappen gevraagde omslagen, welke volgens de berekeningen van uw commissie jaartotalen opleveren die het voor 1980 toegestane jaartotaal ad f 33,30 per lid met respectievelijk 29%, 38% en 46% te boven gaan, meent uw commissie dit advies met klem te moeten steunen.
- e. Met teleurstelling heeft uw commissie ervan kennis genomen dat een aantal kerken voor een deel der kerkelijke kassen niet of slechts ten dele aan de vastgestelde afdrachtverplichtingen voldoet. Op de vraag van de generale synode 1977 (Acta, art. 185 lid 5) om de langs kerkelijk juiste weg gezamenlijk aanvaarde taken ook eensgezind te financieren, onafhankelijk van een eventueel kritische visie op onderdelen, is derhalve in veel gevallen ook in de verslagperiode 1977 t/m 1979 niet voldoende positief gereageerd. De kassen die daarvan nadeel ondervonden ontvingen daardoor in de verslagperiode in totaal f 253.286,— minder dan via het omslagstelsel mocht worden verwacht. Uw commissie realiseert zich dat dit bedrag een vrij gering percentage uitmaakt van het totaal der door alle kassen in die periode ontvangen omslagen. Zij is echter van mening dat tengevolge van dit gedragspatroon de plaatselijke kerken elkaar zouden kunnen verwijten dat wat de offergezindheid betreft de rechtsgelijkheid wordt aangetast. Uw commissie stelt u daarom voor de kerken die hun kritische visie op onderdelen gestalte geven in het niet of slechts ten dele voldoen aan de afdrachtverplichtingen te blijven wijzen op het onjuiste van hun houding, maar tevens om deze kerken, zo zij geen omkeer in hun gedragspatroon aanbrengen, te verzoeken om het totaalbedrag der daardoor te weinig afgedragen omslagen te storten in de kas van de quaestor van de generale synode voor de opbouw van een fonds, ter financiering van in de toekomst door de generale synode te bepalen bestemmingen.
- f. Deputaten hebben uw commissie medegedeeld dat het door de generale synode 1977 voor accountantskosten beschikbaar gestelde bedrag ad f 53.100,— niet is overschreden. In werkelijkheid werd gedeclareerd f 46.728,—. Deputaten schatten de accountantskosten voor de volgende driejaarsperiode op ten hoogste f 53.100,—. Uw commissie stelt u voor hiermede akkoord te gaan.
- g. Het door deputaten in bijlage 1 gegeven advies inzake de verzekeringsplicht van predikanten, uitgebracht in opdracht van de generale synode Hoogeveen 1977 (Acta, art. 63, lid 4), draagt duidelijk het stempel van de laatste alinea van genoemd art. 63: „Met nadruk stelt de praeses dat het beslotene onder 4 in de eerste plaats een principiële aangelegenheid is. Mogelijk komt het praktische helemaal niet aan de orde”. Het wil uw commissie voorkomen dat in het kader van de sociale wetgeving een eis tot 100% deelname niet kan worden gesteld zonder uitzonderingen mogelijk te maken voor gemoedsbezwaren. Uw commissie vraagt zich af of de generale synode thans een antwoord moet geven op de vraag of onze kerken kiezen voor de verzekeringsplicht van AL haar pastores. Uw commissie adviseert u de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid te raadplegen, omdat mr. dr. C. J. Verplanke onze kerken vertegenwoordigt in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken.

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. deputaten erkentelijkheid te betuigen voor hun arbeid en hun beleid goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. voor de komende periode van drie jaar voor accountantskosten een bedrag van maximaal f 53.100,— beschikbaar te stellen;
4. aan alle beheerders van de kerkelijke kassen decharge te verlenen voor het over de periode 1977-1979 gevoerde financiële beleid, onder dankzegging voor de verrichte arbeid;
5. bij uw beraadslagingen inzake de onderscheiden deputaatschappen door het stellen van prioriteiten rekening te houden met de omstandigheid dat de gevraagde, veelal sterk verhoogde, bijdragen zouden leiden tot een situatie waarin de kerken worden „overvraagd”;
6. deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid te raadplegen over de gang van zaken inzake de verzekeringsplicht van predikanten en over de vraag of een uitspraak van uw vergadering nodig is teneinde de houding van onze kerken vast te stellen.

J. W. van Westrienen, rapporteur.

REGISTER

De cijfers tussen haken wijzen op de bladzijden.

A

Appel: zie bezwaarschriften.

Archief, synodaal — : art. 28; bijl. 6 (101);
— controle van het — : art. 29; bijl. 7 (105).

B

Belijdenisgeschriften, tekst van de — en instructie 8.03: art. 186 en 187; bijl. 95 (373), 96 (377), 97 (379), 98 (379) en 99 (380).

Bezwaarschriften:

— van ds. N. Brandsma: art. 12 en 13;
— van br. J. Diepeveen: art. 13 en 110;
— van ds. J. Manni: art. 13 en 184; bijl. 91 (370) en 93 (372);
— van Veenendaal-Bethelkerk: art. 12 en 181; bijl. 90 (369).

Bijstand, onderlinge — : art. 92 en 94; bijl. 38 (231) en 39 (236);
— instructie 8.04 betreffende onderlinge — : art. 88; bijl. 37 (231).

C

Crematie/begraven, instructie 8.10 betreffende — : art. 184; bijl. 92 (372) en 93 (372).

D

Diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (A.D.M.A.): art. 148 en 155; bijl. 76 (316), 78 (329) en 83 (351);
— minderheidsrapport inzake de G.S.A.: bijl. 77 (324) en 78 (329).

Doornspijk, overgang naar classis Zwolle van — : art. 30.

E

Eenheid van de geref. belijders in Nederland: art. 112, 116, 117, 118, 119 en 180; bijl. 21 (143), 46 (248), 47 (250), 50 (256), 51a (257), 51b (258), 52 (259) en 89 (368);

— Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt): art. 118 en 180; bijl. 51a (257), 51b (248) en 89 (368);
— Nederlands Gereformeerde Kerken: art. 111, 112 en 116; bijl. 21 (144), 46 (248) en 47 (250);
— Contact Orgaan van de Gereformeerde Gezindte (C.O.G.G.): art. 117; bijl. 21 (153) en 50 (256).

Emeritikas (ad art. 13 K.O.): art. 96, 98 en 106; bijl. 42 (237) en 43 (245).

Evangelieverkondiging onder Israël: art. 53 en 99; bijl. 19 (130) en 20 (142);

— bezoek aan de synagoge te Amersfoort: art. 47;

— schrijven van de generale synode der Ned. Herv. Kerk inzake contacten van en met het Opperrabbinaat: art. 53; bijl. 18 (130).

Evangelisatie: art. 72, 75 en 87; bijl. 29 (176) en 30 (187).

Evangelisatie in België, instructie 8.05 betreffende — : art. 176.

F

Financiële draagkracht, instructie 8.07 betreffende — : art. 95; bijl. 40 (236) en 41 (237).

Financiële zaken: art. 189; bijl. 100 (381) en 101 (383);

— begrotingen van deputaatschappen: art. 178; bijl. 86 (363);

— financiële stukken van de quaestor: art. 139; bijl. 70 (309) en 71 (313); begroting: art. 179; bijl. 87 (367) en 88 (368).

G

Gehandicapten, geestelijke verzorging van — en instructie 8.02: art. 86; bijl. 35 (225) en 36 (230).

Generale synode 1977:

— Acta: art. 22;

— rapport moderamen: art. 24; bijl. 2 (98).

Generale synode 1980:

— adviseurschap ds. T. Harder: art. 18;
— afgevaardigden: art. 3, 33, 39, 58, 78, 91, 109, 131, 147 en 164;

— afgevaardigden (buitenlandse): art. 16, 38, 59, 60, 61, 62, 100, 108, 135 en 165;

— agendum: art. 12, 13 en 20;

— artikel 43 K.O.: art. 193;

— benoemingen: art. 191;

— bidstond: blz. 4;

— commissies van onderzoek en rapport: art. 21;

— instemming met de belijdenis: art. 7;

— lastbrieven: art. 3;

- moderamen: art. 5;
- opening: art. 1 en 2;
- pers en omroep: art. 14 en 41;
- preadviseurs: art. 4, 11 en 38;
- presentie: art. 49 en 160;
- quaestoraat: art. 17;
- sluiting: art. 194 en 195;
- telegrammen: H.M. de Koningin: art. 10 en 40;
- toespraak praeses: art. 6;
- vergadertijden: art. 19;
- verslaggeving „De Wekker”: art. 15 en 151.

Generale synode 1983: roepende kerk van — : art. 192.

Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.): art. 68; bijl. 21 (163), aanvullend rapport (166) en 28 (175).

H

Hulpverlening binnen- en buitenland: art. 137; bijl. 67 (303) en 68 (308).

I

Internationale Raad van Christelijke Kerken: (I.C.C.C.): bijl. 21 (163) en 22 (172).

J

Jaarboek: art. 27; bijl. 5 (100).

K

Kerk en bedrijfsleven, instructie voor het nieuwe deputaatschap — : art. 87; bijl. 29 (178), 30 (187) en 76 (320).

Kerkbouwaangelegenheden (F.S.K.): art. 121; bijl. 54 (260) en 55 (263).

Kerkelijk-administratief bureau: art. 125; bijl. 57 (266) en 58 (269).

Kerken, correspondentie met buitenlandse — : art. 63, 67, 68 en 74; bijl. 21 (154) met aanvullend rapport (165), 22 (171), 25 (174), 26 (174), 27 (175), 28 (175);

– Free Reformed Church of North America: art. 63 en 67; bijl. 21 (155) en 22 (171);

– Reformed Churches of Australia: bijl. 21 (159);

– Reformed Churches of New Zealand: art. 67; bijl. 21 (159) en 25 (174);

– Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika: art. 63, 67 en 68; bijl. 21 (159) en aanvullend rapport (165), 26 (174), 27 (175) en 28 (175);

– Igreja Evangélica Reformada no Brasil: art. 74 en 106 sub 12; bijl. 21 (162) en aanvullend rapport (165), 42 (238) en 43 (245);

– Gereja Toraja Mamasa: bijl. 21 (162);

– Chr. Ref. Church in North America: art. 63 en 67; bijl. 21 (162) en 22 (172);

– Reformed Presbyterian Church of Ireland: art. 68; bijl. 21 (170), 22 (171) en 28 (176);

– Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes de France: art. 68; bijl. 21 (170) en 28 (176).

Kerkjeugd, contact met de — : art. 157 en 161; bijl. 84 (352) en 85 (361).

Kerkorde:

– art. 4 sub 3A (instructie 8.01): art. 51; bijl. 15 (126);

– art. 6 sub 1b aanvulling: art. 86;

– art. 6 sub 1b en c wijziging: art. 152;

– art. 84, bepaling onder —, instructie 8.09: art. 120; bijl. 53 (260);

– uitgave van de — : art. 26; bijl. 4 (100).

Kerkvisitatie, concept herziening reglement op de —, instructie 8.06: art. 128 en 188; bijl. 62 (279) en 63 (282).

L

Lied, onderzoek naar het kerkelijk — : art. 79, 83, 132, 138, 144 en 156; bijl. 31 (188), 32 (219), 64 (283) en 69 (309).

Liturgische formulieren, rapport van de contactpersoon voor de uitgave van de — : art. 25; bijl. 3 (99).

M

Militairen, geestelijke verzorging van de — : art. 115; bijl. 48 (251) en 49 (256).

O

Onderwijs, kerk en — : art. 152; bijl. 79 (331) en 80 (349).

Overheid, correspondentie met de Hoge — : art. 66 en 177; bijl. 23 (172) en 24 (173).

P

Polders, steunverlening aan de kerken in de nieuwe — : art. 127 en 185; bijl. 60 (271), 61 (277) en 94 (373).

Preekconsent br. L. de Geus Los: art. 74; aanvullend rapport bijl. 21 (165).

R

Raad Voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (R.C.O.B.): art. 153; bijl. 1 (96), 81 (350) en 82 (350).

Radio-kerkdienstuitzendingen: art. 142; bijl. 72 (313) en 73 (315).

Recreatie, kerk en — : art. 36; bijl. 10 (110).

S

Samenleving, kerk en — : art. 105; bijl. 44 (247) en 45 (248).

Schippers, ambtelijke bearbeiding van: art. 34, 35 en 126; bijl. 8 (106) en 59 (270).

T

Televisie-kerkdienstuitzendingen, instructie 8.08: art. 143; bijl. 74 (315) en 75 (315).

Theologische Hogeschool: art. 42 en 45; bijl. 11 (111) en 12 (121);

- regels voor de doctorale studie: (117);
- regels voor de promotie: (120);
- deputaten-financieel: art. 46, 50, 122; bijl. 13 (122), 14 (125) en 56 (264);
- studiefonds: art. 52; bijl. 16 (126) en 17 (129).

V

Varenden, geestelijke verzorging van — : art. 126; bijl. 59 (270).

Vertegenwoordiging der kerken: art. 23, 153 en 154; bijl. 1 (96).

W

Wekker, De — : art. 82; bijl. 33 (222) en 34 (224).

Z

Zeevarenden, geestelijke verzorging van — : art. 35 en 126; bijl. 9 (108) en 59 (270).

Zending, buitenlandse — : art. 135, 136 en 165; bijl. 65 (285) en 66 (301).

